ENVÂRÜ'L-ÂŞIKÎN
(ÂŞIKLARIN NURLARI)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

BÎSMİLLÂHİRRAHMANİRRAHIYM

Hamd, Allah'a mahsustur. O Allah ki, Zât ve Sıfatı bakımından Vâhid ve en olgun kemâle sahip olmak bakımından tek olduğunu çeşitli, açık ve üstün delillerle bildirdi. O Allah ki, bütün gizlilikleri ile bilinmesini dilediği için mahlûkatı yarattı ve onlara en güzel tecelliyât ile tecelli ederek kendisini bilip tanıma imkânlarını bahşetti. Lûtfunun tamamı ve kereminin nihayeti olan rahmetinin âlemlere ulaşması ve O'nun kemâl mertebesini tâyin ve vahdâniyyetine en açık delil olmak üzere madde ve mânayı yarattı.

Minnet O Allah'a ki, açık bir şekilde insanları müjdeleyici ve korkutucu olması için sevgili Peygamberine kitap indirdi. O kitabı açık bir şekilde insanlara anlatabilmesi ve onları hidâyete ulaştırması için bütün incelikleri ile mânâsını ona bildirdi. O da sonsuz mücâhede ve mücadeleleri ile insanları O'nun sıfatlarının berraklığına irşâd eyledi. O Allah ki, sevgili Peygamberine gayb âleminden tecelli etmekle onun elinde mucizeler yarattı. İlâhi bir rahmet olarak onu, insanlara ve cinlere dâvetçi gönderdi. Sapıklıkta kalan insanlara en büyük hidâyet ile İslâm aydınlığı içerisinde onlara doğru yolu gösterdi. En açık tecelliyâtı ile cemâlini ona göstermekle onu yarattıklarının en üstünü kıldı. Yine lütuf ve keremli olarak, kullarına cennet ve bahçeleri in'am ve en güzel nimetlerle mü'minlerin cennette ebedî kalacaklarını va'd etti. Böylece ölümümüz hayat, salâtımız namaz ve Resulüne en üstün salevattır. Bu salevat en üstün saygı ile onun âl ve ashabı üzerine olsun.

Bundan sonra bilmiş ol ki, yüce Allah'ın ilk yarattığı, birliğinin sırrı ve ruhların en şereflisi olan Hz. Muhammed'in ruhudur. Görülen ve görülmeyen, bilinen ve bilinmeyen âlemlerdeki kâmil ve üstün ruhları bundan sonra yaratmıştır. Sonra gaybın hakikatlerini elde etmek için onları ilâhî bir sır olan vahy ile davet etti. Daha sonra kâinatın suretinin zuhuru için mümkinâtın hakikatlerini seyretmekle kendilerine vahyetti. Sonra kendi cemâlini müşahedeye davet etti. Onlar da bu davetleri kabul sayesinde âlimler, sâlihler ve hakimler mertebesine yükseldi de «Allah var, başkası yok» dediler. Sonra Allah Teâlâ bunların bedenlerini Tûr (tecelliye mazhar olan Sina'da bir dağ), ruhlarını Kitâb-ı Mestur (yazılmış kitâp), canlarını Rakk-ı Menşur (yazılmış ince deri), gönüllerini Beyt-i Mâmur (imâr edilmiş ev), akıllarını Sakf-ı Merfû (yüksek bir çatı), ilimlerini Bahr-i Mescûr (taşkın deniz) kıldı. Sonra bunlara Zâtının hakikatlerini göstermekle bunları yok etti, fena mertebesine ulaştırdı. Sonra perdeyi kaldırmakla onları bekaa mertebesine ulaştırdı.

طُوبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ مَاٰبٍ

«Ne mutlu onlara! Âhirette güzel barınak da onların»[1].

اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۙ
قصر

«Fakat bunu ancak vicdanı temiz, akıl sahibleri anlar»[2]**.** Dünya ve âhirette üstün mertebeler bunlar içindir ve bütün bu kemâl ve mevkiler Resûl-i Ekrem sayesindedir. Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun.

1 Er-Ra'd: 29
2 Er-Ra'd: 19

KİTABI TE'LİFİN SEBEBLERİ

Önce şunu bil ki, bu muazzam eseri derleyip terceme eden, merhum Yazıcıoğlu Ahmed-i Bîcan'dır. Herkesin gayesi ve Allah'a ulaşanların son emeli olduğu için, bu kitabı terceme etmiştir. Kitap, Gelibolu'da tamamlanmıştır. Bunun için Allah'a hamdeder, Resûl-i Ekrem'ine salât ü selâm ederken âlemlere rahmet olarak gönderdiği sevgili Peygamberinin şefaatinden de beni mahrum etmeyip ayakkabılarının tozlarına beni bağışlamasını O'ndan dilerim. Allah'ım, bütün îman edenleri, beni (ve bizi) usûl ve fürûumuzu Senin ve onun katında mukarreb ve muhterem olan kullarından eyle.

Kitabı te'lifin ikinci bir sebebi, cihanın kutbu olan Şeyh Hacı Bayram-ı Velî'nin sırdaşı âlim, fâdıl, kâmil, yüce Allah'ın has kullarından ve erenlerin efendilerinden olan bir kardeşim vardı. Ben âciz bir derviş olarak dünyanın geçici olduğunu, bunun için herkesin okuyup anlayabileceği faydalı bir eseri yazıp bırakmasını kendisinden rica ettim. O da (Mağaribü'z-Zaman) adlı bu eserini yazdı. Kâinatta gizli ve aşikâre tefsir ve tahkikten ne varsa daha doğrusu on-iki ilmin özetini burada topladı. Sonra da bana dönerek:

«Ey Ahmed-i Bîcan, işte ben, senin dediğin gibi âlemlerin şeriat ve hakikatlerini bir araya toplayan kitabı yazdım. Memleketimiz halkının, bu ilmin nurlarından faydalanmaları için sen de bunu Türkçe'ye çevir» dedi. Ben de onun tavsiyesine uyarak «ENVÂRÜ'L-ÂŞIKÎN» adını taşıyan bu eseri Gelibolu'da tamamladım. Benim bu eserimle onun «MUHAMMEDİYE» adlı eseri, o kitabtan çıkmıştır. Onun o eseri; taşıp iki tarafından akarak

cevherlerini meydana çıkaran bir okyanus hâlini aldı. Şayet gizli incileri görmek ve almak istersen «ENVÂRÜ'L-ÂŞIKÎN»i, yok eğer sonsuz mükâfatlar istersen «MUHAMMEDİYE»yi oku. Biz iki kardeş Allah rızası için zahmet çekerek bu kitabları meydana getirdiğimiz için Allah'a hamdederiz. Umarız ki, bu kitablarla müşerref olan âşıkların ruhları bizleri rahmetle yâdederler.

TENBİH: Ey ilâhî sırların talibi, bu kitap; kudsî hadîs, ilâhî vahy, sırr-ı Sübhanî ve nûr-i Rabbânî'dir. Allah Teâlâ'nın kendi nurlarından bana olan tevfîkı sayesinde kudsî hadîsleri ve Allah Teâlâ'nın peygamberlerle olan konuşmalarını yazdım ve seçkinlere olan hitabını buraya aldım. Gerçi büyük âlimler bütün ilim ve irfanı açıkladı. Fakat bu alanda kimse meydana çıkmadı ve bu sahada kimse gözükmedi. Evet, onlar da buna benzer bir şeyler yazdılar, fakat benim bu eserimin bir benzeri ne Arap ve ne de Acemler tarafından yazılmıştır. Çünkü onlar, hüküm, kazıyye ve hikâyeler yazdı, ben ise kudsî hadîs ve mukaddes sözleri bir araya topladım. Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an'da ne gibi ilâhî hitab varsa ve bunların benzeri ilâhî âlemden mülk ve melekût âlemine intikal etmiş her ne varsa, mahşer yeri ve Cennet'e kadar olan her şey'i bu kitabda derledim. Hükmeden, sebebleri yaratan ve dilediğini hesapsız nimetlere erdiren, Allah Teâlâ'dır.

Kitabı telifin üçüncü sebebi, ehlullahtan bir cemaat bana müracaat ederek bu zamanda cehalet ve taklid çoğaldı; kimisi «Ben müteşerri'im, Şer'î hükümlere uygun hareket ediyorum» diye nefsinin arzuları ile meşgul, kimisi; «Ben muhakkikim, gerçekleri araştırıyorum ve söylüyorum» diye başka şeylerle meşgul... Böylece Şeriat ve hakikat delillerini terkederek din ve mezhebi ayırmaz hâle gelmişlerdir.

قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ

«Her kabile, su alacağı yeri bildi ve belledi»[3]

Bu gibi hayaller peşinde dolaşmakla kendileri azdığı gibi insanları da azıttılar. Artık peygamberlerin hâlini ve Şeriatin zahirî hükmünü açıklamakla gerçek muhakkiklerin anlattıkları hakikatler ve kazıyyelerin içyüzünü açıklamanın zamanı gelmiştir. Bana «Böyle bir eser yaz» dediler. Ben: «Bu işler her ne kadar Allah için kolay ise de benim için zordur» diye özür dileyebilirdim. Fakat baktım ki zahir ve bâtın âlimleri, ilm-i zahir ve ilm-i bâtın hakkında pek çok eserler yazmışlar. Ama bunların bir kısmı Arapça, bir kısmı Farsça. Bunları okuyan herkes bunlardan doğru bir netice alamaz, onları ancak yine ehli bilebilirdi. Bunun için zahir ve bâtın ilimlerini içine alan ve milletimizin istifade edebileceği Türkçe bir kitap yazmayı ve bu sayede okuyanların gönüllerine ve inançlarına Şeriat ve hakikat emrini tutmak hevesi düşüp arif ve âlimlerden olsunlar istedim.

Ne yazık ki âlimler farz-ı ayn olan ilimlerde ihtilâf etmişlerdir. Kelâmcılar: «Farz olan ilim, Allah Teâlâ'nın Zât ve Sıfâtını delilleri ile bildiren Kelâm ilmidir», fakîhler: «Farz olan ilmin; helâl ve haramı, farz ve vacibi, emir ve nehyi açıklayan fıkıh ilmi» olduğunu, tefsir ve hadîs âlimleri, «Farz olan ilmin, Kur'an'ı açıklayan tefsir ve hadîs ilmi» olduğunu, zîra bütün dinî ilimlerin Kur'an ve hadîsde bulunduğunu söylediler. Bütün bunların karşısında asıl farz olan ilim, kişinin kendi hâl ve makamını, Allah'a ne ile yaklaşıp ne ile uzaklaşacağını bilmektir. Nitekim İmâm A'zam da, «Asıl ilim, sofilerin anlattıkları ilimdir» demiştir. Bunu

3 El-A'raf: 160

okuyan herkesin faydalanması için ben de âcizane bu ilimlerin hepsinden bahseden bu eseri meydana getirdim.

Bilinmesi gerekenlerin birisi de ilim ve amelin, zahirî olduğu gibi, bâtınının da var olmasıdır. Bâzı âyet ve hadîsler zahirî mânaları itibariyle ele alınmıştır. İlm-i zahirî fetva makamı olduğu gibi, ilm-i bâtınî de takva makamıdır. Aklı az, anlayışı kıt olanlar, peygamberler ve velîlerin ilim ve keşiflerini inkâra kalkışarak îtikadlarını tehlikeye sokarlar. Akıl ve idrâk sahibi olanlar ise her âyetten maksadın ne olduğunu anlarlar. Böylece zahir ve bâtın ilimlerinden istifade ederek kemâle erer ve Allah'ın cemâline ulaşırlar. O halde ilk vazife, ilim edinmektir. Zîra cehaletle yapılan ibâdetler kolaylıkla fesattan kurtulamazlar.

İmdi şeyhlerin sultânı, muhakkiklerin kutbu, mukarreblerin en olgunu ve insanların mürşidi olan Hacı Bayram-ı Velî, enbiyânın zahir hâline ve evliyanın bâtınî hallerine uygun bir şekilde açıklamalarda bulunmak üzere beni sırdaş olarak kabul etmiştir. Ayrıca tefsir ve tahkik arasında tatbikde bulunmayı, geçmiş ve geleceklerin burada gerçekleştirilmesini istemiştir.

Ben de buna göre bu kitabda Şeriatın incilerini dizdim. Böylece kitap, nûr üzerine nûr ve sürûr oldu. Bu kitabı gönlümün nûru, gözümün gözü ve ruhumun ruhu olarak yaptım. Dünyada bu kitabı yüceltmesini ve âhirette bana, yazan ve okuyanlara şefaatçi kılıp Cennet yolunda arkadaş etmesini Cenâb-ı Hak'dan dilerim. Bütün zahir ve bâtın nûrları bu kitabda bulunduğu için, isim müsemmaya uygun olmak üzere buna **«ENVÂRÜ'L-ÂŞIKÎN»** adını verdim. Kitap beş bab'dan meydana gelmiştir:

BİRİNCİ BAB: MEVCÛDÂTIN TERTİB VE DÜZENİ,

İKİNCİ BAB: ALLAH TEÂLÂ'NIN PEYGAMBERLERE HİTABI,

ÜÇÜNCÜ BAB: MELÂİKE-İ KİRAM,

DÖRDÜNCÜ BAB: KIYAMET GÜNÜ ALLAH TEÂLÂ'NIN HİTABLARI,

BEŞİNCİ BAB: EN ÜSTÜN MAKAMDA ALLAH TEÂLÂ'NIN KELİMELERİ, beyânındadır. Tevfik ve hidâyet ancak Allah'tandır. Evvel ve âhir, dönüş O'nadır.

BİRİNCİ BAB

Mevcudatın Tertip ve Düzeni Beyanındadır

Resûl-i Ekrem bir hadîs-i şerifte:

«Allah Teâlâ'nın onsekiz bin âlemi var, sizin dünyanız bu âlemlerden bir tanesidir» buyurmuştur.

Ey Celâlinin nûrunda hayretler içinde kalıp Cemâlinin nûrunda seyreden insan! Bilmiş ol ki, Allah Teâlâ başlangıcı olmayan bir evvel ve sonu gelmeyen bir âhir'dir. Her şey fâni, yalnız O bakîdir. Zahirdir, bütün eşyaya gaalibdir. Ayrıca her şey O'ndan sâdır olmakla evvel, her şey O'nda son bulmakla âhir, kâinatta sıfatları ile bilinmesi sebebiyle Zahir ve Zâtı ile bilinmesi bakımından da Bâtındır. Burada şunu bilmek gerektir ki, vücud için iki itibar vardır. Birinci itibar, varlığı kendisinden olan, mutlak bir varlıktır. Bu, bizatihi nisbet ve taayyünden mücerreddir. Buna vücud ve mevcud demek, onu anlatmak içindir. İkinci itibar, âlimdir. Âlimdir, ilmi bütün eşyayı, hattâ kendi zâtını ve zâtının lâzımını da ihata eder. Halk ile Hak arasında Hakk'ın inayet ve yardımından başka bir nisbet yoktur. Halk için de cehaletten büyük engel ve perde yoktur. Birinci itibarla:

كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ

«O'nun misli gibi (O'na benzer) hiçbir şey yoktur»[4]. İkinci itibarla da:

4 Şûra: 11

وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

«O, hakkıyle işitir, kemâliyle görür»[5] dür.

Bizatihi Ganî ve her şeyden müstağnidir. Vücud ve bekasında, varlık ve devamında kimseye muhtaç değil, her şey O'na muhtaçtır, O'nsuz hiçbir şey olamaz.

Yaratıklar için de iki itibar vardır. Birincisi halk (yaratıklar), kendine bakılırsa ma'dumdur. Yaratana nazarla mevcud ve vardır. Gazâlî «Muhabbet Kitabı»nda diyor ki:

«Eğer Allah'ın fazlı kullarına erişmeseydi, beka ile vücuddan sonra kullar yine helak olurlardı. Allah Teâlâ Zâtı ile, diğerleri ise O'nunla kaaim ve mevcutturlar. Allah Teâlâ'dan başka Zâtı ile kaaim ve bakî bir varlık olmayıp, diğerlerinin varlığı O'nun icadı ile olduğu delilleri ile sabittir. Resûl-i Ekrem, «Allah Teâlâ bir kulunu sevdiği vakit onu kendine âşık eder de Şeriat ve hakikat üzerinde ona istikamet bahşeder. Bu sayede o kul, iyi hasletler ve güzel huylarla bezenir ve nihayet kendisine lâhut âleminin sırları tecelli ederek keramet mertebesine yükselmiş olur. Görülen âlemi müşahede ettiği gibi, insanın hakikatını ve ruhlar âlemini de temaşa eder», buyurmuştur. Demek ki zât, zât ile bilinir. Allah Teâlâ bu halk'ı iki bölüm üzere yarattı. Birinci kısım, vâsıllardan olmakla kemâlden mahrum ve akılları sapıklık vadisinde şaşkın, ruhları ise cehalet alanında tereddüt ve şüphe içindedir.

İkinci kısım, vicdan ehlidir. Bunlar nûr alanına dalmış, ferdâniyyet ve teklik meydanında sesleri yükselmiş, bu vadide akılları hayretler içinde kalıp perde önünde duraklamışlar; Allah Teâlâ onlara hüviyyet nûru ile tecelli edince, onlar da mâsivadan çekilip Allah'tan başkasına iltifat etmez olmuşlardır. Her şeyden

5 Şûra: 11

yok olup fena mertebesine yükselmişlerdir. Nitekim kudsî bir hadîsde Allah Teâlâ: **«Yer ve göklerim Beni istiâb etmedi, fakat mü'min kulumun kalbi Beni istiâb etti»**. Yâni tecellî ile onun kalbine sığdım, buyurdu. Şems-i Tebrizî, «Allah Teâlâ'nın tecelli ile sığdığı gönül, Resûl-i Ekrem'in gönlüdür», demiştir. Allah Teâlâ insanın gönlünü her şeyden geniş olarak yarattığına göre, o gönüle Allah'dan başkası sığmaz. Madem ki bu ilâhî tecellî insanda hâsıl oldu, Allah'ı zikir de ibâdetlerin efdali oldu. Nitekim âyet-i celîlede:

وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ

«Allah'ı zikretmek elbette en büyük (ibâdet)dir»[6], buyurulmuştur. Hz. Ali münâcâatında, **«İzzet ve ululuk bakımından Sana kul olmak, İftihar ve övünmek bakımından da Senin, benim Rabbim olman., bana yeter»,** demiştir.

İmam Gazâlî (Aleyhi rahmetü'l-Bârî), «Allah'a ulaşmaktan başka kurtuluş yolu yoktur. Muhabbet ve marifet ise sevgiliyi çok anmakla hâsıl olur. Muhabbet ise o zevk içinde ölmek demektir. Marifet ise hayret içinde müşahededir. Zahir ulemâsına göre Allah Teâlâ'nın kulunu sevmesi, neticesi itibariyle mecazdır. Sevginin neticesi olan rahmeti ona bağışlaması demektir. Kulun Allah'ı sevmesi ise O'na bağlanıp ibâdet etmesidir. Ehl-i tahkike göre Allah Teâlâ'nın kulunu sevmesi, onun bâtınını dünyayı sevmekten temizlemesi, gönlünden perdeleri kaldırarak onu kendine yaklaştırması demektir. İşte kulun Allah'ı sevmesi, bu olgunluğa meyletmesi demektir» demiştir. Ebû Tâlib-i Mekkî, «Bütün makamlara ancak sevgi ve muhabbet sayesinde erişilir. Bununla beraber muhabbet mevcud iken makamlara ulaşmamak zarar verdiği gibi, muhabbetsiz makamlar da bir fayda

6 El-Ankebût: 45

sağlamaz. Muhabbet esastır», demiştir. Ebû Bekr es-Sıddîk (radıyallahu anh) «İlâhî muhabbetin az bir kokusunu alan kimse, her şeyden ilgisini kesip o zevk ile meşgul olur», demiştir. O halde âhiret yolcusu için gerekli olan, her şeyden önce mâsivadan gönlünü temizlemektir. Zira berraklıkta gönül, bir ayna gibidir. Ancak mü'minin gönlüne Arş ve Kürsî perde olmaz. Belki bu perdelerden Rububiyyetin. Cemâlini müşahede eder, bunlar engel olmazlar. Gönül, Hakk'ın marifetine bir taht ve ilâhî Arş olduğuna ve ilâhî tecellînin bir aynası bulunduğuna göre en şerefli bir yer olması îcab eder. Bâyezîd-i Bistâmî gönül genişliğinden bahsederken, «Arş ve yüzbin âlem, arifin gönlüne konsa da bundan haberi olmaz», demiştir. Cüneyd-i Bağdadî, «Bu mânâda bir yaratık, kadime mukarin olduğu vakit, o yaratıktan eser kalmaz. Allah Teâlâ kulun isti'dadına göre ona tecellî eder. Kul: «YA HÛ» derse Allah Teâlâ onun akıl ve ruhuna tecellî eder. Bu durumda kulun kalbine dehşet düşer ve ruhu hayretler içinde kalarak artık başkasına iltifat etmez hâle gelir. Dilinde ve kalbinde yalnız «Hû»dan başka bir şey kalmaz» demiştir. Fahrüddin-i Râzî, «La ilahe illallah» avâmın, «Lâ hüve illâ hû» seçkin kişilerin tevhididir, demiştir ki, bundan, zikirlerin efdalinin«Lâ hüve illâ hû» olduğu anlaşılır.

Denildi ki: «Allah Teâlâ'nın dört bin ismi vardır. Bunların bin tanesi Kur'an'da, bin tanesi Tevrat'ta, bin tanesi İncil'de ve bin tanesi de Zebur'dadır. Fakat meşhur olan doksan dokuz Esmâ-i Hüsnâ'sıdır. Bunların bir kısmı İsmi Zât, bir kısmı İsm-i Sıfat ve diğer bir kısmı da Esmâ-i Ef'âl'dir. Şüphesiz bütün ilimlerdeki gaye, Allah'ı bilmektir. Allah Teâlâ ise bütün varlıklar yaratan bir tektir. Yaratana şâhid ve delîl olsun diye bütün yaratıklar ikişer ve çifttir. Arş ile Kürsî, ins ile cinn, Cennet ile Cehennem, yer ile gök, gece ile gündüz, kara ile deniz, levh ile kalem, ay ile güneş, sıhhat ile hastalık, farz ile vâcib, helâl ile haram, sünnet

ile nafile, fasıl ile vasıl, hayır ile şer, kâr ile zarar, aydınlık ile karanlık, hayat ile ölüm gibi her şey'i çift yaratmıştır. Nitekim şâir: **«Her şeyde O'nun birliğine delâlet eden açık delil vardır»,** demiştir.

VARLIKLARIN TERTİP FASLI

Resûl-i Ekrem bir hadîs-i şerifinde: **«Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı akıldır»** buyurmuştur. Ey ilâhî esrarı arayan kişi, bilmiş ol ki, Allah Teâlâ aklı yarattığı vakit ona: «Gel» dedi, geldi. «Git» dedi, gitti. «Konuş» dedi, konuştu. «Sus» dedi, susdu. Bunun üzerine Allah Teâlâ akla: «İzzet ve Celâlim hakkı için senden sevgili bir yaratık yaratmadım ve sana sabırdan üstün bir şey vermedim» buyurmuştur.

Rivayete göre Hz. Ali: «Allah Teâlâ aklı gizli bir nurdan yarattı. O, bir zaman saklı kaldı. Ezelî ilminde onu açığa çıkarmayı dileyince, aklın nefsinde ilmi, ruhunda fehmi, başında zühdü, gözlerinde hayatı, dilinde hikmeti, kulağında hayrı, kalbinde şefkati, himmetinde rahmeti ve içinde sabrı yerleştirdi. Böylece bütün olgunluklarla onu bezedi. Aklın nuru ruhanidir; yeri gönülde ve sırrın yanındadır. Sırr ise devamlı olarak yükselmek ister. Aklın bizatihi yükselme temayülü yoktur. Bâzan âhirete meylettiği gibi, bâzan da dünyaya yönelir» demiştir.

Yine nakledildiğine göre Allah Teâlâ akla hitab ederek, «önüne bak», buyurdu. Akıl önüne bakınca güzel bir şey gördü ve:

- Sen kimsin? diye sordu. O da:

- Senin bensiz bulunamıyacağın nesneyim, dedi. Akıl tekrar sordu:

- O halde senin adın nedir?

- Adım, Tevfik (başarı) tir, dedi.

Yine, Ubâde b. es-Sâmit'den nakledildiğine göre: Allah Teâlâ Kalem'i yarattığı vakit ona:

- «Yaz», diye hitab etti. Kalem:

- Ne yazayım? deyince, Allah Teâlâ:

- **«Bütün olan ve olacakları yaz»**, buyurdu. Kalem de hepsini yazdı.

Yine Resûl-i Ekrem, **«Allah Teâlâ Kalemi önce, uzunluğu beşyüz yıllık mesafe olan bir cevherden yarattı. Bu kalemin yüz tane büğümü vardır. Bu büğümlerden üç tanesi yarıktır. Dünya kalemlerinin ucundan mürekkep çıktığı gibi onun ucundan da nur akar»**, buyurmuştur.

Yine İbni Abbâs (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, kıyâmete kadar olmuş ve olacak her ne varsa Levh-i Mahfûz'da yazılıdır. Levh-i Mahfuz ak inciden, kenarları ise kızıl yakuttandır. Her gün üç yüz altmış türlü renge girer. Diğer bâzıları da: «Levh, biri fevkani diğeri tantanî yâni alt ve üst olmak üzere iki türlüdür», demişlerdir.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde; Kalem'in Arş üzerine yazdığı ilk yazı şöyledir:

«Gerçekte Allah Benim, Benden başka ilâh yoktur. Muhammed ise Benim Resûlümdür. Kim ki kazama rıza gösterir verdiğim belâya, sabreder, nimetlerime şükrederse onu sıddîklardan yazarım ve kıyamet günü sıddîklarla haşrederim. Kim ki kazama rıza göstermez, belâlarıma sabretmez ve verdiğim nimetlere şükretmezse, gök kubbemin altından çıksın ve Benden başka ilâh arasın».

Peygamber Efendimiz buyuruyorlar ki:

«Allah Teâlâ Kalem'e yaz diye emir buyurunca, Kalem:

- Ne yazayım? dedi.

Allah Teâlâ da:

- Şefaati peygamberlere, kerameti velîlere, muhabbeti müttakîlere, uçmağı (Cenneti) cömerd kimselere yaz, buyurdu.

Kalem:

- Derviş ve yoksullar hakkında ne yazayım? deyince, Allah Teâlâ:

- Onlar Benim ve Ben de onlarınım. Onlar Benimle, Ben de onlarlayım, aramızda aracı ve perde yoktur, buyurdu.»

Yine «Hazînetü'l-Ulemâ» adlı eserde nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyuruyorlar ki:

«Allah Teâlâ Kalem'e:

«Yaz», diye emretti. Kalem Besmele'nin (b)sini yazınca (b)den çıkan nur Arş'tan yerin dibine kadar her tarafı aydınlattı. Bunun hikmetini soran Kalem'e Allah Teâlâ: «O, Muhammed'in ümmetleri için sakladığım kerem nûrumdur», buyurdu, (s) harfini yazınca, (s)nin üç dişinden üç nur çıktı. Bunlar uçtu; biri Arş'a, diğeri Kürsî'ye ve üçüncüsü de Cennet'e gitti. Kalem bunların da hikmetini sorunca, Allah Teâlâ: Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetini üç bölük edeceğim. Bir bölüğü iyilik yarışına girerler ki, bunların bâtınları zahirlerine galibdir. Bir bölüğü muktesid yâni zahir ve bâtını müsavi olanlar. Bir bölüğü de zahiri galebe çalıp nefsine zulmedenlerdir. Arş'a uçan sâbıklar nuru, Kürsî'ye uçan muktesidler nuru, Cennet'e giden nur da nefsine zulmedenlerin nurudur», buyurdu. Kalem (m) harfini yazınca, yine Arş'tan yerin dibine kadar her tarafı aydınlatan öyle bir nur doğdu ki, bunu gören Kalem iki bin yıl hayretler içinde kaldı ve nihayet Allah. Teâlâ'ya bu nurdan sordu. Allah Teâlâ: «O, sevgili habibim Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in nurudur. O, Benim sevgilimdir.

Bütün yaratıklarımın hayırlısıdır. Bütün âlemi onun nurundan yarattım», buyurdu. Bunu dinleyen Kalem, bu nura selâm vermek için Allah'tan izin istedi. Allah Teâlâ kendisine müsaade etti ve Kalem:

- Sana selâm ya Muhammed, dedi. Allah Teâlâ:

- Kime selâm verdin ey Kalem? diye sordu. Kalem:

- Senin sevgili habibin Muhammed (aleyhisselâm)'a selâm verdim, deyince, Allah Teâlâ:

- O, burada değil, burada olsa senin selâmını alırdı, fakat ona vekâleten Ben senin selâmını alayım, buyurdu. (İşte bunun için Peygamberimiz: **«Selâm vermek sünnet ve alması farzdır»**, buyurdu.) Kalem devamla: «Allahir-rahmânir-rahîm» yazdı ve dedi ki:

Allah Teâlâ:

- Bunlar Benim adlarımdır. Sabıklara Allahü azîmüşşânım, muktesidlere Rahmân'ım, nefsine zulmedenlere Rahim'im, buyurdu. Ve devamla:

- Ey Benim meleklerim, siz tanık olun, kim بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ derse Ben onu bağışlarım. Amelini mübarek ve iyiliklerini kabul ederim. Aynı zamanda günahlarını da bağışlarım, buyurdu. Kalem devamla: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ yazdı. Bundan büyük bir nur çıktı ve bu nur ikiye bölündü. Allah Teâlâ bunların birinden rahmet ve diğerinden mağfiret deryasını yarattı. Sonra Muhammed (aleyhisselâm)'ın ruhuna, bu denizlere girmesini emretti. Resûl-i Ekrem bu denizlere girmekle âlemlere rahmet oldu. Nitekim Allah Teâlâ:

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

«Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik»[7], buyurmuştur. Sonra Kalem مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ yazınca, zulmet ile karışık

7 El-Enbiyâ: 107

bir nur çıktı; nur bir yana, zulmet de bir yana ayrıldı. Allah Teâlâ nurdan Saadet, zulmetten de Şekavet denizini yarattı ve «**Kim ki:** مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ **derse, şekavet denizinden kurtulup saâdet denizine girer»,** buyurdu. **Kalem devamla** اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ **yazınca, bundan bir zulmet, karanlık doğdu ve ikiye bölündü. Allah birinden Tevfîk ve diğerinden İsmet denizini yarattı ve her kim:** اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ **derse, tevfîk ve ismeti, başarı ve kurtuluşu ona arkadaş eylerim»,** buyurdu. Kalem devamla: اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ yazdı. Bundan da bir nur çıktı ve ikiye bölündü. Allah Teâlâ birinden hidâyet, diğerinden ziyaret denizlerini yarattı ve: **«Kim bunları okursa elbette Ben ona hidâyet ve ziyaretimi nasîb ederim»,** buyurdu. Kalem: غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ yazınca, bundan bir zulmet karanlık doğdu ve ikiye bölündü. Allah Teâlâ birinden Gazab ve diğerinden Sahat denizlerini yarattı ve: **«Kim bunları okursa, Ben onu bu denizlerden emin kılarım»,** buyurdu.

Yine **« Zehretü'r-Riyaza yazıldığına göre, Resûl-i Ekrem:** بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ **ibaresini Kalem yediyüz yılda yazdı. Her kim bir kere Besmele'yi okursa yediyüz yıl ibâdet etmiş sevabını alır»,** buyurdu.

Abdullah ibn Ömer'in (radıyallahu anh) rivayetinde Resûl-i Ekrem: «Allah Teâlâ ilk önce mahlûkatı zulmet ve karanlık içinde yarattı. Sonra onların üzerine nur saçtı. Nur kime bulaştı ise hidâyete erdi. Nur kendilerine yetişemiyenler de karanlıkta kaldı», buyurmuştur. Yine «Kısası Enbiyâ»da nakledildiğine göre; Allah Teâlâ yer ve göklerden büyük bir inci yarattı. İncinin yetmişbin dili var, her dili ile Allah Teâlâ'yı tesbih eder.

Şayet, Peygamber Efendimiz bir hadîsinde: «Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı benim aklımdır», diğer rivayette: «Benim ruhumu» ve diğer rivayette de: «Benim nurumu yarattı», buyurduğu gibi, başka rivayetlerinde de: «İlk önce Kalem'i», «İlk önce Levh'i yarattı», buyurmuştur. Bunları tevfîk, te'lîf ve telfîk nasıl mümkün olur? dersen, bunların te'lîf ve telfîki iki şekildedir. Birincisi, yüce Allah ilk önce bir cevher yaratmıştır. O cevher hayata sebeb olması bakımından ruh, âlemi aydınlatması bakımından nur, âlemi sevk ü idaresi bakımından aklı evvel ve kitabeti itibariyle kalem ve sahife olması itibariyle de Levh-i Evvel'dir ki, hepsinde müsemmâ bir cevherdir. İbarelerin ihtilâfı, itibarların ihtilâfındandır.

İkincisi, bunların evvel olmaları herbirinin cüz'ü bulunduğu mürekkebe nisbetledir. Ceberut âleminde ilk yaratılan ruh, Melekût âleminde ilk yaratılan akıl, mülk âleminde ilk yaratılan Levh'dir. En doğrusunu Allah bilir.

Bunlardan sonra Allah Teâlâ Arş-ı A'zam'ı yeşil cevherden yaratmıştır. Onun da çeşitli dillerde Allah'ı tesbih eden yetmişbin dili vardır. Fahrüddin-i Râzî'nin anlattığına göre; herbiri yer ve göklerden büyük olmak üzere Arş-ı A'zam'ın nurdan yapılmış altıyüzbin perdesi vardır. Kâ'bü'l-Ahbar'ın anlattığına göre; Allah Teâlâ Arş'ı yeşil bir cevherden yaratmıştır. Bu cevhere heybetle bir bakınca cevher eriyip su hâline geldi. Allah Teâlâ yel'i yarattı. Suyu, yelin üzerine koydu. Arş'a kendisi hükmederek:

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

«O çok esirgeyici (Allah'ın emr ü hükmü) **Arş'ı istilâ etmiştir»**[8], buyurdu. Bu sözü duyan Arş kendini beğendi. Allah Teâlâ, başı beyaz inciden, gözleri yakuttan ve vücûdu altundan olmak üzere bir yılan yarattı. Bu yılanın yetmişbin yüzü ve

8 Tâ-Hâ: 5

her yüzünde yetmiş bin ağzı ve dili vardır. Bütün bu dilleri ile Allah'ı zikreder. Bu yılan Allah'ın emri ile Arşı dolandı ve fakat yarısı askıda kaldı. Arş'ın bir ayağından diğer ayağına sür'atli uçan bir kuş ancak otuzbin yılda varabilir. Diğer bütün yaratıklar Arş'a nisbetle çöl ortasında bir halka gibidir.

Yine rivayete göre; Arş'ı taşımak için Allah Teâlâ dört melek yaratmıştır. Kıyamet günü Arş'a saygı için bu melekler sekize çıkarılır. Nitekim Âyet-i Celîle'de:

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

«O gün Rabbinin Arş'ını, üstlerinde sekiz melek taşır»[9], buyurmuştur.

İbn Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde; Allah Teâlâ Arş'ı yaratıp dört meleğe bunu taşımalarını emredince, meleklerin gücü buna yetmedi. Allah Teâlâ bütün yaratıkların kuvveti kadar kuvvet kendilerine verdi ise de yine olmadı, taşıyamadılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ onlara: **Lâ havle vela kuvvete illa billahil,aliyyil azîm «Zikrine devam edin»,** buyurdu. Onlar da bu zikre devam sayesinde Arş-ı A'zam'ı kolaylıkla yüklendi ve taşıdılar. Bu meleklere «Kerûbiyyûn denir. Bunların başı Arş-ı A'lâ'da, ayakları ise yerdedir.

Resûl-i Ekrem: Arş-ı A'zam'ın ayağında «Kim Bana itaat ederse ben de ona itaat ederim. Kim Bana isyan ederse onu Cehennem'e korum. Kim Beni zikrederse, Ben de onu anarım. Kim Benden dilerse ona veririm. Kim istiğfar ederse onu yarlığarım ve kim Bana şükrederse Ben de onun nimetini artırırım, yazılıdır», buyurmuştur.

Hz. Ali diyor ki: «Bir gün Resûl-i Ekrem'e Arş-ı A'zam'ın ululuğundan sordum. Resûl-i Ekrem «Büyük şeyden sordun.

9 El-Hâkka: 17

Bilmiş ol ki; Arş'ın üçyüz altmışbin ayağı ve her ayakta üçyüz altmışbin âlem, her âlemde üçyüz altmışbin sahra, her sahrada üçyüz altmışbin şehir ve her şehirde sayısız yaratıklar vardır ki, bunları Allah Teâlâ'dan başka kimse bilmez. Allah Teâlâ bana vahyetti ki, bunlar devamlı istiğfar ederler. Bu istiğfarların sevabını Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi sevenlere bahşederim. Ayrıca her ayağın arasında yine üçyüz altmışbin âlem, her âlemde üçyüz altmış bin sahra, her sahrada üçyüz altmışbin şehir ve her şehirde sayılarını Allah Teâlâ'dan başka kimsenin bilemediği yaratıklar vardır. Allah Teâlâ onlara Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi sevmeyenlere lanet etmelerini vahyetti».

Arş-ı A'lâ'dan sonra yüce Allah ruhu yarattı. Rûh hakkında sekiz söz vardır:

Birincisi: «Avârifü'l-Maârif» adlı eserde anlatıldığına göre, rûh'dan murad, Cebrâil (aleyhisselâm)'dır.

İkincisi, Keşşâf'ın anlattığına göre rûh, Allah katında izzetli bir melektir; sıfatını ancak Allah bilir.

Üçüncüsü, Hz. Ali diyor ki; «Rûh bir Ferişteh - Melek- dir ki bunun yetmişbin yüzü, her yüzünde yetmişbin ağzı, her ağzında yetmişbin dili, her dilinde, yetmişbin lügat vardır. Bütün bunlarla o, Allah'ı tesbih eder. Onun da her tesbihinden Allah bir melek yaratır, kıyamete kadar feriştehlerle uçar dururlar».

Dördüncüsü, Abdullah ibn Abbâs (radıyallahu anh)ın dediğidir. O der ki: «Rûh, yüzbin kanadı olan bir melektir. Yalnız bir kanadını açsa, her tarafı dolduracak kadar büyüktür».

Beşincisi, Rûh, Allah Teâlâ'nın insan suretinde yarattığı bir yaratıktır. Yeryüzüne ne zaman bir melek inerse, rûh da onunla yere iner.

Altıncı söz, Ebû Salih'indir. O diyor ki; «Ruhun hey'eti insan şekline benzer, fakat insan değildir».

Yedinci söz, Mücâhid'indir. Bu zat diyor ki: «Rûh, insan sûretindedir. İnsan gibi el ve ayakları vardır, yer içer ve giyer. Bunlar ne insan ve ne de melekdirler, ayrı birer yaratıktırlar».

Sekizinci söz, Saîd b. Cübeyr'indir. Der ki: «Allah Teâlâ Arş'dan sonra ruhdan büyük bir şey yaratmamıştır. Şayet yer ve gökleri yemek istese onları bir lokmada yutar. Fakat yaratılışı feriştehlere, sureti ise âdeme benzer. Kıyamet günü Arş-ı A'zam'ın sağında yer alacak. Bütün melekler bir saf olurken o, tek başına bir saf teşkil edecektir. O gün de Resûl-i Ekrem'in ümmetine şefaat edecektir. Bütün bu sekiz tevcih de hadîslerle sabittir, insanın bedeninde tasarruf eden ruh ise, bundan başka bir ruhdur».

Kaadî tefsirinde: «İnsan bir cevherdir, bedeni ölür, harâb olur fakat canı, ruhu ölmez. Onun için ruh - can - Zât-ı İlâhiyye'nin mazharıdır. İşte bu cana «Hayâtü'l-Küll ve Rûhü'l-Ervah» derler. Buna göre can ebedîdir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ

«(Allah yolunda öldürülenleri ölü sanmayın) **bil'akis onlar Rableri katında diridirler, rızıklanırlar»**[10], buyurulmuştur.

Resûl-i Ekrem de: **«Siz ebediyyet için yaratıldınız** (ölmezsiniz)**, ancak bir yerden diğer bir yere** (dünyadan âhirete) **intikal edersiniz»,** buyurmuştur.

Ey İlâhî sır ve incelikleri araştıran kişi! İyi bil ki, Allah'ı künhü ile bilmekten yaratıkları âciz olduğu gibi, ruhun esrarını çözmekte de âciz olduklarına bütün âlimler ittifak etmiştir. Bunun için araştırıcılar ruhdan uzun uzadıya bahsetmek ve

10 Âl-i İmrân: 169

üzerinde araştırma yapmaktan men'edilmiştir. Zira araştırıcılar bu sahada hayâl ve şaşkınlıktan ileri geçemezler.

İmam Gazâlî, insanın ruhunun cismi suretinde olduğunu ve güzelliğinin sonsuz bulunduğunu söylemiştir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat'e göre insan, ruh ve cismin tümüdür. Yâni insan, hem ruh ve hem de cesedle insandır. Bunun için insan öldükten sonra her ikisiyle dirileceği gibi sevab ve ikab, mükâfat ve mücâzat da her ikisinedir. Aynı zamanda insanın en şerefli parçası ruhudur, kalbi de ona bağlıdır. Keşif erbabı, ruhun parçalanmayı kabul etmeyen lâtif bir cevher olup emr-i Rabbânî'den olduğunu söylemişlerdir. Ruhlar, ulvî -yüksek- ve süfli -alçak- olmak üzere ikiye ayrılır, insan ve meleklerin ruhu ulvî, cinn ve şeytanların ruhu süflidir. Hayvanların ve bitkilerin ruhları ise, kendi tabiatlerinden gelir ve yine tabiatlerine döner.

Allah Teâlâ ruhu yarattıktan sonra «İLLİYYÎN»i yarattı... İlliyyîn, zebercedden bir levhadır ve Arş-ı A'zam'ın altındadır. Bütün mahlûkatın amelleri - hayır olsun şer olsun - orada yazılıdır. Bundan sonra da Allah Teâlâ «KÜRSÎ»yi yarattı. Bu da göze görünmeyen lâtif bir cevherdir. Resûl-i Ekrem'den bildirildiğine göre, Kürsî yedi kat yer ve göklere nisbetle geniş bir çöl ortasında kalmış bir halka gibidir. Kürsî de Arş'a nisbetle aynıdır. Allah Teâlâ bir kandil gibi Kürsî'yi, Arş-ı A'zam'ın bir kenarına astı, hâlâ orada asılıdır. «MESABİH» şerhinde rivayet edildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya Arş ile Kürsî arasında ne kadar mesafe var? diye sormuş. Allah Teâlâ: «Onbin yıllık mesafe var, yâni onbin kere şark ile garb arasında dolaşacak kadar mesafe var» buyurdu. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de:

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

«O halde her şey'in mülkiyet ve tasarrufu kudret elinde olan Allah ne yücedir... Öldükten sonra hep O'na döndürülüp götürüleceksiniz»[11], buyurulmuştur.

YER VE GÖKLERLE, BUNLARDA BULUNANLAR

Allah, yeri ve gökleri yarattıktan sonra bunların arasında insan ve diğer canlıları yarattı.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki: «Allah Teâlâ yerleri yarattı. Yerin birinci katının adı Demkâ'dır. Onun altında akim rüzgârı - faydasız sert yel - vardır. Âd kavmi bu rüzgâr ile helak edilmiştir. Orada Tames adında birbirini yiyen yaratıklar yaşar. İkinci kat yerin adı Hulde'dir. Kâfirlere azâb için orada çeşitli araçlar vardır. Burada Buşim adında bir millet yaşar, bunlar için sevab ve ikab vardır. Üçüncü kat yerin adı Arak'dır. Burada katır büyüklüğünde süngüler gibi kuyrukları olan akrebler yaşar. Bu akreblerden biri kuyruğunu yeryüzündeki insanlardan birine vursa bütün insanlar helak olurdu. Dördüncü kat yerin adı Cerbâ'dır. Burası yılanların yeridir. Ayrıca burada Celham adında bir millet yaşar. Bunların uçmak için kanatları var, fakat görmek için gözleri yoktur. Beşinci kat yerin adı Mulsa'dır. Burada kâfirler için kükürt dağları vardır. Burada birbirini yiyen Mehtat adında bir kavim yaşar. Altıncı kat yerin adı Siccîn'dir. Cehennemliklerin amel defterleri orada hıfzedilmektedir. Burada da Allah'a ibâdet eden ve kuş suretinde Katat adında bir millet yaşar. Yedinci kat yerin adı Acba'dır. Burada da Cuşûm adında bir millet yaşar. Son zamanlarda Ye'cûc ve Me'cûc çıkınca bunlar da

11 Yâsîn: 83

meydana çıkıp Ye'cûc ve Me'cûc'u öldüreceklerdir. Şeytan da burada hapsedilmiştir».

Ebû'l-Leys'in anlattığına göre, Allah Teâlâ yeryüzünü ilk önce bir kızıl el taşı büyüklüğünde yarattı. Bu ilk yer Kâbe idi. Sonra gökleri yarattı ve yerleri su üzerine döşedi. Müfessirlerin beyanlarına göre yeryüzü o zaman su üzerinde çalkalanan bir gemi gibi idi. Sonra Allah Teâlâ Arş'dan bir melek indirdi ve ona yeri tutmasını emretti. O da bir elini doğudan ve bir elini batıdan kaldırarak yeri omuzlar üstüne aldı.

وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

«Allah her şey'e kaadirdir», (El-Bakara: 284).

GÖKLER VE GÖK EHLİ

İbn Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki: «Allah Teâlâ buhar'a, denizlerden çıkıp havaya yükselmesini emretti. Buhar yükselince Allah Teâlâ buhardan evvelâ bir kat gök yarattı, sonra gökleri yedi kat yaptı. Birinci kat yeşil zeberceddendir, adı Berkia'dır. Bâzan Kıa da derler. Allah Teâlâ'nın İsmail adında yarattığı bir melek bu göğü tutar ve korur. İkinci kat gök, sarı yakuttandır. Bunun adı da Kayzûm'dur. Buradaki melekler Anka sûretindedir. Buraya da Mihâil adında bir meleği müvekkel etmiştir. Adı Maun olan üçüncü gök, kızıl yakuttandır. Buradaki melekler Kerkes sûretindedir. Sa'dail adında bir melek de buna müvekkeldir. Adı Erkalûm olan dördüncü gök de gümüştendir. Melekleri insan sûretindedir. Salsait adında bir melek de buna müvekkeldir. Beşinci gök kızıl altundandır. Bunun adı da Retkâ'dır. Melekleri Cennet Hûrileri sûretindedir. Buna da Kelkail adında bir melek müvekkeldir. Altıncı gök beyaz incidendir. Adı Ref'a'dır. Buradaki melekler de

genç delikanlılar sûretindedir. Efzâil adında bir melek de buna müvekkeldir. Yedinci gök açık nurdandır. Adı Garîba'dır. Onun melekleri de âdemoğulları suretinde olup buna da Efrâil adında bir melek müvekkeldir. Her göğün idaresi bu meleklerin elindedir. Her gök katının kalınlığı beşyüz yıl olduğu gibi, her gök aralarındaki boşluk da beşyüz yıllık mesafedir. İç ve dışları meleklerle doludur.

İbn Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki: «Arş'ın sağında yedi kat yer ve yedi kat gökler büyüklüğünde bir ırmak vardır. Her seher vakti Cebrâil (aleyhisselâm) bu ırmakda yıkanır da nur üzerine nur ve güzellik üzerine güzellik kazanır. Sudan çıkıp silkindiği vakit her damlasından bir millet yaratılır ve bundan meydana gelen meleklerden her gün yetmişbin melek göklerde beyt-i Ma'mûr'u ve yerlerde, Kâbe'yi tavaf ederler. Kıyamete kadar bu hâl böyle devam eder ve bir meleğe ikinci defa sıra gelmez».

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, ilk olarak Levh-i Mahfûz'a Allah'ın emrini Cebrâil götürür. Buradan İsrâfil'e, İsrafil'den Mikâil'e ve sonra da Azrail'e indirilir. İsrâfil'in üç kanadı vardır. Kanadının birini şarka, diğerini garba açar. Üçüncü kanadını da Allah korkusundan yüzüne perde eder. Başı Arş'da, ayakları ise yedi kat yerin dibindedir. Cebrâil, meleklerin efdali ve Allah'ın sevgilisidir. Ona «Rûhü'l-Emîn» derler.. İlâhî vahyi peygamberlere götüren odur. Cebrâil'in çeşitli cevherlerden yapılmış pek çok kanadı vardır. Allah Teâlâ bir kavmi helak etmek istediği vakit, Cebrâil onları helak eder. İbn Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem buyuruyor ki:

«Cebrâil'e:

- Seni tam suretinde görmek isterim, dedim.

Cebrâil:

- Sen buna dayanamazsın, dedi ise de, isteğimde ısrar ettim. Bir gün Arafat'ta idim. Cebrâil'i tam suretinde gördüm. Şöyle ki; doğu ile batı arasını doldurmuş, başı yerde ve ayakları gökte idi. Onu bu dehşet içinde görünce bayılıp düştüm. Cebrâil yine insan suretine girdi. Beni bağrına bastı ve «Korkma, ya Muhammed», dedi».

Bundan sonra da Allah Teâlâ Mikâil'i yarattı. Mikail, zebercedden yapılmış çeşitli incilerle süslenmiş iki kanadı olan büyük bir melektir. Mikâil'in bin yüzü ve her yüzünde bin ağzı vardır. Bu ağızlarla mü'minler için tesbih eder. Ayrıca bin gözü vardır. Bunlar ile de günahkârlar için yaş akıtır, onlar için Hak'tan mağfiret diler. Gözlerinin her damlasından Allah Teâlâ bir melek yaratır ve o melekler de mü'minler için tesbih ederler. Bundan sonra da Allah Teâlâ Azrail'i yarattı. Azrail birinci kat gökte durur. Bâzılarına göre yer ile gök arasında bir makamı var, orada durur. Levh-i Mahfuz'a yönelmiştir. Sağ eli ile mü'minlerin ruhunu alarak A'lâ-i İlliyyîn'e, yüksek makamlara, sol eli ile de kâfirlerin canını alarak Siccîn'e, Cehennem'e gönderir.

Kirâmen Kâtibin melekleri ise üstün meleklerdir. Allah Teâlâ onları halkın yararı için yaratmıştır. İnsanların iyilik ve kötülüklerini yazarlar; sağ tarafta bulunan melek sevabı, sol tarafta bulunan melek de günahı yazar. Bunların 160 tanıkları var. Bu tanıklar kıyamet günü hâzır bulunurlar.

Beyt-i Mâ'mur'a gelince; bunun hakkında da çeşitli söylentiler vardır.

Birinci Söz: Yedinci kat gökte Arş'ın karşısında ve Kâbe'nin üstündedir. Yerde Kâbe'ye hürmet edildiği gibi göklerde de Beyt-i Mâ'mur'a saygı gösterilir. Her gün yetmişbin melek burayı tavaf eder, namaz kılıp giderler. Öyle ki bir defa tavaf edene bir daha sıra gelmez.

İkinci Söz: Âdem (aleyhisselâm) zamanında Allah Teâlâ'nın Cennet'ten indirip bugünkü Kâbe'nin yerine koyduğu yakuttan yapılmış bir ev olduğudur. Bu ev Nuh tufanına kadar yerde kaldı ve tufan esnasında göklere kaldırıldı. Uzunluğu beşyüz yıllık yoldur. Üzerinde RUH adında bir melek vardır ki yer ve gökleri bir lokmada yiyecek büyüklüktedir.

Üçüncü Söz: Beyt-i Mâ'mûr, Âdem (aleyhisselâm)'ın bugünkü Kâbe'nin yerinde inşâ ettiği bir binadır.

Dördüncü Söz: Âdem (aleyhisselâm) yaratılmadan Allah Teâlâ'nın emri ile Kâbe'nin yerinde meleklerin inşa ettiği bir bina olmasıdır.

Bahr-ı Mescûr: Kaynatılmış veya sütü suyuna galib deniz anlamına gelir. Bu da yedinci kat göklerdedir.

Bâzılarına göre (Bahr-ı Mescûr), kıyamet günü Allah Teâlâ'nın insanlara hayat vereceği bir denizin adıdır. Allah Teâlâ, bu denizde ellerinde harbe, süngü bulunan melekler yaratmıştır. Her süngünün uzunluğu beşyüz yıllık mesafedir. Allah Teâlâ bu denize de bir melek müvekkil kılmıştır. Bu meleğin niteliğini Allah'tan başka kimse bilmez.

Enes (radıyallahu anh) diyor ki; Allah Teâlâ bu halkı yaratmadan önce Arş, su üzerinde idi. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de:

وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَآءِ

«Ve Arş'ı su üzerinde idi»[12], buyurulmuştur. Allah Teâlâ bu suyu ikiye ayırdı. Bir parçasından Arş'ın altında Bahr-ı Mescûr'u yarattı. Sonra Arş'ın nurundan güneşi ve Arş'ın hicab nurundan da Ay'ı yarattı. İbn Abbâs'a (radıyallahu anh) göre güneşin eni boyu altmış fersahtır. Ay'ın ise eni altmış ve fakat boyu

12 Hûd: 7

kırk fersahtır. Mukatil'in beyânına göre Ay ve Güneş ikisi de seksen fersah eninde ve boyunda olup birbirine eşittirler. En doğrusu Tefsir ilminin bildirdiğidir. Bütün bunlardan sonra da Allah Teâlâ Cenneti yaratmıştı. İbn Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetine göre Cennet, Arş-ı A'zam'ın altındadır. Nitekim Resûl-i Ekrem:

«Cennet'in örtüsü (tavanı) **Arş-ı Rahmani'dir»,** buyurmuştur, İnşâallah uçmak'ı, yâni Cennet'i Beşinci Bab'ta anlatacağız.

İbn Abbâs'ın rivayetinde Allah Teâlâ Adn Cenneti'ni yarattı. Cennet'e süslenmesini, kâfur selsebîl -yumuşak tatlı su - şerbet, bal, tesnîm, süt ve su ırmaklarını açığa çıkarmasını emretti. O da bunları, koltuk ve kanepelerini, süslü elbiseleri ve hûrilerini açığa çıkardı. Sonra Allah Teâlâ Adn Cenneti'ne «Konuş!» diye emretti. Cennet de **«Bana girene müjdeler olsun»**, dedi. Allah Teâlâ da: «İzzet ve Celâlim hakkı için insanlardan sekiz sınıfı sana koymayacağım», buyurdu. Bunlar tevbe etmeden ölen içkililer, zina edenler, koğucular, ırzını kıskanmayanlar, zâlimler, bunlara yardım edenler, yakınları ile ilgilerini kesenler, ahdine vefa etmeyip verdiği sözde durmayanlardır.

Vehb diyor ki:

Biz Resûl-i Ekrem'e

- Allah Teâlâ Cennet'i nerden yarattı? diye sorduk.

O:

- Allah Teâlâ Cennet'i sudan yaratmıştır. Onun bir kerpici altun, bir kerpici gümüştür. Çamuru misk, toprağı za'feran ve taşları yakuttandır. Ona giren her çeşit zevkleri bulur. Artık onun için ölüm ve kocamak yoktur, daima sevimli olarak orada kalır, buyurdu.

Zehretü'r-Rıyad'ın müfessirlerinden birinin anlattığına göre, Allah Teâlâ Cennet'ten sonra Cehennem'i yaratmıştır. Cehennem'in

yedi kapısı vardır. İki kapı arasında beşyüz yıllık mesafe vardır. Âletleri bukağı, kelepçe ve zincirleri ile semûmî - yakıcı rüzgârı -, Hamîm'i - kaynar suyu - ve Zakkum yemeği hep ateştendir. En üst katta birinci kapıdan girilen yerin adı «Cehennem»dir. Oraya tevbe etmeden ölen Müslümanların büyük günah sahibleri girecektir. İkinci kapının açıldığı yukardan aşağı ikinci katın adı «Cahîm»dir. Buraya putperest Hıristiyanlar girecektir. Aşağı doğru üçüncü kapı «Hutame» kapısıdır. Buraya da Ye'cüc ve Me'cüc ile Yahudiler girer. Dördüncü kapı «Saîr»e açılır. Buraya da yıldızlara tapanlar girer. Beşinci kapı «Lezâ»ya açılır. Buraya da müşrikler girer. Altıncı kapı «Hâmiye»dir. Yedinci, en sonuncu ve en şiddetli yeri «Hâviye»dir. Buraya da münafıklar girer. Nitekim Âyet-i Celîle'de:

لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ

«Onun (Cehennemin) **yedi kapısı olup, her kapıdan ayrı bir fırka girer»**[13], buyurulmuştur.

Tefsirlerde rivayet edildiğine göre Allah Teâlâ Tamu'yu yarattığı vakit, melekler korkarak ağlamaya başladılar. Allah Teâlâ Âdem'i yarattığı vakit Cehennem'in kendileri için yaratılmadığını anlayıp rahatladılar. Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde Resûl-i Ekrem: «Yeryüzündeki ateşin harareti, Cehennem ateşinin yetmişde biri nisbetindedir», buyurdu. «Buradaki ateş yetmez mi idi?» diyenlere, «Münkirlere şiddetli azâb içindir», buyurdu.

Zebânî'ler Cehennem'i bin yıl yıkadılar ağardı, bin yıl daha yıkadılar kızardı, bin yıl daha yıkadılar karardı ve hâlen kararmış vaziyettedir. O, **«Mücrimler için hazırlanmıştır».**

13 El-Hıcr: 44

Vehb'in anlattığına göre, sonra Allah Teâlâ «Nâr-ı Semûm»u ve bundan da Can kavmini yarattı. Nitekim Âyet-i Celîle'de:

وَالْجَآنَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ

«Cinleri de daha önce alevli ateşten yarattık»[14], buyurulmuştur. Bir rivayette Allah ilk önce Mâric adında bir erkek, sonra da Mârice adında bir kadın yarattı. Bunların çiftleşmesinden Cinn adında bir oğlan doğdu ve cinler bunun neslinden türedi. Hattâ İblîs de bunlardandır. İblîs'in de Can kavminden Lehya adında bir karısı vardır. Allah Teâlâ, Can kavmini birinci kat göklerden yere indirdi. Bunlar uzun yıllar ibâdet ettiler, sonra Allah'a isyan ettiler. Yeryüzü bunlardan şikâyetçi oldu ve: «Ya Rab, niçin bunları benim üzerimde Sana isyan ettiriyorsun?» dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ onlara kendi cinslerinden sekizyüz peygamber gönderdi, fakat onlar hepsini şehid ettiler. Aralarında İblîs de bulunduğu halde göklerde kalan diğer cinlere: «Yere inin de bunlarla savaşın», diye emredildi. Onlar da yere indi ve savaştılar. «Allah Teâlâ da bir ateş göndererek o kavmi yaktı. Bunun üzerine İblîs ile Cinn'in diğer evlâtları yerde karar kıldılar. İblîs yeryüzünde o kadar çok ibâdet etti ki, Allah Teâlâ onu ibâdeti sebebiyle birinci kat göklere yükseltti. Bin yıl da orada ibâdet etmelerini emrettiği vakit, bütün melekler secde etti, yalnız İblîs secde etmedi ve huzurdan kovuldu.

Hasan Basrî'nin rivayetinde, İblîs yedinci kat gökte yetmiş bin yıl ibâdet etti ve hattâ bin yıl kadar da Cennet hazinedarlığı yaptı. Bir defa Cennet'in kapısında: «Allah'a yakın olan kullarından birisi Allah'a isyan edecek ve Allah Teâlâ onu kapısından koyup Cennet'ten uzaklaştıracak», diye bir yazı gördü. Bu tardedilecek kimseyi lanetlemek için Allah'tan izin istedi. Bunun,

14 El-Hıcr: 27

kendisinin olacağını bilemedi ve Allah'tan aldığı müsaade ile bin yıl kendi kendini lanetledi durdu.

Müfessirler İblîs'in meleklerden olup olmadığı hakkında bâzı görüş ayrılıklarına düştülerse de en doğrusu cinnilerden olmasıdır. Nitekim Âyet-i Celîle'de:

كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ

«İblîs cinden olduğu için Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştır»[15], buyurulmuştur. Ancak fazla ibâdeti ve bu sayede göklere yükselmesi sebebiyle (ve teğlîb yolu ile) meleklere katıldı ve o da Âdem'e secde ile emrolundu.

ALLAH TEÂLÂ'NIN VAHYETTİĞİ KELİMELER

Şunu bil ki, buradan itibaren Allah Teâlâ'nın yaratıklarına buyurduklarını anlatmaya çalışacağız.

Allah Teâlâ aklı, ruhu, Kalem'i, Levh'i, Arş ve Kürsi'yi, Cennet ve Cehennem'i, Can veya Cinn kavimlerini, yer ve gökler ile yıldızları bu tertib üzere yarattıktan sonra da son yaratık olarak Âdem (aleyhisselâm)'ı yaratmayı murâd etti. Nitekim âyet-i celîlede:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوا
أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ ۚ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ
بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

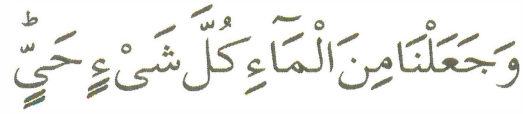
15 El-Kehf: 50

«Rabbin meleklere; «Ben yeryüzünde bir halife vâr (halk) **edeceğim»** demişti; melekler, «Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi vâr edeceksin? Oysa biz Seni överek yüceltiyor ve Seni takdis etmekte bulunuyoruz», dediler. Allah: **«Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim» dedi»**[16], buyurdu. Allah Teâlâ'nın bu kelâmını duyan melekler korkularından Arş-ı A'zam'ı yedi defa tavaf ettiler. İşte Kâbe'nin yedi kere tavafı bundan kalmadır. Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ı yaratacağı sırada yeryüzüne şöyle hitap etdi:

«Senden alacağım topraktan bir mahlûk yaratacağım. Bunlardan bana itaat edeni Cennetime, isyan edeni Cehenneme koyacağım», buyurdu. Ve Âdem'in toprağını almak için Cebrâil (aleyhisselâm)'ı yeryüzüne gönderdi. Cebrâil (aleyhisselâm) gelince yer: «Allah hakkı için benden toprak alma», dedi. Cebrâil toprağı almadan geri döndü. Allah Teâlâ, Mikâil'i gönderdi. Mikâil de aynı şekilde toprak alamadan geri döndü. Allah Teâlâ, Azrail'i gönderdi. Yer: «Madem ki benden alacağın topraktan yaratılacak mahlûkun bir kısmı Cehenneme girecek, seni gönderen Allah hakkı için benden toprak alma» diye yemin verdirdi ise de, Azrail, Allah'ın emrini yerine getirmeyi daha üstün buldu ve emr olunduğu şekilde toprağı alarak geri döndü. Bunun üzerine Allah Teâlâ, «Sen ki yerin yemin verdirmesini dinlemeden toprağı aldın, Ben de bu topraktan yaratacaklarımın canlarını almaya da seni me'mur ettim», buyurdu. Allah Teâlâ bu toprağı kırk sabah kendi kudret eliyle yoğurdu ve ikiye böldü. Bir bölümünü Cennet'e ve bir bölümünü de Cehennem'e attı. Sonra: **«Ben dilediği gibi hükmeden bir Allah'ım, kimse Benim üzerime hükmedemez»**, buyurdu.

16 El-Bakara: 30

Şayet, Allah Teâlâ:

«Her diri şey'i sudan yarattık»[17], buyurduğu halde melekler, cinler ve Âdem gibi bâzı yaratıklar sudan yaratılmamıştır, bu nasıl olur? dersen, bunun gerçek cevabında deriz ki, yine bunların asılları şudur. Meselâ, melekleri yelden yarattı fakat yeli de sudan yarattı. Cinnîleri ateşten yarattı, fakat ateşi de sudan yarattı. Âdem'i de topraktan yarattı, fakat toprağı da sudan yaratmıştır, böylece hepsinin asılları su olmuş oluyor.

Yine rivayet edildiğine göre Allah Teâlâ, Âdem'in nefsini yarattığı vakit nefse:

- Ben kimim? diye sordu.

Nefs:

- Ya ben kimim? diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ meleklere emretti, nefse bin yıl azâb ettiler. Sonunda aynı soruya aynı cevabı verdi. Nihayet Allah'ın emriyle nefs bin yıl aç bırakıldı. Bundan sonra Allah Teâlâ:

- Ben kimim? diye sorunca, nefs:

- «Ol bir zâtsın ki, Senden başka (ibâdete lâyık kimse) **bir ilâh yoktur»,** dedi. Böylece nefs ancak açlığa dayanamayarak Rabbini tanıyabildi. Resûl-i Ekrem'den gelen rivayette Allah Teâlâ cisimlerden dört bin yıl önce ruhları yaratmıştır.

17 El-Enbiyâ: 30

İKİNCİ BAB

Allah Teâlâ'nın Peygamberlere Hitabı Beyanındadır

Bakara sûresinin 30 uncu âyet-i kerîmesinde şöyle buyuruluyor:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

«Hani Rabbin meleklere: «Ben yeryüzünde bir halife vâr (halk) **edeceğim»,** demişti. Allah Teâlâ, Âdem'i kelâm, ilim ve irâde gibi ilâhî vasıflarla bezediği için onu niyâbet ve hilâfete lâyık görmüştür. Fakat melekler bu sırrı bilemedikleri için «Yeryüzünde kan döküp fesad çıkaracakları mı halife yapacaksın? Halbuki biz, Seni tesbih ve takdis ederiz» dediler. Allah Teâlâ da: «Şüphesiz sizin bilemediklerinizi Ben bilirim», buyurdu.

Kaadıoğlu «Misbâhu'l-Üns» adlı eserinde, hilâfeti meleklerin yapamıyacağını ve bu sözlerinden onların kusurlu olduklarını söyledi ve kusurlarını şöyle sıraladı:

1- Bu sözleri ile Âdem (aleyhisselâm)'a dil uzattılar.

2- Hz. Âdem'i görmeden iftira ettiler.

3- Âdem'i görmeden, aleyhinde tanıklık ettiler.

4- Gıyabî hükümler verdiler.

5- Âdem'i şehvet ve gadaba hamlettiler.

6- Âdem'e verilen hilâfete göz diktiler.

7- Kendilerini beğendi ve amellerini üstün gördüler.

8- Rablerine itiraz ettiler. (Gerçekte itiraz değil istifsardır, hikmetini öğrenmek istediler).

Müfessirlerin anlattıklarına göre; Allah Teâlâ yer ve gökleri, melekleri ve cinleri yarattığı vakit, melekleri göklerde, cinleri de yeryüzünde iskân etti. Cinler yeryüzünde uzun zaman Allah'a ibâdet ettikten sonra aralarında isyan belirdi; birbirlerini öldürmeye başladılar. Allah Teâlâ o zaman İblîs'in başkanlık ettiği Cennet'in hazinedarları olan melekleri İblis ile onlara gönderdi. O zamanlar İblîs'in adı Süryanice Azâzil, Arapça'da Haris idi. Âdem'e secde etmeyip isyan ettikten sonra ismi ve sureti değiştirildi. Allah'ın rahmetinden ümidini kestiği için İblîs adını aldı. Bunlar yeryüzüne indikleri vakit cinleri çöllere ve dağlara dağıttılar. Ondan sonra Allah Teâlâ yerde, göklerde ve her istediği yerde ibâdet etmesi ve uçması için İblîs'e izin verdi. İblîs, kendi kendine, «Allah beni yarattı, herkesten üstün kıldı ve dilediğim yerde bana ibâdetle emretti», diyerek böbürlenmeye başladı. Allah Teâlâ: «Sizin bilmediğinizi Ben bilirim», buyurunca melekler korktu ve her gün Kâbe'yi tavaf etmeye başladılar. Allah'a yalvarıp Allah'tan rahmet dilediler. Allah Teâlâ da: «Arş'ımın altında âb-ı hayât adında bir ırmak var. Ondan üç kere el, yüz ve ayaklarınızı yıkayın», buyurdu. Onlar da Allah Teâlâ'nın emrettiği gibi bu sudan alıp el, yüz ve ayaklarını yıkadılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ: «Ben sizi yarlığadım», buyurdu.

Müfessirlerin rivayetlerine göre; Azrail, Hz. Âdem'in hamuru için Allah Teâlâ'nın emri ile yerin her tarafından ve her çeşit topraktan aldı. Onun için renkler birbirini tutmaz oldu. Allah Teâlâ bu toprağın balçık hâline getirilmesini emretti. Son Peygamber Hz. Muhammed (aleyhisselâm)'ı yaratmak için yerin

ortasından -yâni Resûl-i Ekrem'in şimdi medfun bulunduğu yerden - Cebrâil ve mukarreb melekler toprak aldılar. Onu tesnîm, rahîk ve selsebîl suları ile yoğurdular. Toprak, bir ak inci hâlini aldı. Sonra Cebrâil bunu Cennet'in bütün ırmaklarına daldırdı ve çıkardı. Melekler bunun âhir zaman peygamberi olduğunu bildiler. Âdem (aleyhisselâm)'ın cesedi böyle balçık hâlinde kırk yıl bekledi. Nitekim Allah Teâlâ:

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا

«İnsan oğlu, bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz, uzun bir zaman geçmistir»[18], buyurmuştur. İblîs, Âdem (aleyhisselâm)'ın böyle bir halife olacağını bildiği için onu çekemedi. Âdem (aleyhisselâm)'ın kalıbı yatarken göğsüne vurdu, boş olduğunu anladı; ağzından girdi ardından çıktı. Etrafında bulunanlara: «Bunun içi boştur. Bu, bir şey'e mâlik olamaz. Şayet Allah Teâlâ bunu sizden üstün olarak yaratırsa ne yaparsınız?» diye sordu. Onlar: «Allah'ın emrine itaat ederiz», dediler. İblîs: «Eğer Allah bunu benden daha üstün yaratırsa ben isyan ederim, eğer beni bundan üstün tutarsa bunu helak ederim», diye yemîn etti.

ÂDEM (ALEYHİSSELÂM)'A RUHUN ÜFÜRÜLMESİ

Âlimler diyor ki: Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'a ruh vermeği murâd ettiği vakit, ruh'a: «Bütün nurlarla nurları ve sonra da Âdem'in şu kalıbına gir», diye emretti. Ruh, Hz. Âdem'in cesedine girmek istediği vakit, oranın dar ve karanlık bir yer olduğunu görünce girmek istemedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ ruh'a: «Zorla girecek ve zorla çıkacaksın», buyurdu. Ruh, önce

18 Ed-Dehr: 1

Hz. Âdem'in damağına ve oradan da gözlerine girdi. Bunun sebebi Hz. Âdem'in cesedinin toprak olduğunu görmesi idi ki, yarın keramet ve nübüvvetle şereflendiği vakit böbürlenmesin. Ruh, genze geldiği vakit Hz. Âdem aksırdı ve hemen «Elhamdü lillâh» dedi. Hz. Âdem'in ağzından ilk çıkan söz bu oldu. Allah Teâlâ bu sözden «Livâülhamd»i yarattı. Böylece yukardan aşağı ruh, Hz. Âdem'in cesedine girdi ve Allah Teâlâ, Hz. Âdem'e nurdan elbiseler giydirdi. Gün geçtikçe güzelliği de artıyordu.

Nakledildiğine göre; Allah Teâlâ, Cebrâil'i, akıl, haya ve iman ile birlikte Âdem'e gönderdi. Cebrâil, gelip Âdem'e:

- Bunlardan hangisini tercih edersin? diye sordu. Âdem (aleyhisselâm) da aklı tercih etti. Bunun üzerine îman, hayâ'ya hitaben:

- Benim, aklın olduğu yerde olmamı Allah Teâlâ bana emr etti, dedi.

Haya da:

- Akıl ile îman nerde olursa ben de orada olmakla emrolundum, dedi ve her üçü Hz. Âdem'de toplandı. Hz. Âdem'in hilkati tamamlanınca, Allah Teâlâ ona Cennet'ten elbiseler gönderdi ve onu süsledi. Âdem'in ağzından bir nûr, Hz. Muhammed'in nurunu çıkardı ve bu nûr onun alnında ve iki kaşı arasında yerleşdi. Bu nûr, onun alnında dâima parlar dururdu. Sonra Âdem'in hutbesini dinlemek üzere meleklere emir verdi. Yirmi bin melek saf hâlinde Hz. Âdem'in çevresini aldı. Âdem (aleyhisselâm) yeşil sündüsden giydiği elbise ile yedi basamaklı bir minbere çıktı, ikiye bölünen saçları incilerle bezenmişti. Başındaki altın taç, düz köşeli ve cevherlerle işlenmiş olup güneşten daha parlak idi. Belinde nurdan bir kuşak vardı. Böylece minbere çıkıp güzel sesi ile hutbesini okudu. Allah Teâlâ bütün eşyanın isimlerini ona öğretti. Nitekim âyet-i celîlede:

وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا

«Allah, bütün isimleri Âdem'e öğretti»[19], buyurulmuştur.

Âdem (aleyhisselâm):

- Ya Rab, benden üstün bir yaratığın var mı? diye sordu.

Allah Teâlâ da:

- Hayır, senden üstün kimseyi yaratmadım (en üstün yaratık insandır), buyurdu. Âdem, meleklere selâm verdi, saygı ile selâmını aldılar. Sonra Allah Teâlâ meleklere Âdem'e secde etmelerini emretti. Hepsi secde etti, yalnız İblîs, kibrinden secde etmedi ve kâfirlerden oldu.

Beğavî'nin rivayetinde; Âdem'e ilk secde eden İsrâfil'dir. Çünkü o, Kur'an'ın nurunu Âdem'in yüzünde görmüştü. Âdem, minberden inince kendisine Cennet'ten bir salkım beyaz üzüm takdim edildi. Âdem'in ilk yediği, Cennet yiyeceğinden üzümdür. Âdem üzümü yeyince **«Elhamdü lillâh»** dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ: **«Ben de seni, nimetlerimi yeyip Bana şükretmen için yarattım. Verdiğim nîmetleri yeyip şükretmek, sana ve kıyamete kadar gelecek nesline sünnet olsun»**, buyurdu.

Kısas-ı Enbiyâ'da anlatıldığına göre; Allah Teâlâ, Âdem'i yaratıp canlandırdıktan sonra ona Cennet elbiselerinden giydirdi ve Âdem'i bir kürsü üzerine oturttu. Meleklere emretti, onu omuzlarına alarak gökleri dolaştırdılar ve oradaki acâibâtı gösterdiler. Sonra Allah Teâlâ, iki kanadı inciden ve vücudu miskten olan bir at yarattı. Hz. Âdem at'a bindi, Cebrâil (aleyhisselâm) da dizginini tuttu. İsrafil sağında, Mikâil solunda bütün gökleri seyr ve temaşa etti.

19 · El-Bakara: 31

Müfessirlerin beyânına göre; Hz. Âdem Cennet'te iskân edildiği vakit yalnız kaldı ve yalnızlıktan canı sıkıldı. Allah Teâlâ, Hz. Âdem'e bir uyku verdi. Âdem uyuyunca sol eğe kemiğinden Havva'yı yarattı. Cennet elbiseleri ile süsledi. Havva, Hz. Âdem'in başı ucunda oturdu. Hz. Âdem uyandı ve Hz. Havva'yı yanıbaşında oturur gördü. Denemek için melekler Âdem'e:

- Bu nedir? diye sordular.

Âdem:

- Kadındır, dedi.

Melekler:

- Adı nedir? diye sorduklarında,

Âdem:

- Havva'dır, dedi.

Melekler:

- Bu adı nerden aldı? diye sordular.

Âdem:

- Bu adı diriden yaratıldığı için aldı, dedi.

Melekler:

- Niçin yaratıldı? dediler.

Hz. Âdem:

- Benim için yaratıldı; ikimiz birbirimizle huzur ve sükûna ereriz, dedi. Nitekim Allah Teâlâ:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا
لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ۚ

«Sizi bir nefsten yaratan ve bu nefisten de gönlü kendisine meyledip rahat etsin diye, zevcesini yaratan O'dur»[20], buyurmuştur.

Yine «Bedâyiü'l-Ahbâr»da nakledildiğine göre; Âdem (aleyhisselâm) Cennete girdiği ve Allah Teâlâ, Havva'yı da yarattığı vakit: «İşte burada oturun, bu nimetlerden yeyip için, yalnız şu ağaca yaklaşmayınız ki, Benim selâm ve rahmetim sizin üzerinize olsun», buyurdu ve kendini hamd ü sena etmek üzere: **«Hamd, Benim övgüm, azamet gömleğim, ululuk ridamdır. Yaratıkların hepsi Benim kullarımdır»,** buyurdu.

Melekler ve Cennet halkı Âdem'in bu izzetini görünce, Âdem ile Havva üzerine inciler saçtı ve onları selâmladılar. Allah Teâlâ da Âdem (aleyhisselâm)'a: «Bak, seni en güzel surette ve dimdik yarattım. Sana kendi indimde malûm olan ruhtan üfledim, melekleri secde ettirdim, secde etmediği için İblîs'i koğdum. Bütün üstünlükleri sende topladım. Havva ile senin için bu Cenneti iki bin yıl önce yarattım. Sen de nimetlerime şükret. Bana itaat ederseniz sonsuz olarak burada kalırsınız. Beni dinlemez ve verdiğiniz sözde durmazsanız sizi de Cennetten çıkarır ve ateşimle azâb ederim», buyurdu. Âdem (aleyhisselâm) da: «Yâ Rab, ahdini kabul ettim», dedi. Allah Teâlâ: **«Bütün bu nimetler karşısında yalnız bu ağaca yaklaşmayın. Bundan yerseniz zâlimlerden olursunuz»**, buyurdu.

Ebû'l-Leys'in rivayetine göre İbn Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki: «İblîs, Âdem'in böylece Allah'dan izzet ve ikram bulduğunu görünce onu çekemedi ve onu Cennetten çıkarmağı düşündü. Yılan suretine girerek Cennetin kapısı önüne geldi ve ağlamaya başladı. Âdem ve Havva şeytanı bilemedikleri için yılana niçin ağladığını sordular. Yılan da: «İlerde sizin birbirinize hasret

20 El-A'râf: 189

kalacağınıza ağlarım. Size acıdığım için bâzı öğütlerde bulunmak isterim. Eğer Cennette ebedî kalmak isterseniz bu ağaçtan yemelisiniz», dedi. Havva hemen bu söze kandı fakat Âdem:

- Hayır, Allah bizi bundan men'etti, dedi.

Havva ısrar etti:

- Yiyelim ne olur? dedi.

Hz. Âdem:

- Allah'ın hışmından korkarım, diyerek redde çalıştı.

Havva diretti ve:

- Allah'ın rahmeti çoktur, ne olur yiyelim? dedi. Ve yasak olan ağaçtan bir yemiş alarak yedi. Havva, Âdem'e tâbi olduğu için bir değişiklik olmadı ve Âdem'e:

- Bak, yedim de bir şey olmadı, dedi ve bir yemiş daha alıp Âdem'e uzattı. Âdem de Havva'nın ısrarına dayanamayarak yemişten yedi.

Saîd b. Müseyyeb anlatıyor: Âdem, bu ağaçtan yememek için Allah'a söz vermişti. Sonra aklı başında iken bu ağaçtan neden yedi? diye sorarsan, derim ki: Eşi Havva'nın çeşitli naz ve cilveleri karşısında aşk şarabı ile sarhoş oldu ve ahdi unutarak yedi.

Beğavî'de Muhammed b. Kays'ın anlattığına göre; Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'a:

- Bu ağaçtan niçin yedin? diye sordu.

Hz. Âdem:

- Havva sebep oldu dedi.

Allah Teâlâ, Havva'ya:

- Sen niçin yedin? diye sorunca,

Havva:

- Yılan beni aldattı, dedi.

Allah Teâlâ yılandan sorunca, yılan:

- İblîs söyletti, dedi.

Bunun üzerine Allah Teâlâ, Havva'ya:

- Sen, ayda bir hayız göreceksin; İblîs'e:

- Sen mel'ûn ol, bunları aldattın.

O zamana kadar deve gibi ayakları olan yılana da:

- Senin ayaklarını kestim, sen yerde sürüneceksin.

Âdem'e de:

- Sen, şükredesin diye seni yarattım, halbuki sen nankörlük ettin, buyurdu. Âdem:

- Ya Rab, beni eskisi gibi toprak et de azâb etme, dedi.

Allah Teâlâ da:

- Hayır, seni toprak etmiyeceğim, çünkü Cennet ve Cehennemi senin çocuklarınla dolduracağım, buyurdu. Âdem biraz nefes aldı. Sonra Allah Teâlâ, Hz. Âdem'i Serendib dağına indirerek on şey ile ibtilâ etti. Bunlar:

1 - Cennet'den çıkarıp yere indirmek,

2 - Mahcub etmek,

3 - Rengini değiştirmek,

4 - Civarından uzaklaştırmak,

5 - Havva ile aralarını ayırıp ayrı yere indirmek,

6 - Âdem ile İblîs arasında yeniden husûmet başlatmak,

7 - Yasağı irtikâb etmek,

8 - İblîs'i Âdem'in çocuklarına havale etmek,

9 - Âdem'in çocuklarına dünyayı zindan etmek,

10 - Âdem'i Cennet havasından mahrum etmek gibi hususlardır.

Ve Havva'ya döndü:

- Ne haldesin? diye sordu.

Havva:

- Perişan kaldım, dedi.

Allah Teâlâ:

- Seni de onbeş şey ile ibtilâ ettim, buyurdu. Bunlar:

1- Hayız,

2- Gebelik,

3- Çocuk doğurmak,

4- Din eksikliği,

5- İddet beklemek,

6- Akıl eksikliği,

7- Mîras eksikliği,

8- Erkeğin hükmünde olmak,

9- Boşama işi erkeğin elinde olup senin yetkinde olmamak,

10 - Erkeğin izni olmadan bir yere gitmemek,

11 - Yalnız kadınlar cemaati olmak, Cum'a kılmamak,

12- Cihad etmemek,

13- Kadınlardan peygamber olmamak,

14- Halife olmamak,

15- Genç kadınların erkeklere selâm vermemesi gibi hususlardır.

Allah Teâlâ:

«Ey Havva, Cennet'ten çık. Sana aklı, dîni ve mirası eksik verdim», buyurdu.

Havva:

- Nasıl çıkayım? Bütün iyilikleri benden aldın, dedi.

Allah Teâlâ:

- Çık, çıkacaksın. Zira senin soyundan nice peygamber velî ve şehidler gelecek. Cenneti onlarla dolduracağım, buyurdu. Cebrâil, Âdem'i Serendib'e indirdiği gibi, Havva'yı da Cidde'ye indirdi.

Melekler, Âdem'i Serendib'de perişan dolaşır görünce ona acıdı ve bağışlanması için dua ettiler. Âdem (aleyhisselâm) eli başında, yaşları sakallarından aşağı dökülerek ağlayıp dolaşırken meleklerden bâzıları Âdem'i yererek Allah Teâlâ'nın kendisine verdiği nimeti hatırlattılar. Âdem (aleyhisselâm): «Allah'ın takdiri böyle idi», diye cevap verdi. Allah Teâlâ meleklere:

- Saf tutun, diye emretti.

Âdem (aleyhisselâm)'a:

- Ben tevbe etmeden hiç bir günahkârı bağışlamam. Seni en güzel surette yarattım, ruh verdim, melekleri secde ettirdim. Havva'yı verdim. İsimleri öğrettim. Seni meleklere hatib yaptım. Nihayet Bana verdiğin sözü unuttun da şeytana uydun, buyurdu.

Âdem (aleyhisselâm):

- Ey Rabbim, evet, bu nimetlerin hepsini Sen verdin. Bunların şükründen âcizim. Kendi fazlınla beni bağışla. Kâinatı şerefine yarattığın Muhammed aşkına beni afveyle, dedi.

Allah Teâlâ:

- Sen Muhammed'i nerden biliyorsun? diye sordu.

Âdem (aleyhisselâm):

- Cennetin her yerinde ve hemen Senin adının yanında «Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlüllah» diye yazılı gördüm. Arş'ın

ayaklarında Levh-i Mahfûz'da onun adını gördüm. Bütün bunlardan Senin katında en sevimli onun olduğunu anladım, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Âdem, mescidleri sana mesken kıldım, Besmele ile başlarsan yemeklerimi sana helâl ettim. Yeryüzünde senin için sular akıttım. Ye, iç ve Bana şükreyle, Beni zikretmekle meşgul ol, buyurdu.

Âdem (aleyhisselâm):

- Nimetini artır ey Rabbim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Tevbeni kabul ettim, buyurdu.

Âdem:

- Yine artır, dedi.

Allah Teâlâ:

- Seni ve soyundan gelecekleri bağışlarım, buyurdu.

Âdem:

- Şimdi işim tamamdır, dedi.

Sonra İblîs:

- Ya Rab, böyle olacağını, Sen biliyordun. Hiç olmazsa kıyamete kadar bana mühlet ver, dedi.

Allah Teâlâ:

- Sana belli bir zamana kadar müsaade ettim. Bu müddet içinde ne yaparsan yap, buyurdu.

İblîs:

- Beni yeryüzüne indirdin, ben nerde oturacağım? dedi.

Allah Teâlâ:

- Senin meskenin mezbelelik ve çöplüktür, buyurdu.

İblîs:

- Âdem oğullarına kitap ve peygamberler göndereceksin, benim kitabım nedir? dedi.

Allah Teâlâ:

- Mâlâyâni, faydasız ve boş sözler; şiir ve hicviyeler de senin kitabın olsun, buyurdu.

İblîs:

- Ya benim peygamberlerim? deyince.

Allah Teâlâ:

- Cadı, kâhin ve sihirbazlar da sana yeter, buyurdu.

İblîs:

- Ben nerede oturacağım? dedi.

Allah Teâlâ:

- Evin hamamlardır, buyurdu.

İblîs:

- Çığırtkanlarım kim olacak? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Sağı sağan (cadı ve kâhinler)lar da senin çığırtkanların olsun, buyurdu.

İblîs:

- Ya yiyeceğim? deyince.

Allah Teâlâ:

- Besmelesiz yenen yemekler de senin yiyeceğin olsun, buyurdu.

İblîs:

- Ya benim suyum hangisi olacak? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Sarhoş eden içkiler de senin suyun olsun, buyurdu.

İblîs:

- Ya benim oturup kalkacağım yerler nereleri olmalıdır? dedi.

Allah Teâlâ:

- Sokak, çarşı ve pazarlar da senin oturup kalkacağın yerler olsun, buyurdu.

İblîs:

- Benim şiarım nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Benim lanet ve gadabım olsun, buyurdu. Allah Teâlâ, İblîs'i de on şey ile ibtilâ etti:

1- Mağrur oldu,

2- Cennet'ten çıktı,

3- Suretini değiştirdi,

4- İsmini değiştirdi,

5- Sapık ve cahillerin öncüsü oldu,

5- Lanetlendi,

6- Marifetten mahrum oldu,

7- Tevbesi kabul edilmedi, (tevbe etmedi ki tevbesi kabul edilsin; yâni tevbe kendisine nasîb olmadı),

8- Rahmetten mahrum oldu,

10 - Cehennem'e gireceklerin hatibi oldu.

Âdem (aleyhisselâm):

- Ya Rab, İblîs'e kıyamete kadar aman verdin. O benim evlâtlarımı azdırıp duracak, ben onun mekrinden nasıl emin olurum? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Ben sana üç şey verdim, bunları yaptıkça senin evlâtlarını kimse sapıtamaz. Bunlar:

1- Ortak koşmadan Bana ibâdet etmektir ki, bu Benim içindir.

2- İşlediğin her iyiliğe en az bire on veririm, günaha ise misli ile ceza veririm, bu da senin içindir.

3- Yapmış olduğunuz günahlardan tevbe ederseniz hemen kabul ederim, buyurdu. Nitekim âyet-i celîlede:

فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ

«Şüphesiz Ben çok yakınımdır; Bana dua edince dua edenin duasını kabul ederim»[21] buyurulmuştur.

İblis, Âdem'e hased ederek: «Ben bunları nasıl azdıracağım» deyince, Allah Teâlâ: «Damarlarına hulul eder ve kalblerine girerek azdırırsın», buyurdu, İblîs: «Meğer beni yere mi indireceksin?» deyince, Allah Teâlâ: «Değil yere, Bana isyan edenleri Cehennemin dibine indiririm», buyurmuştur. Nitekim âyet-i celîlede:

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ

«Andolsun ki, Cehennemi, senden (türeyenlerle) **ve Âdem oğullarının içinden sana uyanların hepsi ile dolduracağım»**[22], buyurulmuştur.

21 El-Bakara: 186

22 Sâd: 85

Âdem (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bu benim düşmanım olan yılan ile ben yeryüzünde nasıl geçinirim? deyince, Allah Teâlâ:

- Ben onun yerini toprağın içi ve yiyeceğini de toprak yaparım. Yeryüzüne çıktığını gördüğün vakit hemen kafasını ez, buyurdu.

Allah Teâlâ, Tavus'a da:

- Senin meskenini sulu yerlerde ve rızkını da yerde yarattım, buyurdu.

Hz. Havva:

- Ya Rab, madem beni eğri kemikten yarattın, aklımı, dinimi, tanıklığını ve mirasımı eksik ettin, hiç olmazsa sevab ve mükâfatta beni erkeklerden geri bırakma, dedi.

Allah Teâlâ:

- Merhamet ve ünsiyyeti sana verdim. Kadınlardan çocuk üstünde ölenlerine şehid rütbesini verdim, buyurdu.

İkindi vakti Âdem'i tevbe kapısından geçirip Hindistan'da Serendib'e, Havva'yı da rahmet kapısından geçirip Cidde'ye indirdi. İblis'i lanet kapısından çıkarıp attı. Tavus'u gazab kapısından çıkarıp çöllere bıraktı. Yılanı da öfke kapısından çıkarıp İsfehan diyarına bıraktı. O zamanlar Âdem uzun boylu idi, meleklerin tesbihini duyardı. O zamana kadar sakalsız bir genç olan Âdem'in sakalı bitti. Sonraları meleklerin tesbihlerini de duymaz oldu. Yalnızlıktan canı sıkıldı ve Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, niçin meleklerin sesini işitemiyorum? dedi.

Allah Teâlâ:

- Onların tesbihini duymaktan men'olundun, buyurdu. İmam Muhammed, Tevrat'tan ve Şehristanî Tefsîr-i Kebîr'inde naklederek derler ki; İblîs şöyle dedi: «Evet, Allah her şey'e kaadirdir,

dilediğini yapar ve yaptığından sorumlu olmaz, fakat ben kendisine yedi soru soruyorum:

1- Allah Teâlâ benim böyle olacağımı bildiği halde beni niçin yarattı, bundaki hikmeti ne idi?

2- Haydi yarattı, neticenin böyle olacağını bildiği halde bana fayda vermeyecek tekliflerde niçin bulundu?

3- İbâdeti ve Âdem'e secde etmeği bana emretti.

Diğer ibâdetlerime imkân verdiği halde Âdem'e secde fırsatını niçin vermedi?

4- Ben O'na: «Senden başkasına secde etmem», dedim. Bu söz ile lanetledi, bundaki hikmet nedir?

5- Bana lanet etti, sonra Âdem ile Cennet'te buluşma imkânını ve fırsatını bana niçin verdi de ben onu aldattım. Eğer bu fırsatı vermese, o da sonsuz Cennet'te kalırdı. Bundaki hikmeti ne idi?

6- Haydi Âdem ile aramızı açtı, üstelik bir de beni çocuklarına düşman ve musahhar etmesinin hikmeti ne idi?

7- Bütün bunlar böyle oldu, o halde kıyamete kadar bana fırsat vermenin hikmeti ne idi?

Allah Teâlâ meleklerine buyurdu ki: «Ona söyleyin, bütün bu soruları, Hakk'a teslim olmadığı için oldu. Soruları sorarken de yine Beni bilemedi. Zira Bana «Niçin öyle, niçin böyle» diye sorulmaz. Benim emrime itiraz küfürdür».

Vehb b. Münebbih'in rivayetine göre, Âdem (aleyhisselâm) yere inince durmadan ağladı.

Allah Teâlâ:

- Ey Âdem, niçin ağlıyorsun? diye sordu.

Hz. Âdem:

- Bu kadar büyük hatâ karşısında nasıl ağlamayayım? Mutluluk yuvasından mutsuzluk diyarına, bakî olan yerden fânî olan

yere, rahmet diyarından mihnet diyarına, karar yerinden zeval yerine geldim, ben ağlamayayım da kim ağlasın? dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Âdem, seni, Benim için hazırladım. Kendi kudretimle yarattım. İndimde malûm olan ruhtan üfledim, Cenneti sana verdim. Seni keremli kıldım ve melekleri sana secde ettirdim. Sen bütün bunlara rağmen Bana verdiğin sözü unutarak isyan ettin. Yeryüzü senin gibi adamlarla dolu olup hepsi aynı şey'i yapsalar onlara da aynı şey'i yaparım, buyurdu. Hz. Âdem bunu duyunca üçyüz yıl daha ağladı.

İbn Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde; Hz. Âdem ile Havva Cennetten çıktıkları vakit kırk yıl yemedi ve içmediler. Utançlarından başlarını kaldırıp göklere bakmadılar. Bütün insanların gözyaşları toplansa Dâvud'un gözyaşları kadar olmaz. Dâvud (aleyhisselâm)'ın gözyaşları ile birlikte bütün insanların gözyaşları bir araya toplansa yine Âdem'in gözyaşları kadar olamazlardı.

Yine rivayete göre; Âdem (aleyhisselâm)'ın karnı acıkınca Cebrâil (aleyhisselâm) Cennet'ten buğday getirdi. Rençberliği Âdem (aleyhisselâm)'a öğretti. Âdem (aleyhisselâm) öküz ile çift sürdü, ürün yetişti. Buğdayı öğütüp eledi. Kepeğinden arpa bitti. Tandır yaptı, ateş yaktı ve ekmek pişirdi. Âdem su isteyince, Cebrâil (aleyhisselâm) yeri kazmasını öğretti. Hz. Âdem yeri kazdı, su çıktı ve içti.

Rivayete göre bir defa Âdem (aleyhisselâm) ile İblis yeryüzünde buluştular. İblîs, Hz. Âdem'e hakaret etti. Hz. Âdem:

- Ey mel'un, beni yanılttın bu hale soktun da hâlâ bana hakaret mi ediyorsun? deyince, İblîs:

- Evet, seni ben yanılttım, ya beni kim azıttı? diyerek ağladı.

HAZRET-İ ÂDEM'İN TEVBESİ

Allah Teâlâ, Hz. Âdem'e rahmet etmek istediği vakit Cebrâil'e:

- Âdem, Benim üstün bir yaratığımdır. Durmadan ağladı. Benden başka kimseye boyun eğmedi. Kimseden korkmadı. Yalnız Bana karşı işlediği kusuru yüreğini yaktı. Beni ilk önce zikreden ve Bana hamdeden odur. Ben de onu yeryüzünde halife yaptım. Amelsiz Cennet verdim. Eşyanın isimlerini öğrettim. Meleklerimi secde ettirdim. Ondan sebep İblis'i lanet ettim. Bana ilk defa şükreden, tevbe eden odur. Ben de onu bağışladım, buyurdu. Bir takım kelimeler öğretmek üzere de Cebrâil'i Hz. Âdem'e gönderdi. Hz. Âdem, bu kelimelerle tevbe etti ve Allah da tevbesini kabul etti. Nitekim âyet-i celîlede:

فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ

«Âdem Rabbinden bir takım kelimeler aldı, O'na yalvarıp tevbe etti. Rabbi de bunun üzerine tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri dâima kabul edendir, merhametli olandır»[23], buyurulmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Âdem (aleyhisselâm):

- Ya Rab, beni Kendi kudretinle yarattın. Kendi katında malûm olan keyfiyetten ruh verdin. Beni Cennet'te yerleştirdin. Şimdi hatâdan dolayı tevbe ediyorum, beni yine Cennet'ine kor musun? dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Âdem, sen Benim sevgili kulumsun, dile Bende ne dilersen? buyurdu.

Hz. Âdem:

23 El-Bakara: 37

- Allah'ım, evlâtlarımdan ve Senin kullarından biri günah işler, fakat şirk koşmaz, yâni Seni inkâr etmediği gibi Sana ortak ve denk tanımazsa onu da bağışla, dedi.

Âdem (aleyhisselâm) duasını bitirince Cebrâil (aleyhisselâm), Âdem'e:

- Allah Teâlâ tevbeni kabul etti ey Âdem, dedi. Kanadını yere vurdu, güzel kokulu bir su çıktı. Hz. Âdem bu suda yıkandı, vücudu ağardı ve:

- Ya Rab, günahlarımdan da beni böyle temizle, diye dua etti. Cebrâil (aleyhisselâm) Cennet elbiselerinden getirip Hz. Âdem'i giydirdi. Diğer taraftan Allah Teâlâ, Hz. Mikâil'i de Hz. Havva'ya gönderdi ve Hz. Âdem'in tevbesini Allah Teâlâ'nın kabul buyurduğunu haber verdi. Ona da Cennet'ten elbise giydirdi. Hz. Âdem'in hasretini çeken Hz. Havva hem sevinç ve hem de hasretinden gözyaşları döktü. Cennet yakutlarından bir taş Kâbe'nin yerine kondu ve Kâbe'yi tavaf etmesi Hz. Âdem'e emredildi. Nûh tufanına kadar o taş Kâbe'de kaldı, sonra dördüncü kat göklere yükseltildi. Resûl-i Ekrem Mi'rac'da taşı orada gördü. Sonra Allah Teâlâ, Hz. Âdem'e:

- Ey Âdem, Havva ile buluştuğun vakit ona karşı yumuşak davran, zira senin soyundan gelecek bütün çocukların annesi o olacaktır, buyurdu. Bunu duyan Âdem, sevincinden secdeye kapandı. Sonra buluştuklarında Havva Merve Âdem ise Safa tepesinde duracak ve hac işleri bitinceye kadar, Âdem, Havva'ya yaklaşmayacak, diye Allah Teâlâ emretti. Hz. Âdem Arafat'a geldi. Burada Havva'yı buldu. Bundan dolayı buraya Arafat dediler. Oradan Mina'ya geldiler. Hz. Âdem burada da Allah'tan rahmet ve mağfiret dilediği için bunun adına da Mina dediler. Hz. Âdem ile Havva hac işini bitirdikten sonra Hindistan'a döndüler. Âdem (aleyhisselâm)'ın yaya olarak 40 defa Hindistan'dan hacca gidip geldiği söylenir.

AHZ-I MÎSAK (SÖZ ALMA)

Bunu beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ

"Rabbin, Âdem oğullarının sulbünden zürriyetlerini çıkarıp da onları nefislerine karşı şahit tutarak: «Ben sizin Rabbiniz değil miyim? demiş ve buna kendilerini şâhid tutmuştu»"[24], buyurmuştur. Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ı henüz yere indirmeden onun sırtını kudret eli ile sığadı; sağ tarafından zerreler gibi inciler, sol yanından siyah zerreler hâlinde zürriyetleri çıktı. Allah Teâlâ sağdan çıkanlara: «Rahmetimle Cennetime», soldan çıkanlara: «Adlim ile Cehenneme girin», buyurdu.

Rivayete göre Âdem (aleyhisselâm) bu zürriyetleri arasında bir nur gördü ve kim olduğunu sordu.

Allah Teâlâ:

- Senin evlâtlarından Dâvud'dur, buyurdu.

Âdem (aleyhisselâm):

- Ne kadar yaşayacaktır? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Altmış yıl yaşayacaktır, buyurdu.

Hz. Âdem:

- Ey Rabbim, bu süreyi artır, diye dua etti.

Allah Teâlâ:

- İstersen kendi ömründen ona ver, buyurdu. Âdem (aleyhisselâm) da kırk yıl ona verdi. Allah Teâlâ da Feriştehlere:

24 El-A'raf: 172

- Şâhid olun, buyurdu. Âdem (aleyhisselâm) sağına baktı güldü, soluna baktı ağladı. Çünkü sağındakiler Cennetlik, solundakiler Cehennemlik idiler.

Ebû's-Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh) şöyle buyurmuştur: «Hz. Ömer (radıyallahu anh) ile birkaç defa haccettim. Bir defasında Hacerü'l-Esved'in önüne gelerek, «Senin zararı ve kârı olmayan bir taş olduğunu bilirim, fakat Resûl-i Ekrem'in sana hürmet ettiğini gördüğüm için ben de hürmet ederim», dedi. Hz. Ali, Hz. Ömer'e:

- Niçin böyle söylüyorsun? Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ın zürriyetinden aldığı Ahdi Misak'ı bu taşın içine yerleştirdi. Bu taşa gelip yüzünü süren herkese tanıklık etsin» buyurdu.

Resûl-i Ekrem (sallâllahu aleyhi ve sellem) buyuruyorlar ki: «Allah Teâlâ, Âdem'in zürriyetini belinden çıkardığı vakit, melekler bunların çokluğunu görüp: «Bunlar dünyaya nasıl sığar ve burada nasıl geçinebilirler?» dediler. Allah Teâlâ da: «Ben onların bâzısını babasının belinde, bâzısını anne rahminde, bâzısını yer altında ve bâzısını da yer üstünde olmak üzere dörde bölerim ve böylece geçinir giderler», buyurdu.

Yine rivayete göre Allah Teâlâ, Hz. Âdem'e Kâbe'yi yapmasını emretmiş, Hz. Âdem de Havva'sız Mekke'ye gelerek Kâbe'yi bina etmiştir[25]. Sonra Cebrâil (aleyhisselâm) Cennet'den buğday ve Cehennem'den ateş getirdi. Bu ateş 70 defa yıkandı ve o bunlardan faydalandı.

İbn Abbâs (radıyallahu anh)'ın Tevrat'dan naklettiğine göre Hz. Âdem, Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rabbi, Senin katında en sevimli gün, en makbul ay ve en uygun söz hangisidir? diye sordu.

25 O zaman inşaat olmadığına göre bu, Kâbe'nin hududunu çevirmekle olmuştur.

Allah Teâlâ:

- En makbul gün Cum'a günüdür, zîra kullarımı o gün afvederim. En makbul söz de «Lâ ilahe illallah» sözüdür, zîra bunu söyleyeni Cehennem'den âzâd ederim. En sevimli ay Ramazan ayıdır, çünkü bu ayda kullarıma rahmet ve mağfiretimle tecelli ederim, buyurmuştur.

«Zehretü'r-Rıyaz» adlı eserde Cafer-İsâdık'tan rivayet edildiğine göre Âdem (aleyhisselâm) Cennet'te iken Allah'ın emri ile Cebrâil (aleyhisselâm) onu alarak Cennet'i kendisine gezdirdi. Bir kerpici altın, bir kerpici gümüş ve kubbesi zebercedden olan güzel bir sarayın önüne geldiler. Burada yakuttan bir taht ve üzerinde nurdan bir kubbe vardı. Kubbeden hoş bir seda yükseliyordu. Bu sesin sahibi nurdan bir suret, başında nurdan bir taç, kulağında inciden iki küpe ve belinde nurdan bir kemer vardı. Âdem (aleyhisselâm) bunu görünce hoşuna gitti ve:

- Bu suret nedir, kimdir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Gördüğün suret Hz. Fâtıma, başındaki taç Resûl-i Ekrem, belindeki kemer Ali, küpeler ise Hasan ve Hüseyin'dir, buyurdu. Âdem (aleyhisselâm)'ın gördüğü bu kubbenin beş kapısı vardı. Birinci kapıda nurdan «Ene'l- Mahmûd ve hazâ Muhammed -Ben Mahmut, hamd olunan, bu da Muhammed hamdedendir», ikinci kapıda, «Ene'l-Aliyyü'l-A'lâ ve hazâ Ali - Ben aliyyü'l-a'lâyım, üstünlerin üstünüyüm, bu da Ali'dir», üçüncü kapıda, «Ene Fâtır ve hazâ Fâtıma - Ben yoktan vâr eden bir Fâtır, bu da Fâtıma'dır», dördüncü kapıda da, «Ene'l-Muhsin ve hazâ Hasan - Ben, ihsan eden, bu da Hasan'dır», beşinci kapıda, «Minni'l-İhsân ve hazâ Hüseyin - Ben, ihsan eden, bu da Hüseyin'dir», diye yazılı idi.

Cebrâil (aleyhisselâm), Âdem (aleyhisselâm)'a:

- Bu isimleri sakla, bir gün bunlar sana lâzım olur, dedi. Âdem (aleyhisselâm) dünyaya inip üçyüz yıl ağladıktan sonra Allah Teâlâ:

- Beyt-i Mâmûr'a bak, diye emretti. Âdem (aleyhisselâm) bu isimleri orada gördü, hemen secde etti ve:

- Ya Mahmud, Muhammed hürmetine beni bağışla, dedi.

Allah Teâlâ:

- Değil seni, bütün zürriyetin bu isim hürmeti için Benden bağışlanmak istese: hepsini bağışlarım, buyurdu.

Yine rivayete göre Âdem (aleyhisselâm) Cennet'ten çıkıp yeryüzüne indirildiği vakit:

- Ya Rab, beni Kendi kudretinle yarattın, Cennet'te yerleştirdin, melekleri bana secde ettirdin, nihayet nefsime uyarak Sana isyan ettim, şimdi ise pişman oldum, beni bağışlar mısın? dedi.

Allah Teâla:

- Ben, yer ve gökleri yaratmadan önce Arş üzerinde:

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا

«Şüphesiz ki Ben, tevbe eden, îman edip iyi amelde bulunanları, sonra da doğru yolda sebat edenleri, elbette çok bağışlayıcıyım»[26] yazdım. Şimdi senin günâhından sebep «Gaffar» adımı yok eder miyim? Seni bağışladığım. Fazl u keremimle seni yine Cennetime koyacağım», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ı Cennet'ten çıkardığı vakit yalnız tırnaklarını olduğu gibi bıraktı, diğer vücudunu kararttı. Ferişteler buna ağlaştı ve:

26 Tâ-Hâ: 82

- Kendi elinle yaratıp Cennet'e koyduğun, Havva'yı kendisine eş ettiğin ve melekleri kendisine secde ettirdiğin, nihayet bir isyan sebebiyle Cennet'ten atıp böyle kararttığın Âdem'in hali ne olacak? dediler.

Ağarması için Allah Teâlâ, Âdem'e, ayın 13, 14 ve 15'nci günleri oruç tutmasını emretti. Bunlara «Eyyâm-ı bıyz -ak günler -» denir.

Yine rivayete göre, Âdem (aleyhisselâm) gün aşırı Arş-ı A'zam'a bakar ve Resûl-i Ekrem (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in adını orada yazılı görürdü. Bu ismin sahibine âşık olarak onu görmek istedi. Allah Teâlâ:

- O, âhir zamanda gelecek, sen onu göremezsin, ancak istersen nurunu sana göstereyim, buyurdu. Ve Muhammed (aleyhisselâm)'ın nuru Âdem (aleyhisselâm)'ın alnında parladı ve şehâdet parmağına intikal etti. Âdem (aleyhisselâm) baş parmağını öptü ve gözlerine sürdü, parmağını kaldırarak şehâdet getirdi. Bunun için şehâdette parmak kaldırmak sünnet oldu. Sonra Cebrâil (aleyhisselâm) kendisine bir yüzük hediye etti. Hz. Âdem yüzüğü şehâdet parmağına takmak istedi. Cebrâil (aleyhisselâm): «Onun şehâdet parmağı olmak şerefi kendisine yeter, sen onu küçük parmağına tak», dedi. Âdem (aleyhisselâm): «İşte Allah Teâlâ âcizleri böyle korur», dedi.

Yine nakledildiğine göre, Âdem (aleyhisselâm) yasak olan ağaçtan yeyip yere indikten sonra kustu. Bu kusmuğundan zehir ağacı bitti. Yılan bu ağaçtan yedi. Onun için yılanın dişinde zehir peyda oldu. Yine rivayete göre, bir gün Resûl-i Ekrem (sallâllahu aleyhi ve sellem), Hz. Fâtıma'nın evine geldi ve Ali (radıyallahu anh)'yi başı ucunda oturur gördü. Bunun üzerine: **«Allah'ım, Sen bunların aralarını düzelt ve bunlara iyi geçim ver»,** diye dua etti. Ali (radıyallahu anh):

- de ki **«Mîm»** nasıl **«mîm»**dir? diye sordu. Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ı yarattığı vakit, Hz. Âdem: **«İlâhî, beni yarlığa»,** dedi. Allah Teâlâ: **«Sen Beni böyle «İlâhî»** kelimesi ile andıkça melekler gibi zikretmiş olamazsın. Sana bir isim öğreteyim ki geçmiş ve geleceklerin ismi onda mevcuttur. O da: **"Allahümme"** dir. **«Allah»** lâfza-i celâli İsm-i A'zam olduğu gibi, sonunda **«Mîm»** de bütün yaratıklarımın ismidir. Kim bir kere: **"Allahümme rabbenâ lekel hamd"** derse her harfine on sevab verir, günahlarını bağışlar, kendisine üstün mevkiler veririm. Âdem (aleyhisselâm) bunu duyunca şükredip secdeye kapandı ve bir kere **«Allah'ım»** demekle, Allah Teâlâ onu bağışladı».

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ı Cennet'ten çıkardığı vakit, o dört şey'i beraberinde getirdi. Bunlar yüzük, incir yaprağı, asâ ve ağlamak idi. Asası Mûsâ (aleyhisselâm)'a kadar gelerek onun elinde mucize oldu. İncir yaprağını geyik yedi ve geyikte misk oldu. Yüzük Süleyman (aleyhisselâm)'a gelip onunla kuvvet buldu. Ağlamak da âsilere mîras kaldı ve onunla merhamet buldular.

Yine nakledildiğine göre, Âdem (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Muhammed'in ümmetine öyle üç keramet verdin ki, onları bana vermedin.

Birincisi; onların tevbelerini her yerde kabul ederken benim tevbemi yalnız Kâ'be'de kabul ettin.

İkincisi; sırtımda elbise varken isyan etmekle elbisemi soydun, onlar çıplak olarak isyan etseler de onlara tevbe elbisesini giydirdin.

Üçüncüsü; ben bir hatâ ettim diye beni Cennet'ten çıkardığın gibi eşimden de ayırdın. Halbuki onlar dünyada isyan ederler, onları eşlerinden ayırmadığın gibi, tevbe ile Cennet'e korsun, dedi.

Rivayete göre, Hz. Havva yüz yirmi defa ikiz çocuk doğurdu. Her batında bir kız ve bir oğlan doğururdu. Ebû'l-Leys tefsirinde Mukatil'den anlattığına göre Hak Teâlâ, Âdem ile Havva'dan bin çocuk dünyaya getirdi. Birincisi Kabil ile ikiz kızkardeşi İklîma idi. Ertesi yıl Habil ile kızkardeşini doğurdu. Habil'in kızkardeşi çirkin, Kabil ile doğan İklîma güzel olduğu için Kabil, Habil'i öldürdü. Hatta ilk puta tapanın Kabil olduğu söylenir. Rivayete göre Kabil, Habil'i öldürdüğü vakit kanı yedi gün yeryüzünde kaldıktan sonra nihayet yer kanı yuttu. Sonra Âdem gelip Habil'i arayıp Kabil'e: «Onu sen öldürdün» deyince, Kabil: «Hani kanı», dedi. Bundan sonra yer artık kanı yutmaz oldu. Kabil'in Habil'i öldürmesi Âdem (aleyhisselâm)'ın çok ağırına gitti. Allah Teâlâ: «Ey Âdem, Kabil hakkında yeri senin emrine verdim», buyurdu. Bunun üzerine Âdem (aleyhisselâm) yere: «Ey yer, Kabil'i tut», dedi, yer de Kabil'i tuttu.

Kabil:

- Allah hakkı için bana mühlet ver, dedi, yer de Kabil'i bıraktı.

Kabil:

- Ey Rabbim, babam Sana isyan etti yer onu tutmadı, beni niçin yere tutturuyorsun? dedi.

Allah Teâlâ:

- Sen hem Bana, hem de babana isyan ettin, buyurdu. Hz. Âdem tekrar: «Ey yer, Kabil'i tut», dedi. Kabil: «Ya Rab, Senin doksandokuz ismin var. Eğer beni yere tutturacaksan «Rahman» ve «Rahîm» adlarını ortadan kaldır», dedi.

Dahhak'ın anlattığına göre, Âdem (aleyhisselâm) yere indiği vakit bütün ağaçlar meyve verirdi. Denizin suları tatlı idi. Kurt koyun ile yürür ve arslan kimseye saldırmazdı. Kabil, Habil'i Öldürünce yerde büyük deprem oldu, bâzı ağaçlar meyvelerini

vermemeye başladı. Denizlerin suları acılandı ve hayvanlar da birbirine saldırmaya başladı.

Âdem (aleyhisselâm)'ın evlâtları çoğalınca Allah Teâlâ, Hz. Âdem'i onlara peygamber gönderdi. O, onları Hakk'a davet etti. Allah Teâlâ ona on sayfa indirdi. Sonra Ramazan orucunu tuttu. Bayram olunca: «Allah'ım, beni ve bu ayda oruç tutan çocuklarımı bağışla», diye duâ etti, Allah Teâlâ da: «Dileğin kabuldür», buyurdu.

Rivayete göre, Âdem (aleyhisselâm) oğlu Şît (aleyhisselâm)'a beş öğütte bulundu ve bunları oğullarına da öğüt vermesini buyurdu.

Birincisi: Sen şu fâni dünyaya aldanma. Ben bakî olan Cennet'e aldandım, hatâya düştüm.

İkincisi: Kadının her sözüne inanma. Ben inandım da perişan oldum.

Üçüncüsü: Yapacağın işin sonuna bak, sonra onu yap. Eğer ben işin sonunu düşünseydim bu akıbete uğramazdım.

Dördüncüsü: Nefsini şehvetinin arzularından çek. Eğer ben nefsimin arzusuna uymayaydım, bu duruma düşmezdim.

Beşincisi: Yapacak olduğun işte istişarede bulun. Eğer ben ağaçtan yemeden önce meleklerle istişare edeydim, bu iş başıma gelmeyecekti.

Vehb'in anlattığına göre, Âdem (aleyhisselâm)'ın ömrü sona erince, Allah Teâlâ:

- Ey Âdem, Cum'a günü senin ruhunu kabzedeceğim, buyurdu. Âdem (aleyhisselâm) ağlayarak Hz. Havva'nın yanına geldi.

Havva:

- Niçin ağlıyorsun? diye sordu. Hz. Âdem, durumu eşine anlattı ve:

- Ölüm, testere ile kesilmekten de zordur, dedi. Havva bu habere ağlayarak:

- Allah Teâlâ bizi Cennet'ten çıkardı, dünyaya gönderdi, burada da öldürecektir, acaba öldükten sonra nereye gideceğiz? dedi.

Âdem (aleyhisselâm):

- Toprağa gideceğiz, deyince Havva yine ağladı. Âdem (aleyhisselâm):

- Ağlama, bu ölüm senin mirasındır; Cennet'ten çıkmaya sebep oldun, şimdi öleceğiz, ölüm şerbetini herkes içecektir. Bu sırada ölüm meleği gelerek:

«Her ümmet için belirli bir süre vardır; vakitleri dolunca ne bir saat gecikebilir, ne de öne geçebilirler»[27], ilâhî emrini bildirdi. Âdem (aleyhisselâm) alabildiğine bağırdı ve Azrail (aleyhisselâm)'a:

- Evlâtlarımın ruhunu böyle mi kabzedeceksin? diye sordu.

Azrail:

- Allah ölümü senin için kolay etti, dedi. Bunun üzerine Hz. Âdem başını yukarı kaldırarak:

- Allah'ım, mü'min evlâtlarımın ölümlerini âsân eyle, diye duâ etti.

ÂDEM (ALEYHİSSELÂM)'IN ÖLÜMÜ

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetine göre, Âdem (aleyhisselâm)'ın ömrü sona erince, Allah Teâlâ, Âdem'e:

- Ecelin yaklaştı, dört yaşındaki oğlun Şît'e vasıyyet et, buyurdu. Âdem (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya ölümden sordu.

27 Bu mâna aynı lâfızla Kur'an-ı Kerim, A'raf sûresi, âyet (34 de mevcuttur.

Allah Teâlâ:

- Ölüm, zehirden acıdır, insanın yüzünden aydınlığını giderir. Toprak, et ve kemiğini yer ve yine kendisi de toprak olur. En sonunda seni de, bütün zürriyetini de diriltir ve bu hayatta yaptıklarınızın hesabını sorarım, buyurdu.

Âdem (aleyhisselâm) bu söze ağladı. Yeryüzü ise Âdem (aleyhisselâm)'a: «Allah Teâlâ bana, benden aldığı toprağı bana göndereceğini vâ'detmiştir», dedi.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, Allah Teâlâ, Hz. Âdem'ın canını almaya murad ettiği vakit, Azrail (aleyhisselâm)'ı en güzel surette ona gönderdi. Azrail (aleyhisselâm) böyle güzel bir suret ile ondan sonra yalnız Peygamberimize gelmiştir. Allah Teâlâ, Azrail (aleyhisselâm)'a: «Âdem'e ayrılık şerbetini içir ve sonra canını al», diye emretti, ölüm meleği de Hz. Âdem'e gelerek selâm verdi ve:

- Ey beşerin ilk atası, beni tanıyabildin mi? diye sordu.

Hz. Âdem:

- Bildim, fakat sen niye geldin? diye sordu,

Ölüm meleği:

- Sen şu şerbeti iç, sonra sana ölüm acısını tattırırım, dedi.

Hz. Âdem:

- Ben Rabbimin emrine itaat ederim, diyerek şerbeti içti ve dünyadan göçtü. Ferişteler toplandı, Cennet'ten keren getirdi, onu yıkadı ve kefenlediler. Şît (aleyhisselâm) 30 tekbir ile namazını kıldırdı. Melekler çevresini sardılar. Hz. Âdem'in mezarının Serendip'de olduğu söylenir. Âdem (aleyhisselâm) Cum'a günü ölmüştü. Hz. Havva onun hasretinden uzun süre yemedi, içmedi. Aslında her şey yok olacaktır. Nitekim âyet-i celîlede:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

«O'nun zâtından başka her şey helak olucudur»[28], buyurulmuştur.

Bütün buraya kadar anlattıklarımızın çoğu tefsirlerde nakledilen bâzı kıssa ve hikâyelerden ibarettir. Bizim maksadımız kıssa ve hikâye anlatmak değil, Allah'ı zikretmektir. Bununla beraber ara sıra anlatılan bu gibi hikâyeler, sözü söze ve makamı düzene bağlamak içindir.

وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ

«Allah hakkı söyler ve O, (doğru) yolu gösterir»[29], buyurulmuştur.

ŞÎT (ALEYHİSSELÂM)İN PEYGAMBER OLARAK GÖNDERİLMESİ

Kabil'in Habil'i öldürmesine dayanamayan anne ve baba kırk gün ağladılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ: «Ağlamayın, Ben size, Habil'e benzer bir evlât vereceğim; o peygamberlerin atası olacak», buyurdu ve bu suretle doğan oğlana bahşiş anlamında « Şît » adını verdiler. Resûl-i Ekrem'in nuru Şît (aleyhisselâm)'ın alnına geçti ve orada parladı. Allah Teâlâ, Şît'i peygamber olarak gönderdi ve ona elli sahife indirdi. Şît (aleyhisselâm) kavmini îmana davet etti. Pek çokları ona uydu. Yükseklere çıkar ve tevhîd ederdi. Yediyüz yirmi yıl yaşadığı söylenir. Onun ölümünden sonra da yerine İdrîs (aleyhisselâm) geçti.

28 El-Kasas: 88

29 El-Ahzâb: 4

İDRÎS (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre İdrîs (aleyhisselâm), Şît (aleyhisselâm)'a çok benzerdi. İlk yazı yazan, yıldız ve riyaziyeye bakan odur. Son derece âbid idi. Asıl adı Ahnun olup çok ders verdiği için İdrîs adını almıştır. Allah Teâlâ, Âdem ve Şît (aleyhisselâm)'a indirdiği sahîfelere ilâveten 30 sahîfe de İdris'e indirdi. Sonra İdrîs'e terzilik san'atını öğretti. Elbise diker, zırh yapardı. Daha önce insanlar hayvan derilerine bürünürlerdi. Allah Teâlâ, İdrîs (aleyhisselâm)'a, dünyanın bir deniz olduğunu, gemi içinde denize girerse selâmet sahiline ulaşabileceğini, şayet gemisiz denize girerse, yorulduğu yerde batıp boğulacağını söyleyince, İdrîs (aleyhisselâm) dünyadan el ve eteğini çekerek tamamen Allah'a yöneldi. Cenneti görüp oraya girmek hevesiyle ibâdetini çoğalttı. O kadar çok ibâdete daldı ki, Feriştehler bile onun ibâdetine hayran kaldı ve kendisini ziyaret etmek için Allah'tan izin istediler ve geldiler. Azrail (aleyhisselâm) da bunların arasında bulunuyordu. İnsan suretinde gelen Azrail'e İdrîs (aleyhisselâm):

- Kimsin? diye sordu.

Azrail:

- Ölüm meleğiyim.

- Canımı almaya mı geldin?

- Hayır, ziyaretine geldim.

- Benim canımı alsaydın.

- Ölüp de ne yapacaksın? Hem Allah'ın izni olmadan da canını alamam.

Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- Ey Azrail, İdrîs'in canını al; onun maksadını Ben bilirim, buyurdu. Böylece Azrail (aleyhisselâm), İdrîs (aleyhisselâm)'ın canını aldı ve hemen Allah Teâlâ onu diriltti. İdrîs (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Cehennemi görmek isterim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Azrail, İdrîs'e Cehennemi göster, buyurdu ve Azrail (aleyhisselâm), İdrîs (aleyhisselâm)'a Cehennemi gösterdi.

İdrîs:

- Cenneti görmek isterim, dedi.

Rıdvan - Cennetin muhafızı -:

- Allah Teâlâ izin vermeden giremezsin, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Rıdvan, Ben, kulumun ne istediğini bilirim; bırak Cennet'e girsin, buyurdu, İdrîs (aleyhisselâm), Azrâil ile Cennet'i temaşa ettikten sonra bir ağacın gölgesine oturdu. Azrail (aleyhisselâm):

- Haydi çıkalım, dedi.

İdrîs (aleyhisselâm):

- Hayır, çıkmam, dedi. Bunlar bu münakaşada iken Allah Teâlâ hakem olarak bir Ferişteh gönderdi.

Ferişteh:

- Ey İdrîs, niçin çıkmak istemiyorsun? dedi.

Hz. İdrîs:

- Allah Teâlâ: **«Herkes ölümü tadıcıdır»**[30], buyurdu ve ben de ölüm acısını tattım. Sonra: **«Sizden hiçbiriniz müstesna olmamak üzere ille oraya (Cehenneme) uğrayacaktır»**[31],

30 Bu mealler, Kur'an-ı Kerim (Enbiyâ: 35. Meryem: 71, Hıcr: 48) âyet-i kerimelerinde mevcuttur.

31 Bu mealler, Kur'an-ı Kerim (Enbiyâ: 35. Meryem: 71, Hıcr: 48) âyet-i kerimelerinde mevcuttur.

buyurdu ve ben Cehenneme uğradım. Sonra: **«Onlar oradan çıkarılacak da değildirler»**[32], buyurdu. Ben de Cennet'e girdim artık çıkmam, dedi.

Allah Teâlâ:

- Gördüğünüz gibi İdrîs, Benim sözümle Cennet'e girdi ve yine Benim sözümle Cennet'ten çıkmak istemiyor; bırakın Cennetimde kalsın, buyurdu. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

«Kitabda İdris'i de an, çünkü o, çok sâdık bir peygamberdi. Biz onu pek yüce bir yere yükselttik»[33], buyurulmuştur.

İdrîs (aleyhisselâm)'ın bütün bu kemâlâtı, önce Allah'ın lütuf ve inayeti, sonra da kendisinin takvası sayesindedir. Altı yıl devamlı, yemeden içmeden ibâdetle meşgul olmuştur.

Hasan-ı Basrî diyor ki: Kur'ân-ı Kerîm'de «Mekânen aliyyen -yüce bir yer-» buyurulduğuna göre en yüce makam Cennet'tir. Buna göre İdrîs (aleyhisselâm)'ın de Cennet'te olması gerekir. Resûl-i Ekrem (sallâllahu aleyhi ve sellem) mi'râca çıktığı vakit onu dördüncü kat gökte buldu, «Bu nasıl olur?» dersen, derim ki, İdrîs (aleyhisselâm) Cennet'tedir. Fakat herkes mertebesine göre Resûl-i Ekrem ile buluşacaktı. Onun da derecesi dördüncü veya altıncı kat göktür. Onun için Resûl-i Ekrem'e orada mülâki oldu. İdrîs (aleyhisselâm) üçyüz altmış yaşında öldü.

---

32 Bu mealler, Kur'an-ı Kerim (Enbiyâ: 35. Meryem: 71, Hıcr: 48) âyet-i kerimelerinde mevcuttur.

33 Meryem: 56. 57

NÛH (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Bundan haber vermek üzere Allah Teâlâ:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ

«Gerçekten biz Nuh'u, şöyle desin diye, kavmine gönderdik: «Haberiniz olsun, ben, azabın sebeblerini ve kurtuluşun yolunu açıklayan bir korkutucuyum. Allah'tan başkasına ibâdet etmeyin», dedi[34].

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre İdrîs (aleyhisselâm)'dan sonra ilk peygamber Nûh (aleyhisselâm)'dur. Aynı zamanda Resul'dür, tebliğe me'murdur. Nûh (aleyhisselâm) kavmin Hakk'a davet etti fakat onlar red ve inkâr edip kâfirlerden oldular. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Nûh (aleyhisselâm)'a bir gemi inşa etmesini emretti. Nûh (aleyhisselâm) kavminin sularda boğulacağını anladı. Fakat o, onların îman edip boğulmamalarını istedi. Allah Teâlâ: «Bu, Benim ezelî ilmimde böyle geçmiştir», buyurdu. Nûh (aleyhisselâm) kavmine acıyarak ağladığı için ağlatmak anlamına gelen «Nûh» adını aldı. Asıl adı Şâkir idi. Sonra kuş göğsü biçiminde bir gemi yapmasını Cebrâil kendisine öğretti. Recep ayının ilk gününde gemi tamamlandı. Yedinci gün tandırından ve her taraftan sular fışkırmaya başladı. Kadın-erkek, Nûh (aleyhisselâm)'a inanan seksen kişiyle gemiye bindi. «Nûh Tufanı» diye bilinen bu tufan, Âdem (aleyhisselâm)'ın yere inişinden birkaç bin yıl sonradır. Nûh (aleyhisselâm) üç oğlunu: Sâm, Hâm ve Yâfes'i gemiye aldı, oğlu Ken'an inanmadığı için gemiye binmedi ve boğuldu gitti. Gemide altı ay kaldıktan sonra Zilhicce ayında Cûdi dağında

34 Hûd: 25.

karaya çıktılar. Nûh (aleyhisselâm) karaya baktı, yeryüzünde ağartılar gördü ve: «Bunlar nedir?» diye sordu. Allah Teâlâ: «Boğulanların kemikleridir», buyurdu. Nûh (aleyhisselâm) da üzüntüsünü ifade etti.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki, altı ay su üzerinde kalan geminin içi farelerle doldu. Gemide bulunanlar bunların gemiyi delmesinden korktular. Bu arada kedi, fareleri topladı. Bu defa hayvanların pisliği tehlike arzetmeye başladı. Domuz da pisliği temizledi.

Rivayete göre Nûh (aleyhisselâm) gemide tanımadığı bir ihtiyar gördü ve:

- Sen kimsin? diye sordu.

İhtiyar:

- Ben İblîs'im, adamlarının gönlü bende olsun diye ben de gemiye bindim, dedi. Bu konuşma esnasında İblîs: «Bu insanların helak olmalarının beş sebebi vardır; bunların ikisini söylemem, fakat üç tanesini sana söyleyeyim», dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Nûh (aleyhisselâm)'a şöyle vahyetti: «Ona söyle; üç sebebe ihtiyaç yoktur, ikisini söylesin». Bunun üzerine İblis: «Bunlar, hased ile hırstır», dedi. Devam etti: «Benim lanet edilmem Âdem'e hasedim içindir. Âdem'in Cennetten çıkmasına sebep olan da hırsıdır; Cennette sonsuz yaşamaya haris olduğu için aldanıp yasak olan ağaçtan yedi ve Cennetten çıktı. Böylece hırs kendisini bu hâle soktu».

Yine rivayete göre, Nûh (aleyhisselâm) karaya çıkacağı zaman, çıkışa elverişli olup olmadığını anlayıp haber getirmek üzere kargayı gönderdi. Karga, bulduğu leşe kondu ve gecikti. Bunun üzerine güvercini gönderdi. Güvercin, suların çekilmiş olduğunu görünce çamurlu ayakları ile ağzında bir zeytin yaprağı olduğu halde geldi. Bunun üzerine Nûh (aleyhisselâm) kargaya beddua etti.

Bunun için karga, halk tarafından sevilmez. Güvercine de duâ etti. Bunun için o herkesçe sevilen bir kuş oldu.

Vehb'in anlattığına göre, gemi üç katlı ve üç kapılı idi. En üst katta insanlar, orta katta kuş ve ehlî hayvanlar, en alt katta yırtıcı ve vahşî hayvanlar vardı. Keşşâf'ın anlattığına göre yeryüzünün her tarafı su ile dolmuş ve gemi su üzerinde balık gibi yüzüyordu. Kaadî'nin anlattığına göre, su, kırk arşın kadar yükselmişti. (Geminin dağlar gibi dalgalar içinde yüzdüğünü Kur'ân-ı Kerim haber vermektedir). Bu arada gemi dışında kalan bütün kâfirler suya garkoldular.

Allah Teâlâ, Nûh (aleyhisselâm)'a: «Gemiye binerken «BİSMİLLAH» de fakat «ERRAHMANİRRAHÎM» deme, çünkü bugün rahmet ve merhamet günü değil, gark ve helak günüdür», buyurdu. Nûh (aleyhisselâm) karaya ilk çıktığı gün, herkesin arta kalan yemeklerini bir araya toplayıp pişirdiği için o gün Âşûra günü adını aldı. Yine Allah'ın emri üzere indikleri yerde bir köy kurdular ve bu köye SEMANIN - seksenler - köyü adını verdiler.

Müfessirler, Nûh (aleyhisselâm)'ın yaşında ihtilâf ettiler. İbni Abbâs (radıyallahu anh)'a göre Nûh (aleyhisselâm) gemiyi yapmaya başladığı vakit dörtyüz seksen, gemiye girdiği vakit altıyüz yaşında idi. Tufandan sonra da üçyüz elli yıl yaşadı. Buna göre dokuzyüz elli yıl yaşamış oldu. (Zaten dokuzyüz elli yıl kavminin arasında bulunduğu Kur'ânla sabittir. Ancak ihtilaflı olan, bu dokuzyüz elli yılın peygamberlik süresi mi, yoksa ömrünün tamamı mı olmasındadır. Bâzılarına göre ikiyüz elli yaşında iken peygamber oldu, dokuzyüz elli yıl da peygamberlik yaptı. Buna göre bin ikiyüz yıl yaşadı derler).

Nûh (aleyhisselâm)'ın ölümü yaklaşınca oğlu Sâm'ı yerine vekil bıraktı. Azrail (aleyhisselâm)'ı görünce ağladı.

Azrail:

- Bin yıl yaşadın, yetmedi mi? deyince, Nûh (aleyhisselâm):

- İki kapılı bir han; birinden girdim, diğerinden çıkıyorum, dedi.

Nûh (aleyhisselâm)'ın ölümünden sonra oğulları Yemen, Hicaz ve Hind taraflarına dağıldılar. Yâfes'in oğulları İran, Türkistan ve Roma taraflarında.

Hâm'ın oğulları ise Mısır ve Afrika'da yerleşdi ve yeryüzü bunlarla doldu. Nûh (aleyhisselâm)'ın mezarının Kûfe veya İbrâhim (aleyhisselâm)'ın mağarasında olduğu söylenir.

Şeyh Muhammed Mağribî: **«Yalnız bizim Peygamberimizle İbrâhim (aleyhisselâm)'ın mezarı bellidir. Bunlardan başka hiçbir peygamberin mezarı belli değildir»**[35], Nûh üzerine selâm olsun.

HÛD PEYGAMBERİN GÖNDERİLMESİ

Allah Teâlâ, Hûd (aleyhisselâm)'ı Yemen'deki putperest Âd kavmine peygamber gönderdi. Nitekim âyet-i celilede:

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا

«Ve Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u gönderdik»[36], buyurulmuştur.

Hûd (aleyhisselâm) onları kırk yıl tevhide davet etti. «Allah Teâlâ'nın verdiği nimetlere nankörlük edip de şu putlara tapmayın»,

35 Aslında İbrâhim (aleyhisselâm)'ın mezarı bu mağaradadır fakat hangisi ve mağaranın neresinde olduğu yine belli değildir. Bu İtibarla mezarı kesin olarak belli olan bizim Peygamberimizin mezarıdır.

36 El-A'raf: 65

dedi ise de onlardan bir topluluk îman etti, diğerleri küfürlerinde ısrar ettiler. Allah Teâlâ da bunlara Rîh-i Akîm'i -faydasız ve zararlı rüzgârı- estirdi. Rivayete göre Hûd (aleyhisselâm), bu münkirlere yelden helak olacaklarını haber verdi. Fakat onlar inanmadılar. Rüzgâr esip hayvanlarını havalandırdığını görünce hemen dağlardaki inlerine girerek kapılarını iyice kapadılar. Kuvvetli esen Rîh-i Akîm kapılarını atarak inlerine girdi ve onları yerlerinden söküp dışarı atarak helak etti. Nihayet leş kaldıran bâzı kuşlar bunların leşlerini alıp götürdüler. Bu tabiatçı ve putperestleri Allah Teâlâ helak ettikten sonra Hûd (aleyhisselâm) yüz elli yıl daha yaşadı ve sonra öldü. Bâzıları onun mezarının Mekke'de İbrâhim (aleyhisselâm)'ın makamının yanında olduğunu söylerler. Doğruyu bilip söyleyen Allah'tır. Dilediğini de doğru yola hidâyet eden yine O'dur.

SALİH (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Bunu bildirmek üzere Allah Teâlâ:

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا

«Semûd'e de kardeşleri Salih'i gönderdik»[37], buyurmuştur.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın rivayetinde, Allah Teâlâ Âd kavmini yel ile helak ettikten sonra Semûd kavmi üredi ve çoğaldı. Her kabile yetmişbin kişi olmak üzere on kabileye ayrıldılar. Şam ile Hicaz arasında oydukları mağara ve inlere yerleştiler. Salih Peygamber kırk yaşına girince Allah Teâlâ onu kavmine peygamber olarak gönderdi. Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm) vasıtasıyle Cennetten bir hil'at, Âdem (aleyhisselâm)'ın asası ile yüzüğünü gönderdi.

37 Hûd: 61

Cebrâil (aleyhisselâm), Salih (aleyhisselâm)'a: «Kavmini îmana davet et, senden önceki peygamberlerin görmedikleri sende görülecektir», dedi. Salih Peygamber kavmini îmana davet etti, onlar kabul etmediler ve «Eğer sen gerçek peygamber isen mucize olarak gövdesi altundan, ayakları gümüşten, başı zebercedden, gözleri yakuttan, kuyruğu mercandan ve hörgücünde dört köşeli çeşitli yakutlar ile işlemeli inciden bir kubbe olan deveyi şu kayadan çıkarırsan sana inanırız», dediler. Bunu dinleyen Salih (aleyhisselâm) şaşakaldı. Her şey'e kaadir olan Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'ı göndererek: «Şaşma, bu Benim ezeli ilmimde mukadderdir. Onlar senden bu mucizeyi isteyecekler ve Ben de bunu senin elinde göstereceğim. Deve o kayanın içindedir», buyurdu. Bunlar merasim günlerinde kayanın etrafında toplandılar. Salih (aleyhisselâm) dua etti ve taş yarılıp içinden istedikleri vasıfta deve çıktı. Deve: «Lâ ilahe illallah, Salih Resulüllah» diyerek Salih (aleyhisselâm)'ın peygamberliğine tanıklık etti. Sonra bu deve kendi gibi bir yavru da doğurdu. Bütün bunları seyr ü temaşa eden hükümdarları hemen Salih (aleyhisselâm)'ın yanına gelerek: «Artık gerçeklere kör kalmaya lüzum yoktur. Ben de Allah'ın birliğine ve Salih'in peygamberliğine inanıyorum», dedi. Pek çokları kendisiyle îman etti ise de bir kısmı yine küfründe ısrar etti ve deveye eziyet etmeye başladılar. Deveyi öldürdüler, yavrusu kaçıp yine aynı kayaya girdi. Nihayet Salih (aleyhisselâm): «Verdiğiniz sözde durmayıp inanmadığınız için şimdi size azâb gelecek. Birinci gün benziniz sararacak, ikinci gün kızaracak, üçüncü gün kararacak», dedi. Dediği gibi oldu ve Cebrâil (aleyhisselâm)'ın sayhasıyle helak oldular. Bundan sonra Salih (aleyhisselâm) Mekke'ye gitti. İkiyüz yıl yaşadıktan sonra öldü. Rükün ile Makam arasında defnedildi.

İBRAHİM (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Nûh Tufanından İbrâhim (aleyhisselâm)'ın doğumuna kadar bin yüz altmış yıl ve Âdem (aleyhisselâm)'dan İbrâhim (aleyhisselâm)'a kadar da üçbin üçyüz yıl geçtiği söylenir.

Vehb b. Münebbih'in anlattığına göre, Allah Teâlâ, Nûh kavmini sel'e, Âd kavmini yel'e verip, Semûd kavmini Cebrâil (aleyhisselâm)'ın sayhasiyle helak ettikten sonra Sâm oğullarından bir kavim türedi. Bunların başkanı Nemrûd idi. İbrâhim (aleyhisselâm)'ın doğumu sırasında o çevrede hükümdar bu adam idi. İlk taç giyen, Nemrûd idi. Altundan yapılmış düz bir tacı vardı. Kavmini kendisine tapmaya davet etti. Ulûhiyyet iddiasında bulundu. Kâhinleri, sihirbazları ve cadıları vardı. Bir gün kendisine:

- Seni burada bu yıl doğacak bir oğlan öldürecektir, dediler. Bunun üzerine Nemrûd o yıl doğan bütün erkek çocukların öldürülmesini emretti. Fakat Âzer'den hâmile kalan İbrâhim (aleyhisselâm)'ın annesi onu bir mağarada doğurdu. İbrâhim çabuk büyüdü. Onbeş ay veya dört yıl mağarada saklı kaldı[38]. Bir gün annesine: «Beni mağaradan çıkar», dedi. Bir gece vakti annesi onu mağaradan çıkardı. Yer ve göklerin melekûtunu seyretti. Nitekim âyet-i celîlede:

وَكَذَٰلِكَ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَ
لِيَكُونَ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

«Biz, İbrâhim'e atasının ve kavminin sapıklığını gösterdiğimiz gibi, göklerin ve yerin acâibini ve güzelliklerini gösteriyorduk ki, tevhid hususunda yakîn sahibi

38 17 yıl kaldığı da söylenir.

olsun»[39], buyurulmuştur. Melekût âlemi, gayb ve ruh âlemidir. Hattâ Cennetteki yerini de gördü. Dünyada iken Cennetteki yerini görmek İbrâhim (aleyhisselâm) ile bizim peygamberimize nasîb olduğu söylenir.

İbrâhim (aleyhisselâm) gece vakti mağaradan çıkınca göklere baktı, bir yıldız gördü, «Benim Rabbim budur», dedi. Yıldız batınca, «Hayır, bu Rab olamaz», dedi. Ay'ı daha parlak ve daha büyük görünce, «Yoksa Rabbim bu mudur?» diye düşündü, o da gidince, «Hayır, bu da olamaz», dedi. Sonra güneşi daha parlak ve daha büyük görünce, «Rabbim bu olsa gerek», dedi, fakat o da batınca, «Hayır, ben böyle doğup batan şeyleri sevmem. Ben, bunlar da dahil, yer ve gökleri yaratana yöneldim ve O'na inandım», dedi.

Rivayete göre İbrâhim (aleyhisselâm) melekûtun esrarını müşahede ederken yüzleri parlak büyük bir kalabalık gördü. Ve Allah Teâlâ'ya:

- Bunlar kimlerdir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Bunlar, sevgili habibimin ümmetleridir, buyurdu. Hz. İbrâhim bunların içinde bâzı günahkârları gördü ve bunlara beddua etmek istedi.

Allah Teâlâ:

- Hayır, beddua etme, onların da dört hâli vardır; ya onları birbirine veya iyilere bağışlarım veya sevgili peygamberim onlara şefaat eder veya doğrudan doğruya merhamet eder yarlığarım, buyurdu.

39 En'am: 75

Hikâye edildiğine göre İbrâhim (aleyhisselâm) bir gün kırda gezerken çok susamış ve deve çobanı bir zenciye rast gelmişti. Zenciden su istemiş. Zenci:

- Su mu istersin, yoksa süt mü? Hangisini vereyim, demiş.

Hz. İbrâhim:

- Hayır, suyu daha çok istiyorum, deyince, zenci hemen ayağı ile yere vurmuş ve yerden tatlı bir su çıkmıştı. Hz. İbrâhim bu sudan içmiş fakat çobanın bu hâline de şaşmıştı. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- Ne şaşıyorsun, onun Benden başka bir emeli yoktur, buyurdu.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Hz. İbrâhim kırk yaşına geldiği vakit Cebrâil (aleyhisselâm) tarafından peygamberliği ve Nemrud'a gönderilip onunla savaşacağı ve ondan hiç bir suretle korkmaması gerektiği, neticede kendisinin ona galebe çalacağı, kendisine bildirildi. İbrâhim (aleyhisselâm) da onları Allah'ın birliğine ve kendisinin peygamberliğine davet etti ve: «Elinizle yonttuğunuz ve hiç bir fayda olmayan bu putlara niye tapıyorsunuz?» dedi ve bir fırsatta putlarını kırdı. Bunun üzerine Hz. İbrâhim'i ateşe atıp putların intikamını almak için onu yakalayıp, ayaklarını zincire vurdular ve zindana attılar. Bu durumda Hz. İbrâhim gerekli ibâdetini yapamadığı için üzüldü. Cebrâil (aleyhisselâm), Allah'ın selâmını getirdi ve: «Sabret, kurtulacaksın», dedi. Ona, muhtaç olduğu su, yemek ve yatakları Cennet'ten getirdi ve: «Geçmiş peygamberler de böyle nice eziyetlere sabrettiler», dedi. İbrâhim (aleyhisselâm)'ı yakmak için odun topladılar. Bir ayda topladıkları odunu yedi günde her taraftan iyice tutuşturdular ve ateşe atmak için Hz. İbrâhim'i getirdiler. Ancak ateşe yaklaşma imkânı olmadığı için İbrâhim (aleyhisselâm)'ı nasıl ateşe atacaklarını bilemediler. İblîs tabiatında birisi onlara mancınık usûlünü öğretti ve eli ayağı bağlı olduğu halde Hz. İbrâhim'i

ateşe attılar. Buna yer ve gökler titredi, bütün feriştehler ağladı ve: «Ya Rab, Seni tesbih eden bir kulun vardı, onu da ateşde yaktırıyorsun. Artık Seni tesbih edecek kimse kalmayacak», dediler. Allah Teâlâ: «O Benim halîlimdir, yani dostumdur, Ben onu korurum», buyurdu. Bu sırada meleklerin bir kısmı «Yağmur ile ateşi söndürelim», bir kısmı «Rüzgâr ile dağıtalım» diye geldilerse de, Hz. İbrâhim, hiçbirine iltifat etmedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Ne istersen iste, deyince,

Hz. İbrâhim:

- Senden bir şey istemem, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Allah'tan iste, deyince,

İbrâhim (aleyhisselâm):

- O, Allah'ım beni görüyor, ben daha ne isteyeyim? dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

«Biz: «Ey ateş, İbrâhim'e karşı serin ve zararsız ol», dedik»[40], buyurdu ve ateş İbrâhim (aleyhisselâm) için güllük gülistanlık oldu.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki: «Eğer Allah Teâlâ ateşe «serin ol» demeseydi Hz. İbrâhim sıcaktan ölürdü. Eğer «zararsız ol», buyurmayaydı soğuktan ölürdü. Böylece ne soğuk, ne de sıcak, ateş mutedil bir hâl aldı».

Süddî'nin rivayetinde, İbrâhim (aleyhisselâm)! ateşe attıkları zaman hemen ateşin içinden su aktı. Suyun etrafında kızıl göl

40 El-Enbiyâ: 69

ve nergiz bitti. Hz. İbrâhim üç ay yedi gün orada kaldı ve ateşin Allah'ın dostlarını yakamadığı tecelli etti, Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'ı Hz. İbrâhim'e göndererek: «Hiç bir dost, dostuna ateş ile azâb eder mi?» buyurdu.

Zehretü'r-Rıyaz'da anlatıldığına göre, Hz. İbrâhim havada ateşe atılırken Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Ne istiyorsun? dedi, Hz. İbrâhim de:

- Senden bir şey istemem, dediği vakit, Cebrâil (aleyhisselâm):

- Nefsini Allah'tan dile, dedi.

Hz. İbrâhim:

- Nefis kusurludur, ben onu Allah'tan dileyemem, dedi.

Hz. Cebrâil (aleyhisselâm):

- O halde ruhunu iste, deyince,

İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ruh, ariyettir, ariyet olan bir daha geri döner, dedi.

Hz. Cebrâil:

- Kalbini iste, dedi.

Hz. İbrâhim:

- Ateşi kim yaktı? diye sordu.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Nemrud yaktı, dedi.

Hz. İbrâhim:

- Kim yaktırdı? diye sordu.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Celîl olan Allah Teâlâ hükmetti, dedi.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- O halde, halîl Celîl'den razıdır, diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ da ateşi Hz. İbrâhim'e serin ve zararsız kıldı. Aynı zamanda Hz. Muhammed de onun soyundan gelecekti.

Allah Teâlâ ateşe, «Serin ve zararsız ol», diye hitab ettiği vakit, İbrâhim (aleyhisselâm) ağlayarak: «Keşke beni yakaydın da ateşle değil benimle konuşsaydın, bu benim için daha sevimli idi», dedi.

İbrâhim (aleyhisselâm) ateşe atılıp da, ateş Hz. İbrâhim'e selâm verdiği zaman Hz. İbrâhim daha onyedi yaşlarında idi. Kuşlar üzerinde saf bağladı ve ağlaştılar. İçlerinden biri bu manzaraya dayanamayarak kendisini ateşe atınca, hemen Cebrâil vasıtasıyle Allah Teâlâ bu kuşu aldırarak dileğini sordurdu. O da bütün Esmâ-i Hüsnâsını öğrenip o esma ile Allah'ı tesbih etmek istediğini söyledi. İşte o, bülbül kuşudur. Bir melek gölge vazifesi görmek üzere Hz. İbrâhim ile buluştu. İnsan suretinde ona arkadaş oldu. Bir süre sonra Nemrud onu gördü ve uzaktan İbrâhim (aleyhisselâm)'a: «Anladım, senin ulu tanrın vardır. Şimdi o ateşten çıkabilir misin?» diye seslendi. Hz. İbrâhim de ateşten çıktı. Yanında kim olduğunu sordu. Hz. İbrâhim melek olduğunu söyledi ve nihayet Nemrud: «Senin ulu tanrın var, ben ona kurban keseceğim», dedi ve dört bin öküz ile kırk bin koyun kurban etti. İbrâhim (aleyhisselâm):

«Sen O'na îman etmedikten sonra O, bu kurbanları senden kabul etmez», dedi.

Müfessirlerin anlattıklarına göre, Nemrud'un beş mil uzunluğunda bir köşkü vardı. Allah Teâlâ bir yel estirdi. Bu sarayı üçe böldü; üçte birini denize attı ve diğer iki parçası yerinde yıkıldı. Millet korkudan yetmiş üç fırkaya bölündü. Herbiri ayrı dil konuşmaya başladı. Sonra Allah Teâlâ sinekleri bunlara musallat etti, kanlarını emdi ve etlerini yediler. Zayıf bir sinek de Nemrud'un burnuna girdi ve Nemrud'u helak etti. İbrâhim (aleyhisselâm)'ın anası îman etti fakat babası Âzer îman etmedi. Sonra İbrâhim (aleyhisselâm) Şam'a gitti. Orada İsmail ve İshak adında oğulları

doğdu. İbni Abbâs (radıyallahu anh): «İbrâhim doksan dokuz yaşında iken İsmail, yüz oniki yaşında iken de İshak doğdu», dedi.

KÂBE'NİN YAPILMASI

Nakledildiğine göre Kâbe'nin temelleri vardı. İbrâhim (aleyhisselâm) inşaatını bu temeller üzerine kurdu.

Rivayete göre, Allah Teâlâ Cennet yakutlarından bir yakut yere indirdi. Bu yakutun zümrütten yapılmış iki de kapısı vardı. Bunların biri doğuya, diğeri ise batıya açılırdı. Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'a: «Melekler Arş'ı tavaf ettiği gibi, insanlar da burayı tavaf edecekler», buyurdu. Âdem (aleyhisselâm) da yaya olarak Hindistan'dan gelmek suretiyle burayı tavaf ve ziyaret etti. Burada meleklerle buluştu ve melekler haccını kutlayarak: «Biz de senden önce bin yıl burayı tavaf ettik», dediler. Sonra Nûh tufanında, Allah Teâlâ bu yakutu göklerin yedinci katına kaldırdı ve BEYT-İ MA'MUR adını aldı. Bundan sonra da Allah Teâlâ, İbrâhim (aleyhisselâm)'a, bu yakutun bulunduğu Kâbe'yi Cebrâil'in öğreteceği şekilde bir bina haline getirmesini emretti. Tûr-i Sînâ, Tûr-i Zîtâ, Cûdî ve Hira adlarındaki dört dağdan taşlar getirerek Kâbe'yi inşa etti. Hacerü'l-Esved'i de Cebrâil (aleyhisselâm) getirdi. Bâzıları, Ebû Kubeys dağı yarıldı ve bu taş içinden çıktı. Beyaz bir yakut idi fakat müşrikler ve hayız gören kadınların buna sürünüp yapışmaları sebebiyle karardı, derler. Diğer bâzılarının anlattıklarına göre İsmail (aleyhisselâm) taş getirir ve Hz. İbrâhim inşa eder, yerine kordu. İnşaat bitince Allah Teâlâ, Hz. İbrâhim'e:

- Halkı Kâ'be'yi ziyarete çağır, buyurmuş.

Hz. İbrâhim:

- Ben onlara nasıl duyurabilirim? deyince,

Allah Teâlâ:

- Çağırmak senden, duyurmak ise Benden olacaktır, buyurdu.

Yine Fedâil-i A'mâl'de Ebû Zer (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre: Resûl-i Ekrem buyuruyor ki: «Allah Teâlâ emri ile insanları Hacca davet için İbrâhim (aleyhisselâm), Ebû Kubeys dağına çıktı ve: «Ey Âdem oğulları, Allah Teâlâ sizin için bir Kâ'be yaptırdı ve burayı ziyareti (haccı) size farz kıldı, gelin haccedin», diye çağırdı. Bunun üzerine Allah Teâlâ, İbrâhim (aleyhisselâm)'a: **«Ey İbrâhim, Ben yer ve gökleri yaratmazdan önce şöyle yazdım: «Evinden Hac niyyetiyle çıkan kimsenin her adımına on sevab verir ve on günahını bağışlarım. Bu yolculuk hâlinde ölürse kendisini Cennete korum». Eğer Ben rahmet edip onları afvetmezsem onlara Benden başka kim merhamet edebilir?»**

Hz. Ali (keremallahu veche) diyor ki: «Kâbe, Resûl-i Ekrem zamanına kadar üç defa yıkıldı ve yapıldı. Üçüncü defa Resûl-i Ekrem henüz peygamber olmadan Kureyş tarafından yapıldı. Bina inşa edilirken HACERÜ'L-ESVED'i yerine koymaya sıra gelince, taşın önemine binaen Kureyşîler arasında taşın yerine konmasında ihtilâf çıktı, hattâ her ailenin gençleri kendi aralarında toplanarak and içti ve şayet kendi kabile reisleri taşı yerine koymayacak olursa savaşacaklarını kararlaştırdılar. Bunu gören kabile reisleri muhtemel savaşı önlemek için kendi aralarında toplanarak çare aradılar. Nihayet «Sabahleyin ilk olarak şu kapıdan geleni hakem tayin edelim» dediler. Dedikleri zamanda Muhammedü'l-Emîn içeri girdi. O, El-Emîn geldi. «Biz buna razıyız» dediler. Peygamberimiz taşı bir bez içerisine koydurarak her kabileden birer adam ile kaldırttı ve kendi taşı yerine koydu. Bu suretle önemli olan bu ihtilâfı halletti».

Rivâyeten nakledildiğine göre İbrâhim (aleyhisselâm)'a inen on sahifede şöyle yazılı idi:

«Bâtıldan çekinmek oruç, halktan bir şey ummamak namaz, gözünü kulağını sakınmak ibâdet, arzu ve isteklerini terketmek gaza, elini kötülüklerden çekmek ise sadakadır».

Yine nakledildiğine göre, İbrâhim (aleyhisselâm) halkı hacca davet ettiği zaman onlara bir ziyafet vermek istedi. Allah Teâlâ:

- Ey İbrâhim, senin bu ziyafete gücün yetmez, buyurdu. Ve Cennetten bir avuç kâfur getirtti. İbrâhim (aleyhisselâm) bu kâfuru etrafa saçtı ve tuz oldu. Bunun için, tuz, İbrâhim (aleyhisselâm)'ın ziyafetidir, denir.

İbrâhim (aleyhisselâm) mesken tuttu, zengin oldu. Ev yaptı. Misafir odası açtı. Kazan kaynattı, fukara ve misafiri yedirdi içirdi. Bir gün bir Mecûsî (Ateşe tapan) yetmişlik bir ihtiyar kendisine misafir geldi. İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ateşi bırakır da Allah'a îman edersen seni misafir ederim, yoksa etmem, dedi.

Adam:

- Yetmiş yıldır bu dinimde yaşıyorum, şimdi bir gece misafir kalmak için dinimden mi döneyim? diyerek evden çıktı. Allah Teâlâ, Hz. İbrâhim'e:

- **Halîlim, sana misafir bir kulum geldi, niye kabul etmedin?** buyurdu.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Seni bıraktı da ateşe tapıyor, onun için misafir etmedim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Bana bakmadın mı? Beni tanımadığı halde Ben yetmiş yıl ona baktım, sen bir gece bakamadın mı? buyurdu. İbrâhim (aleyhisselâm) da adamı sokakta bulup evine getirdi.

Adam:

- Az önce beni kovduğun halde şimdi beni niye aradın? diye sordu. Hz. İbrâhim durumu anlattı. Bunun üzerine Mecûsî, Rabbin kendisine olan inayetini anladı ve hidâyete erdi.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, İbrâhim (aleyhisselâm)'a:

- «Seni yarattım. Kendime halîl ve dost ettim. Sonra da Nemrud'un ateşi ile mübtelâ ettim. Eğer derviş etmeyeydim halin nice olurdu?» buyurdu. İbrâhim (aleyhisselâm): **«Fakirlik Nemrud'un ateşinden de zordur,»** dedi. Allah Teâlâ da: **«İzzet ve Celâlim hakkı için fakirlikten zor bir şey yaratmadım»**, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre; Hz. İbrâhim ile İshak (aleyhisselâm) birbirine çok benzerlerdi. Bunları ayırmak için Allah Teâlâ, İbrâhim'in sakalını ağarttı. İbrâhim (aleyhisselâm) bir sabah uyanıp sakalının bir kısmını ak görünce:

- Ya Rab, bu nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- O, nur ve vakardır, buyurdu.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- O halde nurumu artır ya Rab, diye dua etti ve sakalı tamamen ağardı da bu suretle baba ile oğul birbirinden ayırd edildiler.

Yine nakledildiğine göre; İbrâhim (aleyhisselâm) bir hatâsını hatırladığı vakit utancından kalbi çarpar ve yüzü kızarırdı. Hattâ Cebrâil (aleyhisselâm) kendisine:

- Allah'ın halîli olduğun halde bu kadar niçin üzülüyorsun? deyince, O:

- Hatâmı unutacağıma üzülüyorum, dedi.

Bizzat Allah Teâlâ:

- **Ey İbrâhim, bu üzüntü nedir?** diye sorunca,

Hz. İbrâhim:

- Ya Rab, Âdem (aleyhisselâm)'ı kudret elinle yarattın. Kendi katında bilinen ruhtan ona üfledin. Melekleri ona secde ettirdin. Sonunda da bir isyanından sebep onu Cennet'ten çıkardın. Bütün bunları bildiğim halde nasıl üzülmem? dedi.

Allah Teâlâ:

- **Dostun dosta karşı isyanının ağır olduğunu bilmez misin?** buyurdu.

Saîd b. Cübeyr (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre Allah Teâlâ, İbrâhim (aleyhisselâm)'ı halîl -üstün derecede dost - edindiği vakit, Azrail (aleyhisselâm) bunu Hz. İbrâhim'e müjdelemek için Allah Teâlâ'dan izin istedi. Kendisine müsaade edildi. Bunun üzerine Hz. İbrâhim evde yokken geldi ve insan kılığında evde oturdu. İbrâhim (aleyhisselâm) eve gelip içerde adamı görünce:

- Bu eve girmek için kimden izin aldın? diye sordu.

Azrail (aleyhisselâm):

- Müsaadeyi evin sahibinden aldım, deyince, Hz. İbrâhim onu tanıdı ve niçin geldiğini sordu. Ölüm meleği olan Azrail:

- Sana, Allah'ın halîli olduğunu müjdelemek için geldim, dedi. İbrâhim (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya hamdettikten sonra:

- Bunun alâmeti nedir? diye sordu.

Azrail de:

- Bütün dileklerinin kabul olmasıdır, dedi. Bunun üzerine İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ölüyü nasıl dirilttiğini görmek isterim, dedi.

Allah Teâlâ:

- **Yoksa inanmadın mı?** diye sordu.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- İnandım, fakat gönlümün mutmain olması için bir de gözümle görmek isterim, dedi.

Allah Teâlâ:

«- O halde bir yeşil ördek, bir ak güvercin, bir kızıl horoz ve bir kuzgun olmak üzere dört kuş al. Bunları boğazla, tüylerini yol, birbirine karıştır, etlerini parça parça yap, yalnız başlarını yanında sakla, kanat ve gövdelerini iyice birbirine karıştırdıktan sonra bunları ayrı ayrı tepelere at. Sonra onları çağır».

İbrâhim (aleyhisselâm) da öyle yaptı ve kuşları, yanında bulundurduğu başlarına çağırdı. Allah Teâlâ'nın emri ile dört çeşit rüzgâr esti, yeniden kuşların tüy ve etlerini havalandırdı ve havada birbirine katıp karıştırdı. Sonra her kuşun kendi eti, kemiği, kanadı ve tüyü havadan kendi başına doğru gelerek baş ile birleşti. Eskisi gibi dört kuş canlanıp ortaya çıktı. Buna hayran olan Hz. İbrâhim:

- Zâten Allah Teâlâ'nın Azîz ve Hakim, ululuk ve hikmet sahibi olduğunu ben biliyorum, dedi.

Câbir (radıyallahu anh)'a göre, Allah Teâlâ'nın İbrâhim (aleyhisselâm)'ı halîl edinmesinin üç sebebi vardır. Bunlar: Konukseverliği ve ekmek yedirmesi, herkese selâm vermesi ve gece ibâdet etmesidir.

Resûl-i Ekrem'den gelen bir rivayette Allah Teâlâ, İbrâhim (aleyhisselâm)'ı halîl edindiği vakit melekler:

- Ya Rab, bunun gönlünde mal, evlâd ve aile sevgisi varken bunu nasıl halîl edindin? Çünkü şu kadar serveti vardır, dediler.

Allah Teâlâ:

- Onun kalbinde Benim sevgimden başka bir şey yoktur; isterseniz deneyin, buyurdu. İnsan suretine giren bir melek:

- Ey İbrâhim, senin bu kadar servetin var, birazını bana ver, dedi.

- Rabbimi bir defa tesbih et de vereyim, dedi.

Melek: diye tesbih etti. İbrâhim (aleyhisselâm):

- Servetimin yarısı senindir, bir daha tesbih et, dedi. Melek yine aynı tesbihi okudu. Bunun üzerine Hz. İbrâhim yüksek bir tepeye çıkarak:

- Ey çobanlar, davar ve köpeklerle beraber hepiniz bu adamın malısınız; zira Rabbimi tesbih etmekle ben ondan ücretimi aldım, dedi. Bunun üzerine eski hey'etine dönen melek:

- Görüyorsun ben bir meleğim, seni denemek için geldim, benim servete ihtiyacım yoktur, dedi. Fakat İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ne olursan ol, ben, hibemden geri dönmem, demekle sadakatini ve kalbinde Allah sevgisinden başka bir sevgi yaşatmadığını isbat etti.

Abdullah ibni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde: İbrâhim (aleyhisselâm)'ın şeriatinde farz olan on şey var ki bunlar bizde sünnettir. Bunların beş tanesi başda, diğer beş tanesi de vücudun diğer yerlerindedir. Başda olanlar; ağıza buruna su vermek, misvak kullanmak, saçı tıraş edip bıyığı kesmektir. Bedende olanlar; sünnet olmak, koltuk ve kasık temizlemek, tırnak kesmek ve oturak yerini geçmeyen necasette su ile taharettir.

Yine rivayete göre; kendi eliyle ve ilk sünnet olan, İbrâhim (aleyhisselâm)'dır. İlk sakalı ağaran, ilk don giyen, ilk bıyık ve tırnak kesen, koltuk ve kasık temizleyen odur. Allah'ın halîli, mü'minlerin imamı ve çeşitli belâlarla mübtelâ olan, ahdine vefa eden, nalin giyen, kılıç vuran, ateşe atılan, ilk misvak kullanan, saçını ikiye bölen ve ilk su ile taharet alıp temizlenen de odur.

Allah Teâlâ:

وَإِذِ ابْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ

«Rabbi İbrâhim'i birtakım kelimelerle imtihan etti»[41], buyurduğu âyetinin tefsirinde; İbrâhim (aleyhisselâm)'ın dokuz şey ile ibtilâ edildiği söylenir. Bunlar; güneş, ay, yıldız, sünnet olmak, Nemrud'un ateşine atılmak, oğlu İsmail'i kurban kesmek üzere yatırmak ve dokuzuncusu da hicrettir. İbrâhim (aleyhisselâm) bunların hepsi ile denendi ve bunlara dayandı. Nitekim âyet-i celîlede:

وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ

«Ve sözünü yerine getiren İbrâhim»[42], buyurulmuştur.

Rivayete göre İbrâhim (aleyhisselâm) son olarak Kudüs'e geldi. Burada uzun süre kaldıktan sonra yüz doksan dört yaşında Allah'ına kavuştu, ebedî âleme göç etti.

İBRAHİM (ALEYHİSSELÂM)'IN ÖLÜMÜ

Bir gün İbrâhim (aleyhisselâm) evinin önünde otururken çok güzel bir kişi gelerek kendisine selâm verdi. Hz. İbrâhim selâmı aldıktan sonra:

41 El-Bakara: 124
42 En-Necm: 37

- Sen kimsin, ben senin kadar güzel yaratık görmedim, dedi.

Misafir:

- Ben ölüm meleğiyim, dedi.

Hz. İbrâhim:

- Suretin bu kadar güzel iken, insanların ölümden kaçtıklarına şaşarım, dedi.

Melek:

- Ben resullere ve peygamberlere böyle güzel surette gelirim, yoksa herkese böyle güzel gözükmem, dedi.

Hz. İbrâhim:

- Kâfirlere göründüğün sureti bana gösterir misin? diye ricada bulundu. Ölüm meleği bu rica üzerine suret değiştirip o şekilde Hz. İbrâhim'e gözükünce, İbrâhim (aleyhisselâm) dehşete kapılarak nerde ise düşüp bayılacaktı. Hemen ölüm meleğine:

- Aman eski suretine dön, dedi ve ölüm meleği de eski güzel suretine döndü. Allah Teâlâ ölüm meleğine:

- İbrâhim'in canını al, buyurdu. İbrâhim (aleyhisselâm) da:

- Ben sana âşık oldum. Bugün bir ihtiyar geldi, onun âciz duruma düştüğünü gördüm. Sen benim canımı al, dedi. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, hiç dost, dostun canını alır mı? dedi.

Allah Teâlâ:

- Hiç dost, dostunu görüp onu kendisine almağı istemez mi? buyurdu. İbrâhim (aleyhisselâm) hemen secdeye kapandı, Azrail (aleyhisselâm) da ruhunu kabzetti. İbrâhim (aleyhisselâm) yakınlık şişesinden ülfet ve ünsiyyet şerbetini içince ruhu en üstün makamlara yükseldi.

Allah Teâlâ:

- Halîlim, ölümü, acısını nasıl buldun? diye sordu.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Nemrud'un cezaevinden ve yaktığı ateşten de şiddetli buldum, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey İbrâhim, halbuki ölüm meleği senin ruhunu ne derece rıfk ile kabzeyledi ise şimdiye kadar kimsenin ruhunu öyle almadı, buyurdu.

Bâzıları İbrâhim (aleyhisselâm)'ın ikiyüz yıl yaşadığını söylerler. Ebû'l-Leys'e göre Nûh ile İbrâhim (aleyhisselâm)'ın arası bin yıl, diğer bâzılarına göre de bin altı yüz kırk yıldır. Doğrusunu Allah bilir.

İSMAİL (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBER OLARAK GÖNDERİLMESİ

Allah Teâlâ:

وَوَهَبْنَا لَهُ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمٰعِيلَ ۚ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ۚ

«Kitab'da İsmail'i de an; çünkü o, vaadinde sadıktı ve kavmine gönderilmiş bir peygamberdi»[43], buyurulmuştur. Bütün peygamberlerin sözlerinde doğru oldukları bir gerçektir. Bununla beraber Allah Teâlâ'nın: «İsmail sözünde doğru bir kimseydi», buyurmasında bir hikmet vardır. O da onu yüceltmek içindir. Çünkü onun soyundan en doğru sözlü olan Muhammed

43 Meryem: 54

(aleyhisselâm) gelecektir. «Hem Resul ve hem de Nebî'dir», buyurmasının hikmeti de Cürhümîlere peygamber gönderilip Allah Teâlâ'nın emrini haber verdiği içindir. Nitekim aile efradını namaz ve zekâta davet etmiştir. İshak ile İsmail (aleyhisselâm)'ın kıssaları genişçe bildirilmiş olduğundan burada sözü uzatmak istemiyoruz. Ancak kurban olanın İshak (aleyhisselâm) olduğu söylenirse de yanlıştır, kurban olan İsmail (aleyhisselâm)'dır.

Nakledildiğine göre; bir gece rü'yada İbrâhim (aleyhisselâm)'a: «Oğlunu boğazla», dediler. Sabah olunca Hz. İbrâhim, bu rü'yanın rahmanî veya şeytanî olması üzerinde tereddüd etti. Ertesi gece rü'yayı aynen gördü. Bunun Rahmanî olduğuna kanaat getirdi. Nihayet oğlu İsmail doğup kendisiyle yürümeye başlayınca, İbrâhim (aleyhisselâm):

- Oğulcağızım, rü'yamda seni boğazlamakla emrolundum, ne dersin? dedi.

İsmail:

- Babacığım, emrolunduğun şey'i yap, inşâallah beni sabredenlerden bulacaksın, dedi.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- O halde bir ip ve bıçak al da odun toplamak bahanesiyle dağa doğru gidelim, dedi. Bir sonbahar mevsimi idi. Dağa çıktılar. İsmail (aleyhisselâm) babasına:

«- Babacığım, can tatlıdır, kanımın sana sıçramaması için elimi ayağımı bağla. Böyle yapmakla dayanma gücüm çoğalır ve annem de kan sıçrantılarını görüp üzülmez», dedi. «Bıçağım da iyi bile ki boğazını tez kesilsin. Anneme benden selâm söyle, gömleğimi ona götür, onunla teselli bulsun». Bu sözleri dinleyen İbrâhim (aleyhisselâm):

- Oğlum, Allah'ın emrini yerine getirmekte bana ne güzel yardımcısın, dedi. Sonra İbrâhim (aleyhisselâm) oğlu İsmail'i kıbleye karşı yatırdı, ağladı ve oğlunu ip ile bağladı. Bıçağını boğazına çekti fakat bıçak kesmedi. Süddî'nin rivayetinde, Allah Teâlâ, İsmail'in boğazı ile bıçak arasına bir bakır levha koydurdu ve bu sebeple bıçak kesmedi. Diğer bâzılarına göre de Resûl-i Ekrem Muhammed Mustafa (sallâllahu aleyhi ve sellem), İsmail'in soyundan geleceği için bıçak kesmedi. Bunun üzerine İsmail, babasına: «Benim yüzüme bakarken bana şefkatinden beni kesemiyorsun. O halde beni yüzükoyun yatır da öyle kes», dedi. İbrâhim (aleyhisselâm) da öyle yaptı ve boynundan bıçağı çekti, fakat yine bıçak kesmedi, bıçağın yüzü ters döndü.

Nakledildiğine göre; İbrâhim (aleyhisselâm) oğlu İsmail (aleyhisselâm)'ın boğazına bıçağını koyup kesmeye hazırlandığı vakit oğlu İsmail:

- Baba, sen mi daha cömertsin yoksa ben mi? diye sordu.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- Oğlum, ben cömerdim, zira sevgili oğlumun canına kıyıyor ve onu feda ediyorum, dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

- Hayır baba, ben daha cömerdim, çünkü senin bir oğlun daha var, onunla eğlenirsin, fakat benim bir tek canım var, ben onu feda ediyorum, dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- Ben her ikinizden de cömerdim, al şu koçu da oğlunun yerine boğazla, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre; İbrâhim (aleyhisselâm) bıçağı oğlu İsmail'in boğazına dayadığı vakit Allah Teâlâ:

- Ey melekler, Âdem'i yaratacağım zaman, «Ya Rab, yeryüzünde fesad çıkarıp kan dökecek ve Sana isyan edecek kimseleri mi yaratacaksın, halbuki biz Sana itaat ederiz, diyenler sizler

değil mi idiniz? Şimdi oğlunu ve canını Benim uğrumda feda eden baba ile oğula bakın, emrime nasıl itaat ettiklerini görün», buyurdu. Sonra da melekler, koçu omuzları üzerinde İbrâhim'e götürdüler, «Allah Teâlâ oğlunun yerine bunu kurban etsin, diye emretti» dediler. Rivayete göre bu koç Habil'in kurban ettiği koçtur. O güne kadar Cennette besleniyordu.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- «Ya Rab, bu koçu meleklerin boyunları üzerinde İsmail'e feda olarak göndermek büyük bir ikram ve lûtuftur», dedi. Allah Teâlâ: **«İzzet ve Celâlim hakkı için İsmail'in:**

يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

Babacığım, sana emr olunanı yap, inşâallah beni sabredenlerden bulacaksın»[44], demesi, bu koçu bütün meleklerin taşıyarak getirmelerinden daha değerlidir», buyurdu.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre; babası İsmail'i alıp dağa çıkınca, şeytan insan suretine girerek, anası Hacer'in yanına gitti ve:

- İbrâhim'in oğlunu nereye götürdüğünü biliyor musun? diye sordu.

Hacer:

- Oduna götürdü, odun toplayıp gelecekler, dedi.

Şeytan:

- Hayır, İbrâhim oğlunu boğazlamaya götürdü, dedi.

Hacer:

- İbrâhim temiz kalbli, şefkatli ve merhametli bir insandır, böyle şey yapmaz, sen yalan söylüyorsun, dedi.

44 Es-Saffat: 102

Şeytan:

- Rü'yasında Allah Teâlâ ona oğlunu boğazlamasını emretti, dedi.

Hacer:

- Allah Teâlâ emrettiğine göre mes'ele yok; demek ki Allah'ın emrini yerine getiriyor, bunda şaşılacak ne var? dedi.

Şeytan, Hacer'den yüz bulamayınca İsmail'e koştu ve:

- Babanın seni nereye götürdüğünü biliyor musun? diye sordu.

İsmail:

- Oduna gidiyoruz, diye cevap verdi.

Şeytan:

- Hayır, Allah Teâlâ rü'yasında ona seni boğazlamasını emretti, onun için seni boğazlamaya götürüyor, dedi.

İsmail:

- Allah'ın emri olduktan sonra ben de buna itaat ederim, dedi. İsmail'den de ümidini kesen şeytan doğruca Hz. İbrâhim'in yanına gitti ve:

- Ey İbrâhim, nereye gidiyorsun? diye sordu.

Hz. İbrâhim:

- Odun taşımaya gidiyorum, dedi.

Şeytan:

- Vallahi ben şeytanı gördüm, senin düşüne girdi, oğlunu boğazla, dedi.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ey Allah'ın düşmanı, elbette ben Allah'ın emrini yerine getireceğim, dedi.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki; İbrâhim (aleyhisselâm), şeytanı koğduktan sonra Mina'da akabe cemresine geldi, orada şeytanı gördü ve ona yedi taş attı, şeytan da ortadan kayboldu. Sonra melekler koçu getirdiler. Cebrâil (aleyhisselâm): **Allahu ekber, Allahu ekber diye tekbir getiriyordu**. Bunu gören İsmail (aleyhisselâm) **«Lâ ilahe illâllahu vallahu ekber»** dedi. İbrâhim (aleyhisselâm) da:

- «Allahu ekber ve lillâhil hamd» dedi. Kurbanda tekbir almak bundan kalmadır. Sonra Allah Teâlâ, İsmail (aleyhisselâm)'a:

- Beni ezik ve kırık gönüllerde ara, buyurdu.

İsmail (aleyhisselâm):

- Bunlar kimlerin gönülleridir? diye sorunca,

Allah Teâlâ:

- Dervişlerin gönülleridir, buyurdu.

İsmail (aleyhisselâm) yüz otuz yıl yaşadıktan sonra Allah'ın rahmetine kavuşmuştur.

İSHAK (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Kur'ân-ı Kerîm'de:

وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى

«Andolsun ki elçilerimiz müjde ile İbrâhim'e geldiler»[45], buyurulduğu gibi, melekler İbrâhim (aleyhisselâm)'a İshak adında bir oğlu olacağını müjdelediler.

Nakledildiğine göre; Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm) Lût kavmini helak etmek için parlak gençler suretinde onbir melekle Lût

45 Hûd: 69

(aleyhisselâm)'a gönderdi. Bunlar İbrâhim (aleyhisselâm)'a uğradılar, selâm verdiler. Hz. İbrâhim selâmlarını aldı ve onlara yemek hazırladı, sofraya koydu fakat onlar yemediler. Bunun üzerine İbrâhim (aleyhisselâm) onları eşkıya sanarak korktu. Melekler, kendilerini ona tanıttılar. Lût (aleyhisselâm)'ın kavmini helake me'mur olduklarını söylediler.

Süddî'nin rivayetinde; onlar yemek yemeyince İbrâhim (aleyhisselâm):

- Niçin yemiyorsunuz? diye sordu.

Onlar:

- Biz ücretini ödemediğimiz yemeği yemeyiz, dediler. Hz. İbrâhim:

- Benim yemeğimin ücreti bellidir, dedi. Onlar:

- Ne kadardır? diye sordular. Hz. İbrâhim:

- Yemeye başlarken **«Bismillah»**, bitirince de **«Elhamdü lillâh»** demektir, dedi. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm), Mikâil (aleyhisselâm)'a:

- Bak, buna Allah Teâlâ «Halîlim», demiştir. Bu da dediği kadar vardır, dedi. O vakit Cebrâil (aleyhisselâm), Sâre'ye İshak'ı ve ardından da Yâkub'u müjdeledi. Sâre gülümseyerek:

- Ben yaşlı, kocam ise zayıf bir ihtiyar, bizden çocuk nasıl doğar? dedi. İbrâhim (aleyhisselâm) o zaman doksan sekiz veya yüz yirmi yaşında idi. Müfessirlerin bildirdiklerine göre İbrâhim (aleyhisselâm)'dan sonra gelen peygamberlerden yalnız bizim Peygamberimiz Hz. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem) hariç, diğer bütün Peygamberler İshak (aleyhisselâm)'ın soyundan gelmişlerdir. Bizim Peygamberimiz ise İsmail (aleyhisselâm)'ın neslindendir. İshak (aleyhisselâm) yüz altmış yaşında ölmüştür.

YÂKÛB VE YÛSUF (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİKLERİ

Vehb'in anlattığına göre İbrâhim (aleyhisselâm)'ın ölümünden sonra İshak (aleyhisselâm)'dan İs ve Yâkub adlarında iki oğlan dünyaya geldi.

Önce İs ve sonra da Yâkub doğdu. Onu tâkib ettiği için bu adı aldı. İs'den Rumya adında bir oğlan doğdu, nesli çoğaldı ve etrafa yayıldı.

Nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Yâkub (aleyhisselâm)'ı Ken'ânî'lere peygamber olarak gönderdi. Yâkub (aleyhisselâm)'ın da oniki oğlu oldu. Bunların biri de Yûsuf idi. Yûsuf oniki yaşında iken bir Cuma'a gecesi rü'yasında onbir yıldız, ay ve güneşin kendisine secde ettiklerini gördü. Gördüğü bu rü'yayı babasına anlattı. Babası da: «Rüyanı kardeşlerine söyleme, onlardan sana zarar gelebilir», dedi. Nitekim bunu haber vermek üzere Kur'an-ı Kerîm'de:

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ
كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ

«Yûsuf babasına: «Babacığım, rü'yamda onbir yıldız, güneş ve ay'ın bana secde ettiklerini gördüm», demişti»[46], buyurulmuştur.

Ömerü'n-Nesefî'nin anlattığına göre; bir gün yaşlı bir adam kılığına giren şeytan, Yûsuf (aleyhisselâm)'ın kardeşlerine giderek:

- Yûsuf sizi kendisine köle etmek ister, dedi. Onlar:

- Bundan kurtuluş çaresi nedir? diye sorarlar. Şeytan:

46 Yûsuf: 4

- Onu öldürmeniz ve sonra da tevbe etmenizdir, dedi. Bunun üzerine bir gün Yûsuf (aleyhisselâm)'ın kardeşleri onu yok etmek üzere alıp kıra, orman gezisine götürmek için anlaştılar ve Yûsuf (aleyhisselâm)'ı babalarından istediler. Babaları ise buna muvafakat etmedi ve:

- Korkarım onu bir kenarda bırakır gaflete dalarsınız da öte yandan kurt gelip yavrumu parçalar, dedi.

Onlar:

- Biz bu kadar kişileriz, nasıl olur da çocuğu elimizden kurt alır, buna imkân yok, dedilerse de babalarını kandıramadılar. Yâkub (aleyhisselâm) daha önce rü'yasında dağ üzerinde duran Yûsuf'a on tane kurtun saldırdığını, fakat bir kurtun kendini kurtardığını, bundan sonra yer yarılıp Yûsuf'un yer altına geçtiğini ve daha sonra da yerden çıktığını gördüğü için onlara:

- Korkarım bunu kurt yer, demişti. Babalarından ümitlerini kesen kardeşler bu defa Yûsuf'a giderek:

- Babana söyle de sen de bizimle beraber kırlara gel, gezelim, dediler. Yûsuf'un izin istemesine dayanamayan baba, oğlunun korunması ve getirilmesi için onlardan söz aldı ve istemiye istemiye onu onlarla beraber gönderdi. Merkeze üç fersah mesafedeki kuyunun başına vardıklarında, daha önce kararlaştırdıkları gibi orada Yûsuf'u öldürmek istediler. İçlerinden biri:

- Hani babanıza ne söz vermiştiniz, şimdi ne yapıyorsunuz? dedi. Bunun üzerine Yûsuf'u bağlayıp kuyuya attılar. Sonra bir kurt vurarak Yûsuf'un gömleğini kurdun kanına boyadılar ve babalarına gelip gömleği gösterdiler. «Yûsuf'u kurt yedi», dediler. Yâkub (aleyhisselâm) gömleği görünce dağ ve taşları inletecek şekilde ağladı.

Eli ayağı bağlı gömleksiz olarak kuyuya atılan Yûsuf üzgün ve perişan halde ağladı durdu. Bu sırada Cebrâil (aleyhisselâm) kendisine Cennet'ten bir gömlek getirip giydirdi. Bu gömleği daha önce de Nemrud'un ateşine atılan İbrâhim (aleyhisselâm)'a giydirmiş ve bu sayede Hz. İbrâhim yanmamıştı.

Bu arada yoldan geçen bir kafile orada konakladı. İçlerinden bâzı kimseler su almak için kuyunun başına geldiler. Su kovasını kuyuya indirdiler. Yûsuf (aleyhisselâm) kovaya yapışarak dışarı çıktı. Kuyuyu gözetleyen kardeşleri Yûsuf'un kuyudan çıkarıldığını görünce hemen kuyu başına gelerek:

- O bizim kölemiz idi, bizden kaçtı, dediler ve yok bahasına Yûsuf'u kervanbaşına, kafile reisine sattılar. Kafilenin başında Mısır sultanının Hazinedarı - Mâliye vekili - bulunuyordu. O zaman Mısır hükümdarı Reyyan idi ve Kıtfîr adında bir de veziri vardı. Bu vezir Yûsuf (aleyhisselâm)'ı ağırlığınca para ile tartıp satın aldı. Çocuğu olmadığı için evlât ediniriz diye eve getirdi. Yıkayıp taradı, güzel ve kıymetli elbiselerle onu süsledi. Zaten güzelliği dillere destan olan Yûsuf (aleyhisselâm)'ı bu hâl ile gören vezirin hanımı Zeliha, Yûsuf'a âşık oldu. İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetine göre Yûsuf kırk yaşında peygamber oldu ve bu suretle hem maddî ve hem de manevî yönden güzelliği kemâline erdi.

Yûsuf (aleyhisselâm)'a âşık olan Zeliha bir gün ona:

- Ey Yûsuf ne güzel gözlerin var, dedi.

Hz. Yûsuf:

- Ne önemi var, ölünce yere akacak değiller mi? dedi.

Zeliha:

- Ne güzel yüzün var, dedi.

Hz. Yûsuf:

- Ne kıymeti var, mezarda kurtlar yiyecek değil mi? dedi.

Zeliha:

- Ne güzel zülüflerin var, dedi.

Hz. Yûsuf:

- Ne önemi var, mezarda tek tek yere dökülecek değiller mi? dedi.

Zeliha daha fazla dayanamadı ve:

- İşte ipek döşek, gel oturalım, arzularımı yerine getir, dedi.

Hz. Yûsuf:

- Yapamam, Allah katında mevkiimden düşerim, dedi.

Zeliha:

- Mutlak surette davetime icabet edeceksin, diye ısrar etti ve Yûsuf (aleyhisselâm)'ın gözü önünde çırılçıplak olarak altun bir tekne içerisinde suya girdi ki, Zeliha da oldukça güzel idi. O kadar cazip hareketlerde bulundu ki bütün isteği Yûsuf'un gönlünü de kendine çekmekti.

Yûsuf (aleyhisselâm), Zeliha'nın kendisini zorlaması üzerine kapıya doğru kaçtı. Zeliha arkasından yapışıp arka taraftan gömleğini yırttı. Hemen bu halde kapı önünde Zeliha'nın kocası ile karşılaştılar. O:

- Bu nedir? dedi.

Zeliha hemen önce atılarak:

- Bu köle sana ihanet etti, senin namusunla oynamak istedi. Senin ailene ihanet edenin cezası ya hapis veya elim bir azâbdır, dedi. Yûsuf (aleyhisselâm) üzüldü, söyleyecek söz bulamayacak bir duruma düştü. Hemen kendini toparladı ve:

- Hayır, o beni kendine davet etti, dedi. Ve bu sırada orada bulunan beşikteki küçük bir çocuk kendiliğinden şehâdet ederek:

- Bakın; eğer gömlek önden yırtılmış ise Zeliha doğru, Yûsuf yalancıdır; ardından yırtılmış ise Yûsuf doğru, Zeliha yalancıdır, dedi.

Gömleğin arkadan yırtık olduğunu gören vezir, karısı Zeliha'ya dönerek:

- Bu sizin hilelerinizdendir; kadınların hilesi büyüktür. Kendine gel, tevbe et, dedikten sonra Hz. Yûsuf'a döndü ve:

- Kusura bakma, senin suçun yoktur, dedi.

Vezirin hanımı olan Zeliha gibi bir kadının bir köleye gönül vermesi olayı kısa zamanda Mısır'da yayıldı. Mısır'ın ileri gelen hanımları Zeliha'yı kınamaya başladılar. Hattâ bir gün onsekiz kadar hanım bir arada Zeliha'nın evine gelerek açıkça kendisini kınamak istediler. Zeliha bunları koltuklara oturtup masalarına birer turunçla keskin bıçak koydu. Onlar meyvelerini kesip yerlerken, Yûsuf (aleyhisselâm)'a da süslenip o salona girmesini emretti. Hz. Yûsuf salona girip, onlar onu görünce aşırı derecedeki güzelliğine hayran kalarak bıçaklarla parmaklarını kestiler de bunun farkında bile olamadılar. Sonra da:

- Bu bir insan değil, belki bir melektir, dediler. Bunun üzerine Zeliha da:

- İşte beni yerdiğiniz budur; aklınızı başınıza alın da parmaklarınızı kesmeyin, dedi.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre; Yûsuf (aleyhisselâm)'ın teni ve teri misk gibi kokardı. Değirmi yüzlü, şahin gözlü, çatık kaşlı ve güzel ağızlı idi. Güldüğü vakit inci dişlerinden nur saçılırdı. Sokaklarda yürürken yüzünün parlaklık ve güzelliği duvarlara yansır, güneş gibi parlardı. Söylentilere göre güzelliğin onda beşi Yûsuf (aleyhisselâm)'a, diğer beşi de öbür yaratıklara verilmiştir. Yûsuf (aleyhisselâm)'dan ümidini kesen Zeliha bir gün efendisine:

- Artık bu oğlanı zindana atmak lâzım, dedi. Yûsuf (aleyhisselâm)'ı zindana attılar. İki suçlu daha cezaevinde bulunuyordu. Bunlardan biri hükümdarın yemeğini, diğeri de suyunu verirdi. Bunlar hükümdara sû'-i kasdden sanık idiler. Bunlara:

- Hükümdara götürdüğünüz yemek ve suya zehir katın, size çok para verelim, dediler.

Su götüren hizmetçi bunu kabul etmemiş, yemeğini taşıyan kabul etmiş ve hükümdarın yemeğine zehir katmıştı. Suyu götüren, hükümdarı durumdan haberdar edince, kötü duruma düşen aşçı hemen hükümdara koşarak:

- Sudan da içme, onda da zehir vardır, demiş. Bunun üzerine hükümdar suyu getirene, getirdiği sudan içmesini söylemiş, o hemen içmiş, kendisine bir şey olmamıştı. Bu defa aşçıyı çağırtarak getirdiği yemekten yemesini istemiş, fakat aşçı yememişti. Yemeği hayvanlara verdiklerinde yiyen hayvanlar ölmüşlerdi. Bunun üzerine hükümdar her ikisinin de zindana atılmasını emretmişti. Yûsuf (aleyhisselâm) bunlarla zindanda buluştu. Bir gün Yûsuf (aleyhisselâm)'a gördükleri rü'yalarını anlattılar ve ondan tâbirini - yorumunu - istediler. Bunlardan hükümdara su götüren kimse rü'yasında kendini, şarap olacak üzüm sıkıyor, diğeri de başı üzerinde ekmek götürdüğünü ve bu ekmekten, kuşların yediğini görmüştü. Yûsuf (aleyhisselâm) su taşıyan hizmetçiye:

- Sen berâet edeceksin ve yine eski görevine döneceksin. Yemek götürene de:

- Seni asacaklar ve beynini kuşlar yiyecektir, dedi ve bu suretle gördükleri rü'yayı tâbir etti. Sonuç Yûsuf (aleyhisselâm)'ın dediği gibi oldu; sâkî eski görevine döndü, aşçı ise idam edildi. Sâkî cezaevinden çıkarken Yûsuf (aleyhisselâm) kendisine:

- Beni hükümdara anlat, belki merhamete gelir ve buradan çıkartır, dedi. Yûsuf (aleyhisselâm) insanlardan meded umduğu için

sâkî bunu unuttu ve böylece Yûsuf (aleyhisselâm) yedi yıl cezaevinde kaldı. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm), Yûsuf (aleyhisselâm)'a gelerek sordu:

- Seni bu güzel surette yaratan kimdir?

- Allah Teâlâ'dır.

- Baban Yâkub (aleyhisselâm)'a seni sevdiren kimdir?

- Allah Teâlâ'dır.

- Seni zindana attıran kimdir?

- Allah Teâlâ'dır.

- Allah Teâlâ buyurur ki: **«Ey Yûsuf, sana verdiğim nimetleri ve babanın öğütlerini unuttun. Sana, «Bir felâkete uğradığın vakit halka şikâyet etme demedi mi?»**

Hz. Yûsuf:

- Ben ne suç işledim? dedi.

Hz. Cebrâil:

- Bir sakiden hükümdarının huzurunda seni anması için yardım diledin. Halbuki onlar Allah Teâlâ'nın nimetlerini yerlerken onu inkâr eder ve putlara taparlar. Bu gibiler senin dileğini nasıl yerine getirebilirler? dedi.

Bunun üzerine Hz. Yûsuf ağlayarak:

- Allah'ım, beni koru, diye yalvardı ve kusuruna tevbe etti. İbrâhim, İsmail ve babam Yâkub hürmetlerine bağışla, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Yûsuf, seni bağışladım, buyurdu.

Nakledildiğine göre; bir gün hükümdar Reyyan rü'yasında Nil nehrinin kuruduğunu, yedi semiz öküzü yedi cılız öküzün yediğini ve yedi taze başağa yedi kuru başağın sarmalayıp onlara galip

geldiğini gördü. Dehşete kapılarak bu rü'yadan uyanan hükümdar, rü'ya yorumcularını topladı ve gördüğü bu düşün tâbirini istedi. Onlar, demet demet hayâllerden ibaret olan bu rü'yanın tâbirinin mümkün olmadığını söylediler, işte bu sırada meclisde bulunan sâkî, Yûsuf (aleyhisselâm)'ı hatırladı ki aradan tam yedi yıl geçmişti. Hemen ileri atılarak:

- Zindanda bir kişi var, o bu rü'yayı tâbir eder, dedi. Hükümdar, rü'yanın tâbiri için Yûsuf (aleyhisselâm)'ı getirmek üzere hemen sâkîyi zindana gönderdi. Sâkî zindana giderek, evvelce onun söylediklerini unuttuğu için Yûsuf (aleyhisselâm)'dan özür diledi ve hükümdarın rü'yasını anlatarak tâbirini sordu.

Hz. Yûsuf:

- Yedi yıl bolluk ve sonra da yedi yıl kıtlık olacağını, bunun için birinci yedi yılda çok ekin ekilmesini ve fazlasının başağından çıkarılmamasını, gelecek yedi yıl için saklanmasını ve ikinci yedi yıl geçtikten sonra tekrar bolluk olacağını, rü'yanın tâbirinin bundan ibaret olduğunu söyledi. Bunun üzerine hükümdar tarafından zindandan çıkarıldı. Hz. Yûsuf çıkarken, zindanda kalanlara dua etti ve:

- Allah'ım, bunlara iyilerin gönlünü ver ve her olaydan bunları da haberdar et, dedi. Bundan dolayıdır ki, cezaevinde bulunanlar hemen her haberi duyarlar.

Ey ilâhî sırları araştıran kişi, bak gör, bu ne hikmettir ki, Yûsuf (aleyhisselâm)'ın, bunca felâketlere uğramasına, gördüğü bir rü'ya sebeb olduğu gibi, zindandan kurtulmasına yine bir rü'ya sebeb olmuştur.

Sonra Yûsuf (aleyhisselâm) hükümdar Reyyan'ın huzuruna getirildi. Hükümdar yetmiş çeşit dil ile onunla konuştu ve Yûsuf (aleyhisselâm) hepsine aynı dillerde cevap verdi. Sonra Yûsuf İbranice konuştu, fakat hükümdar bunu bilemedi ve:

- Bu konuştuğun dil hangisidir? diye sordu.

Hz. Yûsuf:

- Atalarım İbrâhim, İshak ve Yâkub (aleyhisselâm)'un kullandıkları dildir, dedi. Sonra Yûsuf (aleyhisselâm) Arapça konuştu, hükümdar yine bilemedi ve:

- Bu dil hangisidir? diye sordu.

Yûsuf (aleyhisselâm):

- Amcam İsmail (aleyhisselâm)'ın dilidir, dedi. Bu sıralarda Yûsuf (aleyhisselâm) otuz yaşlarında idi. Hükümdar rü'yanın genişçe tâbirini istedi. Yûsuf (aleyhisselâm) da yeniden rü'yayı tâbir etti ve:

- Dediğim gibi davranırsan herkes sana gelir, sana güvenir ve büyük servete sâhib olursun, dedi.

Hükümdar:

- O halde bu işi kim yürütecek, benim hazinedarım ve maliye vekilim kim olabilir? dedi. Yûsuf (aleyhisselâm) hemen:

- Bu işi ben yürütürüm, deyince, bir köleye bu önemli işi teslim etmek için biraz düşündüler. Bu arada, aradan epeyi zaman geçti. Eğer kendisi hemen tâlîb olmayaydı, bu görev kendisine verilecekti.

Nakledildiğine göre; hükümdar Reyyan, Yûsuf (aleyhisselâm)'ı Mısır'a vezir yaptı.

Yûsuf (aleyhisselâm), Zeliha ile daha sonra evlendi; Efrayim ve Mişa adlarında iki oğlu oldu. Evlendikleri zaman Zeliha oldukça yaşlı idi ve hâlâ Yûsuf (aleyhisselâm)'ın aşkından ağlardı. Bütün putlarını topladı ve Yûsuf'un gönlünü kendisine çevirmeleri için onlara yalvardı durdu. Bir fayda olmayacağını görünce putları bıraktı, Allah'a yalvardı da yüce Allah dileğini yerine getirdi. Yûsuf (aleyhisselâm) ile evlenip gerdeğe girdiklerinde Hz. Yûsuf:

- Böyle helâl nikâh ile birleşmek daha hoş değil mi? dedi.

Zeliha:

- Beni ayıplayıp durma, zira kocam iktidarsız zayıf bir insandı. Sen ise hem o kadar güzel ve ben de bakireydim. İstemeyerek gönlüm sana aktı, dedi.

Nakledildiğine göre; Yâkub (aleyhisselâm) durmadan Yûsuf der ve ağlardı. Cebrâil (aleyhisselâm) kendisine gelerek:

- Ey Yâkub, nedir durmadan Yûsuf, Yûsuf deyip ağlarsın? Allah Teâlâ sana selâm ediyor ve buyuruyor ki: «Ey Yâkub, sana ne oldu ki, sen, gözlerinin görmemesine sebep olanı anar ve onun için ağlarsın da sana göz vereni anmazsın? Bin kere Yûsuf desen bir kere cevap alamazsın, fakat bir kere ya Allah desen, Ben on kere cevap verir, Yûsuf'u sana getiririm. Bu ne haldir ki, bir Yûsuf tan sebep gözlerin ağarmıştır».

Yâkub (aleyhisselâm):

- Allah'ım, bu hatâma tevbe ettim, dedi. Allah Teâlâ da:

- Ben de seni bağışladım, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre; bir gün ölüm meleği Yâkub (aleyhisselâm)'ı ziyarete gelir. Yâkub (aleyhisselâm):

- Niye geldin? diye sorar.

Azrail (aleyhisselâm):

- Seni ziyarete geldim, der.

Hz. Yâkub:

- Oğlumun canını aldın mı? diye sorar.

Azrail (aleyhisselâm):

- Hayır, almadım, deyince, Yâkub (aleyhisselâm) rahat bir nefes alır.

Her tarafta kıtlık baş gösterdi. Herkes Mısır'dan yiyecek almak üzere oraya gitmeye başladı. Bu meyanda Yûsuf (aleyhisselâm)'ın kardeşleri de buğday almak üzere Mısır'a geldiler. Yûsuf (aleyhisselâm) onları tanıdı, fakat onlar Yûsuf (aleyhisselâm)'ı tanıyamadılar. Hz. Yûsuf onlarla konuştu; durumlarını, babalarını ve Yûsuf'u sordu. Sonra da Yûsuf'un ölümünden sonra babalarının daha çok kardeşlerinden hangisi ile oyalandığını sordu ve kendi annesinden olan Bünyamin ile eğlendiğini öğrendi. Yûsuf (aleyhisselâm) onlara:

- Bir dahaki seferinizde onu da getirin, size daha çok buğday verir ve daha fazla ikramda bulunurum, dedi. Bunlar yüklerini alarak döndüler. Paralarının da yükleri arasına konup kendilerine iade edildiğini gördüler. Babalarına durumu anlatarak ikinci seferde Bünyamin'i beraberinde getirmelerinin Mısır Azîzi'nin emri olduğunu söylediler, fakat babaları buna razı olmadı:

- Ben size güvenmem. Bundan önce Yûsuf'u da öyle görmüştünüz, dedi. Bunlar and içti ve kesin söz verdiler Zaten onu götürmezlerse, ekin verilmeyeceği de kendilerine ihtar edilmişti. Nihayet babaları da:

فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

«Allah, en iyi koruyandır. O, merhametlilerin merhametlisidir» (Yûsuf: 64), diyerek Bünyamin'i onlara verdi.

Kâ'bü'l-Ahbâr diyor ki: Yâkub (aleyhisselâm): «Allah en iyi koruyandır», deyip işi Allah'a havale ettiği için, Allah Teâlâ da: «İzzetim hakkı için Bana tevekkül ettiğinden sebep sana Yûsuf'u da kavuşturururum», buyurdu.

Yâkub (aleyhisselâm) bunları yolcu ederken, mukadderatın değişmeyeceğini bildiği halde yine bir tedbir olarak:

- Yavrularım, hepiniz birden bir kapıdan girmeyin; ayrı ayrı kapılardan şehre girin, diye tavsiyede bulundu. Onlar da babalarının tavsiyesine uyarak ayrı ayrı kapılardan şehre girdiler. Bünyamin ise yalnız kalmıştı. Çünkü Yûsuf ile oniki kardeş idiler, Yûsuf olmayınca o yalnız kaldı ve ağlayarak:

- Şimdi benim kardeşim Yûsuf olaydı ben de onunla beraber girerdim, dedi. Yûsuf (aleyhisselâm) onları yemeye davet edip ikişer ikişer oturttu, Bünyamin yalnız kaldı. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm):

- Bu da benim masamda otursun dedi. Yûsuf (aleyhisselâm), Bünyamin'i alıp ayrı masada oturunca ona adını sordu ve:

- Ölen kardeşinin yerine ben sana kardeş olayım, dedi. Nihayet onların yüklerini verirken Bünyamin'i saraya getirdi ve:

- Ben senin kardeşin Yûsuf um, dedi. Bunlara gerekli ve bol ikramda bulunduktan sonra maşrabasını Bünyamin'in yüküne gizledi. Kafile yola çıktıktan sonra arkalarından birisi koşarak:

- Ey kafile, siz hırsızsınız, diye seslendi.

Onlar şaşırdılar ve:

- Ne kaybettiniz? diye sordular.

- Hükümdarın su tası kaybolmuştur, dediler.

Onlar da:

- Arayın, biz fesad çıkarmak ve hırsızlık yapmak için gelmedik, dediler.

- Şayet sizde bulunursa cezası nedir? diye sordular. (Mısır'da hırsızı alıkoymak diye bir kanun yoktu. Ken'ânî'lerde ise hırsız alıkonulurdu). Bunun için onlara: «Hırsızın cezası nedir?» diye soruldu. Onlar da kendi kanunlarına göre cezayı tesbit ettiler ve:

- Hırsızın alıkonmasıdır, dediler, önce büyüklerin eşyaları arandı ve en sonunda su tası Bünyamin'in yükünde çıktı. Tabiî bunlar mahcûb oldu ve:

- Bu çaldı ise onun ana bir kardeşi de - Yûsuf'u kasdederek - daha önce hırsızlık etmişti, dediler. Yûsuf (aleyhisselâm) güçlükle kendisini zabdetti ve kendi kendine: «Siz daha kötü kimselersiniz», dedi. Böylece Bünyamin'i alıkoydu. Onlar yalvardılar:

- Babası ihtiyardır, buna çok üzülür, onunla bunun için sözleşmemiz vardır. Sen iyi bir insana benziyorsun. Ne olur, bunun yerine bizden birimizi al da bunu bırak, diye her ne kadar dil döktü, yalvardı ve ısrar ettilerse de fayda vermedi. Nihayet bunlar ümitlerini keserek yola revan oldular. Yalnız ağabeyleri:

- Babama söz vermiştim, Bünyamin'i almadan veya babam bana izin vermeden gelemem, dedi. Diğerleri yollarına devam ettiler. Nihayet babalarının yanına gelerek, bir suçları olmadığını söyleyip durumu anlattılar ve özür dilediler. Buna son derece üzülüp ağlayan Yâkub (aleyhisselâm) Mısır Azîzi'ne (yâni oğluna) şu mektubu yazdı: **«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adiyle. Yâkub'dan Mısır Azîzi'ne. Sana selâm. Bundan sonra bilmiş ol ki, gözümün yaşı haddinden fazla çok akmıştır. Atam İbrâhim (aleyhisselâm)'ı Nemrud ateşe attı, Allah Teâlâ ateşi ona mutedil ve soğuk bir hâle getirdi. Amcam, İsmail (aleyhisselâm)'ı boğazlamak üzere yatırdı, Allah Teâlâ ona feda olarak koç gönderdi. Uzun süredir oğlumun birini kaybettim, şimdi de diğer oğlumu hırsız diye yakalamışsın. Şurasını iyi bil ki, benim hırsız oğlum yoktur ve olamaz».**

Yâkub (aleyhisselâm)'ın oğulları mektubu Mısır Azîzi Yûsuf (aleyhisselâm)'a getirdiler. Hz. Yûsuf mektubu aldı, okudu, ağladı ve şu cevabı verdi:

«Sana selâm, Mısır Azîzi'nden. Bundan sonra bilmiş ol ki, gönderdiğin mektubu aldım, durumunu öğrendim. Sana düşen sabırdır. Peygamberler uğradıkları çeşitli belâlara sabretmekle karşı koymuş ve zafere ulaşmışlardır. Sen de sabır sayesinde zafere ulaşacaksın».

Yâkub (aleyhisselâm) mektubu görünce rahatladı, gönlü hoş oldu ve mukadderata rıza gösterdi. Nihayet Allah Teâlâ bütün çocuklarını bir araya topladı ve kendi merhemi ile dertlerini tedavi etti.

Nakledildiğine göre; Yûsuf'u kaybettiği için durmadan âh çekip ağlayan Yâkub (aleyhisselâm)'a Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'ı gönderdi ve buyurdu ki: «Bundan sonra Yûsuf'u bir daha anmayın, yoksa onu peygamberlik defterinden silerim». Yâkub (aleyhisselâm) da korktu ve sabretti. Bir gece rü'yasında Yûsuf'u görünce âh çekip ağladı ve uyandı. Hemen Cebrâil gelerek Allah Teâlâ'ya «Verdiği sözde durmadığını ve Yûsuf için yine âh çektiğini» söyledi. Bunun üzerine artık Yûsuf için âh da çekmiyeceğine karar verdi ve tevbe etti.

Nakledildiğine göre; Allah Teâlâ, Yâkub (aleyhisselâm)'a:

- Yûsuf'u senden niçin ayırdığımı biliyor musun? diye sordu.

Yâkub (aleyhisselâm):

- Bilmiyorum ya Rab, niçin ayırdın? dedi.

Allah Teâlâ:

- Sen Yûsuf'u kardeşleri ile kıra gönderirken, «Korkarım onu kurt yer» dedin; kurttan korktun da Bana ümit bağlamadın, bunun için onu senden ayırdım. Bana ümit bağlarsan Yûsuf ile Bünyamin'i bir araya getirir ve gözlerini sana iade ederim, yine eskisi gibi görürsün, buyurdu.

Yâkub (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'nın bu buyruğunu duyunca gönlü huzur buldu ve rahat etti.

Bâzılarının anlattığına göre; bir defa aç bir kimse Yâkub (aleyhisselâm)'dan yemek istedi. Fakat her nasılsa Yâkub (aleyhisselâm) onu yedirmedi ve yemekten mahrum etti. Bunun için Allah Teâlâ da onu, oğlunun yüzünü görmekten mahrum etti.

Nakledildiğine göre; Yûsuf'un kardeşleri, babaları Yâkub (aleyhisselâm)'ın yazdığı mektubu kendisine getirip verdiklerinde, Yûsuf (aleyhisselâm) da kapıdan çıkarılıp köle olarak satıldığı vakit Yahuzâ ağabeyisinin yazmış olduğu yazıyı çıkarıp eline verdi. Yahuzâ yazısını görünce tanıdı ve:

- Evet, bu genci biz sattık, dedi.

Yûsuf (aleyhisselâm):

- Siz ona zulüm ve haksızlık ettiniz, hepinizin boynunu vuracağım, dedi. Onlar hemen feryâd ü figan ederek ağlaştılar ve:

- Bize acımazsan babamıza acı, bir oğlunu kaybetti diye perişan oldu, ya şimdi hepimizi kaybederse hâli nice olur? dediler.

Hz. Yûsuf:

- Siz Yûsuf'a neler yaptığınızı biliyor musunuz? dedi. Onlar bu sözden ürpererek:

- Yoksa siz Yûsuf musunuz? dediler. Yûsuf (aleyhisselâm):

- Evet, işte ben Yûsuf ve bu da ana bir kardeşim Bünyamin'dir. Allah Teâlâ'nın lütuf ve keremiyle yeniden buluştuk, dedi. Kardeşleri donakaldılar, şaşırıp perişan oldular. Hemen kendisinden özür ve af dilediler ve:

- Allah Teâlâ seni tercih etti, biz ise hatâ ettik, sen bizi bağışla, diye yalvardılar.

Yûsuf (aleyhisselâm):

- Yüce Mevlâ merhameti sonsuz olandır, sizi bağışlar, artık bundan sonra sizin için bir sakınca yoktur, dedi ve babasının hâlini sordu. Onlar:

- Senin hasretinden gözleri kör oldu, dediler. Yûsuf (aleyhisselâm), Cebrâil (aleyhisselâm)'ın kuyuda kendisine giydirdiği gömleği onlara verdi ve:

- Alın bu gömleği babama götürün, gözüne sürsün, gözü açılır ve hepiniz bana gelin, dedi.

Nakledildiğine göre kafile gömlek ile yola çıkınca arada sekiz günlük mesafe olduğu halde esen bir rüzgâr Yûsuf'un kokusunu babasına iletti ve bağrı yanık baba:

- Eğer benim için bunadı demezseniz, ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum, dedi.

Yanındakiler:

- Vallahi sen hâlâ eski yanılgının içerisindesin, durmadan onu sayıklıyorsun, dedi. Kafile gelince daha önce kurt yedi diye Yûsuf'un kanlı gömleğini babasına getiren Yahuzâ bu defa bu gömleği götürüp verdi ve müjdeyi aldı. Yâkub (aleyhisselâm) gömleği yüzüne ve gözüne sürünce gözleri açıldı ve yetmiş üç ailesiyle Mısır'a müteveccihen yola çıktı. Yûsuf (aleyhisselâm) babasını karşıladı ve sarayına götürdü. O zamanın icabına göre onlar eğilerek onu selâmladılar. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm):

- İşte onbir yıldız ile ay ve güneşin bana secde ettiğini gördüğüm rü'ya gerçekleşti, dedi. Onbir yıldız kardeşleri, ay ve güneş ise anne ve babası idi.

Yûsuf (aleyhisselâm)'a karşı eğilmek, bir âdet secdesi değil, bir tevazu gösterisi idi.

Yûsuf (aleyhisselâm) babasına sarayı gezdirdi ve bütün hazinelerini gösterdi. Yâkub (aleyhisselâm) kırk veya yirmi dört yıl Mısır'da kaldı.

Hasan (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Yûsuf (aleyhisselâm) onyedi yaşında iken kuyuya atıldı. Babasının ölümünden sonra yirmi üç yıl yaşadı. Yüz yirmi veya Tevrat'ın anlattığına göre yüz on yıl yaşadı.

YÂKÛB VE YÛSUF (ALEYHİSSELÂM)'IN ÖLÜMLERİ

Allah Teâlâ, Yâkub (aleyhisselâm)'a Mısır'dan Kudüs'e gitmesini ve orada atalarının yanında öleceğini bildirdi. Yâkub (aleyhisselâm) Kudüs'de, İbrâhim ve İshak (aleyhisselâm)'ın mezarlarına gitti ki, o zaman da yüz altmış veya yüz kırk beş yaşında idi. Allah'ın dostu İbrâhim (aleyhisselâm)'ın mezarını ziyaret edince, içinde mükemmel döşekler bulunan bir mezar başında meleklerin durduklarını gördü. Meleklere bu mezarın kime âit olduğunu sordu. Melekler de: «Kerem sahibi bir zâtın kabridir», dediler. Yâkub (aleyhisselâm) orada birkaç derece ve her derece üzerinde bâzı aziz kimseler gördü. Yâkub (aleyhisselâm) bunların kim olduğunu sordu. Melekler, bunların İbrâhim (aleyhisselâm)'ın oğulları olduğunu söyleyince, Yâkub (aleyhisselâm) hemen onların yanlarına gitmek istedi fakat melekler buna manî'oldular. Yâkub (aleyhisselâm) sebebini sordu. Melekler ayrılık şerbetini içmeden oraya gitmenin mümkün olmadığını söylediler. Yâkub (aleyhisselâm) şerbetten içer içmez derhal ruhunu teslim etti. Melekler hemen kendisini yıkadı, Cennet'ten getirdikleri kefene sardı ve babası İshak (aleyhisselâm)'ın yanına defnettiler.

Yûsuf (aleyhisselâm)'ın kardeşleri Mısır'a gelip babalarının ölüm haberini getirdiklerinde, Yûsuf (aleyhisselâm) üzüldü ve ağladı.

Duasında:

- Allah'ım, bana Mısır sultanlığını verdin, rü'ya tâbirini öğrettin, Sen'den başka kimsem yok, beni de Müslüman olarak öldür ve beni iyilere kat, dedi.

Nakledildiğine göre Yûsuf (aleyhisselâm) da yüz kırk dört veya yüz yirmi yaşında iken öldü. Yûsuf (aleyhisselâm)'ın bereketi Nil'e ulaşsın diye Mısır halkı yaptırdıkları bir mermer sandık içinde Yûsuf (aleyhisselâm)'ın cesedini Nil'e attılar. Mûsâ (aleyhisselâm)'ın zamanına kadar orada kaldı. Mûsâ (aleyhisselâm) bu sandukanın nerede olduğunu araştırdı. Kadının biri:

- Cennet'te beni sana yakın bir yere aldırırsan yerini söylerim, dedi. Bu anlaşma ile sandukanın yerini bildirdi. Mûsâ (aleyhisselâm) sandukayı oradan çıkartarak Kudüs'e atalarının yanına defnetti.

Ey ilâhî sırları araştıran! Yûsuf (aleyhisselâm)'ın menâkıbı çoktur. Bunlar tefsirlerde uzun uzadıya anlatılmıştır. Peygamberlerin, sâlihlerin, meleklerin, şeytanların, insanların, kuşların, beylerin ve âlimlerin hallerini anlatması, rü'ya tâbirini içine alması, siyasî işler ve bunların bütün benzerleri Yûsuf kıssasında mevcud olduğu için Allah Teâlâ buna: «Ahsen-i Kasas - Kıssa ve hikâyelerin en güzeli» demiştir. Yine bâzı müfessirlerin anlattıklarına göre kâh vuslat, kâh mihnet, kâh rahat ve kâh zahmet, evvelinde mahpusluk, sonunda sultanlık olduğu için buna «Ahsen-i Kasas» denmiştir. Zîra Yûsuf (aleyhisselâm) güzelliği sebebiyle mahpus oldu, ahlâkı sebebiyle tahta oturdu. Bizim maksadımız Allah'ın kelimelerini açıklamaktır, doğrusunu Allah bilir.

EYYÛB (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre Yûsuf (aleyhisselâm)'dan sonra Eyyûb (aleyhisselâm) Peygamber olmuştur. Eyyûb (aleyhisselâm), İshak (aleyhisselâm)'ın oğlu olan İs'in evlâtlarındandır.

Vehb diyor ki; Eyyûb (aleyhisselâm), Rûm oğullarından sâlih bir zât idi. Uzun boylu, kıvırcık saçlı, güzel huylu, akıllı, yumuşak tabiatli ve zengin idi. Şam'da otururdu. Bir gün şöyle dedi:

- «Allah'ım, Seni tanıyıp tanımayan kullarına verdiğin bu dünyalık bu kadar muhteşem ise, ya Seni tanıyıp Sana kulluk edenler için hazırladığın âhiret âlemi nasıldır?».

Vehb b. Münebbih devamla diyor ki; Eyyûb (aleyhisselâm)'ın deve ve koyun gibi canlı malı çok olduğu gibi diğer emlâki de çok idi. Buna rağmen kendisi zâhidlerden, dünyaya meyli olmayan kimselerden idi. Geceleri, namaz; gündüzleri, oruç ile geçerdi. Dört kapılı bir sarayı vardı. Kapının birinden dost ve ahbablarını kabul eder ve yedirirdi. Diğerinden garipleri, üçüncüsünden yoksulları ve dördüncü kapıdan da dul kadınları kabul eder ve yedirirdi. Onun bu durumunu şeytan çekemiyor, fakat bir çare de bulamıyordu. Yine bir gün şeytan, hazırladığı bir yılan ile yola çıktı. Allah tarafından:

- Ey mel'un, yine hangi mel'anetle yola çıktın? diye bir ses geldi.

İblîs:

- Bütün kullarını istediğim tarafa sürüklerim, yalnız şu hâlis ve ihlâs sahibi kullarına bir şey yapamadım, onlara söz geçiremedim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey mel'un, benim Eyyûb kulumun hangi ibâdetinde kusur buldun ki onu aldatmaya kalkışıyorsun? buyurdu.

İblîs:

- Ona melekler gönderirsin, yalnız itab edersin, hayır ile anarsın, servet verirsin. O da bunlara şükretmesini bilir, bu yönden sapıtılmaz. Hele ondan bunları kıs, beni servetine, aile ve evlâdına musallat et, bakalım o zaman sabredebilecek mi? dedi.

Allah Teâlâ:

- Seni malına ve evlâdına musallat ettim, ne yapabilirsen yap, buyurdu.

İblîs, Eyyûb (aleyhisselâm)'ın evini yere batırdı, fakat Allah Teâlâ onun evlâdlarını korudu. İblîs, Eyyûb (aleyhisselâm)'a gelerek evinin battığını haber verdi. Eyyûb (aleyhisselâm) bunu duyar duymaz hemen, secdeye kapanıp Rabbine istiğfar etti. Allah Teâlâ, İblîs'e:

- Eyyûb kulumu nasıl buldun? deyince,

İblîs:

- Malından, evlâdından ona ne? Sıhhati yerinde olduğu için aldırmaz, dedi.

Allah Teâlâ:

- Bedenine de seni musallat ettim, ne yapabilirsen yap. Yalnız gözü, kulağı, dili ve kalbine dokunamazsın, diğer yerlerine ne yapabilirsen yap, buyurdu. Bu yetkiyi alan İblis doğruca mescide giderek Eyyûb (aleyhisselâm)'ı orada dua, zikir, şükür ve sabra dalmış ve:

- Ya Rab, Senin izzetin hakkı için, bütün âlemlere verdiğin mihnet, meşakkat ve belâları bana verirsen, yine sabreder, şükrederim. Hattâ sabır ve şükrü daha da artırırım, diyordu. Bunları duyan İblîs: «Bir an önce işe başlamak lâzım», dedi. Ve hemen Eyyûb (aleyhisselâm)'ın burnundan üfledi. Bundan sonra Allah'ın izni ile Eyyûb (aleyhisselâm)'ın bütün vücudu şişti. Üçüncü gün iyice şişti. Dördüncü gün vücudu iyice karardı. Beşinci gün

vücudundan sarı sular, altıncı gün irinler akmaya başladı. Yedinci gün ise vücudu kurtlandı.

Eyyûb (aleyhisselâm):

- İlâhî, bütün vücudumu kurtlara yedirsen, yine şükrümü eksiltmem, belki artırırım, dedi. Ve devamla:

- Yalnız Sen'den dileğim, düşmanım olan İblîs'i bana güldürmemendir.

Nakledildiğine göre, Eyyûb (aleyhisselâm) bu hâle düşünce kavmi ve kabilesi onu aralarından çıkardılar. O da köyden köye dolaşmaya başladı. Eyyûb (aleyhisselâm)'ın Yûsuf (aleyhisselâm)'ın oğlu Efrayim'in kızı olan Rahime adında bir eşi vardı. Hizmetine bakardı. Eyyûb (aleyhisselâm) zaman zaman bu kadının saçından tutarak doğrulurdu. Bir gün İblîs insan suretine girerek:

- Bu kadın cüzzamlı bir adamın eşidir. Bu hastalık bundan size de bulaşabilir. Bunu da aranızdan çıkarın. Kendisine bir şey vermeyin, hattâ saçını da kesin, dedi. Yine bir gün Rahime hatun kocası için bir şey istemek üzere bir kapıya gidince, içerden çıkan ev sahibesi:

- Bana saçlarını kesiver, ben de sana yiyecek vereyim, dedi. Rahime de saçını kestirmeye mecbur oldu. Bunun üzerine İblîs yine insan suretinde Eyyûb (aleyhisselâm)'a gelerek:

- Senin hanımın zina ettiği için saçlarını kestiler, dedi.

Eyyûb da:

- Ben iyi olursam ona yüz değnek vururum, dedi. Bir süre sonra Rahime gelip saçlarını kesilmiş görünce ona:

- Bu ekmeği sana kim verdi? diye sordu.

Rahime de:

- Saçlarımı vererek bu ekmeği aldım. dedi.

Eyyûb (aleyhisselâm):

- Senin zina ettiğini duydum, iyileşince sana yüz değnek vurmak üzere yemin ettim, dedi.

Kadın:

- Sen iyi ol da bana yine yüz değnek vur, fakat ben zina etmedim. Allah buna şâhiddir, dedi.

Bunun üzerine Eyyûb (aleyhisselâm):

- Allah'ım, ben ne kusur işledim ki Senden uzak oldum. Allah'ım, artık ölüm bana yaşamaktan daha kıymetli oldu. Merhamet edenlerin en merhametlisi Sensin Allah'ım, diye Allah'a yöneldi.

Allah Teâlâ buyurdu ki:

- Ey Eyyûb, dileklerini duydum. Şayet seni bu belâlarla ibtilâ etmesem ve sen de sabretmesen sana hiç de mükâfat vermezdim. Şurasını da iyi bil ki, Rahime «Allah şahidimdir» dediği anda Ben ondan razı oldum. O, Cennetliktir. Eyyûb (aleyhisselâm) bunu duyunca rahatladı.

Eyyûb (aleyhisselâm)'ın mübtelâ olduğu bu belâlardan dolayı halk onun aleyhine dedikodu yapmaya başladı. Eyyûb (aleyhisselâm) bunları duyunca elini göklere kaldırdı ve dua ederek:

- «Allah'ım, beni koru. Kısa bir süre de olsa bana sıhhatimi iade et, zira düşmanlarım benimle eğlenip duruyorlar. Ey Rabbim, rahmetini benden eksik etme. Bana ne kadar belâ verirsen ben asla Senden dönmem. Kemiklerimin eti döküldü, rengim değişti, yüzüm karardı, karnımdan sarı su, kan ve irin aktı. Bana ikramda bulunanlar bile şimdi benden yüz çevirdi. Ailem bile benden usandı. Bana Verdiğin belâları dağlara bile havale etsen dayanamazlardı», diyerek ağladı. Eyyûb (aleyhisselâm)'ın sözü

tamam olunca bir kara bulut gelip, gök gürlemesi gibi onbinden fazla ses çıktı ve şöyle nida geldi:

- Ey Eyyûb, Allah Teâlâ buyurur ki: «Bir cebbar Ben isem, biri de sensin. O halde bana itaat etme de gel savaşalım. Ey Eyyûb, hastalığını daha da çoğaltmamı ve böylece sohbet etmemi mi istersin? Ey Eyyûb, yarattığım yer ve göklerin en ve boylarını biliyor musun? Göklerden yere inen yağmur miktarını bilir misin? Ey Eyyûb, gördüğün gibi, gökleri yarattım ve direksiz olarak tutturdum. Güneşi, ayı ve yıldızları yarattım, insanları yarattım, öldürdüm ve yine dirilteceğim. Bütün bu yarattıklarımın sayılarını bilir misin? Arş'ı, Levh'i ve Kürsî'yi yarattım, bunların ne kadar büyük olduklarını bilir misin? Gece ve gündüz hazinelerini, rahmet ve azâb hazinelerini, Cennet'in derecelerini, Cehennem'in derecelerini, ömür ve rızkın miktarlarını bilir misin?»

Eyyûb (aleyhisselâm):

- Allah'ım, bana verdiğin bu belâlar beni âciz ve çaresiz duruma düşürdü. Kuvvetim zayıfladı. Dilim tutuldu. Aklım gitti. Sen her şey'e kaadirsin, hiç bir şeyden âciz değilsin. Senin için gizli bir şey yoktur. Ben çaresizliğimden böyle konuştum. Beni bağışla, esirge ve yarlığa. Tevbe ediyorum, Sana sığınıyorum, dedi.

Allah Teâlâ:

- Rahmetim gazabımı geçti. Senin gönlüne asla şüphe gelmediğini bildiğim için senden bu belâları kaldırdım, iyi bil ki hiç bir suretle Benim emirlerim ve tâatım dışına çıkılmaz. Milletine dön, onları doğru yola davet et, günahlarından tevbe etmelerini söyle, etmezlerse onlara azâb edeceğimi bildir.

Zehretü'r-Riyaz'da nakledildiğine göre Eyyûb (aleyhisselâm)'ın bütün vücudu birden kurtlandı ve vücudunda kurtların yiyeceği et kalmadığı için iki kurt -böcek - Eyyûb (aleyhisselâm)'dan et istediler. Eyyûb (aleyhisselâm)'ın ise yalnız dili, gözü, kulağı ve kalbi

kalmıştı. Kurtlardan biri kalbine, diğeri de diline hücum etti. O vakit Eyyûb (aleyhisselâm):

- Allah'ım, her tarafım bitti, geride yalnız Seni zikredecek dilim, fikredecek kalbim kaldı. Kalbimle Seni sever ve dilimle zikrederdim. Böcekler bunlara da hücum etti. Senin sevgin ve zikrinden uzakta kalamam, dedi.

Allah Teâlâ:

- O dil ve o kalb de Benimdir. Sana gelen belâlar, diline ve kalbine musallat olan kurtlar da Benimdir, durum bu olunca şikâyet nedendir?

Eyyûb (aleyhisselâm):

أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

«Ben Seni zikir ve fikirden uzak kalamam, Bana, gerçekten hastalık isabet etti. Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin»[47], dedi. Eyyûb (aleyhisselâm) bu duayı edince, Allah Teâlâ da Eyyûb (aleyhisselâm)'a verdiği bütün hastalıkları kaldırdı.

Eyyûb (aleyhisselâm):

- Allah'ım, garîb insanın meskeni yok, yoksulun huzuru yok, öksüzün kimsesi yok, dul kadının kocası yok. Bunların herbirinin birer eksiği var. Bende bunların hepsini topladım ve bunlardan daha çok ibtilâlar verdin. Şayet ihsanda bulunursan şükreder minnettar olurum, şayet azâb edersen ferman Senindir. Beni fazlınla koru, diye dua etti.

Allah Teâlâ:

- Ey Eyyûb, Ben de seni esirgedim, bağışladım. Bütün mal, mülk ve ehlini sana iade ediyorum. Sana olan bu ibtilâ ve

47 El-Enbiyâ: 83

imtihan, senden sonra gelenlere ders olsun. Kimini bir belâ ile ibtilâ ederim, şayet sabrederse onu da mükâfatlandırırım, buyurdu.

Eyyûb (aleyhisselâm)'ın ibtilâları sona erince bir seher vakti Allah Teâlâ:

- Eyyûb, benim verdiğim belâlarla aran nasıl? diye sordu. Hz. Eyyûb, bu sözden öyle zevk aldı ki bütün çektiklerini unuttu.

Nakledildiğine göre bir Cum'a günü öğleden sonra Cebrâil (aleyhisselâm), Hz. Eyyûb'a gelerek:

- Ey Eyyûb, Allah'ın izniyle ayağa kalk ve topukların ile bu yere vur, dedi. Eyyûb (aleyhisselâm) ayağa kalktı, ayağı ile o yere vurdu; birisi sıcak, diğeri kardan soğuk, sütten ak, baldan tatlı ve misk kokulu iki pınar çıktı. Cebrâil (aleyhisselâm):

- Bunların birinden iç, diğerinden yıkan, dedi. Eyyûb (aleyhisselâm) pınarın birinden içip, diğerinden yıkanınca yüzü ayın ondördü gibi parlamaya başladı. Cebrâil (aleyhisselâm) Cennet'ten iki elbise, altundan nalin ve bir de meyva getirdi. Eyyûb (aleyhisselâm) meyvayı yeyince içi rahatladı.

Eyyûb (aleyhisselâm)'ın bu ihtilasının süresi hakkında müfessirler arasında ihtilâf vardır. Enes b. Mâlik (radıyallahu anh), onsekiz gün olduğunu söylerken, Vehb, üç yıl olduğunu söyler. Yedi yıl, yedi ay, yedi gün ve yedi saat mübtelâ olduğunu söyleyenler de vardır. Bir taraftan öbür tarafa dönemeyecek şekilde yattı kalktı. Nihayet Allah Teâlâ, Eyyûb (aleyhisselâm)'a:

- Kalk, buyurdu. Eyyûb (aleyhisselâm) kalktı, namaz kılıp oturdu. Kapılardan kovulmuş olan Rahime de az sonra geldi. Eyyûb (aleyhisselâm)'ı yerinde bulamayınca üzüldü. Orada güzel bir insanın oturduğunu gördü ve ona:

- Ey Allah'ın kulu, burada hasta yatan bir Eyyûb vardı, acaba ne oldu, ondan haberin var mı? diye sordu. Eyyûb (aleyhisselâm), Rahime'ye:

- Sen Eyyûb'u görsen tanır mısın? diye sordu.

Rahime:

- Ne demek, tanımaz olur muyum? Hastalanmadan önce size benzerdi, dedi. Eyyûb (aleyhisselâm) gülümseyerek kendisini tanıttı. Rahime son derece sevinerek Eyyûb (aleyhisselâm)'ın boynuna sarıldı ve ağladı. Yüzünü gözünü Eyyûb'un ayaklarına sürdü. O kadar hasret ve sevinç gözyaşları döktüler ki ayaklarının altı ıslandı. Cebrâil (aleyhisselâm) bir meyva daha getirip Rahime'ye verdi. O da güzelleşti. Fakat: «İyileşirsem Rahime'ye yüz değnek vururum», diye Eyyûb (aleyhisselâm)'ın bir yemini vardı. Eyyûb (aleyhisselâm) bu yemini hatırlayınca ne yapacağını düşünürken Allah Teâlâ:

- Ey Eyyûb, yüz tane buğday sapını birleştir ve onlarla bir kere vur. Bu suretle yeminin de yerini bulmuş olur, buyurdu. Eyyûb (aleyhisselâm) da böyle yaptı. Bâzıları derler ki Allah Teâlâ, Eyyûb (aleyhisselâm)'a bütün servetini iade ettikten başka gökten altun çekirgeler yağdırdı. Hz. Eyyûb eteklerini açarak bunları topladı ve Allah Teâlâ:

- Hâlâ doymadın mı? buyurunca, Eyyûb (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Senin rahmetine doyum olur mu? dedi. Eyyûb (aleyhisselâm) ikiyüz doksan ve bâzılarına göre de doksan üç yaşında ebedî âleme intikal etmiştir.

ŞUAYB (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Allah Teâlâ'nın

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا

«Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik»[48], buyurduğu gibi, Şuayb (aleyhisselâm) da Medyen'lilere peygamber olarak gönderildi.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre Medyen ahâlisi işi azıtıp küfre daldıkları zaman Allah Teâlâ, Şuayb (aleyhisselâm)'ı onlara peygamber gönderdi. Şuayb (aleyhisselâm)'a bu ismin verilmesinin sebebi, aşk yolunda şube, dal budak olduğu içindir. Şuayb Yikil'in, Yikil Yüşcer'in, Yüşcer Medyen'in oğludur. Medyen ise İbrâhim (aleyhisselâm)'ın oğludur[49]. Şuayb, peygamber olacağı zaman Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'ı ona gönderince, Hz. Şuayb, Cebrâil'e:

- Ne güzel bir yaratıksın, kimsin? diye sordu.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Ben, Allah'ın elçisi olarak sana geldim. Putlara tapan bu kâfirleri îmana davet edip Allah'ın yoluna koymak ve yalnız O'na kulluk etmek için seni peygamber olarak görevlendirdi. Onları Allah'ın azâbıyla korkut ve küfürden vazgeçir, dedi. Bu kabilenin beylerinin adları Ebîcâd, Hevvez, Huttî, Kelemen ve Kureyşat idi. Müneccimler bu isimlerin tâbirlerine bakarak onları özel sayılara isim olarak verdiler. Bâzılarına göre Şuayb (aleyhisselâm)'ın gönderildiği kavim bunlardır. Yine bâzılarına göre Şuayb (aleyhisselâm) peygamberlerin hatibleri idi. Kavmini, gerçek, güzel ahlâk ve yumuşaklıkla dine davet etti ise de onlar îmana

48 El-A'raf: 85

49 İbrâhim (aleyhisselâm)'ın on üç erkek evlâdı olduğu rivayet edilir. (El-Meârif, İbn-i Kuteybe).

gelmeyerek küfürlerinde ısrar ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Şuayb (aleyhisselâm)'a:

- Sen sana inananlarla bunların aralarından çık, zira bunları Ben helak ederek yerlerini ve yurtlarını sana ve sana inananlara bırakacağım, buyurdu. Şuayb (aleyhisselâm) kendi adamları ile oradan ayrılınca onları bir karabulut kapladı. Bunu gören Şuayb (aleyhisselâm) onlara:

- Size azâb gelecek, gelin îman edin, diye haber gönderdi ise de yine inanmadılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ onların üzerine kızgın bir samyeli estirdi. Onlar ormana kaçtılar, İbni Abbâs (radıyallahu anh) ve diğer bâzı müfessirlerin beyânına göre Allah Teâlâ onların üzerine Cehennem'den ateş gönderdi. Onlar mağaralara sığındılar. Mağaraları daha hararetli ve sıcak buldular. Kırlara kaçtılar. Allah Teâlâ bir bulut gönderdi. Bu buluttan biraz nefes aldılar, hepsi orada yığıldı. Bu defa bir yalın ateş onları kavurdu ve öldürdü. Bâzılarının anlattıklarına göre bunlar her taraftan: «Ey Eyke'liler, putlarınıza söyleyin sizi bu azâbdan kurtarsınlar; kurtaramıyacaklar. Peygambere inanmadığınız için bugün bu azaba katlanın» diye bir ses duymuşlar. Böylece Allah Teâlâ bunları helak eyledi. Bunu gören mü'minler Allah Teâlâ'ya şükrettiler ve Şuayb (aleyhisselâm) mallarını mü'minlere bölüştürdü. Nakledildiğine göre, Şuayb (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya olan aşk ve şevkinden üçyüz yıl ağladı. Her yüz yılda gözleri kapandı ve Allah Teâlâ kendisine yeniden gözler verdi. Şuayb (aleyhisselâm):

- Ya Rab, İzzetin hakkı için, aramızda bir deniz de olsa aşk ve şevkinin hararetinden deniz kururdu, dedi.

Allah Teâlâ, Şuayb (aleyhisselâm)'a:

- Niçin ağlarsın? Eğer Cehennem'den korkarsan, seni ondan emin edeyim; Cenneti istiyorsan onu sana vereyim, buyurdu.

Şuayb (aleyhisselâm):

- Ya Rab, benim ağlamam, Cehennem korkusundan veya Cennet arzusundan değil, Sana olan iştiyakımdandır, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ya Şuayb, Bana âşık olduğun gibi, Ben de seni severim ve bu sevginin sonucu olarak Kelim olan Mûsâ (aleyhisselâm)'a on yıl senin davarını güttürdüm, buyurdu.

Beğavî tefsirinde anlattığına göre Allah Teâlâ, Şuayb (aleyhisselâm)'a:

- Ey Şuayb, senin için Cennet'te, içi dışından ve dışı içinden görülen inciden yapılmış bir köşk yaptırdım. Köşk, Arş'ımın karşısındadır. Kapısı Bana açılır ve senin için hiçbir vakit kapanmaz, buyurdu.

Şuayb (aleyhisselâm) üçyüz yıl yaşadı, Kâbe'ye gitti, orada öldü ve rükün ile makam arasında defnedildi.

Peygamberlerin bahsi meyanında, İslâm dünyasında bir çok kimsenin çeşitli hadiselerde ve çeşitli hallerde kendisiyle karşılaştıkları Hızır (aleyhisselâm)'dan söz edip hakkında biraz malûmat vermek isabetli olur[50].

HIZIR (ALEYHİSSELÂM)

İslâm âlimleri arasında Hızır (aleyhisselâm)'ın nebî mi velî mi; hayatta mı vefat etmiş midir; insan mıdır, melâikeden mi; hayatta ise nerede olduğu hususlarında ihtilâf mevcuttur.

Hızır (aleyhisselâm)'ın künyesi, Ebü'l-Abbas'dır. İsmi. Ahmed yahut Belyâ (b. Melkân b. Fâliğ b. Abir b. Salih b. Erfehşez b. Sâm b. Nuh)'dır.

50 (Tehzibü'l-Esmâ ve'l lûgat, İmam Nevevi; El-Maârif, İbn-i Kuteybe; Muhâdarâtü'l-Ebrâr. Mubyiddin el-Arabi; Ed-Dürerü'n-Nakiyye, Resid er-Raşid; Kamus tere. Asım efendi.)

Hızır ile lâkablanması gezdiği, oturduğu yerlerin yeşillenmesinden dolayıdır. Alâmeti, şehadet parmağının orta parmağıyla beraber oluşudur.

Ekseri ulemâya göre hayattadır. Esas mahalli - yine kendi gibi hayatta olan İlyas (aleyhisselâm)'la birlikte - Arabistan'dadır. Kur'ân durduğu müddetçe yaşayacaklar, Kur'ân yeryüzünden kalkınca öleceklerdir.

Şuayb (aleyhisselâm)'dan sonra gelmiştir. Bâzı müfessirlere göre İbrâhim (aleyhisselâm)'dan sonra gelmiştir. İnsan olduğu kat'î ise de peygamber veya velî olduğu kat'iyyetle bilinememektedir. Güvenilir âlimler ve müfessirler nebî (kitap gelmemiş peygamber) olduğunu söylerler.

Kur'ân'da hakkında **«...Biz ona (Hızır'a) katımızdan bir vahiy vermiş ve tarafımızdan (gayblara dâir özel) bir ilim öğretmiştik» (Kehf: 65), «...Ben bunları kendi görüşümle yapmadım...»** (Kehf: 82) mealinde âyetler ve hadîslerde de (Buhârî ve Müslim'de), Hz. Mûsâ ile olan görüşmeleri ve deccâl ile karşılaşmaları hususunda haberler mevcuttur. Doğrusunu bilen Allah'dır.

MUSA VE HARUN (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİKLERİ

Mûsâ (aleyhisselâm)nın peygamberliği hakkında Allah teâlâ:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

«Ey Muhammed, Kitab'da Mûsâ'ya dâir anlattıklarımızı da an; o, seçkin bir insan, tarafımızdan gönderilmiş bir peygamberdi»[51], buyurmuştur.

51 Meryem: 51

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre Mısır hükümdarı Reyyan öldü ve onun yerine Muassab hükümdar oldu. Muassab'ın Velid adında bir oğlu oldu. Babası onu dülgerliğe verdi: Fakat çocuk bir gün kendi kendine ustasından kaçtığı için ona «Kendine kaçtı» anlamında Ferre an nefsihî dediler. Bu kelime kısaldı ve FİR'AVN oldu. Bu, Velid'in lâkabı olarak kaldı.

Fir'avn bir kişiye seyis oldu. Mısır'ın kapısında oturdu ve gelen ölülerden para almaya başladı. Bu arada Mısır sultanının hanımı öldü. Kabristana götürüp defnetmek istediklerinde Fir'avn onlardan da para istedi. Parayı verdiler, fakat durumu hükümdara bildirdiler. Hükümdar onu öldürmek istedi. Fakat şimdiye kadar ölülerden aldığı paraları hükümdara vermekle canını kurtardı. Gözü pek olduğunu gören hükümdar onu şehre gece bekçi başısı olarak atadı. Gece, gizli saklı dolaşanları yakalayıp öldürmesini emretti.

Bir gece hükümdar vezirleri ile gece bekçilerini kontrol için çıkmıştı ki, bekçiler onu yakalayıp öldürdüler. Fir'avn böylece krallık tahtına oturdu. Üç yüz kürsü hazırlattı, beylerini onlara oturttu. Ayrıca yüzbin köle edindi. Kölelerinin herbirinin ve atlarının boynunda altundan halkalar vardı. Fir'avn ve kölelerinin hepsi kâfir idiler. Fir'avn'ın yedi karış boyu ve sekiz karış sakalı vardı. Bu Fir'avn, Mûsâb. İmran zamanına rastlar. Mûsâ iki kelimedir. Birisi Mû'dur ki Ma'dan değişme su anlamınadır. İkincisi sa'dır ki bu da ağaç demektir. Yâni Mûsâ, su ile ağaç arasında geldi demektir.

Nakledildiğine göre Fir'avn bir gece rü'yasında gördü ki, Kudüs'den çıkan bir ateş Mısır'a doğru gelerek oradaki bütün kâfirleri yaktı ve fakat İsrâiloğulları'na bir zararı dokunmadı. Fir'avn uyanır uyanmaz müneccimlerden rü'yasının tâbirini sordu. Müneccimler: «Senin helakin, bu yıl İsrâiloğulları'ndan

doğacak bir çocuğun elinde olacaktır», deyince, Fir'avn da o yıl doğan bütün İsrail çocuklarını öldürttü.

Vehb'in anlattığına göre, o yıl İsrâiloğulları'nın doksan bin kadar erkek çocukları öldürüldü. Şehrin ileri gelenleri Fir'avn'a gelerek: «Bir yıl öldürelim, bir yıl öldürmeyelim, aksi takdirde burada erkek kalmaz», dediler. Fir'avn bu teklifi kabul etti ve ertesi yıl doğan çocukları öldürmediler. Erkek çocukları öldürdükleri yıl Mûsâ (aleyhisselâm), öldürmedikleri yıl da Harun (aleyhisselâm) doğdu. Doğum esnasında çocuklar aranıyor ve erkekler öldürülüyordu. Mûsâ (aleyhisselâm)'ın anası çocuğu doğurduğu sırada kontrol me'murları gelince zavallı anne hemen korkusundan çocuğu tandıra attı, fakat çocuğa bir şey olmadı. Gelenler çocuğu bulamayınca bırakıp gittiler. Anası çocuğu tandırdan çıkardı, sağlam bir tabut yaptırıp çocuğu içine koydu ve yukardan Nil nehrine attırdı. (Şüphesiz bu da İlâhi bir ilham ile olmuştu). Nil, tabutu akıntıya doğru sürüklemeye başladı. Nil'den bir kanal Fir'avn'ın sarayına geliyordu. Fir'avn'in ailesi kanaldan gelen tabutu görerek aldı. İçinde gayet sevimli bir çocuk buldu. Fir'avn bunu duyunca çocuğu öldürtmek istedi fakat hanımı: «Çocuğumuz yok, bunu evlâd edinelim», diye Fir'avn'ı kandırdı. Ancak çocuk kimsenin sütünü emmedi. Ağladı, sızladı. Zaten kız-kardeşi tabutu takip ediyordu. Onlara: «Ben size, çocuğunu yeni kaybetmiş bir süt annesi bulayım, belki onu emzirir», dedi. Bu suretle Hz. Mûsâ tekrar annesine dönmüş ve annesi de huzura kavuşmuş oldu.

Mûsâ (aleyhisselâm) otuz yaşlarında idi ki, bir ara kendi kabilesinden birisine Fir'avnî'lerden birisinin saldırdığını gördü. Akrabasını kurtarmak için Fir'avnî'ye bir tokat vurdu, adam ölü olarak yere düştü, Mûsâ (aleyhisselâm) pişman oldu. Allah Teâlâ'dan afv diledi. Ertesi gün yine dolaşırken aynı akrabasının bir başkası ile dalaşmakta olduğunu gördü ve adama kızarak:

- Bu senin yaptığın nedir? deyince, adam:

- Ne o, yoksa dün Kıbtî'yi öldürdüğün gibi beni de öldürmek mi istiyorsun? diyerek Kıbtî'yi öldürenin Mûsâ olduğunu duyurmuş oldu. Bu arada birisi Mûsâ (aleyhisselâm)ya gizlice haber vererek her tarafta aranmakta olduğunu ve kaçması gerektiğini söyledi. Mûsâ (aleyhisselâm) da Medyen'e doğru yol aldı. Bir gün bir kuyu başına gitti, orada herkes davarını sulamakla meşgul idi. Yalnız iki kızkardeş bir kenarda bekliyorlardı. Onlara yaklaştı, durumlarını sordu. Onlar da babalarının ihtiyar bir zât olduğunu, halk davarlarını sulamadan kendilerine sulamak için izin vermediklerini söylediler. Mûsâ (aleyhisselâm) onlara yardım etti ve davarlarını sulattı. Kızlar da tezden evlerine dönüp durumu babalarına haber verdiler. Mûsâ (aleyhisselâm) da açlıktan bitkin bir halde idi. Kızların babaları kızlardan birini göndererek Hz. Mûsâ'yı çağırttı. Nihayet Hz. Mûsâ gitti, kızların babası olan Şuayb (aleyhisselâm)'a durumunu anlattı. Şuayb (aleyhisselâm): «Korkma, artık Fir'avn'ın bölgesinden çıkmış bulunuyorsun. Burada ondan sana zarar gelmez», dedi. Kızlardan biri: «Bu iyi bir İnsandır, bunu icarla, ücretini ver», dedi.

Şuayb (aleyhisselâm) da:

- Bana sekiz yıl koyun gütmek şartıyle şu kızlarımdan birini sana vermek istiyorum. Şayet bu işi on sene yaparsan o da senin fazlalığın olur, dedi.

Mûsâ:

- Artık sekiz veya on seneden hangisini tercih edersem bana bir şey diyecek hakkın yoktur, dedi ve böylece anlaştılar. Kendisine bir de değnek verdi. Mûsâ (aleyhisselâm) on yılı tamamladı.

Mûsâ (aleyhisselâm)'a peygamberlik verilince Allah Teâlâ:

«- Ey İmran oğlu Mûsâ, Benim iyi kullarım dünyada takvayı azık, ilmi cemâl ve güzellik edindiler. Benden korkmayı zînet bildiler. Gece ve gündüz Beni tanıyıp bilmekle ve ilimle meşgul oldular. Bu gibiler dünyada meşgul ve mahzunlardır, fakat âhirette huzur ve refahtadırlar», buyurdu.

Şuayb (aleyhisselâm)'ın, Mûsâ (aleyhisselâm)'a verdiği kızın adı Sehûra verdiği değnek ise, Cennet'ten çıkarken Âdem (aleyhisselâm)'a verilen Asâ idi. Âdem'den Şît'e, Şît'den İdrîs'e, İdrîs'ten Nuh'a, Nuh'tan Hûd'a, ondan Salih'e, ondan İbrâhim'e, İshak'a, Yâkûb'a ve ondan da Şuayb (aleyhisselâm)'a intikal etmişti.

Şuayb (aleyhisselâm)'ın gözleri görmüyordu. Kendisi dua etti, Mûsâ (aleyhisselâm) da âmîn dedi. Allah Teâlâ, Şuayb (aleyhisselâm)'ın gözlerini açtı.

Müfessirlerin beyânına göre Mûsâ (aleyhisselâm) annesini ve kardeşini görmek için Mısır'a dönmek üzere Şuayb (aleyhisselâm)'dan müsaade istedi. Şuayb (aleyhisselâm) müsaade etti. Mûsâ (aleyhisselâm) eşi ile birlikte yola çıktı. Mevsim kıştı. Şam hükümdarından korktuğu için dağ yolunu tercih etti. Hanımı hâmile idi, doğumu yakındı. Yolu şaşırdılar. Karanlık ve soğuk bir gecede hanımı doğurunca, Hz. Mûsâ ne yapacağını şaşırdı. Bir ateş yakmak için uğraştı ise de yakamadı. Tûr dağında ilâhî tecellî'nin nurunu görünce ateş sandı, oraya doğru koştu. Dağa yaklaşınca yeşil bir ağacın dipten başa kadar nur olduğunu gördü. Hayretler içinde kaldı. Bu arada meleklerin tesbihlerini duyunca rahatladı. Tam bu sırada:

- Ey Mûsâ, Ben senin Rabbinim, ayakkabılarını çıkar, ilâhî fermanını duydu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, sesini işitiyor, fakat Seni göremiyorum, dedi.

Allah Teâlâ:

- Seninle beraberim, hattâ senden yakınım, buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) bunun Allah kelâmı olduğunu anladı ve yakîni daha da çoğaldı.

Allah Teâlâ:

- Ey Mûsâ, seni elçi olarak seçtim, vahyimi dinle, Benden başka mâbud yoktur, Bana ibâdet eyle. Nitekim âyet-i celîlede:

إِنَّنِيٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدْنِى وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ

«Şüphesiz Ben Allah'ım, Ben'den başka ilâh yoktur; Bana kulluk et, Beni anmak için namaz kıl»[52], buyuruldu. Sonra Allah Teâlâ:

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ

«Sağ elindeki nedir?»[53] buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm):

- Asâmdır, ona dayanırım, davarımı onunla güderim ve daha pek çok İşime yarar, dedi.

Mûsâ (aleyhisselâm)'ın asası baş tarafından çatal olup ucunda demiri vardı. Hz. Âdem'den beri peygamberler mirası olarak kendisine intikal etmişti. Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a: «Değneği bırak», buyurdu. O da değneği bırakınca değnek hemen koşan bir yılan oluverdi. Çatal başı iki yanak oldu ve gözleri ateş gibi parlamaya başladı. Dişleri gıcırdayarak ses veriyordu. Bunu gören Mûsâ (aleyhisselâm) korkarak kaçmaya başladı. Allah Teâlâ:

- Korkma, dön onu eline al, buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) dönüp onu eline alınca eski hâline geldi ve yine bir asâ oldu:

52 Tâ-Hâ: 14
53 Tâ-Hâ: 17

Allah Teâlâ:

- Elini koynuna sok, buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) elini koynuna sokup çıkarınca güneş gibi parlamaya başladı. Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ya Mûsâ, Ben seni öyle bir kuluma peygamber olarak gönderiyorum ki, o Benim nimetlerimi yediği halde Beni unuttu ve kendini ilâh tanıtarak halkı kendine taptırmaya başladı. Eğer Benim hilm sıfatım olmasa, onu çoktan helak ederdim. Göklere izin versem üzerine yıkılır, yerlere müsaade etsem, onu içine çekerler» denizlerimi serbest bıraksam onu çoktan boğarlardı. Fakat onun küfür ve inkârından Bana bir zarar olmadığı için ona mühlet verdim. Şimdi sen git, onu imana çağır ve Bana kulluk etmesini söyle, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, ben onlardan birini yanlışlıkla öldürdüm, onlardan bana zarar gelmesinden korkarım. Kardeşim Harun ise benden daha güzel konuşur, onu, da bana arkadaş ver, dedi. Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın bu dileğini kabul buyurarak Cebrâil (aleyhisselâm)'ı Harun'a gönderdi, onun da nebîliğini bildirdi ve Mûsâ (aleyhisselâm) ile birlikte Fir'avn'ı imana davete me'mur olduklarını anlattı. O zaman Harun (aleyhisselâm), Fir'avn'ın ileri gelen adamlarından idi.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Mûsâ (aleyhisselâm) su ve yemek istediği zaman, asasını yere vurur, istediği kadar su ve yiyecek çıkardı. Geceleri ise ışık gibi yanardı. Mûsâ (aleyhisselâm) buna benzer daha pek çok mucizeler gösterdi ise de Fir'avn îmana gelmedi.

Fir'avn, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Sen peygamberlik iddia ettiğine göre ne gibi mucizelerin var? diye sordu. Mûsâ (aleyhisselâm) ona diğer dokuz âyet yanında asasını da gösterdi. Bunun üzerine Fir'avn:

- Sen sâhirsin, benim de sihirbazlarım vardır. İstediğin zaman onlarla yarışabilirsin, dedi.

Mûsâ (aleyhisselâm) da:

- Sizin bayram gününüzde olsun, dedi ve rivayete göre yetmiş bin sâhir bir araya geldiler. Toplantı yeri olan bir vadide yetmiş bin sâhir (içlerini zeytinyağı ve civa ile doldurdukları çeşitli resimler) yılanlar, arslanlar vesaire ortaya attılar. (Sabahın kızgın güneşi bunlara vurunca) hareket etmeye başladılar. Manzara öyle dehşet verici idi ki, Hz. Mûsâ bile korktu. Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Korkma, sen de elindeki değneği yere bırak, buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) elindeki değneği yere bırakınca değnek bir Buvada yılanı olarak ortaya çıktı ve sâhirlerin bütün sihir âletlerini yuttu. Sâhirler, kendi sihir âletlerinin yok olup değneğin yine eski hâlinde bir değnek olduğunu görünce, bunun bir sihir olmayıp, ilâhî kuvvet ve kudretin bir tecellisi olduğunu anladılar ve hemen secdeye kapanarak Mûsâ ve Harun (aleyhisselâm)'ın peygamberliğine ve bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a îman ettiler.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'a göre; olay İskenderiye'de cereyan etmişti. Sâhirler üçbinin üzerinde idiler. Mûsâ (aleyhisselâm) asayı yere attığı vakit, asâ sihir âletlerini yuttuktan sonra seksen arşın kadar ağzını açıp Fir'avn'in bulunduğu yere doğru yürüdü. Bu dehşet verici manzara karşısında Fir'avn, Mûsâ (aleyhisselâm)'a: «Asayı al!» diye bağırdı ve sarayına doğru kaçtı.

Saîd b. Cübeyr (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre; Fir'avn altı yüz yirmi yıl yaşadı ve dörtyüz yılını hükümdarlıkla geçirdi,

ömründe bir kere olsun hasta olmadı. Bir kere hasta olsaydı veya aç kalsaydı herhalde ilâhlık dâvasında bulunmazdı.

Tefsîr-i Cebîr'de İmam Râzî'nin anlattığına göre, bir gün İblîs, Fir'avn'ın kapısını çalar.

Fir'avn:

- Kim o? diye seslenir.

İblîs:

- Eğer sen tanrı olsan benim kim olduğumu bilirdin, der. Bu sözün kime ait olduğunu anlayan Fir'avn:

- Bu kubbe altında senden ve benden daha kötü kimse var mıdır? diye sorar.

İblîs:

- Evet, vardır, der.

Fir'avn:

- Kimdir o? İblîs:

- Hasûdlar, çekememezlik hastalığına mübtelâ olanlar senden ve benden fenadırlar. Zaten ben de hased yüzünden buhâle düştüm, der.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki; sâhirlerin mağlûp olup îman ettiklerini gören Fir'avn perişan halde adamları ile oradan ayrıldı. (Ancak kendisi müsaade etmeden sâhirler iman ettiği için onların sağlı sollu el ve ayaklarını keseceğini söyledi).

Mûsâ (aleyhisselâm) o zaman dört mucize gösterdi. Bunlardan biri bir süre kıtlık, diğeri bolluk, üçüncüsü nurlu eli, dördüncüsü de asâsı idi.

Fir'avn îman etmeyince, Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bu adam işi azıttı, halkı da azdırıyor. Bunlara bir belâ gönder ki, diğerlerine ibret dersi olsun, dedi. Allah Teâlâ da

onların üzerine çekirge, bit ve kurbağa yağdırdı. Nil nehrini kızıl kan hâline çevirdi. Bundan sonra taun hastalığını gönderdi. Bu hastalıktan yetmişbin zayiat verdiler. Bu defa Mûsâ (aleyhisselâm)'a başvurarak ondan eman ve yardım dilediler.

Nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya:

- Buna bu kadar mühlet vermendeki hikmet nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Onun bâzı iyi halleri vardır, onların mükâfatını dünyada ona tattırmak için müsaade ettim, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Allah'ım, onun bu iyi halleri nelerdir? diye sorunca,

Allah Teâlâ:

- İnsanlar arasında adaletle hükmetmesi ile şehirleri adalet ölçülerine göre onarmasıdır. Bunun İçin ona mühlet verdim. Aynı zamanda onun Beni inkârından Bana bir zarar yoktur, buyurdu.

Bir gün Cebrâil (aleyhisselâm) insan suretinde Fir'avn'a gelerek kölesinden şikâyet etti ve dedi ki:

«- Benim ona bu kadar ihsanım olduğu halde o bana karşı nankörlük ederek bana isyan etti. Benim adımı kendisine taktı ve herkesi kendisine kul köle etti».

Fir'avn:

- Ne kötü bir insan, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Bu adamın cezası nedir? diye sordu.

Fir'avn:

- Onu suda boğmak lâzım, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- O halde bu hükmünü bana yazılı olarak ver, diye rica etti. Fir'avn da bu hükmünü yazdı verdi ve melek de alıp gitti.

Nakledildiğine göre; Allah Teâlâ, Mûsâ ve Hârûn (aleyhisselâm)'a emretti ki, Fir'avn'a gidip:

«- Ey Fir'avn, dörtyüz yıl saltanat sürdün, şimdi de: «Ben sizin Rabbinizim» diyerek ulûhiyyet iddiasında bulunuyorsun. Halbuki senden önce gelip geçen kâfirler böyle yapmadı, sen neden böyle yapıyorsun? İyi bil ki ölümün yaklaştı. Eğer sen şimdi aklını başına alıp Allah Teâlâ'ya: «Sen benim âlî Rabbimsin», dersen O, geçmiş bütün günahlarını bağışlar ve ömrünü uzatır. Yeryüzündeki bütün madenleri elde etme imkânlarına sahip olursun, doğu ve batıya hâkim olursun», deyin», buyurdu. Fir'avn bunları yumuşaklıkla karşıladı, oturttu ve veziri Hâmân ile görüşmek için müsaade istedi. Durumu Hâmân'a anlatınca: «Şimdiye kadar tanrı olarak halkı peşinden sürüklerken şimdi sen de onlar gibi kul olmak mı istiyorsun? Böyle şey olur mu?» diyerek Fir'avn'a engel oldu ve Fir'avn küfrü içinde kaldı.

Fir'avn'in ömrü azalınca, bu defa halka zulmetmeye başladı. Artık Fir'avn ve kavminin helaki zamanı gelip çatmıştı. Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Bir gece İsrâiloğullarını al ve buradan uzaklaş,. buyurdu.

Keşşâf'ta anlattığına göre; Yâkub (aleyhisselâm) erkekli dişili yetmiş kişi ile Mısır'a geldiği halde sonradan Hz. Mûsâ ile altı yüzbinden fazla oldukları halde Mısırdan ayrıldılar. Bunların ayrıldıklarını gören Fir'avn bir milyon asker ile üzerlerine saldırdı. İsrâiloğulları bunu görüp, telâşa kapıldıklarında Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a asası ile suya vurmasını emretti. Hz. Mûsâ asası ile suya vurdu, Kızıl deniz yarıldı ve oniki yol açıldı. İsrâiloğulları bu yollardan geçmeye başladı. Birbirlerini görmedikleri için batacaklarından korktular. Allah Teâlâ aralarda pencereler açtı, birbirini görüp konuşarak karşıya geçtiler. Nitekim âyet-i celîlede:

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ

«Denizi yarıp sizi kurtarmış ve gözlerinizin önünde Fir'avn ailesini batırmıştık»[54], buyurulur.

Tefsîr-i Kebîr'de anlatıldığına göre Fir'avn, arkalarından suyun yarılıp oniki yol meydana çıktığını görünce: «İşte görüyorsunuz ya, su, benim şerefime oniki yol açtı», dedi. Adamları doğru diyerek hemen suya dalmak istediler. Fakat şeytan geldi onlara mâni olmak istedi. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm), Fir'avn'ın atının yularından yapışarak onu suya doğru çekti ve Mîkâil (aleyhisselâm) da arkadan askeri denize doğru sürdü. Bunlar tamamen suya girince su kavuştu ve onlar da boğuldu. Böylece İsrâiloğulları onlardan kurtulmuş oldu.

Fir'avn boğulacağını anlayıp ümidini yitirince: «Ben de İsrâiloğullarının iman ettiği gibi (Allah'a) iman ettim», dedi.

Allah Teâlâ:

- «Şimdiye kadar isyan edip ulûhiyyet iddiasında bulundun. Şimdi hayattan tamamen ümidini kesip ye'se düştüğün için mi İman ediyorsun? Böyle ümîdsizlik hâlindeki imanı kabul etmem», buyurdu.

Bâzılarının anlattıklarına göre Fir'avn. Cebrâil (aleyhisselâm)'dan yetmiş kere aman diledi, fakat Cebrâil (aleyhisselâm) dinlemedi.

Nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a: «Fir'avn senden yetmiş kere aman diledi vermedin. Benden bir defa aman dileseydi aman verirdim», buyurdu.

Fir'avn, Cebrâil'den aman dilediği vakit, Cebrâil (aleyhisselâm), daha önce Fir'avn'ın âsi köle hakkında yazdığı yazısını kendisine gösterdi, Fir'avn da kesin olarak helak olacağını anladı.

54 El-Bakara: 50

Fir'avn ordusu ile suda boğulunca, Mûsâ (aleyhisselâm) bunu İsrâiloğullarına haber verdi. Onlar buna inanmadı ve: «Fir'avn ölmedi, başka tarafa gitti», dediler. Bunun için Allah Teâlâ, Fir'avn'ın leşini suyun kenarına çıkarttı ve herkes öldüğünü anlamış oldu.

TEVRAT'IN NÜZULÜ VE HZ. MUSA'NIN ALLAH'I GÖRMEK İSTEMESİ

Tevrat'ın inişi ile ilgili olarak Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾
ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾

«And olsun ki biz, Mûsâ ve Harun'a takva sahipleri için bir nasihat ve bir nur olarak, hak ile bâtılı ayıran Tevrat'ı verdik. Onlar görmedikleri halde Rablerinden korkarlar; kıyamet saatinden de titrerler»[55].

Müfessirlerin anlattıklarına göre; Mûsâ (aleyhisselâm) kavmine söz vermişdi; « Fir'avn helak olduğu vakit Allah Teâlâ bana emir ve yasaklarını içine alan bir kitap gönderecek», demişti, Fir'avn helak olunca Mûsâ (aleyhisselâm) Allah Teâlâ'dan bu kitabı istedi. Allah Teâlâ da, Mûsâ (aleyhisselâm)'a otuz gün oruç tutmasını emretti. Mûsâ (aleyhisselâm) otuz gün oruç tutunca ağzı koktu. Ağız kokusunu gidermek için misvak kullandı. Allah Teâlâ: «Oruçlunun ağız kokusu Benim katımda misk kokusundan daha kıymetlidir», buyurdu. Bunun üzerine Mûsâ (aleyhisselâm) on gün daha oruç tuttu.

55 El-Enbiyâ: 48, 49

Beyzâvî'de nakledildiğine göre; Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm) ile konuşurken Mûsâ (aleyhisselâm):

- Benimle konuşan kimdir? deyince, Allah Teâlâ:

- Şüphesiz Ben Allah'ım ve Benden başka mâbud yoktur; mâbud ancak Benim, buyurdu. İblîs koşarak Mûsâ (aleyhisselâm)'a geldi ve:

- Seninle konuşan kim idi? diye sordu.

Hz. Mûsâ:

- Allah Teâlâ idi, dedi. İblîs:

- Hayır, o şeytandır, deyince,

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Benimle konuşan Allah Teâlâ'dır, çünkü O'nun kelâmını her tarafımdan duydum, dedi. Bu, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın ruhanî olarak Allah ile mülâki olduğuna işarettir. Kelâm, böylece bedene intikal etmiştir.

Nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm) kardeşi Hârûn (aleyhisselâm)'ı yerine vekil bırakarak münâcâat için Tûr dağına çıktı. Allah Teâlâ oraya indirdiği bir gölge ile şeytanı oradan uzaklaştırdı. Göklerin perdesini kaldırdı. Mûsâ (aleyhisselâm) melekleri, gökleri ve Arş'ı gördü. Cebrâil (aleyhisselâm), Mûsâ (aleyhisselâm) ile görüştü.

Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'nın kelâmını duyduğu halde Cebrâil (aleyhisselâm) duyamamıştı. Sonra Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a, Levh'i, Mûsâ (aleyhisselâm)'a getirmesini emretti. Levh Adn Cennetinde yeşil zeberced yahut kızıl yakuttan taht üzerinde idi. Allah Teâlâ kudret eli ile bu Levha da yedi cümle yazdı. Hattâ Mûsâ (aleyhisselâm) kalemin gıcırtısını duyuyordu. Bu Levh'in uzunluğu, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın on misli boyunda idi.

Allah Teâlâ buyurdu ki:

«- Ya Mûsâ, Benden başka ilâh yoktur. Bana hiç bir suretle ortak koşma, Bana her kim ortak koşarsa onu Cehennem'e atarım. Ey Mûsâ, Bana şükreyle, anana ve babana da şükreyle. Ey Mûsâ, yasaklarıma yaklaşma, meselâ haksız yere kan akıtma. Kimsenin hakkını zimmetine geçirme. Ey Mûsâ, zina Benim katımda en büyük günâhlardandır. Ey Mûsâ, kendi gönlünü hoş etmeye çalıştığın gibi, başkalarının gönüllerini de hoş etmeye çalış. Ey Mûsâ, Adımı anmadan hayvanı boğazlama, şayet boğazlayacak olursan o yenmez. Ey Mûsâ, kendin ve çoluk çocuğun Cumartesi ava çıkmayın, zira o gün melekler için önemli bir gündür».

Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'nın kelâmını duyunca O'nun cemâlini görmeye olan iştiyakı daha da arttı. Şayet dünyada Allah Teâlâ'nın görülmesinin mümkün olamayacağını bildiği halde, Mûsâ (aleyhisselâm) bunu nasıl istedi? denirse, cevabında deriz ki; onun aşırı derecede aşkı Allah'ın dünyada görülemeyeceğini kendisine unutturdu da O'nu görmek istedi.

Allah Teâlâ: «Ey Mûsâ, senden evvel hiç kimsenin Benden istemediği bir şey'i istedin. Böyle insanlar, cinler ve meleklerin Benden istemediği bir şey'i niçin istedin ve Beni görmeye nasıl güç yetireceksin? Beni dünyada görenin aklı başından gider ve helak olur, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Elbette, ya Rabbi, Seni görmeye kimin gücü yeter? Bununla beraber Seni görüp ölmek Sensiz yaşamaktan çok daha iyidir, dedi.

Allah Teâlâ:

- Şu dağa bak, eğer onu görüp helak olmazsan Beni de görebilirsin, buyurdu. Bu sırada Mûsâ (aleyhisselâm)'ın üzerinde bulunduğu dağı dört taraftan bulut ve gök gürültüleri kapladı. Bunu

gören Mûsâ (aleyhisselâm) korku ve dehşet içinde kalarak hayatından ümidini kesti ve:

- Ya Rab, dönersem yanarım, gidersem ölürüm, bana yardım eyle, dedi. Allah Teâlâ yetmişbin perde içerisinde Arş'ının nurundan bir nuru dağa tecelli ettirdi. Dağ paramparça olup dağıldı. Üç parçası Mekke'ye, üç parçası Medine'ye gitti ve bir parçası da yer ile gök arasında kaldı. Bugünün perşembe ve arefe günü olduğunu söylerler.

Allah Teâlâ, Tevrat'ı, Mûsâ (aleyhisselâm)'a Cuma günü indirdi. Mûsâ (aleyhisselâm) tecellî eden bu nûr sebebiyle dağın titreşip parçalandığını görünce bayılıp yere düştü. Cebrâil (aleyhisselâm) onu korudu. Hz. Mûsâ ayıldıktan sonra Tûr dağına gitti ve:

- Ya Rab, Sana tevbe ederim, Senin eşin ve dengin yok. Sen değişmeyen, zevâle uğramayan ulu bir pâdişâhsın. Dünyada kimseye göriinmeyeceğine kesin inancım vardır, dedi.

Sonra Allah Teâlâ, Tevrat'ı Mûsâ (aleyhisselâm)ya indirdi. Tam yetmiş deve yükü kaldırdı. Bâzılarına göre Tevrat, İbrani dil ince şeriat demektir. Bâzıları da bâtından zahire - içten dışa - anlamındadır, demişlerdir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem): «Allah Teâlâ dört şey'i kendi kudret eliyle açığa çıkarırdı. Bunlar, Adem (aleyhisselâm), Adn Cenneti, Cennetteki Tûbâ ağacı ve Tevrat'tır», buyurmuştur.

Mûsâ. (aleyhisselâm), Tevrat'ı eline aldığı vakit onun baş tarafında Kalem'in Levha ilk yazdığı yazıyı gördü ve dedi ki: «Ya Rab, ümmetlerin hayırlısını bildim. Onlarda va'z u nasihat ile emr-i mâruf ve nehy-i münker -iyiliği emreder ve kötülükten nehyeder - vaizleri vardır. Bütün kitablara inanır ve Deccal'ı onlar öldürürler. O halde bunları benim ümmetim eyle», dedi. Allah Teâlâ: «Onlar âhir zaman peygamberi Muhammed'in ümmetidir», buyurdu.

Yine Mûsâ (aleyhisselâm):

«- Ya Rab, öyle bir kavim görüyorum ki, yaptıkları iyiliklere bire on, yediyüz ve kat kat daha çok mükâfatlar verirken, yaptıkları kötülüklere yalnız karşılığı ile ceza veriyorsun. Onlar kitaplarını ezberlerler. Namazda melekler gibi saf bağlarlar. Mescidlerde arı gibi vızıldaşır, okur ve Seni tesbih ederler. Onlar Cehennem'e girmezler. Onları benim ümmetim eyle», dedi.

Allah Teâlâ:

«- Onlar da âhir zaman peygamberinin ümmetidirler», buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm), Hz. Muhammed (Sallâllahu Aleyhi ve sellem) ve onun ümmetine verilen bu üstünlüklere hayranlığından:

«- Hiç olmazsa beni de ona ümmet eyle», dedi.

Allah Teâlâ:

«- Ya Mûsâ, seni aziz kıldım, seni peygamber yaptım, seninle konuştum, sana verdiklerimi al ve şükredenlerden ol. Tevrat'ı Kendi Kudret Elimle yazdım. Bütün öğütleri açıklayarak sana verdim. Kavmine söyle, sâlihlerden olsunlar. Benim yardımımla onlar hidâyet bulmuşlardır», buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) bunları dinleyince rahatladı, gönlü hoş oldu ve sonra da:

- Ya Rab, bu peygamberi görmek isterim, dedi.

Allah Teâlâ:

«- Sen onun zamanına kadar yaşayamazsın», buyurdu. «İstersen ümmetinin seslerini sana duyurayım», buyurdu ve Hz. Mûsâ'nın isteği üzerine Allah Teâlâ:

- Ey Muhammed ümmeti, diye seslenince onlar: **"Lebbeyk, Allahümme lebbeyk. Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülke, lâ şerîke lek"** dediler. Allah Teâlâ:

- Ey Muhammed ümmeti, Benim rahmetim gazabımı geçmiştir. Siz Ben'den istemeden, Ben size verir ve günahlarınızı bağışlarım, buyurdu.

Şurası da bilinmelidir ki, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a kırk bin sekiz yüz kelime ve bâzı rivayetlerde de yüz on dört bin kelâm söylemiştir. Bunların hepsi öğüt ve tavsiyelerdir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Seni nerde arayayım?

Allah Teâlâ:

- Dünyadan ilgisini kesip zayıf ve çaresiz düşmüş kulumun gönlünde ara, buyurdu,

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, katında hangi kulun daha izzetlidir? dedi.

Allah Teâlâ:

«- İntikam almaya gücü yeterken afvedip bağışlayan kulumdur. Ey Mûsâ, Benim öldürmek istemediğim bir adamı bütün gök ehli öldürmeye kalksalar yapamazlar. Ya Mûsâ, herhangi bir hükümdardan sana bir zarar gelecek diye korktuğun vakit abdest al ki, onun kötülüğü sana dokunmasın. Çünkü abdestli olan kişi emânımdadır. Benim emânıma sığınan kişiye kimse zarar veremez», buyurdu.

Vehb b. Münebbih diyor ki: «Tevrât'ta birbirini takip eden dört satır yazı gördüm. Bunlar:

- Allah'ın kitabını okuduğu halde kendisine rahmet olunmadığını sanan, Allah'ın adı ile alay etmiş olur.

- Karşılaştığı felâket ve musibetten dolayı halka şikâyet eden, Haliktan şikâyet etmiş olur.

- Kaybettiği şey'e üzülüp öfkelenen kimse, Allah'ın takdirine küsmüş olur.

- Bir zengine zenginliğinden dolayı ikram eden kimsenin dininin üçte ikisi gitmiş olur, yâni yakın makamından iki makam eksilmiş olur.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, hasta ziyaretine gidenin mükâfatı nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Onun bütün günahlarını bağışlarım, buyurdu. Sadreddin-i Konevî'nin anlattığına göre, Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Cennet'tekilerden en düşük olanının derecesi nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Bütün Cennet ehli Cennete girdikten sonra en geride kalan: «Ya Rab, herkes Cennet'teki yerini aldı, bana yer kalmadı», der. Allah Teâlâ: «Sana bütün dünya kadar verirsem razı olur musun?» buyurur. Adam: «Razıyım, ya Rab», deyince, Allah Teâlâ ona bu dünya kadar verir. «İşte Cennet halkının en düşüğünün derecesi budur», buyurur.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, en üstün derecede olanın mevkii nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatır ve hayâle gelmeyen nimetleri onlara veririm, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ey Mûsâ, Beni anarsan Ben de seni anarım. Ancak Beni andığın vakit yalnız dilinden değil, kalbinden de an. Karşımda hakir

bir köle gibi eğil. Bana gönül aşkı ve doğru dil ile münâcâatta bulun ki, dileklerini yerine getireyim, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ya Mûsâ, Ben nurdan bir bina yaptım, bunu Âdem oğullarının içine emânet olarak yerleştirdim. Buna gönül ve kalb diye ad verdim. Bunun yeri marifet, göğü imandır. Güneşi şevk, ay'ı ise muhabbettir. Yıldızları sadâkat, dağları yakın ve bağları himmettir. Gürültüsü korku, şimşeği reca ve ümiddir. Bulutları fazilet, yağmuru ise rahmettir. Ağaçları tâat, yaprakları vefa, yemişleri hikmet ve ırmakları ilimdir. Gündüzü feraset, gecesi ise musibettir. Bu binanın dört köşesi vardır: Ünsiyyet, yakîn, tevekkül ve rahmet. Bu binanın dört kapısı vardır. Bunlar, ilim, hilm, sabır ve şükürdür.

Tenbîhü'l-Gâfilîn'de Ebû'l-Leys'den rivayete göre, Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, sevdiğin ve öfkelendiğin kulları nasıl bilelim? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Sevdiğim kulumun himmeti zikrim olur; o Beni yerlerde zikreder, Ben de onu göklerde anarım. Günahtan onu korur ve azabımdan uzaklaştırırım, öfkelendiğim kulum da Beni unutur, isyana dalar, Ben de ona hışmedip azâb ederim. Gazab ettiğim kişinin gönlü kibirli, dili ağır sözlü, gözü kötülüğe bakar ve eli cimri olur.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Fir'avn'ı suya batırıp Mûsâ (aleyhisselâm)'ı şerrinden kurtardığı vakit, Hz. Mûsâ:

- Ya Rab, bu verdiğin nimetlerine şükür olacak bir amel bana öğret, dedi. Allah Teâlâ da:

- «Lâ ilahe illallah)» kelime-i tevhidine devam et, buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) bunu azımsar gibi oldu ve daha fazla bir kullukta bulunmayı istedi.

Allah Teâlâ:

- Eğer yer ve gökleri terazinin bir gözüne ve bu kelime-i tevhidi de diğer gözüne koysalar, yine bu «Lâ ilahe illallah» hepsinden ağır gelirdi, buyurdu.

Kûtü'l-Kulûb'da ifade edildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ey Mûsâ, kimin içi dışından iyi olursa, Benim velilerimdendir. Kimin içyüzü görünüşünden kötü olursa, o da Benim düşmanlarımdandır, buyurdu.

Katâde'nin anlattığına göre, Allah Teâlâ ile olan bir mükâlemesinde Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bana kudret helvası ve bıldırcın verdin, benim, için taştan su çıkardın. Fir'avn'ı ve kavmini benim için suya garkederek helak ettin. Bana verdiğin bunca kerametler karşısında acaba benden daha çok kerametli kıldığın kulun var mıdır? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Evet, ya Mûsâ, Benim öyle bir peygamberim var ki, o, bütün yaratıklarımdan Benim için daha keremlidir, buyurdu. Buna hayran kalan Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, katında benim ümmetimden daha üstün ümmet var mıdır? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Evet, o peygamber Muhammed'in ümmeti Benim katımda ümmetlerin efdali ve üstünüdür, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm) meleklere:

- Rabbimiz uyur mu? diye sordu. Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ'ya iki elinde iki şişe tutmasını emretti. Hz. Mûsâ şişeleri eline aldı, uykusu geldi ve uyudu. Bu esnada şişelerin ikisi de düşüp kırıldı. Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Görüyorsun ya, Ben de uyusam yer ve gökler, elindeki şişeler gibi düşüp paramparça olurlardı, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, katında en kıymetli yer neresidir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Cennet'te «Haziretü'l-Kuds» diye bir yer vardır, en kıymetli yer burasıdır, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, buraya kimler girer? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Buraya üç sınıf insan girer. Bunlar, belâya sabreden, nimete şükreden ve kazaya rızâ gösterenlerdir, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a: «Beş şey Benden, buna karşılık beş şey de sendendir. Ulûhiyyet Benden, kulluk ve ibâdet senden, şükür senden, nimeti artırmak Benden, dua senden, icabet Benden, kazâ Benden, sabır senden, in'am Benden, itaat sendendir», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a: «Ben beş şey'i beş şey'in içine koyduğum halde ne yazık ki insanlar bunları başka yerlerde ararlar, bunları konulan yerin dışında nasıl bulabilirler?

Birincisi, ilimdir. İlim açlıkla elde edilir, halbuki onlar ilmi toklukta ararlar.

İkincisi, marndır. Rızamı, arzularım terkte koydum. Nefislerinin arzularım terkedenler ancak Benim rızamı bulurlar. Ne yazık ki onlar bunu hevâi arzularının peşinde ararlar.

Üçüncüsü, izzettir. Ululuk, şeref ve izzeti tâatimde yerleştirdim. Bana tâat eden ancak şeref görür. Ne yazık ki onlar bunu büyüklerin ve beylerin kapılarında ararlar.

Dördüncüsü, zenginlik ve efendiliktir. Ben bunu kanâatte yerleştirdiğim halde insanlar bunu mal çokluğunda ararlar.

Beşincisi, huzur ve istirahattır. Ben bunu âhirete bıraktığım halde insanlar durmadan onu dünyada ararlar», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Gıybet ettikten ve insanları çekiştirdikten sonra tevbe eden. Cennete gireceklerin sonuncusu, bu hal ile tevbe etmeyip ölenler de Cehennem'e gireceklerin ilkidir, buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Anne ve babasına İtaat edenler. Bana karşı kusurlu olsalar da Ben onları bağışlarım, buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, bir defa İblîs, Mûsâ. (aleyhisselâm) ile buluşmuş.

İblîs:

- Ya Mûsâ, Allah Teâlâ sana peygamberlik verdi, seni seçti, seninle konuştu. Beni yarattı, Âdem'e secde etmemekle âsi oldum. Şimdi Rabbimin beni bağışlaması için tevbe etmek isterim, acaba tevbe etsem kabul eder mi? dedi.

Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, İblis böyle diyor. Bunun tevbesini kabul buyur, diye münâcâatta bulundu.

Allah Teâlâ:

- Olur, Âdem (aleyhisselâm)'ın kabrine gitsin secde etsin, tevbesini kabul edeyim, buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) da bunu İblîs'e haber verdi. İblîs bunu duyunca öfkelenerek:

- Hayatta iken secde etmediğim Âdem'in mezarına secde eder miyim? dedi ve etmedi.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Kerem ve rızâmın seninle olmasını ister misin? buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Elbette isterim, ya Rab, dedi.

Allah Teâlâ:

- Âhirzaman peygamberi Muhammed Mustafa (sallâllahu aleyhi ve sellem)'i çok an ve ona salâvat getir, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm):

- Allah'ım, bana uzak isen bağırarak, yakın isen gizli olarak yalvarıp münâcâatta bulunayım, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Mûsâ, kim Beni zikrederse Ben de onunla beraber onu anarım; kim Bana itaat ederse, Ben de ona itaat ederim; kim Beni severse Ben de onu severim; Beni arayan herkes Beni bulur, buyurdu.

Risale-i Kuşeyriye'de nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, Âdem'i kudret elinle yarattın, ona sayısız nimetler verdin, o, bunlara karşı nasıl şükretti? dedi.

Allah Teâlâ:

- Bütün o nimetleri Benden bilmekle Bana şükretti, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bana öyle bir ibâdet öğret ki, onu işlediğim zaman benden razı olasın. Seni razı edecek bir amele beni irşâd eyle, dedi. Allah Teâlâ:

- Benim kaza ve mukadderatıma rıza gösterirsen Bende senden razı olurum, yâni Benim rızam, senin rızana bağlıdır; sen Benden razı isen, Ben de senden razıyım, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ya Mûsâ, beylere İlim öğrettiğin gibi yoksul dervişlere de ilim öğretmekten geri durma. Böyle yapmayacak olursan, sana öğrettiğim ilim boşa gider, buyurdu.

Allah Teâlâ:

- Ya Mûsâ, senin hasenat ve iyiliklerini, kıyamet günü bütün yaratıkların iyilikleri gibi yapmamı ister misin? buyurdu.

Hz. Mûsâ:

- Elbette isterim, ya Rab, deyince, Allah Teâlâ:

- O halde hastaları ziyaret et, hal ve hatırlarını sor, dervişlerin kirli elbiselerini temizle, buyurdu. Mûsâ (aleyhisselâm) da bundan sonra ayda bir kere hastaları ziyaret eder, hatırlarını sorar ve yoksul dervişlerin elbiselerini temizlerdi.

Mâlik b. Dinar'ın anlattığına göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Demirden ayakkabı ile bir değnek edinerek, Benim yarattığım ibret verici manzaraları görmek ve ilim edinmek üzere bunlar parçalanıncaya kadar seyahat et, buyurdu.

Mesâbih şerhinde anlatıldığına göre, Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Arş ile Kürsî'nin arası ne kadar mesafedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Onbin dünya kadar genişliktedir, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bana Tevrat'ı verip Kelim edindikten sonra dört şeyden korkar, yalnız bir şeyden ümidlenirim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Korktuğun dört şey ile umduğun bir şey nelerdir? diye sordu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Yoksulluktan, can çekişmekten, kabir azabından ve kıyametin dehşetinden korkarım. Ümid edip bel bağladığım da, bana, Sana karşı olan hâlis bir sevgi bahşetmendir, dedi.

Allah Teâlâ:

«- Yoksulluktan korkarsan işrak (gün doğuşundan kırk-beş dakika sonra) namazı diye iki rek'at namaz kıl ki, yoksulluk görmeyesin. Ölüm acısından kurtulmak için de Receb ayında oruç tut. Ya Mûsâ, sen üç şey'i koru ki, Ben de üç şey ile sana ikram edeyim. Birincisi, dilini yalan ve gıybetten koru ki, sana Cennetim ile ikram edeyim. İkincisi, kötü arkadaşlardan uzaklaş ki, sana iyileri yoldaş edeyim. Üçüncüsü de haram ve şüpheli şeyleri yemekten sakın ve mideni koru ki, Ben de sana hikmet ikram edeyim», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ey Mûsâ, Benden dört şey isteme. Bunları sana vermeyeceğim gibi senden evvel ve sonra gelenlere de vermedim ve vermem. Bunlar:

- Zenginliktir; bunu Benden isteme, çünkü Ben bundan İstiğnayı kimseye vermedim. Ganî olan yalnız Benim ve herkes Bana muhtaçtır.

- Gayb ilmidir; bunu da Benden isteme, çünkü gaybı Benden başka kimse bilemez, ancak bildirdiğim kadarını bilebilirler.

- Halkın, senin hakkında dedikodu etmemelerini de Benden isteme, çünkü onları Ben yarattığım, bunca nimetlere eriştirdiğim, öldürüp dirilttikten sonra Cennete veya da Cehenneme koyacağım halde yine Benden bile dillerini kesmez ve Benim için dahi dedikodu yaparlar, onlara mâni olmam.

- Dünyada sonsuz yaşamağı Benden isteme, çünkü ebedi dâim ve baki olan yalnız ve yalnız Benim, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ya Mûsâ, bütün deryalar mürekkep, ağaçlar kalem ve bütün insanlar kâtip olsa, hattâ yetmiş bu kadar daha çoğalsalar da yine Cehennemin derekelerini, oradaki azabı anlatamazlar, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Cehennemin derinliği ne kadardır? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Dört bin yıllık yoldur, fakat bunun bir yılı dört bin ay, bir ayı dört bin gün, bir günü yetmiş bin saat ve herbir saati dünya saati ile bin saattir, buyurdu.

Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ya Mûsâ, kavmine söyle; birbirleri ile iyi geçinsinler ve birbirlerini memnun etsinler ki, onları Cennetime koyayım.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Birbirlerini razı edemezlerse ne olacak? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Beni razı etsinler. Bu da dört şey ile olur:

Birincisi; yapılan kötülüklere, İşlenen kusurlara samimi olarak pişmanlık duymaktır.

İkincisi; dilleri ile tevbe edip mağfiret dilemektir.

Üçüncüsü; yaptıklarının pişmanlığını ifade eden gözyaşları dökmektir.

Dördüncüsü de; kötülükleri işledikleri uzuvları ile iyilik ve Bana kulluk etmekledir, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ya Mûsâ, kurtuluş istersen, kılık ve kıyafetine bak ki, seni bu halde yaratan Ben olduğum için Beni hatırla. Bastığın toprağa bakarak onun içindeki mezarını hatırla, zira mezar Benim zindanımdır, tevkif evidir. Sağına bak Cenneti hatırla, o, Benim mükâfatımdır. Soluna bak Cehennemi hatırla ki o da Benim azâbımdır. O güne bak Azrail (aleyhisselâm)'ı hatırla, o Benim elçimdir. Buna göre kendine çeki düzen ver, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm) zamanında kendini gayet beğenen ve dokuz atası ile övünen bir adam vardı. «İşte benim dokuz atam da hükümdar geldi geçti» der, böbürlenir dururdu. Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- O adama söyle; o dokuz atası Cehennemlik olduğu gibi, onuncusu da kendisi olarak onlarla Cehenneme girecektir, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

«- İki şey'i bil fakat iki şey'i araştırma, onları bilemezsin. Bileceklerinin birincisi, Benim tek olduğumdur, fakat keyfiyyetimden sorma, keyfiyyetim ve şeklim yoktur. Bileceklerinin ikincisi de Benim herkesin rızkını verici olduğumdur. Fakat nereden verdiğimi araştırma bilemezsin, ummadığın yerden veririm. Ey Mûsâ, zâlimlere yaklaşma, dünyaya dalanları sevme, onlardan uzaklaş, hasta olsalar da hatırlarını sorma ve hattâ cenazelerine bile

gitme, zira onlar Benim düşmanlarımdır. Düşmanım ile dostluk edenler de düşmanım olurlar», buyurdu.

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'nin anlattığına göre, Mûsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'dan, Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetinin derecelerini kendisine göstermesini istedi. Allah Teâlâ:

- Sen onların hepsini görmeye dayanamazsın, fakat birisinin menzilini sana göstereyim, buyurdu. Göklerin sır ve gizliliklerinden perdeyi kaldırdı. Mûsâ (aleyhisselâm) bir menzil gördü ve oradaki nurun parlaklığından hayretler içinde kaldı ve:

- Ya Rab, bunlar bu dereceleri hangi amel sayesinde elde ettiler? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Onlar dünyayı terketmekle bu menzile eriştiler, buyurdu.

BU FASIL, TEVRAT'TAKİ BÂZI YAZILAR HAKKINDADIR

Nakledildiğine göre, hakiki Tevrat'ın ilk satırlarında Peygamberimiz Hz. Muhammed (aleyhisselâm)'ın niteliği yazılıdır ki, o da: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ yâni **«Muhammed Allah'ın elçisidir. Sevgili kulumdur. Mekke'de doğacak, Medine'ye göç edecek ve orada kalacaktır»,** şeklindedir.

Câbir b. Abdullah'ın bildirdiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a indirdiği levhalarda:

- Ya Mûsâ, kimseyi Bana ortak koşma, zira Ben müşrikleri - bana ortak koşanları- Cehennemde yakarım. Her hâl ü kârda Bana şükret, kimseye hased etme, zira hased edenler Benim düşmanlarımdır. Benim adıma yalan yemin etme. Sana ayırdığım nimete ve taksimatıma razı ol, zira Benim taksimime

razı olmayan, Benim kulum olamaz. Gönlünü Benden başkasına verme. Kendini bezeyip böbürlenme. Hırsızlık ve haksızlık etme. Kendini sevdiğin gibi herkesi de sev. Cumartesi günü de dünya işlerinden ayrıl ve ibâdetle meşgul ol». Çünkü bizim günümüz Cum'a olduğu gibi, onların günü de Cumartesi idi. Bugün onların bayramı idi.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor. Tevrat'ta şöyle yazılı olduğunu buldum. Allah Teâlâ buyuruyor ki: **«İyi yoksul, iyi zenginden; sabreden yoksul, şükreden zenginden hayırlıdır»**.

Abdullah b. Selâm'ın anlattığına göre, Allah Teâlâ Tevrat'ta şöyle buyuruyor: «İsmail Peygamberin evlâtlarından bir peygamber yaratırım ki, adı Ahmed'dir. Ona uyup inananlar hidâyete erişir, ona inanmayanlar ise mel'undurlar».

Kâ'bü'l-Ahbâr'da yine nakledildiğine göre, Ebû'd-Derdâ (radıyallahu anh):

- Bana Tevrat'taki özel âyetten haber ver, demiş. Kâ'bü'l-Ahbâr diyor ki: Allah Teâlâ Tevrat'ta şöyle buyurdu:

- İyi biliniz ki, ebrârın -iyilerin - Bana olan heves ve iştiyakı uzadı. Ben de onlara müştakım. Kim Beni aradı ise buldu, fakat başkasını arayan bulamadı. Nitekim kudsî bir hadîsde de: **«Arayan Beni bulur, fakat başkasını arayan Beni bulamaz»,** buyurulmuştur.

Ebû'd-Derdâ (radıyallahu anh) da bu cümleyi aynen Resûl-i Ekrem'den duyduğunu söyler.

Yine kitablarda ve özellikle Tevrat'ta: «Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmeti, Allah'ın seçtiği ve tercih ettiği ümmettir», diye yazılıdır.

Mûsâ (aleyhisselâm), Peygamberimiz Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetinin vasıflarını Tevrat'ta okuduğu vakit:

- Ya Rab, bunların durumlarını bana bildir, dedi.

Allah Teâlâ:

«- Benim rahmetim onlarladır, öldükleri vakit mezarda nurum onlarındır. Mezardan kalktıklarında müjdem onlaradır. Mevkıfde - mahşerde durulacak yer - Cemâlim onlarındır; sonra Cemâlimi gösteririm», buyurdu.

Nakledildiğine göre; Fir'avn suya gark olup İsrâiloğulları şerrinden kurtuldukları vakit, Mûsâ (aleyhisselâm) kavmini toplayarak onlara öyle belîğ ve te'sirli bir hitabede bulundu ki, kimse gözyaşını tutamadı, herkes hüngür hüngür ağladı. Bu arada içlerinden biri:

- Ey Mûsâ, yaratıkların en büyük âlimi ve bilgini kimdir? diye sordu.

Hz. Mûsâ:

- Benim. Benden daha âlimi ve bilgini yoktur, diye cevap verdi. «Allah bilir» demediği için onu azarlayan Allah Teâlâ:

- Ey Mûsâ, Mecma'ülbahreyn - iki denizin birleştiği yer - de bir kulum var, ki o, senden daha âlimdir, buyurdu.

Hz. Mûsâ:

- Onu nasıl bulabilirim? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Bir balık al valizine koy ve yola çık. O balık nerde kaybolursa işte o kulum oradadır, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm) balığı alarak Yuşa' b. Nûn ile deniz kenarında yola çıktılar. Yolda bir kayanın dibinde bulunan bir gözenin başında istirahat ettiler ve uykuya daldılar. Bu göze bir hayat suyu idi. Dokunduğu ölüyü canlandırırdı. Su, balığa dokununca balık canlandı ve denize akıp gitti. Denizdeki balığın

seyri, su üstünde meydana gelen çizgiler ile belli oluyordu. Balığın denize aktığını arkadaşı görmüş, Mûsâ (aleyhisselâm)'a söylemeği unutmuştu. Oradan uzaklaştılar ve bir gün daha yol aldılar. Mûsâ (aleyhisselâm) arkadaşına:

- Yorulduk, azığımızı getir yiyelim, dedi.

Yuşa' b. Nûn:

- Haber vermeyi unuttum, balık suya daldı ve kayboldu. Öyle sanıyorum ki bunu size haber vermemi bana şeytan unutturdu, dedi.

Hz. Mûsâ:

- İşte bizim aradığımız adam da oradadır, geri dönelim, dedi. Geri dönüp taşın yanına geldiklerinde elbisesine bürünmüş bir adamın orada durduğunu gördüler. Mûsâ (aleyhisselâm) selâm verdi.

Hızır (aleyhisselâm):

- Sen kimsin? diye sordu.

Hz. Mûsâ:

- Mûsâ'yım, dedi.

Hz. Hızır:

- Şu İsrâiloğullarının Mûsâ'sı mısın? diye sordu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Evet, ben O'yum. Sana verilen ilimden bana da öğretmen için sana geldim, dedi.

Hz. Hızır:

- Benim işime sabredip, yaptıklarıma dayanamazsın. Çünkü Allah Teâlâ'nın sana öğrettiği ilmi ben bilemediğim gibi, bana öğrettiğini de sen bilemezsin. Bilmediğin için yaptıklarıma tahammül edemezsin, dedi.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- İnşâallah beni sabredip sana isyan etmeyenlerden bulursun, dedi.

Hz. Hızır:

- O halde ben seni arkadaşlığa kabul edeceğim. Fakat ben sana gerekli açıklamayı yapmadan önce, benim yaptıklarımdan bana bir şey sormayacaksın, dedi ve anlaştılar. Böylece deniz kenarını takiben beraberce yola çıktılar. Limanda bir gemi duruyordu. Kendilerini gemiye alması için kaptana ricada bulundular. Bunların iyi kimseler olduklarını gören gemiciler parasız olarak bunları gemilerine aldılar. Yolda giderken Hızır (aleyhisselâm) geminin bir tahtasını kopardı. Bunu gören Mûsâ (aleyhisselâm):

- Bunlar bize iyilik yaptı, parasız gemilerine aldılar. Sen bu iyiliğe karşılık olarak gemilerini yıkıyorsun, bunları batırmak mı istiyorsun? Bu yaptığın doğru değildir, dedi.

Hızır (aleyhisselâm):

- Hani, ben sana açıklama yapmadan sen bir şey sormayacaktın, sabrın taştı ve sözünde durmadın, dedi.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Kusura bakma unuttum, bağışla, dedi. Bu sırada geminin kenarına konan bir serçe gagasını suya daldırıp kaldırdı. Hızır (aleyhisselâm), Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Seninle benim ilmim, Allah Teâlâ'nın ilmine nisbetle, şu serçenin gagasiyle denizden aldığı su gibidir, dedi.

Bir süre sonra gemiden ayrılıp sahili takip ederek yollarına devam ettiler. Yolda birkaç çocuğun oynadıklarını gördüler. Hızır (aleyhisselâm) çocuklardan birisini yakalayarak başını kesti. Bunu gören Mûsâ (aleyhisselâm) dayanamayarak:

- Ne yaptın? Günahsız bir çocuğu öldürmekle en büyük cinayeti işledin, dedi.

Hızır (aleyhisselâm):

- Benim işlerime dayanamazsın demedim mi? dedi. Mûsâ (aleyhisselâm):

- Bunu da bağışla, şayet bir daha işine karışırsam o zaman benden ayrılabilirsin, dedi. Hızır (aleyhisselâm) bunu da kabul ederek yollarına devam ettiler. Antakya'ya uğradılar. Acıktılar, yemek istediler, fakat kendilerine yemek vermediler. Ortada perişan kaldılar. Sokaklarda gezerken bir duvarın yıkılmak üzere olduğunu gördüler. Hızır (aleyhisselâm) hemen eli ile duvarı düzeltti. Bunu gören Mûsâ (aleyhisselâm):

-Bunlar bizi yedirmediler, yüzümüze bakmadılar. Madem ki böyle bir san'atın vardı, hiç olmazsa bu duvarı bir ücret karşılığı yapaydık da ekmek parasını çıkarırdık, deyince, Hızır (aleyhisselâm):

- İşte seninle ayrılma zamanı geldi. Üç defadır sözleşmeyi bozuyorsun, dedi ve sonra da ilâve etti:

- Benim yaptıklarımda senin bilemediğin ve sabredemediğin hususları sana açıklayayım, dedi.

Gemiden söz edelim; bu gemi yoksul on kardeşin geçim vasıtası idi. Bu gemiden elde ettikleri kazançla geçinirlerdi. Halbuki geminin gitmekte olduğu şehrin hükümdarı iyi ve sağlam gemileri sahiblerinden zorla alıyordu. Bunlar bize iyilik etti, ücretsiz bizi gemiye aldılar. Ben de mukabil bir iyilikte bulunmak üzere geminin bir yerini delmekle onu kusurlandırdım. Böylece gittikleri hükümdar bunu görünce, bu yaramaz diye gemiyi almaktan vazgeçer. İşte bunu, bunun için yaptım.

Öldürdüğüm çocuğa gelince; bunun anne ve babası sâlih ve temiz insanlardır. Bu çocuk büyüdüğünde onları küfre

zorlayacağından, onlara eziyyet ve işkence edeceğinden korktuğum (ve bunu bildiğim) için onu öldürdüm ve diledim ki Allah Teâlâ onlara daha hayırlı bir evlâd versin. Hattâ rivayetlere göre onlar bir kız çocuğu doğurdular ve bu çocuğun soyundan yetmiş peygamber geldi.

Doğrulttuğum duvara gelince; bu duvar öksüz çocukların idi. Babaları iyi bir insandı. Bu duvarın altında bu çocuklara ait bir hazine vardı. Eğer duvar şimdi yıkılsa, hazine meydana çıkacak ve başkalarının eline geçecekti. Bunlar da iyi çocuklardı. Diledim ki bunlar baliğ oluncaya kadar hazine muhafaza altında kalsın. İşte duvarı yapmamın hikmeti de budur ve senin dayanamayıp itiraza kalkıştığın hikmetler bunlardır», dedi. Bu suretle Hızır ile Mûsâ (aleyhisselâm) birbirine vedâlaşıp ayrıldılar. Mûsâ (aleyhisselâm) geri kavmine dönerek durumu onlara anlattı.

Müfessirlerin rivayetine göre duvar altındaki hazine bir levhadan ibaret olup bu levha: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ diye başlayıp **«Ölümün kesin olduğunu bildiği halde gülüp neş'elenen ve sevinen kimseye şaşarım. Kadere kesin imanı olduğu halde üzülüp sıkıntılara dalan kimseye şaşarım. Rızkına Allah Teâlâ'nın kefil olduğunu ve mutlaka rızkının geleceğini bilen kimsenin gereksiz endişelere katlanmasına şaşarım. Kıyamet günü her şeyden sorulacağına inandığı halde bundan gaflet edene şaşarım. Dünyanın fâni olduğunu ve bütün aile efradının ve varlıklarının yok olacağını bildiği halde o kimse dünyaya nasıl bel bağlar, devam edip sonunda:** لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدُ الرَّسُولُ اللّٰهْ ile bitiyordu.

Levhanın bir yüzünde bu yazılar, diğer yüzünde ise: «Ben, ortağı ve dengi olmayan bir Allah'ım. Hayır ve şerri Ben yaratırım. Mutluluk o kimseye ki, onu hayır işleri için yarattım ve hep iyi

işler yaptı. Yazıklar olsun o kimseye ki, kendisine akıl ve irade verildiği halde yaptığı bütün işler kötülüktür», yazılı idi.

Müfessirlerin çoğu, hazinenin bu levhadan ibaret olduğunu söylerler. Şimdi sözü yine Hz. Mûsâ'nın haberlerine çevirdik, dinleyin:

Nakledildiğine göre Allah Teâlâ:

- Ey Mûsâ, Benim için hiç bir amel işledin mi? diye sordu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Evet, ya Rabbi, namaz kıldım, oruç tuttum, zikrettim ve sadaka verdim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Namaz senin için bir burhan ve delil, oruç senin için kalkan, sadaka sana gölge, zikir ise nurdur; Benim için ne yaptın? buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- O halde Senin için olan ameli bana öğret, dedi.

Allah Teâlâ:

- Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir; sevdiğini Benim için sev, öfkelendiğine Benim için öfkelen, buyurdu.

Mekhul-ı Samî'nin Resûl-i Ekrem'den rivayetine göre Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Her kim namazın sonunda Âyetü'l-Kürsî'yi okursa ona rahmet eder; şâkirlerin sevabını, sıddîkların amelini verir ve rahmetimin gölgesini üzerinden eksik etmem, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Buna kim devam edebilir? deyince,

Allah Teâlâ:

- Nebiler, sıddîklar ve şehidler buna devam ederler, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Benim kullarıma verdiğim sayısız nimetleri, onlara hatırlatmakla Beni onlara sevdirmeye çalış. Benim rahmetimi, in'âmımı onlara bildirmekle onlar da Beni severler, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, herkes uykuda iken kalkıp namaz kılanın mükâfatı nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Onun üzerine rahmetimi bol bol saçar, kalbini nurlandırır ve duasını kabul ederim. Gece vakti kıldığı bir rek'atı, gündüzleri kıldığı yüz rek'at gibi sayarım. Cennet'te onun için köşkler, saraylar inşâ ederim, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Mûsâ, hiç kimseyi şereflendirmediğim üç ismimle Muhammed'in ümmetini şereflendirdim. Onlar bu isimlerle Benden dilerlerse onlara veririm. Mûsâ (aleyhisselâm) bu isimlerin neler olduğunu sorunca, Allah Teâlâ:

- Bismillâhirrahmânirrahim'dir, buyurdu. Bu sırada Mûsâ (aleyhisselâm)'ın yanında kör bir adam vardı. Mûsâ (aleyhisselâm)'dan bu muhavereyi dinleyince:

- Ya Rab, bu isimler hürmetine gözümü aç, dedi ve hemen gözleri açıldı.

Müfessirlerin beyânına göre Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a kavmiyle beraber Tîh çölünde kırk yıl Memnu selva - kudret helvası ve bıldırcın- yedirdi. Ağaçların gölgelerinde otururlardı. Sabahleyin bıldırcın kuşları gelip ağaçların dallarına konarak ötüşmeye başlarlardı. Güneş doğarken bir rüzgâr gelir tüylerini yolardı. Güneş doğunca etleri pişer ve pişmiş olarak önlerine düşerdi.

Yine nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, beni Kelîm, Muhammed (aleyhisselâm)'ı Habîb kabul ettin. Bu Kelim ile Habîb arasındaki farkı bana bildir, dedi.

Allah Teâlâ:

- Kelîm, Allah'ı seven, Habîb ise Allah Teâlâ'nın sevdiği kimsedir, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm) çölde bir koyun çobanı gördü ve:

- Yiyecek bir şey'in var mı? diye sordu.

Çoban:

- Allah kerîm, deyip değneğini yere vurdu. İki göz açıldı; birinden su, diğerinden süt çıktı. Mûsâ (aleyhisselâm) buradan uzaklaştıktan sonra Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, bu çobana bu kerameti ne sayede verdin? diye sordu.

Allah Teâlâ:

«- O kulumun gönlünde Benden başka kimse olmadığı gibi ayrıca beş iyi hasleti vardır, onun için bu kerameti ona verdim», buyurdu ve hasletleri şöyle sıraladı: «Bu hasletlerin birincisi, Beni bir ân hatırından çıkarmaması, ikincisi kimseye hased etmemesi, üçüncüsü daima günahtan kaçınması, dördüncüsü rızık için üzülmemesi ve beşincisi de her hâlinde Benden korku içinde olmasıdır. İşte onda mevcud olan bu hasletler karşılığı Ben de bu kerametleri kendisine verdim».

Yine nakledildiğine göre Hz. Mûsâ:

- Ya Rab, bana olan ikramın gibi başka kimseye ikramda bulundun mu? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Evet, son Peygamber Muhammed'in ümmetine Ramazan orucu ile ikram ederim. Seninle konuşurken aramızda yetmiş bin

perde var. Hâlbuki onlar, Ramazan orucunu tutup açlık ve susuzluktan benizleri sarardığı vakit, bütün perdeleri kaldırır onlara senden yakın olur, Cemâlimi gösteririm. Onların ağız kokuları Benim katımda misk kokusundan daha kıymetlidir, buyurdu.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Bana da ramazan orucunu ikram eyle, dedi. Allah Teâlâ:

- O, Muhammed ve ümmetine mahsustur, dedi. Nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Sen Benim kapımda dur, başkalarına bakma. Ben kerem ve lütuf sahibiyim. Benden iste ki vereyim, zira Ben ganîyim. Bana durmadan yalvar ve yakar, zira Ben yakînim. Geceleri Benimle buluş ve Benimle sabahla, zira Ben kerem sahibiyim, buyurdu.

Muaz b. Cebel (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a üçbin beş yüz kelime söyledi. Allah'ın kelâmı sona erdiğinde Mûsâ (aleyhisselâm):

- Allah'ım, bana öğüt ver, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ana ve babana itaat eyle, buyurdu. Hattâ Mûsâ (aleyhisselâm) dokuz defa Allah'tan öğüt istedi, hepsinde de Allah Teâlâ: «Ana ve babana itaat et. Gerçek olan Benim buyruğumdur. Anasına babasına iyilik edenleri dünyada velîlerim meyanına alır, kabirde onlara arkadaş, mahşerde merhametli olurum. Sırat'ta kılavuzluk eder ve Cennet'te aracısız onlarla konuşurum. Ey Mûsâ, ana ve babanın rızası Benim rızam, onların gadab ve öfkeleri ise Benim gadabımdır. Bir kimse ana ve babasına âsi olduğu halde peygamberler kadar çok ameli olsa da, amelini kabul etmez, onu Cehennem'de yakarım», buyurdu.

Nakledildiğine göre, bir defa Mûsâ (aleyhisselâm):

- Allah'ım, ben garip, hasta ve yoksul biriyim, dedi.

- Ey Mûsâ, garip, Benim gibi dostu olmayan, hasta Benim gibi tabibi bulunmayan, fakir ise Benim nimetlerimden nasibi olmayan kimsedir, buyurdu.

Vehb b. Münebbih diyor ki; Tevrat'ta ondört cümle bulup çıkardım. Bütün İsrâiloğullarının bilginleri bunları halka okudular. Bu cümleler:

1- Amelden üstün hazine yoktur.

2- Cehaletten kötü arkadaş yoktur.

3- Takvadan üstün azık yoktur.

3- Fikir ve tefekkürden iyi amel yoktur.

4- Arzuları terketmekten daha büyük üstünlük yoktur.

5- Kibirden daha büyük alçaklık yoktur.

6- Sabırdan üstün iyilik yoktur.

7- Doğruluktan daha iyi mürşid ve önder yoktur.

8- Tama'dan büyük fakirlik yoktur.

10- Sıhhatten üstün nimet yoktur.

11- Allah korkusundan üstün ibâdet yoktur.

12- Kanaatten üstün zühd yoktur.

13- Dile hâkim olmaktan üstün koruyucu yoktur.

14- Allah'a yaklaşmak isteyenler için, dünyadan uzaklaşmaktan daha yakınlık yoktur.

Hasan-ı Basrî'nin anlattığına göre Tevrat'ta şu beş cümle yazılıdır:

1- Zenginlik, kanâat etmektir.

2- Selâmet, izzettedir.

3- Hürriyet, nefsin arzularını terketmektir.

4- Yararlanıp faydalanmak uzun günlerde mümkündür.

5- Sabır ise az günlerdedir.

Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Bütün hatâların başı kibir, hırs, hased, gevezelik, oburluk, fazla uyku, malı sevmek ve övülmeyi arzu etmektir. Verilen nimetlere şükretmemektir, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Mülk sûresinin Tevrat'ta da nazil olduğunu İbni Mes'ûd (radıyallahu anh) söylemiş ve devamla demiştir ki; Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ey Mûsâ, Mülk sûresini geceleri okuyan kimse kabir azabından emin olur, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a:

- Ey Mûsâ, sana mal verdikleri vakit hesabını düşün. Dünyalık sana arzolunduğu vakit ölümü hatırla. Belâ geldiği vakit duâ et. Yemek yerken aç olanları düşün. Günah işleyeceğin zaman Cehennemi hatırla. Hastalığını sadaka ile tedavi eyle. Bir bolluk geldiği vakit insanları ondan faydalandır, buyurdu.

Tevrat'ın sonu şöyle biter: «Ey Mûsâ, Benim hazinelerimi bildiğine göre başkalarından tama'ını kes. Benim mülkümü gördüğüne göre kapımdan ayrılma. Düşmanlarımı ölü olarak görmedikçe onlardan emin olma».

Hz. Mûsâ yüzyirmi yaşında âhirete göç etti.

Şurası da bilinmeli ki, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın haberleri pek çoktur. Biz kitabın hacmini büyütmemek için bunların hepsini yazmadık ve yalnız Allah Teâlâ'nın kendisiyle olan konuşmasının bâzılarını yazmakla yetindik.

YUŞÂ' B. NÛN (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Vehb b. Münebbih'in anlattığına göre Mûsâ (aleyhisselâm)'dan sonra halife olarak yerine Yuşâ' (aleyhisselâm) gelmiş, kâfirlerle çok savaşmıştı. Onlardan otuz şehir, bu arada Şam'ı ve birçok adaları da almıştı. Ganimetleri toplamış, kâfirleri esir etmişti. Sonra Cum'a günü akşama doğru Cebbar kavimlerin bulunduğu şehre gelmişti. İsrâiloğulları burayı görünce sevinmiş: «Fakat Cumartesi bizde savaş yok, ne yaparız», demişlerdi. Bunun üzerine Yuşâ' (aleyhisselâm) güneşin batmaması için Allah'a dua etmiş. Ayrıca mü'min ordusu, kâfir ve Cebbârîn ordusuna nisbetle az olduğundan zafere ulaşması için de Allah'a yalvarmıştı. Hattâ bir rivayette Eriha kavmi ile savaşmak için güneşe: «Sen emre bağlı bir yaratıksın, batına, yerinde dur», demişti. Güneş yerinde durmuş. Allah Teâlâ durumu Yuşâ'a bildirmiş, yardım edeceğini duyurmuştu. Yuşâ' (aleyhisselâm) askeri ile düşmana saldırmış, kâfirler bozguna uğradıktan sonra güneş batmıştı.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Yuşâ' (aleyhisselâm)'a:

- Ey Yuşâ', senin kavminden kırkbin iyi ve altmışbin de kötü kimseleri helak edeceğim, buyurdu.

Yuşâ':

- Kötüler kötü, iyilerin suçu nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- İyiler, kötülere Benim için buğzetmediler, onlarla yiyip içtiler, düşüp kalktılar. Bu sebebden onları da onlarla birlikte helak edeceğim, buyurdu.

Yuşâ' (aleyhisselâm), Mûsâ (aleyhisselâm)'dan yedi yıl sonra ölmüştür.

İLYAS (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Nakledildiğine göre, İsrâiloğulları arasında fitne ve fesad çıktı. Şirke daldılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ onlara İlyas (aleyhisselâm)'ı peygamber gönderdi.

Muhammed b. İshak'ın anlattığına göre Hz. İlyas, Harun (aleyhisselâm)'ın oğullarındandır. Tevrat unutulmasın diye Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'dan sonra birbiri ardınca peygamberler gönderdi. Bunlar Tevrat'ı korudular. İlyas (aleyhisselâm) da Mûsâ (aleyhisselâm)'a benzerdi. Kırk yaşına varınca Cebrâil (aleyhisselâm) kendisine geldi.

Hz. İlyas:

- Kimsin? diye sordu.

Hz. Cebrâil:

- Cebrâil'im, dedi.

- Yoksa bana azâb etmeye mi geldin?

- Hayır, Allah Teâlâ'nın, seni İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderdiğini sana müjdelemeye geldim. Onlar putlara tapıyorlar. Onları Allah'a davet eyle. İleri gelenlerine söyle, onlar da seninle beraber olsunlar, dedi.

Hz. İlyas:

- Ben onların karşısına nasıl çıkayım? Onların orduları var, ben ise yalnız bir insanım, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Allah Teâlâ dilediğine kuvvet ve üstünlük verir. Dağlar ve ateşler senin emrindedir. Allah Teâlâ sana yetmiş peygamber kuvveti vermiştir. Kavmini tatlı dil ile dîne davet eyle, dedi.

İlyas (aleyhisselâm) bir müddet nebîlik yaptı. Sonra bir gün iki rek'at namaz kıldı, secdeye vardı ve:

- Allah'ım, bunları ne kadar davet ettimse de beni dinlemediler, işlerini ve küfürlerini daha da artırdılar. Benim hakkımı bunlardan almadan beni öldürme, diye dua etti.

Allah Teâlâ:

- Dileğini kabul ettim, isdediğini vereceğim, buyurdu,

İlyas (aleyhisselâm):

- Allah'ım, bunlara yağmur yağdırma, kıtlık ver, otları bitmesin, böylece helak olup gitsinler, dedi.

Allah Teâlâ onlara aynı azabı verdi. Öyle kıtlık oldu ki birbirinin leşlerini yediler.

Kuşlar:

- Ey Allah'ın peygamberi, Allah Teâlâ bunların rızkını senin eline verdi, açlıktan ölüyorlar, bunlara acımaz mısın? dediler.

İlyas (aleyhisselâm):

- Allah Teâlâ onlara gazab etmiştir. İmâna gelmezlerse helak olurlar, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey İlyas, gökler ve yerler onlara ağladıkları halde sen onlara asla merhamet etmedin. Bu sebeple Benim yaratıklarımdan niceleri helak olup gitti. Melekler ve kuşlar senden af dilerken, sen buna yaklaşmıyorsun, bu yaptığın doğru mudur? Ey İlyas, eğer onlar yalnız Bana isyan etse ve Benden afv dileseler, Ben onların rızıklarını kesmezdim, buyurdu.

Bunun üzerine İlyas (aleyhisselâm):

- Allah'ım, ben onlara Senin için öfkelendim, Sen kullarının hâlini benden daha iyi bilirsin, benim bu yaptığım yanlış ise hemen tevbe ediyorum, beni bağışla, dedi.

Nakledildiğine göre, İlyas (aleyhisselâm) kavmine peygamber olarak gönderildiği vakit Yûnus küçük bir çocuktu. Bu arada öldü. Anası çocuğun ölümüne çok yandı, yas tuttu ve İlyas (aleyhisselâm)'a başvurarak çocuğunun dirilmesi için dua etmesini istedi. İlyas (aleyhisselâm) dua etti ve onbeş gün sonra çocuk, Allah'ın kudretiyle dirildi. İlyas (aleyhisselâm)'ın milleti bunu da gördükleri halde yine îmana gelmediler, inkârları daha da arttı. Bunun üzerine İlyas (aleyhisselâm):

- İlâhî, risâletimi bunlara tebliğ ettim, elden geleni yaptım, yine de dinlemediler. Beni bunların arasından çıkar ve bunlara azâb eyle, diye dua etti.

Müfessirlerin anlattığına göre, Yuşâ' (aleyhisselâm) Şam'ı fethettiği vakit Baalbek'e geldi. Buranın Ucip adında bir beyi vardı. Yetmişbin kişi öldürmüştü. Yedi oğlu vardı. Hattâ Yahya (aleyhisselâm)'i şehîd eden de o idi. İşte İlyas (aleyhisselâm)'ı Allah Teâlâ bu beye gönderdi. Ne bu bey ve ne de kavmi îmana geldi. Hattâ bu bey, İlyas (aleyhisselâm)'ı da öldürmek istedi. Hz. İlyas, Lübnan dağına kaçtı. Bu dağda yedi yıl ağaç ürünleri ile geçindi. Bir gün bu beyin oğlu hastalandı. İyi olması için bey putlara çok yalvardı, fayda vermedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, İlyas (aleyhisselâm)'a:

- Artık dağdan in ve beyi îmana davete git, korkma. Ben seni onların şerrinden korurum, buyurdu. Allah Teâlâ, beyin kalbine korku bıraktı. İlyas (aleyhisselâm) dağdan inerek onları îmana davet etti ve:

- Allah'a îman et, O'ndan başka ilâh yoktur. Yaratan, öldüren, rızık veren ve yine diriltecek olan O'dur. Sen, hiç bir şey'e gücü yetmeyen şu putlara tapar ve onlardan oğluna şifâ istersin, halbuki şifâyı veren Allah'tır, onlar bir şey yapamazlar, dedi. Bunu dinleyen elli kadar kimse yalandan: «îman ettik», diyerek dağa çıktılar.

İlyas (aleyhisselâm):

- Allah'ım, eğer bunlar doğru iseler müsaade et de yanlarına gideyim; yalancı iseler bir ateş gönder ve bunları yak, dedi. Allah Teâlâ ateş gönderip onları yaktı. Bundan sonra bu bey, kâtibini İlyas (aleyhisselâm)'a göndererek îman ettiğini bildirdi ve cemaatle dağa çıktı. İlyas (aleyhisselâm) onlara seslendi. Onlar, onu sesinden tanıdı ve görmek istediler. Ondan sonra Ucib'in oğlu öldü. İlyas (aleyhisselâm) yedi yıl elem ve keder içinde kaldı.

Allah Teâlâ:

- Ey İlyas, bu sıkıntı nedir? Benim rahmetim geniş, fazlım büyüktür. İzzet ve Celâlim hakkı için Benden ne dilersen dile veririm, buyurdu.

İlyas (aleyhisselâm):

- Dileğim, benim canımı alıp, beni de anne ve babama kavuşturmandır. İsrâiloğullarından usandım, dedi.

Allah Teâlâ:

- Benden başka bir şey dile, buyurdu.

Hz. İlyas:

- Bunlardan yedi yıl rahmetini kes ve benim şefaatim olmadan onlara rahmet verme, dedi.

Allah Teâlâ:

- Âsi de olsalar, yaratıklarımı Ben esirgerim fakat haydi senin için üç yıl yağmur yağdırmayayım, buyurdu.

İlyas (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bu arada ben nasıl geçinirim? dedi.

Allah Teâlâ:

- Senin emrine birtakım kuşlar veririm, onlar etraftan senin nafakanı te'min ederler, buyurdu.

İlyas (aleyhisselâm):

- Razıyım, ya Rab, dedi.

Allah Teâlâ yağmuru kesti, hayvanlar açlıktan öldü. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- Ey İlyas, Bana isyan etmeyen bir çok canlıların da ölümüne sebeb oldun, buyurdu.

İlyas (aleyhisselâm):

- Yine gidip onları tevhide davet edeyim, belki puta tapmaktan vazgeçerler, dedi.

Allah Teâlâ:

- Haydi git, davet et, buyurdu.

İlyas (aleyhisselâm) tekrar kavmine dönerek onları tevhide davet etti ve başlarına gelen bütün bu felâketlerin küfürlerinde ısrarlarından ileri geldiğini, bu suretle bir çok hayvan, kuş ve canavarların da suçsuz yere telef olmalarına sebep olduklarını, putperestliğin onlara bir fayda sağlamayacağını, zira putların bâtıl şeyler olduklarını, bunu denemek için putlarını dağlara çıkarıp onlara yalvarmak suretiyle yağmur istemelerini vermedikleri takdirde kendisini tanımalarını söyledi. Onlar da putlarını alarak dağlara çıktılar. Putlarına ne kadar yalvarıp yakardılarsa da bir fayda olmadı. Bunu görüp anlayınca İlyas (aleyhisselâm)'a dönerek, yağmur için Allah'a yalvarmasını istediler. İlyas (aleyhisselâm) dua etti. Denizden yükselen bulutlar etrafı kapladı ve yağmur yağmaya başladı. Bu suretle hem kendileri ve hem de ülkeleri yeniden hayata kavuştu. Bu felâketten kurtarıldıkları halde yine sözlerinde durmayarak isyana daldılar. İşte İlyas (aleyhisselâm) bunların bu hallerini görünce aralarından uzaklaşmak istedi.

Allah Teâlâ:

- Evet, sen risâlet görevini ifa ettin, fakat onlara te'sir etmedi. Sen şimdi Elyesa'yı yerine bırak, bak onlara Ben ne çeşit azâblar ederim, buyurdu. İlyas (aleyhisselâm) da böyle yaparak aralarından çekilip gitti.

Râvilerin anlattıklarına göre, İlyas (aleyhisselâm) oradan ayrıldıktan sonra bir yere gitti. Orada dururken karşısına kanatlı ve nurlu bir at çıktı. At, İlyas (aleyhisselâm)'a:

- Sırtıma bin, Allah Teâlâ beni senin için yarattı, dedi. Hz. İlyas ata bindi. Yolda giderken karşılaştığı Elyesa':

- Bana ne gibi tavsiyelerde bulunursun? dedi. İlyas (aleyhisselâm) da kendisinin halîfe olduğunu ispatlayan bir kaftan çıkarıp ona gösterdi. Sonra Cebrâil (aleyhisselâm), İlyas (aleyhisselâm)'a gelerek:

- Ey İlyas, artık bundan sonra melekler gibi dilediğin yerde yaşa; istersen göklerde, istersen yerlerde, dedi.

Allah Teâlâ ona melek elbisesi giydirdi, yemek içmek gibi tabiî şehvetlerini kaldırdı. O da dilediği her yerde uçup gezmeye başladı.

Vehb b. Münebbih'in anlattığına göre, Hızır (aleyhisselâm) deryada olduğu gibi, İlyas (aleyhisselâm) da karalardadır.

Kûtü'l-Kulûb'da, Ebû Tâlib-i Mekkî'nin nakline göre İlyas (aleyhisselâm) bir gün otururken, ruhunu kabzetmek için Azrail (aleyhisselâm) yanına gelir. Bunu gören Hz. İlyas feryâd ü figanı basar, kıyameti koparır. Allah Teâlâ, Azrail (aleyhisselâm)'a Hz. İlyas'ın ağlamasının sebebini sormasını emreder. «Dünyadan mı ayrılmak istemiyor yoksa Ben'den korktuğu için mi ağlıyor?» Azrail (aleyhisselâm) durumu sorunca, Hz. İlyas:

- Benim adamlarım ben öldükten sonra Allah'ı zikrettikleri halde ben ölünce artık Allah'ı zikredemeyeceğimden korktuğum için ağlıyorum, dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Azrâil (aleyhisselâm)'a:

- Mademki kulum Ben'im için ölümden şikâyet ediyor, onu bırak Ben'i zikretsin, buyurdu.

Hızır ile İlyas, doğuda, batıda, denizde ve karada yürür dururlar. Zikir meclisi buldukları yerde buluşurlar. Salât ve selâm onlara olsun.

DÂVUD (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre İlyas (aleyhisselâm)'dan sonra İsrâiloğulları parçalandı. Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'ı onlara peygamber gönderdi. Dâvud (aleyhisselâm) İşâ'nın, İşâ, Yahuzâ'nın, Yahuzâ da Yâkub (aleyhisselâm)'ın oğludur. Bu suretle Dâvud (aleyhisselâm), Yâkub (aleyhisselâm)'ın oğlunun torunudur.

İsrâiloğulları şeytanın vesvesesine kapılıp fesad çıkarmakla meşgul olunca, Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a Zebûr'u vererek onlara Resul olarak gönderdi. Zebur yüzelli sûre olup hepsi duâ ve senadan ibaret idi. Zebûr'da helâl, haram, farz ve yasalar gibi hükümler yoktu. Zebur'un başında şöyle yazılı idi:

«Her hikmetin başı Allah korkusudur». Sonunda da: «İlmiyle amel etmeyen her âlim şeytanladır. Dünyalığı sebebiyle zenginlere karşı zillet gösteren derviş, kelb ile eştir. Sadaka ve zekât vermeyen her zengin domuz ile birdir» yazılı idi.

Nakledildiğine göre, Dâvud (aleyhisselâm)'ın doksan dokuz hanımı vardı. Bir gecede hepsi ile buluşma kuvvetine sahip idi. Bir gün İsrâiloğulları kendisine:

- Üstünlüğünden bize bahsetmeni isteriz, dediler.

Dâvud (aleyhisselâm):

- Benim üstünlüğüm, kardeşlerim arasında peygamber seçilmem, bana Zebur'un verilmesi ve Câlût'un elimle öldürülmesidir, dedi.

Bir gün Dâvud (aleyhisselâm) mihrabına çekilip Allah'ına secde ettikten sonra uzun uzun ağladı. Başını göklere kaldırıp İbrâhim, İshak ve Yâkub (aleyhisselâm)'ın kerametlerini hatırlayarak:

- Allah'ım, gördüm ki bütün iyiliklerin, benden önce gelip geçen atalarımla gitti. Onları imtihan ettin, onlara büyük faziletler ihsan ettin. İbrâhim'i ateşe atmak, oğlunu kurban kesmek gibi hususlarla imtihan ettin. Nihayet düşmanı olan Nemrûd'u helak ettin. Ateşi ona güllük gülistanlık yaptın. Oğlu İsmail'in yerine koç verdin ve kendisini dost edindin. İsmail'i kemâle erdirdin. İshak (aleyhisselâm)'ı yalnızlık ile sâdıklardan kıldın. Yâkub (aleyhisselâm)'ı oğulları sebebiyle kemâle erdirdin. Mûsâ (aleyhisselâm)'ı Nebi ve Kelim kılmakla kemâle erdirdin. Harun (aleyhisselâm)'a ilmi ile; Hz. İlyas'ı kavmine karşı yaptığın yardımlar neticesinde yer ve göklerde uçmakla kerâmetlendirdin. Yâni bunların herbirini bir çeşit beliyye ile ibtilâ ettin, onlar da sabredip kemâle erdiler ve bütün faziletleri beraberlerinde götürdüler. Bende ne kaldı? diye sızlandı.

Allah Teâlâ:

«- Ey Dâvud, Âdem'den başka senin gibi bir peygamber yaratmadım. Çünkü sen hem peygamber ve aynı zamanda yeryüzünde bir halifesin. Okuduğun zaman dağları inletirsin, dağlar da seninle olur. Demiri hamur gibi istediğin şekle sokar ve zırh yaparsın. Kuşlar üzerinde durur, seni güneşten korurlar, tesbih ettiğin zaman onlar da seninle tesbih ederler. Ey Dâvud, evet, İbrâhim'i ateş ile imtihan ettim, fakat kimseye şikâyet etmedi,

her hâlini Bana bildirdi. Oğlunu kurban etmesini emrettim, sabırla onu boğazlamak için yanüstü yatırdı. Ben yine bir koç gönderdim. Yâkub'u, Yûsuf'un hasreti ve gözlerinin görmemesiyle imtihan ettim, sabretti. Mûsâ'yı küçük iken ibtilâ ettim, annesi onu bir defasında tandıra attı, bir defasında Nil'e attı, sabreyledi, Ben de yakmadım. Seni ise bütün belâlardan korudum», buyurdu. Bunları dinleyen Dâvud (aleyhisselâm) hemen secdeye kapanarak bol bol şükretti.

Nakledildiğine göre bir gün Dâvud (aleyhisselâm) kırkbin kişiden fazla bir kalabalığa hitab ederek, Allah Teâlâ'nın keremînden ve ikabından bahisle öyle beliğ ve müessir bir konuşma yaptı ki, va'zının te'siri altında kalan pek çok kimseler dayanamayarak öldüler. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'ı bağışladığını bildirdikten sonra:

يَادَاوُدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ
وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ

«Yâ Dâvud, Biz, seni şüphesiz yeryüzünde halife kıldık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet, hevese uyma. Bu seni Allah yolundan saptırır»[56], buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a bir zincir gönderdi ve dâvalarda bu zincir ile hükmetmesini emretti. Zincir yüksekte asılı idi. Davacı iddiasını yaptıktan sonra: «Doğru söylüyorsam elim zincire ulaşsın», der ve zincire doğru elini kaldırırdı. Doğru söylemişse eli zincire erişir ve onu tutardı, yalan söylemişse zincire ulaşamazdı. Dâvâlı da aynı şekilde hareket eder ve artık başka şâhid ve isbat aramadan dâvalar

56 Sâd: 26

kolaylıkla görülürdü. Bir gün adamın biri diğerine çok miktarda inci emânet eder. Emânete hıyanet edilir ve sonra mahkemeye düşerler. Davacı: «Ben incilerimi bu adama emânet ettim, şimdi bu adam inkâr ediyor ve incilerimi vermiyor. Eğer yalancı isem elim zincire değmesin, doğru söylüyorsam zinciri tutayım», der ve hakikaten zinciri tutar. Sıra sanığa gelir, sanığın elinde bir baston var. Bastonu davacıya verir ve: «Bunu tut», der. Sonra da: «Evet, bu adam bana incileri verdi ve fakat ben onları kendisine iade ettim. Şayet doğru isem elim zincire ulaşsın», der ve elini kaldırdığı gibi zinciri tutar.

Adam incileri, davacıya tutmak için verdiği bastonun içine yerleştirmiş ve hakikaten incileri sahibine teslim etmiş olur, fakat sahibi emânet tuttuğu değneğin içinde incilerin saklı olduğunu bilmez. Bu suretle o da zincire elini uzatır ve tutar. İnsanoğulları ona da hile buldukları için zincir kaldırılmıştır ve artık ondan sonra iş şâhidlere kalmıştır.

Bundan sonra Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a:

- Ey Dâvud, senin yerine halife olacak sana öyle bir oğlan vereceğim ki, doksan bölüme ayrılan hikmetin yetmişini ona ve yirmisini de başkalarına verdim, buyurdu. Bunun üzerine Dâvud (aleyhisselâm) yerine halife olacak oğlu Süleyman (aleyhisselâm)'a:

- Oğlum, gel sana üç öğüt vereyim:

1- Elde edemediğin şey'e üzülme, kısmet böyle idi diyerek Allah'a tevekkül et.

2- Eline geçene razı ol, zira senin kısmetin o idi.

3- Elinden çıkana ve kaybettiğine sabret, çünkü takdir öyle idi, buyurdu.

Vehb'in anlattığına göre, Süleyman (aleyhisselâm) daha yirmi yaşlarında idi ki Cebrâil (aleyhisselâm) altundan bir sahife ile Dâvud

(aleyhisselâm)'a geldi ve dedi ki: «Allah Teâlâ sana selâm etti. Bu levhayı bütün oğlanlarına okuyacaksın. Sana kim doğru cevap verirse yerine o halife olacaktır». Dâvud (aleyhisselâm) da aynı şekilde hareket etti ve hepsine Süleyman (aleyhisselâm) doğru cevap verdi ve bu suretle yerine halife oldu.

Nakledildiğine göre, Dâvud (aleyhisselâm) hazineden değil, elinin emeğinden yerdi. Allah Teâlâ demiri ona yumuşattı. Demiri hamur gibi istediği şekle sokma imkânlarını ona bahşetti. Demirden zırh ve gömlek yapar, altıyüz akçaya satardı. Bunun ikiyüz akçasını aile geçimine harcar, dörtyüz akçayı da İsrâiloğullarının yoksullarına dağıtırdı.

DÂVUD (ALEYHİSSELÂM)'IN MÜNÂCÂATI

Dâvud (aleyhisselâm) dedi ki:

- Allah'ım, hasta ziyaretine gidenin mükâfatı nedir?

- Göklerde melekler onun için mağfiret diler ve üzerine rahmet saçarlar.

- Ölüyü yıkamanın mükâfatı nedir?

- Ölüyü temizleyen kişiyi Ben de günahlarından arıtırım.

- Yoksul ölüye kefen saranın mükâfatı nedir?

- Ben de ona Cennetin kadife ve atlas kumaşlarından giysiler giydiririm.

- Allah'ım, cenaze namazını kılanın mükâfatı nedir?

- Melekler onun için dua eder ve öldüğü vakit cenazesinde hâzır olurlar.

- Kederli bir insanın hal ve hatırını sormaya gidip onu teselli edenin mükâfatı nedir?

- Bu gibilere îman ve takva elbisesini giydiririm.

- Senin korkundan gözyaşı akıtanın ecri nedir?

- Cehennemin dehşetinden emin olmaktır.

- Belâya sabredenin mükâfatı nedir?

- Ona cennette üçyüz derece veririm.

- Karanlık gecelerde karanlığa aldırmadan mescide gidenin mükâfatı nedir?

- Kıyamet gününde istediği tarafa yürüyeceği bir nurun kendisine verilmesidir.

- Yapılan haksızlığın intikamını almaya gücü yeterken bağışlayanın mükâfatı nedir?

- Gönlünü îman ve yakın nuru ile doldururum ve kendisini rahmetime erdiririm.

- Müslümanların gidiş ve geliş yollarını açan ve düzenleyenin mükâfatı nedir?

- Yolda yaptığı düzeltme nisbetinde kendisini ve akrabalarını bağışlarım.

- Müslümanların kusurlarını araştırıp teşhir edenin cezası nedir?

- Tevbe ederse Cennete en son girenlerden, tevbe etmezse Cehenneme ilk girenlerden olur.

- Cimrilikten arınmak için malının zekâtını verenlerin mükâfatı nedir?

- Kendini bağışlayacağım gibi, dilediğine de şefaatçi olur.

- Bir çıplağı giydirenin mükâfatı nedir?

- Bu adam Benim civarımda olur.

- İ'tikâfa girenin mükâfatı nedir?

- Bütün günahlarını bağışlarım.

- Allah'ım, bir kâfiri îmana davet edenin mükâfatı nedir?

- Ona şefkat ve merhametle nazar ederim.

- Allah'ım, ana ve babasına iyilik edenlerin mükâfatı nedir?

- Onu Ben Cennette iskân ederim ve razı oluncaya kadar mükâfatlandırırım.

- Allah'ım, ana ve babasına isyan edenin cezası nedir?

- Onun cezası da Cehennemdir.

- Allah'ım, kavim ve kabilesinden ayrıldıktan sonra onları ziyarete gelmenin mükâfatı nedir?

- Onun ömrünü ve malını çoğaltırım.

- İlâhî, hem dil ve hem de kalbi ile Seni zikredenin mükâfatı nedir?

- O kulum kıyamette Benimle beraber olur.

- İlâhi, eli altında bulunanlara iyi davranan ve iyi muamele edenin mükâfatı nedir?

- Onun iyiliklerini kabul eder, kötülüklerinden geçer ve hesabını kolaylaştırırım.

- Yanılıp günah işledikten sonra gereği gibi tevbe edenin mükâfatı nedir?

- Hiç bir günah işlememiş gibi olur.

- İlâhî, nafile ibâdetlerle sana yaklaşmak isteyenlerin mükâfatı nedir?

- O, Benim sevgilimdir, onu halka da sevdiririm.

- Tevbesiz ölen günahkârın cezası nedir?

- Duasını kabul etmem, kullarıma rahmet ederken ona merhamet etmem ve Benden istediğini vermem.

- Ribâ yeyip tevbe etmeyenin cezası nedir?

- Kıyamet günü zakkum yemesidir.

- Israr ve şehvetle nâmahreme, yabancı kadına bakıp gözünü ondan ayırmayanın cezası nedir?

- O bir velî olsa da onu kıyamet günü bütün yaratıklar arasından alıp Cehennem ateşine attırırını.

- Yanına bırakılan emâneti muhafaza edip sahibine iade edenin mükâfatı nedir?

- Azabımdan emin olmasıdır.

- Allah'ım, ibâdet edenlere heves edip, onları sevip günahlardan uzaklaşanın mükâfatı nedir?

- Azabımdan emîn olarak kıyamet günü iyilerle haşrolmaktır.

- Allah'ım, vaktinde abdestini alıp, vaktinde ve âdabına uygun olarak namazını kılanın mükâfatı nedir?

- Kıyamet gününde Benim cemâlimi görmesi ve Benimle beraber olmasıdır.

- Allah'ım, oruç tutup son derece susayan kimsenin mükâfatı nedir?

- Kıyamet günü mahşer yerinde susuzluktan emîn olmaktır.

- Allah'ım, bir kişi «Lâ ilahe illallah» dese onun mükâfatı nedir?

- Cehennemden kurtulup Cennete girmektir.

- Allah'ım, cimri kulun kimdir?

- İnsanlara selâm vermeyip selâmı esirgeyenlerdir.

- Kullarından en çok kimi seversin?

- İnsanlara karşı alçak gönüllü olanını ve bunu Benim rızam için yapanı.

- Allah'ım, Sana hiç bir suretle şirk ve ortak koşmayıp Seni inkâr etmeyenin mükâfatı nedir?

- Onu Cehennemde yakmam ve Cehennem ateşini ona göstermem.

- Allah'ım, âciz olan kulların hangileridir?

- Benim fazlımdan istemeyenlerdir.

- Allah'ım, en şiddetli azabını hangi kuluna yaparsın?

- Kaderime razı olmayana yaparım.

- Allah'ım, akıllı kulun kimdir?

- Hüküm mevkiinde olup arzularına uymayan ve adaletle hükmedendir.

- Allah'ım, hangi kulun âlimdir?

- İlmi olduğu halde hâlâ öğrenmek peşinde olandır.

- Allah'ım, kanaatkâr kulun kimdir?

- Az ile yetinendir.

- Allah'ım, hayırlı kulun kimdir?

- İlmi ile amel edip halkı da memnun eden ve nefsinin arzularına uymayandır.

- Allah'ım, İbrâhim, İshak, İsmail hürmetlerine benim hatâlarımı bağışla. Zor durumlardan, kabul olmayan namaz ve ibâdetlerden ve afvedilmeyen günahtan sana sığınırım. Allah Teâlâ:

- Ey Dâvud, Âdem'i kudret elimle yarattım, katımda bilinen ruhtan üfledim, melekleri kendisine secde ettirdim, kerâmet hil'atini giydirdim, başına vekar tacını koydum ve kendisini Cennete yerleştirdim. Yalnızlıktan şikâyet etti, Havva'yı kendisine eş verdim. Bütün bunlara rağmen Bana isyan etti, Ben de kendisini Cennetten çıkardım. Ey Dâvud, gerçek şudur ki, sen

Bana itaat edersen, Ben de sana itaat eder ve istediğini veririm; isyan edersen mühlet veririm, tevbe edersen tevbeni kabul ederim, buyurdu.

ALLAH TEÂLÂ'NIN DÂVUD (ALEYHİSSELÂM)'A VAHYİ

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de bildirdiği gibi:

وَاٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوْرًا ۚ

«Davud'a Zebur'u verdik»[57], buyurdu.

Ey İlâhî gizlilikleri araştıran! Bilmiş ol ki, Zebur, Allah Teâlâ'nın Dâvud (aleyhisselâm)'a indirdiği kitabdır. Zaman zaman Dâvud (aleyhisselâm) İsrâiloğulları ile birlikte kırlara çıkarak Zebur'u onlara okurdu. İsrâiloğullarının âlimleri, diğer halk ve cinler de Dâvud (aleyhisselâm)'ın arkasında durup dinlerler, kuşlar başı üzerinde uçar ve dinlerlerdi. Rüzgârlar esmeden ve sular dahi akmadan durup Dâvud (aleyhisselâm)'ı dinlerlerdi.

Nakledildiğine göre, Vehb b. el-Yemânî diyor ki, Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a şöyle buyurdu:

- Ey Dâvud, İsrâiloğullarına git ve onlara söyle ki, kıldıkları namaz ve tuttukları oruç onların kulluk borçlarıdır. Asıl Benim aradığım, şüpheli şeylerden çekinmeleridir. Böyle şüpheli gördükleri şeylerden Benim rızam için uzaklaşırlarsa, işte o zaman Ben de onlara yardım ve rahmet ederim. Ey Dâvud, Beni arayıp isteyen bir kimseyi bulduğun vakit sen ona bir hizmetçi gibi ol. Ey Dâvud, dünyalık ile sarhoş olan âlimler için Bana yalvarma, zira onlar Benim muhabbet çerçevem dışına çıkmış, hâlis kullarımın

57 En-Nisâ: 163

yönlerini Benden çeviren yol kesici eşkıyalar gibidir. Ey Dâvud, Beni sev, Beni seveni dahi sev ve Beni halka sevdir.

Hz. Dâvud:

- Allah'ım, Seni halka nasıl sevdireyim? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Benim nimetlerimi, onlara olan ihsanlarımı, cömerdliğimi, Rahim ve lâtif olduğumu onlara anlatmakla bildir, buyurdu.

Allah Teâlâ devamla:

- Ey Dâvud, yoksullar Benim iyâlimdir, zenginler onlara yardım elini uzatırsa onların servetini çoğaltır ve onları Cennetime korum; cimrilik eder, yoksullara yardım etmezlerse servetlerini mahveder ve onları Cennetime koymam, buyurdu.

Yine Allah Teâlâ buyurdu ki:

- Ey Dâvud, bu insanlar fâcir ve fâsıkların, kötülerin işlerini yaparken Benden iyilerin derece ve mevkilerini isterler.

- Ey Dâvud, Benim velîlerim ve gerçek dostlarım dünya için tasa çekmeyenlerdir, zira dünya için üzülen kimsenin gönlünden münâcâat zevkini kaldırırım. Benim velîlerim ruhanîlerdir, onlar dünya için asla üzülmezler.

- Ey Dâvud, Benim kapımı kim çaldı ki, Ben ona kapı açmadım? Benden kim bir şey istedi de Ben vermedim? Bana kim dua etti de Ben kabul etmedim? Beni kim andı da Ben onu anmadım?

Kâ'b'ın anlattığına göre Allah Teâlâ:

- Ey Dâvud, günahkârları müjdele ve sâlihleri korkut, buyurdu.

Hz. Dâvud:

- Ne şekilde müjde verip ve ne ile korkutayım? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Günahkârları tevbe ve Benden ümid kesmemekle müjdele; tevbe eder ve Benden ümid kesmezlerse Ben afvederim.

Sâlihlere de ibâdetlerine aldanmamakla korku ver, buyurdu. Allah Teâlâ buyuruyor ki:

- Ey Dâvud, Bana itaat edeni Ben de kabul ederim. Beni seven, Beni bilir. Beni bilen Bana yönelir. Bana yöneleni de Ben isterim. Beni isteyen Beni bulur.

- Ey Dâvud, şehevî isteklerini Benim için terkedene ne mutlu. Yalnız Cehennem korkusu veya Cennet arzusu ile Bana ibâdet eden kendine yazık etmiş olur, çünkü ibâdeti Benim için olmamış olur.

- Ey Dâvud, Beni seveni Ben de severim. Ben, Benimle olmak isteyenlerle beraberim. Kim ki Benim zikrimle ünsiyet ederse Ben de onunla ünsiyet ederim. Kim Beni tercih ederse, Ben de onu tercih ederim. Bana itaat edene Ben de itaat ederim. Beni arayanı Ben de ararım. Başkasını arayan, Beni asla bulamaz.

- Ey Dâvud, dostlarımın toprağını, İbrâhim, Mûsâ ve Muhammed'in toprağından yarattım.

- Ey Dâvud, sen başkalarından kesilip yalnız Bana âşık olma iddiasında olduğunu sanıyorsun. Eğer gerçek isen Benim sevgi ve muhabbetimi tercih eyle. Zira Benim sevgim ruhanîdir. Benim sevgimi iddia ediyorsan dünyayı gönlünden çıkar, çünkü dünya sevgisi ile Benim sevgim birleşmez.

- Ey Dâvud, Benim zikrim şâkirler için, Cennetim de Bana itaat edenler için; Ben de Beni sevenler içinim.

- Ey Dâvud, Ben, Bana iştiyakı olanların gönlünü nurumdan yarattım. Benim habibimin işinden, memnun olan, habibim ile anlaştı, habibime müştak olan da onun peşinden gitsin.

DÂVUD (ALEYHİSSELÂM)'I TEŞVİK

Kûtü'l - Kulûb'de, Ebû Tâlib-i Mekkî'nin anlattığına göre Allah Teâlâ:

- Ey Dâvud, Bana olan iştiyakını nasıl unutursun da Cenneti anarsın? buyurdu.

Dâvud (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Sana müştak olan kimdir?

- Gönülleri kederlerden arınan ve Benim sevgim ile tutuşan kimseler Bana müştaktır. Onların gönüllerini kendi kudret elimle yarattım ve istediğim tarafa çevirdim. Bana iştiyakı olanların gönüllerini rızamdan ayırmam, yollarını başkalarından keserim.

- Allah'ım, bu muhabbet ehlini bana göster.

- Lübnan dağına çık, orada Bana muhabbet eden âşıklarımdan ondört kişi vardır, onlara selâmımı ilet ve de ki: «Efendinizin size selâmı var, buyuruyor ki: Siz benim dostum ve velîlerimsiniz».

Dâvud (aleyhisselâm) dağa çıkıp onların çeşmeler gibi gözyaşı akıttıklarını gördü. Onlar Dâvud (aleyhisselâm)'ı görünce hemen kaçıştılar.

Hz. Dâvud:

- Durun kaçmayın, ben Allah'ın size resulü ve elçisiyim. Allah Teâlâ'nın size selâmı var, ihtiyaçlarınız nelerdir? Onu sizden soruyor, dedi.

Âşıklar, Dâvud (aleyhisselâm)'dan bu sözleri duyunca gözleri yeniden doldu ve aktı, hemen yüzüstü kapandılar. Birisi:

- Allah'ım, biz Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Biz Senin kullarının oğullarıyız. Seni zikirsiz geçirdiğimiz ve kaybettiğimiz vakitlerimizden ötürü bizi bağışla, dedi.

Diğeri:

- Allah'ım, Seninle aramızda güzel bakışlarla bize minnet, lütuf ve kerem eyle, dedi.

Diğer birisi:

- Allah'ım, bizim Senden başka bir dileğimiz olmadığını bilirsin. Bizi yolunda dâim eyle, dedi.

Bir diğeri:

- Allah'ım, biz Senin rızanı isteyip aramakta kusur ediyoruz. Sen kereminle bize yardım et ve bizi bağışla, dedi.

Bir başkası da şöyle dedi:

- Allah'ım, Sana yakın olalım ve böbürlenip kendimizi beğenmeyelim diye bizi nutfeden yarattın.

Diğer birisi de:

- Allah'ım, Senden bir şey istemekte bizim dilimiz tutulmuştur, dedi.

Diğeri de:

- Allah'ım, Seni zikretmekle kalbimize hidâyet verdin, şükürdeki kusurlarımızdan sebeb bizi muaheze etme ve bağışla, dedi.

Bir başkası da şöyle dedi:

- Allah'ım, karanlıktan kurtulup hidâyet yolunda yürümek için bize kereminden nur bağışla.

Diğer birisi de:

- Allah'ım, Senden dileğimiz, bütün dileklerimizi kabul ederek lütuf ve keremini artırmandır, dedi.

Bir başkası da şöyle konuştu:

- Allah'ım, dünyalığa ve dünya ehline bakmaktan gözümüzü korumanı, âhiret ile meşgul olmamız için gönüllerimize nur vermeni diliyoruz.

Bir diğeri de:

- Allah'ım, bize verdiğin maddî-manevî nimetleri bizde tamamlamanı isteriz, dedi.

Bir diğeri de şöyle dedi:

- Allah'ım velîlerin hürmetine gönlümü mâsivadan çekip tamamen Sana bağlanması için bana yardım etmeni dilerim, dedi.

Bir diğeri de şöyle konuştu:

- Allah'ım velîlerin sırlarından bizi de mahrum etme.

Bir diğeri de:

- Allah'ım, peygamberlerine yaptığın mükâşefe ve onlara verdiğin keşiflerden bizleri de mahrum etme, dedi.

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

- Ey Dâvud, onlara de ki: «İsteklerinizi dinledim, dileklerinizi kabul ettim. Şimdi dağılınız ki aramızdaki perdeleri açayım. Dünyadan ve dünya ehlinden ayrılın. Yalnızlıkta yalnız Beni zikir ve fikirle meşgul olun. Başkasına bakmayın, başkasından korkmayın ve kimseye ihtiyaç göstermeyin ki, Ben de size Firdevs-i A'lâ'da yer vereyim ve devamlı olarak cemâlimle müşerref olun.

Bir gün Dâvud (aleyhisselâm) gururlu adımlarla mescide girdi.

Allah Teâlâ:

- Ey Dâvud, bu gurur nedir, yoksa kulunun evine mi giriyorsun? buyurdu. Rabbinden bu azarı alan Dâvud (aleyhisselâm), Hakk'ın azamet ve ululuğundan korkarak ondan sonra gururunu kırmak için asasına düştü, yâni değneğine dayanarak alçak gönüllülük içinde yürümeye başladı. İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Dâvud (aleyhisselâm):

- Allah'ım, Senin evinde kimler durur? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Benim ululuğum karşısında halka karşı alçak gönüllü olup Benim için şehvetlerini terkedenler; Benim için açları doyurup çıplakları giydirenler... buyurdu.

Hz. Dâvud:

- Allah'ım, her padişahın kıymetli bir hazinesi vardır, Senin hazinen nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Benim hazinem, Arş'tan kıymetli, Kürsî'den geniş, göklerden süslü ve Cennet nimetlerinden üstündür, buyurdu.

Hz. Dâvud:

- Bu hazinen nerededir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Hazinem kırık gönüllerdedir. Ey Dâvud, nefsini attıktan sonra Benimle dost ol. Ey Dâvud, şurası bir gerçek ki, iyi kullarımın Bana olan heves ve iştiyakları uzadığı gibi Benim de onlara olan iştiyakım uzamıştır. Ey Dâvud, Benimle ferahlan, Beni zikretmekten zevk al. Amelsiz dua, yağmursuz bulut gibidir. Bir adamın dört saat ömrü olsa ona yaraşan, bir saatini dua, bir saatini nefsini ıslah, bir saatini dost ve ahbab ziyareti ve bir saatini de helâl nafaka te'mini ile geçirmektir, buyurdu.

Dâvud (aleyhisselâm):

- Allah'ım, kıyamet günü kuracağın mizanı bana göster, dedi.

Allah Teâlâ da mizanı kendisine gösterince, Dâvud (aleyhisselâm) şaşırdı ve:

- Ya Rab, bu büyüklükteki mizanı kim doldurabilir? dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Dâvud, Ben bir kulumdan razı oldum mu onun bir hurma çekirdeği kadar ameli ile bu teraziyi doldururum buyurdu.

Dâvud (aleyhisselâm):

- Allah'ım, bana, o Cehennem üzerine uzanan ve Sırat adını alan köprüyü göster, dedi. Allah Teâlâ böyle kıldan ince, kılıçtan keskin Cehennem alevlerinin sardığı bu köprüyü gösterince, Dâvud (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bundan kim geçebilir? dedi.

Allah Teâlâ:

- Ömründe bir kere «Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah» diyen ve bu imam koruyarak bu inanç ile ölen herkes bundan geçer. Ey Dâvud, isyan etmek suretiyle Benden kaçan kulumu yakalayıp Benim yoluma getiren kimseyi âlimler defterine yazarım ve ona azâb etmem, buyurdu.

Nakledildiğine göre, İsrâiloğullarından, seksen sandık dolusu kitap yazmış - okumuş ve bir araya toplamış bir âlim vardı. Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a vahyederek şöyle buyurdu:

- O âlime söyle; o kadar daha kitap toplasa da şu üç şey'i yapmasa, topladığı bu kitaplar ona bir yarar sağlamaz. Birincisi, dünya ve dünya ehlini sevmemektir, zira dünya mü'minlerin evi değildir. İkincisi, şeytana uyup ona arkadaşlık etmemektir, zira şeytan mü'minlerin arkadaşı değildir. Üçüncüsü, Müslümanları hiç bir suretle incitmemektir, zira Müslümanları incitmek, mü'minlerin işi değildir.

ALLAH TEÂLÂ'NIN DÂVUD (ALEYHİSSELÂM)'A MEV'IZA VE ÖĞÜTLERİ

Allah Teâlâ:

- Ölümün geleceğini bildiği halde sevinen, hesaba çekileceğini bildiği halde mal biriktiren, yalnız başına mezara gireceğini bildiği halde gülüp oynayan, dünyanın yok olacağını bildiği halde buna bağlanan, âhireti bildiği halde dünyalık ile huzur bulan kimselere şaşarım, buyurmuştur. Ayrıca; «Dili âlim olup gönlü âlim olmayan, su ile vücudunu temizleyip gönlünü arındırmayan, başkalarının kusurlarını araştırıp kendi kusurlarını görmeyen, tek başına ölüp tek başına mezara gireceğini, kabirden yalnız kalkacağını ve âhirette hesap vereceğini bildiği halde insanlarla gülüp eğlenenlere şaşarım. İbâdete lâyık yalnız Benim. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem) ise hem kulum ve hem de Resulümdür. Sabahleyin kalkıp da dünyalık için sıkıntıya giren Bana karşı gelmiş gibidir. İbâdet, amel ve ihlâsında her gün biraz daha ileri gitmeyen zarardadır, onun ölmesi, yaşamasından hayırlıdır. Bildiği ile amel edene bilmediğini de öğretirim», buyurmuştur.

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Ey Âdemoğulları, sizi namaz ibâdeti ile denedim; tembelsiniz. Derd ile denedim şikâyetçisiniz. Hayır işlerinde de sınadım hayra engelsiniz. Meclislerde denedim, emirler gibisiniz. Nefislerinizde sınadım, nefislerinize kuvvetle bağlısınız. Aklınızda sınadım, zayıfsınız. Eğer Benim keremim size erişmezse rahmete hak kazanamazsınız. Kanâat edin rahmete hak kazanın. Hasedi terkedin ki, huzura eresiniz. Haramdan sakınan kimsenin dini artar. Gıybeti terk edenin Allah sevgisi galib olur. Halktan uzaklaşan şerlerden emin olur. Avam ile çok düşüp kalkmayanın aklı çoğalır.

Ey Âdemoğulları, ölmeyecek gibi dünya için çalışın, ebedî olarak dünyada kalacakmış gibi dünyalığı yığarsınız. Her gün ömrün eksildiği halde bundan haberin olmaz. Aza kanâat edip hamdetmezsin. Çok istersin, ne kadar çok verirsem de yine doymazsın. Benden her gün sana yeni rızıklar gelirken, senden Bana çirkin ameller gelir. Şayân-ı hayrettir ki, Benim verdiğim rızkı yerken Bana isyan edersiniz. Başkalarından korkar da benden emin olursunuz. Ben ne güzel Mevlâ ve siz ne çirkin kullarsınız. Ben sizden haya ettiğim halde siz Benden utanmazsınız. Beni unutur halkı anarsınız. Halktan korkar Benden emin olursunuz.

Tevbeyi unutup uzun emellere kapılanlardan, ibâdetleri unutup fâsık amelleri işleyenlerden verdiğime kanâat etmeyip vermediğime sabırsızlananlardan, başkasını hayra teşvik edip kendileri yapmayanlardan, halkı kötülükten men'ederken kendilerini koruyamayanlardan, sâlihler gibi konuştukları halde gerçekde sâlihlerden olmayanlardan, herkesden vefa beklerlerken vefasız olanlardan olmayın.

Ey Âdemoğulları, ibâdet isyandan kolaydır. Günâhı terketmekte güçlük, âhiret azabından ehvendir. Benim hidâyetim erişmezse hepiniz azıtırsınız. Eğer Ben korumazsam hepiniz helak olursunuz. Yaratıklarıma lanet etmeniz sizin için lanettir. Yer, hava, gök ve göklerdeki her şey bir isimle kaimdirler. Sizin en iyiniz bin nasihatle doğrulmaz. Kul olduğunu kabul ettiğiniz halde isyan eder, itaat etmezsiniz. Ölüm haktır, dediğiniz halde niçin ölümü kerih görürsünüz? Size iyilikte bulunmayan kimseye iyilik etmezsiniz. Yardım etmeyene yardımda bulunmaz, sizinle konuşmayanla konuşmazsınız. İkram etmeyene ikramda bulunmaz, size yedirmeyene bir yudum su dahi vermezsiniz. Halbuki gerçek mü'min, Allah ve Resulüne inandıktan sonra, kötülük edene

iyilik eden, gelmeyene giden, hâindir diyene emin diyen, hakaret edene ikram ve saygıda bulunandır».

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Dünya, evi olmayanın evi ve malı olmayanın da malıdır. Aklı olmayanlar dünyalık peşinde olur, akılsız olanlar dünyalık ile sevinirler. Dünyaya haris olanlar da marifetten yoksun olan kimselerdir».

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Bana verdiğiniz sözde durun ki Ben de va'dimi yerine getireyim. Cennet'e ancak sâlih amellerle gidilir. Cennet'in yolu iyi işlerdir. Cennet'e ancak sabredenler girer. Nafile ibâdetle Bana yaklaşın. Yoksullara merhamet etmekle Benim rızâmı dileyin. Ulemâ meclisine gitmekle rahmetimi isteyin, zira Benim rahmetim bir an ulemâdan ayrılmaz. Yoksula karşı böbürlenenler, kıyamet günü karıncalar gibi ayak altlarında kalır. Yoksula iyilikte bulunanı dünya ve âhirette yükseltirim. Bir yoksulun bir kusurunu teşhir edenin yetmiş kusurunu açıklarım. Yoksulu hor gören, Benimle savaş etmiş gibidir».

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Açıkta yanan mumu rüzgârın söndürmesi gibi, nice âbidler vardır ki kendilerini beğenmeleri amellerini ifsâd eder, nice kişiler vardır ki zenginlikleri onları azdırır, nice yoksullar da vardır ki, fakirlikleri onları kötülüklere düşürür. Nice âlim vardır ki onu da ilmi yoldan çıkarır. Nice cahiller vardır ki cehaletleri onları kötü yollara sürükler. Beli bükülmüş ihtiyarlar, Benden korkan gençler, memedeki yavrular olmasa, gökleri demir, yerleri tunç eder, bir damla yağmur yağdırmaz, yerden bir çekirdek bitirmezdim de, onlara devamlı azâb ederdim».

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Bana olan ihtiyacınız kadar Bana itaat edin. Cehenneme dayanabileceğiniz kadar Bana isyan edin. Rızkınızı peşin, ölümünüzü uzak görmeyin. Dinî inançlarınızı düzeltin, malınızı temizleyin, bedeninizi ıslah edin. Dininizi düzeltirseniz vefatınız da düzelmiş olur. Kendini yakıp başkasını aydınlatan mum gibi olmayın. Dünya sevgisini gönüllerinizden çıkarın, zira dünya sevgisi ile Benim sevgim bir gönülde toplanmaz. Nafaka te'mininde fazla yorulmaya gerek yok, çünkü rızkınız taksim edilmiştir. Haris, mahrum; cimri ise mezmumdur. Ecel mukadderdir. Hikmetin başı Allah korkusudur. Zenginliğin hayırlısı kanâat, azığın hayırlısı takva, gönüllerin hayırlısı yakîni ziyade olandır. Nimetlerin hayırlısı sıhhat, amellerin hayırlısı takva ile olan zikir, kötüsü ise yalancılıktır. **«Rabbin, kullara karşı zâlim değildir»**[58].

Ey Âdemoğlu, sabret, alçak gönüllü ol ki, seni yükselteyim. Mağfiret dile ki, seni yarlığayayım. Benden iste, sana vereyim. Sadaka ver, malını bereketlendireyim. Yakınların ile ilgilen ömrünü artırayım. Benden sıhhat ve afiyet dile ki seni sıhhatli kılayım. Şunu da iyi bil ki, selâmet, yalnızlıkta olduğu gibi, ihlâs da haramdan uzaklaşmakdır. Rağbet tevbede, zenginlik ise kanâattedir.

Toklukda ibâdet, dünya sevgisi ile Allah sevgisini, devamlı uyku ile gönül cilasını nasıl istersin? Miskinleri sevmemekle Allah'ın rahmetini; cimrilik ile Cenneti, dünya sevgisi ile sonsuz mutluluğu nasıl umarsın? Az bir ilim ile nasıl korkabilirsin?

Tedbîr gibi geçim, halkı incitmek gibi kaçınma, tevbe gibi şefaatçi, ilim gibi İbâdet ve korku gibi saadet yoktur.

Ölüm, bütün gizli işlerinizi açığa çıkarır, kıyamet onları ortaya kor. İşlediğiniz günahın küçüklüğüne değil, onu kime karşı işlediğinize bakın. Verilen rızkın azlığına veya çokluğuna değil,

58 Bu mânâ, aynı lâfızla Kur'ân-ı Kerim, (Fussılet sûresi: âyet: 46 da) mevcuttur.

onu veren Allah'a bakın. Benim mekr ü gazabımdan emin olma, nerden kızacağımı bilemezsin. Benim mekrim çok gizlidir. Ben, sizin görünüş ve servetlerinize değil, kalbinizdeki niyyetlerinize ve buna uygun olan amellerinize bakarım.

Ey Âdemoğulları, günahlarınızdan tevbe etmekle kendi kendinize ikramda bulunun. Salih amel ve iyi işlerle gaza edin. Allah'tan korkun, kıyamet kopmadan, elli bin yıl olan kıyametin dehşetini düşünün ve ona göre hazırlanın. İşitiriz dedikleri halde duymazlardan olmayın. Yasak olan ribayı (faiz) yemeyin. Allah Teâlâ yasakladığı halde ribayı yiyenlere müjde mi olur? Gönlüne gelen sıkıntı, bedenindeki arıza, mal ve rızkındaki eksiklik, hep mâlâyâni sözler ve zamanını değerlendirmemekten ileri gelir. Dilin doğrulmadıkça dînin doğrulmaz, Rabbinden haya etmeyince dilin de doğrulmaz. Başkalarının kusurlarını gördüğün vakit kendi kusurlarını hatırlamazsan, şeytanı memnun eder, Rahmanı gücendirirsin. Hâlbuki Allah Teâlâ: «Şeytan sizin düşmanınızda, ondan son derece sakının», buyurmuştur. Akın akın toplanacağınız kıyamet günü için sâlih amellerde bulunun. Orada saflar hâlinde Allah Teâlâ'nın manevî katında toplanırsınız. Harfi harfine kitabınız okunur, gizli ve aşikâre bütün yaptıklarınızdan sorulursunuz. Şunu da iyi biliniz, Ben öyle pâdişâhım ki, Bana benzer bir pâdişâh yoktur. Dünyada gündüzleri oruç tutanlara orada sayısız nimetler veririm. Tevbe edenleri azabımdan emîn kılarım. Bütün nimetler Bendendir. Bunun için yalnız Bana şükreyleyin. Rahmet Bana mahsustur, ancak Ben rahmet ederim, Benden rahmet dileyin. İbâdete lâyık olan ancak Benim, bunun için yalnız Bana ibâdet eyleyin. Aranan yalnız Benim, Bana yönelin. Verecek yalnız Benim, Benden isteyin.

Benden başka ibâdete lâyık ilâh olmadığına, ibâdetin ancak Bana mahsus bulunduğuna, Ben ve melekler tanıklık ederiz.

Katımda gerçek din, İslâm Dînidir. İyilik ve ibâdet edenlere Cenneti verirken, isyan edenlere de azâb ederim. Rahmetimden ümidini kesenler helak olur. Beni tanıyıp gereği gibi Bana kulluk edenler azâbdan kurtulur. Şeytanın nasıl bir düşman olduğunu bilip ona uymayan ve peşinden gitmeyenler, emin olup mutluluğa kavuşurlar. Âhireti bilip âhiret için çalışanlar hidâyete ulaşırlar. Rızkı Benim verdiğimi bilen için artık rızık kaygusu çekmesine lüzum kalmaz. Şeytanın nasıl bir düşman olduğunu bilen bir an bile ondan gafil olmaz. Ateşten korkan, onu geçinceye kadar emniyette kalmaz. Cenneti bilen günah işlemez. Her şey'i Benden bilen feryâd etmez. Benim Celâlimi bilen, kimseye kibretmez».

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Geminizi yenileyin, derya derindir. Azığınızı bol alın, mesafe uzaktır. Yükünüzü azaltın, yol engebelidir. Hâlis para alın, gittiğiniz yerdeki sarraf kalp para almaz.

Ey Âdemoğulları, güneşin sıcağına dayanamadığınız halde Bana nasıl isyan edersiniz? Halbuki Benim sizi azâb edeceğim Cehennem, güneşten çok daha şiddetlidir. O, yedi tabakadır. Her tabakada yetmişbin çukur vardır. Her çukurda yetmişbin avlu, her avluda yetmişbin tabut bulunmaktadır. Her tabut üzerinde yetmişbin akrep ve her akrebin bin kuyruğu vardır. Zakkumdan yetmişbin ağaç, her ağacın altında yetmişbin kelepçe, zincir, her kelepçede yetmişbin melek, her meleğin elinde yetmişbin yılan vardır. Her yılanın uzunluğu yetmiş arşın ve her yılanın ağzı zehir ile doludur».

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«İzzet ve Celâlim hakkı için Cehennemi kâfirler ve mülhidler için yarattım. Anaya babaya âsi olanlar, içki içenler, riba yiyenler, öksüzlere zulmedenler ve zina edenler için orayı hazırladım. Kâfirleri devamlı ve diğerlerini de cezaları bitinceye kadar orada

yakacağım. Fakat îmandan sonra sâlih ameller işleyip yaptıkları günahlardan tevbe edenlerin günahlarını da sevaba çeviririm.

Ey kullarım, bedenleriniz zayıf, yol uzak, yük ağır, sırat ince, hâkim ise âlemlerin Rabbi olan Allah'dır.

Ey Âdemoğulları, fâni, nimetleri geçici ve hayatı sona erecek olan bu dünyayı nasıl seversiniz? İyi biliniz ki Bana itaat ve ibâdet etmeyenler Cehenneme girecektir.

Cennete gelince; onun sekiz kapısı vardır. O da iç içe sekiz kattır. Her katta yetmişbin bahçe, her bahçede yetmiş-bin köşk, her köşkde yetmişbin avlu, her avlu da zümrüttendir. Her avluda yetmişbin ev, her evde ak gümüşten yetmişbin oda, her odada amberden yetmişbin sofra, her sofrada cevherden yapılmış yetmişbin çanak ve her çanakta yetmişbin türlü yemek vardır. Her odanın içinde kızıl altımdan kanepeler, her kanepenin üstünde atlas, kadife ve ipekten döşekler, her kanepenin etrafında süt, bal ve tatlı içkilerden âb-ı hayat akar. Akan her suyun etrafında çeşitli yemiş ağaçları, her evde incilerden yapılmış nice çadırlar ve her çadır içinde nice döşekler ve her döşek üzerinde hûriler ve hûrilerin etrafında inci gibi parlayan cariyeler vardır. Her köşkün üzerinde yetmişbin kubbe ve her kubbede Rahman tarafından yetmişbin hediye vardır ki bunlar, gözler görmemiş, kulaklar duymamış hattâ hatır ve hayâlden bile geçmemiş değer ve güzellikte şeylerdir. Canının arzu ettiği ve istediğin yemişler mevcut olup midenizin çektiği çeşitli kuşlar hâzırdır. Orada ölüm, tasa ve diğer sıkıntılar olmadığı gibi, namaz, oruç ve hac gibi ibâdetler de yoktur. Mahkeme ve hâkim bulunmadığı gibi, şikâyetçi ve davacı da yoktur. **«Yaptıklarına karşılık...»**[59].

59 Bu mânâ, aynı lâfızla Kur'ân-ı Kerim, (Secde sûresi, âyet: 17 de) mevcuttur.

Yine Allah Teâlâ buyuruyor ki:

«Ey Âdemoğlu, aramızda üç şey var: Bunların biri senin, diğeri Benim için, üçüncüsü de ortaktır. Aramızda ortak olan, senden istemek, Benden vermektir. Benim olan, canındır. Senin olan da amelindir. Aç kal, Beni gör. Bana kulluk et ve Bana ulaş. Beni iste ve Beni bul. Nice ileri gelenler var ki, fısk ve zulümleri sebebiyle Cehenneme girerler. Nice âlimler var ki, hasedleri sebebiyle Cehenneme girerler. Nice tüccarlar var ki, hıyanet ve aldatmaları sebebiyle Cehenneme girerler. Nice âbidler riyaları ve nice beyler kibirleri ve nice dervişler yalan söylemeleri sebebiyle Cehenneme girerler. Amelsiz ilim, yağmursuz buluta ve meyvesiz ağaca benzer. Zekâtı verilmeyen mal çorak ve tuzlu yere tohum ekmek gibidir.

Câhil için ilim, hayvan boynuna asılmış inci gibidir, ölmüş gönüller, suya düşmüş taç gibidir. Rağbet edilmeyen vaizler, ölülere ağıt ağlayanlar gibidir. Haramdan sadaka vermek, sidik ile abdest almak gibidir. Zekâtı verilmeyen mal, cansız beden gibidir. Tevbesiz ölen âlim direksiz kubbe gibidir».

DÂVUD (ALEYHİSSELÂM)'IN ÖLÜMÜ

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetine göre, Dâvud (aleyhisselâm) oldukça kıskanç bir zât idi. Bir gün bir yere gitmiş, eve döndüğünde içeride bir adamın oturduğunu görünce hiddetlenerek:

- Sen kimsin? diye sormuş.

Adam:

- Ben, elinden hiç kimsenin kurtulamayacağı bir kişiyim, demişti. Dâvud (aleyhisselâm) da kendisinin Azrail (aleyhisselâm) olduğunu hemen anlamıştı.

Dâvud (aleyhisselâm)'ın yüksekçe bir minberi vardı, orada ibâdet ederdi, ölüm meleği canını almaya gelince:

- Dur, aşağı ineyim de orada canımı al, dediği halde ölüm meleği dinlemeyip minberinde canını almıştı.

Yine nakledildiğine göre, Dâvud (aleyhisselâm) bir gün oğullarını bir araya toplamış ve:

- Size karşı bir suç işleyene ne gibi işlemde bulunuyorsunuz? diye sormuştu.

Bütün oğulları:

- Suçuna göre ceza veririz, demişler; bundan yalnız Süleyman (aleyhisselâm):

- «Afvederim», demişti. Bunun üzerine Dâvud (aleyhisselâm), Süleyman (aleyhisselâm)'a:

- Şayet bu afvettiğin adam bir daha sana karşı suç işlerse ne yaparsın? deyince, Süleyman (aleyhisselâm):

- Ona öyle iyiliklerde bulunurum ki, artık bir daha bana karşı kötülük yapma imkânı kalmaz, dedi.

Bunu dinleyen Dâvud (aleyhisselâm)

- Benim tahtıma oturmaya lâyık olan sensin, dedi.

Vehb'in anlattığına göre, Dâvud (aleyhisselâm) ruhunu kabzetmeye gelen ölüm meleğine:

- Benden sonra yerime kim geçer? diye sordu,

Ölüm meleği:

- Süleyman geçecek, diye cevap verdi.

Dâvud (aleyhisselâm):

- Şimdi rahat ettim, canımı alabilirsin, dedi.

Azrail (aleyhisselâm) minberde Dâvud (aleyhisselâm)'ın canını aldı ve onu ölmüş olarak minberden indirdiler. Olay, bir yaz ayının yirmialtıncı günü vuku buldu. Kuşlar Süleyman (aleyhisselâm)'a haber verdiler. Süleyman (aleyhisselâm) gelerek babasını yıkadı. Cennet kefeni ile sardı ve kırkbin kişi ile cenaze namazını kılarak defnettiler. Peygamber Efendimiz (sallâllahu aleyhi ve sellem), Dâvud (aleyhisselâm)'ın yüz yıl yaşadıktan sonra bir cumartesi günü âhirete intikal ettiğini haber verir. Salât ve selâm onlara olsun.

SÜLEYMAN (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Vehb'in anlattığına göre, Süleyman (aleyhisselâm) daha babasının mezarı başında iken Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek hem taziyede bulundu ve hem de İsrâiloğullarına halife olarak atandığını bildirdi. Bu emri tebellüğ eden Süleyman (aleyhisselâm) mezar başından kalkıp doğruca atasının mihrabına geçti. Hilâfet örtüsünü başına geçirdi. Mûsâ (aleyhisselâm)'ın asasını eline aldı, Yûsuf (aleyhisselâm)'ın sancağını getirtti, sekine ve vekar tabutunu aldı. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'ı gönderdi.

Hz. Cebrâil:

- Ey Süleyman, Allah Teâlâ sana selâm ederek, hükümdarlığı mı yoksa ilmi mi tercih ettiğini sordu?

Süleyman (aleyhisselâm) hemen secdeye kapanarak:

- Allah'ım, ilmi saltanat üzerine tercih ederim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ben, alçak gönüllü olanları severim, sen ki tevazu göstererek ilmi saltanat üzerine tercih ettin, Ben de hem ilmi, hem güzel ahlâkı ve üstelik akıl ile saltanatı sana verdim. Senden kibir ve ucûb gibi kötü huyları izâle ettim. Bütün dünyayı emrine

verdim. Yeryüzünde seyahat edip Benim kudret ve azametime delâlet eden şâyân-ı hayret yaratıkları gör, buyurdu.

Süleyman (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'nın kendisine verdiği bu nimetlere şükretmek üzere o gün akşama kadar başını secdeden kaldırmadı. Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Cennete git, oradan hilâfet yüzüğünü al ve Süleyman'ın parmağına geçir, buyurdu. Cebrâil (aleyhisselâm) da Allah'ın emrini yerine getirdi. Yıldız gibi parlak ve dört köşeli taşı olan bu yüzük aynı zamanda misk gibi kokardı. Taşlarının birinde: **«Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah»**, diğerinde: **«Allah'tan başka ilâh yoktur. O'ndan başka her şey yok olacaktır; hüküm O'nundur, O'na döneceksiniz»**[60], diğer tarafında: **«Mülk, ululuk ve azamet yalnız O'na mahsustur»**, diğer tarafında da: **«Yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur»**[61], yazılı idi.

Vehb'in anlattığına göre, Süleyman (aleyhisselâm)'a verilen yüzük, Cennette iken Âdem (aleyhisselâm)'ın parmağında idi. Âdem (aleyhisselâm) dünyaya inerken yüzük kendisinden alınıp, Arş tarafında saklandı ve Allah Teâlâ yüzüğe hitaben:

- Ey İzzet yüzüğü, Âdem anlaşmamızı unuttu ise seni, anlaşmayı unutmayacak olan birisinin parmağına takarım, buyurdu. Süleyman (aleyhisselâm) peygamber olunca, cum'a gününe tesadüf eden bir aşûra günü, Allah Teâlâ yüzüğü Cebrâil (aleyhisselâm) ile Süleyman (aleyhisselâm)'a gönderdi ve Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek yüzüğün Allah tarafından bir armağan olduğunu kendisine bildirdi. O da yüzüğü alarak parmağına taktı. Bununla beraber Cebrâil (aleyhisselâm) «Bismillâhirrahmânirrahim»i de Süleyman (aleyhisselâm)'a getirdi ve bu besmele sayesinde insanları, cinleri,

60 Bu lâfızlar biraz değişik seklide Kur'an-ı Kerim (Kasas: 88. Mü'minûn: 14 de) de mevcuttur.
61 Bu lâfızlar biraz değişik seklide Kur'an-ı Kerim (Kasas: 88. Mü'minûn: 14 de) de mevcuttur.

cadıları, kuşları ve yel'i Süleyman (aleyhisselâm)'ın emrine verdi. Nitekim âyet-i celîlede:

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً

«Bunun üzerine rüzgârı onun emrine bağlı kıldık; emriyle istediği yere rahatça akar giderdi»[62], buyurulur.

Müfessirlerin beyânına göre, Allah Teâlâ, Süleyman (aleyhisselâm)'a kuş dilini de öğretmiştir. Bir gün horozun biri öttü. Süleyman (aleyhisselâm):

- Bunun niçin öttüğünü ve ne dediğini biliyor musunuz? diye sordu.

Ve cevabında:

- «Ey gafiller, Allah'ı zikreyleyin», dedi, buyurdu.

Bir def'asında da bülbül ötünce, Süleyman (aleyhisselâm):

- Bülbül diyor ki: «Ben de bu dünyada bir yarım hurma yedim», dedi.

Tavus kuşu da ötünce Süleyman (aleyhisselâm):

- «İnsanlar nasıl doğarsa öyle de ölürler», diyor, dedi.

Bir ara da hüdhüd öttü. Bunun için de:

- «Yaratıklara acımayanlara acımazlar», diyor, dedi.

Dudu kuşunun ötüşünde de:

- «İyilik edersen iyilik bulursun», diyor, dedi.

- Övelik kuşunun ötüşünde:

- «Keşke bu halk yaratılmasaydı», demekte olduğunu, haber verdi. Güvercinin ötüşünde de: **«Yüce Rabbim, Seni** (noksanlıklardan) **tenzih ederim»,** diyerek Allah'ı tesbih ettiğini söyledi.

62 Sâd: 36

Kuzgun kuşunun ötüşünde ise:

- «Dilini tutan kurtulur», diyor, dedi.

Göğüs kuşunun ötüşünde ise:

- «Ne yaparsan yap, sonun ölümdür», diyor, dedi. Böylece bütün kuşlar Süleyman (aleyhisselâm)'ın huzurunda konuşmuş oldu ve o da onların söylediklerini halka açıkladı.

Nakledildiğine göre, bir gün savaş için yeni alınan atları hazırlamak ve onları seyretmek üzere meşgul olan Süleyman (aleyhisselâm) ikindi namazını unuttu, namaz da kazaya kaldı. Bunun üzerine Süleyman (aleyhisselâm):

- İbâdetime engel olan bu atların boyunlarını vurun, dedi. Hz. Ali (keremallahu veche)'nin anlattığına göre Allah Teâlâ güneşe müvekkel olan meleklere güneşi geri çevirmelerini emretti. Güneş yeniden parladı ve Süleyman (aleyhisselâm) ikindi namazını kıldıktan sonra güneş tekrar battı.

Nakledildiğine göre, bir defa Süleyman (aleyhisselâm)'ın yolu Mekke'ye uğradı ve:

- Burası âhirzaman peygamberi Hz. Muhammed (aleyhisselâm)'ın doğacağı yerdir, ne mutlu ona inananlara, dedi. Fakat o zaman Kâ'be putlarla dolu olduğu için orada namaz kılmadı ve durmadan geçti. Süleyman (aleyhisselâm) gidince Kâ'be ağladı. Allah Teâlâ niçin ağladığını sorunca, Kâ'be:

- Süleyman (aleyhisselâm) gibi bir peygamber ve Senin dostlarının ümmeti bana uğrayıp namaz kılmadan geçtiklerine üzülerek ağlıyorum, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ağlama, zira son peygamber Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem) sende doğacak, nice yüzler sende secdeye kapanacaktır.

Seni ziyaret etmelerini onlara borç kılarım. Onlar seni candan arzular. Put ve her türlü pisliklerden seni temizlerler, buyurdu.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın Peygamberimizden naklettiğine göre Allah Teâlâ'nın:

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّهٖ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ

«And olsun ki Süleyman'ı imtihan ettik. Biz onun saltanat tahtına bir Cin oturttuk; sonra mülk ve tahtına döndü»[63], buyurduğu Süleyman (aleyhisselâm)'ın imtihanı şöyledir: Süleyman (aleyhisselâm)'ın bir oğlu doğmuştu. Şeytan ve cinler: «Eğer bu oğlan canlı ve sağlam kalırsa artık biz emre âmâde olmaktan kurtulamayız; bugün onun emrinde, yarın oğlunun emrinde oluruz. Tek çare bu çocuğu öldürmek veya aklını başından almaktır», dediler. Rüzgâr, onların söyledikleri bu sözleri Süleyman (aleyhisselâm)'a duyurdu. O da bir korunma tedbiri olarak rüzgâra emretti ve o gün çocuğu bulutların üzerine yükselttiler. Oğlan havada öldü ve ölü olarak da kürsünün üzerine düştü. Süleyman (aleyhisselâm) işi Allah'a havale etmeyip böyle lüzumsuz bir tedbire başvurmasındaki hatâyı anladı ve hemen secdeye kapanarak tevbe ve istiğfar etti, hattâ üç gün halkın karşısına çıkmadı. Allah Teâlâ da ona:

- Üç gün kullarının işine bakmadın, diye kendisini azarladı. İşte Süleyman (aleyhisselâm)'ın kürsüsüne oturtulan cesed ve kıssa bundan ibarettir.)

Nakledildiğine göre, Süleyman (aleyhisselâm)'ın bir müddet başka bir oğlu olmadığı için bu oğlunun ölümüne son derece üzüldü. Bunun üzerine kendisine insan suretinde iki melek geldi. Meleklerden birisi:

63 Sâd: 34

- Bu adam benim tarlama girdi, ekinimi bozdu, dedi. Süleyman (aleyhisselâm) diğerine:

- Neden bunun ekinini çiğnedin? diye sordu.

O:

- Bu adam herkesin gelip geçtiği yola ekdi, başka yol yoktu, bunun için ben de oradan geçmek zorunda kaldım, dedi.

Süleyman (aleyhisselâm) öbürüne döndü ve:

- Niçin yol üzerine ekin ektin. Bilmiyor musun halkın yolu üstüdür, dedi. Bunun üzerine melek:

- Doğanların, ölüm yolundan geçtiklerini bilmiyor mu idin? Sen niye oğlanı doğurdun, dedi. Her ikisi de birden kayboldular. Süleyman (aleyhisselâm) ortalıklarda kimseyi göremeyince durumu anladı, tevbe ve istiğfar ederek Kur'an-ı Kerîm'de anlatıldığı gibi:

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِيٓ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾

«Rabbim, beni bağışla, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir mülk ver. Sen şüphesiz dâima bağışta bulunansın[64], dedi. Said b. Cübeyr: «İşte Süleyman (aleyhisselâm)'ın istediği mülk bu idi. Yâni bana bir mülk ver ki benden sonra alınmasın demektir», dedi. Bâzılarına göre: «Peygamberliğine bir nişan ve bir alâmet olarak kalmasını istemiş demektir».

Nakledildiğine göre Süleyman (aleyhisselâm) helâl lokma yemek için kendi elinin emeğini tercih etmişti. Zenbil yapar, iki akçaya satar, yoksullarla oturur ve: «Miskin, miskinlerle oturur», derdi. Ak abâ giyer ve daima yoksullarla düşüp kalkardı.

64 Sâd: 35

BEYT-İ MAKDİS'İN İNŞAATI

Dâvud (aleyhisselâm), Mûsâ (aleyhisselâm)'ın çadırı büyüklüğünde Beyt-i Makdis inşa etmeği düşünmüştü. Zaten namaz kılarken oradaki -sahraya yönelirdi. Çünkü orada meleklerin nurunu görmüştü. Bununla beraber birkaç defa inşaata başlamış ve her defasında inşaatı yıkılmıştı, hattâ bu yüzden Allah Teâlâ'ya şikâyette bulunmuştu. Allah Teâlâ:

- Kan akıtan kimse Benim beytimi inşa edemez, buyurdu.

Dâvud (aleyhisselâm):

- Ben, Allah rızası uğrunda gaza ve cihad ederek kâfirleri öldürdüm, dedi.

Allah Teâlâ:

- Evet, dediğin doğru, fakat nihayet bunlar Benim kullarım değiller mi idi? buyurdu.

Dâvud (aleyhisselâm):

- O halde bu beyti kim İnşa edecek? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Oğlun Süleyman yapacak, buyurdu.

Dâvud (aleyhisselâm), Hakk'ın rahmetine kavuşup yerine oğlu Süleyman (aleyhisselâm) halife olunca Allah Teâlâ ona Mûsâ (aleyhisselâm)'ın çadırının bulunduğu sahranın üzerinde Beyt-i Makdis'i inşa etmesini emretti. Bunun üzerine Süleyman (aleyhisselâm) insanları ve cinleri bir yere toplayıp aralarında iş bölümü yaptı. Cinlere, şeytanlara mermer ve beyaz yumuşak taş getirmelerini emretti. Onlar işlerine başladılar. Beyt-i Makdis'in haremini bu beyaz taş ve mermerlerle çevirdiler. Bu defa da doğrudan Beyt-i Makdis'in inşasını emretti; cinleri ve şeytanları üçe ayırdı. Bir kısmı deniz ve madenlerden cevher, altun ve gümüş gibi taşlar getirdi.

Bir kısmı misk ve anber getirdi Sonra mimarlar ve mühendisler toplanarak mescidi sarı ve yeşilden yumuşak taşlarla inşa etti; örtüsünü inci ve cevherler duvarlarını da yakut ve incilerle süslediler. Döşemesini de Firuzah-Pîrûze denen kıymetli taşlarla döşediler. Bu taşlar Nisabur dağında bulunurdu. Mescid öyle oldu ki geceleri parlardı. Yeryüzünde ondan parlak bina yoktu.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Allah Teâlâ cinnîlere bir melek görevlendirdi. Elinde ateşten bir kamçı, Süleyman (aleyhisselâm)'a isyan etmek isteyen cinnîleri hemen kamçılayıp yakardı.

Süleyman (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'dan üç dilekde bulunmuştur. Bunlardan biri, kendisinden sonra kimseye lâyık olmayan bir mülk, diğeri hikmet, üçüncüsü de Beyt-i Makdis'de iki rek'at namaz kılan kimseyi Allah Teâlâ'nın afvetmesi dileği idi. Allah Teâlâ, Süleyman (aleyhisselâm)'ın her üç dileğini yerine getirdi. Beyt-i Makdis bir bayram günü tamamlandı.

BELKIS KISSASI

Müfessirlerin anlattıklarına göre, Süleyman (aleyhisselâm) Beyt-i Makdis'i inşa ettikten sonra Hacca gitmeği kararlaştırdı. Beş bin deve beş bin öküz ve yirmi bin koyun kurban etti. Hac'dan sonra Yemen ve San'a'ya gitti. San'a, Mekke'ye bir ay uzaklıkta bir yerdi, öğle vakti San'a'ya geldi. San'a'nın iklimi hoşuna gitti. Orada yemek yedi. Yabancı bir Hüdhüd kuşu gördü. Kuşun adı İfrit idi. Bu kuş, Süleyman (aleyhisselâm)'ın uçan kal'asına gölgelik eden kuşlardan biri olan Hüdhüd'e Belkıs'ın sarayını anlattı. Bu yeri Hüdhüd merak ederek beraberce orayı görmeye gittiler. Fakat beride açılan gedikten Süleyman (aleyhisselâm)'ın uçan

kal'asına güneş sızınca, Süleyman (aleyhisselâm) Hüdhüd'ün yerinde olmadığını anladı ve:

- Ne oluyor, Hüdhüd'ü yerinde göremiyorum, nerede kaldı? Ya bana önemli bir haber getirir, ya da onu boğazlar veya şiddetle azâb ve işkence ederim, dedi. Kısa bir süre sonra Hüdhüd dönüp yerine geldi. Süleyman (aleyhisselâm) onu sorguya çekince Hüdhüd, Belkıs'ın sarayını ve halkının putperest olduklarını teferruatıyla anlattı. Bunun üzerine Süleyman (aleyhisselâm) bir mektup yazarak Belkıs'ın yatağına atılmak üzere Hüdhüd'e verdi ve:

- Bakalım yalan mı söylüyorsun doğru mu? Aynı zamanda dinle bak ne söyler ve ne yaparsa bana haber ver, dedi. Belkıs'ın oniki beyi ve her beyinin yüzbin askeri ve ayrıca çok mükemmel bir kürsüsü vardı.

Mektubda:

- Bu mektub Süleyman'dandır ve bunu rahmet ve merhameti bol olan Allah adiyle yazıyorum. Baş kaldırıp isyân etmeden Müslüman olarak bana gelin, yazılı idi. Mektubu mühürledi ve Hüdhüd'e verdi. Hüdhüd mektubu götürdü. Açık olan pencereden içeri girerek uyumakta olan Belkıs'ın yatağına bıraktı. Belkıs uyanıp mühürlü mektubu görünce korktu. Hemen meclisi topladı ve:

- Ey ileri gelenler, bana Süleyman (aleyhisselâm)'dan dehşetli bir yazı geldi. Yazıda kendisine itaat etmemiz, aksi halde büyük bir kuvvetle üzerimize yürüyeceği yazılmaktadır. Bu yazı üzerimde büyük etki yaptı. Fakat ben sizinle istişare etmeden hüküm vermem, ne dersiniz? diye sordu.

Onlar:

- Biz, büyük orduya, üstün kuvvete sahip ve savaşa hazır kimseleriz. Ancak emr ü ferman sizindir, ne emrederseniz ona göre hareket ederiz, dediler.

Belkıs:

- Alarma geçin, hâzır olun, buradan ayrılmayın, çünkü Süleyman (aleyhisselâm) gelirse buranın altını üstüne çevirir, sizi de rezil eder. Ben, Süleyman (aleyhisselâm)'a bâzı şeyler gönderip onun peygamber olup olmadığını deneyeceğim. Şayet bu denemeyi kazanırsa o bir peygamberdir, onunla savaş imkânımız yok, ona teslim oluruz. Şayet kazanamazsa o da bizim gibi bir hükümdardır, o zaman kendisiyle savaşırız, dedi.

Belkıs, kız kıyafetinde elleri kınalı beşyüz genç oğlan ve ayrıca erkek kılığında da beşyüz kız gönderdi. İki altun kerpiç, yakut işlemeli bir taç ve içinde eğri delikli bir inci bulunan birde hokka gönderdi ve dedi ki:

- İnsan ile cinden başka bir canlı bu eğri delikli inciye ip geçirsin. Ayrıca bir de taş gönderdi ki bunu da insanlarla cinlerden başkası delsin.

Gönderdiği adamlarına:

- Eğer bu adam peygamber ise bütün bu dediklerimi yapar ve bu oğlanlarla kızları birbirinden ayırır. Eğer size sert bakışlarla bakarsa biliniz peygamber değildir.

Böylece talimatını vererek elçilerini yola çıkardı. Bunları dinleyen Hüdhüd hemen gelip durumu Süleyman (aleyhisselâm)'a haber verdi. Durumu öğrenen Hz. Süleyman yirmi millik geniş bir sahayı altun ve gümüş kerpiçlerle döşedi. Bunlar, Belkıs'ın gönderdiği kerpiçlerin eb'adında idi. Girişde iki altun kerpiç yeri boş bırakılmıştı. Bütün hayvanlar bunların çevresini sarmış, cinnîler de Süleyman (aleyhisselâm)'ın etrafında saf tutmuştu. Hz. Süleyman kürsüsüne çıktı, oturdu. Zamanının büyükleri de etrafında yerlerini aldılar. Hayvanlar, o gümüş ve altun kerpiçlerin üzerine pislediler. Yani bunların hiç bir değeri olmadığı ilk bakışta göze çarpıyordu. Belkıs'ın adamları gelip altun ve gümüş

kerpiçlerin böyle perişan durumlarını görünce, getirdikleri kerpiçleri hediye olarak vermekten utandılar. Hattâ o iki kerpicin yerini daha ilk girişte görünce, bunlar, bu kerpiçleri oradan çaldınız diye bizi itham ederler korkusu ile kerpiçleri gediklerine yerleştirdiler. Elçiler Belkıs'ın mektubunu vermek üzere Süleyman (aleyhisselâm)'ın huzuruna kabul edildiler.

Süleyman (aleyhisselâm) güleryüz ve tatlı sözle onları karşıladı ve:

- Hani o insanla cinden başkasının iplik geçireceği ve bir şişe içinde bulunan eğri delikli inciniz nerede? diye sordu. İnci getirildi ve bir ağaç kurdu ağzına aldığı iplikle deliğin bir tarafından girip diğer tarafından çıktı, ipliği geçirmiş oldu. Yine Süleyman (aleyhisselâm):

- Delinecek taşı getirin, dedi. Ve ağaçkakan kuşu bu taşı deldi.

Kız ve erkekleri birbirinden ayırmak için de su getirtti, bunların el ve yüzlerini yıkamalarını emretti. Kızlar, sağ elleri ile aldıkları suyu sol ellerine koyarak yüzlerini yıkadı, erkekler de bunun tersini yaptı; sol ellerine aldıkları suyu sağ ellerine koyarak yüzlerini yıkadılar. Bu suretle kızları da erkeklerden ayırmış oldu. Süleyman (aleyhisselâm) gelen hediyeleri de kabul etmedi ve elçilere:

- Gidin, durumu bildirin, dedi. Elçiler gidip durumu Belkıs'a anlatınca,

- Bu, bir peygamberdir, teslim olmaktan başka çaremiz yoktur, dedi ve teslim olmak üzere adamları ile beraber yola çıktı.

Süleyman (aleyhisselâm) bir taraftan adamlarını etrafında toplayarak:

- Belkıs buraya gelmeden onun tahtını bana hanginiz getirebilir? dedi.

Cinnîlerden bir İfrit:

- Sen yerinden kalkmadan onun köşkünü ben buraya getiririm, dedi. Fakat bu önemli işin cinnîler tarafından yapılmasını

hoş görmeyen Süleyman (aleyhisselâm) onun bu sözünü duymazlıktan gelerek başkalarından daha cazip bir teklif bekledi. Kendilerinde kitap bulunanlardan biri Âsef bin Berhıya hemen öne atılarak:

- Sen gözünü yumup açmadan ben onun kürsüsünü buraya getiririm, dedi. Ve hemen kürsü geldi. Süleyman (aleyhisselâm) tahtı yanında görünce:

- Bu Rabbimin bana olan bir fazlı ve lûtf u keremidir, şükredip etmediğimi dener, dedi. (Bu tahtı Âsef'in getirdiği söylendiği gibi, Cebrâil (aleyhisselâm)'ın ve hattâ bizzat Hz. Süleyman'ın getirdiği de söylenir).

Süleyman (aleyhisselâm), cinnîlerin kasden, Belkıs'ın inciklerinin insana benzemediğinden bahsetmeleri üzerine bunu anlamak için Belkıs'ın geçeceği yolun üzerinde ve Süleyman (aleyhisselâm)'ın oturduğu yerin yakınında geniş bir havuz yaptırdı[65]. Altını su doldurup üzerini billur döşedi. Belkıs billuru bilmiyordu. Tam yolu üzerinde havuzu görünce oradan geçmek zorunda olduğu için hemen oturdu ve ayakkabılarını çıkardı. Oturduğu yerden onu seyreden Süleyman (aleyhisselâm), onun ayaklarında kusuru ve baldırlarında kıl olmadığını görünce hemen kendisine haber gönderdi, «O, billur camdır, ayakkabıları çıkarmak gerekmez, üzerinden geçsin» dedi. Belkıs da mahcûb olarak giyindi ve üzerinden geçti.

Aklî dengesini denemek için de tahtında bazı ufak tefek değişiklikler yaptırdı. Belkıs gelir gelmez:

- Tahtınız böyle mi idi? diye sorunca, Belkıs:

- Sanki o, dedi. Ve böylece aklî dengesinin de yerinde olduğunu anladı.

65 Nisâbûrî ve diğer tefsirler

Belkıs, Süleyman (aleyhisselâm)'a gerekli saygıyı gösterdi. Hz. Süleyman (aleyhisselâm)'ın Belkıs'dan Dâvud adında bir oğlu oldu.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ'nın, Süleyman (aleyhisselâm)'a verdiği saltanatının bir benzerini ondan evvel hiç kimseye vermediği gibi ondan sonra gelenlere de vermeyecektir. Zira insanlar, cinler, şeytanlar, hayvanlar, kuşlar ve rüzgâr hepsi onun emrinde idi. Nitekim Allah Teâlâ:

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾

«Süleyman'ın cinlerden, insanlardan ve kuşlardan müteşekkil olan ordusu toplandı. Hepsi toplu olarak gidiyorlardı»[66], buyurmuştur.

Süleyman (aleyhisselâm) idarî işleri Âsef'e bırakmıştı. Âsef'in binlerce ilim adamı ve herbiri bin kişiye bedel olan nice cihan pehlivanları vardı. Devleri Dimiryât'ın emrine vermişti. Bunların kimi insan suretinde, kimi öküz başlı, kimi yılan ve kimi ejderha şeklinde pençeli, kimi maymun suratlı, bâzıları eşek ayaklı, bir kısmı arslan sûretli, fil gövdeli, kimi dört ayaklı olup başı göğsünde ağızlarından ateşler püskürtürlerdi. Yedikleri sıcak rüzgâr, içtikleri kaynar sulardı. Bunların hepsi Dimiryât'ın emrinde idi.

Simurg kuşunu da kuşların başkanı yaptı. Kerkes başbakan idi. Yırtıcı hayvanlarda da arslan'ı başkan yaptı. Aynı zamanda arslan bir cihan pehlivanı idi. Diğer dört ayaklı hayvanların başına da fil'i getirdi. Bütün yılanların başına da ejderha'yı tâyin etti. İnsanlar ve cinler dahil hepsi bir an Süleyman (aleyhisselâm)'ın emrinde idiler.

66 En-Neml: 17

Süleyman (aleyhisselâm) bir gün cinnîlere bir geniş ovada, bir ipliği altun ve diğeri gümüş olmak üzere bir döşek dokumalarını emretti. Onlar da öyle bir itina ile bu döşeği dokudular ki bunun belli bir rengini tâyin mümkün değildi. Çünkü üzerinde çeşitli renkler mevcud idi. Döşeğin eni ve boyu üç mil idi. Üzerinde çeşitli inci ve kıymetli taşlardan gayet haşmetli bir kürsü inşa ettiler. Bunun sağında ve solunda ayrıca onikişer bin kürsü vardı. Sağındaki kürsülerde velîler, sâlihler ve iyi kimseler, solundaki kürsülerde de âlimler otururdu. Süleyman (aleyhisselâm)'ın kürsüsü bunlardan dört arşın daha yüksekte idi.

Ayrıca bu döşek üzerinde altun ve gümüşten yapılmış yetmiş mihrap var idi ki herbirinde bir velî otururdu. Ayrıca Tevrat ve Zebur ile uğraşan oniki bin müderris de burada yer alırdı. Bunların hepsinin seslerini rüzgâr Süleyman (aleyhisselâm)'a iletirdi. Anlattığımız bu tahtı rüzgâr taşırdı. Sabahleyin bir aylık mesafeye gider ve akşam üzeri tekrar geri dönerdi.'Uçan kal'anın üzerinde kuşlar saf bağlar ve Süleyman (aleyhisselâm)'ın üçyüz nikâhlı ailesi ve yediyüz de cariyesi vardı. Süleyman (aleyhisselâm) hepsi ile de münâsebette bulunurdu. Kürsünün iki yanında gözleri cevherden, tüyü lâl'den, başlarındaki saçları zebercedden iki arslan heykeli yapılmıştı. Bunlar da kendilerine mahsus kürsüler üzerine oturtulmuştu.

Süleyman (aleyhisselâm)'ın bu tahtının yetmiş ayağı vardı. Her ayağında bir arslan heykeli bulunurdu. Bunlar kızıl altundan olup elleri ile birbirlerine cevherler takdim ederlerdi. Her arslan da bir yılanın sırtına binmişti. Bunlardan daha yukarda altundan tavuslar ve kürsüler vardı. Süleyman (aleyhisselâm) kürsüye bindiği vakit o cevher gözlü ve güneş yüzlü mahbûbeler kendisine inciler saçarlardı. Bu tahta kim otururşa otursun hemen ardından bir dev ayakta durur, her devin ardında bir yırtıcı canavar

pençesini hazırlayarak beklerdi. Ayrıca sağ yanında yalın kılıçlı bir melek beklerdi ki bu da âsî devlere havale edilmişti.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre bu tahta «KEV-KEBÜ'L-CENNE -Cennet yıldızı-» derlerdi.

Bu kadar ihtişamına rağmen yine de Süleyman (aleyhisselâm) ölümden kurtulamamış ve altmış yaşında iken âhirete intikal etmiştir. Fakat gerçek mezarının nerede olduğunu kesin olarak kimse bilmez. Bâzılar Kalenrem denizinde olduğunu, on yaşında peygamber olup kırk yıl peygamberlik yaptıktan sonra elli yaşında burada öldüğünü, bâzıları da ellibeş yaşında iken öldüğünü söylerler.

Şurası iyi bilinmeli ki, Süleyman (aleyhisselâm) hilâfet, nübüvvet ve risâlet görevleri ile görevlendirildiği için bu süfli âlemde ve hattâ ulvî âlemdeki yaratıkların da sultanı oldu. Zira süfli âleme yâni yeryüzüne hükmetmek ancak ulvi âlem kuvvetiyle olur. Böylece Süleyman (aleyhisselâm) sultan olup cinnîlere, insanlara ve bütün âleme hükmeyledi. Allah Teâlâ bütün esma ve sıfatıyla devamlı olarak tecelli halindedir. İlâhî isimlerin bâzısı âlemin var olmasını gerektirir; Mûcidve Muhyî isimleri gibi. Diğer bir kısmı âlemin yokluğunu gerektirir, Muîd ve Mümît gibi. Zaman olur ki Allah Teâlâ var etmekle ve zaman olur ki yok etmekle eşyaya tecelli eder. Nitekim âyet-i celîlede:

كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ۚ

«**Her gün O, yeni bir icadda olan...**»[67] buyurulmuştur. Yâni her an Allah Teâlâ bir çok işler yapmakta ve ezelde takdir hükümleri vücuda getirmektedir. O'nun, taksimi kaabil olmayan her an icad ettiği işler, akıllara durgunluk verecek şekildedir:

67 Er-Rahman: 29

Süleyman (aleyhisselâm)'ın âlimlere hükmetmesinin sebebi:

وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ ۚ

«Davud'a Süleyman'ı hibe ettik)»[68], buyurulduğu gibi kendisinin Allah tarafından Dâvud'a bir hibe olmasıdır. Sonra da:

رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ

«Süleyman: Rabbim, beni bağışla. Bana Öyle bir mülk ver ki, benden sonra hiç kimsede olmasın, dedi»[69], âyet-i celîlesinde mülkün kendisine hibe yolu verildiğini anlıyoruz. Hibe ise, in'âm yolu ile hibe edenin bir ikramıdır, bunda dilediği gibi hükmeder. Yoksa bu tasarruf, ne Süleyman (aleyhisselâm)'ın kalbinin hamiyyet ve genişliğinden ve ne de eflâktaki ruhların yardımı iledir.

Yâni kesb ve kazanç yolu ile değil, doğrudan Allah'ın lûtfu ve vergisiyledir.

Belkıs'ın tahtını, göz yumup açıncaya kadar getiren Âsef bin Berhıyâ, bâzılarına göre bunu yer altından iki aylık yoldan getirmiştir.

Muhyiddin-i Arabî diyor ki; zamanın hareketi olmadığı bilinen bir gerçektir. Çünkü göz açıp yummadan bu taht ortaya geldiğine göre zaman hareketi yok demektir. Hareket olmayınca, hareket eden de olmaz. Harekette zaman şarttır. O halde bu taht, Belkıs'ın asıl tahtı değildir. Belkıs'ın tahtı orada yok oldu ve burada yeniden var edildi. Onun için Belkıs'a:

- Senin tahtın buna benzer mi? diye sorduklarında, o da:

68 Sâd: 30
69 Sâd: 35

- Sanki o, diye cevap vermiştir. Bundan şunu anlıyoruz ki Allah Teâlâ dilediği anda göz açıp yummadan var olanı yok, yok olanı da var eder. Artık bu, şüphe götürmez bir gerçektir. Bunu inkâr edenleri yerme sadedinde Allah Teâlâ:

بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ

«Hayır, onlar yeniden yaratılmaktan şüphe etmektedirler»[70], buyurmuştur. Yine bundan şu neticeye varılıyor ki, bütün eşya gerçek var değil, gerçek var Olanın eseridir. Zira varlık yokluğu ve yokluk da varlığı kaabil değildir. Gerçek var, ancak Allah Teâlâ'dır. O, yok olmayan bir bakîdir. Bütün eşya O'nun varlığına nisbetle yok sayılır. Çünkü O'nun varlığı kendi zâtından olup hem ezelî ve hem de ebedîdir. Fakat O'nun kadîm olan zât ve sıfatından başka her şey sonradan var olmuş ve bir an için de olsa yok olmaya mahkûmdur. Bu güzel usûl ve kaideye riâyet vaciptir. Çünkü ancak bu sayede Allah Teâlâ'nın kudret ve azameti hatırdan çıkmaz, îman ve marifet kuvvetlenmiş olur.

LOKMAN (ALEYHİSSELÂM)'IN GÖNDERİLMESİ

Vehb b. Münebbih'in anlattığına göre, Lokman (aleyhisselâm), Hz. Eyyûb'un kızkardeşinin oğludur. İkrime, Lokman (aleyhisselâm)'ın peygamber olduğunu söylerse de Süddî, onun peygamber olmadığını anlatır. Diğer bâzılarının da anlattıklarına göre, Allah Teâlâ, Lokman (aleyhisselâm)'a:

- Peygamberliği mi tercih edersin, yoksa hikmeti mi? diye sorunca, Hz. Lokman:

- Hikmeti tercih ederim, demiştir.

70 Kaf: 15

- Bunu neden tercih ettin? diye soranlara, Hz. Lokman:

- Allah Teâlâ peygamberlik verdiği kimseyi muhayyer kılmadı, beni muhayyer kılarak, hikmeti tercih etmeme mecbur etti, dedi. Kendisine hikmet verildiğini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ ؕ وَمَنْ يَّشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ ۚ

«And olsun Lokman'a, Allah'a şükretmesi için hikmet verdik. Şükreden kimse ancak kendisi için şükretmiş olur»[71], buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, rü'yasında Hz. Lokman'a melekler:

- Ey Lokman, yeryüzünde peygamber ve halife olup hükmetmeyi tercih eder misin? diye sordular.

Hz. Lokman:

- Hayır, istemem, zira huzur ve afiyet içinde olmak, çeşitli belâ ve imtihanlara dûçâr olmaktan daha iyidir. Zira peygamberlik gelince ibtilâ, mihnet ve meşakkatler de onunla beraber gelir, dedi.

Melekler:

- Peygamber görmedin, daha sana peygamberlik gelmedi, böyle belâlarla karşılaşacağını nereden bilirsin? dediler.

Lokman (aleyhisselâm):

- Hüküm mevkiinde olanın daima sıkıntı ve ıstırap içinde olduğunu bilirim. Hükmü, adalete uygun düşerse güzel, fakat zulmederse yeri Cehennemdir. O halde dünyada şerefli olmaktansa hor ve hakir olmak daha iyidir. Âhirette ise şeref, horluktan daha

71 Lokman: 12

hayırlıdır. Dünyayı âhiret üzerine tercih edenler, dünyada belâlarla karşılaşacakları gibi, âhirette de mahrum kalacaklardır, dedi.

Bu sözleri dinleyen melekler hayretler içinde kaldılar. Lokman (aleyhisselâm) uykusundan, Allah Teâlâ'nın kendisine bahşettiği hikmetlerle uyandı.

Diğer bâzılarına göre de, Lokman (aleyhisselâm) peygamber değildi, fakat kadılık yapan, dâvalarda hükmeden âdil bir melik idi.

Vehb'in anlattığına göre, Lokman (aleyhisselâm) Habeşli bir köle ve sâlih bir tüccar idi. Sonra âzâd oldu ve bu mertebeye yükseldi.

Hattâ bir kişi kendisine:

- Bu mertebeyi nasıl buldun? diye sordu.

Hz. Lokman:

- Doğruyu söylemek, emâneti koruyup sahibine vermekle, buldum, dedi.

Mücâhid: «Allah Teâlâ'nın, Lokman (aleyhisselâm)'a hikmet vermesi, ona tam akıl, Allah'ı bilmek, sadâkat ve doğruluk verdi demektir», demiştir. Zaten hikmet, ilim ve ilmin gereği ile ameldir. Bâzılarına göre hikmet demek, eşyanın mahiyetini, niteliğini ve özelliğini bilmek demektir.

Lokman (aleyhisselâm) bir yolculuğunda bir genç ile karşılaştı ve gence:

- Benim annem ve babam ne oldu? diye sordu.

Genç:

- Öldüler, dedi.

Hz. Lokman:

- O halde benim de işim bitti ve tasam kalmadı. Ancak kardeşlerim ne oldu? diye sordu.

Genç:

- Onlar da öldüler, dedi.

Hz. Lokman:

- O halde benim de kanatlarım kırıldı, demektir, dedi ve gence oğlundan sordu:

- Oğlum ne oldu? dedi.

Genç:

- Oğlun da öldü, dedi.

Hz. Lokman:

- İşte şimdi huzurum bozuldu, dedi. Nakledildiğine göre, Lokman (aleyhisselâm): **«Yalan konuşanın yüzünün suyu gider. Edeb, asaletten; ilim, maldan ve dünyalıktan üstün ve önemlidir»**, dedi.

Yine Lokman (aleyhisselâm): **«Mutluluğun alâmeti, doğruluk, edeb, hilm ve emânete riâyet edip sahibine vermek üzere dörttür»**, demiştir.

Lokman (aleyhisselâm), Dâvud (aleyhisselâm)'ın veziri idi. Tam bin yıl yaşadı. Lokman (aleyhisselâm)'ın peygamber olup olmaması, münakaşaya değmez, doğrusunu Allah bilir. Hikmet ve Kur'an kendisine verilen kimse, evvelkilere verilenden fazlasının kendisine verildiğini bilmelidir. Kendisine hikmet ve Kur'an verilen kimse, nefsini bilmeli, dünyalığından sebep dünya haline karşı zillete düşmemeli ve bu gibi ilim erbabının onlardan üstün ve ilim erbabına verilenin daha çok olduğunu bilmelidir. Nitekim bu ciheti anlatmak üzere Allah Teâlâ:

قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ ۚ

«De ki, dünya meta'ı (zevki) pek azdır»[72], buyurdu ve bütün dünyalığın az ve fakat ilmin çok yararları olduğunu bildirmiştir.

72 En-Nisâ: 77

ZÜLKARNEYN KISSASI

Vehb'in anlattığına göre, Zülkarneyn Romalı idi. Diğer bâzılarına göre Yemen meliklerinden ve tebayi'den olup adı Suayd idi. Allah Teâlâ'nın inayeti kendisine ulaştı ve bu sayede sâlih kimselerden oldu.

Allah Teâlâ ona:

«Seni, dilleri ayrı ayrı olan bir kavmi dine davete me'mu ettim. Onlar dört kabiledir. Kabilenin biri doğu tarafındadır ve adı Nâsik'tir. Biri batıdadır ve adı Mensek'tir. Biri güneydedir buna da Havil derler. Kuzeyde olan dördüncü kabileye de Kavil denilmektedir. Ayrıca yerin ortasında cinn ve insan adını alan iki kavim daha vardır», buyurdu.

Zülkarneyn:

- Bunlarla ben nasıl anlaşayım, hangi dili konuşup onlarla mücadele ve savaş edeyim? dedi.

Allah Teâlâ:

- Nur ile zulmeti, aydınlık ile karanlığı emrine verdim. Nur önünde, zulmet ardında yürüsün. Bu suretle onlar da sana uysunlar, buyurdu.

Zülkarneyn'in peygamberliğinde ihtilâf edilmiştir; bir kısmı peygamber olduğunu söylerken, diğer bâzıları sâlih ve âdil bir hükümdar olduğu kanâatindedir.

Kendisine Zülkarneyn denmesinin sebeblerinden biri, başının sağ ve solunda iki boynuzu olmasındandır. Diğer sebebi de doğu ile batıya hâkim olduğu için bu adı almıştır. Resûl-i Ekrem'e, İskender Zülkarneyn'in peygamber olup olmadığı soruldukta, «Yeryüzünde seyr ü sefer eden bir hükümdar idi», buyurdu. Bununla beraber peygamber olduğu da söylenir. En doğrusu, bu hususta ki dedikodudan vazgeçip işi Allah'a havale etmektir.

Mücâhid'in anlattığına göre, şimdiye kadar yeryüzüne dört kişi hâkim olmuştur. Bunların ikisi mü'min, ikisi münkirdir. Mü'minlerin biri Süleyman, diğeri İskender Zülkarneyn (aleyhisselâm)'dır. Münkirlerin biri Nemrud, diğeri de Buhtü'n-Nasr'dır.

Nakledildiğine göre, Nûh (aleyhisselâm)'ın Sâm, Hâm ve Yafes adlarında üç oğlu vardı. Sâm ; Arap ve Farsların, Hâm ; Habeş ve zencilerin atasıdır. Yafes de Türk ve Sikalibe yâni Bulgar, Boşnak, Çek, Hırvat gibi muhtelif milletlerin atasıdır. Bir de Ye'cüc ve Me'cüc vardır. Ye'cüc demek ateş alevi demektir. Bunlar zarar vermekte ateşe benzetilmişlerdir. Ye'cüc'ün ayrı ve Me'cüc'ün de ayrı bir kabile olduğu ve herbirinin kalabalık nüfusu bulunduğu, uzun süre yaşadıkları ve bin nüfus aileye mâlik olacak kadar yaşadıkları söylenir. Bunlar âhir zamanda çıkacaklar, dünyayı harap etmeye kalkışacak ve üç yılda cihana hâkim olacaklardır. Yalnız Mekke, Medine, Kudüs ve Tûr-i Sînâ'ya giremeyeceklerdir. Nihayet bunları Allah Teâlâ helak edip leşlerini denize döktürecektir.

Nakledildiğine göre, Zülkarneyn doğuya vardığında orada yaşayanlar Ye'cüc ve Me'cüc'den şikâyet ederek Zülkarneyn'den yardım istediler. Zülkarneyn bunlara demir, tunç, bakır ve benzeri madenleri getirmelerini emretti. Üçyüz mil boyunca olan iki dağ arasını su çıkıncaya kadar kazdırdı. Muazzam ateş yaktırdı ve: «Körükleyin», dedi. Böylece demir ve bakırı eritti. Elli arşın eninde ve üçyüz mil boyunda ve üçyüz arşın yüksekliğindeki bu arayı maden eriyikleri ile doldurup bir sed vücuda getirtti. Ye'cüc ve Me'cüc arkada kaldı. Kıyamete yakın Deccal'ın gelişinden sonra çıksalar gerektir. Çıktıklarında cihanı harab edip İsâ (aleyhisselâm)'ı muhasara ederler. İsâ (aleyhisselâm)'ın duası ile Allah Teâlâ onları helak eder.

Zülkarneyn bu seddi yaptıktan sonra güneşin doğmadığı karanlık bölgeye girdi. Karanlıktan çıkınca Zor adında bir şehir

ile karşılaştı ve oraya girdi. Zülkarneyn'in ölümü yaklaşınca birisi ona:

- Babanı mı çok seversin, hocanı mı? diye sordu.

O:

- Hocamı daha çok severim, dedi.

Adam:

- Niçin hocanı babandan daha çok seviyorsun? diye sorunca,

Zülkarneyn:

- Çünkü babam, fâni ve geçici olan yaşantımın sebebi, hocam ise ebedî mutluluğumun sebebidir, dedi.

Zülkarneyn ölüm döşeğine yattığı vakit vasıyyetinde: «Ben ölünce, sağ elimi tabutumdan dışarı çıkarın ve elime bir altun top verin. Bu, cihanı avucumun içine aldığıma işarettir. Sol elimi de tabuttan dışarı çıkarın fakat o, boş olsun. Bu da cihandan bir şey götürmediğime işarettir», dedi. Anasına da kendisi için ağlamamasını vasıyyet etti ve dedi ki: «Ardından ağlanacak, cihanda kimsesi olmayan ve ardında tek kişi ve bir şey bırakmayandır».

Otuzbir veya binyediyüz yaşında iken öldüğü söylenir[73]. Otuzaltı yaşında öldüğünü söyleyenler de vardır. Onyedi yıl hükümdarlık yapmış ve Zor şehrinde ölerek orada defnedilmiştir.

ÜZEYİR (ALEYHİSSELÂM)

Müfessirlerin anlattıklarına göre, Allah Teâlâ, Buhtü'n-Nasr'ı da helak etti. Fakat o zamana kadar Üzeyir (aleyhisselâm), Tevrat için gece gündüz ağlardı. Hattâ bu ıstırap ile halktan uzaklaşmıştı. Bir gün adamın biri Hz. Üzeyir'e:

73 Aslında İskenderler ikidir. Bu hususta tafsilâta lüzum yoktur. Bizim bahsettiğimiz Zülkarneyn, Kur'ân-ı Kerîm'de kendisinden uzun uzadıya söz edilenidir.

- Niçin ağlıyorsun? diye sordu.

Üzeyir (aleyhisselâm):

- Tevrat için ağlıyorum, zira onu yaktılar, dedi.

Adam:

- Tevrat'a sahip olmak ister misin? dedi.

Üzeyir (aleyhisselâm):

- Elbet isterim, dedi. Adam:

- Git elbiseni temizle ve oruca niyet et, yarın yine burada buluşalım, dedi.

Üzeyir (aleyhisselâm) söylenenleri yerine getirdi ve ertesi gün aynı yere geldi. Az sonra da aynı adam elinde bir çanak su ile çıkageldi. Bu gelen, Allah tarafından gönderilmiş bir melek idi. Üzeyir (aleyhisselâm) bu çanakdaki sudan içince Tevrât'ın bütün âyetlerini ve sûrelerini hatırladı. Bunun üzerine Üzeyir (aleyhisselâm) hemen geri dönerek İsrâiloğullarını Hakk'a davet etmeye başladı. Bundan sonra halk, Üzeyir (aleyhisselâm)'ı sevdi, öyle ki, Üzeyir (aleyhisselâm)'a, Allah'ın oğludur, diyecek kadar ileri gittiler.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre Buhtü'n-Nasr helak olup Üzeyir (aleyhisselâm) peygamber olarak geldiğinde, bir ağacın altına oturdu ve merkebini de ağacın dalına bağladı. Memleketin tamamen harap olduğunu görünce, «Harap olmuş bu memleket yeniden nasıl ihya ve imar edilir?» diye düşündü. Yâni bu hiç imar olur mu? demek istedi. Yok olup giden bir şey'in yeniden nasıl ihya ve imar edildiğini kendisine göstermek ve hattâ kendisinde tatbik etmek üzere Allah Teâlâ, Üzeyir (aleyhisselâm)'ı öldürdü. Hz. Üzeyir yüz yıl ölü olarak yattı. Sonra Allah Teâlâ onu diriltti.

Hz. Üzeyir:

- Ne kadar yattın? diye bir ses duydu.

- Ya bir ya da yarım gün yatmış olabilirim, diye cevap verdi.

Allah Teâlâ:

- Belki yüz yıl yattın, merkebine bak, buyurdu. Üzeyir (aleyhisselâm) baktı ki merkebi ölmüş, etleri çürüyüp kemikleri birbirinden ayrılmış. Bu arada yine bir ses:

- Ey kemikler, bir araya gelin, dedi. Hemen kemikler toplandı, etler bitti, deri teşekkül etti, canlandı ve eskisi gibi bir merkeb olarak meydana geldi.

Allah Teâlâ, Üzeyir (aleyhisselâm)'a Tevrat'ı tamam öğretti ve onu peygamber olarak gönderdi. Hz. Üzeyir:

- Allah'ım, hayrı da, şerri de yaratan Sen olduğun halde kötülük işleyene niçin ceza verirsin? dedi.

Allah Teâlâ:

- Bu sözünü hemen geri almazsan seni peygamberlikten uzaklaştırırım. Ey Üzeyir, sen günahın küçüklüğüne değil, onun kime karşı yapıldığına bak. Rızkın azlığına değil, onu sana verene bak. Karşılaştığın sıkıntılar sebebiyle kimseye şikâyette bulunma. Bu gibi şeylerden şikâyetçi olursan Ben de senin isyanını meleklere bildiririm, buyurdu. Sonra Üzeyir (aleyhisselâm) da âhirete göç etti.

YUNUS (ALEYHİSSELÂM)'UN PEYGAMBERLİĞİ

Vehb'in anlattığına göre, Allah Teâlâ, Yunus (aleyhisselâm)'ı İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderdiği vakit kendisine şu talimatı vermişti:

- Git onları imana davet eyle.

Yunus (aleyhisselâm) da Allah Teâlâ'dan aldığı bu emir gereğince gitti, kavmini îmana davet etti. Fakat onlar inkâr edip kabul etmediler. Bunun üzerine Yunus (aleyhisselâm) onlara:

- Üç günden sonra size azâb gelecek, dedi. Ve Allah Teâlâ'dan izin almadan aralarından çıkıp gitti. Ertesi gün yakıcı bir bulut üzerlerini kuşatınca azabın geleceğini anlayıp tevbe etmek istediler. Bu maksadla Yunus (aleyhisselâm)'ı aradıysalar da bulamadılar. İçlerinden birisi:

- Ben Yunus'un dediğini biliyorum. O: «Lâ ilahe illallah, Yunus Resûlüllah» diyordu. Biz de onu der ve Allah'a yalvarırız, Allah Teâlâ da bizden azabı kaldırır. Zaten va'dedilen azâb, yalnız Yunus (aleyhisselâm)'ın kavminden kaldırılmıştır. Çünkü bunlar çok düzenli bir şekilde dağa çıkarak Allah'a yalvardılar. Şöyle ki, kuzuları koyunlardan, buzağıları ineklerden, tayları kısraklardan ayırarak ayrı ayrı dağa saldılar. Bunlar birbirlerinden ayrı olarak meleşir, bağrışır ve kişneşirlerdi. Memedeki çocukları da annelerinden, kadınları erkeklerden, gençleri ihtiyarlardan ayırarak ayrı ayrı ağlaşıp sızlaşarak, feryâd ü figan ederek dağlara çıkıp, «Lâ ilahe illallah, Yunus Resûlüllah» diye Allah'a yalvarıp yakardılar. Allah Teâlâ da onların dileklerini kabul ederek azabı onlardan kaldırdı. O gün Aşure günü idi. Yunus (aleyhisselâm) saklı bulunduğu yerden onlara azabın gelmediğini görünce oradan uzaklaştı ve bir deniz kenarına geldi, gemiye binerek yol aldı.

Nakledildiğine göre, Yunus (aleyhisselâm) karısı ve iki oğlu ile birlikte yola çıkmıştı. Yolda oğlunun birini kurtlar parçaladı, karısı kayboldu, diğer oğlu da denize düşerek boğuldu. Yunus (aleyhisselâm) bundan son derece üzüldü ve ağladı. Allah Teâlâ:

- Ey Yunus, karından ve çocuklarından çok şikâyet etmiştin, Ben de onları aldım. Şayet bunları istiyorsan tekrar kavmine dön, Ben de onları sana iade edeyim, buyurdu.

Kavminin arasından çıkıp giden Yunus bir gemiye binmişti. O zamanki gemicilerin âdetine göre köleleri gemiye almazlardı. Bunun için Yunus (aleyhisselâm)'a da köle olup olmadığını sordular. Bir yerde gemi durdu hareket edemedi. Bunun üzerine gemiciler:

- İçinizde kaçak bir köle var, dediler. Fakat bu sözü kimse dinlemedi. Nihayet kur'aya baş vurdular. Çekilen üç kur'anın üçü de Yunus (aleyhisselâm)'a çıktı. Büyük bir balığın geminin yolunu kestiği görülüyordu. Bu balık, Allah'ın emri ile buraya gelmişti. Yunus (aleyhisselâm) durumu görünce gerçekte kaçak kulun kendisi olduğunu anladı ve hemen kendisini denize attı. Balık hemen Yunus (aleyhisselâm)'ı yuttu, balığı da daha büyük bir balık yuttu. Allah Teâlâ balığa Yunus (aleyhisselâm)'a dokunmama emrini verdi ve:

- Yunus'u sana yem olarak vermedim, belki senin içinde zindana attım, sende emânet olarak dursun, buyurdu.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, Allah Teâlâ balığa:

- Senin mideni Yunus'a mescid ettim, orada ibâdet etsin, buyurdu. Yunus (aleyhisselâm) kırk gün balığın karnında kaldı. Orada: «Lâ ilahe illâ ente sübhâneke innî küntü minezzâlimin» diye tesbih ederdi. Bâzıları yirmi, bâzıları yedi ve bâzıları üç gün balığın karnında kaldığını söylerler. Bâzılarına göre de sabah balığın karnına girdi, akşam çıktı. Doğrusunu Allah bilir.

Nakledildiğine göre, Yunus (aleyhisselâm)'ı yutan balık denize dalmadı, belki başını havada tutarak gemi ile yoluna devam etti. Bu suretle Yunus (aleyhisselâm) hem nefes alıp verdi ve hemde Rabbini tesbih etti. Böylece karşıya geçince Yunus (aleyhisselâm) kenarda karaya çıktı. Bunu gören gemicilerin hepsi îmana geldiler. Karaya çıkan Yunus (aleyhisselâm) orada biten kabağın yaprağının gölgesine sığındı. Çünkü kabak yaprağına sinek konmaz. Bu arada

bir de geyik gelerek onu emzirdi. Bir melek de Cennet'ten ona elbise getirdi. Yunus (aleyhisselâm) meleğin getirdiği elbiseyi giydi. Sonra ağacı ve meyvesi bol bir köye gitti. Köy halkının meyvelere önem vermediğini, meyvelerin yere dökülüp yerlerde ziyan olduğunu görünce, Hz„ Yunus:

- Niçin böyle yapıyorsunuz, meyveleri korumuyorsunuz? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Ey Yunus, meyvelere acıyorsun da kavmine biç acımıyorsun, buyurdu.

Bunun üzerine Yunus (aleyhisselâm) hemen kavmine döndü. Kavmi, Yunus (aleyhisselâm)'ın geldiğini duyunca onu karşılayıp şehre götürdüler. Ondan sonra Allah Teâlâ, kavmini kendisine iade etti.

Nakledildiğine göre, bir gün bir toplum Yunus (aleyhisselâm)'ın evine gelmişler, bakmışlar ki Yunus (aleyhisselâm)'ın eşi alabildiğine kendisine darboğazlık etmekte, Yunus (aleyhisselâm) da buna ses çıkarmamaktadır. Buna şaştılar ve durumu Yunus (aleyhisselâm)'dan sordular. Yunus (aleyhisselâm) da:

- Hiç şaşmayın, ben Allah Teâlâ'dan, çekeceğim azabı bana dünyada çektirmesini istemiştim. Allah Teâlâ da bu kadın ile evlenmemi bana emretti. Ben de bunu aldım ve azâbımdır, çekiyorum, dedi.

Nitekim Hz. Ali de:

- Dünya azabı yaramaz kadın, âhiret azabı da yine yaramaz kadındır ve kadın, kişinin cehennemidir, buyurmuştur.

Bundan sonra Yunus (aleyhisselâm) Ninova'da yerleşti ve ölünceye kadar orada kaldı.

ZEKERİYYA VE YAHYA (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİKLERİ

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, Süleyman (aleyhisselâm)'ın Rehîam ve İmran adlarında iki oğlu vardı. Zekeriyya (aleyhisselâm) Rehîam soyundan idi. Yâni, Süleyman (aleyhisselâm)'ın torunlarındandır. Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın hanımının adı Elyesa', İmran'ın hanımının adı da Hanne idi. Zekeriyya (aleyhisselâm) peygamber olmadan dülgerlikle iştigal eder ve ibâdetini Beytü'l-Makdis'de yapardı.

Bir gün Cebrâil (aleyhisselâm). Hz. Zekeriyya'ya gelerek selâm verdi. Zekeriyya (aleyhisselâm) kim olduğunu sordu. Cebrâil (aleyhisselâm) kendisini tanıttı ve Allah tarafından peygamber olarak görevlendirildiğini, halkı dine davete me'mur edildiğini kendisine bildirdi ve dedi ki:

- «Allah Teâlâ seni İsrâiloğullarına peygamber gönderdi ve: «Onları, Beni tanıyıp Bana kulluk etmeye davet et», buyurdu. Beni zikreyle, bir an unutma, çünkü Beni unutanı Ben rahmetimden uzaklaştırırım. Beni ananı Ben de rahmetimle anarım», buyurdu. Bu emri alan Zekeriyya (aleyhisselâm) hemen şükür secdesine kapandı ve kalkarak İsrâiloğullarını davete koyuldu. Bâzıları îmana geldi. Zekeriyya (aleyhisselâm) hayli bir süre bunların arasında kaldı.

Burada İmran'ın ehli ve Hanne'den Hz. Meryem'in nasıl doğduğunu ve Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın Meryem'i katına nasıl aldığını bilmek gerekir.

Müfessirlerin beyânına göre, Zekeriyya (aleyhisselâm) kapısı yüksek bir mihrap yaptı. Hz. Meryem bu hücreye girdi, hayız görünceye kadar dışarı çıkmadı. Bu sırada Zekeriyya (aleyhisselâm), Hz. Meryem'i mihrabından alıp teyzesinin evine getirdi. Hz. Meryem'in teyzesi, Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın hanımı

idi. Mukatil'in anlattığına göre Hz. Meryem hayızdan temizlenip yıkandıktan sonra tekrar mihrabına döndü. Zekeriyya (aleyhisselâm), Hz. Meryem'in hücresine ne zaman girse orada çeşitli yiyecekler, meselâ kış mevsiminde yaz mevsiminde yetişen yeşillikler, yaz mevsiminde de kış mevsiminde yetişen meyveler bulurdu. Hattâ bir gün Hz. Zekeriyya:

- Bu yemişler sana nereden geliyor? diye sordu. Hz. Meryem:

- Allah'tandır. O, dilediğini hesapsız olarak rızıklandırır, dedi.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا ۖ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ۖ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

«Ey Meryem, bu sana nereden geldi? demişti. O: «Bu, Allah'ın katındandır», cevabını vermişti. **Doğrusu Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır»**[74], buyurulmuştur.

Hasan-ı Basrî'nin anlattığına göre Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın bir vârisi yoktu. İyice yaşlanmıştı, hattâ kendisinin 99 ve karısının da 98 yaşında olduğu bir sırada mihrabına çekilerek gizli bir münâcâat ile:

- İlâhi, kemiklerim zayıfladı, saçım ağardı. Sana kulluk ve duada kusur etmedim. Ben geleceğimi düşünür ve geride kalanlardan korkarım. Bana ve Yâkub oğullarına vâris çıkacak hayırlı bir halef ver, diye duâ etti. Bu sırada kendisine gelen bir melek:

- Ey Zekeriyya, Allah Teâlâ sana bir oğlan müjdeler ki onun adı Yahya'dır, dedi.

74 Âl-i İmran: 37

Zekeriyya (aleyhisselâm):

- Benden bir çocuk nasıl olur, halbuki ben yaşlandım ve karım da kısır, dedi.

Allah Teâlâ:

- Seni yoktan vâr etmeye kaadir olan Ben, bu yaşta da sana bir oğlan veririm, buyurdu. Nitekim âyet-i celîlede:

اَنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيٰى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَسَيِّدًا وَ
حَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصّٰلِحِينَ

«Allah sana Allah'ın sözüne inanan, efendi, iffetli iyilerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler»[75], buyurmuştur. Yahya (aleyhisselâm)'a bu adın verilmesi, ölmeyip şehid olduğu, yahut hiç isyan etmeden ve hattâ hiç isyan işleme azminde bulunmadan ömrünü ibâdetle ihya eylediği içindir. Nitekim Peygamberimiz Efendimiz:

- Yahya, hiç günah işlemediği gibi, günaha da azmetmemiştir, buyurmuştur. Yukarıdaki âyette geçen Hasûr kelimesi, kendini mahsur etti ve kadınlardan son derece sakındı, demektir.

Nakledildiğine göre Yahya (aleyhisselâm) yaz ayının yirmibeşinci günü doğdu. Otuz yaşında peygamber oldu ve Allah Teâlâ kendisine:

يَايَحْيٰى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ

«Ey Yahya, kitaba kuvvetle sarıl»[76], buyurdu. Ayrıca hüküm ve hikmet, daha küçük yaşta iken kendisine verilmiş, hikmetli sözler dilinde belirmişti. Nitekim âyet-i celîlede:

75 Âl-i İmran: 39
76 Meryem: 12

وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا

«**Daha çocuk iken ona hikmet verdik**»[77], buyurulmuştur.

Hasan-ı Basrî'nin anlattığına göre Yahya ile İsâ (aleyhisselâm) arasında şöyle bir muhavere geçer. Yahya (aleyhisselâm), Hz. İsâ'ya:

- Sen benden üstünsündür, dedi. İsâ (aleyhisselâm):

- Hayır, sen benden üstünsün, zira «**Selâm bana**», demekle ben kendime selâm verirken «Selâm ona», buyurmakla da Allah Teâlâ sana selâm vermiştir, demiştir.

Nakledildiğine göre Yahya (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'dan o kadar korkar ve korkusundan o kadar gözyaşı akıtırdı ki, yaşları yüzünde iz bırakmıştı.

Yine nakledildiğine göre, Zekeriyya (aleyhisselâm) va'z ederken cemaat arasında Yahya (aleyhisselâm)'ı görünce hep Allah'ın lûtf u kereminden, Cennet ve nimetlerinden bahsederdi. Onu görmediği yâni Yahya (aleyhisselâm)'ın bulunmadığı sırada Cehennem'den ve Allah'ın azabından söz ederdi. Bir gün Zekeriyya (aleyhisselâm) yine va'z ederken cemaat arasında Yahya (aleyhisselâm)'ı görememişti. Halbuki paltosunu başına çekmiş, başını eğmiş va'z dinliyordu. Fakat Hz. Zekeriyya onu farkedemediği için Cehennem'den haber verip ağlamaya başladı ve dedi ki: «Cebrâil (aleyhisselâm) bana şöyle haber verdi:

- Cehennem'de Sekran adında bir dağ ve bu dağın içinde Gazban adında bir dere vardır. Bu derede ateşten bin kuyu vardır. Her kuyunun derinliği ikiyüz yıllık yoldur. Bu kuyuların içinde ateşten tabutlar bulunur. Her tabutun içinde ateşten kaftanlar, paltolar ve zincirler vardır.

77 Meryem: 12

Yahya (aleyhisselâm) bunları duyunca, «Ah Sekran'dan, vâh Gazban'dan» diyerek başını alıp dağlara doğru yol aldı ve gitti. Zekeriyya (aleyhisselâm) ile eşi onu aramak için peşine düştüler. Yolda bir çoban ile karşılaştılar. Kendisinden Yahya (aleyhisselâm)'ı sordular. O da: «Şu derede... «Yerim Cennet midir, Cehennem midir bilmem, bunun için ne yer ve ne de içerim» diyerek ağlayıp duruyor» dedi. Anne ve babası kendisini orada buldular.

Annesi:

- Seni dokuz ay karnımda büyütüşüm hakkı için şu arpa ekmeğini kursağına indir ve benimle eve dön. Eğer gelmezsen süt hakkımı sana haram ederim, dedi.

Yahya (aleyhisselâm) annesinin söylediklerini duyunca onunla beraber eve döndü. Babası Zekeriyya (aleyhisselâm):

- Benim istediğim, sana verdiğim şu cübbeyi giymendir, dedi. Yahya (aleyhisselâm) cübbeyi alıp giydi. Annesi mercimek pişirdi, Yahya (aleyhisselâm) yedi ve uykuya yattı. Rü'yasında:

- Ey Yahya, Benim evimden daha iyi ev mi buldun? Benim komşuluğumdan daha iyi komşu mu buldun? Nedir bu yaptığın? İzzet ve celâlim hakkı için eğer Firdevs Cennetini görsen ona hevesinden etin ve yağın erirdi. Eğer Cehennemi görsen, bunun dehşetinden ve korkusundan hemen et ve yağların erir, gözlerinden yaş yerine sarı su ve kan akardı, dendi.

Uykusundan uyanır uyanmaz, ağlayarak anne ve babasına döndü ve:

- Benim eski hırkamı verin, cübbenizi alın, dedi. Yahya (aleyhisselâm)'ın böyle durmayan gözyaşları karşısında Allah Teâlâ ona merhamet ederek, daha çok ibâdet etmesine imkân bahşetmek üzere:

- Ey Yahya, Cehennemi sana haram ettim, buyurdu. Onlar da emniyet ve huzur içinde ibâdete koyuldu ve Allah'ın cemâlini müşahede için şükre koyuldular.

Haris b. Eş'arî'nin rivayetine göre, Resûl-i Ekrem:

- Yahya (aleyhisselâm) bir gün şeytanla karşılaştı ve: «Ey İblis, en çok sevdiğin ve en büyük düşmanının kim olduklarını bana anlat», dedi.

Şeytan:

- Mü'minlerden en çok sevdiğim ve en iyi dostlarım, cimri olanlardır. En büyük düşmanım ve hiç sevmediğim de fâsık olsa bile cömerd olan mü'mindir. Eğer sen olmasan ben bunu kesinlikle söylemezdim, dedi.

Yahya (aleyhisselâm):

- Şeytan demek istiyor ki, bir mü'min cimri ise onun cimriliği bana yeter, fakat cömerd olan fâsık da olsa korkarım bir gün tevbe eder, Allah tevbesini kabul eder ve iyilerden olur.

ZEKERİYYA (ALEYHİSSELÂM)'IN ÖLÜMÜ

Nihayet bir gün Zekeriyya (aleyhisselâm) da Yahudilerden kaçmak zorunda kaldı. Kaçarak bir ormana girdi. Onlar onu tâkib ederek ardından yaklaşınca, bir ağaca sığındı. Ağaç, Zekeriyya (aleyhisselâm)'ı içine aldı ve fakat hırkasının bir ucu dışarda kaldı. Onlar Zekeriyya (aleyhisselâm)'ı bulamayınca, şeytan:

- İşte hırkası, bu ağaçta saklıdır, dedi. Onlar da ağacı testere ile yukardan aşağı ikiye biçtiler. Testere Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın başına değince, bir âh çekti ki dağlar taşlar yerinden oynadı. Hemen Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'ı gönderdi. Hz. Cebrâil:

- Eğer bir daha âh çekersen Allah Teâlâ seni peygamberlik defterinden siler, dedi. Zekeriyya (aleyhisselâm) da bu acıya katlanarak şehîd oldu. Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın şehâdeti güz ayının beşinci gününe rastlar.

YAHYA (ALEYHİSSELÂM)'IN ÖLÜMÜ

Nakledildiğine göre, o zamanlar İsrâiloğullarının bir hükümdarı ve hükümdarın da bir karısı vardı. Karısının başka kocasından bir kızı bulunuyordu. Kadın, kral başka bir kız ile evlenir korkusundan o başka kocasından olan kızını, kocası krala vermek istedi. Durumu Yahya (aleyhisselâm)'a bildirdi ve ondan müsaade almak istedi. Yahya (aleyhisselâm):

- Bu, dinde yasaktır, diyerek kadını reddetti. Kadın buna içerleyerek Yahya (aleyhisselâm)'ı öldürtmek istedi. Bir gün kralı iyice sarhoş edip süsleyip püslediği kızını krala takdim etti. Sonra da kıza hayran olan krala:

- İşte Yahya bu kızı sana vermeme engel oluyor, onu öldürmeni istiyorum, dedi. Kral hemen Yahya (aleyhisselâm)'ı getirtip koç boğazlar gibi boğazlattı ve güz ayının yirmi dokuzuncu günü Yahya (aleyhisselâm) şehîd oldu. O gün yer ve göklerin melekleri Yahya (aleyhisselâm) için ağladı ve:

- İlâhî, hangi günah için Yahya'yı boğazladılar, dediler.

Allah Teâlâ:

- Yahya kulumun hiç bir günahı olmadığı gibi, hiçbir günah işlemeyi aklından dahi geçirmemiştir. Ancak o Beni sever, Ben de onu severdim, onun için onu şehîd ettirdim. Zira sevene, sevgi içinde kalmak gerekir, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Yahya (aleyhisselâm) şehîd olunca İsâ (aleyhisselâm) da aralarından uzaklaştı. Allah Teâlâ, Bâbil krallarından Herdûs adında birini Yahya (aleyhisselâm)'ı şehîd edenlere musallat etti.

Kral:

- Kudüs'ü alırsam bütün halkını öldürürüm, kanları benim askerim arasında sel gibi akar, dedi. Nihayet Kudüs'ü zabtetti, fakat Yahya (aleyhisselâm)'ı öldüren kralı bulamadı. O, ölüler arasında gizlenmişti. O gün Yahya (aleyhisselâm) için yetmiş bin kişi boğazlandı. Ayrıca yediyüz oğlan getirip onları da boğazladılar. Bununla da yetinmeyerek geride kalanları da yakmak istediler. Fakat bu arada birisi:

- Yahya'nın kanı hürmetine bizi bağışla, deyince, gelen hükümdar geride kalanları afvetti ve onlar da inananlardan oldular.

İSÂ (ALEYHİSSELÂM)'IN PEYGAMBERLİĞİ

İsâ (aleyhisselâm) hakkında Allah Teâlâ:

إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي ۚ إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

«İmran'ın karısı: «Ya Rabbi, karnımda olanı hür olarak sana adadım, benden kabul buyur, doğrusu işiten ve bilen ancak Sensin»[78] buyurmuştur.

Mukatil'in anlattığına göre, Meryem'in annesi, Hanne; İmran'ın eşi, Kafuza'nın kızı idi. Hz. Meryem, İmran'ın kızıdır. İmran,

78 Al-i İmran: 35

Mattan'ın oğludur. Mattan da Süleyman (aleyhisselâm)'ın oğullarındandır. Hanne, İmran'dan gebe kalınca:

- Ben bu doğumdan kurtulursam doğan çocuğu hür olarak Beyt-i Makdis'e veririm, diye adakda bulundu.

Resûl-i Ekrem (sallâllahu aleyhi ve sellem) buyurdular ki:

- Doğan her çocuğa şeytan dokunur. Yalnız Meryem ve İsâ (aleyhisselâm)'a el değdirememiştir.

Nakledildiğine göre, bir gün İmran hanımına:

- Karnındaki çocuk kız olursa ne yapacaksın? dedi. Hanne buna üzüldü. Nihayet çocuk kız olarak doğdu. «Allah'a kulluk ve ibâdet etti mi?» anlamında olan Meryem adını kendisine verdiler. Çocuğu kundaklayıp Beyt-i Makdis'in mihrabına koydular. Kudüs'ün ileri gelenleri bir araya gelip herbiri çocuğun bakımını üzerine almak istedi. Zekeriyya (aleyhisselâm) ise:

- Hayır, hak benimdir, zira teyzesi de bendedir, diye gerekçe gösterdi. Bunun üzerine kur'aya baş vurmak zorunda kaldılar. Zekeriyya (aleyhisselâm) zamanında kur'a şöyle yapılırdı: Suya birer kalem batırılırdı, kimin kalemi batmazsa kur'ayı o kazanırdı. Hep beraber Şirvan gözesinin başına gittiler ve herkes oradan kalemlerini suya attılar. Hepsinin kalemi battı, yalnız Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın kalemi batmadı ve böylece kur'ayı kazanmış oldu. Herkes de, hak bunundur, dediler. Nitekim âyet-i celîlede:

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا

«Rabbi onu güzel bir kabulle karşıladı, güzel bir bitki gibi onu yetiştirdi; onu Zekeriyya'nın kefaletine bıraktı»[79], buyurulmuştur.

79 Al-i İmran: 37

Zekeriyya (aleyhisselâm), Meryem'i büyütmek için yanına aldı ve ibâdet için mihraba koydu. Allah Teâlâ da, Meryem'e Cennet'ten yemişler gönderdi. Bir gün Cebrâil (aleyhisselâm), Meryem'e:

- Allah'a ibâdet ederken ayakta çok dur, yâni namazın kıyamını uzat, dedi. Bunun üzerine Meryem gece namazlarında kıyamı o kadar uzatırdı ki, ayakları şişerdi.

Müfessirlerin anlattıklarına göre, bir gün yine Cebrâil (aleyhisselâm), Meryem'in yanına gelerek:

- Allah seni temiz yarattı ve sana bir oğlan verdi, bu oğlan babasız olarak senden doğacaktır. Ey Meryem, Allah Teâlâ sana bir kelime müjdeler ki adı İsa'dır. O, dünya ve âhirette azizdir. Büyüdüğü vakit konuşacağı gibi, daha beşikte iken de konuşur, dedi ve gitti. Sonra Meryem aybaşı olunca doğu tarafındaki bir hücreye çekilip yıkandı ve temizlendi. Bu sırada yâni yıkanırken Cebrâil (aleyhisselâm) bir genç suretinde karşısına çıktı. Onu gören Meryem korktu ve:

- Senden Rahmân'a sığınırım, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Ben Allah tarafından gönderilen bir resulüm, sana bir erkek evlâd müjdelemeye geldim, dedi.

Meryem:

- Ben namuslu bir kadınım, kimsenin eli bana değmedi, kimse ile münâsebette bulunmadım, ben nasıl çocuk doğururum? dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Doğrusun, fakat Allah Teâlâ, «Bu, Benim için kolaydır, aynı zamanda (Madde ve tabiat bataklığına saplananlar için) bu oğlanı bir ibret, itibar, ders alma, rahmet ve âyet, yâni kudretime alâmet kılarım» buyurdu, dedi. Böylece Cebrâil (aleyhisselâm)'ın üfürmesi ile Meryem, İsâ (aleyhisselâm)'a hâmile kaldı.

Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ı yaratıp zürriyetinden ahdini aldığı vakit, (ki bu sırada kiminin suyunu ataları beline, kimininkini de anaları rahmine koymuştur) İsâ (aleyhisselâm)'ın suyunu annesinin rahmine koydu ve eşeysel olarak iki suyu Meryem'de topladı. Cebrâil (aleyhisselâm)'ın üflemesiyle Meryem'in şehveti harekete geldi, iki su birleşti ve Meryem gebe kaldı.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Meryem gebe olup doğurma zamanı yaklaşınca bir dereye gitti. Henüz on yaşında iken karakışın başında İsâ (aleyhisselâm)'ı doğurdu. Zaten gebeliği ile doğurması arasında az bir zaman geçmişti.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ hocasız hikmet, çalışmadan kısmet, askersiz yardım ve ersiz oğlan verdi.

Mücâhid'in rivayetinde, Hz. Meryem, İsâ (aleyhisselâm)'ın karnında tesbih ettiğini duyduğunu söyler. Doğar doğmaz karşılıklı konuştuklarını anlatır. Nitekim âyet-i celîlede:

إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ

«Allah sana bir sözü müjdeler»[80], buyurulmuştur. Bâzılarına göre Allah Teâlâ, Kur'an'da: **«Babasız İsâ'yı kelime olarak yarattım»**, buyurması yâni bir söz «ol» hitabiyle yaratılmış olmasındandır veyahut kelime demek Allah'ın va'di olarak yaratılmış demektir.

Hz. Meryem, İsâ (aleyhisselâm)'ı doğuracağı şiddetli bir kış mevsiminde kırdaki kuru bir ağaca dayandı ve:

- Keşke bundan önce ölüp gideydim de unutulmuş olaydım ve bu hal başıma gelmeyeydi, dedi. İsâ (aleyhisselâm) doğar doğmaz:

80 Al-i İmran: 45

- Ben Allah'ın kuluyum, benim için üzülme, ben Hakk'ın peygamberiyim. Bu kuru ağacı salla, üzerinden taze hurmalar dökülsün de ye. Şu sönmüş kuyudan taşan sudan iç, keyfine bak, dedi.

Meryem:

- İnsanlar gelirse onlara ben ne cevap vereyim? dedi. O zaman konuşmamak orucu meşru olduğundan İsâ (aleyhisselâm):

- Sana gelenler olursa, konuşmamaya oruçlu olduğunu işaretle söyle ve beni göster, dedi.

Nakledildiğine göre, Yûsuf-u Neccâr adında bir kişi Hazret-i Meryem ile İsâ (aleyhisselâm)'ı oradan alıp bir mağaraya getirdi ve kırk gün besledi. Hz. Meryem'in lohusalık hâli geçtikten sonra bunları kendi akrabalarına götürdü. Bu hâli gören akrabaları:

- Ey Meryem, nedir bu yaptığın, bu babasız çocuğu nereden getirdin? diye bağırdı, çağırdı ve feryâd ü figan ettiler. Hazret-i Meryem, İsâ (aleyhisselâm)'ı işaret ederek:

- Ondan sorun, dedi.

Onlar:

- Bizimle alay mı ediyorsun, daha yeni doğmuş beşikteki bir çocuk ile nasıl konuşuruz? dediler.

Bunun üzerine İsâ (aleyhisselâm):

- Ben Allah'ın kuluyum. O, bana kitap verdi, beni peygamber yaptı ve nerde olsam beni mübarek etti ve hayatta olduğum sürece bana namaz ve oruçla emretti. Anama iyilik etmekle de bana emretti, beni zâlim ve âsilerden yapmadı. Doğumumda, ölümümde ve dirildiğimde Allah'ın selâmı benimledir, diyerek cevap verdi. Böylece İsâ (aleyhisselâm)'ın. İlk sözü Allah Teâlâ'nın kulu ve resulü olduğunu söylemekten ibaret oldu.

İbni Abbâs'ın (radıyallahu anh) anlattığına göre, Allah Teâlâ'nın İsrâiloğullarına gönderdiği ilk peygamber Yûsuf ve son peygamber de İsâ (aleyhisselâm)'dır. İsâ (aleyhisselâm)'ın: «Allah bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı» sözünün anlamı, daha anne rahminde iken bana kitabı öğretti demektir. Hasan'ın anlattığına göre de, daha anne karnında iken bana Tevrat'ı öğretti demektir. «Beni peygamber yaptı» demesi de, o zaman Levh-i Mahfûz'da benim peygamber olacağımı takdir ettiğini bana haber verdi demektir. «Beni mübarek kıldı» demesi de, beni insanlara öğretmen olarak gönderdi, demektir. «Yaşadığım sürece namaz ve zekât ile bana emretti» demesi de, ben âsi ve cebbar olmadım, bunları yerine getireceğim, demektir. «Doğumumda, ölümümde ve dirileceğimde selâm benim üzerime olsun», buyurması, doğuşunda şeytanın kendisine yaklaşamaması, ölümünde de yine şeytanın yaklaşamaması, şek ve şüpheden emîn olması ve kıyametin mihnet ve meşakkatinden emîn olması demektir. İsâ (aleyhisselâm) daha salıncakta iken bu sözleri söyledi ve normal zamanına kadar daha konuşmadı.

Nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm) daha üç yaşında iken, kendisinden üç veya altı yıl büyük olan Yahya (aleyhisselâm), İsâ (aleyhisselâm)'ı doğruladı ve tasdik etti, halk da buna şaştı kaldı. Yahya (aleyhisselâm)'ın onu tasdik etmesinin sebebi, o daha çocuk iken kendisine İncil'in verileceğini bilmesindendir. Bu, Hz. İsâ'nın Resul olması demekti.

Allah Teâlâ, İsâ (aleyhisselâm)'ı kavmine peygamber gönderdiği vakit, o onlara çeşitli mucizeler gösterdi. Hattâ: «Çamurdan bir şekil yapayım ve Allah Teâlâ'nın izni ile canlansın», dedi. Onlar illâ da bir Yarasa kuşu yapmasını istediler. Çünkü canlılar içinde Yarasa'nın ayrı bir özelliği vardır. Yarasa, kemiksizdir, deri ile kandan ibarettir. Uçar ve fakat kanatları tüysüzdür. Kuşlar

gibi yumurta yaparken diğer hayvanlar gibi doğurur. Memesi var, yavrusunu emzirir. İnsanlar gibi güler, kadınlar gibi hayız görür. Bunun için Yarasa'da ısrar ettiler. İsâ (aleyhisselâm) da Yarasa şeklini yaptı. Ağzından üfledi ve çamurdan yaptığı bu şekil bir Yarasa olarak uçtu. Cebrâil (aleyhisselâm)'ın üflemesiyle, Allah Teâlâ'nın İsâ (aleyhisselâm)'ı yaratması gibi, onun üflemesiyle de Allah Teâlâ bu kuşa can verdi.

İsâ (aleyhisselâm):

- Anadan doğma körleri getirin, Allah'ın izniyle gözlerini açayım, dedi. Onlar da kör ve alalı birini getirdiler. İsâ (aleyhisselâm) eli ile adamın vücudunu sıvadı, alalığı kayboldu, gözünü sıvadı ve gözleri açıldı. Onlar bunun tıbbî bir ameliyatla olduğunu sandılar. Bunun üzerine İsâ (aleyhisselâm):

- Bir ölü getirin, onu da Allah'ın izniyle dirilteyim, dedi. Onlar durumu Calin us'a bildirdiler.

Calinus:

- İşte bunun tıbda imkânı yoktur, şayet bunu yaparsa bu bir tabib değil, bir peygamberdir, dedi.

Bu defa onlar:

- Evet, ölüyü dirilt bakalım, dediler.

Keşşâf'ın beyânına göre, İsâ (aleyhisselâm) beş ölüyü canlandırmıştır. Bunlardan biri, İsâ (aleyhisselâm)'a yiyecek olarak Allah tarafından gönderilen pişmiş bir balıktır, İsâ (aleyhisselâm) duâ etti ve balık canlandı. Diğeri de Azâr idi, dirildi ve İsâ (aleyhisselâm)'a îman etti. Biri de bir kadının ölen tek oğlu idi. Tabutta iken İsâ (aleyhisselâm) duâ etti, oğlan dirildi ve tabutu alıp eve annesine götürdü. Biri de bir adamın ölen kız çocuğu idi. Bunlar ile de yetinmeyen İsrâiloğulları:

- Bunlar yakında ölmüş olanlardır, bunlarda bir şübhe ihtimâli var, sen çok evvel ölmüş Nûh (aleyhisselâm)'ın oğlu Sâm'ı canlandır bakalım, dediler. İsâ (aleyhisselâm), Sâm'ın mezarı başına giderek duâ etti ve Sâm mezarından canlı olarak kalktı. -ki ölümünden o güne kadar dörtbin yıl geçtiği söylenir - Bâzılarına göre dirilen Sâm değil, Ken'ân'dır. Ne olursa olsun durum değişmez. İsâ (aleyhisselâm) dirilene gemiden sordu:

- Nuh'un gemisi ne oldu?

O da:

- Rüzgâr onu parça parça ederek etrafa dağıttı ve kaybetti, dedi.

Bütün bu beşer üstü mucizelere rağmen hâlâ kavminin îmana gelmediğini gören İsâ (aleyhisselâm):

- Bana kim yardım edecek? dedi. On iki Havari:

- Biz Allah için senin yardımcılarınız, dediler.

Muaz (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, bu on iki kişi kasadar idi, bez ağartırlardı. Bir gün onlarla giderken İsâ (aleyhisselâm):

- Allah için benim yardımcılarım kim olur? diye sordu.

Onlar:

- Biz Allah için senin yardımcılarınız, dediler.

İsâ (aleyhisselâm):

- Ne iş yaparsınız? diye sordu.

Onlar:

- Biz, bez ağartırız, dediler.

- Güzel bir iş, fakat bundan önce gönlünüzü günahlardan ağartıp temizleyelim, dedi.

Onlar İsâ (aleyhisselâm)'ın bu sözünü duyunca ona uydular. Nitekim Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerîm'de:

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ

«Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrâhim ailesini ve İmrân ailesini âlemler üzerine seçkin kıldı»[81], buyurmuştur.

Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'ı beş şey ile âlemlere tercih etmiştir:

1- Âdem (aleyhisselâm)'ın güzel surette yaratılmış olması,

2- Meleklerin kendisine secde etmesi,

3- Peygamberlik vermesi,

4- Onu Cennet'e yerleştirmiş olması,

5- İnsanların ilk babası kılması.

Nûh (aleyhisselâm)'ı da beş şey ile tercih etmiştir:

1- Tufandan sonra Nûh (aleyhisselâm)'ı beşerin ikinci babası kılmasıdır. Zîra tufandan sonra gemidekilerin nesilleri tükenmiş, yalnız Nûh (aleyhisselâm)'ın nesli kalmıştır.

2- Nûh (aleyhisselâm)'ın uzun ömürlü olması. Zira Resûl-i Ekrem, «Ömrü uzayıp güzel amellerde bulunanlara müjdeler olsun» buyurmuştur. Nûh (aleyhisselâm)'ın dokuz yüz elli yıl yaşadığı kesindir. Bin iki yüz yıl yaşadığı da söylenir.

3- Nûh (aleyhisselâm)'ın, gerek mü'min ve gerek kâfirler hakkındaki dualarını kabul etmesi.

4- Herkes suya boğulmuşken Nûh (aleyhisselâm)'ı ve ona uyanları gemi vasıtasıyla kurtarması.

81 Al-i İmran: 33

5- İlk şeriat müessisi ve ilk risâlet verilenidir. İbrâhim (aleyhisselâm)'dan tercih ettiği beş sebebe gelince:

1- İbrâhim (aleyhisselâm)'dan bizim peygamberimize varıncaya kadar ne kadar peygamber gelmişse, hepsi de İbrâhim (aleyhisselâm)'ın soyundan gelmiştir.

2- İbrâhim (aleyhisselâm)'a, Nemrud'un ateşini soğuk ve selâmet kılıp onu ateşten kurtarması.

3- İbrâhim (aleyhisselâm)'ı dost edinmesi.

4- İbrâhim (aleyhisselâm)'ı bazı kelimelerle ibtilâ etmesi.

5- İbrâhim (aleyhisselâm)'ı insanlara imam kılmasıdır.

Allah Teâlâ'nın: **«İbrâhim ve İmrân ailelerini tercih ettim»**, buyurması, birinin diğerinden önce gelmesindendir. Meselâ, İsâ (aleyhisselâm) Meryem'in oğlu, Meryem ise İmran'ın kızıdır. İmran Mattân'ın, Mattan Süleyman'ın, Süleyman Dâvud'un oğludur. (Salât ve selâm hepsi üzerine olsun). Buna göre İsâ (aleyhisselâm) da İbrâhim (aleyhisselâm)'ın âilesindendir. İşte bunların ailesini tercih böyledir.

İsâ (aleyhisselâm) kızıl benizli, ak tenli ve uzun saçlı idi. Yalınayak gezerdi, parası yoktu. Dünyayı tamamen terketmiş bir bekâr idi.

Nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm) bir yolculuğunda bir dağa uğramış, dağın tepesinde çok güzel beyaz bir taş görerek onun güzelliğine hayran kalmıştı.

Allah Teâlâ:

- Ey İsâ, güzelliğine hayran kaldığın bu taşta seni şaşırtacak daha güzel şeyler göstereyim mi? buyurdu.

İsâ (aleyhisselâm):

- Göster, yâ Rabbi, deyince, taş ikiye yarıldı. İçinden nur sîmalı, eski abalı bir ihtiyar çıktı. Yanında taze bir üzüm asması var ve

taze meyvasini yetiştirmişti. İhtiyar ise taşın içinde namaz kılıyordu. Bunu gören İsâ (aleyhisselâm) daha da şaşırarak ihtiyara:

- Amca bu nedir? diye sordu.

İhtiyar:

- Bunda her gün benim için bir salkım üzüm yetişir ve bu üzüm benim gıdamı te'min eder, dedi.

İsâ (aleyhisselâm):

- Ne zamandan beri bu taş içindesin? diye sordu.

İhtiyar:

- Dört yüz yıldır bu taşın içinde ibâdet ederim, dedi. Bunun üzerine Hz. İsâ:

- Allah'ım, öyle sanırım ki, bu ihtiyardan daha üstün bir kulun yoktur, dedi.

Allah Teâlâ:

- Şu gördüğün adam, Muhammed'in ümmetinden Berât gecesinde yalnız Berât namazını kılandan üstün değildir, buyurdu.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, Allah Teâlâ, İsa (aleyhisselâm)'a:

- Besmele'ye devam et, zîra besmeleye devam eden Bana karşı vefakâr sayılır. Bir kere «Bismillâhirrahmânirrahîm» demekle Bana vefa gösterene, Ben, yüz besmele sevabı veririm, Cehennemden kurtarır, Cennete korum, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm) ikinci kat göğe yükselince melekler kendisini hoş geldiğine gitmiş ve üzerinde kırk yamadan bir hırkası olduğunu görerek ağlamışlar ve:

- Allah'ım, İsâ kulunun bir gömleği de yok, demişlerdi.

Allah Teâlâ:

- Bütün dünya ona bir gömlek değerinde değildir, buyurdu. Melekler hırkasını aradı ve fakat ancak bir iğne bulabildiler. Yâni dünyalıktan onda tek bir iğne vardı.

Allah Teâlâ:

- Bu iğne de kendisinde olmasa onu yedinci kat göğe çıkarırdım, şimdi ikinci kat gökte kaldı, buyurdu.

Nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm) Tûr dağına giderken bir mezarlıktan geçiyordu. Azâb meleklerinin orada yatan ölülere azâb ettiklerini gördü. Başka bir defasında aynı mezarlıktan geçerken bu defa rahmet meleklerinin ölülere Cennet zevklerini tattırdıklarını şaşkınlık içinde müşahede etti. Tûr dağındaki münâcâatında bunun sebebini sordu.

Allah Teâlâ:

- Orada yatan kimse günahkâr olduğu için azâb edildi ve fakat okula giden çocuğuna öğretmeninin besmeleyi öğretmesi ve bu çocuğun da «Bismillâhirranmânirrahîm» demesi hürmetine Ben de ondan azabı kaldırdım. Zira çocuğu yeryüzünde besmele çekerken mü'min ve fakat günahkâr bir babaya mezarında azâb etmem, onu bağışladım, buyurdu.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, Allah Teâlâ, İsâ (aleyhisselâm)'a:

- Vakvak şehrine git, halkını imâna davet et, zira onlar Benim verdiğim nimetleri yerlerken putlara taparlar. Eğer onlarda beş haslet olmasa Ben onlara azâb ederim, buyurdu.

İsâ (aleyhisselâm) bu beş hasletin neler olduğunu sorduğunda Allah Teâlâ:

- Onlar yaşlılara ve kadınlara hürmet ederler. Kadınları, erkeklerine bağlı ve çocuklarını güzel terbiye ederler. Emânete ihanet etmezler. Doğru sözlü olup yalan konuşmazlar. Gelecek için tasa çekmeyip bir günlük de olsa kendilerine verilen nafakaya kanâat ederler, fazlasını yığmazlar. Bu güzel beş haslete sahip olan kimsenin âhirete imansız gitmesi uygun değildir. Onun için git onları imana davet et, zira onlar buna hazırdırlar, buyurdu.

Kûtü'l-Kulûb'de anlatıldığına göre İsâ ve Yahya (aleyhisselâm) bir gün karşılaştıklarında İsâ (aleyhisselâm) neş'eli ve güleryüzlü, Yahya (aleyhisselâm) ise bunun aksine üzgün ve durgun idi. Yahya (aleyhisselâm):

- Ey İsâ, bu sevinç ve neş'en nedir, yoksa Allah'ın azabından emin oldun da mı, gülüp oynuyorsun? dedi.

İsâ (aleyhisselâm):

- Ya senin bu üzgün hâlin nedir, yoksa Allah'ın rahmetinden ümidini kestin de mi bu hâle düştün? dedi.

Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- İkinizin de haklı tarafı var, fakat her halde Allah Teâlâ'nın lütuf ve keremine sığınarak daima Ona hüsn-i zanda bulunup neş'elenmek daha doğrudur, buyurdu.

Yine Kûtü'l-Kulûb'de anlatıldığına göre, Allah Teâlâ, İsâ (aleyhisselâm)'a:

- Muhammed'in ümmetinin âlimleri, Benim katımda diğer peygamberler gibidir. Zira onlar aza razı olur, bende onların amellerinin azlığına bakmadan, onları Cennetime korum. «Lâ ilahe illallah Muhammedün resûlüllah» dedikleri için Cennet halkının çoğunluğunu onlar teşkil ederler. Gönlünde dünya ve âhiret sevgisinden bir şey bulmadığım kulumun gönlünü Benim sevgimle doldururum, buyurdu.

İNCİL'İN VASIFLARI

Keşşâf'ın anlattığına göre, Tevrât'ta hükümler var idi. Fakat İncil çoğunlukla öğüt ve mev'ızelerden ibaret idi. Tefsir-i Kebîr'de anlatıldığına göre İncil'in başında: BİSMALLÂ RAHMANA RAHİMÂ yazılı idi. Devamla Allah Teâlâ, İncil'de buyurdu ki:

- Zulüm ve haksızlığa uğrayan kimse kendi kusurlarına tevbe ederse şeytânı yenmiş olur.

Katâde'nin anlattığına göre Muhammed (aleyhisselâm) ümmetinin benzerleri İncil'de anlatılmıştır. Şöyle ki:

- Âhirzamanda bir millet gelecek, onlar mârufu emredip münkerden nehyedecekler. Onlar önceleri az olmakla sonraları çoğalacaklardır. Allah Teâlâ onlara beş şey va'detmiştir:

Birincisi, duâ edenlerin dualarına icabet ederim.

İkincisi verdiğim nimete şükredenlerin nimetini çoğaltırım.

Üçüncüsü, sadaka vermekle Bana yaklaşmak isteyene Ben de rahmetimle yaklaşırım.

Dördüncüsü, tevbe ile Bana yaklaşmak isteyene Ben de mağfiretim ile yaklaşırım.

Beşincisi, sağlam bir inanç ile Bana bağlanıp gereği gibi tevekkül edenin her hâlinde kendisine yardımcı olurum.

Yine nakledildiğine göre, İncil'de Allah Teâlâ:

- İlim öğrenmek istemeyip cahiller arasında kalmaya razı olana yazıklar olsun. İlim öğrenin, ilim sizi mutluluğa ulaştırmazsa da zarar vermez; yüceltmezse de ayak altında bırakmaz. Kârı dokunmazsa, zararı hiç olmaz. Sakın, ilmin gereği ile amel edemeyiz korkusu ile ilim öğrenmekten geri kalmayınız. Biliniz ki, ilmi elde edelim, gereği ile ameli de umarız, diyerek ilme sarılın.

Mukatil b. Süleyman diyor ki: İncil'de şöyle buldum:

- Ey İsâ, ulemâya karşı saygılı ol ve onların kıymetini bil, zira peygamberlerden sonra âlimlerden daha üstün kimse yaratmadım. Ulemânın diğer insanlara karşı üstünlüğü, güneşin yıldızlara, âhiretin dünyaya ve diğer yaratıklarıma karşı olan üstünlüğü gibidir. İleri gelenlerden adalet beklenip zulüm ve haksızlık

onlara yakışmadığı gibi, ulemâdan hilm ve yumuşaklık beklenirken onların cahillik etmeleri de onlara yakışmaz. Hastasının şifa bulması maksadiyle Allah rızasına niyyet ederek oruç tutan kimsenin hastasına şifa veririm ve mükâfatını çoğaltırım. İnsanları esirgeyip koruyan kimseyi Ben de korurum.

Kuşeyrî'de, İncil'in sonunda «Lâ ilahe illâllahül melikül hakkul mübîn» yazılmıştır, demiştir.

FASIL

Ebû Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh)'nın anlattığına göre, İsâ (aleyhisselâm) çoğunlukla eski bir abâ giyer ve ot yemeği yemekle geçinirdi, hattâ pek çok gün yemek yemediği olurdu. Yalnız bir defasında: «Biraz ekmek olsa da yesem» diye aklından geçirmekle o gün yapmış olduğu ibâdetin zevkine erememiştir.

Nakledildiğine göre, ilmiyle amel etmeyen âlimlere hitaben İsâ (aleyhisselâm):

- Ey din yolunda yaramaz âlimler, Allah Teâlâ'nın buyurduklarını yerine getirin ve bilmediğinizi biliyormuş gibi söylemeyin, dedi.

Allah Teâlâ buyuruyor ki:

- Katımda sâlihlerin gönlü gibi sevimli gönül yoktur. Size zulmedeni afvedin. Size gelmeyene siz gidin, size iyilik etmeyene siz iyilik edin, size ödünç vermeyene siz ödünç verin.

İsâ (aleyhisselâm) diyor ki:

- Yaramaz bir âlim, su ağzını tıkayan bir taş gibidir; kendisi sudan içmediği gibi başkasının içmesine de engel olur. Yine dışardan süslenmiş ve fakat içerisi çürümüş bir mezar gibidir.

Nakledildiğine göre, bir gün Havarileri, İsâ (aleyhisselâm)'a:

- Su üzerinde yürüdüğün halde biz niçin yürüyemiyoruz? diye sorarlar.

İsâ (aleyhisselâm):

- Çünkü sizin altun, gümüş ve incileriniz var, gönüllerinizi onlara vermişsiniz. Bende bunların hiçbiri olmadığı gibi, nazarımda bunlarla çakıl taşları birdir. Onun için ben su üzerinde yürürken siz yürüyemezsiniz. Siz günahtan korkmazsınız, halbuki peygamberler küfürden korkar gibi günahtan korkarlar, demiştir.

Yine İsâ (aleyhisselâm):

- Yaramaz bir âlim, fahişe bir kadına benzer. Gizli zina eden kadın aşikâre doğurup rezil olduğu gibi, ilmiyle amel etmeyen âlimlerin de kıyamet günü bütün kötülükleri ortaya çıkacağından Allah katında rezil ve kepaze olurlar. Ey Havariler, îmanınızın nurunu gidermeye sebep olan, zenginlerin mallarının parlaklığına bakmayın, demiştir.

Yine bir gün İsâ (aleyhisselâm)'a, Havarileri:

- Ey İsâ, yeryüzünde bir benzeriniz daha var mıdır? diye sordular.

O:

- Evet, sözü zikir, sükûtu fikir ve bakışları ibret olan kimse benim gibidir, dedi.

Yine İsâ (aleyhisselâm):

- Anlamayana hikmetten dem vurmak hikmete zulümdür. Anlayandan hikmeti esirgemek de anlamayana zulümdür, demiştir.

Yine İsâ (aleyhisselâm) şöyle demiştir:

- İbâdet ondur; dokuzu halvet - yalnız yaşamak -, birisi de bâtıldan uzak durmaktır. Kimin gönlünde şehvet varsa, o şehvet onun için bir fitnedir.

Havariler:

- Velîler kimlerdir? diye sordular.

Hz. İsâ:

- Herkes dünyanın dış görünüşüne bakarken onun gerçek tarafını görenler, Allah'ı ve ölümü çok ananlar, dünyayı ve dünyalığı terkedenlerdir. Dünyaya tapmayın, aksi halde dünya sizi kendine köle eder. Dünyaya hevesle değil, ibretle bakın, demiştir.

Nakledildiğine göre, bir ara İsâ (aleyhisselâm) insanlardan ayrılıp ibâdet etmek üzere bir dağa çıkar. Dağda Allah'a ibâdetle meşgul olan bir adam görür. İsâ (aleyhisselâm) bu adama:

- Ne zamandan beri burada ibâdet ediyorsun? diye sorar.

Adam:

- Seksen yıldır burada ibâdetle meşgulüm, tek isteğim, Allah'ın sevgisidir, der. İsâ (aleyhisselâm) ona duâ eder ve oradan ayrılır. Bir süre sonra yolu yine oraya uğrar fakat oralarda adamı göremez. Bunun üzerine İsâ (aleyhisselâm), Allah'a:

- Allah'ım, bu adam ne oldu? diye sorar.

Allah Teâlâ:

- Ey İsâ, biz sevgimizi verdiğimiz kimseye bağ, bahçe ve her çeşit zevki vermişizdir, artık onun başkasında gözü yoktur. Onu görmek istersen falan derede bulursun, buyurur.

İsâ (aleyhisselâm) o vadiye gider, adamı yüksek sesle üç defa çağırır, fakat adamdan cevap gelmez. İsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, bu adam cevap vermiyor, der.

Allah Teâlâ:

- Ey İsâ, eğer onu kılıç ile parça parça etsen yine beni bırakıp sana cevap vermez, buyurur.

Bunun üzerine İsâ (aleyhisselâm) ağlayarak:

- Allah'ım, bana da sevginden bir zerre vermeni isterim, der.

Allah Teâlâ:

- Sen nerde, kemâl-i muhabbet nerde; kemâl-i muhabbet, Benim habibimin gönlündedir, buyurur.

Bunun üzerine İsâ (aleyhisselâm), Peygamberimiz Muhammed (aleyhisselâm)'ın kemâlini havarilerine müjdeledi ve Kur'ân-ı Kerîm'de haber verildiği gibi:

وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ

«Benden sonra gelecek bir peygamberin müjdecisi olarak geldim ki, o peygamberin ismi Ahmed'dir»[82], dedi. İsâ (aleyhisselâm) devamla:

- Ne mutlu o kimseye ki Kur'ân-ı Kerîm'i okuyup hükmü ile amel etmiştir. Ne yazık ki insanların çoğu ve bir çok ileri gelenler din ilmini terkedip dünyayı benimsemişlerdir. Siz aldanmayın, bunların aksine olarak dünyayı terkedip dini benimseyin, demiştir. Ey dünyaya aldananlar, siz de İsâ (aleyhisselâm)'a bakarak kendinize gelin.

Nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm):

- Dünyanın zevki, âhiretin ateşidir, demiştir.

Yine İsâ (aleyhisselâm) bir gün yolda giderken bir adamın toprak üzerinde yatıp uyuduğunu görür ve:

- Ey adam, yatma kalk, Allah'a ibâdet eyle, diye seslenir.

Adam:

- Ben ibâdetimi yaptım da öyle yattım, der. İsâ (aleyhisselâm):

82 Es-Saf: 6

- Söyle bakalım, nasıl ibâdet ettin? diye sorar. Adam:

- Dünyayı ehline terkettim, der. İsâ (aleyhisselâm):

- Öyle ise yat, çünkü sen her çeşit ibâdeti bir araya getirmişsin, der.

Yine nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm):

- Ey dünyaya tapanlar ve dünyalığı toplayanlar, size düşen, bu dünyalık ile iyilik etmektir, ama bundan daha iyisi dünyayı terk etmektir, der.

Havariler:

- Bize izin ver, bir ev yapıp içinde Allah'a ibâdet edelim, derler.

Hz. İsâ:

- Olur, su üzerinde bir ev yapın, der.

Onlar:

- Su üzerinde bina durur mu? derler.

Hz. İsâ:

- Su üzerinde bina durmadığı gibi, dünyalık üzerinde de ibâdet olmaz, der.

GÖKTEN SOFRA İNME OLAYI

Nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm) kalabalık bir kafile ile azıksız olarak yola çıkar ve bir yerde konaklar. Halk acıkır. Havariler:

- İsâ (aleyhisselâm)'a söyleyin duâ etsin de Allah bize yemek versin, derler. Şem'ûn durumu İsâ (aleyhisselâm)'a anlatır. O da duâ eder ve der ki:

- Ya Rab, bize gökten sofra indir ve bugün bizim evvelimiz ve âhirimize bayram olsun. O gün Cumartesi idi ve onların bayramı oldu.

Allah Teâlâ:

- (Ben sofrayı indiririm) fakat bu mucizeyi gördükten sonra yine küfre dönene, misli görülmeyecek şekilde azâb ederim, buyurdu. Nitekim Havarilerin bu isteği üzerine İsâ (aleyhisselâm) abdest alıp iki rek'at namaz kıldı ve duâ ederek:

- İlâhî, üzerimize sofra indir, bizi şükredenlerden kıl; bu sofrayı bize ukubet değil, rahmet kıl, dedi. İsâ (aleyhisselâm) bu duasını yaptıktan sonra: **«Bismillahi hayrürrâzikîn»** dedi. Bir de baktı ki gökten bir sofra indi, sofrada beş tabak vardı. Birinde zeytin, birinde bal, diğerinde peynir, birinde balık ve birinde de kuru üzüm bulunuyordu. Bu mükellef sofrayı gören Şem'ûn:

- Ey Allah'ın peygamberi, bu dünya nimeti mi yoksa âhiret" nimeti midir? diye sordu.

İsâ (aleyhisselâm):

- İkisinden de değildir. Allah Teâlâ'nın şu anda kudretinden yarattığı bir yemektir, çoğalması için Allah'a şükretmek gerekir, dedi.

Havariler:

- Bu balığın canlanmasını istiyoruz, dediler. İsâ (aleyhisselâm) dua etti, balık canlandı, tekrar duâ etti eski hâline döndü. Bu yolculuğun devamı müddetince her gün böyle bir sofra inerdi. Herkes bu sofradan yedikten sonra sofra yükselir giderdi.

Bütün bu açık mucizeleri gördükten sonra bunlar yine isyana daldıkları için Allah Teâlâ onları maymun ve domuz suretlerine çevirdi. Üçyüz otuz kişi olan bu âsiler, üç gün bu surette kaldıktan sonra helak olup gittiler.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, İsâ (aleyhisselâm)'a Havârî'ler:

- Bizden sonra başka bir ümmet gelecek mi? diye sordular.

Hz. İsâ:

- Evet, Ahmed adında bir peygamberin ümmeti gelecektir. Onlar âlimler, hakimler ve velîlerdir. İlimde herbiri bir peygamber gibidir. O peygambere Ahmed denmesi, hamdi çok olduğu ve çok hamdettiği içindir. Gerçi bütün peygamberler hamdederler; fakat onun hamdi, hepsinden daha çok olduğu için Allah Teâlâ ona bu adı vermiştir, dedi.

İSÂ (ALEYHİSSELÂM)'IN GÖKLERE YÜKSELMESİ

Allah Teâlâ:

وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ

«Hile yaptılar, Allah da onları cezalandırdı. Allah, hile yapanların cezasını en iyi verendir»[83], buyurmuştur. Yâni yahûdîler, İsâ (aleyhisselâm)'ın bütün mucizelerini ve hattâ ölüyü diriltmesini sihir kabul ettiler ve İsâ (aleyhisselâm)'a sihirbaz dediler. İsâ (aleyhisselâm) bunları duyunca üzüldü ve onlara beddua edip maymun ve domuz olmalarını diledi. Yahûdîler durumu hükümdarlarına bildirdiler; o da İsâ (aleyhisselâm)'ı öldürmeyi tasarladı. Hz. İsâ, Kudüs'de bulunduğu sırada yahûdîler toplanıp üzerine yürüdüler. Bunu farkeden İsâ (aleyhisselâm) kaçarak bir eve sığındı. Cebrâil (aleyhisselâm) hemen yanına geldi. Bu sırada Eşbû veya Yateytû adında bir yahûdî, Hz. İsâ'yı tâkib ederek eve girdi. (Bu adam İsâ (aleyhisselâm)'a Çok benzerdi). Allah Teâlâ onu İsâ (aleyhisselâm)'ın suretine çevirdi. Adam, İsâ (aleyhisselâm)'ı bulamayınca geri döndü." Dışarda bekleyenler onu İsâ (aleyhisselâm) sanıp hemen öldürüp ağaca astılar. Sonra kendi adamlarını bu-

83 Al-i İmran: 54

lamayınca astıkları adama baktılar. Yüzünün İsâ (aleyhisselâm)'a, vücûdunun ise kendi arkadaşlarına benzediğini gördüler: «Bu İsâ ise bizim arkadaşımız nerede, arkadaşımız ise İsâ nerede?» diye şaşırdılar. Hattâ birbirine girdiler ve birbirini öldürdüler. Âyet-i celîlede:

وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

«Biz onu Rûhü'l-Kudüs ile destekledik»[84], buyurulmuştur. Cebrâil (aleyhisselâm), evdeki İsâ (aleyhisselâm)'ı aldığı gibi ikinci kat göklere çıkardı.

Müfessirlerin anlattıklarına göre, bu adamı astıkları vakit, bir taraftan Meryem, oğlu İsâ (aleyhisselâm)'a ağlarken öte yandan Eşbû'un karısı da kocasına ağlardı. Bu arada Hz. İsâ anasına görünerek ölmediğini, ölenin Eşbû olduğunu haber verdi. Nitekim âyet-i celîlede:

وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ

«Onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründü»[85], buyurulmuştur.

Nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm) göklere yükselince oradaki yahûdîler Nastûrîye, Yâkubîye ve Melkâiye olmak üzere üçe bölündüler. Nastûrîler, İsâ (aleyhisselâm)'ın Allah'ın oğlu olduğuna, Yakubîler, İsâ (aleyhisselâm)'ın ulûhiyyetine, gökten inip Meryem'in rahmine hulul ettiğine ve oradan yeryüzüne çıktığına, Melkâîler ise, Tanrı, üçün üçü olup, birisinin İsâ, diğerinin Meryem ve üçüncüsünün de Allah olduğuna kaail olmuşlardır. Allah Teâlâ her üçünün sözünü red ve ibtâl ederek:

84 El-Bakara: 253
85 En-Nisâ: 157

ذٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ

«İşte hakkında ihtilâf edip durdukları Meryem oğlu İsâ'ya dair Allah sözü budur»[86],

وَمَا مِنْ إِلٰهٍ إِلَّا إِلٰهٌ وَاحِدٌ ۚ

«Halbuki bir tek ilâhtan başka hiç bir ilâh yoktur»[87], buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, İsâ (aleyhisselâm) Deccal'ı öldürmek için âhirzamanda iki elleri iki meleğin omuzuna dayalı olduğu halde Dımeşk'deki ak minareye inecektir. Deccal'ı öldürecek ve kanı batıya doğru akacaktır. Deccal, Mehdî'den sonra gelecektir. Fakat imam, Mehdî olacaktır. İsâ (aleyhisselâm) Şam'dan Mekke'ye ve oradan da Medîne'ye gelecek, kırk yıl sonra da ölecektir. Hz. İsâ, Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmeti olmasını dilemiştir. Allah Teâlâ dileğini kabul buyurdu ve nihayet ömrü tamam olunca semaya kaldırıldı.

Tarihçilerin anlattığına göre, Hz. Meryem, İsâ (aleyhisselâm)'a 13 yaşında iken gebe kalmıştır. Filipoğlu İskender, Bâbil'de Isfendiyar oğlu Dârâ'ya galebe çaldığı zaman, İsâ (aleyhisselâm) 33 yaşında olduğu halde Kudüs'te Ramazan-ı Şerifin Kadir gecesinde göklere yükseldi. Dâhâk'ın anlattığına göre, İsâ (aleyhisselâm)'ın göklere yükseltilmesi Âşûra gününün ikindi namazı arasında idi.

Ebû'l-Leys'in anlattığına göre Hz. Mûsâ ile İsâ (aleyhisselâm) arasında bin yıl geçmişti, İsâ (aleyhisselâm) göklere yükseldikten altı yıl sonra da annesi ölmüştü.

86 Meryem: 34
87 El-Mâide: 73

İsâ (aleyhisselâm)'ın durumu gerçek olarak şöyle bilinmelidir:

Allah Teâlâ'nın insan suretinde Cebrâil (aleyhisselâm)i Hz. Meryem'e gönderip ona ruh üfleme sonunda İsâ (aleyhisselâm) meydana geldi. Onun seyrettiği bu hayata Lâhut; yere, Nâsut ve bu Nâsut'a da şehâdet âlemi derler. Rûhü'l-Emîn olan Cebrâil insan suretine girince Hz. Meryem onu insan sanarak ondan Allah'a sığındı ve kendisinde tam bir huzur ve itmi'nan hâsıl oldu. Resûl-i Ekrem, Allah'ın sözünü ümmetine naklettiği gibi, Hz. Meryem de Cebrâil (aleyhisselâm)'dan Kelimetullah olan İsa'yı nakletti. Hz. Meryem'de kadınlık hissi hareket etti. Biri Cebrâil (aleyhisselâm)'dan gelen mevhum, diğeri de Hz. Meryem'de olan gerçek sudan İsâ (aleyhisselâm)'ın cismi oluştu ve meydana geldi. İşte bu şekilde meydana gelen İsâ, doğar doğmaz konuştu ve ölüleri de diriltti. Zira İsâ (aleyhisselâm), Rûhullah'tır. Üflemek Cebrâil (aleyhisselâm)'dan, kelime Allah'tan olduğu gibi; üflemek İsâ (aleyhisselâm)'dan, diriltmek de Allah'tan olmuştur. Yoksa İsâ (aleyhisselâm)'ın ölüyü diriltmesi vehmidir, çünkü gerçek anlamda diriltmek Allah'a mahsustur. İsâ (aleyhisselâm), Cebrâil (aleyhisselâm)'ın üflemesinden meydana geldiği için, ölüleri diriltmekte, göklere yükseltmekte, uzun ömürlü olmakta, kör gözleri açmakta, alalık hastalıklarını tedavi etmekte ve diğer mucizelerinde de Cebrâil (aleyhisselâm)'a benzemiştir.

Ey ilâhî sırları araştıran zât, şurasını iyi bil ki, peygamberlerin kıssalarını anlatırken Kur'an ve Hadîsi kaynak olarak seçtiğim gibi, Tevrat, İncil ve Zebur'da olanları da en güzel ve en açık bir şekilde kaleme aldım. Peygamberlerin sonu, efendisi, apaçık mucizeleri ile meydanda olan en üstünleri Hz. Muhammed (aleyhisselâm)'dır. Şimdi geçmiş peygamberlerin şeriat ve ahkâmını anlattıktan sonra onu açıklamaya çalışacağım. Kâinatın efendisi

ve mevcudatın özü olan peygamberden söz edeceğim. Şimdi geçelim diğer peygamberlerin şeriatlerine...

Âdem (aleyhisselâm)'ın şer'î hükümleri şöyle idi: Dâvaları halletmek için her iki taraftan kurbanlar getirilir ve ateşe atılırdı. Haklı olanın kurbanı yanar ve bu suretle kurban kabul olarak haklı olduğu meydâna çıkardı. Haksız olanın kurbanı ortada kalır ve reddedilirdi.

Nûh (aleyhisselâm)'ın şeriatı: Dâvâlı da, davacı da ateşin üzerinden geçirilir, haklı olan yanmaz, haksız olan yanardı ve bu suretle hak meydana çıkardı.

Dâvud (aleyhisselâm)'ın şeriatı: Bir zincir vardı, taraflar zincire uzanırdı; haklı olan zincire ulaşır ve ona yapışırdı, haksız olan zincire ulaşamazdı.

Süleyman (aleyhisselâm)'ın şeriatı: Onun da mabedinde bir çukur vardı ayağı; çukura batan haklı, batmayan haksızdı.

Zekeriyya (aleyhisselâm)'ın şeriatı: Onun da dâvalarda hüküm vermesi için demirden iki kalemi vardı. Taraflar isimlerini kalemlere yazıp suya atarlardı. Suyun götürdüğü kalemin sahibi haklı, kalemi ortada kalan ise haksız sayılırdı.

Mûsâ (aleyhisselâm)'ın şeriatı: Mûsâ (aleyhisselâm) da Tevrât'in hükmüne göre haklıyı haksızdan ayırırdı.

İsâ (aleyhisselâm)'ın şeriatı: O da incil'e göre hüküm verirdi.

Son Peygamber Hz. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'e gelince; onun hükmü de: **«Davacıya şâhid, inkâr edene yemin»** kazıyyesine dayanır ki, en üstün hüküm budur.

Dini, dinlerin en üstünü olan sevgili peygamberine bizi ümmet eden Allah'a hamdederiz; zira iyilik. Rahman ve Rahim sıfatları O'nundur.

PEYGAMBERLERİN TERTİBİ

Ey Allah'ı bilen arifler, ey Allah hakkında gerçeği araştıranlar, ey Allah'a ulaşmakta gerçek yol üzerinde olanlar ve ey ilâhî sırları araştıranlar, şunu iyi biliniz ki, bütün gerçek ilimlerin ve ilâhî isimlerin marifetinin aslını esasını bu kitabda açıkladım. Zira Allah Teâlâ özel ve genel füyûzâtiyle bu ilmi kemâl sahiblerine keşfetmiştir.

Ya anlam bakımından veya başka bir yönden, peygamberlerin bâzıları, bâzıları üzerine takdim edilmiştir. Durumun gerçek yönünü ve bütün inceliğini ancak Allah bilir. Bununla beraber Allah'ın rahmetine muhtaç olan Ahmed-i Bîcân'dır ki bu hususta o da hayretler içinde kalmıştır. Allah'ın yardımı ile Hz. Muhammed (aleyhisselâm)'ın temiz ruhuna teveccüh ettim. Bu sayede tefsirlerde anlatılan bâzı hususları Allah Teâlâ bana açıkladı. Burada şunu bilmek gerektir ki, her peygamber, Allah Teâlâ'nın sıfatlarından birinin mazharı ve isimlerinden bir ismin tecelligâhıdır. Bunun böyle olduğu kesin zevk ve keşf ile bilinmiştir. Buna göre Âdem (aleyhisselâm) hem suret ve hem de mâna bakımından bir Nusha-i Cami'a, bütün ilâhî sırlar kendisinde toplanmış oldu ve Ebû'l-Beşer, insanların babası olmayı kazandı. Onun hakikati ve nuru, Zât isminin nurundandır ki, o Allah'ın ismidir. Aklı ve kalbi ise Allah Teâlâ'nın iki sıfatı olan Rahman ve Rahîm nurundandır. Nitekim kudsî bir hadîste Allah Teâlâ: **«Seni ancak rahmet için yarattım, ey Âdem»,** buyurmuştur. Böylece Âdem (aleyhisselâm) genel ve özel rahmetlere mazhar olmuştur. Âdem'in nefsi, ism-i fiil nurundan meydana gelmiştir ki, bu da Bedi' ismidir. Bunun için Âdem, Allah Teâlâ'nın bedi' fıtratıdır, onu hiç bir yaratığa benzetmemiştir.

Şît (aleyhisselâm) suret bakımından Âdem (aleyhisselâm)'a benzediği için ona Heybetullah dendi. Şît (aleyhisselâm)'ın ruhu ve hakikati

Melik olan ism-i zât nurundandır. Bu sayede Âdem (aleyhisselâm)'dan sonra dünyaya o mâlik olmuştur. Aklı ve kalbi Berr olan ism-i fiil nurundandır. Aklı ve kalbi iyilik anlamında olan Berr ism-i fiilinden meydana geldiği için Şît (aleyhisselâm) anasına ve atasına karşı gayet şefkatli idi. Zira Allah Teâlâ onu Habil'e bedel olarak Âdem (aleyhisselâm)'a vermişti. Şît'in nefsi ise biri cami'-toplayıcı- ve diğeri muğnî iki ism-i fiilden meydana gelmiştir. Bunun için Âdem (aleyhisselâm)'dan sonra bütün kemâlât kendisinde toplandı ve Allah'tan başka herkesten müstağni oldu.

İdrîs (aleyhisselâm)'a gelince; göklere yükselip meleklere karışması, hattâ on altı yıl yiyip içmemesi ve uyumaması, akl-ı mücerred hâline gelmesi bakımından takdis makamında Nûh (aleyhisselâm) üzerine takdim edilmiştir. Buna göre İdrîs (aleyhisselâm)'ın ruhu ve hakikati zât isimlerinden olan Müteâlî nurundandır. Nitekim Allah Teâlâ onu yüceltti ve yücelttiğini beyân etmek üzere:

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا

«Biz, onu yüce bir mevkiye yükselttik»[88], buyurmuştur. Nefsi ise Esmâ-i Ef'âl'den olan Râfi'ile Bâsit'ın tecellîgâhıdır. Bu itibarla yükseltilip melekût âlemini seyretmekle münbasit oldu ve huzura erişti.

Nûh (aleyhisselâm)'a gelince; bunun hakikati ve ruhu da Esmâ-i Zât'tan olan Selâm'dan hâsıl olmuştur, çünkü putperest olan müşebbiheden yâni Allah'ı şekillere benzetenlerden milletini tevhide davet ederken, Allah Teâlâ'nın Zât, Sıfat ve Ef'âl'inde tesbih ve suretten münezzeh olduğunu onlara bildirmiş ve onları tesbihten uzaklaştırmaya çalışmıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de:

88 Meryem: 57

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ

«Ey Nûh, sana ve gemide seninle beraber bulunan mü'minlere bizden bir selâmet ve bereketlerle in»[89], buyurulmuştur.

Akıl ve kalbi ise Esmâ-i Sıfât'tan olan Şekûr isminin nurundandır. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de:

إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا

«Nûh çok şükreden bir kuldu»[90], buyurulmuştur. Nefsi ise Esmâ-i Ef'âl'den Müntakim ve Hâfız nurlarındandır. Müntakim'den alınmadır, çünkü Allah düşmanlarını aşağıların aşağısına göndermekle onlardan intikam almıştır.

Hûd (aleyhisselâm)'a gelince; İdrîs (aleyhisselâm)'ın takdis ve Nûh (aleyhisselâm)'ın tenzihi ile rububiyyetten ehadiyyet, Allah'ın birliği zahir oldu ve Hûd (aleyhisselâm) milletini tevhide davet eylediği için, Hûd (aleyhisselâm)'ın hakikati ve ruhu da Esmâ-i Zât'dan olan Mü'min nurundandır ki, bu, îman ve İslâm olan doğru yoldur. Aklı ve kalbi ise Esmâ-i Sıfât'tan olan Kahhâr nurundandır. Bu sebepten Debûr rüzgârı ile kâfirleri kahretmiştir. Nefsi, ism-i fiilden olan Hadi ve Zari isimlerinin nurundandır. Bunun için halkı Allah'a hidâyet eder ve küfründe inat edenler zarara uğrayıp ebedî küfürde kaldılar.

Salih (aleyhisselâm)'a gelince; geçmiş peygamberlerin takdîs, tenzih ve tevhidi ile rububiyyet mertebesi tecelli edince, gayb anahtarlarından birini açıklamak gerekti. Bunun için Salih (aleyhisselâm)'ın hakikati ve ruhu Esmâ-i Zât'tan olan Müheymin nurundan meydana gelmiştir. Bunun anlamı şehâdettir, Allah

89 Hûd: 48
90 El-İsrâ: 3

Teâlâ kudretinin inceliklerini ona göstermiştir. Aklı ve kalbi ise Esmâ-i Sıfât'tan olan Muhsî isminin nurundandır. Zira Salih (aleyhisselâm) üç günde kavmi helak olur, diyerek hasretmiştir. Nefsi ise Esmâ-i Ef'al'den olan Fettâh ve Kabiz nurlarındandır. Fettâh'tır, çünkü taşı açarak içinden deveyi çıkarmıştır. Kabızdır, çünkü dünya zevkine dalan kavmini helak ettirerek bu zevkten alıkoymuş ve mahrum etmiştir.

İbrâhim (aleyhisselâm)'a gelince; takdîs, tevhîd, tenzih ve tefrid ile rububiyyet mertebesi tamamlanınca, ilâhî muhabbetten İbrâhim Halilullah meydana gelmiştir. Nemrud, nefs-i emmâre sebebiyle ona karşı çıktı ve peygamber olup olmadığını denemek için onu ateşe attı. Nemrud'un ateşi ona nur ve gül bahçesi oldu. Çünkü İbrâhim (aleyhisselâm)'ın hakikati ve ruhu Esmâ-i Zât'tan olan Azîz isminin nurundandır. Allah Teâlâ, İbrâhim (aleyhisselâm)'ı Azîz ismine mazhar kılmıştır. Kâfirlerin hakareti karşısında ona melekût âlemini keşf ve müşahede ettirmekle Allah katında izzet kazanmıştır. İbrâhim (aleyhisselâm)'dan herkese karşı yumuşak ve lûtufkâr davrandığı için Kur'an-ı Kerîm'de:

إِنَّ إِبْرٰهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ

«İbrâhim çok içli ve yumuşak huylu idi»[91], buyurulmuştur. İbrâhim (aleyhisselâm)'ın nefsi ise Esmâ-i Ef'al'den olan Rezzâk ve Reşîd isimlerinin nurlarındandır. Nitekim âyet-i celîlede:

وَلَقَدْ آتَيْنَآ إِبْرٰهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ

«And olsun ki, biz Mûsâ'dan evvel de İbrâhim'e hidâyetini vermiştik ve biz, buna ehil olduğunu biliyorduk»[92], buyurulmuştur.

91 Et-Tevbe: 114

92 El-Enbiyâ: 51

İsmail (aleyhisselâm)'a gelince; Allah sevgisi İbrâhim (aleyhisselâm)'da aşikâre olunca o da bu sevgi uğrunda ruhunu tercih ederek nefsini ateşe attı. Bunun gereği olarak Allah'ın emri ile kendisinden iki peygamber meydana geldi, Biri, ruhunu tercihe mazhar olan İsmail, diğeri de nefsini tercihe mazhar kılan İshak (aleyhisselâm)'dır. Buna göre İsmail (aleyhisselâm)'ın hakikati ve ruhu Esmâ-i Zât'dan olan Cebbar ism-i şerifinin nurundandır. Zira Allah sevgisi için nefsini ve Allah'ın irâdesi için de ruhunu kırdı. Bunun içindir ki Allah Teâlâ da feda olarak ona bir koç gönderdi. Aklı ve kalbi ise Esmâ-i Sıfât'tan olan Halîm nurundan yaratılmıştır. Çünkü İsmail (aleyhisselâm)i hükmünde son derece halîm idi. Nitekim Allah Teâlâ:

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ

«Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik»[93], buyurmuştur.

Nefsi ise, Esmâ-i Ef'al'den olan üç ismin; Mücîb, Hasib ve Rakib isimlerinin nurlarındandır. Çünkü Allah'ın emrine icabet, atasına itaat ve nefsini muhasebe ile bu vasıfları isbât etmiştir.

İshak (aleyhisselâm)'a gelince, İbrâhim (aleyhisselâm), kendisini muhabbet ateşine atınca, nefsi kudsî nefisler arasında yer aldı. Bunun içindir ki İbrâhim (aleyhisselâm)'dan sonra gelen bütün peygamberler İbrâhim (aleyhisselâm)'ın nesli İshak'tan gelmiştir. Yalnız Hz. Muhammed (aleyhisselâm) yine onun neslinden olan İsmail'den gelmiştir. Gerçi İbrâhim (aleyhisselâm)'ın ruhunun vahdet sırrından ve nefsinin esrâr-ı ahkâmının çokluğundan olduğu da unutulmamalıdır. Bunun için İsmail (aleyhisselâm), mazhar-ı vahdet ve İshak (aleyhisselâm)da menba'ı kesret olmuş, neslinden çok peygamberler gelmiştir. İshak (aleyhisselâm)'ın hakikati ve ruhu, Esmâ-i Zât'dan

93 Es-Saffât: 101

olan Mütekebbir nurundan; aklı ve kalbi Esmâ-i Sıfât'tan olan Raûf adındaki nurundandır. Bunun içindir ki İshak (aleyhisselâm) mukaddes ruhların hazinedarı olmuştur.

Yâkub (aleyhisselâm), suret âleminde enbiya ruhları görülmeye başlayınca ilk gelen Yâkub oldu. Nübüvvet çokluğunun ahkâmına hazine oldu. Oniki oğlu oldu. Bunların birini hüsn-i cemâl nuruna mîras etti. Yâkub (aleyhisselâm) o nuru görüp ona âşık oldu. Allah'ın cemâlinde hayretler içinde kaldı. Sonra Allah'ın cemâli gözünden kaybolup ayrılık ateşine düştü, devamlı olarak üzüldü durdu. Çünkü aşk, sevginin meyvesi; üzüntü de aşkın levâzımındandır. Bunun için olgun insanlarda aşk, hüznü, hüzün belâyı, belâ da hüznü gerektirir. Yâkub (aleyhisselâm)'ın hakikati ve ruhu Esmâ-i Zât'dan olan El-Kebîr isminin nurundandır. Onun için İsrâiloğulları peygamberlerinin büyük hazinesidir. Aklı ve kalbi ise ism-i sıfattan olan Vedûd nurundandır. Vedûd, muhabbet ve sevgidir. Onun için oğlu Yûsuf (aleyhisselâm)'da tecellî eden Allah'ın cemâline âşık olmuştur. Nefsi Esmâ-i Efal'den olan Hâlık ve Bari isimlerinin nurundandır. Onun için evlâtları çoğalmıştır.

Yûsuf (aleyhisselâm), Yâkub (aleyhisselâm)'ın sevgisinin mahalli zuhuru olduğuna göre, Yûsuf (aleyhisselâm) en güzel bir surette dünyaya gelmiştir. Bu itibarla onun hakikat ve ruhu ismü'z-Zât nurundan meydana gelmiştir. Onun için Yûsuf (aleyhisselâm), surette bir nur idi ki, onu gören âşık olup karşısında eğilmişlerdir. Onun aklı ve kalbi Esmâ-i Sıfât'dan olan Kaadir isminin nurundandır. Onun için Mısır'ı elinde tutmaya kaadir olmuştur. Nefsi, Esmâ-i Ef'al'den olan Mûsâvvir, Hafîz, Afüvv nurlarındandır. Bunun için surette zahir oldu, Mısır'ın hazinelerini korudu ve kardeşlerini afvetti.

Eyyûb (aleyhisselâm)'a gelince: Sevgi Yâkub (aleyhisselâm)'da güzellik Yûsuf (aleyhisselâm)'da aşikâreye çıktığına göre Allah'ın hikmeti

olarak, bundan sonra gelecek peygamberin üzüntü ve ıstıraplara girmesini gerektirdi. Çünkü ibtilâ, muhabbet ve sevginin lâzımıdır. İşte böylece Eyyûb (aleyhisselâm) suret âlemine geldi ve çeşitli belâlarla mübtelâ oldu. Bilindiği gibi belâların büyüğü peygamberlere, sonra velîleredir. Nitekim Resûl-i Ekrem: **«Belâ, Allah'ın kırbaçlarından bir kırbaçtır, onunla kullarını kendisine doğru sevkeder»**, buyurmuştur. Bunun hakikati ve nuru Esmâ-i Zât'dan olan El-Gayb ismindendir. Bunun için Eyyûb (aleyhisselâm) bir ara malını, evlâdını ve her şeyini kaybetmişti; sonra Allah Teâlâ bunları iade etti ve iki kere zengin oldu. Aklı ve kalbi Esmâ-i Sıfât'dan olan Es-Sabûr ism-i şerifinin nurundandır. Nitekim âyet-i celîlede:

إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا ۚ نِّعْمَ الْعَبْدُ ۖ إِنَّهُ أَوَّابٌ

«Doğrusu biz onu sabırlı bulmuştuk. Ne iyi kuldu, daima Allah'a yönelirdi»[94], buyurulmuştur.

Nefsi ise Esmâ-i Ef'al'den olan Vâsî ve Tevvâb isimlerinin nurundandır. Vâsî ism-i şerifinin nurundan alındığı için bütün bu belâlara göğüs germesini bilmiştir. Tevvâb ism-i şerifinin nurundan alındığı için de Hakk'a rücû'edip yönelmesini bilmiştir.

Şuayb (aleyhisselâm)'a gelince; muhabbet yolunda Eyyûb (aleyhisselâm) meydana gelip çeşitli belâlara mübtelâ olunca, hikmet-i îlâhiyye, bundan sonra da mülakat ve vuslata müştak bir peygamberin gelmesi iktiza etti ve Şuayb (aleyhisselâm) meydana geldi. İştiyakından sebeb üçyüz yıl ağladı. Üç kere gözsüz kaldı. Her yüzyıl başında gözü açıldı. Hakikati ve ruhu Esmâ-i Zât'dan olan El-Mâcid isminin nurundandır. Onun için kavminin şerifi ve

94 Sâd: 44

peygamberlerin hatibi oldu. Aklı ve kalbi Esmâ-i Sıfât'dan olan El-Kerim isminin nurundandır. Onun için ümmeti içinde son derece keremli idi. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan Hakem ve Muksıt isimlerinin nurlarındandır. Onun için daima ölçü ve tartılara dikkat edilmesini öğütlerdi.

Mûsâ (aleyhisselâm)'a gelince; Halil-i İbrâhim'in hulleti, dostluğu ile muhabbet makamı, Yâkub (aleyhisselâm)'ın aşkı ile aşk, Yûsuf (aleyhisselâm)'ın hüsnü ile güzellik, Eyyûb (aleyhisselâm)'ın zevki ile iştiyak makamları zahir olunca, Allah'ın hikmeti, bundan sonra gelecek peygamber ile celâl sıfatını şâmil bir peygamberin zuhurunu iktiza etti ki, bu sayede sapıkları kahr ile, böylece Mûsâ (aleyhisselâm) zuhur etti. Bunun hakikati ve ruhu, Esmâ-ı Zât'dan olan El-Celîl ism-i şerifinin nurundandır. Onun için düşmanlarını kahreyledi, Fir'avn ve avanesini helak edip yüceliğini korudu. Nitekim Fir'avn,

فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ

«Ben sizin âlî ve üstün Rabbinizim»[95], demesi üzerine Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ'ya:

إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَىٰ

«Muhakkak sen üstünsün»[96], buyurmuştur.

Aklı ve kalbi ise Esmâ-i Sıfât'dan olan El- Alîm ism-i şerifinin nurundandır. Bunun için Hz. İsâ'ya gelinceye kadar Tevrat ile hükmedilirdi. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan Muizz ve Müzill ism-i şeriflerinin nurundandır. Onun için mü'minleri aziz ve üstün, kâfirleri hor ve hakîr etti.

95 Nâziât: 24
96 Tâ-Hâ: 68

Harun (aleyhisselâm)'a gelince; celâl sıfatına mazhar bir peygamber geldiğine göre, bu defa cemâl sıfatına mazhar bir peygamber gelmesi gerekti. Ve Harun (aleyhisselâm) gelerek Mûsâ (aleyhisselâm)'ın veziri oldu. Nitekim âyet-i celîlede:

وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي

«Ailemden kardeşim Harun'u bana vezir yap»[97], buyurulmuştur. Hakikati ve ruhu, Esmâ-i Zât'tan olan Zahir ve Bâtın'ın nurlarındandır. Lûtfu ile zahir ve sırrı ile bâtın olmuştur. Akıl ve kalbi, Esmâ-i Sıfat'tan olan El- Gaffâr ism-i şerifinin nurundandır. Bunun için Allah Teâlâ onun ümmetini ona bağışladı ve günahlarını yarlığadı. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan Gafur ve Lâtîf ism-i şeriflerinin nurlarındandır. Bunun için ümmetinin hatâlarını örtüp onlara güzel lütuf ve ihsanlarda bulundu.

İlyas (aleyhisselâm)'a gelince; Allah Teâlâ Celâl ve Cemâl sıfatlarını izhar ettiğine göre bunlardan sonra bunların eserini açıklaması gerekti ve bu peygamberin hakikat ve ruhunu Esmâ-i Zât'dan olan Muğnî ism-i şerifinin nurundan kıldı. Milleti ona muhtaç oldu ve çeşitli bitkilerden onlara vermesini isterlerdi. Aklı ve kalbi ise Esmâ-i Sıfât'dan olan Cemîl ism-i şerifinin nurundan alınmıştır. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan Vehhâb ve Muktedir isimlerinin nurundan alınmıştır.

Dâvud (aleyhisselâm): Celâl ve cemâlin emri tamamlanınca, Allah'ın hikmeti, bundan sonra gelecek peygamberin mübtelâ olmasını gerektirdi. Âsâr ve cemâl'in fitnesinden meftun olan, işte Dâvud (aleyhisselâm) geldi. Bunun hakikat ve ruhu, Esmâ-i Zât'dan olan el-Hakîm nurundandır. Nitekim Allah Teâlâ:

97 Tâ-Hâ: 29-30

وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ

«Ona hikmet ve kesin hüküm yeterliği vermiştik»[98], buyurmuştur. Akıl ve kalbi, Esmâ-i Sıfât'dan olan El-Kuvâ isminin nurundandır. Bunun için mülk üzerinde kuvvetli oldu. Nitekim Allah Teâlâ:

وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ

«Onun hükümranlığını kuvvetlendirmiştik»[99], buyurmuştur. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan Mukaddem ve Muahhar ism-i şeriflerinin nurlarındandır. Bunun için Dâvud (aleyhisselâm) Uriyâ'yı tabuta takdim etti ve tabutun önüne geçirdi. Kendisini de te'hir ederek geride bıraktı, istiğfar etti ve yeryüzüne halife oldu.

Süleyman (aleyhisselâm)'a gelince: Dâvud (aleyhisselâm), Allah'ın kudretinden bir çok acaip haller müşahede edip belâlarla mübtelâ olunca, ömrü kırk yıl ağlamakla geçtiğine göre, Allah'ın hikmeti, bundan sonra gelecek peygamberin mülk ve saltanatı Dâvud (aleyhisselâm)'dan daha kuvvetli olmasını gerektirdi ki, bu sayede mülk mertebesi kemâlini bulsun. Böylece Süleyman (aleyhisselâm)'ı yarattı. Onun hakikat ve ruhu, Esmâ-i Zât'dan olan El-Azim isminin nurundandır. Onun için kendisine büyük mülk verildi ve dünyada azametli oldu. Akıl ve kalbi, Esmâ-i Sıfât'dan olan El-Metîn ism-i şerifinin nurundandır. Onun için saltanatı, hükmü, ilmi muhkem ve sağlam oldu. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan dört isimden; Adl, Mâlik, Mülk ve Hâfız ism-i şeriflerinin nurundan meydana gelmiştir. Bu sayede âdil oldu ve kendisine baş kaldıran insanların ve cinlerin başlarım yere eğip onları dize getirdi.

98 Sâd: 20
99 Sâd: 20

Taht'a binip havaya yükseldi ve mülkün mâliki oldu, bütün yaratıklara hükmetti.

Üzeyir (aleyhisselâm)'a gelince; Süleyman (aleyhisselâm)'ın hükmü ile mülk işleri tamamlanmış olduğuna göre, Allah'ın hikmeti, bundan sonra gelecek peygamberin âhiret işlerinden, ölmek ve dirilmek gibi, kendi gözü ile bâzı şeyleri müşahede etmesini gerektirdi. Nitekim âyet-i celîlede:

وَلِنَجْعَلَكَ اٰيَةً لِّلنَّاسِ

«Seni insanlara ibret nişanesi kılmamız için»[100], buyurulmuştur.

İşte bu hikmet gereğince Üzeyir (aleyhisselâm)'ı peygamber olarak gönderdi. Üzeyir (aleyhisselâm)'ın hakikat ve ruhu, Esmâ-i Zât'tan olan Evvel ve Âhir isimlerinin nurundandır. Bunun için önce yaşantısını ve sonra da öldükten sonra dirilmesini müşahede etti. Akıl ve kalbi, Esmâ-i Sıfât'tan olan Semi've Basîr isimlerinin nurlarındandır.

Bu sayede Allah Teâlâ'dan:

بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ

«Belki yüz sene durdun» kelâmını[101], duydu ve kendinin ikinci hayatını, öldükten sonra dirilmesini müşahede etti. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan El-Vâli ism-i şerifinin nurundandır. Velayeti, Allah'ın kudretinin sonsuzluğunu görmesindedir.

Yûnus (aleyhisselâm)'a gelince: Allah Teâlâ kudretini Üzeyir (aleyhisselâm)'a gösterince, «Allah'ın hikmeti, bundan sonra gelecek peygamberin balık karnında vatan tutup denizin derinliklerinde korunmasını gerektirdi. Ve Yûnus (aleyhisselâm) peygamber

100 El-Bakara: 259
101 El-Bakara: 259

olarak gönderildi. Yûnus (aleyhisselâm)'ın hakikat ve ruhu El-Vâcid Esmâ-i Zât'ındandır. Bu sayede karanlıklar içinde aydınlık bir varlık buldu. Akıl ve kalbi El-Gafûr olan Esmâ-i Sıfât'ındandır. Bu sayede Allah Teâlâ onu mağfiret etti ve boğulmaktan kurtuldu. Nitekim Allah Teâlâ:

فَاسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ

«Biz de duasını kabul ettik, kendisini kederden kurtardık. İşte biz, mü'minleri böyle kurtarırız»[102], buyurmuştur. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan Mukît ve Nâfî isimlerinin nurundandır. Bunun için balık karnında durup manevî kuvvete erişti ve yeniden kavmi ile buluşup, kavmi ondan yararlandı.

Zekeriyyâ (aleyhisselâm)'a gelince; Üzeyir (aleyhisselâm) ile dirilmek ve Yûnus (aleyhisselâm) ile korumak işleri tamam olunca bundan sonra Allah'ın hikmeti, Allah'a ulaşmak için nefislerini feda eden iki peygamberin gelmesini gerektirdi ki bunlardan biri Zekeriyyâ, diğeri de Yahya (aleyhisselâm)'dır. Zekeriyyâ (aleyhisselâm)'ın hakikat ve ruhu Esmâ-i Zât'dan olan El-Kayyûm nurundandır. Bu sayede Allah sevgisi uğrunda dosdoğru ve dimdik durdu. Kendisini testere ile yukardan aşağı ikiye böldükleri halde **«of»** dahi demedi. Akıl ve kalbi Esmâ-i Sıfât'tan olan El-Hamîd ism-i şerifinin nurundandır. Ruhunu ve nefsini hak yolunda harcadığı için Övülmüş oldu. Nefsi ise Esmâ-i Ef'âl'den olan Muhyî ve Mecîd ism-i şeriflerinin nurlarındandır. Öyle ki Allah Teâlâ, Zekeriyyâ (aleyhisselâm)'a:

- Sana, atasının ilmini ihya edecek ve ismini yaşatacak Yahya adında bir oğlan verdim, buyurdu. Böylece Muhyî ve Mecîd isimlerine mazhar oldu.

Yahya (aleyhisselâm)'a gelince; Zekeriyyâ (aleyhisselâm) ruhunu bezledip nefsini feda edince, bu ruhun olgun bir şekilde meydana

102 El-Enbiyâ: 88

gelmesi iktiza etti ve Yahya (aleyhisselâm) vücuda geldi. Yahya (aleyhisselâm)'ın hakikat ve ruhu, El-Hayy ism-i zâtının nurundandır. Bu sayede dâva ve mânasında sabit olmuştur. Akıl ve kalbi Esmâ-i Sıfât'dan olan Vâris, Şehîd ve Bakî isimlerinin nurlarındandır. Atasının ilim mirasına konduğu için vâris, şehâdetinden ötürü Şehîd, hiç günah işlemeyip isyan etmediği; Allah Teâlâ'yı sevip, Allah'ın da kendisini sevdiğine, Allah Teâlâ şehâdet ettiği için sevgili yolunda öldürülmekle beka makamına ulaştığı için de Bakî olmuştur. Nefsi, Esmâ-i Sıfât'dan olan El-Velîd nurundandır. Bu suretle Yahya (aleyhisselâm)'dan nefsânî hiç bir şey doğmamıştır.

İsâ (aleyhisselâm)'a gelince; ilâhî ve kevnî, mükevvenattaki işler kemâline erince, hikmet-i ilâhiyye, bundan sonra ölüleri diriltip bütün alâmetleri açığa çıkaracak bir peygamberin gelmesini gerektirdi ki, herkes bunu görüp de Allah Teâlâ'nın ölüleri diriltebileceğini inkâra kalkışmasınlar. Nitekim Allah Teâlâ:

كَذٰلِكَ يُحْيِ اللّٰهُ الْمَوْتٰى

«Bunun gibi Allah ölüleri diriltir»[103], buyurmuştur.

Sûret âlemine gelen İsâ (aleyhisselâm)'ın hakikat ve ruhu, Ehad olan ism-i zât nurundandır. Nitekim ehadiyyete delâleti için atasız anadan meydana gelmiştir. Akıl ve kalbi, Vâhid ve Habîr, Esmâ-i Sıfât'larının nurlarındandır. Cisim ve ruh âleminde tek olduğu için Vâhid, zahir ve bâtın ilimlerine vâkıf olduğu için de Habîr'dir. Nitekim Allah Teâlâ:

وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ ۚ

«Sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim»[104], buyurmuştur. Tevrat'tan murad ilm-i zahir, İncil'den murad ilmi

103 El-Bakara: 73
104 El-Mâide: 110

bâtın'dır. Nefsi, Esmâ-i Ef'âl'den olan üç ismin Muhyî, Mümît ve Halik isimlerinin nurlarındandır. Ölüyü diriltmesi Muhyî ismine mazhar olmasından, bunca kâfirleri öldürmesi de Mümit ismine, yarasayı şekillendirip canlandırması da Halik ismine mazhar olmasındandır.

Bu suretle ilâhî kemâlât, insanlığın hakikatinde, gayb âleminde ve daha sonra mükevvenatta tamamlanınca, hikmet-i ilâhiyye, bundan sonra bütün kemâlâtı kendisinde toplayan bir peygamberin gelmesini gerektirdi. O, hem Nebî ve hem Resul olarak bütün ilâhî alâmetleri kendisinde toplamış olan, bu da Allah Teâlâ'nın habîbi olan son peygamber Hz. Muhammed (aleyhisselâm)'dır. Suret ve mânadaki bütün mertebeler kendisinde toplanmıştır. Onun hakikati, bütün hakikatleri bir araya getirmiştir. Mülk, yâni görülen âlemin peygamberi olduğu gibi, melekût âleminin yâni görülmeyen âlemin de peygamberidir. İsâ (aleyhisselâm)'ın peygamberliği tamam olup aradan altıyüz yıla yakın bir zaman geçtikten sonra peygamberlerin sonu ve efendisi olan Muhammed (aleyhisselâm) dünyaya gelmiştir. Bunu anlatmak üzere Allah Teâlâ:

قَدْ جَآءَكُمْ مِنَ اللّٰهِ نُورٌ وَ كِتَابٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِى
بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ
مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ

«İşte size Allah'tan bir Nûr ve apaçık bir kitap geldi. Allah onunla rızasını gözetenleri selâmet yollarına eriştirir ve onları izni ile, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp

doğru yola götürür.»[105], buyurmuştur. Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'i nûr yarattı ve mertebesini âli etti. Onun hakikati, hakikatlerin özü, ismi bütün isimler mertebesini ve sıfatlarını câmi'dir. Ruhu, Zât-i İlâhiyye'nin nurundan, aklı Esmâ-i Zât'dan, kalbi Esmâ-i Sıfât'ın tümünden ve nefsi ise bütün Esmâ-i Ef'âl'in nurlarındandır. Her yönü ihata etmek suretiyle peygamberlerin efendisi olup onu Allah Teâlâ âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Nitekim âyet-i celîlede:

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

«Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik»[106], buyurulmuştur.

Hak Teâlâ hazretleri, peygamberlerin kıssalarını ona haber verdikten sonra, iyilerin sabrı gibi sabretmesini emretti.

Nitekim Allah Teâlâ:

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ اُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ

«Ey Muhammed, peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret...»[107] buyurmuştur. Ülü'l-azim -büyük azim sahihlerinden - murad bâzı büyük peygamberlerdir. Nûh (aleyhisselâm)'ın kavminin eziyetlerine, İbrâhim (aleyhisselâm)'ın Nemrud'un ateşine, İsmail (aleyhisselâm)'ın kurban edilmesine, Yâkub (aleyhisselâm)'ın körlüğüne ve Yûsuf (aleyhisselâm)'ın hasretine, Yûsuf (aleyhisselâm)'ın kuyuya ve zindana atılmasına, Eyyûb (aleyhisselâm)'ın çeşitli belâlara, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın kavminin, eziyetine, Dâvud (aleyhisselâm)'ın kırk yıl ağlamasına, Yûnus (aleyhisselâm)'ın balığın karnına girmesine, Zekeriyyâ (aleyhisselâm)'ın testere ile biçilmesine, Yahya (aleyhisselâm)'ın öldürülüp şehîd edilmesine, İsâ (aleyhisselâm)'ın

105 El-Mâide: 15-16
106 El-Enbiyâ: 107
107 El-Ahkâf: 35

kerpiç üzerine kerpiç koymamasına binâen bu sıfatı almışlardır. İsâ (aleyhisselâm) bunun için: **«Dünya bir gecedir, siz de ondan geçin, imareti ile meşgul olmayın», diyerek sabrettikleri gibi sen de sabret»,** buyurmuştur.

Bütün mertebelerde Enbiyâ, Hakk'ı müşahede ettiğine göre nasıl Hakk'a davet edebiliriz? dersen, Bilmiş ol ki Allah Teâlâ, kendisiyle peygamberleri arasına nurânî bir perde kor ve bu sayede onlar bu perde ardından halkı Hakk'a davet ederler.

Bâzılarına göre Allah Teâlâ ruhlar âleminde peygamberlere şöyle tavsiye etmiştir:

- Ben sizi cisimler âleminde kullarıma peygamber olarak göndereceğim. Sakın, niçin böyle yapıyorsunuz? diye işleri onlara nisbet etmekle onlara kızmayın. Böyle yaparsanız Benden mahrum kalırsınız. Sakın, bütün işleriniz Allah'tandır, deyip yaptıklarına rıza göstermeyin, böyle yaparsanız Benden mahrum kalırsınız. Hakk'ı halkta ve halkı Hak'ta müşahedeye devam edin.

Peygamberlerin hallerine Allah'tan başka kimse muttali olamaz. Bunu böyle bilmek gerekir.

Ey ilâhî sırları araştıran zât, sana bu anlattıklarıma inkâr gözü ile değil, insaf ve ibret gözü ile bak. İlâhî hikmetler üzerine eğil ve enine boyuna marifet şerbetini içmeye çalış. Sana anlatmaya çalıştığım, şeriat, hakikat ve misallerini belirtmeye çalıştığım peygamberlerin kıssalarında ders alacak büyük ibretler vardır. Nitekim Allah Teâlâ:

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۗ

«And olsun ki peygamberlerin kıssalarında, aklı olanlar için ibretler vardır»[108], buyurmuştur.

108 Yûsuf: 111

Şimdi sıra marifet, şeriat ve hakikatler kendisinde kemâle eren Hz. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in faziletini anlatmaya gelmiştir.

MUHAMMED MUSTAFA (SALLÂLLAHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN GÖNDERİLMESİ

Allah'a hamdederim. O Allah ki şânı yücedir. Bütün âlemi insan için, insanı da kendisi için yaratmıştır.

Ey ilâhî sırları araştıran, bilmiş ol ki, Allah Teâlâ peygamberlerin binasına onunla başladı ve onunla sona erdirdi. Bütün ahkâmı içinde topladığı Kur'an-ı Azîm'i ona indirdi. Onun vasıflarını Kur'an'da açıkladığı gibi, Tevrat, İncil ve Zebur'da da açıkladı. Onu her yönü ile olgunlaştırdı. Livâü'l-Hamd ve Makam-ı Mahmûd'u ona vermekle ins ile cinnin peygamberi, dünya ve âhiretin nuru oldu. Kaabe Kavseyn'in sırrına, yâni manen iki ok miktarı Allah'a yaklaşmakla âlemlerin sultanı oldu. Salât ve selâm ona ve takva sahibi iyilerden olan onun âl ve ashabına olsun ki, onlar haberleri tahkik eden ve haberleri doğru veren kimselerdir.

Bundan sonra bilmiş ol ki Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem hakkında:

الٓمٓ ﴿١﴾ اللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ﴿٢﴾ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هُدًى
لِلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤﴾

«Elif Lâm Mim. O Allah ki O'ndan başka ilâh yoktur. Ezelî ve ebedî hayat ile bakidir, zât ve kemâl sıfatları ile her şeye hâkim olup bütün varlıklar onunla kaimdir. Kendisinden önceki kitabları te'yid eden Hak kitabı sana indirdi. Önceden insanlara yol gösterici olarak Tevrat ve İncil'i de indirmişti. O, doğruyu yanlıştan ayıran kitabı indirdi. Doğrusu Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli azâb vardır. Allah güçlüdür, mazlumların öcünü alır»[109], buyurmuştur. Bir kudsî hadîste de şöyle buyurulmuştur:

«Eğer sen olmasaydın Ben eflâki yaratmazdım».

Abdullah İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı benim nûrumdur, buyurdu.

Diğer bir rivayette de:

- İlk olarak benim aklımı yaratmıştır, buyurmuştur.

Başka bir rivayette de: **«Ben Allah'dan, mü'minler de bendendir»,** buyurmuştur. Buna benzer daha pek çok rivayetler vardır. Bütün varlıkların onun nurundan meydana geldiğini ve yaratıkların en üstünü olduğunu anlatmak üzere muhakkiklerin kutbu olan Hz. Ali diyor ki:

- Allah Teâlâ önce Resûl-i Ekrem'in nurunu yarattı. Sonra bu nurdan Arş'ı ve Kürsî'yi yarattı. Daha sonra Cennet ve Cehennem'i, yer ve gökleri var etti. Âdem (aleyhisselâm)'ı yaratmadan üçyüz yirmidört bin yıl önce Resûl-i Ekrem'in nurunu yarattı. Sonra oniki hicab yarattı ki onlar kudret, azamet, minnet, rahmet, saadet, keramet, menzilet, hidâyet, nübüvvet, rif'at, heybet ve şefaat hicablarıdır. Resûl-i Ekrem'in nuru oniki bin yıl kudret hicabı

109 Al-i İmran: 1-4

içinde, onbir bin yıl azamet hicabında, onbin yıl minnet hicabında, dokuz bin yıl rahmet hicabında, sekiz bin yıl saadet, yedi bin yıl keramet, altı bin yıl menzilet, beş bin yıl hidâyet, dört bin yıl nübüvvet, üç bin yıl rif'at, iki bin yıl heybet ve bin yıl da şefaat hicabında bekledi. Sonra altı bin yıl Arş'da durdu. Sonra da sırasıyle Âdem (aleyhisselâm)'ın beline, oradan Şît (aleyhisselâm)'a ve böylece tâ Muttalib'in oğlu Abdullah'a kadar geldi ve nihayet Mekke-i Mükerreme'de dünyaya geldi.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, âlemlerin fahri Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in nurundan bir ağaç yarattı. Bu ağacın dört budağı vardı. Buna Şeceretü'l-Yakîn denirdi. Sonra Resûl-i Ekrem'in nurunu inciden bir perde içinde açıkladı. Bir Tavus suretinde olan bu nur o ağacın üzerine kondu. Bu ağaçta bin yıl tesbih etti. Sonra Allah Teâlâ haya aynasını yarattı. Tavus'un karşısına koydu. Tavus aynada çok güzel sureti görünce utandı. O kadar utandı ki beş kere utancından secdeye kapandı. Allah Teâlâ bu nura bir nazar eyledi ve bu nur hayasından terledi. Allah Teâlâ bu nurun başının terinden melekleri, yüzünün terinden Arş'ı, Kürsî'yi, Levh, Kalem, Güneş, Ay ve yıldızları yarattı. Vücudunun terinden yerleri ve yerin dibine kadar olan her şeyleri; Cehennem'i ve Cehennem'in içindekileri yarattı. Sonra Allah Teâlâ, o nura, **«Önüne bak»,** diye emretti. Nur önüne baktı, gördüğü, Hz. Ebû bekir'in nuru idi. Ardında Hz. Ömer'in, sağında Osman'ın (radıyallahu anh) ve solunda da Hz. Ali'nin nurlarını gördü.

Resûl-i Ekrem'in nuru yetmiş bin yıl tesbih etti. Sonra Allah Teâlâ ilk peygamberlerin canlarını yarattı. Canı yaratılan peygamber Lâ ilahe illallah Muhammedün resûlüllah dedi. Sonra Allah Teâlâ bir kandil yarattı. Resûl-i Ekrem'in nuru, dünyada olduğu gibi sûretlenip kandile kondu. Sonra

peygamberlerin ruhları ikiyüz yıl bu kandili tavaf ettiler. Sonra Allah Teâlâ bu ruhlara kandile bakmalarını emretti. Herkes kandile baktı. Orada Resûl-i Ekrem'in başını görebilen, dünyada sultan oldu. Ayak tarafını gören âdil oldu. Gövdesini gören âlim oldu. Hulâsa Resûl-i Ekrem'in mübarek ruhundan kim neresini görebilmişse görüşüne uygun olarak dünyada bir mevki almıştır. Sonra Allah Teâlâ, Ahmed şeklinde namaz kılmalarını emretti. Yâni kıyamı (A), rükû'u (H), sücûdu (M) teşehhüdü (D) şeklinde kılmalarını emretti. Sonra peygamberlerin suretlerini, peygamberimizin diğer adı olan Muhammed lâfzına benzer şekilde yarattı.

Ey ilâhî sırları araştıran, yaptığımız bu açıklamadan sonra şimdi de Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in velayetini, risâletini ve kendisine Kur'ân'ın nüzulünü ve kudsî kelimeleri anlatalım. Sahih bir haberde Resûl-i Ekrem'den rivayet edildiğine göre Allah Teâlâ, Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in nurundan bir cevher yarattı. Cevher eriyip su oldu, harekete geçti ve bin yıl dalgalandı. Sonra Allah Teâlâ, Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in nurunu ona böldü; bir kısmından Arş'ı, birinden Kalem'i, birinden güneş'i, birinden ay'ı, birinden sabit yıldızları, diğerinden seyyar yıldızları, birinden Blürsî'yi, diğerinden mü'minlerin nurunu ve öbüründen de Muhammed Mustafa (sallâllahu aleyhi ve sellem)'ın cismini yarattı. Resûl-i Ekrem'in annesi kendisine gebe kalınca, Resûl-i Ekrem'in doğumu yaklaştı diye her şey birbirleriyle müjdeleştiler.

Müfessirlerin anlattığına göre, Resûl-i Ekrem doğar doğmaz secdeye kapandı ve secdesinde ümmetim, ümmetim - Allah'ım, ümmetimi bağışla- dedi. Ayrıca Kâ'be'nin dört köşesinden sesler yükselip Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in hak peygamber olduğuna şehâdet etti ve Kâ'be secdeye kapandı.

Nakledildiğine göre, Abdülmuttalib diyor ki:

- Ben o gün Kâ'be'de idim. Kâ'be'deki putların yere düştüklerini gördüm.

Resûl-i Ekrem'in doğumu ile cinnîler göklere çıkmaktan men'olundular. Cinnîler bir araya toplanıp bunun sebebini araştırdılar. İblîs feryâd edip:

- **«Alemlere rahmet olarak gönderilen peygamber dünyaya gelmiş olacak ki siz bunun için göklere çıkamıyorsunuz. çünkü gökler onun nazargâhıdır»,** dedi.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem doğunca ortalığı öyle bir nur aydınlattı ki, annesi Âmine o anda tâ Busra şehrini gördü.

Enes (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem) küçük yaşta süt kızkardeşiyle kifdâ oynarken, Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek peygamberimizi tenha bir yere götürüp kalbini ameliyat etti, içinden bir kara kan parçası çıkarıp attı ve:

- **İşte bu attığım, şeytanın nasibi idi,** dedi. Sonra Cennet'ten altun tas getirdi, göğsünü ve kalbini zemzem suyu ile yıkadı ve dikti. Enes (radıyallahu anh), ameliyatın izini Resûl-i Ekrem'in göğsünde gördüğünü söyler.

FASIL

Allah Teâlâ'nın sevgilisi cihana gelince yer ve gök ehli onun ziyaretine geldi. Cennet hûrileri nurdan tabaklarla geldiler ve Resûl-i Ekrem'in üzerine nûr saçtılar. Putlar yüzüstü yere yıkıldı. O gün Kisrâ'nın sarayının 14 direği yıkıldı, Sava gölü yere battı, binlerce yıllar yanmakta olan Mecûsîlerin ateşi söndü. Resûl-i Ekrem baştan aşağı nur olduğu için gölgesi yoktu. Gittiği her yerde başı üzerinde bir bulut onunla giderdi, önden gördüğü

gibi arkadan da görürdü. Bir bakışta doğuyu da, batıyı da görebilirdi. Uyanık iken duyduğu gibi uyurken de duyardı. Koku alma hissi o kadar kuvvetli idi ki, vahyi getirmek üzere daha göklerden hareket eden Cebrâil (aleyhisselâm)'ın kokusunu alırdı. Dişleri gece karanlığım aydınlatıp yolu gösterecek kadar parlak idi. Sırtında güvercin yumurtası kadar büyüklükte nübüvvet mührü vardı. Terleri misk gibi kokardı. Bir avuç toprak ile oniki bin kişilik orduyu perişan etmişti. Parmağı ile Ay'a işaret edince ikiye bölündü ve nübüvvetine şehâdet etti. Bir gece Ay yere inip beşiğini salladı. Parmaklarından sular akıttı. Pişmiş kuzu, **«Benden yeme»** diye kendisini uyardı. Diktiği hurma ağacı hemen yemiş verdi. Yolda taşlar ve ağaçlar kendisine selâm verirlerdi. Güzel ahlâkı ile herkesi kendisine bağlamıştı. Riya bilmez ve hiç bir an nefsinin isteklerine uymazdı. Hüküm verirken kimseye meyl etmezdi. Yoksullukla övünür ve fakirlikten sebeb abâ giyerdi. Tevâzuundan arpa ekmeği yer ve katık aramazdı. Dünyaya, mel'un, der ve dünya ehline muhabbet etmezdi. İhtilâm olmadı. Vücuduna bit ve pire konmadı ve ısırmadı. Yaratıklara karşı şefkat ve sevginin zirvesine ulaşmıştı. Allah Teâlâ onu bütün yaratıkların üstünü kıldığı için zâtı halim ve ahlâkı kerîm idi. Zengin fakir seçmeden davete icabet eder, hasta ziyaretine giderdi. Hariçte ölenin cenaze namazını kılar, şehirdeki cenazelere bilfiil katılırdı. Bilginlere daha çok itibar eder, kâfir ve münafıklara kıymet vermezdi. Kimseye kötü söylemedi ve kimseye küsmedi. Kötülük edene iyilik ederdi. Katıldığı toplantılarda bulduğu boşluğa oturur, zenginlere servetlerinden sebeb itibar etmediği gibi yoksulları da horlamazdı. Elbisesini kendisi yamar ve hangi hayvana olsa binerdi. Düşkünlerin elinden tutardı. Perşembe, Cum'a ve Cumartesi günleri ile her ay'ın ortası ve Âşûrâ günleri oruç tutardı. Geceleri on rek'at namaz kıldıktan sonra vitir namazını kılardı. Sözün kısası, bütün olgunluk

vasıfları kendisinde toplamıştı. İrhâsları[110] sayılamıyacak kadar çok olmakla, peygamber olduğu kırk yaşından itibaren de mucizeler göstermeye başlamıştır.

Önceleri nefsi ile mücadele ederken sonraları yalnızlıktan hoşlanır ve Hira dağına çekilerek orada ibâdetle meşgul olurdu. Allah sevgisi üstün ve ağır bastığı için başkalarından uzaklaştı ve yalnız O'nunla meşgul oldu. Herkes onun bu hâlini anladı. Hattâ bir defasında amcası Hz. Hamza ve Kureyş'in ileri gelenleri bir araya gelerek:

- Buna ne oldu, benzi sarardı ve halk arasına çıkmaz oldu, diye durumu Âtike'ye sordular.

Âtike:

- Bilmiyorum, deyince, onu çağırarak:

- Derdin nedir, söyle derman olalım, dedilerse de, o, bunlara cevap vermedi.

Onlar:

- Ebu Bekir bunun arkadaşı ve sırdaşıdır, belki derdini ona açmış olabilir, durumu ondan soralım, dediler ve sordular. Hz. Ebu Bekir de kendisinden sordu. Resûl-i Ekrem su istedi; yıkandı, içti ve örtüsünü alıp Hira dağına çekildi. Yüzünü yerlere sürüp ağladı ve Allah Teâlâ'ya sığındı, öyle ki gökteki melekler ve Cennet'teki hûriler de onun için ağladılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Artık vahyin, emir ve nehyin zamanı geldi, yaratıkların hayırlısı ve Benim sevgilim olan Muhammed'e git, Benden selâm söyle ve hediyemi ona ulaştır, buyurdu.

Cebrâil (aleyhisselâm) aslî suretinde ve bütün ihtişâmiyle Resûl-i Ekrem'e geldi. Resûl-i Ekrem etrafı dolduran Cebrâil (aleyhisselâm)'ı gördü. Hz. Cebrâil:

110 İrhâs: Peygamber olmadan önce, peygamber olmaya İşaret sayılan hârikulade hallerdir.

- Oku, ya Muhammed, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Ben okumak bilmem, dedi. Cebrâil (aleyhisselâm) üç defa bu sözü tekrar ettikten sonra:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۚ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ
وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۙ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۚ

«Ey Muhammed, yaratan, insanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabbinin adıyla oku. Oku, kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin en büyük kerem sahibidir»[111], okudu. Abdullah İbni Abbâs (radıyallahu anh)'a göre, ilk nazil olan Fatiha ve sonra da Alâk süresidir. Diğer müfessirlere göre ilk nazil olan Alâk, sonra Fâtiha'dır. Diğer bâzılarına göre Fatiha sûresi iki defa nazil olmuş; biri Mekke'de namaz farz olduğu vakit, diğeri de kıblenin Kâ'be'ye döndüğü sırada Medine'dedir.

Fakat en doğrusu Fâtiha'nın Mekke'de nazil olmasındadır. Cebrâil (aleyhisselâm) Alâk sûresinin baş tarafından bu beş âyeti Resûl-i Ekrem'e getirdikten sonra bir müddet kayboldu. Sonra ilk risâletinde: يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ۙ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۙ âyetlerini getirdi ve kendisine Müddessir ve Müzzemmil diye hitâb etti. Bundan sonra قُمْ فَأَنْذِرْ ۙ diye kendisine hitab edildi.

Nakledildiğine göre bir gün Resûl-i Ekrem mutlu evinde yatarken Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek kendisine: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۙ dedi. Resûl-i Ekrem bunu diyenin cinn olduğundan korktu, ürperdi.

111 Alâk: 1-5

Yine Cebrâil (aleyhisselâm):

«Ey örtüye bürünen, kalk da (halkı) uyar»[112], âyetini okudu.

Peygamber Efendimiz, Hz. Hatice'ye:

- **İşte yine geldi**, dedi.

Hz. Hatice bu arada Resûlüllah'ın bu haliyle ilgilendi. Ona kuvvet verdi. Bir müddet sonra Resûl-i Ekrem:

- **İşte gitti**, dedi ve durumu eşi Hz. Hatice'ye bildirdi.

Hz. Hatice:

- Sen akrabalarını görüp gözetir, öksüzlere şefkat eder, iyiliği seversin. Ahlâkın yumuşaktır. Allah Teâlâ seni utandırmaz. Bu gelip çağıran Allah Teâlâ'nın diğer peygamberlere de gönderdiği Nâmûs-ı Ekber'dir. Cebrâil'dir, dedi. Aralarında kısa bir konuşmadan sonra Hz. Hatice:

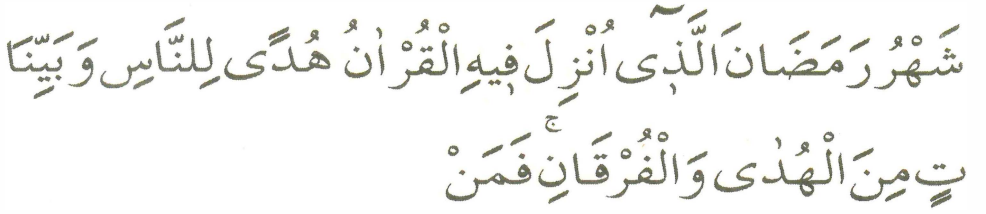
- Sen peygambersin, bana İslâmiyeti öğret îman edeyim, dedi ve Müslüman oldu. Kadınlardan ilk Müslüman olan Hz. Hatice'dir. Sonra erkeklerden ilk Müslüman olan Hz. Ebu Bekir'dir. Çocuklardan Hz. Ali'dir. Hz. Ömer ise Müslümanların kırkıncısıdır. Hz. Ömer'in İslâmiyeti ile Müslümanlık aşikâre uygulanmaya konuldu.

Resûl-i Ekrem'in peygamberliğinin ilk altı ayı rü'yâ ile başladığı söylenir. Nitekim Resûl-i Ekrem: **«Salih rü'yâ, nübüvvetin kırk cüz'ünden bir cüz'dür»,** buyurmuştur. Resûl-i Ekrem'in peygamberliği yirmiüç yıl devam etti. Altı ayı rü'yâyı sahîha ile geçmiştir. Böylece rü'yâ, peygamberliğin kırkaltıda biri olmuş olur.

112 El-Müddessir: 1

BU FASIL, KUR'ÂN-I KERÎM'İN NÜZULÜ BEYÂNINDADIR

Allah Teâlâ:

«Ramazan ayı ki, onda Kur'ân, insanlara yol göstererek yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak indirildi»[113], buyurmuştur.

Beğavî Tefsirinde anlattığına göre, Ramazan bir ayın adıdır. O yıl oruç sıcak mevsime tesadüf etmiş, hararetten taşlar, insanların ayaklarını yakmaya başlamıştı, onun için bu aya bu ad verildi. Kur'ân-ı Kerîm'e de, Kur'ân -okunan ve toplanan- adının verilmesi, sûre, âyet, kıssa, emir, nehiy, va'd ve vaîd gibi bütün ahkâmı bir araya topladığı içindir.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Kur'ân-ı Kerîm, Ramazan ayının Kadir gecesinde Levh-i Mahfuz'dan ihtiyaç nisbetinde Cebrâil (aleyhisselâm) vasıtasıyle âyet indirildi. Buna göre Resûl-i Ekrem yirmiüç yıl insanları Kur'ân'a davet etmiştir.

İbrâhim (aleyhisselâm)'a inen sahifelerin Ramazanın birinde, İsâ (aleyhisselâm)'a inen İncil'in de Ramazanın dördünde indiği söylenir.

Burada şunu bilmek gerekir ki, Allah'ın kelâm sıfatından olan Kur'ân-ı Azîmüşşân, icma ve tevatür ile sabit ve menkuldür. Allah Teâlâ mütekellimdir. Kelâm O'nun bir vasfıdır, fakat O'nun kelâmında çokluk diye bir şey düşünülmez. Ama emir ve nehyin ve haberin çokluğu, mütaallâkları itibariyledir ve izafedir. Yâni çokluğu insanlara, muhataplara nisbetledir. Zira tevhidin

113 El-Bakara: 185

kemâline lâyık olan, her yönden tek olmaktır. Her ne kadar bâzı müteahhirîn Allah'ın kelâmına lâfız ve harf bakımından mütekessirdir, çoktur derlerse de biz, kelâmdan muradın lâfız ve mâna olup ikisinin de kadîm olduğunu isbât ederiz.

Mu'tezile, Eş'ariyye ve Hanbelîler, kelâmın cüzlerden, parçalardan meydana geldiğini, böyle cüzlerden meydana gelen her şeyin hadis -sonradan olma- olduğunu ve Kur'ân'ın da hadis olduğunu söyler veya iddia ederlerse de burada hak ve gerçek olan şudur: Kelâm ikiye ıtlak olunur. Biri Kelâm-ı Nefsî'dir ki konuşanın zâtiyle kaaimdir. Nitekim şâir: **«Muhakkak ki kelâm kalbdedir ve muhakkak dil onun tercümanıdır»,** demiştir. Biri de Kelâm-ı Lisânî'dir. Biz, Allah'ın kelâmı kadîmdir, dediğimiz vakit, dillerimizde okuduğumuz ve kalemle yazdıklarımızı kasdetmiyoruz. Çünkü biz hadis olduğumuz gibi, bunlar da hadistir. Bizim maksadımız Allah Teâlâ'nın zâtiyle kaaim olan mânadır ki, bu kadîmdir. Çünkü onun kelâm sıfatıdır. Okunan kadîm, yazmak, okumak ve ezberlemek ise hâdis'tir. Buradaki kaide, «Okunan kadîm, okumak ise hadistir».

Nitekim: **«Allah'ın kelâmı olan Kur'ân mahlûk değildir. Ona mahlûk diyen Allah'ı inkâr etmiş olur»**, denilmiştir:

Fahrü'l-İslâm'ın anlattığına göre İmam A'zam ile İmam Ebû Yûsuf, Kur'ân'ın kadîm veya hadis olup olmadığı hakkında altı ay araştırma yapmışlardır. Nihayet Ebû Yûsuf:

- **Bizim ilmimiz şu sonuca vardı ki, hadîs uyarınca Kurân'a mahlûk diyen kâfir olur,** demiştir.

Buna karşılık bâzı araştırmacılar, «Allah'ın kelâmı, kadîm olan mânadır. Bu, lâfız karşılığı değildir. Bu, hak bir sözdür. Hadîse, tefsire ve imamların sözlerine uygundur. Bu gerçeği koru. Kur'ân, nazım ise hadistir veyahut Kur'ân yalnız mânadır diyenlerin sözlerine kıymet verme. Çünkü Allah Teâlâ ezelî kelâm ile

mütekellimdir. Kelâm ise nazım ile mânanın tümünden meydana gelmiştir», demişlerdir.

Taftazânî ve ona uyanlar ise şaşırıp kalmışlardır. Kur'ân-ı Kerîm'in hakikatini anlamak güçtür, dediler ve bu şekil üzere kaldılar. İlimleri az olan bâzıları da Kur'ân'ın Makruvv mânasına olup Kelâmı Lâfzî ile Kelâm-ı Nefsi arasında müşterek olduğunu söylerler ki bu da fâsid bir dâvadır.

Hulâsa Kur'ân, nazım ile mânanın ismidir. Kelimeler mürekkeb, terkib ise hâstır, ister Cebrâil (aleyhisselâm), ister peygamber ve ister başkaları okusun, farketmez.

Kur'ân hakkındaki bu açıklamadan sonra intikal kendisine yöneltilen herkese nisbetle Kur'ân'ın nüzulünü tahkiktedir, yâni Kur'ân nazil oldu demek ne demektir? Bâzıları: «Kur'ân nazil oldu demek, Levh-i Mahfuz'dan zahir oldu, açığa çıktı demektir. Çünkü nüzul yukardan aşağı hareket anlamınadır. Bu hareket ise maddî değil, belki manevîdir» demişlerdir. Fakat cumhur arasında meşhur olan, doğrudan doğruya nüzuldür. Melek ruhanî bir mülakat ile veya Levh-i Mahfuz'dan ezberlemek suretiyle indirmiş olur. Nitekim Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ

«**Onu Cebrâil senin kalbine indirmiştir**»[114], buyurmuş, yâni **«Biz Kur'ân-ı Cebrâil ile sana indirdik»,** demek olur. Bu hususta sahîh haber şudur ki: Allah Teâlâ, Kur'ân'ı önce Levh-i Mahfûz'da, sonra da gökte, Beytü'l-İzzet'te aşikâre etti. Sonra Cebrâil (aleyhisselâm)'a, Kur'ân'ı oradan alıp Resûl-i Ekrem'e vermek için yere inmesini emretti.

Resûl-i Ekrem'in, Cebrâil (aleyhisselâm)'dan vahiy alması iki şekilde olurdu: Birisi, Peygamber Efendimiz nâsut âleminden melekût

114 Eş-Şu'arâ: 193

âlemine intikal eder ve böylece vahiy alırdı. Diğeri de, Cebrâil (aleyhisselâm) insan suretine girer ve Resûl-i Ekrem'e vahiy getirirdi. Çoğunlukla Ashâb'dan Dıhye adında bir zâtın suretine girerdi, çünkü Peygamberimiz bu zâtı çok severdi. Kaadı Beyzavî tefsirinde anlattığına göre Kur'ân-ı Azîm hem lâfzı ve hem mânasıyle Peygamberimizin kalbine inerdi. Demek ki Kur'ân, nazım ve mânadan ibarettir, doğrusu da budur. En doğrusunu Allah bilir.

Hulâsa vahiy iki türlüdür, biri vahy-i zahirî, diğeri de vahy-i bâtınîdir. Vahy-i zahirî üç şekildir. Birincisi, Cebrâil (aleyhisselâm)'ın dilinden Resûl-i Ekrem'in kulağının, duyup almasıdır. İşte Kur'ân bu kabildendir. İkincisi, konuşma olmadan meleğin işaretiyle maksadın meydana gelmesidir. Buna, **«Hâtır-ı melek»** derler. Üçüncüsü, vahy-i bâtınîdir, bu da kıyas ve içtihaddır. Risâletin sırlarından, risâletin nüzulünden ve Kur'ân'ın nüzulünden açıkladıklarımı anladınsa bunlar sana yeter.

Şimdi de Allah'ın izniyle sana Mi'rac olayını anlatayım.

Bir Müslümana ilk farz olan, Allah ve Resûlü'ne inanmaktır. Sonra ibâdette namazdır, namaz ise mi'racda farz oldu. Sonra zekât, sonra oruç, sonra gaza ve sonra da hac farz olmuştur.

Mİ'RAC OLAYI

Bunu anlatmak üzere Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى
الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ
هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

«Her türlü noksanlıktan münezzeh olan O Allah'dır ki, kulu Muhammedi bir gece Mescidi Haramdan,

kendisine bir kısım âyetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götürdü. O her şey'i işitir ve görür»[115], buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem mi'rac olayını şöyle anlatmıştır: **«Bir gece Kâ'be'nin harîminde Hacerü'l-Esved - veya Hatim-'de uyumak için yattım, gözüm uyudu; fakat kalbim uyumadı. Baktım ki Cebrâil (aleyhisselâm) geldi ve:**

- Ya Muhammed, kalk, Allah Teâlâ seni davet ediyor, dedi. Bunu duyunca hemen kalktım abdest aldım, harem dışına çıktım, Burak'a bindim. Burak, adımını gözünün görebildiği en son yere atıyordu. Beyt-i Makdis'e geldim. Cemaatle namaz kılmamız emredildi. Ben İbrâhim'in imam olmasını istedim.

- Sen imam ol, dedi. İmam oldum, Enbiyâ ruhlarına iki rek'at namaz kıldırdım».

İmam Râzî ile İmam Şafiî, isrânın, Hz. Hatice'nin evinde başladığını söylerler. Ebû'l-Leys'in rivayetinde, Ebû Saîdel-Hudrî (radıyallahu anh):

- Peygamber Efendimiz'e mi'racda gördüklerinden sordum.

Resûl-i Ekrem de:

- Giderken sağımdan ve solumdan: «Ya Muhammed!» diye sesler duydum. Karşıma süslü biri çıkarak çeşitli dillerle bana kendisini takdim etti. Ben ise hiç birine iltifat etmeden yoluma devam ettim. Sonra Kudüs'e geldim. Burak'tan indim. Orada peygamberlerin yapışıp kaldıkları bir halka vardı, ben de bu halkaya tutundum. Kalktım mescide girdim. Cebrâil ile iki rek'at

115 El-İsrâ: 1

namaz kıldım. Sonra Cebrâil'e sağımdan ve solumdan çağıranlarla karşıma çıkan süslüden sordum.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Sağından çağıran, Yahudiler idi, ona iltifat etsen ümmetin yahûdîleşirdi. Solundan çağıran Hıristiyanlar idi, ona iltifat etseydin ümmetin hıristiyanlaşırdı. Karşına çıkan süslü püslü de dünya idi. Onu kabul etseydin ümmetin de âhireti terkedip dünyaya dalardı.

Sonra birinde şarap ve birinde süt dolu kâse takdim edildi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Hangisini arzu edersen onu iç, dedi. Ben sütü içtim.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Allah Teâlâ buyurur ki ümmetine iyilik ettin, eğer şaraptan içseydin ümmetin azardı, dedi. Sonra mi'raca çıktım», buyurdu. Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem:

- O, mi'racda benimle Sidre-i Müntehâ'ya kadar geldi. Sidre-i Müntehâ'nın altından dört ırmak akıyordu. Bunların ikisi dünyaya, ikisi de âhirete gidiyordu. Burada bana ve ümmetime elli vakit namaz farz oldu. Sonra dönüşte Mûsâ (aleyhisselâm) ile buluştuğumda, ona durumu anlattım:

- Ümmetin buna dayanamaz, bu elli vakti azalt, dedi. Ben de birkaç kere geri dönüp azaltılmasını istedim. Nihayet azaltıla azaltıla beş vakte kadar indirildi.

Allah Teâlâ:

- Kullarıma farzımı yerleştirdim ve artık elli vakit yerine hafifletilerek beş vakte indirdim, buyurdu.

Elliden beşe inmenin hikmeti, ihlâs ile yapılan amele en az bire on mükâfat verileceği esasına dayanır, yâni beş vakit bire on itibariyle yine elliyi bulmuş olur. Nitekim Allah Teâlâ:

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا

«Kim ortaya bir iyilik koyarsa ona on katı verilir»[116], buyurmuştur. Halbuki öte yandan bir kimse bir kötülüğe niyet edip sonra yapmazsa bir şey lâzım gelmez, yalnız gönlü nurdan mahrum olur, şayet yaparsa bir günah yazılır.

Elli vakti beşe indirmekte Mûsâ. (aleyhisselâm)'ın vasıta olup diğerlerinin olmamasındaki hikmete gelince; onun da Allah ile konuşmaya mazhar bir peygamber olmasıdır. Diğer bâzılarına göre Mûsâ (aleyhisselâm)'ın ümmetine de elli vakit namaz farz olmuş ve fakat onlar bunu başaramamışlardı. Bu bakımdan vasıta ile lûtf u ilâhî olarak beşe indirildi. Aynı zamanda bu beş, ellinin karşılığı oldu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem mi'raca teşriflerinde birinci kat gökte Âdem, ikinci kat gökte İsâ ve Yahya, üçüncü katta Yûsuf, dördüncüde İdrîs, beşincide Harun, altıncıda Mûsâ ve yedinci kat gökte de İbrâhim (Aleyhimü's-selâm)'i gördü.

Abdullah İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Sidre-i Müntehâ yedinci kat gökten daha yukardadır. Onun için ona Müntehâ -son- denmiştir. Yerden yükselen her şey orada son bulur.

Resûl-i Ekrem:

- Oraya vardığımda bana üç şey verildi. Bunlar, namaz, Bakara sûresinin son iki âyeti ve ümmetimin büyük günahlarının afvedileceğidir. Bundan sonra Cennete gittim.

116 El-En'am: 160

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Allah Teâlâ Zâtını takdis ve noksan sıfatlardan tenzih ederek: **«Allah, noksan sıfatlardan münezzeh ve kemâl sıfatları ile muttasıftır. Bizim, meleklerin ve ruhun da Rabbidir»** buyurur, dedi. Resûl-i Ekrem yedi kat gökleri, Sidre-i Müntehâ'yı ve Cenneti geçtikten sonra kendisine arkadaşlık ve rehberlik eden Cebrâil:

- **Artık ben buradan ileri geçemem, geçersem, Arş'ın nuru beni yakar. Zaten buradan ileri geçmeye senden başka kimseye müsaade edilmemiştir**, dedi. Bâzıları buranın Cennet olduğunu söylerlerken, diğer bâzıları da buranın Arş olduğunu ifade ederler. Doğrusu buradan ileri başka bir âlem yoktur. Cebrâil (aleyhisselâm) bana işaret etti ve: **«Rabbine selâm söyle»**, dedi. Peygamber Efendimiz de: **«Malî, bedenî ve lisanî bütün ibâdetler Allah'a mahsustur»**, dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ: **«Ey Peygamber, Allah'ın rahmet, bereket ve selâmı sana olsun»**, buyurdu. Âlemlere rahmet olarak gönderilen yüce peygamber, ilâhî rahmetten ümmetinin de yararlanmasını istemek üzere:

«Selâm, bize ve Allah'ın sâlih kulları üzerine olsun», dedi. Bunun üzerine başta Cebrâil (aleyhisselâm) olmak üzere bütün melekler: **«Allah'tan başka ibâdete lâyık ilâh olmadığına ve Muhammed (aleyhisselâm)'ın O'nun kulu ve Resulü olduğuna şâhidlik ederiz»**, dediler.

İbni Mes'ûd (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, bundan sonra Resûl-i Ekrem'e Refref adında yeşil bir perde geldi. Onunla Allah Teâlâ'ya yaklaştı. Nitekim âyeti celîlede:

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ

«Sonra Cebrâil yaklaştı da sarktı. Araları iki yay aralığı kadar, belki daha da yakın oldu»[117], buyurulmuştur.

117 En-Necm: 8-9

Müfessirlerin bu hususta dört kavli vardır. Katâde ve Hasan'a göre, iki ok mesafesi kadar yaklaştı, demektir. Diğer bâzılarına göre, ok atan yay ile kirişin birbirine yakınlığı gibi Resûl-i Ekrem, Allah'a yaklaştı. Abdülvâris de, yayın tutacak yerinden ucuna varıncaya kadarki mesafe nisbetinde yaklaştı. Süddî'nin anlattığına göre, iki zira mesafe Hakk'a yakın oldu, dediler.

Bu yakınlığın anlamında da ulemâ ihtilâf etmiştir. Yâni yakınlık kimler arasında oldu. Bâzıları, Cebrâil, Hakk'a yakın oldu, dediler. Diğer bir kısmı, Cebrâil ile peygamber böyle yakın oldu, dediler. Diğer bâzılarına göre de, peygamber Allah'a yaklaştı, demektir.

Kâ'bü'l-Ahbâr'a göre peygamberin Allah'a yakınlığı anlamında olmasıdır.

Resûl-i Ekrem, Arş'a varınca nâlinlerini çıkarmak istedi fakat bir ses duydu:

- **Nâlinlerini çıkarma, nâlinlerinin altında Arş ve Kürsî şereflensin,** dedi. Peygamber Efendimiz buyuruyorlar: **«Bunun üzerine ben dedim ki:**

- Ya Rab, Mûsâ (aleyhisselâm)**'a nâlinlerini çıkar diye emretmiştin, Allah Teâlâ:**

- Mûsâ ile sen bir değilsiniz: Mûsâ Kelîmim, sen ise Habîbimsin», buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem göklere çıktığı vakit Kalem, Levh, Kürsî ve Cennet herbiri, «**Muhammed benimdir»,** diye öne atıldılar.

Allah Teâlâ da:

- Habîbim, bunların hepsini sana bağışladım, buyurdu. Fakat Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, ben bunları değil, ümmetimi Senden isterim, dedi.

Yine nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e:

- **Yeryüzünde kimi halife bıraktın da geldin?** diye sordu.

Resûl-i Ekrem de:

- **Ebû Bekir'i bıraktım**, diye cevap verdi.

Zehretü'r-Rıyaz'da anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem mi'rac gecesi beş türlü binit ile Allah'a yükseldi. Bunlar sırasıyle; Burak, mi'rac; bu mi'racın -merdiven veya asansörün- hangi maddeden yapıldığında ihtilâf edilmiştir. Bir kısmı nurdan olduğunu söylerken diğer bâzıları altundan olduğunu öne sürmüşlerdir, inci veya gümüşten olduğunu söyleyenler de vardır. Üçüncü biniti, birinci kat gökten yedinci kat göğe kadar meleklerin kanatları, yedinci kat gökten Sidre-i Müntehâ'ya kadar Cebrâil'in kanadı, beşinci biniti de Refref adında yeşil bir perdedir. Bu yeşil perde her tarafı bürümüştü. Nitekim âyet-i celîlede:

إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ

«Sidre'yi bürüyen bürüyordu»[118], buyurulmuştur. Kabe Kavseyn'e kadar bununla gitti ve Allah'a yaklaştı. Nitekim âyet-i celîlede:

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ

«Sonra Cebrâil yaklaştı da sarktı»[119], buyurulmuştur. Yâni halktan uzaklaştı ve Hakk'a yaklaştı demektir. Bâzılarına göre Ferş'den uzak olup Arş'a yaklaştı. Bazılarınca da Kâ'be'den uzaklaşıp Kudüs'e yaklaştı, diğer bâzılarına göre de maddeden uzaklaşıp mânâya yaklaştı, nefsinden uzaklaşıp, kalbine yaklaştı, demektir.

118 En-Necm: 16
119 En-Necm: 8

Araştırıcıların anlattıklarına göre, Resûl-i Ekrem o gece ruhu ile Kaabe Kavseyn'e ve sırrı ile Ev Ednâ'ya erişti. Allah Teâlâ nefse, hani gönül? Gönüle, hani ruh? Ruha, hani sırr? Ve sırra da, hani habîb? diye sordu.

Habîb ise:

- Ey Habîb, mağfiret ile rahmeti sana; ey ruh, rahmet ile kerameti sana; ey gönül, muhabbeti sana ve ey sırr, beni de sana verdim. İşte bunun için Allah Teâlâ: أَوْ أَدْنىٰ buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem, Kaabe Kavseyn'e ulaştığı vakit Allah Teâlâ:

- Ey Muhammed, ayaklarını bas, buyurdu. Resûl-i Ekrem ayaklarını basınca ayaklarına bir şey değdi ve oradan geçti. Resûl-i Ekrem, Allah Teâlâ'ya:

- Ayaklarıma dokunan ne idi? diye sordu. Allah Teâlâ:

- O Arş'dır, buyurdu. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

- Arş, niçin benden uzaklaştı? diye sordu, Allah Teâlâ:

- Arş uzaklaşmadı, sen ondan uzaklaştın, onu bırakıp ileri geçtin. Sen bana Arş'ımdan daha yakınsın. Ayağının bastığı yer, Arş'tan hayırlıdır, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ:

- Habîbim, bana ne getirdin? diye sordu:

Resûl-i Ekrem:

- İki şey getirdim; biri ibâdet azlığı, diğeri de günah ve eziyet çokluğudur, dedi.

Allah Teâlâ:

- Tâat ve kulluk eksikliğini rahmetimle, mâsiyet çokluğunu da senin şefâatınla bağışladım, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Ebû Bekir (radıyallahu anh), Resûl-i Ekrem'e:

- Ya Resûlâllah, Allah Teâlâ:

فَأَوْحَىٰٓ إِلَىٰ عَبْدِهِۦ مَآ أَوْحَىٰ

«Allah, kuluna vahyettiğini vahyetti»[120], buyurdu, bu ne demektir? diye sordu. Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ buyurdu ki, Ben onlardan yarının amelini istemediğim halde onlar yarının rızkını Benden niçin isterler? Ben onların rızkını başkalarına vermediğim halde onlar riya ile gıybet gibi diğer kusurları ile amellerini niçin başkası için yapar ve sevabını başkasına verirler. Benim rızkımı yediklerine göre Bana şükretmeleri gerekirken niçin başkalarına şükrederler. Bana karşı ihanet edip de başkalarına karşı niçin iyi olurlar? Onlara bütün izzet ve şerefi veren Ben olduğum halde, onlar bunu niçin başkalarından isterler? Cenneti mü'minler ve Cehennemi de kâfirler için yarattığım halde mü'minler niçin oraya girmeye kendilerini zorlarlar? buyurdu.

Nakledildiğine göre, **Resûl-i Ekrem** mi'rac gecesinde Allah Teâlâ'ya:

- Âdem (aleyhisselâm)'a Cenneti verdin, bana ne verdin? dedi.

Allah Teâlâ:

- Fakat Âdem'i Cennetten çıkardığım halde sana ve senin ümmetine vereceğim Cennetten onları asla çıkarmayacağım, buyurdu.

120 En-Necm: 10

Resûl-i Ekrem:

- **Nûh (aleyhisselâm)'a gemi verdin, gemide Sana ibâdet etti, halbuki bana gemi vermedin,** dedi.

Allah Teâlâ:

- **Sana bütün dünyayı ibâdet yeri olarak verdim, dilediğin yerde ibâdet edebilirsin,** buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- **İbrâhim (aleyhisselâm)'a ateşi soğuk ve selâmet haline getirdin, buna karşılık bana ne verdin?** dedi.

Allah Teâlâ:

- Senin ümmetine de Cehennem ateşini ılık kıldım, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- İsmail (aleyhisselâm)'a zemzem verdin, bana ne verdin? dedi.

Allah Teâlâ:

- Sana da kevseri verdim.

Ve devamla:

- İsmail (aleyhisselâm)'a feda olarak koç verdin, buna karşılık bana ne verdin?

- Ümmetin için inanmayanları feda ettim; onları Cehenneme, ümmetini Cennete koyacağım.

- Mûsâ (aleyhisselâm) ile Tûr'da konuştun.

- Seninle Arş'dan yukarda nurdan minder üzerinde konuştum.

- İsâ (aleyhisselâm)'a gökten hazır sofra indirdin.

- Sana kıyamette keramet sofrası vereceğim.

- Dâvud (aleyhisselâm)'a Zebur'u verdin.

- Sana da ona karşılık En'âm sûresini verdim.

- Yûnus (aleyhisselâm)'ı üç türlü karanlıklardan kurtardın.

- Senin ümmetini de kabir, kıyamet ve sırat karanlıklarından kurtardım.

- Hızır (aleyhisselâm)'a âb-ı hayat verdin.

- Sana da Selsebil ırmağını verdim.

- İsâ (aleyhisselâm)'a İncil'i verdin.

- Sana da İhlâs sûresini verdim.

- Mûsâ (aleyhisselâm)'a Tevrat'ı verdin.

- Sana da Âyetü'l-Kürsî'yi verdim. Sana öyle bir sûre verdim ki, kitabın hiçbirinde benzeri yoktur.

- O hangi sûredir?

- Fatiha süresidir. Fatiha sûresini okuyan kimseyi Cehennem ateşi yakamaz. Fatiha'yı okuyan kimsenin ana ve babasını bağışlarım. Şunu iyi bil ki, senden daha üstün bir kimse yaratmadım, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «**Cennette bir iklim gördüm. Bu iklimde yediyüz bin şehir, her şehirde yediyüz bin saray, her sarayda yediyüz bin hücre, her hücrede yetmiş döşek ve her döşekte bir hûrî gördüm. Bu hûriler, nurdan yapılmış yetmiş kat elbise giyerler. Başlarında nurdan taçları vardır. Bunlardan bir tanesi bir defa dünyaya baksa, yüzlerinin ziya ve nurundan güneş ve ayın nuru mahvolurdu. Denizlere bir tükrük atsa, denizlerin acı suyu tatlı olurdu. Allah'ım ne güzel yaratıcıdır, acaba bu hûriler hangi peygamberindir?** dedim.

Allah Teâlâ:

- Bunlar gibi daha yüzbinlercesi vardır. **«Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlûh»** diyenler bu nimetlere erişirler, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem Arş'a vardığı zaman, kıyamda sağ elini sol eli üzerine bağlayarak Allah Teâlâ'dan dilekte bulundu.

Allah Teâlâ:

- Habibim, dile Benden ne dilersen, buyurdu.

- Allah'ım, ümmetime Senden yakınlık dilerim, dedi.

Allah Teâlâ:

- **İzzetim hakkı için senin ümmetine yakın olmağı Bende isterim, kâfirleri Cennete koymam. Rahmet ve nimetimi mü'minler için hazırladım. Benim rızamı isteyen, dili ile Beni zikretsin, bedenini Benim ibâdetimde kullansın. Beni sevmenin nişanı, Benim sözümden başka söz dinlememek, gönlünde Benim sevgimden başka sevgi bulundurmamaktır. Beni sevenler dilleri ile Beni tekbîr ederlerken ellerini kaldırsınlar, ayakları ile kıyam etsinler. Gözleri yaşlı olsun. Bu hal üzere olanlara herkesten yakın olurum**, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Ümmetim âciz ve zayıf kimselerdir, onlar bir şey yapamazlar, kerem ancak Sendendir, dedi.

Allah Teâlâ:

- Habibim, Ben merhamet edenlerin en merhametlisiyim. Ben öyle bir pâdişâhım ki Bana, ibâdet edenlerin amelinden bir kâr olmadığı gibi, âsîlerin günahlarından da bir zarar yoktur. Habibim, **«Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh»** diyen kimseye rahmetimin bahşiş, rızamın hil'at olduğunu müjdele. Benim nimet ve cemâlim dâima onunladır, buyurdu. Resûl-i Ekrem:

- İşte şimdi huzura kavuştum ve müsterih oldum, dedi.

Nitekim Allah Teâlâ:

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ

«Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnûd olacaksın»[121], buyurdu.

Yine nakledildiğine göre mi'rac gecesi Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e:

- Habibim, bütün peygamberlerden en çok seni ve bütün ümmetlerden en çok senin ümmetini sevdiğim için bütün ibâdetleri bir araya toplayan namazı sana ve ümmetine borç ettim. Benim için namaz kılan herkes, her çeşit ibâdetle Bana kulluk etmiş olur, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Mi'rac gecesi Cehennemi gördüğümde, Cehennemliklerin çoğunluğunu kadınlar ve yoksulların teşkil ettiğini gördüm, buyurdu.

Ashâb-ı kiram:

- Malı olmayan yoksullar mı? diye sordular. Peygamber Efendimiz:

- Hayır, ilim ve amelden yoksullar, diye cevap verdiler.

Yine nakledildiğine göre, **Resûl-i Ekrem** buyuruyorlar ki:

«Mi'rac gecesi, gök gürültüsü gibi birtakım feryâd ü figanlar duydum ve orada karınları ayaklarına doğru sarkmış, hurma ağaçları gibi yılanlar kendilerini zehirleyip yiyen birtakım insanlar gördüm. Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Bunlar kimlerdir? diye sordum. Cebrâil (aleyhisselâm):

121 Ed-Duhâ: 5

- Bunlar, ribâ yiyenlerdir, böyle azâb oluyorlar, dedi. Yine İbni Fûrek'in anlattığına göre, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Mi'rac gecesi birtakım kimseler gördüm ki bir gün ekiyor ve bir gün yiyorlar. Yedikleri hiç eksilmiyor. Bunların kimler olduğunu Cebrâil'den sorduğumda, o bunların Allah yolunda canlarını feda eden şehidler olduklarını, Allah Teâlâ onlara en az bire yediyüz mükâfat verdiği için onlardan bir şey eksilmediğini söyledi.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem mi'rac gecesi nurdan bir kubbe ve bu kubbede dört ırmağın aktığını gördü. Dikkat etti, bu kubbede **«Bismillâhirrahmânirrahim»** yazılı olduğunu ve ırmakların da bu besmeleden aktıklarını gördü. Besmelenin (M) harfinden su ırmağı, Allah lâfzının (H) harfinden süt ırmağı, Rahmân'ın (M) harfinden bal ırmağı, Rahîm'in (M) harfinden de gayet lezzetli bir şurup ırmağının aktığını gördü.

Bunu görünce Allah Teâlâ:

- Habibim, ümmetinden kim ki Beni bu isimlerle anarsa, yâni «**Bismillâlıirrahmânirrahîm**» derse kıyamet günü bu dört ırmaktan da ona içiririm. Bir kişi abdest aldıktan sonra bir kere **«Lâ ilahe illallah»** derse izzetim hakkı için. Cennette ona bu dünya kadar yer veririm, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem, Kaabe Kavseyn'e eriştiği vakit orada büyük bir sandık gördü. Sandığın kilidi nurdan idi.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, bu sandıkta ne var? Anahtarı nerededir? diye sordu..

Allah Teâlâ:

- Onun anahtarı sendedir, **«Lâ ilahe illallah Muhammedün resûlüllah»** de, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Kelime i Tevhîd'i getirdim, sandık açıldı. İçinde uçsuz bucaksız bir deniz, denizin ortasında bir ağaç, ağacın dalın da bir kuş ve kuşun ayağında bir zerre toprak gördüm.

Allah Teâlâ'ya:

- Bu deniz, bu ağaç, bu kuş ve bu kuşun ayağındaki toprak nedir? diye sordum.

Allah Teâlâ:

- Deniz, rahmetimin deryasıdır, bunun ucu bucağı yoktur. Ağaç ise dünyadır. Dalındaki kuş, senin ümmetindir. Ayağındaki toprak onların günahlarıdır. Gördüğün gibi onların günahları, rahmet deryama karşı bir zerre gibidir, denize düşer kaybolup gider. Ben rahmet edicilerin en çok rahmet edicisi olan bir Pâdişâhım, buyurdu.

BU FASIL ALLAH TEÂLÂ'NIN CEMÂLİNİ MÜŞAHEDE BEYÂNINDADIR

Bilmiş ol ki, mi'rac gecesi Resûl-i Ekrem'in Allah Teâlâ'yı görüp görmediği hakkında Ashâb-ı Kiram ve müctehid imamlar ihtilâf etmiştir.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) ve Kâ'bü'l-Ahbâr, o gece Resûl-i Ekrem'in baş gözü ile Allah Teâlâ'yı gördüğünü söylerler. Buna karşı Hz. Âişe (radıyallahu anh) de, o gece Resûl-i Ekrem'in baş gözü ile Allah Teâlâ'yı görmediğini iddia eder ve

Resûl-i Ekrem'in: **«Allah'ı tesbih eder ve noksan sıfatlardan tenzih ederim. O'nu gördüm fakat baş gözü ile görmedim»,** hadîsini delil olarak beyân eder. Buna göre Resûl-i Ekrem, Allah Teâlâ'yı baş gözü ile değil, kalb gözü ve basireti ile görmüş olur.

Arapların şeyhi, şark ve garbın müftüsü İmâm Nevevî de Müslim ve Buhârî şerhlerinde: **«Benim katımda, Resûl-i Ekrem'in baş gözü ile Allah Teâlâ'yı gördüğü sabittir»,** demektedir. Bu hususta İbni Abbâs (radıyallahu anh) ve Hz. Âişe'ye dayanarak Ashâb arasında ihtilâf vâki olmuş ise de, İbni Abbâs (radıyallahu anh) zamanın en bilginlerinden idi. O, baş gözü ile gördüğünü iddia etmektedir. Buhârî ve Müslim şerhinde İmâm Nevevîde bu iki rivayeti toplayarak der ki: **«Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem**'den bütün duyguları kaldırarak nurun keyfiyyetini gözünden giderdi. Nefsini nurânî yaptı ve sonra gönlüne tecelli etti. Daha sonra da Allah Teâlâ hazretlerini, kendi nuru ve bütün âzası ile müşahede etti. Baktığı her tarafında nurdan başka bir şey görmedi. Yâni Allah Teâlâ'yı kendi nuru ile yâni Hakk'ın nuru ile Hakk'ı gördü. Bu, tıpkı Kaadı Beyzâvî tefsirinde: **«Mûsâ (aleyhisselâm)'ın bütün âzası ile her taraftan Allah Teâlâ'nın kelâmını duydu»,** dediğine benzer. Mes'ele çok ince ve önemlidir. Bu hususta düşün ve tedbirli ol.

BU FASIL VAHYİN SIRLARI BEYÂNINDADIR

Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, mi'rac gecesinde Resûl-i Ekrem:

- **Ya Rab, katında en üstün amel hangisidir?** diye sordu.

Allah Teâlâ:

- **Habibim, katımda tevekkülden ve Benim taksimatıma razı olmaktan üstün bir amel yoktur. Resulüm,**

Benim muhabbetim, Benim için sevişip insanları birbirine bağlayanlardır. Benim gerçek taliblerim, insanlar arasında Benim zikrim, sevgim ve rızam uğrunda karınları aç kalan kimselerdir. Habibim, bütün yaratıkların en zahidi olmak istiyorsan, tamamen dünyadan yüz çevir ve âhirete yönel, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- **Ya Rab, dünyadan yüz çevirip âhirete yönelmek nedir, nasıl olur**? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- **Dünya nimetlerinden az ve yetecek kadarını alıp fazla yığmamak, Benim zikir ve fikrim ile meşgul olmaktır**, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- **Devamlı olarak Senin zikrin ile meşgul olmak nasıl olur?** diye sordu.

Allah Teâlâ:

- **İnsanlardan uzaklaşıp Bana ibâdet etmekle olur,** buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- **Ey Rabbim, bana, beni Sana yaklaştıracak bir ameli öğret**, dedi.

Allah Teâlâ:

- **Geceni ibâdet ve gündüzünü oruçla geçir, kimde üç haslet bulunursa onu Cennete korum,** buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- **Bu üç haslet nedir?** diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Dilini Benim zikrimden başka bir şey için hareket ettirmemek, kalbini şeytanın vesvesesinden korumak ve açlığı göz nuru bilmektir. Habibim, açlık, yalnızlık ve sükûtun zevkine varaydın ve bunların sonuç ve faydalarını bileydin, bütün olgunlukları bulurdun, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, bunların netice ve yararları nelerdir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Gönlünde Benim sevgim ve dilinde hikmetli sözlerin zahir olmasıdır. Ey Muhammed, Allah'ı sevmek, dervişleri sevip onlara yaklaşmaktır, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, dervişler kimlerdir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Aza razı olup, açlığa sabreden; nimete şükredip yalan söylemeyen; Bana isyan etmeyen; kaybolana üzülmeyip eline geçene sevinmeyen ve her hallerinde Bana tevekkül eden kimselerdir. İşte bu gibi dervişlere yaklaş, dünyalık peşinde olanlardan uzaklaş, görkemli sofralara ve muhteşem elbiselere yaklaşma. Nefis her şey'in kabıdır ve her şey'e hâzırdır. Onu ibâdete yöneltirsen, o seni isyana çevirir. Tok olunca isyan, aç olunca da tuğyan eder. Yoksul ve derviş olsa feryâd ü figan eder. Zengin olsa yolunu azıtıp beni unutur. Huzurda olsa gaflete dalar. Ey Muhammed, dünyaya ve dünya ehline kıymet verme, âhirete ve âhiret ehline önem ver, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, dünya ve âhiret ehli olanlar kimlerdir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Dünya ehli, malı, aile efradı çok olup dünyaya yönelen, öfkelenen, aza razı olmayan, kötülüğü dokunduğu kimseden özür dilemeyen, mazeret kabul etmeyen, ibâdete tembel, günah işlemeye hevesli olan, eceli yaklaştığı halde uzun emeller peşinde olan, hesaba çekilmeden önce kendi muhasebesini yapmayan, nimetlere şükretmeyip belâlara sabretmeyen, herkesi küçük görüp büyüklere saygı göstermeyen, küçüklere acımayan, nefislerinin arzusuna uyanlar nazarında akıllı ve fakat gerçek akıllılar katında câhil olan kimselerdir. Âhiret ehline gelince; güler yüzlü, haya sahibi, kötülüğü ve başkalarına zararı az, iyilik ve faydası çok olup sözü ölçülü olan, kendi muhasebesini yapan, gönülleri daima uyanık ve Benim aşkımdan gözleri yaşlı olan, dilleri zikrim, gönülleri fikrimle meşgul olan, her nimetin evvelinde besmele ile başlayıp sonunu hamd ve şükür ile bitirenlerdir. İşte bunlar Benim katımda yüksek kimseler olup duaları makbuldür. Bunlar, Benden başkası ile meşgul olmaz, az ile yetinir, süslü elbiseler aramazlar. Kendilerini ölülerden bilir ve evlerini bir mezarlık kabul eder, giydiklerini kefen ve kendilerini cansız sayarlar. İşte bu gibiler katında dünya ve âhiret eşittir. Diğer insanlar bir kere ölürlerse, bunlar nefislerini öldürmek ve şeytanın azıtmasına uymamakla günde bin kere ölürler. Namaza durdukları vakit cansız minareler gibi durur, Benden başkası ile meşgul

olmazlar. Ululuğum hakkı için Ben onlara ebedî bir hayat bahşederim. Onlara gök kapılarını açarım. Cennete, süslenmesi, hûri, yiyecek ve bütün ihtişamiyle onların ruhlarını karşılamasını emrederim. Arş'dan, güzel kokulu rüzgârı onların üzerine estiririm de onlarla aramda perde kalmaz, buyurdu.

Nitekim âyet-i celîlede:

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ
مُقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

«Rableri onlara katından bir rahmet ve rıza ile, içinde tükenmez nimetler bulunan ebedi ve temelli kalacakları Cennetleri müjdeler. Doğrusu büyük ecir Allah katındadır»[122], buyurulmuştur.

Allah Teâlâ: - Ey Ahmed, zâhidler için katımda olan nimetleri bilir misin? buyurdu. Resûl-i Ekrem: - Bilmem, ya Rab, nedir onlar? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Kıyamet günü insanların yeniden dirilip çetin muhasebe görecekleri dehşetli günde onlar hisabdan emin olacak. Cennetin anahtarlarını onlara vereceğim ve istedikleri kapıdan Cennete girecekler. Her an Benim cemâlimi müşahede edecekler. Onlara Cennette dört kapı açarım. Birinden gece ve gündüz onlara hediyelerim gider, diğerinden diledikleri gibi Bana bakarlar, bir diğerinden de Cehenneme bakıp zâlimlerin

122 Et-Tevbe: 21-22

nasıl azâb olduklarını görürler. Dördüncü kapıdan da Hûri ve Gılmanlar kendilerine gelirler, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Bunlar hangi zâhidlerdir ki, onlara bu kadar nimetleri vereceksin? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Onlar şol kimselerdir ki, evleri yoktur ki yıkılmalarına üzülsünler; oğlanları yoktur ki, ölümlerine acısınlar; malları yoktur ki kaybolmasına mahzun olsunlar ve yiyecek nafakaları yoktur ki hesabiyle meşgul olsunlar. Yumuşak ve süslü elbiseleri yoktur ki onunla kibirlensinler. Gündüzün orucu ve gecenin ibâdeti onların yüzlerini soldurmuştur. Dilleri Beni zikirden başka bir şey ile meşgul olmaz. Namaz kılmaktan, kırâet, salâvat, zikir ve tesbih ile meşgul olmaktan dilsiz hale gelmişlerdir. Bunlar ne Cehennemden korkar ve ne de Cennet umarlar. Yalnız Benim rızâm için ibâdet ederler, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, benim ümmetim arasında bu şekilde ibâdet edenler de var mıdır? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Bunlar yalnız peygamberler ve şehidlerdir, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, benim ümmetimin zâhidleri mi daha çoktur, yoksa geçmiş peygamberlerin ümmetlerinin zâhidleri mi daha çoktur? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Senin ümmetinin zâhidleri yanında İsrâiloğullarının zâhidleri, beyaz öküzün sırtındaki tek tük siyah tüyler gibi azdır, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, benim ümmetim neden onlardan daha çoktur? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- İsrâiloğullarına yakîni ve gerçeği gösterdikten sonra onlar şübheye düştü. Kalbleri îmanda karar ettikten sonra inkâr ettiler. Ama senin ümmetin şekk ve şübheyi terkedip yakın üzere kaldılar, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Benim ümmetimin zâhidlerini İsrâiloğullarının zâhidlerinden çok ve üstün yapan Allah'a hamdederim. İlâhi ümmetimi esirge, onlara rahmet et, şüphesi olmayan kâmil îman ver; gafleti olmayan korku, cehaleti olmayan ilim ver. Nefsine uymayan akıl, uzaklığı olmayan yakınlık ver. Zikir verdikten sonra unutturma, sabır verdikten sonra şikâyet ettirme, gönüllerine haya duygusunu verdikten sonra nefsini, dünya ve âhiret âfetlerinden emin eyle, diye duâ etti.

Allah Teâlâ:

- Ey Ahmed, şüphelerden sakınmak, dinin esasıdır. Sen dâima sükûtu tercih et, zira dilini tutanın kalbine de huzur veririm. Fazla konuşanların gönlünü de çeşitli vesveselerle harâb ederim. Ey Ahmed, ibâdet on bölümdür. Bunun dokuzu helâl nafaka te'mîni, birisi de susmaktır. Oruç tutup diline hâkim olan kimsenin mükâfatının ne olduğunu bilir misin? buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Bilmem, ya Rab, deyince, Allah Teâlâ:

- Orucun ve susmanın mükâfatı ve mirası hikmettir. Hikmetin bıraktığı miras da marifettir. Marifetin

mirası da Bana yakın olmaktır. Benim rızam için amel eden herkese üç haslet veririm. Bunlardan biri, içinde cehaleti bulunmayan bir ilim, diğeri hiç unutması olmayan bir zikir ve üçüncüsü de başkasına asla itibar etmeyen bir sevgi veririm. O Beni ve Ben de onu sevdiğim gibi kendisini insanlara sevdiririm. Dâima Benim cemâlime bakacak bin pencere gönlünde açarım. Beni görür, Benim ve meleklerimin sözlerini ona duyururum. Herkesin bilmediği bir çok gizli şeyleri kendisine bildirir, haya elbisesini giydiririm ve herkes ondan haya eder. Onun kalbini marifet hazinesi yaparım. Cennet ve Cehennemin sırlarını kendisine bildiririm. Mezarında Nekir ve Münker melekleri ona soru sormaz. Kıyamet günü hisabı kolay olur. Benimle onun arasında tercümana lüzum kalmaz. Sırat köprüsünü geçtikleri halde geçtiğini dahi bilmeyenlerden eder, Cenneti onun için süslerim. Şehidlerle birlikte Cennete girer. Bu mevkie sahip olmak isteyen, dünyayı ve ehlini sevmesin. Cenneti arzu ettiği gibi, bir an önce ölmeği de arzu etsin ki, ruhu, kılı yağdan çeker gibi bedeninden ayrılsın ve melekler ellerinde kevser ve Cennet şerbetleri olduğu halde başı ucunda durup ruhuna içirmek suretiyle ölüm acısını kendisinden gidersinler. Hattâ Arş'ın sağındaki melekler:

- Dünyayı ne halde terkedip ayrıldın, dediklerinde, o da:

- Ben dünyadan bilmem. Rabbim beni yaratalıberi O'ndan olan korkumdan bir kere dünyaya sevgi gözü ile bakmadım, dünya ehli ile düşüp kalkmadım, diye cevap verebile ki, Allah Teâlâ da:

- Kulum gerçek söyler, kulumun cismi dünyada idi fakat ruhu Benimle beraberdi. Ey kulum, Benden ne dilersen, dile, buyurur.

O kul da:

- Beni yetmiş kere parça parça etseler de Senin hoşnutluğun uğrunda ben buna razı olurum. Allah'ım, eğer Senin keremin olmasa ben perişan olurdum. Eğer Senin yardımın olmasa ben âciz kalırdım. Eğer Sen kuvvet vermesen ben zayıf düşerdim. Eğer senin zikrinle beni canlandırmasan ben ölü olurdum, der.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, rızanı nasıl dileyeyim? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Habibim, seninle Benim aramda perde yok, ne vakit Bana gelmek istersen gel. Benim dostlarım, yaratıklardan kaçıp âhirete intikal ederek şeytan diyarından Rahman diyarına kaçanlardır. Ey Ahmed, seni diğer peygamberlerden daha üstün yarattığımın sebebini bilir misin? buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Bilemem, bildir ya Rab, deyince, **Allah Teâlâ:**

- Bana yakınlığın ve iyi ahlâkın vardır. Cömerdsin. Sana îmanın sevgisini bildirmemi istersen, nefsini hâlis eyle, diline sahip ol. Gönlün ile dilin bir olsun. Yalnız Benden kork. Eğer böyle yaparsan, Benden emin olursun, aksi takdirde helak olursun. Ey Ahmed, izzetim hakkı için âbidlerin ilk ibâdeti ve ilk tevbesi, açlık, sükût ve halktan uzaklaşmaktır. İlk günahları da midelerini tok tutmak, lüzumsuz sözler söylemek ve halk arasına

karışmaktır. Kulum aç olup dilini tutarsa Ben ona hikmet kelimelerini öğretirim. Bunu kâfire de veririm fakat o hikmet ancak ona hizmet eder. Diline hâkim olup midesini aç sağlayan mü'min ise, ona öğrettiğim hikmet; onun için nur, rahmet ve şifa olur. Ayrıca ona bilmediğini bildirir ve görmediğini de gösteririm. Başkasının kusurları ile meşgul olmadan, kendi kusurlarını kendisine gösterir ve onların düzeltilmesi ile onu uğraştırırım. Şeytan ona hulul edemez ve nefis onu aldatamaz. Ey Ahmed, Benim için açlık ve susmaktan daha makbul ibâdet yoktur. Aç ve susuz kalıp dilini koruyan kimselere âbidlerin mükâfatını veririm. Gerçek âbid, kendisinde yedi nitelik bulunan kimsedir. Bunlar, şehidlerden sakınmak, boş sözlerden dilini korumak, daima Benden korkmak, kimsenin görmediği tenhâ yerlerde kendisini gördüğümü bilerek Benden utanmak, az yemek, dünyaya ve dünya ehline meyletmemek ve yedincisi de Benim için kötü insanlara husûmet beslemektir. Ey Ahmed, Beni seveni Ben de severim ve böyle karşılıklı sevgi olunca, ibâdetin de kavi olur. Değersiz elbise giyer, çok secde eder, çok namaz kılar, çoğunlukla susmağı tercih edip, Bana bağlanır, çok ağlar ve az güler, nefsinin arzularına uymazsın. İlim, zühd ve takva ehlinin olur. Âlimleri sever, dervişlerle arkadaş olursun. Benim rızamı isteyen, öfkemden sakınmalı, günahtan kaçıp Bana yaklaşmalı, daima Beni zikir ve tesbih ile meşgul olmalı verdiği sözde durmalı ve namazını korku üzere kılmalıdır. Ey Ahmed, gönlünde zerre kadar dünya sevgisi olan bir kimse, yer ve gök ehli kadar ibâdet etse, çıplakları giydirse ve açları doyursa da

Ben ona kıymet vermem, gönlünden Benim sevgimi çıkarır, kalbini zulmetler içinde bırakırım, buyurdu.

İşte otuziki cümleden ibaret olan vahyin sırlarını burada açıklamış olduk.

Allah Teâlâ'nın lûtf u keremiyle vahyin sırları burada tamamlandı. Şimdi Peygamber Efendimiz'in Allah tarafından haber verdiği kudsî kelimeleri anlatalım.

KUDSÎ KELİMELER

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem buyurdular ki:

- Allah Teâlâ: **«Bir kulum Benim sevgim ile ibtilâ edilir ve o belâya sabrederse bunun karşılığında Ben ona Cenneti veririm»,** buyurdu.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın Resûl-i Ekrem'den rivayetinde Allah Teâlâ:

- Bir kulum Bana ulaşmağı severse. Ben de onun Bana gelmesini (ölmesini) severim, fakat Bana kavuşmayı (ölümü) kerih görür, bundan hoşlanmazsa Ben de onun Bana ulaşmasını kerih görürüm, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem'in anlattığı kudsî bir hadîsde Allah Teâlâ:

- Kıyamet günü üç sınıf insanla Benim dâvam vardır. Bunlardan biri, bir şey'i Benim rızam için verdiği halde özür dileyip onu başa kakan, hür olan bir kimseyi köle diye satıp parasını yiyen ve üçüncüsü de çalıştırdığı kimsenin hakkını vermeyendir, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem'in anlattığı bir kudsî hadîsde Allah Teâlâ:

- Ey Âdemoğulları, Ben hasta oldum ziyaretime gelmediniz? buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- İlâhi, Sen âlemlerin Rabbisin, hiç hasta olur musun? deyince Allah Teâlâ:

- Falan kulum hastalanmıştı, onun ziyaretine gitseydiniz, Beni ve Benim rızamı orada bulur. Beni ziyaret etmiş olurdunuz. Ey kullarım, hepiniz yolunuzu sapıtmış kimselersiniz, ancak Benim hidâyet ettiklerim hâriç. Benden hidâyet isteyin ki Ben de sizi doğruya ve iyiye hidâyet edeyim. Hepiniz açsınız, ancak Benim doyurduklarını toktur. Benden yemek isteyin ki Ben de sizi yedireyim. Hepiniz çıplaksınız, ancak Benim giydirdiklerim çıplaklıktan kurtulur. Benden isteyin ki Ben de size elbise vereyim. Hepiniz günahkârsınız, ancak Benim afvettiklerim günahtan kurtulur. Benden afv dileyin ki Ben de sizi bağışlayayım. Eğer sizin evveliniz ve âhiriniz, cinniniz ve insiniz hepiniz iyi ve muttaki kimseler olsanız, bu, Benim mülkümde bir şey artırmaz. Eğer hepiniz günahkâr olsanız, yine Benim mülkümden bir şey eksilmez, buyurdu. Yine kudsî bir hadîste Allah Teâlâ:

- Dünyanızdan üç şey Bana sevimlidir. Biri üzüntülü gönül, diğeri belâya sabır ve üçüncüsü de eli boş olandır. Ey Muhammed, dünyanızdan üç şey'i de sevmem. Biri neş'eli gönül, diğeri sıhhatli beden ve biri de cebi dolu olandır, buyurmuştur.

Diğer kudsî hadîsde Allah Teâlâ:

- Benim velî kullarım, Beni, Bana lâyık bir değer ile zikrederler, Ben de onları, onlara lâyık bir anışla anarım, buyurmuştur.

Diğer bir kudsî hadîsde Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

- Ey Âdemoğulları, eğer tamamen başkalarından ayrılıp Benim ibâdetimle meşgul olsanız, size öyle gönül

tokluğu veririm ki yoksulluk asla size yol bulamaz. Şayet Bana ibâdetten vazgeçer de halk ile meşgul olursanız kalbinizi dünyalık ile doldurur ve fakat size yoksulluk kapılarını açarım da bir vakit ihtiyaçtan kurtulamazsınız.

Başka bir kudsî hadîsde de şöyle buyurulmuştur:

- Benim zikrim kendilerini meşgul edip Benden isteyecek vakit bulamayanlara Benden isteyenlere verdiğimden daha çok veririm.

Başka bir hadîs-i kudsîde de:

- İhlâs, Benim sırlarımdan bir sırdır, onu sevdiğim kulumun gönlüne yerleştiririm, buyurulmuştur.

Yine bir kudsî hadîsde Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

- Eğer yeryüzünde Benim vahdâniyyetimi tasdik edip «Lâ ilahe illallah» diyecek bir kişi kalmasa, Cehennemi onlara musallat edip hepsini helak ederdim.

Bir başka kudsî hadîsde de:

- Beni bilen Beni arar, Beni arayan Beni bulur, Beni bulan Beni sever, Beni seveni Ben de öldürür ve sonra da dili Ben olurum, buyurulmuştur.

Yine Allah Teâlâ bir kudsî hadîsde buyuruyor:

- Namazı, kulum ile kendi aramda ikiye böldüm. Kulum Benden ne dilerse veririm. Bir kul, «Elhamdü lillâhi rabbil'âlemîn» dese, Allah Teâlâ, kulum Bana hamdetti, der. Er-Rahmânirrahîmi mâliki yevmiddîn dediği vakit, kulum Beni sena etti buyurur. İyyâke na'büdü ve iyyâke neste'în, dediği vakit, Allah Teâlâ, Benim sözüm, kulum ile Benim aramdadır ve kulum için istediği vardır. İhdinas-sırâtal müstakim sırâtallezîne en'amte aleyhim

ğayril mağdûbi aleyhim ve leddâllîn, dediği vakit, Allah Teâlâ, bu duâ kulum içindir, kulum Benden ne dilerse dilesin verilecektir, buyurur.

Yine kudsî bir hadîsde Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

- Ey dünya, Bana hizmet edene sen de hizmet eyle; sana hizmet edeni de bir köle gibi kullan.

Resûl-i Ekrem'in haber verdiği diğer bir kudsî hadîsde Allah Teâlâ:

- Benim için tevbe edip bağışlanması için Bana yalvaranın sesinden daha sevimli bir ses yoktur. Bir kulum tevbe edip: «Ey Rabbim, beni esirge ve koru», dese, Allah Teâlâ kereminden, «Emrindeyim ey kulum, Benden ne dilersen dile. Katımda sen bâzı meleklerim gibisin. Ben sana, senin gönlünden daha yakınım. Ey melekler, Benim bu kulumu afvettiğime şâhid olun», buyurur, buyurmuştur.

Diğer bir kudsî hadîsde şöyle buyurulmuştur:

- Benim kubbelerim içinde saklı öyle velîlerim var ki onları Benden başka kimse bilmez.

Diğer bir kudsî hadîsde:

- Ben bir kulumda iki korku ve iki emniyeti bir arada toplamam. Dünyada Benden korkan, âhirette korkudan emin olur. Dünyada emin olan ise, âhirette korku içinde kalır, buyurulmuştur.

Resûl-i Ekrem'in Allah Teâlâ'dan anlattığı bir başka kudsî hadîsde şöyle buyurulmuştur:

- Benden başkasından bir şey uman, Beni bilmemiştir. Beni bilmeyen, Bana ibâdet etmez. Bana ibâdet

etmeyen ve Benden başkasından korkan da Benim azabımı haketmiş olur.

Resûl-i Ekrem'in anlattığına göre, **«Yere dönmek istediğinde»:**

- Ya Rab, yolculuğundan dönen herkes dostlarına bir armağan ve hediye götürür. Senin manevî huzurundan, Senin kullarına ve benim ümmetime dönerken hediyem ne olacaktır? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Ümmetin hayatta oldukları sürece Ben onları korurum, öldükleri vakit ise müjdem onlarla beraberdir. Mezara konduklarında mezarlarını genişletirim. Mahşerde de rahmetim onlarladır. İşte bu müjdeyi onlara götürürsün, buyurdu.

Nakledildiğine göre: وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ mantûkunca âlemlere rahmet olarak gönderdiği peygamberini Allah Teâlâ geri çevirip indirmeyi murâd ettiği vakit, onu Refref ile geri çevirdi. Cebrâil ve Mîkâil (aleyhisselâm) Resûl-i Ekrem'i karşıladı ve mi'racını tebrik ettiler, **«Mi'racın kutlu olsun»,** dediler ve ne hediye ile döndüğünü sordular. Resûl-i Ekrem de: **«Altı hediye ile dönüyorum»,** buyurdu. **«Onlardan biri Allah Teâlâ'nın buyurduğuna göre, ümmetim bir kişiyi sevip ona ihsan etmek isterlerse sevilmeye lâyık olan ancak Allah Teâlâ'dır, Allah'ı sevsin, başkasını sevmesinler. İkincisi, yine Allah Teâlâ buyurur ki, «Korkulacak yalnız Benim, başkası değildir». Üçüncüsü, en cömerd olanı Benim, bir kişiden bir şey umup isteyecekleri zaman ondan değil. Benden istesinler. Dördüncüsü, kendilerine eziyet eder diye bir kişiden utanıp çekinirlerse iyi bilsinler ki, Ben o kişiden utanıp çekinmeye daha**

lâyıkım, Benden utansınlar. Beşincisi de, zenginliğinden sebeb bir adama hizmet etmek isterlerse, iyi bilsinler ki Ben onlardan daha zenginim. Bana hizmet etsinler ki, istediklerini vereyim. Altıncısı şudur ki verdiği sözde •durduğu için bir adama güveniyorsanız, iyi biliniz ki, sözünde en çok duran Benim, bunun için Bana güvenin. İşte hediyeler bunlardır».

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem mi'rac dönüşü yolu Çin diyarına uğradı. Orada Mûsâ (aleyhisselâm)'ın ümmetinden bir cemaat buldu. Büyük bir deprem sonunda meydana gelen yer çatlamasından ötürü o tarafa geçmişlerdi. Resûl-i Ekrem onlarla karşılıklı olarak görüştü.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? diye sordu.

Çin'liler:

- Bilmiyoruz, kimdir?

- Âhirzaman peygamberi Muhammed Mustafa'dır.

- Allah ona peygamberlik verdi mi?

- Evet verdi, deyince Çin'liler Peygamberimize îman etti ve dediler ki:

- Zâten Mûsâ (aleyhisselâm) bize vasıyyet etti ve **«Sizden onun zamanına kim yetişirse ona îman etsin ve benim selâmımı söylesin»,** dedi. Resûl-i Ekrem, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın selâmını aldı ve:

- Sizin bütün evlerinizi aynı yükseklikte görüyorum, bunun hikmeti nedir? diye sordu.

Çin'liler:

- Aramızda kimse üstünlük iddia edip azgınlık göstermez, dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Evlerinizin kapıları yoktur, sebebi nedir?

- İçimizde kötülük eden olmaz.

- Bakıyorum hiç gülmüyorsunuz?

- Cehennemin cinn ve insanlarla dolacağını Allah Tealâ bize haber verdiğine göre daha nasıl gülelim?

- Ölüler için ağlar mısınız?

- Onları yaratan Allah olduğu gibi öldüren de Allah'tır, biz ne diye ağlayalım?

- Hiç rahatsızlanır mısınız.

- Günah işleyen hasta olur, biz günah işlemeyiz ki hasta olalım.

- Ölümünüz nasıl olur?

- Azrail (aleyhisselâm) rızkı ve ömrü tükenenin canını alır ve ölür.

- Kız çocuğu doğurduğunuza üzülür müsünüz?

- Üzülmek şöyle dursun, bir ay şükür orucu tutarız.

- Oğlan doğduğu vakit ne yaparsınız?

- Yine bir ay şükür orucu tutarız, yâni kız oğlan bizde fark etmez.

- Alım ve satımlarda ölçü ve tartı kullanır mısınız?

- Evet, alış verişimizi ölçü ve tartı ile yaparız.

- Altın ve gümüş yığar mısınız?

- Onları, Allah'ın va'dine inanmayanlar saklar, bizim Allah'a îmanımız var, rızkımıza kefil olduğunu biliriz, onun için istifçiliğimiz yok, dediler.

Onları böyle dinledikten sonra onlara Kur'ân-ı Kerîm'den on sûre öğretti. O zaman farz olan namaz ve zekâtı da öğreterek oradan ayrıldı.

Bu anlattıklarımız, Ebû'l-Leys'in tefsirinden alınmıştır. Keşşâf'ın anlattığına göre İsrâiloğulları peygamberlerini öldürüp kâfir oldukları vakit on iki fırkaya ayrıldılar. Yalnız bir fırkası mü'min olduğu için onlardan ayrıldı. Allah Teâlâ yeri yardı onlar da bu yarıktan uzun süre Çin diyarı dediğimiz bu ülkeye vardılar ki, işte bunlar inananlardır. Biz yine sözümüze dönelim.

Gerçek şu ki, önce Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem ile şeriat ve hakikatten pek çok şeyler konuştu. Onların çoğunu peygamberden başka kimse bilmez. Bâzılarına göre mi'rac seyahati iki saat sürmüştür. Burada şunu bilmek gerek ki, mi'rac hakkında anlatılanların bâzısı hadis ve bâzısı da tefsirlerden alınmadır. Bunların hiç birinde şübhe yoktur. Ancak bâzısı mi'racın cismanî ve bâzısı da ruhani olduğunu söylerler. Halbuki Peygamberimizin biri ruhanî ve diğeri cismânî olan iki mi'racı vardır. Onun için mi'rac hakkındaki rivayetler değişiktir. Bunların bir kısmı tefsirlerde ve bir kısmı da garib hadîslerdedir. Mesâbîh ve Meşârik'de anlatılanlar muhtasardır. Kolay ezberlensin diye hadîs âlimleri ihtisar etmişlerdir. Diğer teferruat mutavvelâttadır. Onlara inanmak gerekir.

Çünkü Resûl-i Ekrem'e, bu anlatılan kemâlât çok olmadığı gibi, Allah Teâlâ'nın kudreti dışında da değillerdir. Doğrusunu bilen Allah her şey'e kaadirdir.

Şayet, Resûl-i Ekrem için Kudüs'ten mi'rac etti, göklere yükseldi de Mekke'den yükselmedi, diye sorulursa cevabında deriz ki; peygamberlerin çoğu Şam ve Kudüs'ten gelirdi. Bunun için Mekke'de doğan peygamber Kudüs'ten mi'rac etti. Ya da mahşerin başlangıç yeri Kudüs'tür. Onun için oradan semâya yükseldi. Ayaklarının Kudüs topraklarına değmesi, ümmetinin hesabının kolaylığına sebeb olması içindir.

Şayet, Mûsâ (aleyhisselâm), Tûr dağında ilâhî tecelliye mazhar olduğu vakit, yüzünün nurundan insanlar kendisine bakamadıkları için yüzüne perde tuttuğu halde, ondan efdal ve üstün makamlara yükselen Resûl-i Ekrem'de niçin bu hal olmadı ve perde tutmadı? dersen, cevabında deriz ki, nur iki türlüdür; biri zahirî, diğeri ise bâtınîdir. Zahirî nur avam için, bâtınî nur ise havas içindir. Peygamberimiz iki cihanın güneşi olduğu için daima aşikâredir, bu bakımdan yüzünü örtmemiştir. Aynı zamanda onun nuru bâtınî idi...

Şayet Allah Teâlâ, İsâ (aleyhisselâm)'ı yere geri göndermediği halde Resûl-i Ekrem'i niçin çevirdi? diye sorulursa, deriz ki; İsâ (aleyhisselâm)'ın kavmi onun göklere çıktığını görmediler, mezarını da görmediler. Aynı zamanda ona, tanrının oğludur, dediler ve kâfir oldular. Allah Teâlâ, Muhammed (aleyhisselâm)'ı geri çevirdi. Buna sebep şeriatını halka duyurmak ve mezarını ziyaretle ümmetinin fazla mükâfat kazanmaları içindir. Nitekim Resûl-i Ekrem: **«Beni ölü olarak ziyaret eden, diri olarak ziyaret etmiş gibidir»,** buyurmuştur.

Mi'racın zamanında da âlimler arasında ihtilâf vardır. Keşşafa göre hicretten beş yıl önce vuku bulmuştur. Vecihü'd-Dîn'in anlattıklarına göre Resûl-i Ekrem peygamber olmadan bir gece rü'yasında mi'rac ettiğini görmüş ve peygamberliğinin birbuçuk yılında Receb ayının yirmiyedinci gecesinde cismiyle mi'rac etmiştir.

Beğavî'nin anlattığına göre, Resûl-i Ekrem, peygamberliğinden birbuçuk yıl sonra mi'rac etmiştir. Resûl-i Ekrem mi'rac dönüşünde Kâ'be'nin haremine gelip oturdu. Yanına ilk gelen Ebû Cehil oldu. Sonra Kureyş'in ileri gelenleri geldiler ve:

- Ne havadis var? diye sordular. Resûl-i Ekrem de mi'rac olayını anlattı. Hemen inkâr ettiler ve:

- Biz senin Kudüs'e gitmediğini biliyoruz. Şayet söylediğin gibi bu akşam oraya gittinse Mescid-i Aksa'dan bize haber ver ki, biz de senin doğruluğuna inanalım, dediler.

Resûl-i Ekrem biraz durakladıktan sonra Allah Teâlâ hemen gözünden perdeyi kaldırdı. Mescid-i Aksa'yı kendisine gösterdi. Aslında Resûl-i Ekrem o telâş içinde Mescid-i Aksa'yı incelememişti, bunun için de onların sorularına cevap verecek durumda değildi. Fakat Mescid-i Aksâ gözünün önüne gelince soruları kolayca cevaplandırdı. Bunun üzerine bir çok kâfirler îmana geldiler ve Müslümanlar gibi Peygamberimizi tasdik ettiler.

Nakledildiğine göre bu olaya inanmayanlar, Hz. Ebû Bekir'e koşarak:

- Senin arkadaşın isrâ ve mi'racdan haber veriyor, buna da inanıyor musun? dediler.

Hz. Ebû Bekir:

- O söyledi ise evet, hattâ bundan daha önemli bir şey söylese O'na yine inanır ve onu tasdik ederim, dedi. Bunun için Es-Sıddîk unvanını aldı.

Peygamber Efendimiz:

- Bir develerini kaybedip onu aramaya çıktıklarını, tulumlarından su içtiğini ve kafilenin önünde bir ak deve olduğu halde güneş doğarken Mekke'ye geleceklerini haber verdi. Onlar da kafileyi gözetlemeye başladılar. Tam güneş doğarken Peygamberimizi yalanlayacakları sırada, daha yüksekten gözetleyen birisi, **«İşte kafile gözüktü»** diye seslendi. Bu olayı da Beğavî tefsirinde böyle anlatır.

BU FASIL İLÂHÎ HADİSLER BEYÂNINDADIR

Resûl-i Ekrem'e vahiy gelmeden önce İsâ (aleyhisselâm)'ın şeriatinde olduğunu söyleyenler varsa da doğrusu İbrâhim (aleyhisselâm)'ın şeriatinde olduğudur.

KUDSÎ HADİSLER:

Allah Teâlâ buyuruyor:

- Müslüman olarak saçını ağartan kimseye Ben azâb etmekten haya ederim.

- Herhangi bir kulumu bir belâ ile ibtilâ ettiğimde kulum sabredip kimseye şikâyet etmezse, ona, erittiğim etinden daha iyi et, akıttığım kanından daha iyi kan vereceğim gibi, onu afveder ve öldüğü vakit rahmetime ulaştırırım.

Sehl b. Sa'd (radıyallahu anh)'ın Resûl-i Ekrem'den rivayetinde:

- Cebrâil (aleyhisselâm) bana gelerek: **«Ne kadar yaşarsan yaşa sonunda öleceksin. Ne amel istersen yap onun karşılığını bulacaksın. Kimi seversen sev, sonunda ayrılacaksın. Mü'minin şerefi gece ibâdeti, izzeti ise halktan müstağni olmasıdır»,** dedi, buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, dileklerimi kabul eyle, diye yalvardı.

Allah Teâlâ:

- Lokmanın helâl olmasına dikkat et, duanı kabul edeyim, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem'in anlattığına göre Allah Teâlâ:

- Kim Benim velilerimi horlar, onlara hakaret ederse, benimle savaşmış olur. Kullarım Bana en çok, farz namazlarında yakın olurlar. Farzları yaptıktan sonra nafile ibâdetler ile Bana yaklaşır ve Ben de onları severim. Ben, sevdiğim kulumun kulağı ve gözü olurum, dilediğini verir ve dualarını kabul ederim. Mü'min kulumun canını almaktaki tereddüdüm gibi, hiçbir şeyde tereddüt etmem. Mü'min kullarımdan öyleleri vardır ki, onların imanı ancak yoksullukla kemâle ulaşır. Zenginlikleri onları azdırır ve isyana sürükler. Yine öyle mü'min kullarım vardır ki, sıhhatleri yerinde olsa sapıtırlar, işi azıtırlar, onların da İmanını hastalık kemâle ulaştırır. Ben, kullarımın içinden geçeni dahi bilirim.

Tefsir-i Kebîr'de anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem bir gün, ümmeti ümmeti diyerek ümmeti için ağladı. Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Git, habîbime niçin ağladığını sor, buyurdu. Hz. Cebrâil gelerek niçin ağladığını Resûl-i Ekrem'den sordu.

Peygamberimiz:

- Ümmetimin hâli kıyamette ne olacak diye ağlıyorum, dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ'nın huzuruna yönelen Cebrâil:

- Allah'ım, sevgili peygamberin, ümmeti için ağlıyor, dedi.

Allah Teâlâ:

- Ey Cebrâil, git, habîbime söyle; onu memnun edinceye kadar ümmetini ona bağışladım, buyurdu.

Resûl-i Ekrem'in verdiği bir haberde Allah Teâlâ buyurur ki:

- Hidâyet Benim evimdir. **«Lâ İlahe illallah»** Kelime-i Tevhidi, Benim kâl'amdır. Kâl'ama giren, azâbımdan emin olur.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ:

- **«Ey Âdemoğulları, sizin rızkınız Benim elimdedir, Benim farzlarım da sizin elinizdedir. Siz Benim farzlarıma ihanet etseniz de Ben sizin rızkınızı kesmem. Bana ne kadar çok itaat ederseniz, o nisbette rızkınızı çoğaltırım. Bana itaat etmezseniz, Benim, sizin ibâdetinize ihtiyacım yoktur, fakat cezasını da size çektiririm»,** buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e:

- Ey Muhammed, kim Kadir Gecesi'ni ibâdetle geçirirse, onun günahlarını bağışlar, dileklerini yerine getirir ve kusurlarını örterim, buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın naklettiğine göre Resûl-i Ekrem:

- Bir gün Cebrâil (aleyhisselâm) toz toprak içinde yanıma geldi ve yüzünün tozunu sildi.

Bunun üzerine ben:

- Ya Cebrâil, bu ne haldir? diye sordum.

O:

- **Kerrûbiyyûn** (Allah'a en yakın melekler) **Kâ'be'yi tavaf ve ziyaret için Allah Teâlâ'dan izin istediler. İşte bu toz ayaklarının tozudur. Onlar senin ümmetinin afvı için duâ ediyorlar, sen de onlar için duâ et, dedi. Resûl-i Ekrem de ümmeti için duâ etti. Kerrûbiyyûn da bu duadan sonra kalktı gittiler.** Bunun üzerine hemen Cebrâil (aleyhisselâm) yine gelerek:

- Allah Teâlâ'nın selâmı var, ümmetinden kim Kâ'be'yi ziyaret ederse, yer ve gök meleklerinin avazını ona veririm, ona duâ ederler ve Kâ'be'den günahları bağışlanmış olarak ayrılır, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem buyuruyor ki: Cebrâil (aleyhisselâm) bana gelerek:

- Ya Muhammed, Allah Teâlâ buyuruyor ki: **«Sana selâm veren herkese Ben de selâm veririm. Sana salâvat getirene Ben de salâvat getiririm. Kim seni anar ve sana salâvat getirirse Ben onu asla Cehennemde yakmam»,** dedi.

Câbir (radıyallahu anh)'ın rivayetinde adamın biri Resûl-i Ekrem'e gelerek:

- Ya Resûlâllah, çocuğa Kur'ân-ı Kerîm'i öğretenin sevabı nedir? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Kur'ân Allah Teâlâ'nın kelâmıdır, onun sevabının hududu yoktur, buyurdu.

Hemen Cebrâil (aleyhisselâm) geldi. Resûl-i Ekrem ona:

- Kur'ân'ı okumanın sevabı nedir? diye sordu. Cebrâil (aleyhisselâm) da Resûl-i Ekrem'in verdiği cevap gibi cevap verdi.

Cebrâil (aleyhisselâm) göklere çıktı ve Kur'ân okumanın sevabını İsrafil (aleyhisselâm)'dan sordu. İsrafil (aleyhisselâm):

- Allah bilir, dedi. Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a vahyederek Kur'ân okumanın sevabını bildirdi. Hemen Resûl-i Ekrem'e dönen Cebrâil (aleyhisselâm):

- Allah Teâlâ buyurdu ki: **«Bir kişinin oğluna Kur'ân okutması benim katımda bin hac, bin gaza, bin açı doyurmak, bin çıplağı giydirmek ve İsmail (aleyhisselâm)'ın soyundan bin kişi azâd etmek gibi sevabdır. Onun öğrettiği Kur'ân'ın her harfine karşılık, on günahını bağışlar, on sevab verir ve onu afvederim»,** dedi.

Şeyh Ebû Tâlib-i Mekkî'nin Kûtü'l-Kulûb'de anlattığına göre Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e:

- **Ümmetimin hesabını görmek ister misin?** diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Sen onlara benden daha şefkatlisin, ya Rab, deyince, Allah Teâlâ:

- Şefaat makamını sana verdim, dilediğine şefaat eyle, buyurdu.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

- Allah'ım, o halde ümmetimin hesabını bana ver, benden başka onların kusur ve kabahatlerini kimse bilmesin, dedi.

Allah Teâlâ:

- Onların, senin canını sıkacak öyle günahları var ki, onları sana da duyurmak istemem. Bunun için hesaplarını kimseye duyurmadan bizzat kendim görürüm. Zira Ben en çok merhamet eden bir Pâdişâhım, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e:

- Receb Benim ayımdır. Bu ayda tevbe edenin tevbesini kabul ederim. Şa'ban senin ayındır. Şa'ban'da senin şefaatinle onları bağışlarım. Ramazan-ı Şerif ise ümmetimin ayıdır. Bu ayda tevbe edenleri de Ramazan hürmetine bağışlarım. Ya Muhammed, Benim gayyûr bir pâdişâh olduğumu sıddiklara, bağışlayıcı bir pâdişâh olduğumu da günahkârlara duyur. Ey Muhammed, dört şey Benimdir, bunlarda ortaklık kabul etmem. Bunlarda Benim ile ortaklık iddiasında bulunanların belini kırar ve onları Cehenneme atarım. Bunlar kibir ve büyüklenmek, azamet -ululuk-, övülmek ve kendini beğenmek ve her şey'e güç yetirmek», buyurdu.

Ömer b. el-Hattâb'ın (radıyallahu anh) rivayetinde, Resûl-i Ekrem: Cebrâil bana gelerek dedi ki, **«Allah Teâlâ:**

- Bir kulum kılıcını çekip bütün insanları öldürse, sonra tevbe edip Benden bağışlanmasını istese onun suçunu bağışlar ve tevbesini kabul ederim, buyurdu», demiştir.

Resûl-i Ekrem:

- Allah'ım, ümmetime (mesh-ı suret ve benzeri) dünyada azâb etmemeni isterim, diye duâ etti ve Allah Teâlâ dileğini kabul buyurdu.

Nakledildiğine göre Resûl-i Ekrem sâlih bir zât ile sohbet ederken Azrail (aleyhisselâm) gelerek adama dik dik baktı. Resûl-i Ekrem, Azrail (aleyhisselâm)'a:

- Ona neden böyle bakıyorsun? diye sordu. Azrail (aleyhisselâm):

- Onun ömründen bir saat kalmıştır, ikindi vakti canını alacağım, dedi. Resûl-i Ekrem adama, ömründen bir saat kaldığını haber verdi.

Adam:

- Ey Allah'ın Resulü, şu bir saat zarfında hangi ameli işleyeyim ki Allah Teâlâ benden razı "olsun, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- İlim öğren, buyurdu.

İlimden üstün bir şey olaydı, elbette Resûl-i Ekrem o zâta onu öğretir ve onu yapmasını emrederdi.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurdular ki; Cennet ile Cehennem birbirine karşı mücadele etti. Cehennem, Cennete:

- Ben senden daha üstünüm, zira bütün zâlim, cebbar ve mütekebbirler gibi dünyada büyüklük taslayanlar hep bendedir, dedi.

Cennet:

- Bana da dünyada az bilen, gadre uğrayan, haksızlık ve zulm etmeyen yoksullar ve iyiler girer, ben senden üstünüm, dedi.

Allah Teâlâ:

- Cehennem Benim azâbımdır, dilediğimi orada azâb ederim. Cennet de Benim rahmetimdir, dilediğime orada rahmet ederim. Üstünlük yok, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Ramazan'ın ilk gecesinde şeytanlar ve cinler bağlanır, Cehennemin kapıları kapatılır. Cennet kapıları açılır ve Allah Teâlâ: **«Var mı Benden isteyen vereyim, var mı tevbe eden kabul edeyim, var mı mağfiret dileyen onları bağışlayayım»**, buyurur, buyurdu.

Ebû Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh)'nın rivayetinde Resûl-i Ekrem:

- Cebrâil ve Mikâil yetmiş bin melek ile bana gelerek haber verdiler ki Allah Teâlâ: **«Kim namazını kasden terkeder veya farzıyyetini inkâr ederek cemaatten ayrılırsa ümmetinin Yahûdîlerindendir. Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'ân'a göre mel'undur. Cennet kokusu alamaz. Allah, melekler ve bütün yaratıklar onun düşmanıdır. Ey Muhammed, ümmetinin en kötüleri onlardır. Onlara misafirliğe gitme, hastalansalar da hallerini sorma. Onlarla kimse evlenmesin»**, buyurdu.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Yeryüzünde bunlardan daha fena kimse var mıdır? diye sordu.

Hz. Cebrâil:

- Evet, namazı kasden terkedenler mel'un oldukları gibi, adam öldürenler, zina edenler, içki içenler, ribâ yiyenler, yanlış ölçüp

yanlış tartanlar, namazı kasden terkedenlerden daha fena kimselerdir, dedi.

Yine Resûl-i Ekrem buyurdular ki; **«Allah Teâlâ: Ey Muhammed, senin ümmetine öyle bir şey verdim ki, onu senin ümmetinden başka kimseye vermedim»,** buyurdu.

Ben:

- Ya Rab, o nedir? diye sordum.

Allah Teâlâ:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ

«Siz Beni anın, Ben de sizi anayım»[123] müjdesidir, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem'in beyânına göre Allah Teâlâ: **«Her şey'e gücümün yettiğini ve günahları bağışlamaya muktedir olduğumu bilen kulumun günahlarını - ne kadar çok olursa olsun- yine de bağışlarım»,** buyurmuştur.

Ömer b. el-Hattâb (radıyallahu anh) anlatıyor: « Ebû Bekir, Osman ve diğer Ashâb'ın ileri gelenleri birlikte Resûl-i Ekrem'le bir yolculuğa çıkmıştık. Sabaha yakın bir dereden geçerken: «Ya Muhammed, bana doğru gel» diye bir ses duyduk. Resûl-i Ekrem dereye doğru gitti ve sonra gülümseyerek geri döndü.

Biz:

- Yâ Resûlâllah, o ne idi? diye sorduk.

Resûl-i Ekrem:

- Cebrâil ve Mikâil, herbirinin beraberinde üçbin melek olduğu halde bana geldiler ve: **«Ya Muhammed, Allah Teâlâ'nın**

123 El-Bakara: 152

sana selâmı var, sana, senden başkasına vermediği bir hediye verdi, dediler.

Ben Cebrâil'e:

- Bu hediye nedir? diye sordum.

O:

- Kadir sûresidir, dedi.

Ben:

- Ya Cebrâil, bunun sevabı nedir? diye sordum.

Cebrâil:

- Bu sûreyi kim okursa bir ay oruç tutmuş sevabı alır, bin günahı mahvolur. Bu sûreyi pazartesi gecesi okuyanın bütün günahları bağışlanır. Cum'a gecesi okuyan kimseye bütün yaratıklar sayısınca sevab verilir. Perşembe günü hapsedilen kimse Cum'a günü öğle namazından sonra bu sûreyi yüz kere okursa âzâd olur, buyurdu.

Resûl-i Ekrem buyuruyor ki; Allah Teâlâ: **«Aklık Benim nûrumdur; İslâmiyette saçını sakalını ağartan kimseye azâb etmekten Ben haya ederim. O ne kuldur ki, saç ve sakalı ağardığı halde hâlâ Bana isyan etmekten utanmaz»,** buyurdu.

Nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e: «Ben devamlı olarak sana yedi şey ile minnet eyledim ki onlarla hiç kimseye minnet etmedim. Bunlar:

1- Yer ve göklerde senden üstün kimseyi yaratmadım.

2- Bütün peygamberler seni ve ümmetini görmeye can atarlar.

2- Kıyamet günü hesabları zor olmasın diye ümmetine çok dünyalık vermedim.

3- Günahları çoğalmasın diye kendilerini uzun ömürlü kılmadım.

4- Tanrılık dâvasında bulunmasınlar diye onlara çok kuvvet vermedim.

5- Geçmiş ümmetlere yaptığım gibi günahlarından sebeb onlara peşin azâb ettirmedim.

6- Yer altında fazla beklememeleri için onları son zamanda gönderdim», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem'in verdiği haberde Allah Teâlâ:

- Ben öyle ulu bir Allah'ım ki, pâdişâhların gönlü Benim elimdedir. Kulum Bana itaat ederse, pâdişâhların gönlünü ona karşı yumuşatır ve ona merhamet gözü ile, itaat etmezse hışım gözü ile baktırırım, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem, Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu haber veriyor:

- Ey Muhammed, Ben sizi Cehennemden emin kıldım, yalnız siz ondan korkup ağlamayı terketmeyin.

Resûl-i Ekrem:

- Ey Cebrâil, bana Cehennemi anlat, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Ey Muhammed, Allah Teâlâ bin yıl ateş yaktı Cehennemi yarattı. Sonra bin yıl daha yaktı Cehennem kızardı. Bin yıl daha yaktı Cehennem ağardı. Bin yıl daha yaktı, karardı ve kapkara oldu. Eğer Cehennem halkının bir paltosu dünyaya düşseydi onun harareti bütün dünyayı yakmak için kâfi gelirdi. Bunu duyan Resûl-i Ekrem ağladı, hattâ Cebrâil de ağladı. Sonra Resûl-i Ekrem:

- Ya Cebrâil, sen niye ağlıyorsun? Halbuki sen Rûhû'l-Emîn'sin, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Hârut ve Mârut gibi ibtilâ (fitneye mübtela) olmaktan korkarım, dedi.

Nakledildiğine göre, bir gün Resûl-i Ekrem (sallâllahu aleyhi ve sellem), Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin (Allah hepsinden razı olsun) bir yere gittiler.

Resûl-i Ekrem:

- Bana yardım edin, buyurdu. Onlar:

- Sana nasıl yardım edelim? dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Abdest alın namaz kılın, başınızı secdeye koyun, sonra da **«Ya Rab, atamız Muhammed'e rahmet eyle»** diye dua edin, buyurdu. Onlar da abdest aldılar, iki rek'at namaz kılıp başlarını secdeye koyup aynı şekilde duâ ettiler. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Ya Resûlâllah, siz başınızı yere koyup secde ettiğinizde bütün gökte bulunan melekler de secdeye kapanıp ağladılar.

Allah Teâlâ:

- Ya Muhammed, Benden ne dilersen dile, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Ümmetimden Cehenneme gireceklerin durumunu bana anlatmanı isterim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Nemrud'un ateşini İbrâhim'e gülistan ettiğim gibi, Cehennemin ateşini de senin ümmetine gülistan ederim, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Dıhyetü'l-Kelbî'nin Müslüman olması için Resûl-i Ekrem bir ay duâ etti. Bir sabah namazından sonra Cebrâil (aleyhisselâm), Resûl-i Ekrem'e gelerek Müslüman olmak üzere Dıhye'nin kendisine gelmekte olduğunu haber verdi. Tam bu sırada Dıhye gelerek selâm verdi: «Ben Arap beylerinden bir bey idim. Yedi kızım vardı. Bunları evermek ağırıma gitti ve hepsini öldürdüm. Ben afvedilir miyim?» diye sordu. Resûl-i Ekrem bir süre hayretler içinde kaldıktan sonra Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Ey Muhammed, bu adama söyle; **«Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah»** dediği anda bütün geçmiş küfrünü, çocuklarını öldürmesini ve diğer günahlarını Allah Teâlâ bağışlar, dedi.

Bunu duyan Resûl-i Ekrem:

- İlâhî, İşte Dıhye, bir kere **«Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah»** demekle bütün geçmişini bağışladın. Ümmetinden niceleri var ki devamlı olarak Kelime-i Tevhîd getirdikleri halde onları bağışlamaz mısın? dedi.

Nakledildiğine göre Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e:

- Bir kişinin evine bir misafir geldiği vakit, bin rahmet ve bin bereket ile gelir. Bu sayede ev sahibinin bütün günahlarını bağışlarım. Ona bin şehid sevabı veririm. Yedirdiği her lokma için ayrıca bir hac sevabı yazar, ona Cennette altından bir şehir inşa ederim. Misafirine ikram edene, altmış peygambere ikram etmiş sevabını yazarım, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem buyuruyorlar ki; Cebrâil bana gelerek, Allah Teâlâ**: «Ölümünden bir yıl önce tevbe edenin geçmiş günahlarını bağışlarım»,** buyurmuştur, dedi.

Ben:

- Bu uzun bir süre, dedim. Cebrâil (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya gitti geldi ve:

- Bir ay önce tevbe edenin tevbesini Allah kabul eder, dedi.

Ben:

- Bir ay da çoktur, dedim.

Cebrâil gitti geldi ve:

- Bir hafta önce tevbe ederse yine tevbesi kabuldür, dedi.

Ben:

- Bir hafta da ümmetime çoktur, dedim.

Cebrâil gitti geldi ve:

- Allah Teâlâ'nın sana selâmı var, bir gün önce tevbe edenin de tevbesini kabul ederim, buyuruyor, dedi.

Ben:

- Ümmetime bu da çoktur, dedim.

Yine gidip gelen Cebrâil:

- Ölümünden bir saat Önce tevbe edenin tevbesini Allah kabul eder, dedi.

Ben:

- Bir saat da çoktur, dedim.

Yine gidip dönen Cebrâil:

- Allah Teâlâ'nın sana selâmı var; bir yıl, bir ay, bir hafta, bir gün ve bir saat uzun ise de can boğaza gelmeden tevbe eden ümmetinin tevbesini kabul ederim, hattâ dili ile tevbe edemezse bu anda kalbi ile yaptığı tevbeyi de kabul ederim, buyurdu, dedi.

Bir gün ashabının bulunduğu bir meclise gelen Resûl-i Ekrem onların kahkahalarla güldüklerini görünce:

- Lezzetleri bozan, dostları ayıran, çocukları öksüz bırakan ölümü, ondan sonraki Cehennemi unuttunuz da mı böyle gülüyorsunuz? Ölümü hatırlayın, dedi. Bunu duyan ashâb gülmeyi

bırakıp ağlamaya koyuldular. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Allah Teâlâ'nın sana selâmı var, kullarımı korkutup ümidlerini Benden kestirme. Ben dünyada onların kusurlarını gizlediğim gibi âhirette de gizlerim. Onlar daima korku ve ümid içinde bulunsunlar, buyurdu ve:

نَبِّئْ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ

«Ey Muhammed, kullarıma Benim bağışlayan, merhamet eden olduğumu, azabımın can yakıcı bir azâb olduğunu haber ver»[124], âyetini inzal buyurdu.

Bir gün ashâb-ı kiram:

- Ya Resûlâllah, Allah Teâlâ, Yûsuf (aleyhisselâm)'ın kıssasını neden hikâyelerin en güzeli diye adlandırdı? dedi.

Peygamber (sallâllahu aleyhi ve sellem):

- Çünkü kıssayı haber veren, en güzel söyleyen, haber verilen de yaratılanların en güzelidir. Zira Yûsuf (aleyhisselâm) gibi güzel cihana gelmemiştir, buyurdu.

Hz. Âişe:

- Ya Resûlâllah, Yûsuf (aleyhisselâm) mı güzel, yoksa sen mi daha güzelsin? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Hilkat bakımından Yûsuf benden güzel, ahlâk yönünden ise ben ondan güzelim, buyurdu.

Hz. Âişe:

- O halde bunu niçin duyurmazsın? dedi. Resûl-i Ekrem:

124 El-Hicr: 49-50

- Neyi duyurayım, bizzat Allah Teâlâ benim hakkımda:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

«Sen yüksek bir ahlâka sahipsin»[125], buyurmuştur. Daha açıklamaya ne lüzum var demek istemiştir. Bu sırada hemen gelen Cebrâil (aleyhisselâm):

- Yâ Resûlâllah, halka haber ver ki, senin nurun ile Yûsuf (aleyhisselâm)'ın nuru Âdem (aleyhisselâm)'ın belinde iken kur'alaştılar. Hüsn ve cemâli Yûsuf'a; şerefi, nuru, afvı, himmeti, rif'ati, ilmi, hilmi, rahmeti vefayı, adli, müjdelemeyi, şefaâti, sabrı, kanâati, şükrü, şeriatı, ahkâmı, namazı, haccı, Kâ'be'yi, makamı, Meş'ar-i Haram'ı, Kur'ân-ı Hakim'i, yüksek ahlâkı, Burak'ı, Mirâc'ı, Makam-ı Mahmûd'u, Havz-ı Kevser'i, Ufuk-ı a'lâyı, Kaabe Kavseyn'i, ev ednâ makamını ve Allah'ın selâmını sana verdiler. İşte bunların hepsi senindir, yâ Resûlâllah, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm)'a bunları Allah söyletti.

Nakledildiğine göre, bir gün Hz. Osman, Resûl-i Ekrem'i bâzı arkadaşları ile birlikte yemeye davet etti. Yolda giderlerken Resûl-i Ekrem'in adımlarını takip edip sayıyordu. Bunun farkında olan Peygamberimiz sebebini Hz. Osman'dan sorunca,

- Her adımınız için bir köle azâd edeceğim, dedi. Davetliler arasında bulunan Hz. Ali üzüntülü bir halde evine döndü. Bunu gören Hz. Fâtıma:

- Hayır ola, üzüntün nedir? diye sordu.

Hz. Ali:

- Biz de Osman gibi Resûl-i Ekrem'i davet ederdik, fakat bizim bir şey'imiz yok, buna üzgünüm, dedi.

125 Kalem: 4

Hz. Fâtıma:

- Üzülme, biz de onu davet ederiz, dedi.

Hz. Ali:

- Neyin var, ne ikram edebilirsin? diye sordu.

Hz. Fâtıma:

- O Allah'ın sevgilisidir, elbette bir yiyeceği bulunur, dedi.

Bunun üzerine doğruca Resûl-i Ekrem'e giden Hz. Ali:

- Ya Resûlâllah, kızınız sizi davet ediyor, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Yalnız beni mi çağırıyor, yoksa ashâbdan bâzıları da gelsin mi? diye sordu.

Hz. Ali bu süz karşısında tabiî olarak:

- Ashâb da gelsin, dedi.

Resûl-i Ekrem ashabı ile Hz. Fâtıma'nın evine geldiler.

Hz. Fâtıma:

- Yâ Rab, Senin sevgili habibin ashabı ile birlikte ben kulunun evine müsâfir geldiler. Halbuki bende hiçbir şey olmadığını Sen bilirsin. Beni onlara karşı mahcub etme, habibine nimetini gönder, diye duâ etti ve boş tencereyi ocağa koydu. Allah Teâlâ bu tencereye nimetini doldurdu. Resûl-i Ekrem ve ashabı yiyip doydular.

Resûl-i Ekrem:

- Yediğimiz Cennet taamıdır, buyurdular. Bunun üzerine Hz. Fâtıma hücresinde hemen secdeye kapanarak Allah'a şükretti ve:

- Ya Rab, Sen bilirsin, benim azâd edecek kölem yoktur. Senden dileğim, sevgili habibinin ümmetlerinin günahkârlarını Cehennemden azâd eyle, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Ya Resûlâllah, kızınız Fâtıma ümmetinizin günahkârları için münâcaatta bulundu. Allah Teâlâ da senin bu eve gelişinde attığın her adım karşılığında yüzbin erkek ve yüzbin kadını Cehennem'den azâd etti, dedi.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'e:

- Ya Muhammed, mü'min kulumun Bana en çok yakın olabileceği işi, dünyayı terketmesidir. Bana en iyi kulluk edecek işi de farzları yerine getirmesidir. **«Lâ ilahe illallah)»** Kelime-i Tevhîd'i mü'minlerin mezarlarında ve mezarlarından kalkışlarında kendilerine arkadaş ve yoldaş olur. Buna devam edenlerin yüzleri ak ve alınları berrak olur. Onlar orada **«Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah velhamdü lillâhi rabbil âlemin»** derler.

Ebû'l-Leys tefsirinde anlattığına göre, bir gün Resûl-i Ekrem üzüntü içinde ümmetini düşünürken, Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Ya Muhammed, Allah Teâlâ'nın sana selâmı var, **«Niçin onu dâima mahzun görüyorum»** buyuruyor, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Ümmetimin geleceği için düşünür ve üzülürüm, dedi. Cebrâil (aleyhisselâm) ile mezarlığa uğradılar. Cebrâil (aleyhisselâm):

- Burada bir Müslüman mezarını bana göster, dedi. Resûl-i Ekrem de ona bir Müslüman mezarını gösterdi.

Cebrâil (aleyhisselâm) o mezara sağ kanadını değdirdi ve:

- Allah'ın izniyle kalk, dedi. Hemen aksakallı bir adam **«Lâ İlahe illallah Muhammedün Resûlüllah velhamdü lillâhi rabbil âlemin»** diyerek mezarından kalktı.

Sonra Cebrâil (aleyhisselâm) adama:

- Yerine dön, dedi ve adam tekrar mezarına girdi. Sonra sol kanadı ile başka bir mezara vurdu, oradan da kara yüzlü bir adam çıktı, **«Ah başıma gelenler, ben ne yaptım»,** diye feryâd ü figan edip duruyordu. Cebrâil (aleyhisselâm) ona da:

- Mezarına dön, dedi ve o da mezarına döndükten sonra Resûl-i Ekrem'e:

- İnsanlar dünyada nasıl yaşarlarsa öyle ölür ve nasıl ölürler ise öyle de dirilirler. Müslüman olarak ölen, Müslüman olarak dirilir, dedi.

Ebû Saîd el-Hudrî'nin Resûl-i Ekrem'den rivayetinde, Allah Teâlâ:

- İzzetim hakkı için rahmet etmek dilediğim kulumu, hatasız olarak huzuruma almak için onu dünyada üç şey ile ibtilâ (imtihan) ederim. Bunlar, geçim sıkıntısı, hastalık ve fazla can çekişmektir. Bu sıkıntılar sayesinde kusurlarından arınır ve anasından yeni doğmuş gibi günâhı kalmadan huzuruma gelir. Azâb etmeyi dilediğim kuluma da üç şey vermekle bütün iyiliklerini mahvederim. Bunlar sıhhat, bol nafaka ve kolay ölümdür.

Resûl-i Ekrem buyuruyorlar ki: **«Haram mal ile hacca gidip ihramda «Lebbeyk ve sa'deyk» derse, Allah Teâlâ «Lâ lebbeyk ve lâ sa'deyk»** der. Yâni, «Emrine uydum dîvanına geldim» dediğinde, Allah Teâlâ: **«Hayır, sen Benim emrime uymadın ve divanıma gelmedin (mes'ud olamazsın)»** buyurur, dedi.

Allah Teâlâ buyuruyor ki:

- Ey resullerin ve peygamberlerin kardeşleri, din kardeşlerinizin yanına gittiğiniz vakit temiz gönül, gerçekçi dil, cömerd el ve temiz âza ile girin. Böyle yaparsanız

velilerimden olur ve Kıyamet Günü peygamber ve sıddiklara komşu olursunuz.

Resûl-i Ekrem buyuruyor ki, Allah Teâlâ şöyle vahyetti:

- Abdesti bozulan bir kimse abdest almazsa Bana eziyet etmiş olur. Abdest alıp kılmazsa yine eziyet etmiş olur. Kıldığı halde duâ etmezse yine eziyet etmiş olur. Abdest alıp, namazını kılıp duâ ettikten sonra kabul etmezsem, Ben ona eziyet etmiş olurum, halbuki Ben kimseye eziyet etmem.

Resûl-i Ekrem buyuruyor:

- Aile ile iyi geçinmem hususunda Cebrâil (aleyhisselâm) bana öyle tavsiyelerde bulundu ki, kadınları boşamanın yasak olduğunu sandım. Komşularla iyi geçinmem hususunda bana öyle tavsiyelerde bulundu ki, onların malıma mirasçı olacaklarını sandım. Namazdan önce misvak kullanmam hakkında bana öyle öğütler verdi ki, misvakın farz olacağını sandım. Cemâatle namaz hakkında öyle tavsiyelerde bulundu ki, artık gece yatmak yok sandım. Allah'ı zikir ve Kur'ân okumak hakkında öyle tavsiyelerde bulundu ki, ben yalnız bir kaç âyet okumanın kârı yoktur sandım.

Kudsî ve ilâhî hadîsler burada sona ermiştir.

Beğavî tefsirinde anlattığına göre İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki, bir gün Resûl-i Ekrem, Cebrâil (aleyhisselâm) ile oturuyordu. Gökten bir kapı açıldı. Bunu gören Cebrâil (aleyhisselâm), Resûl-i Ekrem'e:

- Bu kapı şimdiye kadar açılmış değildir, dedi.

Tam bu sırada gökten bir melek gelerek:

- Yâ Resûlâllah, müjdeler olsun sana, öyle iki nur getirdim ki, senden önce bunlar kimseye verilmemiştir. Bunların biri Fatiha sûresi, diğeri de Bakara sûresinin sonudur, dedi.

RESÛL-İ EKREM'İN MEKKE'DEN MEDİNE'YE HİCRETİ

Kuran-ı Kerîm'de Allah Teâlâ:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ
وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ ۖ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿٣٠﴾

«Bir vakit o kâfirler, seni bağlayıp yere kapamak veya öldürmek, ya da Mekke'den sürmek için tuzak kuruyorlardı, Allah da tuzaklarını bozuyordu. Allah hilekârlara ceza verenlerin en hayırlısıdır»[126], buyurmuştur.

Birçok müfessirlerin anlattıklarına göre Resûl-i Ekrem Mekke'de oturuyordu. Mekke'de Dârü'n-Nedve denilen bir meclis binası vardı. Dört müşrik, Peygamberimize bir sû'i kasd düzenlemek maksadiyle bu evde toplanmıştı. Yabancı birisi de (İblîs) eve girdi. Ebû Cehil bu yabancıya: **«Aramızdan çık!»** diye ihtarda bulundu.

O:

- Ben Necid ilinden gelen bir ihtiyarım, çok yaşadım, çok şeyler gördüm, fikir sahibiyim. Belki bu toplantıda benim görüşümden yararlanırsınız, bırakın ben de burada kalayım, dedi.

126 Enfâl: 30

Onlar da:

- Madem ki Necid'lisin oturabilirsin, dediler. Herbiri ayrı ayrı düşüncelerini açıklamaya başladı.

İlk sözü Utbe aldı ve:

- En doğrusu bu adamın ölümüne kadar sabretmemizdir. Nasıl olsa ölecek, ölünce de bu dâva biter, dedi.

Necid'li (İblîs):

- Bu görüş isabetli değil, çünkü bu adam etrafa yayılır, sonra önünü alamazsınız, diye Utbe'nin görüşünü reddetti.

İkinci sözü Şeybe aldı ve:

- Muhammed'i hapsedelim, aç susuz kalır; ya ölür, ya da dâvasından vazgeçer, dedi.

Necid'li (İblîs):

- Bu fikir de doğru değil, çünkü adamları onu kurtarırlar, dedi.

Üçüncü sözü Â s aldı ve:

- Muhammed'i bir deveye bağlayıp çöle salıverelim, orada ölsün gitsin, dedi.

Necid'li (İblîs):

- Bu da isabetli bir görüş değil, çünkü o vahşî hayvanlarla da ünsiyyet edebilen bir insandır, dedi.

Dördüncü sözü Ebû Cehil aldı ve:

- Her kabilenin cesur gençlerinden birer delikanlı alalım, bir gece Muhammed'in evine baskın yapsınlar ve hepsi kılıçları ile onu öldürsün. Kimin öldürdüğü belli olmayınca kısas değil, diyet lâzım gelir, o vakit diyetini öderiz. Bu suretle bu iş biter, dedi.

İblîs:

- İşte en doğru görüş budur, dedi. Bunun üzerine ittifak ettiler.

Bunlar bu kararı alıp dağıldıkları anda Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek durumu Resûl-i Ekrem'e bildirdi ve:

- Ya Muhammed, Allah Teâlâ senin bu gece evinde yatmadan Mekke'den ayrılıp Medine'ye gitmeni emrediyor, dedi.

Resûl-i Ekrem hemen Ebû Bekir (radıyallahu anh)'a giderek durumu anlattı. Kendisine kimin arkadaşlık edeceğini sorunca, Ebû Bekir (radıyallahu anh) bunu üzerine aldı. Resûl-i Ekrem hazırlığını yapmak üzere evine döndü. Dârü'n-Nedve kararını uygulamak üzere hazırlanan sû'-i kasdçiler evi kuşattılar. Resûl-i Ekrem, Hz. Ali'yi kendi yatağına yatırıp bir mucize göstererek aralarından sıyrılıp çıktı. Evden çıkarken Yâsîn sûre-i şerifinin birinci sahifesini okudu, bir miktar toprak alıp onların üzerine saçtı, onlar da onun nasıl çıktığının farkında olamadılar. Resûl-i Ekrem, Ebû Bekir (radıyallahu anh) ile birlikte Sevr mağarasına sığındılar. Evi kuşatanlar üzerlerine kum saçıldığını görerek Peygamberimizin gittiğini anladılar. Yatağında da Ali (radıyallahu anh)'yi buldular. Resûl-i Ekrem'in ayak izlerini takip ederek peşinden mağaraya kadar gittiler. Fakat mağaranın kapısında örümcek ağı ve üzerinde güvercin yuvası gördüler. İşte burada izi kaybettiler. Mağaranın ağzında örümcek ağını ve kuş yuvasını görünce, içine sığınmış olmalarına imkân yok, dediler. Fakat izler kaybolduğuna göre ne oldular diye şaşırıp kaldılar ve o çevrede sağa sola gezinmeye başladılar. Mağaranın önünden bir an ayrılmamaları, Resûl-i Ekrem'e bir zarar verir endişesiyle Ebû Bekir (radıyallahu anh)'ı korkutmuştu. **«Bunlar ayaklarının ucuna eğilip bakarlarsa bizi görürler, o zaman biz ne yaparız»** diye Resûl-i Ekrem'e söyleyince, Resûl-i Ekrem -Allah Teâlâ'nın da Kur'ân-ı Kerîm'de haber verdiği gibi-:

لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا

«Korkma, şüphesiz Allah bizimle beraberdir»[127], dedi.

Şâhnâme de anlatıldığına göre, Ebû Bekir (radıyallahu anh):

- Ne yapıyoruz? Bunlar nerde ise bizi görecekler, dediğinde, Resûl-i Ekrem:

- Bir de arkana bak, buyurdu. Ebû Bekir (radıyallahu anh) ardına baktığında bir deniz ve denizin kenarında bir gemi, gemicileri ile hazır vaziyette beklemekte olduğunu gördü.

Resûl-i Ekrem:

-Şayet bunlar bizi görürlerse, işte bu gemiye biner gideriz, dedi. Gelenler Resûl-i Ekrem'in izini kaybettikleri için geri dönüp gittiler. Onlar da oradan çıkarak Medine'nin yolunu tuttular.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Cebrâil, Mîkâil (aleyhisselâm)'a:

- Sizi kardeş yaptım; birinizin ömrünü daha uzun edeceğim, hanginiz ömrünü kardeşine bahşediyor? diye sordu. Hiç biri ömründen diğerine vermek istemedi.

Allah Teâlâ:

- Siz Ali gibi olamadınız, o Muhammed'in yoluna canını feda ederek onun yatağında seve seve yattı. Şimdi yere inin ve onu koruyun, buyurdu. Her ikisi yere indi. Cebrâil (aleyhisselâm) Hz. Ali'nin başı ucunda, Mîkâil (aleyhisselâm) da ayağı ucunda durdular.

Yine nakledildiğine göre, Mekke'liler Resûl-i Ekrem'i bulamayınca üç gün istişarelerde bulundu ve nihayet onu yakalayıp getirene yüz deve verileceğini ilân ettiler. Zâten Resûl-i Ekrem ile arkadaşı Ebû Bekir (radıyallahu anh) bir süre Sevr mağarasında

127 Et-Tevbe: 40

kaldıktan sonra hazırlıklarını tamamladı ve yola çıktılar. O zaman Mekke'nin ünlü bahadırlarından Suraka yüz deveyi duyunca, Resûl-i Ekrem'i yakalamak üzere Medine'nin yolunu tuttu ve bir süre sonra Resûl-i Ekrem'e yetişti. Ebû Bekir (radıyallahu anh) etrafı gözetlerken Suraka'nin gelmekte olduğunu gördü, durumu Resûl-i Ekrem'e haber verdi. Resûl-i Ekrem, Ebû Bekir (radıyallahu anh)'ı üzülme diye teselli etti.

İyice yaklaşan Suraka:

- Ey Muhammed, seni benim elimden bugün kim kurtarabilir? diye seslendi.

Resûl-i Ekrem:

- Melik-i Cebbar ve Vahidi Kahhâr olan Allah kurtarır, dedi.

Bundan sonra Suraka kuma gömüldü ve emân diledi. Resûl-i Ekrem duâ etti, kurtuldu. Bu hal üç veya yedi kez tekerrür etti. Sekizincide Suraka gerçekten pişman oldu ve ciddî şekilde Resûl-i Ekrem'e sığındı. Resûl-i Ekrem kendisini îmana davet etti ise de Suraka:

- Bunu bana teklif etme de başka ne istersen iste, dedi. Resûl-i Ekrem de:

- Bizi takip edenleri geri çevir, dedi,

Suraka bunu kabul etti ve bir amannâme alıp canını kurtararak geri döndü. Arkadan gelen diğer takipçilerle karşılaştı. Onlar Resûl-i Ekrem'i görüp görmediklerini kendisinden sordular, o:

- Görsem ben yakalardım, dedi. Giden iki kişinin karaltıları uzaktan görülüyordu. Bu karaltıları göstererek kimler olduklarını Suraka'dan sordular, o da:

- Onlar başka kimselerdir, dedi ve herkesi geri çevirdi.

RESÜL-İ EKREM'İN MEDİNE'YE GİRMESİ

Mekke'den ayrılıp yolda da bâzı mucizeler gösterdikten sonra Resûl-i Ekrem bir pazartesi günü Medine'ye indi.

Siyer kitaplarının anlattıklarına göre Medine'liler Resûl-i Ekrem'in geldiğini öğrenince büyük şenlikler yaptı, hepsi Resûl-i Ekrem'in yoluna çıktı ve herbiri Resûl-i Ekrem'i kendi evine davet etti. Fakat Cebrâil (aleyhisselâm) daha önce Resûl-i Ekrem'e gelerek:

- Senin devenin başını ben çekeceğim. Seni davette ısrar ederler. Sen, **«Devem nerde çökerse orada kalacağım»** de, dedi. Resûl-i Ekrem de kendisini ısrarla davet eden Medine'lilere aynı şey'i söyledi. Onlar da buna sevinerek kimisi evinin önüne arpa, kimisi hurma döktüler ki, deve bu yiyecekleri görüp çöksün. Fakat deve hiçbirine iltifat etmedi. Bir yerde çöktü ve hemen kalkarak yoluna devam etti. İkinci defa Hâlid b. Zeyd el-Ensârî'nin evinin önünde çöktü. Birinci çöktüğü yer mescid ve Resûl-i Ekrem'in kabrinin bulunduğu yerdir. Resûl-i Ekrem bu arada Câbir (radıyallahu anh)'ın evine uğradı. Câbir (radıyallahu anh)'ın amâ ve yaşlı bir annesi vardı.

Kadın:

- Ne olaydı gözüm açık olaydı da senin cemâlini göreydim, dedi. Resûl-i Ekrem mübarek parmakları ile kadının gözlerini sildi, gözü açıldı ve Resûl-i Ekrem'i gördü. Böylece herkes Resûl-i Ekrem'in ilminden yararlandı. O, neseb yönünden insanların en keremlisi, haseb yönünden en üstünü idi. İlâhî sırların inecek ve üstün tecellilerin konacak yeri idi.

Abdullah b. Selâm gelerek Resûl-i Ekrem'i gördü. Onda samimiyetsizlikten bir eser bulamayıp onu doğruluğun örneği görünce peygamber olduğunu anladı ve:

- Sana birkaç sorum var, dedi. Bunlar:

1- Kıyametin ilk başlangıç nişanı nedir?

2- Cennete girenlerin ilk yiyecekleri nedir?

Resûl-i Ekrem:

- Kıyametin ilk başlangıcı doğudandır, insanları batıya doğru sevkeder ve orada toplar. Cennet halkının ilk yiyeceği balık ciğeridir, buyurdu.

Abdullah b. Selâm:

- Peygamberliğine inanıyorum. **«Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh»,** dedi.

Devamla:

- Şimdi Yahudiler benim Müslüman olduğumu duyarlarsa onların elinden kolay kolay kurtulamam, dedi.

Resûl-i Ekrem onu bir yerde sakladı. Az sonra Yahudiler geldiler.

Resûl-i Ekrem:

- Abdullah b. Selâm'ı nasıl tanırsınız? diye sordu.

Onlar:

- Büyük insandır, dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Şimdi onun Müslüman olduğunu görseniz ne yaparsınız? diye sordu.

Onlar:

- Asla böyle bir şey olamaz, Allah'a sığınırız, dediler.

Tam bu sırada Abdullah b. Selâm onların karşısına çıkarak yine şehâdet kelimesini getirdi ve Müslüman olduğunu ilân etti.

Medine'nin havası ağırdı. Resûl-i Ekrem bu şehre ayak basınca şehir her türlü maddî ve manevî pisliklerden temizlendi ve Medine-i Münevvere adını aldı. Ashâb-ı kiram, Mekke'den Medine'ye daha önce gelmişlerdi. İlk gelen kafile arasında Hz. Ömer de vardı. Böylece İslâmiyet Medine'de kuvvetlenmiş oldu. Mekke'de Resûl-i Ekrem'in yatağında yatan Hz. Ali, emânetleri sahiblerine teslim eder etmez hemen birkaç gün sonra Medine'ye gelmiştir. Resûl-i Ekrem onu, Hz. Âişe ile Fâtıma'yı almak üzere Mekke'ye gönderdi. O da onları alıp getirdi.

Bu arada İslâmiyet genişlediği ve mahallelere yayıldığı için namaz vaktini halka duyurmak gerekiyordu. Bir kısmı, boru çalalım, dediler. Bir kısmı, Yahudilere benzemiş oluruz, diyerek bunu kabul etmedi. Diğer bir kısmı çan çalalım derken, Hıristiyanlara benzer düşüncesiyle, o da kabul görmedi.

Böylece düşünüp dururlarken Abdullah el-Ensârî adında bir zât, gece sabaha karşı Resûlüllah'a gelerek:

- Ben rü'yamda gökten inen bir adamın duvar üstünde kıbleye karşı durarak «Allahu Ekber, Allahu Ekber...» diye ezan okuduğunu gördüm, dedi. Ezan hemen Bilâl-i Habeşî'ye öğretilip okutturuldu.

Tam bu sırada Hz. Ömer mescide gelerek:

- Ben de böylece ezan ve ikaamet yapıldığını gördüm, dedi.

Ebû'l - Leys, Tefsîr-i Dahhâk'tan rivayet ettiğine göre Resûl-i Ekrem, Cebrâil'e:

- Kimi müezzin yapalım? diye sordu.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Siyah derili bir adam var, adına Bilâl derler. Melekler onun sesinden hoşlanır ve Allah da onu sever, onu müezzin yap, dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, Hz. Bilâl'i çağırıp ona ezanı öğretti

ve sabah vakti mescidin üzerinden ezan okudu. İşte o günden beri ezan sünnettir.

Ezan okunup namaza davet edildiği vakit, münafıklar ezan ve namazın rükünleri ile alay etmeye başladılar. Allah Teâlâ da bunları yermek üzere:

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلٰوةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ۗ

«Namaza çağırdığınızda onu alay ve eğlenceye alırlar...»[128], âyetini indirdi.

Yine nakledildiğine göre, Mekke'de olduğu gibi Medine'de de Resûl-i Ekrem onaltı ay Mescid-i Aksa'ya yönelerek namaz kılmıştır. Kıble orası idi. Fakat Resûl-i Ekrem Yahudilerin kıblesinden ayrılmayı ve İbrâhim (aleyhisselâm)'ın kıblesi olan Kâ'be'ye yönelmeyi candan arzu ettiğini Cebrâil (aleyhisselâm)'a anlatmıştı. Cebrâil (aleyhisselâm), Resûl-i Ekrem'e:

- Ben de senin gibi bir elçiyim, elimden bir şey gelmez, durumu Allah Teâlâ'ya arzet, dedi. Resûl-i Ekrem de lisânı haliyle durumunu Allah'a arzetmek üzere gözlerini gökyüzünde dolaştırdı. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ ۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰىهَا ۪ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۗ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ۗ

«Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Hoşnûd olacağın kıbleye seni, ey Muhammed, elbette çevireceğiz.

128 Mâide: 58

Yüzünü Mescidi Haram tarafına çevir; her nerde olursanız bulunduğunuz yerde yüzlerinizi namazlarda mescid yönüne çevirin»[129], âyetini indirdi.

Bâzılarına göre bu olay, Bedir savaşından iki ay önce Receb-i şerîf'de öğle vakti «Zû Kıbleteyn -iki kıbleli-» adı verilen mescidde öğle namazının iki rek'atını kıldıktan sonra olmuş, tam bu sırada âyet-i celîle nazil olunca hemen Resûl-i Ekrem tam aksi istikâmette Kâ'be'ye doğru dönmüştür. Arkasında namaz kılmakta olan erkekler, sonra da kadınlar arkasına geçerek diğer iki rek'atını Kâ'be'ye doğru kılmışlardır.

Bu olay üzerine ashâb-ı kiram; «Bundan önce Mescid-i Aksa tarafına kılınan namazlar ne olacak?» dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ

«Allah ibâdetlerinizi boşa çıkaracak değildir»[130], âyetini inzal buyurdu ve kimsenin ibâdetinin zayi olmayacağını bildirdi.

RESÛL-İ EKREM'İN CİHADLARI

İslâmiyetin ilk yıllarında Resûl-i Ekrem'e savaş için izin verilmiş değildi. Daima sabır ve tahammül ile tavsiye olunurdu. İslâmiyet gelişip kuvvetleşince - ki, bu, Hicretin ikinci yılına rastlar - artık savunmak için Resûl-i Ekrem'e savaş müsaadesi verilmişti. İlk cihad şöyle başlamıştı: Bir gün Hz. Hamza, Medine'de bir iş için bir yere giderken üç kâfir dinine sövmüşler. Buna dayanamayan Hz. Hamza kılıcını çekip bunlardan ikisinin canını

129 El-Bakara: 144
130 El-Bakara: 143

Cehenneme göndermişti. Bunun üzerine kâfirler açıkça cebhe almaya ve düşmanlık gütmeye başladılar, İşte bundan sonradır ki Allah adını yüceltmek için Müslümanlara savaş müsaadesi verilmiş ve cihad farz olmuştur. İlk savaş, Bedir savaşıdır. Her ne kadar bütün savaşlar tefsir ve diğer kitaplarda mevcud ise de, biz yümn ü bereket olmak için Resûl-i Ekrem'in dört savaşını anlatalım:

Resûl-i Ekrem'in ilk gazası Bedir gazâsıdır. Olay şöyle başlar:

Kureyş'in ileri gelenleri ticaret için kervanlarını Şam'a gönderirler. Dönüşlerini haber alan Resûl-i Ekrem Müslümanlarla[131] bunların yollarına çıkar. Mekke'liler duyar. Ebû Cehil, Kâ'be'nin üzerine çıkarak:

- Ey Mekke'liler, Muhammed'in adamları Şam kafilesinin yolunu keserek ticâret kafilesindeki bütün varınızı yoğunuzu aldı. Artık sizde hayat hakkı kalmadı, diye bağırdı.

Onlar da hemen bir ordu hazırlayarak Medine üzerine yolladılar. Bunu haber alan Resûl-i Ekrem muhacir ve ensârdan -yalnız ikisi atlı olmak üzere- üçyüz on iki kişi ile karşılarına çıktı. Cebrâil (aleyhisselâm), Resûl-i Ekrem'e gelerek:

- İstersen ticâret kervanını, istersen Mekke'den gelen orduyu tercih eder ve tercih ettiğinle savaşırsın, buyurdu.

Resûl-i Ekrem durumu ashabına anlattı, Ebû Bekir, Ömer, Ali ordu üzerine gitmeyi tercih ettiler. Ensârdan Sa'd ibni Muâz (radıyallahu anh):

- Sen hangisini tercih edersen biz oraya hazırız, denize hücum ettirsen de oraya hazırız. Biz İsrâiloğullarının peygamberlerine:

131 Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'ın bu hareketleri bir saldırı mahiyetini taşımamaktaydı. Düşmanın durumundan haberdar olmaktı.

ذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلاَ اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ

«Sen ve Rabbin gidin savaşın, doğrusu biz burada oturacağız»[132], dedikleri gibi diyenlerden değiliz, dedi.

Bu sırada 950 kişilik bir ordu ile Ebû Cehil Mekke istikâmetinden gözüktü. Bunu gören Resûl-i Ekrem hemen iki rek'at namaz kılıp elini göğe kaldırdı ve:

- Allah'ım, şurada bir avuç Müslüman var, bunları da yok edersen artık Seni gerçek anlamda tevhîd edecek kimse kalmaz, dedi. Bu duayı yaparken başını o kadar semâya kaldırmıştı ki, sırtındaki elbise yere düştü de Ebû Bekir (radıyallahu anh) onu yerden alıp sırtına koydu ve:

- Niçin üzülüyorsun? Allah Teâlâ bu iki kuvvetten birini sana verdi, yâni ya kafile veya da düşman ordusu, biz orduyu tercih ettiğimize göre mes'ele yok, dedi.

Allah Teâlâ, azınlıkta olan Müslümanları kalabalık göstermek için bin melek gönderdi.

İki ordu karşılıklı saf bağlayıp harb nizamına girdi ve savaşa başladılar. Hz. Hamza ile Hz. Ali safların önüne çıkıp, o zamanın savaş usûlü gereğince meydan okudular.

Hz. Ali:

- Ben, Allah ve Resûlü'nün aslanıyım, diyerek düşman üzerine atını yürüttü. Karşı taraftan Ebû Cehil çıktı. Ebû Cehil'e karşı iki Müslüman çıktı ve ikisi de kılıçlarını birden Ebû Cehil'in üzerine atarak onu yüzüstü düşürdü. Bunların her biri, «Ben öldürdüm», diye Resûl-i Ekrem'e geldiler. Resûl-i Ekrem her ikisinin kılıçlarında da kan izi görünce:

132 Mâide: 24

- **İkiniz beraber öldürdünüz**, buyurdu.

Resûl-i Ekrem, Ebû Cehil hakkında:

- **Kesin haberi bize kim getirebilir**? deyince, hemen Abdullah ibni Mes'ûd (radıyallahu anh) kalktı yürüdü. Ufak tefek bir insandı. Fakat tepeden tırnağa îmandı. Ebû Cehil'in kan içerisinde yattığını görünce hemen göğsü üzerine çıktı. Ebû Cehil gözünü açtı ve:

- Büyük bir yere çıktığından haberin var mı? dedi.

İbni Mes'ûd (radıyallahu anh):

- İslâmiyetten daha yüce bir şey yoktur, dedi.

Ebû Cehil:

- Yoksa beni sizin öldürdüğünüzü mü sanıyorsunuz? dedi.

İbni Mes'ûd (radıyallahu anh):

- Elbette biz öldürdük, deyince, Ebû Cehil:

- Hayır, beni siz değil, melekler öldürdü, dedi.

Bunun üzerine İbni Mes'ûd:

- Sen, Fir'avn'dan da fenasın, Fir'avn son nefesinde îmân etmişti. Meleklerin seni öldürdüğünü gördüğün halde yine îmâna gelmiyorsun. O halde ben de senin boynunu keseyim, dedi. Ayağını dayadı ve boğazını kesti. Kulağını yarıp iç geçirdi ve sürüyerek Resûl-i Ekrem'e getirdi. Resûl-i Ekrem, Ebû Cehil'in kellesini görünce, Allah'a şükretti.

Bedir savaşında sahabeden ondördü şehîd olurken kâfirlerden yetmiş kişi öldürüldü ve yetmiş kişi de esir edildi.

Mukatil ibni Süleyman'ın naklettiğine göre dünya yaradalıdan beri Bedir savaşında olduğu gibi yaratıklar bir araya gelmemiştir. Çünkü bir yanda Ebû Cehil gibi Resûl-i Ekrem'in ve İslâm'ın amansız düşmanı ve avanesiyle birlikte şeytan ve avanesi

bulunurken, bir yanda bizzat Resûl-i Ekrem ile güzide ashabı ve bin melek bulunuyordu. Böyle bir toplantı ne oldu ve ne de olacaktır. Neticede kâfirler nikmet ve husrân içinde perişan olmuş iken, Resûl-i Ekrem zafer ve ganimet malı ile neş'e ve sevinç içinde Müslümanlarla birlikte Medine'ye dönmüştür.

UHUD SAVAŞI

İkincisi Uhud savaşıdır. Bedir'de mü'minler kâfirleri mağlûb ederken, Ebû Süfyân ticâret malını deniz yolu ile Mekke'ye kaçırdı. Mekke'nin ileri gelenlerini topladı. Savaştaki hezimeti ve Kureyş'in ileri gelenlerinin öldürülmüş olduğunu anlattı. Maksadının, kervandan elde edilecek kârla kuvvetlenmek olduğunu bildirdi. Kureyş, Ebû Süfyân'ın sözlerini duyunca; Hâlid ibni Velîd, Amr b. el-Âs, İkrime ibni Ebû Cehil gibi adamlar yeniden bin kişilik ordu toplayarak Medine'ye Resûl-i Ekrem üzerine yürüdüler. Bunu duyan Resûl-i Ekrem durumu ashabına bildirdi ve Uhud dağında düşmanı karşıladılar. Münafıkların ileri gelenlerinden olan Ebû Selûl'un oğlu Abdullah münafıklarla birlikte geri kaçtı. Resûl-i Ekrem bin kişi ile Cum'a namazını kıldı ve namazdan sonra Uhud dağının dibine ordusunu yerleştirdi. Savaş, sabah namazından sonra başladı. İslâm ordusu ilk önce galib durumda iken bir yanlışlık ve verilen emre itaatsizlik sebebiyle Müslümanlar mağlûb gibi duruma düştü ve üçe bölündüler. Bir bölüğü şehid, bir bölüğü yaralı ve bir bölüğü de firar etti.

Nakledildiğine göre, mü'minler bozulup dağılınca Resûl-i Ekrem ile dokuz kişi kaldı. Kâfirler Resûl-i Ekrem üzerine saldırdıkça O:

- Bunlara mâni olana Cennet ile müjdeler olsun, derdi. Yedi kez böyle şiddetle Resûl-i Ekrem üzerine saldırdılar, ashâbdan

yedi kişi öldü. Önde bulunan Hz. Talha da yirmi yerinden yara almıştı. Bu arada kâfirin biri, **«Muhammed'i öldürdüm»** diye haykırdı. Bunu duyan Müslümanlar tamamen dağıldılar. Muhammed ibni Mâlik, Resûl-i Ekrem'i kanlar içinde yaralı buldu ve **«Resûl-i Ekrem sağdır»** diye haykırdı. Resûl-i Ekrem; **«Dur, bağırma»,** buyurdu.

Enes ibni Mâlik (radıyallahu anh) diyor ki: Resûl-i Ekrem'in gül yanağını yarıp mübarek dişini şehîd ettikleri ve yüzü kan içinde kalıp kanları silmekle meşgul olduğu anda O:

- Ya Rab, bunları sapıklıktan nasıl kurtaracağım? Ben onları hidâyete çağırırken onlar bana savaş açıyorlar. Allah'ım, Sen kavmimi hidâyet eyle, onlar bilmezler, bilseler böyle yapmazlardı, diye duâ ederdi.

Ashâb-ı kiram, Resûl-i Ekrem'in etrafında toplandı ve:

- Bunlar sana savaş ilân edip dururken sen hâlâ onlara duâ mı ediyorsun? dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Ben lanet edici değil, duacıyım, onlar beni bilmedikleri için böyle yapıyorlar, buyurdu.

Garâib-i Ahbâr adlı eserde anlatıldığına göre, Uhud savaşında Hz. Hamza pek çok kâfirleri tepeledi. Vahşî adında bir köle pusuya yattı ve ardından Hz. Hamza'yı vurarak şehîd etti, öyle ki mübarek cesedini parçalara ayırdı.

Sa'd ibni Ebî Vakkas (radıyallahu anh)'dan rivayet edildiğine göre, o gün Resûl-i Ekrem'in yanında çok mükemmel savaşan beyaz elbiseli iki kişi vardı. Bunlardan biri Cebrâil, diğeri de Mîkâil (aleyhisselâm) idi. O gün, muhacir ve ensârdan olmak üzere yetmiş şehid verildi. Kâfirlerden yalnız on yedi civarında öldürülen oldu. Kâfirlerin Müslümanlara karşı kapandıkları şüpheli olan

harekâtı bu idi. Resûl-i Ekrem şehîdlerin yıkanmadan kanları ile defn edilmelerini emretti. Yaralılar da bu arada aç ve susuz olarak şehîd oldular.

MEKKE'NİN FETHİ

Resûl-i Ekrem'e rü'yasında Mekke-i Mükerreme'yi fethedeceği gösterilmişti. Bu arada bir de Hudeybiye musalâhası (barışı) oldu. Nihayet karşı taraf muahedeyi bozdu. Resûl-i Ekrem bir ocak ayında Ramazan-ı Şerif de onbin kişi ile Mekke üzerine yürüdü. Mekke'liler savunma teşkilâtı kurdularsa da muvaffak olamadılar, Mekke'nin o günkü reisi bulunan Ebû Süfyân Müslüman oldu. Ordugâhta iken sabah namazı baktı ki herkes Resûl-i Ekrem'in abdest suyunu yüzüne gözüne sürmeye koştu. Bunu görünce:

- Muhammed bey mi oldu? diye Hz. Ömer'e sordu.

Hz. Ömer:

- Onda beylik falan yok, o peygamber olduğu için ona saygı gösterirler, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Kapısını kapayan, silâhını atan veya Ebû Süfyân'ın evine sığınana dokunulmaz, serbesttir, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem Mekke'yi fethettiği vakit sahâbe-i kiram, Resûl-i Ekrem'i eller üzerinde taşıyarak Kâ'be'nin kapısına çıkardılar. Kapının iki tarafına dayanan Resûl-i Ekrem:

- Ey Kureyş? beni nasıl biliyor ve tanıyorsunuz? diye sordu.

Kureyş hep bir ağızdan:

- Sen bizim keremli kardeşimizsin, biz seni kerem sahibi olarak tanıyoruz, dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Yûsuf (aleyhisselâm)'ın kardeşlerine dediğini bende size derim, buyurdu ve âyet-i celîlede anlatıldığı gibi:

لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ

«Size bugün serzeniş ve kınama yoktur»[133], buyurarak Kâ'be'den indi. Bu fetih, Hicretin sekizinci yılı idi.

HUNEYN SAVAŞI

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem bir gün Mekke'de kaldıktan sonra on bini Medine'li ve iki bini de Mekke'li olmak üzere on iki bin kişi ile Huneyn seferine çıkmıştır. Rivayete göre içlerinden birisi:

- İçimizde böyle bir peygamber ve bu kadar kuvvetli ordumuz varken bize kimse üstün gelemez, dedi. Allah'a değil ordularına güvendi.

Resûl-i Ekrem:

- Yanlış konuştunuz, buyurdu. Nihayet ilerleyemediler. Şevval ayına kadar orada kaldılar. Kâfirlerin reisi Mâlik ibni Avf:

- Bugün dört bin kişisiniz, dörde bölünün, bunlarla karşılaşınca her biriniz bir yönden hamle edin, dedi.

İki ordu karşılaşınca kâfirler hemen saldırıya geçtiler. O gün müdhiş bir savaş oldu. Müslümanlardan Abbâs, Ebû Süfyân (Allah onlardan razı olsun) ve ensârdan birkaç kişi Resûl-i Ekrem'in yanında kaldı, diğerleri ilk anda geri kaçtılar. Resûl-i Ekrem bir vakit yüzünü düşmandan çevirmedi.

133 Yûsuf: 92

Aralarında bulunan Şeybe:

- Şimdi Resûl-i Ekrem'i yalnız buldum, ben onu öldüreyim, diye düşündü. Fakat bunu derhal sezen Resûl-i Ekrem eliyle Şeybe'nin göğsüne vurarak:

- Ey Şeybe, senden Allah'a sığınırım, dedi. Bunu gören Şeybe'nin Resûl-i Ekrem'e sevgisi arttı ve artık ona karşı kini kalmadı.

Bir ara Resûl-i Ekrem bindiği ak katırından yere inerek bir avuç toprak alıp kâfirler üzerine saçtı. Her kâfirin gözüne isabet eden bu topraktan sonra İslâm ordusu kâfirleri bozguna uğrattı. Bunların reisi olan Mâlik ibni Avf daha sonra gelip Müslüman oldu ve sonra da Allah Teâlâ:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ
... ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ

«Şüphe yok ki Allah, size birçok savaş yerlerinde zafer verdi ve Huneyn gününde size yardım etti. O vakit Huneyn'de çokluğunuz size güven vermişti de, bir faydası olmamıştı. Yeryüzü o genişliği ile başınıza dar gelmişti. Sonra da bozularak arkanızı dönmüştünüz... Bu savaştan sonra Allah, onlardan dilediğini tevbe ve İslâm ile aziz kılar. Allah Gâfûr'dur, Rahim'dir»[134].

Sonra Resûl-i Ekrem, bütün felâket ve sıkıntılardan emin, ganimet malları ve çeşitli fütuhat ile Medine'ye döndü.

134 et-Tevbe: 25 ve 27

Tefsîr-i Kurtubî'de nakledildiğine göre, Ali el-Hatîb'in oğlu Ahmed'in oğlu Ebû Bekir ve Şâhin'in oğlu Ebû Hafs'ın anlattıklarına göre Hz. Âişe diyor ki; **«Veda»** haccında Resûl-i Ekrem, Hacûn'e geldiği vakit devesinden inerek ağladı. Ben de onunla ağladım. Biraz ayrıldıktan sonra yine yanıma döndü fakat bu defa neş'eli ve gülümser vaziyette geldi.

Ben:

- Ya Resûlâllah, anam babam sana feda olsun, az önce ağlıyordunuz, şimdi ise neş'eli görünüyorsunuz, bunun hikmeti nedir? diye sordum.

Resûl-i Ekrem:

- Anam ve babam için ağlamıştım; Allah'a yalvardım, Allah Teâlâ anamı diriltti, bana îman etti ve tekrar öldü, buna sevindim, dedi.

Kurtubî'nin anlattığına göre Resûl-i Ekrem, Mekke ile Medine arasına gelince babasının mezarına uğradı. Allah Teâlâ onu da diriltti ve o da îman etti. Amcası Ebû Tâlib'in de dirilip îman ettiğini duydum, dedi. Gerçi bâzı siyer âlimleri bu sözlerin doğru olmadığını söylerler, fakat iyi bilmeli ki imâm Kurtubî gibi bir kimse yalan söylemez. Aynı zamanda âlemlere rahmet olarak gönderilen en büyük bir peygamberin anne ve babasının Cehennemde kalmaları da uygun düşmez. O, âlemlere rahmet olunca anne ve babası da mü'min olurlar.

Enes (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem'e bir kişi gelerek:

- Benim babam nerede? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Senin ve benim atalarımız Cehennemde, buyurmuştur. Durum böyle olduğuna göre daha bunlar dirilip îman etti demenin

anlamı nedir? Buna verilecek cevap: Bunların bu olaydan sonra dirilip îman etmiş olmalarıdır. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Zira pek çok peygamber ölüleri diriltmişlerdir. İlyas (aleyhisselâm) diriltmiş, İsâ (aleyhisselâm) ise beş ölüyü canlandırmıştır. Muhammed (aleyhisselâm) bunlardan efdal olduğu halde kâfirlere karşı onun ana-babasını Cehennemde bırakmak reva olmaz.

Resûl-i Ekrem büyük risâlet ve en üstün nübüvvetle cihana gelmiştir. Ona Kur'ân-ı Kerîm verildi ve özellikle hicretten sonra büyük mucizeler gösterdi. Geçmiş peygamberlerin belli birkaç mucizeleri olduğu halde Peygamber Efendimiz'in üç binden fazla mucizesi vardı. Otuz bin defa yere inen Cebrâil (aleyhisselâm), bunun yirmi yedi binini Peygamberimize, yalnız üç binini diğer bütün peygamberlere inmiştir. Resûl-i Ekrem'in bütün kerametlerini bu kitabın almayacağı meydandadır. Bunları öğrenmek için tefsir kitaplarına müracaat edilmelidir. Bu hususta bizi mazur görmenizi rica ederiz. Büyükler mazeretleri kabul ederler.

RESÜL-Î EKREM'İN VEFATI

Müfessirlerin beyânına göre Mekke devrinde yalnız namaz farz kılınmıştı. Helâl, haram ve bütün şer'î hükümler Medine devrinde inen âyetlerle bildirildi. Vahiy sona erip Peygamber Efendimiz'in risâleti kemâl bulunca, Resûl-i Ekrem Veda haccını yapmak üzere Medine'den Mekke'ye gitti. Mekke'ye girdiği günün ertesi günü Arafat'a çıktı. O gün Cuma idi, hutbe îrâd etti. Hutbesinde önemli şeyleri halka duyurdu. Sonra da:

- Size gerekli tebligatı yaptım mı? Dininiz ve ibâdetinizle ilgili hususları bildirdim mi? diye sordu.

Onlar:

- Evet, bildirdin ve öğrettin, diye cevap verdiklerinde, Resûl-i Ekrem:

- Allah'ım, şâhid ol, dedi ve halka duâ etti. Cum'adan sonra ikindide vakfe yaptı. O gün deve üzerinde hem Hakk'a yöneldi, hem de halkla ilgilendi.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, o gün beş bayram aynı güne rastladı. Bunlar; Cum'a, Arefe, Yahudi, Hıristiyan ve ateşperestlerin bayram günleridir. Bu beş bayram o güne kadar bir araya gelmediği gibi, ondan sonra da gelmez. Resûl-i Ekrem hac görevini ifa ettikten sonra Medine'ye döndü. Bu arada:

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ع

«Allah'a döneceğiniz ve sonra haksızlığa uğramadan herkesin kazancının kendisine verileceği günden korkunuz»[135] âyeti nazil oldu. Resûl-i Ekrem'e en son nazil olan âyetin bu âyet olduğunu kabul edenler vardır. Bundan sonra Resûl-i Ekrem'in yirmibir gün yaşadığı söylenir. Zaten altmış üç yıl yaşamıştır.

Resûl-i Ekrem âhirete göç vaktinin yaklaştığını sezince, Bilâl'a emretti; o halkı yüksek yerden çağırdı ve halk Resûl-i Ekrem'in etrafında mescidde toplandılar. Resûl-i Ekrem minbere çıkıp çok beliğ bir hutbe îrad etti. Bu hutbe ile bütün gönülleri dağladı ve gözleri ağlattı. Hutbesinde Cennete teşvik ve Cehennemden sakındırdı. Gazayı teşvik etti. Ashâb-ı kiram çok ağladı ve:

135 El-Bakara: 281

- Ey Allah'ın Resûlü, hutbeniz yüreğimizi yaktı, dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Bu, benim veda hutbemdir. Kardeşlerim, eğer ben dost edineydim. Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat benim dostum, Allah Teâlâ'dır. İyi biliniz ki ölümüm yaklaştı. Ölüm, bütün yaratıklar için kaçınılması mümkün olmayan mukadder bir sonuçtur. Bu Allah Teâlâ'nın yaratıklarına kesin bir hükmüdür. Hiç bir mukarreb melek ve hiç bir mürsel Nebî bundan kurtulamaz. Baki, ancak Allah Teâlâ'dır. Şunu da iyi biliniz ki, benden sonra peygamber gelmez. Peygamberlerin sonu ve mührü benim. Peygamberlik bende sona ermiştir. Siz, ümmetlerin hayırlısısınız, buna göre Allah'tan korkun ve ibâdete sarılın. Allah Teâlâ'dan korkan kimseye Allah Teâlâ ummadığı yerden rızık verir. Şehâdet kelimesini dilinizden eksik etmeyin. Namaza devam edin. Malınızın zekâtını verin. Gücünüz yeterse hacca gidin ve orucu tutun. Haramı haram bilip ondan uzak kalın. Selâmımı bütün din kardeşlerime ulaştırın, buyurdu.

Selman-ı Fârisî:

- Biz senin kardeşlerin değil miyiz? deyince, Resûl-i Ekrem:

- Siz benim ensâr ve ashâbımsınız. Benden sonra gelip bana îman edenler de benim gerçek kardeşlerimdir, buyurdu ve:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ

«İşte bunlar, Allah'ın, gönüllerini takva ile imtihan ettiği kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük ecir vardır»[136] âyet-i celîlesini okudu. Bu veda hutbesini de ölümünden beş gün önce irâd etmiştir.

136 Hücûrât: 3

Solan benzi ve yaşaran gözleri ile minberden inerek doğruca Hz. Âişe'nin odasına gitti ve yatağa yattı.

Hz. Âişe:

- Anam babam sana feda olsun, bu hâlin nedir? diye sordu ise de Resûl-i Ekrem, Hz. Âişe'ye cevap vermedi, ancak dizlerine dayandı.

Allah Teâlâ ölüm meleğini Resûl-i Ekrem'e gönderdi ve buyurdu ki:

- «Resulüme Benden selâm söyle; o Benim sevgilim ve bütün yaratıklarımın hayırlısıdır. Gerçekten Benim ona iştiyâkım vardır. Müsaade almadan içeri girme ve kendisi izin vermeden canını alma».

Resûl-i Ekrem'in ölümüne, yer, gök ve Arş ehli ağladı.

Azrail (aleyhisselâm) birçok melekle birlikte yere indi ve doğruca Hz. Âişe'nin kapısına gitti. Azrail (aleyhisselâm), Cebrâil (aleyhisselâm)'a: **«Rabbim müsaadesiz İçeri girmememi ve yine müsaade etmedikçe canını almamamı bana emretmiştir»,** dedi. Cebrâil (aleyhisselâm) ağlayarak:

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ

«Her canlı ölümü tadacaktır»[137]

âyet-i celîlesini okudu ve içeri girdi. Resûl-i Ekrem:

- Ey Cebrâil, nedir, seni ağlar görüyorum, deyince o:

- Nasıl ağlamayayım ki, ölüm meleği dışarda bekliyor, dedi.

Resûl-i Ekrem kapıda bekleyen ölüm meleğine: İçeri gir, diye destur verdi, ölüm meleği içeri girdi ve:

137 Al-i İmran: 185

- Sana selâm ey Ahmed, sana selâm ya Muhammed, sana selâm ey bütün yaratıkların hayırlısı, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Ey Azrail, ziyarete mi geldin, yoksa canımı almaya mı geldin? diye sordu.

Azrail (aleyhisselâm) ağlayarak:

- **«Herkes ölümü tadacaktır»,** mealindeki âyeti okudu. Ve:

- Aziz dostum ağlama. Allah Teâlâ sana peygamberlik verdi. Sana, bir annenin evlâdına olan şefkatinden daha şefkatliyim. Benim için bütün insanların canını almak, senin mübarek ruhunu kabzetmekten daha kolaydır, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Ey ölüm meleği, hoş geldin, safa geldin, ancak bana biraz mühlet ver. Ashabım, ensârım ve yâranlarımla görüşeyim. Gözümün nuru Ali'ye ve sevgili kızım Fâtıma'ya bakayım, onları göreyim, ciğerparelerim ve sevgili torunlarım Hasan ve Hüseyin'i bir daha öpeyim, dedi. Azrail (aleyhisselâm):

- Vallahi, ya Resûlâllah, ben senin emrindeyim, dedi.

Bunun üzerine Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin, (Allah hepsinden razı olsun) bir araya gelerek ağlaştılar, Resûl-i Ekrem de onlara bakarak ağladı:

Hz. Fâtıma:

- Niçin ağlıyorsun? diye Resûl-i Ekrem'e sordu. Peygamberimiz:

- Nasıl ağlamayayım. Biliyorsun, cihanda Allah'tan başka kimse Baki değil, her canlı ölecektir. Benim ölüm zamanım gelmiştir. İşte başımın ucunda bekleyen, can alıcı Azrail'dir, babanın ruhunu almaya gelmiştir, buyurdu.

Hz, Fâtıma:

- Allah'tan dileğim, tezelden beni de sana ulaştırmasıdır, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Evet, Ehl-i Beytim'den bana ilk ve yakında gelecek olan sensin, buyurdu.

Böylece Resûl-i Ekrem, ashabı ve Ehl-i Beyti ile vedalaşırken namaz vakti geldi. Kapıya gelen Bilâl-i Habeşî:

- Selâm sana ey Allah'ın Resulü, vakt-ü salât geldi. Allah sana rahmet etsin, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Allah sana rahmet etsin, ey Bilâl... Senin peygamberin ölüm döşeğinde nefsiyle meşguldür, Ebû Bekir'e söyle, imam olsun, buyurdu.

Bunu duyan Müslümanlar üzülüp ağlaştılar. Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem'in emrine uyarak mihraba geçti. Saflar bağlandı fakat Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem'in secde mahallini boş görünce, **«Artık vahiy bizden kesildi»** diye dayanamıyarak ağladı ve cemaat de ona uyarak ağlaştılar. Hz. Âişe'nin hücresi - odası - mescide bitişik olduğundan Resûl-i Ekrem bunu duydu ve Hz. Ali'ye:

- Bu ağlamak nedir? diye sordu.

Hz. Ali:

- Sizin yerinizi boş gördükleri için dayanamayarak ağladılar, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, ashabımla namaz kılacak imkânları bana bağışla, zira Senin gücün her şey'e yeter, diye duâ etti ve hakikaten ölüm öncesi bir ferahlık ve gevşeme kendisine geldi. Fazl ibni Abbâs

(radıyallahu anh) ile Ali (radıyallahu anh)'nın omuzlarına dayanarak mescide geldi. Sıddîk-ı A'zam da bekledi. Resûl-i Ekrem mihraba geçerek kısa sûrelerle bir sabah namazı kıldırdı, sonra cemaate dönerek:

- Ey İslâm topluluğu, dervişlere, yoksullara, yetimlere ve gazâya gidenlere iyilik ediniz, buyurdu ve sonra da:

- Size nasihatte bulundum mu, risâleti size ulaştırdım mı, Hak yolunda tam gazâ ettim mi, Kur'ân'ı size okuttum mu? Namazı, orucu, haccı, zekâtı ve gazâyı size bildirdim mi? buyurdu.

- Bildirdin, öğrettin ve duyurdun, ya Resûlâllah, Allah senden razı olsun, sen müşfik bir peygambersin, dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Allah sizden razı olsun, Allah korkusunu bir an hatırdan çıkarmayın. Yakında aranızdan ayrılacağım, zira dünyaya ebedî yaşamak için gelmedim, belki insanları Allah'a davet etmeye geldim, dedi. Sonra mescidden kalktı, yine Fazl ve Ali'nin (Allah her ikisinden razı olsun) omuzlarına dayanarak Hz. Âişe'nin odasına geldi.

Allah Teâlâ, ölüm meleğine:

- Habibime git, selâmımı söyle. Onu hoş tut, zira o, Benim yaratıklarımın en hayırlısıdır, buyurdu.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre ölüm meleği en güzel surette ve en güzel kokularla Resûl-i Ekrem'in evine gelerek:

- Ey nübüvvet ehlinin evi ve risâlet madeninin ehli, sana selâm, içeri girmeye müsaade eder misin? dedi. Bir adam olduğunu sanan Hz. Fâtıma:

- Kardeş, Allah sana rahmet etsin, Resûl-i Ekrem şu anda ölüm döşeğinde nefsiyle meşguldür, ziyaret mümkün değildir, dedi. Gelenin Azrail (aleyhisselâm) olduğunu anlayan Peygamberimiz:

- Kızım, kapıda kim var? diye sordu. Hz. Fâtıma:

- Bir Arap, ziyaret için içeri girmek ister, dedi. Resûl-i Ekrem:

- Hayır, o bildiğin Araplardan değil, zevk ve lezzetleri bozan, dostları ayıran, evleri yıkıp mezarları tamir eden can alıcı Azrail'dir ki, beni dünyadan alıp âhirete götürmek için gelmiştir, kapıyı aç gelsin, buyurdu.

Hz. Fâtıma kapıyı açtı, içeri giren Azrail (aleyhisselâm):

- Selâm sana, ey Allah'ın Resulü, dedi.

Resûl-i. Ekrem:

- Sana da selâm olsun, ziyarete mi, yoksa ruhumu kabza mı geldin? diye sordu.

Azrail (aleyhisselâm):

- Evet, Hak Teâlâ'nın emri ile ruhunu kabza geldim, Allah Teâlâ ruhunu rıfk ile kabzetmemi bana emretmiştir, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Cebrâil kardeşim nerede? diye sordu.

Azrail (aleyhisselâm):

- Birinci kat göktedir. Dünyada sana bir daha gelmiyeceği için melekler onu taziye ediyorlar, dedi. Resûl-i Ekrem üzülerek ağladı.

Azrail (aleyhisselâm):

- Allah Teâlâ buyurdu ki: Habibim müsaade ederse ruhunu kabzet, müsaade etmezse ona dilediği kadar Ömür vereyim, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Sonunda ölüm var mıdır? diye sordu. Azrail (aleyhisselâm):

- Evet, vardır, deyince, Resûl-i Ekrem:

- O halde ne fark eder, yalnız azıcık müsaade et de Cebrâil'e soracaklarım var, onları sorayım, dedi. Azrâil (aleyhisselâm) kabul etti. Cebrâil (aleyhisselâm) geldi:

- Selâm sana, ey Allah'ın Resulü, nasılsınız? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Görüyorsunuz ki Azrâil benim ruhumu kabzetmeye geldi, benim yanımdan niçin ayrılıyorsun? dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Seni bu halde görmeye dayanamıyacağım için gelmedim, diyerek özür diledi.

Resûl-i Ekrem:

- Rabbimin bana verdiklerinden haber ver, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Gök kapıları açıldı, Cennet süslendi, hûriler zinetlendi. İlk ve makbul şefaat sensin. Cennete ilk girecek olan sen. Livâü'l-Hamd sende. Atan Âdem senin bayrağının altında olacaktır, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Benim sorduğum onlar değil, şu zayıf ümmetlerimin hâli nice olur? Ben bunu arıyorum, dedi.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Ümmetin için üzülme, zira senin ümmetin Cennete girmeden, diğer ümmetlere Cennet haramdır. Hak Teâlâ bütün varlıkları senin için yarattı. Ey Muhammed, seni Firdevs-i A'lâ'da veya Sidre-i Müntehâ'da mı defnedelim? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Ümmetimi nerede defnederseniz beni de orada defnedin, buyurdu.

Bu arada Hz. Ebû Bekir:

- Ya Resûlâllah, bir emr-i Hak vukuunda seni kim yıkasın? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Amcazadem Ali yıkasın, Abbâs'ın oğlu Fazl da suyunu döksün. Beni kefenleyip mezarım başına getirdiğiniz vakit öylece bir zaman bekleyin, zira ilk olarak benim namazımı Rabbim kılar, yâni bana rahmet eder. Sonra melekler, sonra Ehl-i Beytim ve daha sonra da bütün Müslümanlar kılsınlar, buyurdu.

Bütün bunları dinleyen Hz. Fâtıma hüngür hüngür ağlayarak:

- Seni Kıyamet Günü nerede bulurum? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Beni terazi başında bulursun. Orada ümmetimin amelini gözlerim, buyurdu.

Hz. Fâtıma:

- Orada bulamazsam, nerede arayayım? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Havzın başında bulursun, orada ümmetimin susuzlarına su dağıtırım, buyurdu.

- Ya orada da bulamazsam, ne yaparım? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Beni sırat köprüsünde bulursun, çoğunlukla oradayım ve ümmetimin salimen köprüden geçmesi için Allah'a yalvarırım, buyurdu.

Bütün bu işler tamamlandıktan sonra Azrail (aleyhisselâm), Resûl-i Ekrem'e Cennet kokularından bir koku koklattı ve:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً

«Ey huzur içinde, olan can, sen O'ndan razı, O da senden razı olan Rabbine dön»[138], âyetini okudu.

Resûl-i Ekrem'in ruhu çekilmeye başladı. Ayaklarından çekilirken Resûl-i Ekrem, **«Bismillah»** dedi. İnciklerine gelince, **«Bu Allah'ın va'didir»,** dedi. Dizlerine çıkınca, **«Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azim»**, dedi. Sonra Azrail (aleyhisselâm)'a:

- Bu ölüm acısı ne fenadır? diye sordu.

Azrail (aleyhisselâm):

- Ben sana yumuşaklıkla muamele ediyorum, yoksa ölüm acısı bundan yetmiş derece fazladır, dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

- Allah'ım, ölüm acısını bana ve ümmetime kolay eyle, diye duâ etti. Bir çanak su getirtti, onunla yüzünü ıslattırdı.

Hz. Ali de şöyle anlatıyor; **«Bu halinde Resûl-i Ekrem'e dikkat ediyordum. Dudaklarının depreştiğini ve bir şeyler söylediğini gördüm, hemen kulak verdim ve dinledim, baktım ki, «Ümmetim, ümmetim» diyor. Böylece Resûl-i Ekrem'in soluğu tükendi ve pâk olan ruhu çıktı. Mübarek ruhunu melekler alıp göklere gittiler. Mübarek siması hiç değişmedi, ayın ondördü gibi parlak kaldı».**

Azrail (aleyhisselâm) ile bin saf halinde melekler onun mübarek ruhunu alıp Allah Teâlâ'nın huzuruna götürdüler. Resûl-i Ekrem onsekiz gün hasta yattı ve bir rivayete göre Rebiülevvelin yirmiüçüncü günü âhirete intikal etti.

138 El-Fecr: 27-28

Resûl-i Ekrem'i, Hz. Ali yıkadı ve yıkarken, **«Nura garkoldum»** dedi. Bir ara, **«Resûl-i Ekrem'i örtün ki, Allah da sizin kusurlarınızı örtsün»** diye bir ses duydum, dedi.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde; Cebrâil (aleyhisselâm) Cennetten kefen getirdi ve Resûl-i Ekrem'e sardılar. Üç gün, melekler ve insanlar Resûl-i Ekrem'in namazını kıldılar. Müslümanlar yas tuttu ve çok ağladılar. Hz. Fâtı'ma dört veya altı ay, yâni ölünceye kadar gece ve gündüz durmadan ağladı.

Hz. Ebû Bekir de Resûl-i Ekrem'in yanına girerek namazını kılıp duâ etti ve oturup ağladı. Tam bu sırada kapıdan bir kişi, **«Selâm size ey Ehl-i Beyt, her canlı ölüm acısını tadacaktır»,** dedi. Ses duyuldu, fakat görünürde kimseler yoktu. Hz. Ebû Bekir, **«Bu Hızır'dır, bizi taziyeye gelmiştir»,** dedi.

Ey aldanmış, şaşılacak ne vardır? Bu fâninin sonu budur. Bu fânide nice peygamberler ve velîler gelmiş geçmiştir. Bir gün senin canın da bedeninden ayrılıp ya nûr âlemine veya - Allah korusun- zulmetler diyarına varacağına şaşma, buna göre hazırlan.

Ebû'l-Leys tefsirinde anlattığı gibi, Resûl-i Ekrem'in irtihâli ile münafıklar küfürlerini açığa vurdu ve birçok kabileler irtidat etti, yani dinden çıktı. Bunların bu hallerini gören sahâbe-i kiram hayretler içinde kaldı. Resûl-i Ekrem'in irtihâli ânında şaşkınlığa kapılan Hz. Ömer minbere çıkıp:

- Muhammed için, **«öldü»** diyeni öldürürüm, o diridir, dedi.

Bu sözü duyan Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'e:

- Minberden in, dedi.

Hz. Ömer indi, Hz. Ebû Bekir çıktı ve:

- Muhammed'e inananlar bilsinler ki, o ölmüştür. Allah'a inananlar bilsinler ki, Allah ölmez, diri ve ebedîdir. Bizim dinimizden kim çıkarsa onunla aramızda kılıçtan başka bir şey yoktur, dedikten sonra Resûl-i Ekrem'in ölümüne delil olarak:

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ

«Ey Muhammed, şübhesiz sende öleceksin, onlar da ölecekler»[139], âyetini okudu. Münafıklar, Hz. Ebû Bekir'in bu sert konuşmasından korktular.

- Resûl-i Ekrem öldü mü? diye sorunca:

Hz. Ömer:

Mezarında diridir, dedi. Aynı adam aynı soruyu Hz. Ebû Bekir'e sordu, o:

- Öldü, ölüdür, dedi.

Adam, Hz. Ömer'in sözünü Hz. Ebû Bekir'e nakledince, Hz. Ebû Bekir:

- Ömer doğru söylüyor, Resûl-i Ekrem mezarında diridir, görür ve işitir, ama dünyadan göç etti, dedi.

Hz. İsâ'ya benzetip, Allah'tır, demesinler diye Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem için, **«ölüdür»,** demiştir. Hz. Ömer'e gelince, o da doğruyu söylemiştir, çünkü peygamberler mezarlarında diridirler.

Nitekim Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ, peygamberlerin cesedlerini toprağın yemesini haram kılmıştır, buyurmuştur. Onlar mezarlarında diridirler, ümmetlerinin amelleri onlara arzolunur.

139 Zümer: 30

FÂTIMÂTÜ'Z - ZEHRA'NIN VEFATI

Hz. Âişe'nin anlattığına göre, Hz. Fâtıma'nın yüzü, geceleri iğneye iplik geçirecek derecede nurlanmıştı.

Hz. Fâtıma, Resûl-i Ekrem'in irtihâlinden sonra altı ay yaşamıştı, ömrü sona erip Resûl-i Ekrem'e kavuşmak zamanı gelince, oğulları Hasan ve Hüseyin (Allah onlardan razı olsun)'i yanına alarak onları yıkadı, elbiselerini temizledi, giydirdi ve onlara arpa çöreği ikram etti.

Bunu gören Hz. Ali:

- Hayır ola, bu ne ikramdır, ne oluyor? diye sordu.

Hz. Fâtıma:

- Artık babama gitme zamanı yaklaştı, dedi ve Hz. Ali'ye sandıktaki bir hokkayı getirmesini söyledi. Hz. Ali hokkayı getirdi ve içinden mühürlü bir kâğıt çıktı.

Hz. Ali:

- Bu mektup nedir? diye sordu.

Hz. Fâtıma:

- Seninle evlenirken, bana bir miktar para vermek istediler, ben razı olmadım, babam:

- Mademki para istemiyorsun, senin mehrin ne olacak? diye sordu. Ben:

- Ümmetinin kadınlarına şefaatçi olmamı isterim, dedim.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

- Dur bakalım, Allah Teâlâ ne buyurur, dedi. Derhal yetişen Cebrâil:

- Ey Muhammed, Allah Teâlâ'nın sana selâmı var; Fâtıma nasıl isterse öyle olsun, buyuruyor, dedi.

Ben:

- O halde bunu bir sağlama bağlayın, elimde bir delil bulunsun, dedim. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm) da bu hücceti bana getirdi. Kıyamet Günü bunu gösterip bununla kadınlara şefaat edeceğim. Şimdi ben öldüğüm vakit bu yazıyı benimle mezarıma koyun, dedi.

Hz. Fâtıma da bu fâniden göç edince, Hz. Ali onu alıp Resûl-i Ekrem'in kabr-i şerifinin başına geldi. Resûl-i Ekrem mezarından elini çıkararak:

- Kızımı bana ver, dedi ve yanına aldı.

Resûl-i Ekrem:

- Ashabımı seviniz, onlar yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidâyete erersiniz. Ashabımı seveni ben de severim, ashabımı sevmeyeni ben de sevmem. Ashabımı inciten beni incitmiş, beni inciten de Allah'ı incitmiş olur; Allah'ı incitene de Allah acı acı azâb eder, buyurmuştur.

EBÛ BEKİR (RADIYALLAHU ANH)'İN VEFATI

Hz. Ebû Bekir'in üstün vasıflarını, yüce makam ve bâzı kerametlerini sana bildireyim.

Yaşlı erkeklerden ilk Müslüman olan Ebû Bekir (radıyallahu anh)'dir. O, Müslüman olmadan büyük servete mâlikti. Müslüman olunca bütün servetini hattâ canını bile İslâmiyet ve Hak rızası yolunda seve seve feda etmiştir. Onu övmek üzere Resûl-i Ekrem:

- İnsanlar içerisinde Ebû Bekir, melekler arasında Mikâil'e benzer, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Yâ Ebâ Bekir, seninle benim aramda yalnız nübüvvet farkı vardır, buyurmuştur. Ayrıca kendisi rahatsızlanınca namaz kıldırmak için Ebû Bekir (radıyallahu anh)'ı imamlığa getirmiştir. Bu, diğer hususlarda da imam ve halife olması için yeterli bir delildir. Yine ashâbdan bâzılarının anlattığına göre, Resûl-i Ekrem Kıyamet Günü Cennet anahtarlarının kimin elinde bulunacağını düşünürken Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek dedi ki:

«- Ya Resûlâllah, Allah Teâlâ'nın sana selâmı var; Cennetin anahtarı Ebû Bekir'in elinde olacak. Ebû Bekir kimden razı ise onu hemen Cennete korum, kimden razı değil ise, onu Cennete koymam» buyurdu. Yine haberde vârid olduğuna göre Allah Teâlâ bütün Cennetliklere umumî bir şekilde tecelli ederken Hz. Ebû Bekir'e özel bir şekilde tecelli eder. Yine bâzılarının anlattığına göre Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

- Her kim yeryüzünde canlı bir ölü görmek isterse, Ebû Bekir'i görsün, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem buyuruyor ki:

- Allah Teâlâ'nın üçyüz ahlâkı vardır. Bunlardan yalnız biri ile ahlâklanan kimse Cennete girer, buyurdu.

Hz. Ebû Bekir:

- Bende bu ahlâklardan var mı? diye sorunca, Resûl-i Ekrem:

- Üçyüzü de sende mevcuttur, buyurdu.

Ebû Bekir (radıyallahu anh)'ın üstünlüğüne açık bir delil de:

وَسَيُجَنَّبُهَا الْاَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكّٰى

«Arınmak için malını veren, en çok sakınan kimse ise ondan uzak tutulur»[140], buyurulmuş olmasıdır. Bütün müfessirler, bunun Hz. Ebû Bekir olduğunu söylemektedirler.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Peygamberler ve Resullerden sonra güneş, Ebû Bekir'den efdal kimse üzerine doğmamıştır, buyurmuştur.

Ebû Bekir (radıyallahu anh)'ın adı Abdullah'tır. Bu künyeyi ona Resûl-i Ekrem vermiştir. Gerçekten Peygamberimizin en samimi arkadaşı ve en üstün ashabıdır. Âlim, zâhid, muttaki, sıddîk, kâmil ve din ulusu bir zâttır. Kıyamet Günü'nde Peygamber Efendimiz mezarından kalktıktan sonra ümmetinden ilk dirilecek olan odur. İki yıl dört ay halifelik yapmış. o da altmış üç yaşında iken dünyadan âhirete göç ederek Adn Cenneti'ne gitmiştir. Hücre-i Nebeviyye'de Peygamber (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in yanına defnedilmiştir.

HZ. ÖMER EL-FÂRUK'UN VEFATI

Allah Teâlâ'nın:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

«Ey peygamber, Allah'ın yardımı sana ve sana uyan mü'minlere yeter»[141], buyurduğu ve Mekke'de nazil olan bu âyetten muradı Hz. Ömer olduğu söylenir. Hz. Ömer Müslümanların kırkıncısıdır. Ömer (radıyallahu anh)'ın Müslüman olması ile İslâmiyet Mekke'de açığa çıkmış ve aşikâre icra edilmeye başlanmıştır. O vakte kadar gizli tutuluyordu. Resûl-i Ekrem:

140 El-Leyl: 17-18
141 El-Enfâl: 64

- Allah'ım, İslâmiyeti, Ömer veya Ebû Cehil ile kuvvetlendir, diye duâ ediyordu. Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'in duasını Ömer (radıyallahu anh) hakkında kabul buyurdu. Resûl-i Ekrem. Ebû Bekir ve Ömer'i (Allah her ikisinden de razı olsun) Cennetle müjdelemiştir.

Abdullah ibni Ömer'in (radıyallahu anh) rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Bir gün uyurken rü'yamda bana bir kadeh süt verdiler. Sütü içtim. Süt o kadar soğuk idi ki, soğukluğu tırnaklarıma kadar işledi. Artanı da Ömer'e verdim, buyurdu. Rü'yanın tâbirini soran sahâbiye Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ, Ömer'e ilim verecek, buyurdu.

Rivayete göre yine Resûl-i Ekrem:

- Ya Ömer, eğer ben peygamber olmasam, sen peygamber olurdun, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Benim yerde ve göklerde ikişer vezirim vardır. Göklerdeki vezirlerim; Cebrâil ile Mîkâil (aleyhisselâm) yerdeki vezirlerim de Ebû Bekir ile Ömer el - Faruk'tur, buyurmuştur. Emîrü'l-Mü'minîn - mü'minlerin emîri - unvanını ilk alan Hz. Ömer'dir. Dindar, zâhid, âlim, müttakî, âlemin hatibi, cihanın revnakı ve en âdil bir emirdir. Oğluna dahi adaleti icra ederek had hükmünü icra etmiştir. Dinimiz onunla kemâl bulmuştur. Cinnîler ve şeytanlar bile Ömer (radıyallahu anh)'dan korkarlardı.

Resûl-i Ekrem:

- Sırat köprüsünü ilk geçen ve Cennetin kapısını ilk açacak olanın Ömer olması ile hükmetmek istiyorum, buyurmuştur.

Ebû Bekir (radıyallahu anh)'dan sonra on yıl hilâfette bulunmuş, bu da altmış üç yıl yaşamıştır. Feyrûz adlı kötü ve kâfir bir köle

tarafından namaz kılarken iki ağızlı bir bıçakla yedi yerinden yaralanıp şehîd edilmiştir. Resûl-i Ekrem'in ravzasında ve Hz. Ebû Bekir'in yanında defnedilmiştir.

HAZRET-İ OSMAN'IN VEFATI

Hz. Ömer'den sonra hilâfete Osman (radıyallahu anh) getirilmiştir. Günahlarının bağışlanması için Resûl-i Ekrem kendisine duâ etmiştir. Allah Teâlâ da sevgili Habibinin duasını kabul buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

«- Cennet halkı Cennette bir şimşek görür ve:

- Bu şimşek nedir? diye **Allah Teâlâ'dan** sorarlar.

Allah Teâlâ da:

«- O, şimşek değil, Osman'ın bir odasından diğer odasına giderken nalinlerinden parlayan bir nurdur. O yerde yürürken Cennette şimşek hâlini almıştır», buyurur,» demiştir.

Hz. Osman'ın bir gecede kıldığı iki rek'at namazda Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettiği meşhurdur. O, o kadar utangaç idi ki, onun utanmasından, melekler dahi kendisinden haya ederlerdi. Resûl-i Ekrem'in üçüncü arkadaşı idi. Kur'ân-ı Kerîm'i birçok mushafta toplamıştı. Tefsir ve mânaya âşinâ idi. Resûl-i Ekrem'in damadı idi. Resûl-i Ekrem'in iki kızını aldığı için Zi'n-Nûreyn -iki nur sahibi - unvanını almıştı. Bütün servetini ve ömrünü Allah ve İslâm yolunda harcamıştı. Bir gün Resûl-i Ekrem'e -savaş hazırlığı için - üçyüz deve vermişti. Hz. Ömer'den sonra oniki yıl hilâfette bulunmuştur. Zilhicce ayında Kur'ân okurken seksen altı veya

doksan yaşında olduğu halde şehîd edilmiştir. Ve Bakî kabristanına defnedilmiştir.

HAZRET-İ ALİ'NİN VEFATI

Sa'd ibni Vakkas (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem:

- Mûsâ'nın katında Harun ne ise benim katımda da Ali aynı, ancak benden sonra peygamber gelmez, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Ali benden ve ben Ali'denim, buyurmuştur. Allah Teâlâ hilâfeti Hz. Ali ile tamamlamıştır. Bütün sahabenin bahadırı ve âlimi Hz. Ali olduğunda ulemâ ittifak etmişlerdir.

Resûl-i Ekrem:

- Âdem'in ilmine, Şit'in hilmine, İdris'in yüceliğine, teveccüh ve dâvetine, İbrâhim'e ve cömerdliğine, Mûsâ'ya ve salâbetine, Davud'a ve hilâfetine, İsâ'ya ve zühdüne, Zekeriyya'ya ve şehâdetine, Yahyâ'ya ve ismetine bakmak isteyen, Ali'ye baksın. Zira Ali ayna gibidir. Bunların kemâli Ali'de görünür, buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

- Hilâfetin süresi otuz yıldır, ondan sonra hükümdarlar gelir, buyurmuştur. Hz. Ali beş yıl hilâfette bulundu ve böylece otuz yıl tamamlanmış oldu[142].

Nakledildiğine göre, bir gün Hz. Ali hastalandı. Ebû Bekir, Ömer ve Osman (Allah onlardan razı olsun) ziyaretine geldiler. Hz. Ali de ak tas içinde bir miktar kızıl bal getirdi, önlerine

142 Bu arada altı ay da Hz. Hasan'ın hilâfeti vardır. Bununla birlikte bu müddetleri böyle hesaplarsak tam (otuz) yıl olur: Hz. Ebû Bekir'in hilâfet müddeti: (İki) yıl, Hz. Ömer'inki (on buçuk) yıl. Hz. Osman'ınki (on iki) yıl, Hz. Ali'ninki (beş) yıl, Hz. Hasan'ınki (altı) ay. Böylece hadis-i şerifin mânasına da uygun düşer.

koydu. Ak tasın içinde bulunan kızıl balın üzerinde ince kara bir kıl bulunuyordu.

Hz. Ebû Bekir:

- Her birimiz bu sofra hakkında üç misal bulmadan bundan yemiyeceğiz, dedi ve devamla:

- İslâm dini tastan parlak, baldan tatlı ve kıldan incedir, diye ilâve etti.

Hz. Ömer:

- Cennet, bu tastan parlak, nimetleri baldan tatlı ve sırat köprüsü bu kıldan incedir, dedi.

Hz. Osman:

- Kur'ân'ın nuru tastan parlak, Kur'ân okumak baldan tatlı ve Kur'ân'ın tefsiri kıldan incedir, dedi.

Hz. Ali:

- Misafir tastan nurlu, sözü baldan tatlı, gönlü de kıldan incedir, dedi ve her biri kendi hâline uygun şekilde temsillerini yaptılar.

Hz. Ali, Resûl-i Ekrem'in sevgili arkadaşı ve Zülfikâr kılıcının sahibidir. Âkil, kâmil ve muhakkiktir. Kevser şerbetinin dağıtıcısıdır. Şehidlerin önde geleni ve ashabın cevheridir. Hz. Fâtıma'nın eşi ve Resûl-i Ekrem'in amcazâdesidir. Altmış üç yıl yaşamıştır. Küfe'de Ramazan ayında bir cum'a günü sabah namazında İbni Mülcem adında birisi zehirli kılıcı ile onu şehîd etmiştir. Hz. Hasan namazını kılıp camiin yanında defnedilmiştir[143]. Cumâde'l-ûlâ'nın sekizinci günü doğdu ve Ramazan'ın onbeşinde şehid oldu.

143 Küfede Mescidü'l-Cemâa'nın yanında Kasr-ı İmâre'de defnolundu.
Rivayete göre, vasiyyeti üzerine kabri Emeviler zamanında ve Abbasilerin İlk zamanlarına kadar gizil kalmıştır. Sonra torunlarından İmam Câfer-i Sadık (radıyallahu anh) delaletiyle meydana çıkmıştır.

HASAN VE HÜSEYİN'İN VEFATLARI

Zehretü'r-Rıyâz adlı eserde anlatıldığına göre Hz. Hasan doğduğu vakit Cebrâil (aleyhisselâm), Resûl-i Ekrem'e gelerek:

- Allah Teâlâ'nın sana selâmı var. Harun, Mûsâ'ya nasıl İdiyse Ali de sana aynıdır. (Tabiî nübüvvet farkı ayrıdır). Mûsâ, Harun'un oğlunun adını Teberrük koydu, bu İbranicedir. Arapçada Hasan anlamına gelir. Sende bu çocuğa aynı anlamda adını Hasan ver, dedi.

Bir yıl sonra ikinci oğlan doğunca yine Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Bunun da adını Hüseyin koy, çünkü Harun'un ikinci oğlu da aynı mânaya gelen Teberrük idi, dedi.

Enes (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre Resûl-i Ekrem'e:

- Ehlinden hangisini daha çok seviyorsun? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Hasan, Hüseyin ve Ali'yi, diye cevap verdi.

Göğsünden yukarı Hasan, göğsünden aşağı da Hüseyin-, Resûl-i Ekrem'e benzerlerdi.

Nakledildiğine göre, bir defa Hasan ve Hüseyin yazı yazmışlar, benimki daha güzel, seninki daha güzel diyerek nihayet babaları Hz. Ali'ye baş vurmuşlardı.

- Ben bu ayırımı yapamam, dedi ve Resûl-i Ekrem'e gittiler. O da tercih yapmadı. Cebrâil (aleyhisselâm)'a soruldu, o da tercih yapamadı.

Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Cennetten bir elma al ve yukarıdan aşağı bırak; hangi yazının üzerine konarsa o daha güzeldir, buyurdu. Cebrâil (aleyhisselâm)

elmayı getirdi ve attı. Elma ikiye bölündü ve her ikisinin üzerine düştü.

Nakledildiğine göre Cennet:

- Ya Rab, bana hep miskin ve zayıfları verdin, dedi.

Allah Teâlâ:

- İzzetim hakkı için seni Hasan ve Hüseyin ile süslerim, buyurdu.

Hz. Hasan zehirlenerek, Hz. Hüseyin de Kerbelâ çölünde şehid edilmişlerdir.

Yine nakledildiğine göre, bir gün Resûl-i Ekrem, Hasan ve Hüseyin'i dizine alıp oturtmuş, Hasan'ı ağzından ve Hüseyin'i de burnundan öpmüş. Cebrâil (aleyhisselâm) elinde kara, sarı ve kırmızı birer şalvar olduğu halde Resûl-i Ekrem'e gelerek:

- Allah Teâlâ sana selâm eder ve buyurur ki: «Benim sevgimin karşısında torunlarını öpmen sana yakışır mı? Benim aşkım, Benden başka hiç kimseyi sevmemeni gerektirir. Sen ki böyle yaptın. Şimdi bu kara donu sen giy, çünkü bu, yas ve matem donudur. Sarı donu da Hasan'a giydir. Onu ağzından öptüğün için ağzı ile zehir içip ölecektir. Bu kırmızı donu da Hüseyin'e giydir. Çünkü boynundan vurulup kızıl kana bulanarak şehid olacaktır, dedi.

Hz. Hasan ve Hüseyin, Aşûra günü şehid oldular. Hz. Hasan Medine'de, Hüseyin ise Kerbelâ'da şehid oldular. Bu işleri yapan Yezîd idi. Eskiler Yezîd'e lânet etmezlerdi fakat sonra gelenler lanet ettiler, çünkü **«Resûl-i Ekrem'in Ehli Beyt'ine ihanet etmiştir»** dediler.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem'in oğullarından biri Kasım idi. Peygamberimiz, peygamber olmadan doğdu, onsekiz ay yaşadı[144] ve öldü. Resûl-i Ekrem'in bir de Abdullah ve İbrâhim

144 Bir rivayete güre iki yıl yaşadı.

adlarında iki oğlu daha vardı. Abdullah Mekke'de, İbrâhim ise Medine'de doğdu. Bütün oğulları kendisinden evvel öldüler. Kızları da ölmüşlerdi, yalnız Hz. Fâtıma kendisinden altı ay sonraya kalmıştır.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem'in hatunları on-ikidir. Bunlar; Hatice, Sevde, Âişe, Hafsa, Ümmü'l-Mesâkim, Ümmü Habibe, Ümmü Seleme, Zeyneb, Meymûne ve Safiyye, Cüveyriyye, Mariye-i Kıptiye idiler. Resûl-i Ekrem, Hz. Hatice'nin sağlığında başkaları ile evlenmemişti. Kasım, Abdullah, Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Rukıyye Hz. Hatice'den, yalnız İbrâhim, Mâriye'den doğmuştur. (Allah hepsinden razı olsun).

Resûl-i Ekrem - Hz. Âişe hariç - diğer hanımlarını dul olarak almıştı. Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem'den sonra otuzbeş sene yaşamıştı[145]. Resûl-i Ekrem'in dört kızı vardı. Bunlardan Zeyneb'i Ebû'l - Âs'a, Fâtıma'yı Hz. Ali'ye, Rukıyye ve Ümmü Gülsüm'ü de Hz. Osman'a verdi. Hz. Osman, Resûl-i Ekrem'in iki kızını aldığı için kendisine Osman-ı Zi'n-Nûreyn - iki nur sahibi- denmiştir.

FASIL

Peygamber Efendimiz'in bir rivayete göre yirmiüç kâtibi vardı. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali (Allah hepsinden razı olsun) de bu kâtiblerden idiler. Çoğunlukla yazılarını Zeyd ibni Sabit ile Muâviye yazarlardı.

Aşere-i Mübeşşere'ye gelince (Cennetle müjdelenen on kişi); bunlar, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd ibni Ebî Vakkas, Saîd ibni Zeyd ve Ebû Ubeyde el-Cerrâh'dır (Allah hepsinden razı olsun).

145 Hicrî 57 de, 65 yaşlarında iken Hz. Âişe'nin Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile evlendikleri yaş hakkında çeşitli görüşler bulunduğundan. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra kaç sene yaşadığı ve vefat tarihleri arasında da çeşitli görüşler vardır.

Nakledildiğine güre Resûl-i Ekrem, Hz. Fâtıma'nın çehizini görmek için Ebû Bekir, Ömer ve Selman'ı çağırdı. Hz. Fâtıma bir pare on iki yerinden yamalı bir kaftan (örtü) ile çıktı.

Hz. Ebû Bekir ağlayarak:

- Fâtıma'nın çehizi bu mudur? dedi. Resûl-i Ekrem:

- O da çoktur, çünkü dünyada misafiriz, buyurdu.

İmâm Beğavî tefsirinde, İshak b. İbrâhim'den anlattığına göre, erkeklerden ilk Müslüman olan Ebû Bekir, kadınlardan Hatice ve çocuklardan da Ali'dir (Allah hepsinden razı olsun). Hz. Ali on yaşında Müslüman olmuştur. Hz. Ebû Bekir Müslüman olduktan sonra Osman, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas ve Talha b. Ubeydullah, Ebû Bekir vasıtasıyla Müslüman oldular. Sonra sahabe birbirini tâkib etti. (Allah hepsinden razı olsun).

Ashâb-ı Suffa, bunlar muhacirlerin yoksullarıdır. Bunlar dünyadan el ve eteklerini çekerek kendilerini ibâdete veren kimselerdir. Dörtyüz veya yediyüz kişi idiler. Bunlar kâr ve kisbden ve her şeyden vazgeçip mescidin soffasında oturup Kur'ân ve ibâdet ile meşgul oldular.

Keşşaf'ın Abdullah b. Abbâs (radıyallahu anh)'dan rivayetinde bir gün Resûl-i Ekrem bunların yanına uğradı. Bunların, huzur içinde ibâdetin zevkine vardıklarını görünce:

- Ümmetimden sizin gibi olanlara müjdeler olsun. Ben sizden ve sizin gibilerden razıyım. Siz ve onlar Cennette benim arkadaşlarımsınız, buyurdu.

İlâhî, bizleri de onlara yoldaş eyle.

Bilmiş ol ki, Resûl-i Ekrem'in faziletini, denizlerden bir katre ve göklerden bir nokta misali anlatmış olabildim.

Resûl-i Ekrem'in:

- Ümmetim yağmur gibidir, onun evveli mi, sonu mu hangisinin daha hayırlı olduğu bilinmez, buyurmuştur.

Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmeti bağışlanmıştır. Allah'a sonsuz şükürler olsun ki, bizi ona ümmet etmiştir. İslâm dinine hamdederiz.

ÜÇÜNCÜ BAB
Melâike-i Kirâm Beyânındadır

Allah Teâlâ:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِٓى
اَجْنِحَةٍ مَّثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ ؕ يَزِيْدُ فِى الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى
كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ۝١

«Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler kılan Allah'a mahsustur. Yaratmada dilediğini artırır. Doğrusu Allah her şey'e kaadir olandır»[146], buyurmuştur. Yaratmada ziyâdeden muradı, güzel yüzlü, güzel sesli, akıl ve hilm sahibi gibi demektir.

Keşşaf ve diğer müfessirlerin beyânına göre Allah Teâlâ meleklerden de resuller göndermiştir. Bunlar, Cebrâil, Mîkail, İsrafil, Azrail ve Kirâmen Kâtibin melekleridir.

İsrafil, ayakları yedi kat yerin altında ve başı yedi kat göklerden çok yukardadır.

Peygamber Efendimiz:

- Bugün Arş'ı yüklenen melekler dörttür, fakat Kıyamet Günü sekize çıkacaklardır, buyurmuştur.

146 Fâtır: 1

Nakledildiğine göre Arş ile Kürsî'yi taşıyan melekler arasında nurdan yetmiş bin perde vardır ve her perdenin kalınlığı yüz yıllık mesafedir. Bu perdeler olmasaydı Arş'ın nuru, Kürsî'yi taşıyan melekleri yakardı. Birinci babta melekleri anlatmıştık, diğerlerini kıyamet bölümünde anlatacağız. Şimdi onlarla Allah Teâlâ arasındaki konuşmayı anlatalım.

Abdullah ibni Abbâs (radıyallahu anh)'ın Resûl-i Ekrem'den rivayetinde; Allah Teâlâ, İsrâfil (aleyhisselâm)'ı yarattığı gündenberi bu melek kıyam halindedir. Hayasından ötürü başını kaldırıp yukarı bakmamıştır, önünde nurdan yetmiş bin perde vardır. Bu perdelerden bakacak olsa hemen yanardı. Sû'r, ağzında hazır beklemektedir. İsrafil (aleyhisselâm)'dan beş yüz yıl sonra da Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'ı yaratmıştır. Cebrâil (aleyhisselâm)'dan beş yüz yıl sonra Mikâil (aleyhisselâm)'ı, ondan beş yüz yıl sonra da Azrail (aleyhisselâm)'ı yaratmıştır. Vücud bakımından en küçükleri Cebrâil (aleyhisselâm) olmakla, Allah katında en sevimli olanı odur. Beşerin seçkin kişileri, melâikenin seçkinlerinden, beşerin avamı da melâikenin avamından üstündür.

CEBRÂİL (ALEYHİSSELÂM)

Allah Teâlâ; Cebrâil (aleyhisselâm)'ı, İsrafil (aleyhisselâm)'dan beş yüz yıl sonra en güzel surette yarattığı vakit, Cebrâil (aleyhisselâm) kendisine bakarak:

- Ya Rab, benden daha güzel kimse yarattın mı? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Hayır, yaratmadım, buyurdu. Bunun üzerine Cebrâil (aleyhisselâm) yüzyirmi bin senede iki rek'at namaz kıldı, namazı bitirince Allah Teâlâ:

- Ey Cebrâil, güzel bir ibâdet yaptın. Şimdiye kadar senin gibi bir ibâdet kimse yapmadı. Ancak âhirzamanda gelecek sevgili Habîbim Muhammed ümmetinin kusur ve eksiklerle dolu kılacakları iki rek'at namazları Benim katımda senin bu namazından daha sevimlidir, çünkü onlar, Benim emrime uyarak kılarlar, sen ise kendiliğinden kıldın. Aynı zamanda onlar âciz ve merhamete muhtaç kimselerdir, buyurdu.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ Cennet ve Cehennemi yarattığı vakit, Cebrâil'i Cennete gönderdi ve:

- Git, Cennete bak. Cennetlikler için neler hazırladığımı gör, buyurdu.

Cebrâil, bütün zînet ve ihtişamiyle Cenneti görünce:

- Ya Rab, bunu görüp veya işitip bilenlerden bir kimse bundan geri kalmaz, dedi.

Cennetin çevresini birtakım mani'a ve engellerle kaplayan Allah Teâlâ:

- Şimdi git, bak bakalım, buyurdu.

Bu defa etrafındaki engelleri gidip gören Cebrâil:

- Ya Rab, korkarım ki bu engelleri aşıp buraya kimse giremiyecek, hidayete erdirdiklerin hariç, dedi.

Allah Teâlâ:

- Şimdi de Cehennemi ve orada Cehennemlikler için hazırladığım azâb ve çeşitli işkenceleri gör, buyurdu.

Bütün dehşetiyle Cehennemi gören Cebrâil:

- Ya Rab, aklı başında hiç kimse buna yaklaşmaz, dedi. Bu defa Cehennemin etrafını yaldızlı ve çekici şeylerle süsledikten sonra Cebrâil'e, Allah Teâlâ:

- Şimdi git, bak, diye emretti.

Gidip Cehennemin etrafındaki bu çekiciliği gören Cebrâil:

- Ya Rab, korkarım ki bundan kimse kurtulamaz, ne olaki Senin rahmetin erişe, dedi.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ'nın sevdiği bir kul, O'ndan bir şey istediği vakit, Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Ya Cebrâil, bu kulun isteğini yerine getirme, zira Ben onun sesinden hoşlanır ve Bana yalvarmasını severim, buyurur.

Fakat sevmediği birisi duâ edince, Allah Teâlâ:

- Ya Cebrâil, Ben bunun sesinden hoşlanmam, ne isterse ver de çeksin gitsin, buyurur.

Yine nakledildiğine göre Cebrâil (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, Senin katında en sevimli ve en makbul kul kimdir? diye sorar.

Allah Teâlâ:

- Benim katımda mü'minden makbul kimse yoktur, zira o, Beni bilir ve tevhid eder. Bunun içindir ki, Muhammed'i âlemlerin efendisi yaptım, çünkü o Beni bilir ve Bana kulluk eder. Daha hamurunu yoğurmadan bile Beni bilip tevhîd ederdi. Bunun için onu en yüksek ufka yükselttim ve aradan perdeleri kaldırdım. Ey Cebrâil, onu ne kadar severim ki, eğer, kâfirleri yakma, dese yakmam, hattâ Cehennemi söndür dese söndürürüm, buyurdu.

Bunları duyan Cebrâil, durumu Resûl-i Ekrem'e müjdeledi, o da sevindi ve:

- Ya Rab, Sen bilirsin ki ben, Seni tanımayanları istemem. Annemi, babamı, çocuklarımı, iki gözümün nuru Hasan ve Hüseyin'i hattâ kendi nefsimi dahi düşünmem. Benim isteyip düşündüğüm ümmetimdir, dedi.

Allah Teâlâ:

- Sen Benim kullarıma şefaat et, Kıyamet Günü Benim inayet ve rahmetim ve senin şefaatinle onların kusurlarını bağışlarım, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Bugün yeryüzünde ne gördün? diye sorar. Hz. Cebrâil:

- Habîbini ağlar gördüm, der. Allah Teâlâ:

- Onu sormuyorum, başka ne gördün? diye sorar. Hz, Cebrâil:

- Evet, hoşuma giden bir şey gördüm. O da Hüseyin beşikte yatar, Yemen taşlarından yapılmış taşlar beşiğinde asılı ve o, onlarla oynardı. Onun bu sevimli hâli çok hoşuma gitti, onu çok sevdim, dedi.

Allah Teâlâ:

- Sen benim Habîbimi ve onun çocuklarını sevdiğin için ben de seni sever ve sana ikram ederim, buyurdu.

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem: Allah Teâlâ, Cebrâil'e:

- Ey Cebrâil, yere in ve falan köyü alt üst et, diye emreder. Yere inen Cebrâil bu köyde dörtbin kişinin ibâdet ettiğini görünce:

- Ya Rab, bu köyün altını nasıl üstüne çeviririm? Halbuki burada Sana ibâdet edenler vardır, der.

Allah Teâlâ:

- Sen onların namazlarına bakma, çünkü onlar aralarında iyiliği emredip kötülükten sakındırmazlar, birbirine göz yumarlar. Bunun için amellerini suratlarına çarp ve onları batır, buyurur.

Nakledildiğine göre, Cebrâil (aleyhisselâm), Âdem (aleyhisselâm)'a on, İdrîs (aleyhisselâm)'a dört, Nûh (aleyhisselâm)'a yirmi üç, İbrâhim (aleyhisselâm)'a kırk altı, Mûsâ (aleyhisselâm)'a dört yüz seksen kere

indiği halde Muhammed (aleyhisselâm)'a yirmi dört bin kere inmiştir. Gerçi yirmi dört bin kere Peygamberimize, altı bin kere de diğer peygamberlere indiğini söyleyenler de vardır.

Nakledildiğine göre, Cebrâil (aleyhisselâm)'ın altıyüz kanadı[147] olup dünyaya inerken bunlardan yalnız dördünü, göklere çıkarken de diğerlerini açardı.

Nakledildiğine göre, İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem:

«- Bir insanın oğlu öldüğü vakit, Allah Teâlâ:

- Çocuğunun canını alarak kulumun gönül meyvesini elinden aldınız mı? diye sorar.

Melekler:

- Evet aldık, yâ Rab, derler. Allah Teâlâ sorar:

- Kulum ne yaptı? Melekler:

- Veren de O, alan da O, diyerek Sana hamdetti ve sabr etti, derler.

Allah Teâlâ:

- Siz de gidin Cennette bir ev yapın ve ona Hamd evi adını verin, buyurur».

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Meleklerden bir grup yere iner ve zikir meclislerini ararlar. Bu meclisleri buldukları vakit:

- Bir isteğiniz var mı? diye sorarlar.

Onlar:

- Size bir ihtiyacımız yoktur, derler.

Göklere dönen Meleklere Allah Teâlâ:

147 Meleklerin kanadından, kapı veya kuş kanadı anlaşılmamalıdır.

- Nerden geliyorsunuz? diye sorar.

Melekler:

- Yeryüzünden geliyoruz, diye cevap verirler.

Allah Teâlâ:

- Ne gördünüz? diye sorar.

Melekler:

- Kullarını, Seni zikir ve tesbih eder gördük, derler.

Allah Teâlâ:

- Onlar Beni gördüler mi? diye sorar.

Melekler:

- Hayır, görmediler, ya Rab, derler.

Allah Teâlâ:

- Beni görseler ne yaparlardı? diye sorar.

Melekler:

- Daha çok zikir ve tesbih ederlerdi, derler.

Allah Teâlâ:

- Benden ne isterler? diye sorar.

Melekler:

- Senden Cenneti isterler, derler.

Allah Teâlâ:

- Cenneti gördüler mi? diye sorar.

Melekler:

- Hayır, görmediler, derler.

Allah Teâlâ:

- Ya görseler ne yaparlardı? diye sorar.

Melekler:

- Daha çok yalvarırlar ve Cenneti isterlerdi, diye cevap verirler.

Allah Teâlâ:

- Nerden korkarlar? diye sorar.

Melekler:

- Cehennemden, diye cevap verirler.

Allah Teâlâ:

- Cehennemi gördüler mi? diye sorar.

Melekler:

- Hayır, görmediler, diye cevap verirler.

Allah Teâlâ:

- Ya görseler ne yaparlardı? diye sorar.

Melekler:

- Daha çok korkarlardı, diye cevap verirler.

Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- Ey melekler, sizin gördüğünüz o zikir meclisinde olanları ben afvettim, buyurur.

Melekler:

- Onların içinde iyi olmayan birisi var; o, zikir için değil oradaki bir arkadaşını görmek için gelmiştir, derler.

Allah Teâlâ:

- Onlar öyle bir toplumdur ki, arkadaşları da kötü olmaz, onu da afvettim, buyurur».

Resûl-i Ekrem:

«- Bir kimse günah işledikten sonra pişman olup ağlayarak afvı için Allah'a yalvarsa, Allah Teâlâ meleklerine:

- Ey melekler, size nefis vermedim ki Bana isyan edesiniz. Sizin itaatiniz bu bakımdan o kadar çok zor

değildir. Fakat Âdem oğullarını topraktan yarattım, onlara nefis ve şehvet verdim. Bir yanda dünya mihneti, bir yanda aile ve çoluk çocuk sıkıntısı, bir yandan da durmadan azdıran şeytanı musallat ettim. Onlar bu düşmanlar arasında aldanıp Bana isyan eder, fakat yine de Benden ihsan isterler. Benim rahmetim, onların zahmetinden çok ve üstündür. Kendisini Benim yarattığımı ve Benim en merhametli olduğumu bilerek yine Bana yönelen bu günahkâr kulumu afvettiğime siz de şâhid olun, buyurur».

Muâz b. Cebel (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ'nın yarattığı Arş-ı A'zam'ın altında öyle büyük bir melek var ki, bunun sağında yetmiş bin, solunda da yetmiş bin kanadı vardır. Her kanadında onikibin tüyü vardır. Başı, insan başı gibidir. Arş'ın altında Fatiha sûresi, fatihanın sağında İhlâs ve solunda: شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ yazılmıştır, önünde mukarreblerden yetmiş bin saf melek vardır, onun yüzüne bakarlar ve Fatiha'yı okurlar. اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ âyetine geldiklerinde hemen secdeye kapanırlar.

Allah Teâlâ:

- Başını kaldırın, Ben sizden razıyım, buyurur.

Onlar:

- Ya Rab, Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetinden Fatiha'yı okuyanlardan da razı ol, diye yalvarırlar.

Allah Teâlâ:

- Siz Fatiha sûresini okudunuz, Ben Fatiha ile Muhammed ve ümmetine ikram eyledim. Onlardan Fatiha'yı okuyanı bağışladığıma siz de şâhid olun, buyurur».

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki:

- Allah Teâlâ kızıl yakuttan bir direk yarattı. Direğin ayağı taş üzerinde, başı ise Arş'da idi. Bir mü'min, **«Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah»** derse, Allah Teâlâ meleklere:

- Siz şâhid olun, Ben onu bağışladım, buyurur». Kâ'bü'l-Ahbâr anlatıyor, Allah Teâlâ, hûrileri en güzel bir şekilde yarattığı vakit, melekler:

- Yâ Rab, bunlardan daha güzel bir şey yarattın mı? diye sorarlar.

Allah Teâlâ:

- Dört kadın yarattım ki, onlar bütün âlemlerdeki kadınların efendileridir. Onların hûriler üzerine güzelliği, güneşin diğer yıldızlar üzerine güzelliği gibidir. Bunlar, Âsiye, Meryem, Hatice ve Fâtıma'dır, (Allah hepsinden razı olsun).

Yine nakledildiğine göre, Arş'ın altında dört yüzü olan bir melek vardır. Her yüzü arasındaki mesafe bin yıllık yoldur. Bir yüzü ile Cennete bakarak:

- Ne mutlu sana girene, der.

- Diğer yüzü ile Arş'a bakarak:

- Allah'ım, Senin şânın ne yücedir. Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, diye Allah'ı tesbih eder.

Üçüncü yüzü ile Cehenneme bakarak:

- Yazıklar olsun sana girecek olana, derken, dördüncü yüzü ile de secde ederek: **"Sübhane Rabbiyel A'la"** der. Namaz vakti gelince, bu melek hemen titreyip harekete geçer. Allah Teâlâ:

- Namaz kılanı afvettim, sen sakin ol, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Berat gecesi meleklere:

- Ey melekler, şâhid olun, Bana ortak koşup şirk etmeyeni bağışladım, buyurur.

Melekler:

- Ama nasıl olur, ya Rab, o çok isyan etmiş olabilir, derler.

Allah Teâlâ:

- Ben münakaşa kabul etmem, iyi biliriz ki Ben Muhammed'in ümmetini afvettim, zira onlar Benim rahmetimi beklerler. Siz de münakaşadan vazgeçerek şefaat ile meşgul olun, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Ramazan-ı Şerîf ayı göründüğü vakit Arş ve Kürsi, Muhammed'in ümmeti ne şanslı kimselerdir ki yine bol kerametleri ile Ramazan ayı onların üzerine doğmuştur. Zira bu ayda güneş, ay, yıldız, gece ve gündüz, deniz ve kara hayvanları, hulâsa şeytanlardan başka her şey onlar için tevbe ve istiğfar eder.

Hattâ Allah Teâlâ meleklere:

- Namaz ve tesbih gibi ibâdetlerinizin sevabını Muhammed ümmetine bağışlayın, buyurur ve onlar da öyle yaparlar.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«- Her gün gökten yeryüzüne beş melek iner; biri Mekke, diğeri Medine, biri Kudüs, biri Müslümanların mezarlıklarına ve diğeri de sokaklara iner.

Mekke'ye inen melek:

- Farzları terkeden, Allah'ın rahmetinden uzaklaşmış, olur, der.

Medine'ye inen:

- Sünnetleri terkeden, peygamberin şefaatinden mahrum olur, diye seslenir.

Kudüs'e inen:

- Helâl kazanıp helâl nafaka yiyenin amelini Allah kabul eder, der.

Mezarlıklara inen melek:

- Ey ölüler, neye heves edersiniz? diye sorar.

Onlar:

«- Kur'ân, namaz ve salât ü selâm gibi ibâdetlere imreniriz, fakat ne yazık ki onlar bizden geçti» derler. Sokaklara inen melek:

- Ey Müslümanlar, Allah Teâlâ'nın belâ ve azabı sizi sarmıştır, derdinizin çaresini arayın. İsyandan vazgeçin, tevbe edin, derler.

Nakledildiğine göre, .Hâlid ibni Velid (radıyallahu anh) şöyle demiştir:

Allah Teâlâ meleklerine der ki:

- Üç kişi Benim rahmetime yakındır. Bunlardan biri, iki ay mağaralarında dururken orada kendi başına ezan okuyup namaz kılandır. Allah Teâlâ meleklerine: **«Bakın, kulum, kimsenin olmadığı yerde yalnız Benim rızam için namaz kılar. Yetmiş bin melek gitsin ona cemaat olsun»** buyurur. Diğeri, Allah için savaşıp, savaştan kaçmayandır. Üçüncüsü, o kadar çok namaz kılmış ki, yorgunluk ve uykusuzluğundan secdesinde uyuyup kalandır. Allah Teâlâ: **«Şu kuluma bir bakın, ruhu Benim katımda ve bedeni secdededir. İşte Benim rahmetim bu üç kişiye ulaşır»,** buyurmuştur.

Nakledildiğine göre Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Allah Teâlâ her Cum'a gecesi gök kubbelerinin açılmasını emreder ve **«Rahmet melekleri yeryüzüne insin»** buyurur. Melekler de herbirinin elinde nurdan tabaklar olduğu halde yere inerler.

Allah Teâlâ:

- Rahmetimi kullarım üzerine serpin, buyurur. Melekler:

- Yâ Rab, bunların kimi uyur, kimisi de ibâdet eder, hangisine rahmet saçalım? diye sorarlar.

Allah Teâlâ:

«- Benim rahmetime cimrilik olmaz, rahmetimi bütün mü'minlere saçın. Onların uyuyan ve uyanık olanlarını afvettim, siz de şâhid olun, buyurur».

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«- Bir kimse gece uykusundan uyanıp abdest alarak namaz kılsa, Allah Teâlâ:

- Ey meleklerim, bakın, kulum Benim rızam için nasıl uykusunu terketmiş, kalkmış, abdest alıp namaz kılmıştır. Şâhid olun ki Ben bu kulumu afvettim. Ona Cennette öyle bir saray vereceğim ki, uzunluğu doğu ile batı arası kadar. Bütün insanlar içine girseler, yine saray dolmaz, buyurmuştur».

Ebû Tâlib-i Mekkî anlatıyor: **«Ölüm ve hayat melekleri münazara etti. Ölüm meleği:**

- Ben senden üstünüm, çünkü ben dirileri öldürürüm, dedi.

Hayat meleği:

- Ben senden üstünüm, çünkü ben ölüleri diriltirim, dedi.

Allah Teâlâ:

- İkiniz de yerinizde durun; ikinize de bu görevleri veren Benim. Yoksa gerçekde öldüren de, dirilten de yalnız Benim, buyurur».

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, Allah Teâlâ koç suretinde yarattığı ölüme:

- Sen melekler arasına gir ve onlarla gez, buyurur. Melekler bunu görünce şaşkınlığa uğrayarak secdeye kapanır ve:

- Ya Rab, bu nedir? diye sorarlar.

Allah Teâlâ:

- Bu ölümdür, buyurur.

Melekler:

- Ya Rab, bunu kim için yarattın? diye sorarlar.

Allah Teâlâ:

- Bütün varlıklar için yarattım, buyurur.

Melekler bu kez:

- Dünyayı kim için yarattın? derler.

Allah Teâlâ:

- Dünyayı, Âdemoğulları için yarattım, buyurur.

Bunun üzerine melekler:

- Âdemoğulları, bu ölümü bilseydiler, dünyanın hiç bir şey'i ile uğraşmazlardı, derler.

Allah Teâlâ:

- Tûl-i ecel -uzun ömür- ölümü onlara unutturur, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, bir adama hastalığında Allah Teâlâ iki melek gönderir ve:

- Bakın, ziyaretçilerine ne der? Hastalığından şikâyet eder mi? buyurur.

Adam, **«Nasılsın?»** diyenlere, **«Elhamdülillah»** derse, melekler, Allah Teâlâ'ya:

- Ya Rab, onun ne söylediğini Sen bilirsin, derler.

Allah Teâlâ da:

- Kulumun bu hastalıktan ölmesini dilersem onu Cennete koyarım, ölmemesini dilersem ona, kaybettiği etinden daha iyi et ve kanından daha iyi kan veririm ve bütün günahlarını bağışlarım, buyurur.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Mescidde dünya kelâmı konuşulduğu vakit melekler oradan çıkar ve **«Kulların bizi mescidlerden kovuyorlar»** diye Allah Teâlâ'ya şikâyet ederler.

Allah Teâlâ da:

- O halde Ben onların başına, onları dinlemeyen kimseleri musallat ederim, buyurur».

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem'in başından geçen olaylardan biri anılıp da ümmetinden birisi ağladığı vakit, melekler, «Bu peygamberin ümmeti ne iyi insanlardır, peygamberleri için ağlarlar» derler.

Allah Teâlâ:

- Onlar âlimlerdir, peygamberlerinin hadîslerini ve başından geçen olayları okurlar ve ona olan sevgilerinden ağlarlar. Ey melekler, böyle yapanları Ben afvettim, siz de şâhid olun, buyurur.

Nakledildiğine göre, döl yataklarına müvekkel, ona me'mur bir melek vardır. Erkekten meni geldiği vakit, nutfeyi alır ve Allah Teâlâ'ya, bu nutfeden çocuk olup olmayacağını sorar. Şayet Allah Teâlâ, **«Olmayacak»,** buyurursa nutfe yok olur ve çocuk olmaz. Şayet **«Çocuk olacak»** buyurursa, o zaman da erkek veya dişi, hangisi olacağını sorar. Ayrıca Ümmü'l-Kitâb'a bakarak rızkını ve ecelini öğrenir. Ümmü'l-Kitâb, Allah Teâlâ'nın mukadderatıdır. Burada Cennetlik veya Cehennemlik olacağını

da öğrenir. Sonra kendisine mezar olacak yerden bir miktar toprak alıp nutfeye karıştırır. Rızkını, ecelini, saîd veya şaki olduğunu alnına yazar.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ yer ile gök arasında yumurta kabuğu gibi beyaz duvardan bir şehir yaratmıştır. Şehrin yetmiş bin kapısı olup her kapıda insan suretinde bir milyon melek vardır. Cum'a günü olunca, «Allah'ım, gusül abdesti alıp Cum'a namazını kılanları Sen bağışla» diye duâ ederler.

Ebû Hüreyre ve Ebû Saîd el-Hudrî (Allah her ikisinden razı olsun)'nin rivayetlerinde, Cebrâil (aleyhisselâm) yedinci kat gökte, yetmiş bu dünya büyüklüğünde bir melek gürdü, ona:

- Çok şey bilir misin? diye sordu.

O da:

- Evet, pek çok şey bilirim, ancak iki şey'i bilemedim. Bunlardan biri, **«Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlüh»** diyenin alacağı sevab, diğeri de gaazîlerin mükâfatıdır, dedi. Cebrâil (aleyhisselâm) da bunu Resûl-i Ekrem'e haber verdi.

Ebû Tâlib-i Mekkî diyor ki: Her gün dört taraftan dört dil ile dört melek konuşur. Biri der ki:

- Ey iyilik işleyen, iyiliklerini çoğalt, kötülüklerini azalt.

Diğeri:

- Allah'ım, infak edenin servetini artır, cimrilik edenin servetini mahvet.

Üçüncüsü:

- Dünyada daimî kalacakmış gibi yer içer ve çalışır durursunuz, halbuki bunların hepsi harap olacaktır.

Dördüncüsü de:

- Yeyin için, ama bunun sonunda hesap vardır.

FASIL

Allah Teâlâ:

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

«Oysa yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar sizi gözetlemektedirler»[148], buyurmuştur. Bu âyetin tefsirinde müfessirler, Âdemoğlunun sağ ve sol omuzlarında iki meleğin bulunduğunu, bunlardan sağdakinin sevapları, soldakinin günahları yazdığını söylerler. Adam bir iyilik yapınca sağdaki onu hemen on misli ile deftere kaydeder, fakat kötülük işlediği vakit soldaki melek sağdaki melekten izin ister. Sağdaki melek: **«Biraz sabret, belki tevbe eder, şayet tevbe etmezse, bir günah yaz. Allah bizi bu iyi olmayan adamın şerrinden kurtarsın»**, der. Melekler nöbet tutar; ikisi gündüz nöbeti tutar, ikisi gece, ikisi sabah namazında gelir nöbeti devralır, sonra diğer ikisi gelerek ikindide onları değiştirir. Her posta o günkü amelleri alıp giderler. Her insan ile beraber yüzaltmış melek olduğu söylenir. Yalnız Kirâmen Kâtibin iki şâhiddirler. Dölden itibaren bir meleğin devamlı olarak kendisiyle bulunduğu ve hiç ayrılmadığı söylenir.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem: **«Her insan ile beş melek vardır. Bunların biri sağında sevabını yazar, diğeri solunda durur ve günahını kaydeder. Birisi önünde durur, daima kendisini iyiliklere çeker, diğeri ardında durur, kendisini kötülüklerden korur. Birisi de yüzü önünde durur, getirdiği salâvat-ı şerîfe'yi hemen kaleme alıp Ravza-i Mutahhara'ya iletir»**, buyurmuştur.

148 İnfitâr: 10-11-12

Nakledildiğine göre, bir kişi Muâz ibni Cebel'den öğüt istedi: Muâz ağlayarak bayıldı düştü. Aklı başına gelince:

- Ben de bir defa Resûl-i Ekrem'den öğüt istemiştim. **Resûl-i Ekrem** buyurdu ki: **«Allah Teâlâ gökleri yaratmazdan önce yedi melek yarattı ve göklere müvekkel kıldı. Âdemoğullarından birisi gıybet etse, onun diğer amellerini birinci kat göğe çıkardıkları vakit oradaki melek, «Götürün, bunun amelini suratına çarpın, zira Allah Teâlâ; «Ben, gıybet edenlerin amelini kabul etmem» buyurmuştur. Onlar da onun amelini götürüp suratına çarparlar. Şayet bu adam dünyalık peşinde ise, onun ameli de ikinci kat göklere kadar çıkar, fakat oradaki melek; «Bu ameli çevir ve böyle dünyalık gayesiyle yapılan amelleri Allah kabul etmez. Götürün amelini suratına çarpın» der ve müvekkel melekler de böyle yaparlar. Şayet bu adam kibir sahibi ise onun ameli de üçüncü kattan geri döner. Amel ediyorum diye kendini beğeniyorsa onun ameli de dördüncü kattaki melek tarafından geri çevrilir. Bunların hiçbiri yoksa ameli, beşinci kata kadar yükselir fakat hased ve çekememezlik hastalığı varsa ameli oradan geri çevrilir. Bu da yoksa ameli altıncı kata kadar çıkar. Halka eziyeti varsa, onun ameli de oradan geri çevrilir. Şayet bu saydığım kusurların hiçbiri yoksa namaz, oruç, hac, zekât, güzel ahlâk, dilini korumak, zikir ve benzeri ne kadar iyilikler varsa bunlar alınıp Allah Teâlâ'ya arzedilir ve iyi ameller işlediğine, amellerinde böyle kusurları bulunmadığına şehâdet ederler.**

Allah Teâlâ:

- Siz onun görünüşdeki ameline, şehâdet ediyorsunuz, Ben ise onun kalbini murakabe ediyorum. Onun

kalbinde riya ve gösteriş var. O, insanlara gösteriş yapar, onların gözüne girmek ister ve ameli ile Beni düşünmezdi. Benim rızamı değil, halkın teveccühünü beklerdi. Bunun için onun amelini kabul şöyle dursun, ona Benim lanetim vardır, buyurur.

Melekler:

- Biz de onu lanetleriz derler».

Muâz (radıyallahu anh) devamla diyor ki; ben Resûl-i Ekrem'e:

- Ya Resûlâllah, benim de amelde kusurum varsa bana doğruyu göster, dedim.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Muâz, arkadaşların arasında diline sahip ol vebâlini sen taşı, başkasını günahına ortak etme, başkalarını yerip kendini övme, böbürlenme, böyle yaparsan halk da senden yüz çevirir. İnsanlara haddinden fazla da kıymet verme, hayırdan kesilirsin, sonra Allah sana azâb eder, buyurdu. Muâz (radıyallahu anh):

- Ya Resûlâllah, bu buyurduklarına kimin gücü yeter? diye sordum.

Resûl-i Ekrem:

- Allah sana kolaylık gösterir, buyurdu, dedi.

MUHTELİF MES'ELELER

Beğavî tefsirinde, Hz. Ali'nin Resûl-i Ekrem'den şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

- Fatiha, Âyetü'l-Kürsi ve Âl-i İmran sûresinin 18 ve 26 ncı âyetlerini Allah Teâlâ yeryüzüne indirmek istediği vakit, bunları Arş'da asdı.

Bu âyetler:

- Ya Rab, bizi yeryüzünde isyan edenlere mi göndereceksin? dediler.

Allah Teâlâ:

- Kim ki sizi namazın sonunda okursa Ben ondan razı olup onu Cennete kor, günde yetmiş kere ona nazar eder ve yetmiş dileğini kabul ederek onu rahmetime boğarım, buyurdu.

Yine Meşârık'da anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Allah Teâlâ yerleri ve dağları pazar, ağaçları pazartesi, gökleri salı, gönülleri çarşamba, hayvanları perşembe ve son yaratık olan Âdem (aleyhisselâm)'ı de cum'a gününde yaratmıştır.

Allah Teâlâ:

- Kim ki Benim dostlarımı horlar, onları hakir görür ve onlara eziyet ederse Benimle savaşmış olur. Yoksulluk, Benim zindanımdır. Hastalık, Benim hasebimdir, sevdiğim kullarımı bunlarla cezalandırırım, buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ:

- Hayır ve şerri, iyilik ve kötülüğü Ben yarattım. Hayır işleri ile meşgul olup hayır için yarattığım kimseye müjdeler olsun. Şerri işleyenlere yazıklar olsun, buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ'nın yeryüzünde gönülleri Âdem (aleyhisselâm)**'ın gönlünde olan üçyüz kulu, gönülleri Mûsâ** (aleyhisselâm)**'ın gönlünde kırk kulu, gönülleri İbrâhim** (aleyhisselâm)**'ın gönlünde yedi kulu vardır. Gönülleri Mîkail** (aleyhisselâm)**'ın gönlünde üç kulu vardır. Ayrıca bir kulu da İsrafil (aleyhisselâm)'ın gönlündedir ki o da Kutub'dur. Kutup**

ölünce üçlerden biri onun yerine seçilir. Onun yerine yedilerin biri, onun yerine kırklardan biri ve onun yerine de üçyüzlerden biri alınır. Üçyüzlere de hâriçten tayin yaparlar. Yeryüzünü Allah Teâlâ bunlarla korur. Bunlara Tabakat ehli derler ki, ebdâller, seyyahlar, evtâd ve kutub'durlar. Bunların tertibi şöyledir: Üçyüzler Mısır'da, Kırklar Kudüs'de, Yediler Medine'de, üçler ve Kutub Kâ'be'de bulunurlar». (Doğru ise) Allah hepsine ve hepimize rahmet etsin.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Allah Teâlâ bütün mahlûkatı yaratıp her şey'i takdir ettikten sonra Arş'ın üzerinde, **«Benim rahmetim gazabımı geçmiştir»,** diye yazdı. Cehennemi yarattığı vakit, Cehennem harekete geçti. Allah Teâlâ, **«Ey Cehennem, sakin ol. İzzetim hakkı için, «Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah»** diyen kimseyi sende yakmam, buyurdu.

Resûl-i Ekrem de:

- Kim, **«Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah»** derse, kanatları inci ve yakuttan olan bir ak kuş onun ağzından çıkar, göklere yükselir ve arı vızıltısı gibi bir ses çıkarır durur.

Kuşa:

- Sakin ol, derler.

Kuş:

- Hayır, **«Lâ ilahe illallah»** diyen kimse afvolunmadan ben durmam, der. Allah Teâlâ bu kuşa yetmiş dil verir ve kıyamete kadar bu tevhidin sahibi için afv diler. Kıyamet Günü sahibinin elinden tutarak onu Cennete götürür, buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki:

«- Cennet ile Cehennem münazara ettiler. Cehennem:

- Ben mütekebbir ve zâlimlerin yeriyim, bütün ileri gelenler bendedir. Ben daha üstünüm, der.

Cennet ise:

- Ben zayıf ve yoksulların, iyi insanların yeriyim. Binaenaleyh, ben daha üstünüm, der.

Allah Teâlâ, Cennete:

- Sen benim rahmetimsin, dilediğime Seninle rahmet ederim, buyurur.

Cehenneme de:

- Sen Benim azâbımsın, dilediğime seninle azâb ederim, buyurur».

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- İlmi öğrenin ve yazın, zira Allah Teâlâ'nın yedinci kat gökte birtakım melekleri vardır. Onlar yoksullar ve öğrenciler için afv dilerler. İlmi öğrenip okuyanların her harfine Allah Teâlâ on sevap ve her gün Kâ'be'yi tavaf etmiş kişilerin sevabı ile bin şehid sevabını verir, buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ:

- Beni sevdiğini iddia ettiği halde geceleri sabaha kadar yatıp uyuyan kimse, yalan söylemiştir, buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: **«Allah Teâlâ mahlûkatı yaratmadan bir yıl önce Tâ-hâ ve Yâsîn sûrelerini okudu. Melekler bu sûreleri duydukları vakit, «Bu sûreler kendisine nazil olan ve bunları gönlünde ve dilinde saklayan kimseye ne mutlu» dediler»,** buyurmuştur.

Nakledildiğine göre velîlerden birisine Allah Teâlâ:

- Benim sana verdiğim nimetlerin ve özellikle aklın kıymetini bil, çünkü Ben aklı severim, buyurdu.

Velî:

- Aklın kıymetini nasıl bileyim ve ne yapayım? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Bir felâketle karşılaştığın vakit onun Benden olduğunu bil ve Bana şükret ki, onu senden kaldırayım, buyurdu.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Allah Teâlâ denizlere:

- Ey denizler, kullarım sizin üzerinizde de Beni tesbih etsinler diye sizi böyle bol su olarak yarattım. Siz kullarıma ne işlem yaparsınız? diye sordu.

Denizler:

- Biz de onları batırır ve boğarız, dediler.

Allah Teâlâ:

- Ben de onları gemilere bindiririm de onları batıramazsınız, buyurdu.

Abdullah ibni Ömer (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Kim ki derya kenarında bir kere **«Allahü ekber»** derse, Allah Teâlâ buyurur ki:

- Şayet o kul bu tekbiri alırken başka bir maksadı olmaz da yalnız Benim rızâm için alırsa, Kıyamet Günü bu tekbirinden dolayı ona vereceğim mükâfat, yer ve göklerden ağır gelir, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, peygamberin biri rızkının azlığından Allah'a şikâyette bulundu.

Allah Teâlâ:

- Denize gir ve denizin dibinden bir taş çıkar ve taşı ikiye böl, buyurdu. Peygamber denizden çıkardığı taşı yardı ve içinden, ağzında yeşil bir yaprak bulunan bir böcek çıktı.

Allah Teâlâ:

- Görüyorsun, denizin dibinde taşın içindeki böceğin bile rızkını veriyor ve onu acından öldürmüyorum, ya bir peygamberi acından öldürür müyüm? Bu hususta üzülüp durma, yoksa seni peygamberlik defterinden silerim, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Receb ayı tamam olunca göklere yükselir. Allah Teâlâ:

- Nasıl, kullarım sana gereği gibi saygı gösterdiler mi? diye sorar.

Receb ayı bir süre sustuktan sonra:

- Allah'ım, beni yarattın ve bana, kullarının kusurlarını gizle, buyurdun. Hattâ peygamberin bana Esamm - sağır - adını verdi. Ben onların kusurlarını duymaktan sağırım, ancak ibâdetlerini bilirim, dedi.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre Receb ayının her gecesinde Allah Teâlâ:

- Receb Benim ayım, kullarım Benim, rahmet Benim, Cennet de Benim fazlım, fazilet de Benim elimdedir, buyurur.

Son gecesinde ise:

- Var mı tevbe eden kabul edeyim? Var mı duâ eden icabet edeyim? Var mı mağfiret dileyen yarlığayayım? buyurur.

Hz. Ali de: **«Şaban'ın onbeşinci gecesini ibâdet ve gündüzünü oruçla geçirin, zira Allah Teâlâ bu vakit, «Yok**

mu isteyen vereyim? Yok mu tevbe eden, kabul edeyim? Yok mu afv dileyen, bağışlayayım?» buyurur demiştir.

Nakledildiğine göre İblîs:

- Ya Rab, sen:

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ

«Kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz»[149], buyurdun, bu kulların kimlerdir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Onlar, işledikleri günahlara pişman, geleceklerinden korkan, yüzleri nurlu kimselerdir. Onlar, yemek yedirir, cömerdlik yapar, canlıları korurlar. Onların hamuru, İbrâhim ve Muhammed'in toprağındandır. Hükme rıza gösterip, taksimatıma kanâat getiren, gayesi yalnız Benim rızâm olan kimselerin gönülleri Benim hazînemdir. İşte onlar, bunlardır, buyurdu.

İblîs:

- Durumu böyle olmayanlar da benimdir, değil mi? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Senin olsun, ey mel'un, buyurdu.

Resûl-i Ekrem: **«Ramazan-ı şerifin ilk gecesi olduğu vakit Allah Teâlâ:**

- Beni seveni Ben de sever ve Beni isteyeni Ben de isterim. İstiğfar edeni bağışlarım, buyurur», buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Ramazan'ın ilk gecesinde Allah Teâlâ: Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetini afveder dediğinde Cebrâil (aleyhisselâm), Firdevs, Adn Cenneti, Arş ve Kürsî harekete gelip

149 Hıcr: 42

oynamaya başlarlar. Bu hareketin sebebini Cebrâil (aleyhisselâm)'dan sorduklarında o:

- Bu gece hürmetine Allah Teâlâ, Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetini afvetdi, onun için oynuyoruz, der.

Allah Teâlâ:

- Evet, Cebrâil doğru söylüyor, Ben Muhammed'in ümmetini bağışladım ve onlar için gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatır ve hayâle gelmeyen ni'metler hazırladım, buyurur.

Nakledildiğine göre Marifet:

- Ya Rab, dünyayı aydınlatayım mı? diye sordu. Allah Teâlâ:

- Sen mü'minlerin gönlünü marifet nurunla aydınlat, buyurdu. Marifet:

- Mü'minlerin gönlü zayıftır, onları nasıl aydınlatabilirim? dedi.

Allah Teâlâ:

- Mü'minlerin gönlü, Benim nazargâhım, bakıp murakabe ettiğim yerdir. Sen onlara bak ve onları nurlandır, buyurdu. Marifet de mü'minlerin gönlüne bakarak onları nurlandırdı.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ imanı yarattığı vakit, îman:

- Ya Rab, beni kuvvetlendir, diye duâ etti.

Allah Teâlâ:

- Ben seni güzel ahlâk ve cömerdlikle kuvvetlendirdim, buyurdu.

Küfrü yarattığı vakit, o da aynı şekilde:

- Ya Rab, beni takviye et, dedi.

Allah Teâlâ:

- Seni de cimrilik, kötü huy ve fesadlıkla takviye ettim, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ:

- Ben, pâdişâhlar pâdişâhıyım, bütün pâdişâhların gönülleri Benim kudret elimdedir; dilediğim tarafa çeviririm. Bir kulumdan razı olduğum vakit, hükümdarının gönlünü ona karşı yumuşatırım ve ona iyi davranır. Razı olmadığım kuluma karşı da hükümdarının kalbini katılaştırırım ve ona karşı sert davranır. O da kendini unutarak hükümdara kul olmaya başlar. O halde Bana gelin ki, hükümdarların gönlünü size karşı yumuşatayım, buyurur..

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, peygamberlerden biri:

- Ya Rab, Sana itaat eden kullarına dünyayı zindan ederken, Seni tanımayan kâfirleri ni'metlere boğuyorsun, bunda ki hikmetin nedir? diye sorar.

Allah Teâlâ:

- Kul da Benim, dünyalık da Benimdir. Mü'min kulumu günahından sebeb dünyada cezalandırdığım gibi, günahı olmasa da âhirette derece alması için ona belâlar veririm. Kâfire gelince; ona da bütün iyiliklerinin karşılığını dünyada veririm, âhirette azâbdan başka bir sermayesi kalmaz, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Yahudiler, Resûl-i Ekrem'e:

- Ra'd nedir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- O, bulutları sevkeden bir melektir. Elinde ateşten bir kamçı vardır. Kamçıyı vurarak bulutları sevkeder. Ses, kamçının sesidir, buyurdu.

Müfessirlerin çoğuna göre, Ra'd bir meleğin adıdır. Bulutları sevkeder, ses de o meleğin sesidir. (Aslında Ra'd bulutun adıdır. Ateşten kamçı da o çatışmadan meydana gelen şimşek olabilir.

Ses de bu çarpışmadan meydana gelen gürültüdür. Bunları da bir melek sevk u idare edebilir).

Allah Teâlâ buyuruyor ki: **«Eğer Benim kullarım. Bana gereği gibi kullukta bulunsalar, onlara lâzım olan rahmetimi, onlar uykuda iken verirdim ve gündüzleri böyle bulut ve gürültü ile karşılamazlardı»,** buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, bir genç günahtan uzaklaşıp ibâdete gittiği vakit, Allah Teâlâ:

- Ey melekler, bakın, bu genç Benim rızam uğrunda şehvetini yenmiş ve Bana kulluğa yönelmiştir. O, Benim katımda aynı melekler gibidir, buyurdu.

İhtiyar ve yaşlılara gelince, Allah Teâlâ akşam ve sabah bunlara bakarak:

- Ey saçı sakalı ağarmış, kemikleri zayıflamış, beli bükülmüş pîr, artık Bana gelmen yaklaştı. Ben sana azâb etmek için senin ak sakalından utanırım. Sen de Benden utan da kendine gel, buyurur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor:

Bir gün Resûl-i Ekrem, Ümmü Seleme'nin evinde otururken ziyaretine gitmiştim. Baktım ki Hz. Ali de orada onunla sohbet ediyor. Bu sırada Bilâl-i Habeşî de geldi. Resûl-i Ekrem onu görünce ağladı, biz de ağladık.

Hz. Ali:

- Ya Resûlâllah, niçin ağladın? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Eğer ümmetim, müezzinlerin ne dediklerini bilseler yerlerinde duramaz, mescide koşarlardı, buyurdu.

Hz. Ali:

- Ne derler ya Resûlâllah? diye sordu. Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«- Müezzin, «Allahü Ekber, Allahü Ekber» dediği vakit, Allah Teâlâ:

- Ey mü'minler, namaz borçtur, işinizi bırakın ve namaza gelin, buyurur. Müezzin, **«Eşhedü enlâ ilahe illallah»** dediği vakit, Allah Teâlâ:

- Ben bu kelimeyi ihtiyar ettiğime yer ve gökler şâhid-dir, buyurur. Müezzin, **«Eşhedü enne Muhammeden Resûlüllah»** dediği vakit, Allah Teâlâ:

- Bütün peygamberler, Muhammed'in son peygamber olduğuna şâhiddirler, buyurur. Müezzin, **«Hayye alessalâh»** dediği vakit, Allah Teâlâ:

- Şeriatı ben nasbettim, siz de onu ayakta tutun, buyurur. Müezzin, **«Hayye alelfelâh»** dediği vakit, Allah Teâlâ:

- Benim rahmetime girin de verdiğim mükâfatları görün, buyurur. Müezzin, **«Allahü Ekber, Allahü Ekber»** dediği vakit, Allah Teâlâ:

- Artık bundan sonra namazı kılmadan çalışmak verimsizdir, buyurur. Müezzin, **«Lâ ilahe illallah»** dediği vakit, Allah Teâlâ:

- Bu emâneti kabul ediniz. O halde kalkın namazınızı kılın, buyurur».

ÖLÜM MELEKLERİ

Beğavi tefsirinde, İbni Abbâs (radıyallahu anh)'dan anlattığına göre, bir insanın iki nefesi vardır, birine can derler ki ölüm ânında gider ve hayat da o nefes ile sona erer. Diğerine de temiz nefes

derler. Bu nefes de uyku ile gider, fakat hayat nefesi ile teneffüs eder. Diğer bâzılarına göre, insanın bir nefes, bir de ruhu vardır. Uyuduğu vakit nefes gider ruhu kalır, öldüğü vakit her ikisi de gider.

Hz. Ali'den rivayet edildiğine göre, insan uyuduğu vakitte ruh gider fakat şua'ı yerinde kalır, bunun için rü'ya görür, uyandığı vakit ruh yerine gelir.

Ebû'l-Leys tefsirinde anlattığına göre, Resûl-i Ekrem: **«İnsan uyuduğu vakit ruhu hareketsiz kalır. İnsan yere düşer, bunun yanında ruhun şua'ı göklere çekilir»** buyurmuştur. Buna benzer birçok rivayetler vardır, doğrusunu Allah bilir. Gerçek âlimler, **«Nefs-i hayvani ölür, fakat ruh-i insanî ölmez, çıkıp gider»** demişlerdir.

İmâm Râzî diyor ki: Allah Teâlâ: **«Her nefis ölümü tadacaktır»,** buyurmuştur. Buradaki **«nefis»**'den murad bedendir. Nitekim Allah Teâlâ diğer bir âyette:

اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِى لَمْ تَمُتْ فِى مَنَامِهَا ۚ

«Allah, nefislerin ölümleri ânında, ölmeyeceklerin de uykuları esnasında ruhlarını alır»[150], buyurmuştur ki, bu nefis'den murad, ruhtur. Gerçeği ancak Allah bilir.

İmâm Gazâlî: «Ölümün hakikatinde ihtilâf edilmiştir. Hattâ bâzılarına göre, **«Ölen artık yok olmuştur. Ona haşir neşir diye bir şey yoktur»** demişlerdir ki, bunlar Allah'a inanmayan kâfirlerdir. Diğer bâzılarına göre, **«Ölenler yok olmuşlardır. Artık bir daha dirilip haşir yerine gelinceye kadar mezarda onlara azâb yoktur»** derler. Bu da zayıf bir görüştür. Diğer bâzıları, **«Ruh ölmez, mükâfat ve mücâzat bedene**

150 Zümer: 42

değil, ruhadır. Bir daha bedene geri dönmez» derler ki, bu da bâtıl ve küfürdür. Gerçek olan şudur ki, ölüm demek, ruhun bedenden ayrılması demektir. Beden ölür, ruh ölmez, mahşer zamanına kadar mükâfat ve mücazâtı görür. Mahşerde meydana gelecek aynı cesede girer ve hesabını verir. Bunlar, kesin hükümlerdir. Hayatı bilmeyen, ölümü de bilmez. Hayatı bilmek, ruhu da bilmekledir. Halbuki Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'ine ruh hakkında konuşma yetkisi vermemiş ve soranlara:

قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي

«De ki ruh Rabbimin emrindendir»[151], buyurdu. Bunun için din âlimleri de ruhdan bahsetmemişlerdir.

FASIL

Azrâil (aleyhisselâm)'ın dört yüzü vardır. Bir yüzü ateştendir, onunla kâfirlerin canını alır. Bir yüzü zulmettendir, onunla münafıkların canını alır. Bir yüzü ettendir, onunla mü'minlerin ruhlarını alır. Bir yüzü de nurdandır, onunla peygamberlerin ve sıddîkların ruhlarını alır.

Ayrıca Azrail (aleyhisselâm)'ın pek çok yardımcıları vardır. Bunların bir kısmı rahmet ve bir kısmı da azâb melekleridir. Mü'minin canını aldığı vakit onu rahmet meleklerine, kâfirin canını aldığı vakit onu da azâb meleklerine teslim eder.

Beğavî tefsirinde anlattığına göre Azrail (aleyhisselâm) yer ile gök arasında yüksekçe bir yerde durur. Yardımcıları, insanların canlarını boğazlarına kadar götürür ve oradan sonrasını kendisi alır.

151 İsrâ; 85

Muâz ibni Cebel (radıyallahu anh) diyor ki, Azrail (aleyhisselâm)'ın bir harbesi, süngüsü vardır. Doğudan batıya kadar uzanır ve onunla vurarak Canları alır.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«- Azrail (aleyhisselâm) iyi bir insanın canını alacağı zaman:

- Ey huzur içinde olan can, gel çık, Allah'ın lûtfu ve Cennetin nimetleri senindir, der ve ol canı alarak Allah Teâlâ'nın emrettiği yere götürür».

Abdullah ibni Ömer (radıyallahu anh)'ın rivayetinde bir mü'min öleceği vakit, Allah Teâlâ Cennetten armağanlarla ona iki melek gönderir.

Melekler:

- Huzur içinde olan can, gel çık, Allah Teâlâ'nın lûtfu ve Cennetin nimetleri senindir. Allah senden razı oldu, derler. O da hemen çıkar ve etrafına misk gibi kokular saçar. Gök kapıları açılır ve bütün melekler onun için afv dileyerek Allah'ın huzuruna götürürler. Bu ruh secdeye kapanır. Sonra Allah Teâlâ, Mîkâil (aleyhisselâm)'a:

«- Bu kulumu mü'minlerin ruhlarının arasına götür. Mezarını yetmiş arşın eninde ve boyunda genişlet. Ezberinde Kur'ân varsa, zâten Kur'ân'ın nuru ona yeter, yoksa gönlüne ve göğsüne güneş gibi bir nur koyun. O, «Lâ ilahe illallah. Muhammedün Resûlüllah» dediği için mezarında âdeta Firdevs Cennetinde imiş gibi uyusun. Kıyamet Günü onu uyandıracağınız vakit bir damadı zifaf gecesi uykusundan uyandırır gibi en samimi bir şekilde uyandırın», buyurur.

Ölen kâfir ise azâb melekleri:

- Ey ruh, Cehennem ve ebedî azâb senindir, zira senin Rabbin sana gazab etti ve sana azâb eder, derler.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, Allah Teâlâ, Arş-ı A'zam'ın altında bir ağaç yarattı. Ağacın, bütün kullar sayısınca yaprağı vardır. Birisinin ölümüne kırk gün kala ağaçtan yaprağı düşer. Azrail (aleyhisselâm) da bu yapraktan kimin öleceğini bilir. Yardımcılarına emreder ve zamanı gelince o adamın canını alırlar.

Resûl-i Ekrem:

«- Kişinin canı çıktığı zaman gözü ona takılır, gözünden perde kalkar, melekleri, Cenneti ve Cehennemi görür», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Ölü taşınırken ruhu tabutun etrafında döner ve: «Ey aile efradım, ey komşularım, sakın dünya benimle oynadığı ve beni aldattığı gibi, sizinle de oynayıp aldatmasın. Ben helâl, haram demeden topladım ve size bırakarak ayrıldım. Şimdi ben hesabını verip azabını çekeceğim, siz de benim gibi yapmayın» der, buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Hz. Âişe'nin rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Allah'a ulaşmayı -ölümü- seveni Allah da sever, ölümü sevmeyeni Allah da sevmez, buyurmuştur.

Hz. Âişe:

- Ölümü kim sever? ya Resûlâllah, ölüm hiç sevilir mi? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

«- Öyle söyleme, bizim dediğimiz, sağlam halinde İken ölümü sevmek değil, ölüm ânında ölümü sevmek veya sevmemektir. Çünkü ölüm ânında mü'min ise

Cennetteki yerini görür, melekler ona Allah'ın rahmetini müjdelerler. O da bir an önce oraya ulaşmak için ölümü sever. Kâfir ise o anda Cehennemdeki yerini görür, azâb melekleri onu Allah'ın azabı ile korkuturlar. O da kat'iyyen ölmek istemez, işte ölümü sevmek ve sevmemek böyle olur», buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

- Ölümün acısı, ikiyüz kılıç darbesinden daha şiddetlidir, buyurmuştur.

İbni Mes'ûd (radıyallahu anh) diyor ki, Resûl-i Ekrem'e:

- Ya Resûlâllah, bir ölü mezara konduğu vakit yanına ilk olarak kim gelir? diye sordum.

Resûl-i Ekrem:

- İlk olarak sorgu melekleri gelir. Şayet ölü mü'min ise nurlu olarak gelirler. Ölü kâfir ise onlara kara surette gelir ve gök gürültüsü gibi konuşurlar. Nefesleri de sert rüzgâr gibidir. Bunlar mezara girer. (Bunların sorularına cevap verecek şekilde) can bedene temas eder. ölü bunlardan son derece korkar.

Bunlar:

- Rabbin kim? Hangi dindensin ve peygamberin kimdir? diye sorarlar.

Allah Teâlâ buyurur ki:

- Şayet doğru cevap verip, «Rabbim Allah, dinim İslâm dini, Peygamberim Muhammed (aleyhisselâm) derse, mezarı kubbeli bir ev hâline getirilir ve Cennete doğru iki pencere açılır. Altına ipek döşek serilir, Cennet kokuları getirilir ve ameli güzel bir surette kendisine arkadaş olur. Mezarı nur ile dolar. Sonra melekler onun ruhunu alıp Cennetteki yerine getirirler. Şayet bu ölü

münafık veya kâfir ise, tabiî sorulara cevap veremez. Mezar onu öyle sıkıştırır ki, kemikleri birbirine geçer, Cehenneme kadar mezarında azâb olur», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ'nın yüz rahmeti vardır. Bunun yalnız birini dünyadaki canlılara taksim etti, diğer doksan dokuz rahmetini âhirete alıkoydu. Kıyamet Günü mü'min kullarını o rahmetle koruyacaktır», buyurmuştur.

İmâm Gazâlî diyor ki: «Kâfirlere ve mü'minlere bâzı âsilerine kabir azabı olduğunda âlimler ittifak etmiş, nasıl olacağında ihtilâf etmişlerdir. En doğrusu, keyfiyyetini Allah'ın bilmesidir.

Küçüklere mezarda soru var mıdır yok mudur? ihtilâfı da mevcuttur. Allah Teâlâ'nın ilhamiyle onlar da cevap verirler.

İmâm A'zam'a:

- Kabir azabına delil nedir? diye sorduklarında, O:

وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ

«Zulmedenlere, şüphesiz bundan başka da azâb vardır»[152], âyetini okudu.

Yine rivayet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Kabir azabı üç şeyden olur: İdrar bulaşmasından (yâni küçük abdestini yaptığı vakit temizliğe dikkat etmeyip sidik bulaşmasından), gıybetten ve nemimeden, yani söz gezdirmeden buyurmuştur.

Âlimler diyor ki; Allah Teâlâ'nın afvetmediği günahkâr ölür, mezarında Cum'a gününe kadar azâb edilir, Cum'a günü azâb kesilir; kıyamette Allah Teâlâ dilerse azâb eder, dilerse afveder.

152 Tûr: 47

RUHLARIN MAKAMI

Ebû Bekr-i Râzî'ye; **«öldükten sonra ruhlar nereye giderler?»** diye sordular.

O da:

- Sekize bölünürler; peygamberlerin ruhları Adn Cennetine, âlimlerin ruhları Firdevs Cennetine, mutlu (saîd) olanların ruhları İlliyyîn makamına, şehidlerin ruhları kuşlar gibi Cennete uçarlar, sonra Arş'ın altındaki altın kandillerine giderler. Günahkâr mü'minlerin ruhları havada askıda, mü'min çocuklarının ruhları Cennet'te miskten bir dağda, münafıkların ruhları mezarda cesedleri ile azâbda, kâfirlerin ruhları bedenleri ile Cehennem'de olur, diye cevap vermiştir.

Nakledildiğine göre, bir mü'min ölüp mezarına konduktan ve herkes başından dağıldıktan sonra, Allah Teâlâ:

«- Ey kulum, baksana, herkes seni bırakıp gitti, fakat korkma, Ben seninle beraberim», buyurur.

Resûl-i Ekrem: «Günahlarından arınmış mü'min bir kul öldüğü vakit Allah Teâlâ meleklere buyurur ki:

- Gidin kulumun başı ucunda durun, rahmetimi üzerine saçın, mağfiret döşeğini altına döşeyin, rahmet yastığını başının altına koyun, mağfiret altında dursun, başı ucunda keramet tacı bulunsun, ölümünü günahına keffâret edin. Ben ona rahmet ettim, siz şâhid olun», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- «Ölecek olan kimse, Cennet'lik ise Cennet'teki yerini, Cehennem'lik ise Cehennemdeki yerini görmeden ölmez», buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem: «Gerçekten şehid olmak İsteyene Allah Teâlâ, isterse kâfir elinde olsun isterse başka vesile ile olsun, ona şehâdet mertebesi verir», buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

- Kefensiz kalan Müslüman ölülere Allah Teâlâ kâfur, zencefil ve selsebil sularında yıkanmış Cennet'ten kefen gönderir, buyurmuştur.

Zehretü'r-Riyâz'da anlatıldığına göre, gurbet elinde kimsesiz olarak ölüm döşeğine yatan mü'minin gönlünü hoş edip garibliğini gidermek için, Allah Teâlâ meleklere; «Anası, babası ve çocukları suretlerine girerek baş ucunda oturun», buyurur. Hasta onları görünce sevinir ve rahatlık içinde can verir. Onlar cenazenin peşinden gider, kıyamete kadar mezarı başında bekler ve onun için duâ ederler.

Ayrıca Allah Teâlâ mezarına da bir melek gönderir ve buyurur ki:

- Ey kulum, korkma, dünyaya ilk geldiğin ve elinden hiç bir şey gelmediği sırada ana ve babanın yanında yine Benim konuğum idin, şimdi yine Benim konuğum oldun, Cennet'te Rıdvan'in konuğu olacaksın. Dostlarından uzak kaldınsa da. Ben sana ikram ederim, buyurur.

Bunları gören bu garip adam:

- Keşke benim aile efradım, Allah Teâlâ'nın bana bahşettiği bu kerametleri bileydiler, der.

Ebû Umâme el-Bâhilî'nin anlattığına göre, Resûl-i Ekrem:

- Hastalığı sebebiyle bazı amellerini yapamayan kişi hakkında Allah Teâlâ ona, sağlığında yaptığı amelin daha iyisini yazın, çünkü hasta olmasa onları yapacaktı, buyurur», dedi.

Nakledildiğine göre, bir kişi hastalandığı vakit Allah Teâlâ ona dört melek gönderir. Birisine; **«Kuvvetini al, zayıf olsun»,** diğerine; **«Ağzının tadını al, yediğinin zevkine varmasın»,** diğerine de; **«Bunun günahını al»,** dördüncüsüne de; **«Benzini soldur»,** diye emreder. Her melek aldığını iade eder, yalnız günahlarını alan melek secdeye kapanarak:

- Ya Rab, ben aldığımı geri veremem, der.

Allah Teâlâ:

- Evet, bu Benim şanıma yakışmaz, buyurur ve meleğe bu günahları denize atmasını emreder. Bu günahlardan bir timsah yaratır. Bu kişi bu hâlinde ölürse günahlardan arınmış olarak Allah'ın huzuruna çıkar.

Resûl-i Ekrem'den rivayet edildiğine göre, Allah Teâlâ, Azrail (aleyhisselâm)'a:

- Kullarımın canını alırken hiç acıdığın kimse olmuş mudur? diye sorar.

Azrail (aleyhisselâm):

- Evet, ya Rab, iki kişiye çok acıdım. Bunlardan birisi, anasının babasının canını aldığım halde çölde tek başına kalan memedeki bir çocuk, diğeri de canını aldığım âdil bir hükümdardır. Onun da adaletinden sebeb canını aldığıma çok acıdım, dedi.

Allah Teâlâ:

- İşte senin, adaletinden sebep canını aldığına üzüldüğün hükümdar, o çölde kimsesiz olarak kalan memedeki çocuktur. Onu Ben korudum ve hükümdar ettim, buyurdu.

Nakledildiğine göre, İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki: «Allah Teâlâ ölümü güzel bir koç suretinde yaratmıştır. Bu koçun kokusu kime ulaşırsa hastalanıp ölür. Hayatı da güzel bir at suretinde yaratmıştır. Bunun kokusu da kime ulaşırsa hemen

canlanır. Bu at'ı Cebrâil (aleyhisselâm) çeker ve üzerine peygamberler biner. Buna, Feresü'l-Hayat derler.

Şayet, Nekir ve Münker iki melektir, bunlar aynı anda ölen binlerce ölünün sorularına nasıl yetişirler? dersen, derim ki, aynen Cebrâil ve Azrail (aleyhisselâm)'ın bir anda muhtelif yerlere ulaşması gibidir.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ, Arş'ı tavaf eden bir melek yaratmıştır. Bu melek yaradılalıberi Kelime-i Tevhîd'e başlamış ve **« Lâ ilahe»** deyip uzatmıştır. Ne vakit sonuna gelip **«İllallah»** derse -kıyamet de kopar. Demek oluyor ki dünyanın ömrü bir meleğin nefesi kadardır. Baki, yalnız Allah'tır.

DÖRDÜNCÜ BAB

Kıyamet Günü Allah Teâlâ'nın Hitapları Beyânındadır

Allah Teâlâ:

لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۝١ وَلَآ أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ

«Kıyamet Günü'ne yemin ederim ve nedamet çeken nefse yemin ederim»[153], buyurmuş ve kıyameti haber vermiştir.

Ey ilâhî sırların isteklisi, iyi bil ki, Nefs-i Levvâme demek, Kıyamet Günü, dünyada yaptıklarına pişman olup kendi kendini yeren insan demektir. Dünyada iyilik etmiş olsa da, biraz daha fazlasını yapabileceği için yine niçin yapmadım diye üzülecektir. Sakın öldükten sonra dirileceğinden kuşkulanma, zira Allah Teâlâ:

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُۥ

«İnsan, kemiklerini bir araya toplayamayız mı sanıyor?»[154], buyurmuştur. Yâni bütün yaratıklar öldükten, uzuvları çürüyüp parçalanarak toprağa karıştıktan ve rüzgâr da bu toprağı sağa sola savurduktan sonra bunlar bir daha bir araya

153 Kıyame: 1-2
154 Kıyame: 3

nasıl gelip de dirilir? deme. Onları yoktan vâr eden Allah, vâr edip yok ettikten sonra tekrar vâr eder, bu ilkinden daha kolaydır.

Allah Teâlâ **«Yok»**u var ve **«Var»**ı yok etmeye, diriyi öldürüp, ölüyü diriltmeye kaadirdir. Bizzat Allah Teâlâ peygamberleri aracılığı ile bunu bütün insanlara duyurdu ve Kıyamet Günü'nde bütün canlıları yaratıp mahşer yerinde bir araya toplayacağını haber verdi. O güne Cem'-toplanma -ceza, hesap ve arasât günü derler. Hiç yoktan vâr eden Allah Teâlâ, yok ettikten sonra yine vâr edemez mi?

Nitekim âyet-i celîlede:

كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُۥ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ

«Yaratmaya ilk başladığımız gibi -katımızdan verilmiş bir söz olarak- yine onu iade edeceğiz»[155], buyurulmuştur.

Hulasa; en kıymetli sermayen olan ömrünü boşa geçirme. Faydalı bilgi, sâlih ve iyi amellerle kendini olgunlaştır. Faydalı ilim bir temel, sâlih ameller de bu temel üzerine kurulan inşaattır. Bunların ikisi bir arada bulunur. Nerede yararlı ilim varsa orada sâlih amel vardır; nerede sâlih amel varsa orada faydalı ilim vardır, demektir. Bunu böylece anladıktan sonra, şimdi sana, büyük kıyametten, Tâmme-i Kübrâ'dan bahsedeyim. Ayrıca selâmet ile sevap, melâmet ile ikba nasıl olur? Kimlere nimetten sorulur ve kimler azâbdan kurtulur? Bunları anlatayım. Sen bunlara inanmış ve bunları düşünmüş isen, ciddiyetle mücâhede eyle ki, kemâle erip kurtulasın. Mebde've me'adda dünyaya gelip âhirette dirildiğinde saîdlerden, iyilerden olup şakilerden -kötülerden- olmayasın.

155 El-Enbiya: 104

Nitekim Allah Teâlâ:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

«Bize itaat uğrunda mücâhede edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı göstereriz. Muhakkak ki Allah iyilik yapanlarla beraberdir»[156], buyurmuştur.

Bilmiş ol ki, kıyameti iki bölüme ayırdım. Birinci bölüm, ilmi hükümlerdir ki, hayat ondadır. İkinci bölüm hilmî hükümlerdir ki, kurtuluş ondadır.

İLMÎ HÜKÜMLER BÖLÜMÜ

İnsanın ilim sahibi olması Allah'ın hidâyetine bağlıdır. Hidâyet, amelin sonucu olduğu gibi, amel de hidâyet iledir. Bunun için mücâhede makamında çalışıp çabalamak, ibâdet yerinde cismi terk etmek, gaye uğrunda nefsi feda etmek, müşahede ile kalbi uyandırmak ve ruhu ihya etmek gerektir. Biz, dünyada olduğumuz sürece ebedî mutluluğu te'min edemeyiz.

Nitekim Allah Teâlâ:

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ

«Yaptıklarına karşılık onlar için saklanan göz aydınlığını (müjdeyi) **kimse bilmez»**[157], buyurmuştur.

Âhiretin zevkini nefis değil, ancak akıl bilir. Ne yazık ki çoklarının aklı da bunu anlamaktan âcizdir. Çünkü âhiret ancak iki şey iledir. Birincisi, öldükten sonra bu âlemi müşahede etmekledir.

156 Ankebût: 69
157 Secde: 17

İkincisi de, nefsin hastalıklarından kurtulmakladır. İnsanoğlu devamlı olarak bu âlemde misafirdir. Yolculuğunun başlangıcı kabirden olmakla beraber, sonu ya Cennet veya Cehennemdir. Yolculuğunun müddet ve mesafesi, ömrüdür. Aylar, yıllar, geceler, gündüzler, nefisler, gençlik ve ihtiyarlıklar durak yerleridir. Bu yolculuktan istifade, Allah'a ulaşmaktır. Aksi istikamet ise zarardır, bundan Allah'a sığınırız. Bu yolculukta insan dört merhale kat'eder. Birincisi, babasının beli, ikincisi annesinin rahmi, üçüncüsü dünyaya gelişi ve dördüncüsü de Arasat'a sevkedilişidir. Bütün bu yolculuklarda insanoğlunun iki hâli vardır. Biri, bu dünyada misafir ve iğreti olarak bulunmak, diğeri de âhirette ebedî kalmaktır, ölüm ise dostu dostuna ulaştıran bir köprüdür.

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Üç şey günâha keffâret, üç nesne üstün derecelere sebeb ve üç şey de kurtuluş vesilesidir. Ayrıca üç şey de insanı helake götürür. Günâha keffâret olan üç şey, soğuk su ile abdest almak, namazı kıldıktan sonra ikinci namaza hazırlanmak ve cemaate devam etmektir. Üstün derecelere sebeb olan üç şey, yemek yedirmek, selâm vermek ve gece namaz kılmaktır. Kurtuluş vesilesi olan üç şey, hiddet ânında adalet, zenginlik ve yoksulluktan sabır, gizli ve aşikâre Allah Teâlâ'dan korkmaktır. İnsanı tehlikeye sürükleyen üç şey de, yalan söylemek, haram yemek ve dünyayı sevmektir», buyurdu.

Resûl-i Ekrem bir hutbesinde:

- Ne mutlu o kimseye ki, kendi kusurları ile meşgul olup başkasının kusurlarını görmez, nafakasını helâlden temin eder, ilim ehliyle düşüp kalkar, kendini hakir görür ve halk ile iyi geçinir, buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Âhireti bırakıp yalnız dünya ile meşgul olmayın. Nefsinize uymayın. İmanınızı günahlar ile kapamayın. Hesaba çekilmeden kendi muhasebenizi yapın ve azaba uğramadan hidâyete gelin, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Dünyaya gelen, bir ağaç gölgesinde bir süre dinlendikten sonra yine atına binip yoluna devam edecek olan bir yolcuya benzer. O yolcu bir saat dinlenmekle ne kadar istirahat edebilir? İşte dünya da böyledir, buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, âlimlerden birisi Resûl-i Ekrem'i rü'yasında görmüş ve:

- Ey Allah'ın Resulü, sen, **«Hûd sûresi beni kocalttı»,** buyurdun, bu sûrenin nesi sizi kocalttı? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ إِنَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

«Ey Muhammed, emrolunduğun gibi doğru hareket et; beraberinde bulunan, putperestliğe tevbe etmiş kimseler de doğru hareket etsinler. Aşırı gitmeyin, doğrusu Allah yaptıklarınızı bilir»[158], âyeti kocalttı, buyurdu.

İşte şu açıklamalarımdan Cennetlinin kim olabileceğini ve bunların nişanlarını öğrenmiş oldun. Şimdi iyi bil ki, istikamet olmadan insan bu iyi vasıflara sahib olamaz. Buna göre istikameti bilmek gerekir. İstikamet, bütün uzuvların, şeriatın emrettiği işlerde kullanılmasıdır. Buna işaret etmek üzere Resûl-i Ekrem:

158 Hûd: 112

- İmanınız müstakim olmaz, diliniz müstakim olmadıkça; diliniz doğrulmaz, ameliniz müstakim ve Allah rızasına uygun olmadıkça, buyurdu.

Ben rü'yamda:

- İstikametin nişanı nedir? diye Resûl-i Ekrem'den sordum.

Resûl-i Ekrem:

«- Aldatıcı olan bu dünyadan el çekip ebedi olan âhirete yönelmek, gelmeden önce ölüme hazırlanmaktır», buyurdu. Sonra da:

فَوَيْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ ۚ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

«Kalbleri Allah'ı anmak hususunda katılaşmış olanlara yazıklar olsun, onlar apaçık dalâlet içindedirler»[159], âyet-i celîlesini okudu, dedi.

Nakledildiğine göre, istikamet edip edemediği korkusundan Hz. Ebû Bekir bir arada uçan kuşları görünce, **«Keşke ben de kuş olaydım»** demiştir.

Hz. Ömer de, Kur'ân-ı Kerîm'in vaîd âyetlerini duyduğu vakit bayılıp düşer ve **«Keşke sokağa atılmış değersiz bir kerpiç parçası olaydım»** derdi. Hattâ göz yaşları yüzünde iz bırakırdı.

Hz. Osman da, **«Keşke daha dirilmeden ölüp yok olaydım»,** demişti.

Hz. Ali ise, **«Anam beni doğurmayaydı»** diye temenni etmiştir.

Hattâ bizzat Resûl-i Ekrem:

- Ne olaydı Muhammed'in Rabbi, Muhammed'i hiç yaratmayaydı, demiştir. İşte bilenlerin hâli böyledir. Onlar en çok korkanlardır.

159 Zümer: 22

Nitekim âyeti celîlede:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَٰؤُا

قصر

«Kulları içinde Allah'tan ancak âlimler korkar»[160], buyurulmuştur. İşte bu korkulardan sebep peygamberler ve gerçek âlimler dünyadan el ve eteklerini çekmişlerdir.

Burada şunu bilmek gerekir ki, kişinin sonunun hayır olması, Allah'a îman edip Resulüne uyması iledir. Akıbetinin tehlikeli olması da iki sebebledir. Biri, kendisindeki inanç zayıflığı ile dünyayı sevmesinden, şeytan faydalanarak ona daha da şübheler arzederek îmanını zayıflatmak, diğeri de bâtıl inançları ile ölüm ânında onu şübheye sokarak îmanını daha da zayıflatmakladır.

Şayet, bunlardan kurtuluş nasıl olur? diye sorulursa, cevabında deriz ki, kurtuluşun gerçek sebebi, Allah'ın fazlıdır.

Nitekim Allah Teâlâ:

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا

«Allah'ın size lütuf ve merhameti bulunmasaydı, hiçbiriniz ebediyyen temize çıkamazdı»[161], buyurmuştur.

Bunun yanında zahir sebebler de vardır ki, onlar da üçtür. Bunların birincisi, olgun akıl, ikincisi, yararlı ilim, üçüncüsü de tam marifettir. Yararlı ilim, Allah'a giden yolu gösteren ilimdir, zira kişi ilmiyle Allah'a ulaşır. Çünkü ilim olmasa amel de olamaz. Tam marifet, gönül sırından melekût âlemine bir pencerenin açılmasıdır. İşte gerçek îman ve açık keşif bu marifet sayesindedir. Gizli küfürden de kurtuluş, yine bu sayededir. Gizli küfür,

160 Fatır: 28
161 En-Nûr: 21

zayıf inançtır. Olgun itikad, dünyanın âdî ve hayvani zevklerinden sıyrılıp baki olan âhiretin zevki ile meşgul olmaktır. Allah Teâlâ kullarını boşuna değil, tavsiye, ibâdet ve marifet için yaratmıştır.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

«Sizi boşuna yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?»[162], buyurulmuştur.

Demek ki Allah Teâlâ'nın rızâsı, kullarının O'na ibâdetine bağlıdır.

Şurayı da bilmelidir ki, insanların isyan etmeleri, nefislerinin zevklerine düşkünlüklerindendir. Dünya ile meşgul olup, dinini dünya için harcamak, padişah sarayları gibi apartmanlar dikmek, halkın çoğunluğunun fâsık olması, riya ile amel etmek, âlimlere hürmet etmemek, bid'atlerin çoğalması, kıyamet alâmetlerindendir.

Resûl-i Ekrem bir mübarek sözünde:

- Kıyamete yakın âbid ve zâbidler çoğalır, fakat hepsi cahildir; âlimler çoğalır, fakat ilmiyle amel eden azalır. Bu zamanda gerçek derviş ve sâlihlerle yoksulların hâli perişandır, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«- Görünüşte âlim ve sözde akıllı olanların sözleri seni aldatmasın, zira onlar yaramaz âlimlerdir. Onlar süslü elbise giyme, nefis yemekleri yeme, Kisra ile Kayserler gibi yüksek yerlerde oturma hevesindedirler», işte bu gibi âlimlerle düşüp kalkma. Seni şu yedi şeyden ayırıp

162 El-Mü'minûn: 115

yedi şey'e götüren âlimlerle buluş. Bunlar şübheden yakîne, riyadan ihlâsa, dünyadan âhirete, kibirden tevazu'a, düşmanlıktan sevgiye, cehaletten ilme, zenginlikten dervişlik ve kanâate çekmektir. Zira âlimler Resûl-i Ekrem'in aynalarıdır. Resûl-i Ekrem'in yolunu bırakıp dünyaya dönerlerse artık onlardan sakınmak lâzımdır. Bu gibi âlimler, lâmba fitiline benzer, kendileri yanar başkasını aydınlatırlar.

Yine Resûl-i Ekrem:

- **Bir zaman gelecek ki, İslâmın resmi ve Kur'ân'ın ismi kalacaktır. Evleri mâmur fakat mescidleri cemaat yönünden harâb olacaktır**, buyurmuştur.

Bunlar nasıl olsunlar ki, âlimleri fâsık, kadıları zâlim, hatipleri riyakâr, hafızları şarlatan, şeyhleri câhil ve bid'at sahibleridir. Bunlar böyle olunca avam takımı da dünyaya aldanıp harama dalarlar. Böylece din ilmi elden gider. Bunların durumunu teker teker sana anlattım ve yine anlatayım.

Muâz ibni Cebel (radıyallahu anh) anlatıyor: Bir gece Resûl-i Ekrem Kâ'be'yi tavaf ediyordu.

Kendisine:

- Şer ve kötü insan kimdir? diye sordum. Resûl-i Ekrem:

- Şerden değil, hayırdan sor, buyurdular ve devamla:

- İnsanların kötüleri, kötü âlimlerdir, dediler. Yaramaz kaadılara gelince, Resûl-i Ekrem: **«Kaadılar üçtür; ikisi Cehennemlik, biri Cennetliktir. Cennetlik olan kaadı, ilmiyle amel edip adalet ile hükmedenidir. Cehennemlik olan iki kaadıdan biri câhil, diğeri de hükmünde zulmedendir»,** buyurmuştur. Nitekim diğer bir hadîsde: **«(Zâlim olanlar) Kıyamet Günü Müslümanların ayakları altında kalırlar»,** buyurulmuştur. Bunun için îmâm A'zam; **«Yılda bir kere**

bu gibi kaadıları seçip ayırmak lâzımdır. Yoksa cehalet ve zulümleri sebebiyle Cehenneme girerler», demiştir.

Yaramaz hatiblere gelince; bu gibiler hakkında Resûl-i Ekrem:

«- Mi'rac gecesinde dudakları ateşten makaslarla kesilen birtakım kimseler gördüm.

- Bunlar kimdir? diye Cebrâil'den sorduğumda,

- Bunlar ümmetinin bâzı hatibleridir; cemaate iyiliği öğüt verirken kendilerini unuturlar, halbuki kendileri biliyorlar, diye cevap verdi», buyurdu.

Yaramaz hafızlara gelince; bunlar hakkında Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«- Cehennemde öyle korkunç bir vadi var ki, Cehennem bile günde dört yönden Allah'a sığınır». Bu vadinin ne olduğunu sormaları üzerine Resûl-i Ekrem: **«Kur'ân'ı ve ilmi, riya ile okuyanlar»,** buyurdu.

Bid'atçilere gelince; bunlar azan ve azdıran kimselerdir. Bu gibiler hakkında Resûl-i Ekrem**: «Ümmetim sapıklık ve azgınlık üzerinde toplanmazlar»,** buyurdu ve **«Sapıklık ve azgınlıkta ittifak edenler benim ümmetim değildir»** demek istedi.

Kumandan, âmir ve hükümdarlara gelince; bâzı şeyhlerin tama'ına ve âlimlerin hırsına bakarak onlar da dünyalık peşine düşüp halka zulmetmeye başlarlar. İşte bu gibiler hakkında Resûl-i Ekrem**: «Benden sonra size bir dünya gelecek ki, ateş odunu yakıp yok ettiği gibi, o da îmanınızı yok edecektir»,** buyurmuştur.

Cahillere gelince; bunlar servet ve dünyalık ile süslenmekten başka bir şey bilmezler. Dünyanın aldatıcı süsleri ile meşgul

olarak kıymetli ömür sermayelerini boşa harcarlar. Bu gibiler hakkında Resûl-i Ekrem:

«- Bunlara selâm vermeyin, hastalarını ziyaret etmeyin ve cenazelerine katılmayın»[163], buyurmuştur.

İşte şaşılacak nokta, dünyaya değer verenlere uyarsak Cehennem ile azâb oluruz, bunlardan ayrılır tek kalırsak kötüler başımıza belâ olur, kendimizi onlardan kurtaramayız. Ey Rabbim, bizim yardımcımız ol ve bizi doğru yoldan ayırma. Bunun için âlimler, yalnız Kelâm ilmiyle Allah'ı bilmek isteyenler zındık, yalnız fıkıh ile O'nu arayanlar fâsık ve yalnız zühd ile aramaya kalkışanlar da bid'atçi olurlar. Ama bu üç ilmin tümü ile Allah'ı arayanlar ise emin oldular demişlerdir. Nice mürşidler var ki, yalnız kendi azgınlığı ile yetinmeyip halkı da azıtmıştır. Nice âlimler var ki, yalnız dünya bilgileri ile meşgul olmuşlardır. Âhirette kendilerine yarar sağlayacak olan yalnız Rabbani ilimler ve maârif-i îlâhiyye olduğunu bilememişlerdir. Dünyayı ve âhireti iyice düşünüp anlayabilenler ömürlerini her iki tarafa faydalı ilim ve sâlih amellerle geçirmişlerdir.

Resûl-i Ekrem:

- Ben sizin aranıza ay ile güneşi koydum, bunların aydınlığında gidenler yollarını sapıtmazlar, bunların aydınlığından istifade etmeyenler helak olurlar, buyurdu.

Ashâb:

- O güneş ile ay hangileridir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Güneş, Allah'ın Kitabı, ay da benim sünnetimdir, buyurdu.

Hz. Ali diyor ki:

163 Burada hadis-i şerif, müslümanları, böyle durumlara düşmemeleri hususunda bir ikaz mânasını taşımaktadır.

«Resûl-i Ekrem'e sünnetlerden sordum, o:

- Şeriat sözlerim, tarikat işlerim, hakikat hallerim, marifet sermâyem, akıl dinimin aslıdır. Hakkı sevmek benim inşaatım, şavk benim bineğim, zikir arkadaşım, Allah'a itimad hazinem, haşyet yoldaşım, ilim silâhım, sabır azığım, rıza ganimetim, fakirlik iftiharım, zühd san'atım, yakın kuvvetim, doğruluk kalbim, tâat ömrümün mahsûlü, gaza ahlâkımdır ve gözümün nuru, namazdır,» buyurdu.

MUHTELİF İTİKADLAR

Resûl-i Ekrem Efendimiz:

- Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı; yetmişi Cehennemlik, biri Cennetliktir. Hıristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrıldı; yetmiş biri Cehennemlik, biri Cennetliktir. Benim ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacak: yetmiş ikisi itikad yönünden Cehennemde azâb olacak, yalnız bir fırka kurtulacaktır, buyurdu.

- Bunlar, yâni kurtulacaklar kimlerdir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Ben ve benim ashabımın yolundan gidenlerdir, buyurdu.

Hevâ ve bid'at erbabı ayrıdır ve pek çok kollara ayrılırlar. Fakat asılları altıdır. Bunlar. Havâriç, Revâfiz, Kaderiyye, Cebriyye, Cehmiyye ve Mürci'e'dir. Bunların herbiri pek çok kollara ayrılır. Hepsi de yanlış itikadlarından ceza görürler. Tek kurtulan fırka, Fırka-i Naciye'dir. Bu da, Ehl-i Sünnet ve'l-cemaattir. Bunlar yalnız bir fırkadır.

HAVARİÇ: Bunlar Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin'in (Allah hepsinden razı olsun) küfrüne kaail olup, Ebû Bekir ve Ömer (radıyallahu anh)'i tasvib eder, **«Osman ve Ali'den değiliz»** derler.

RAFIZİLER: Ebû Bekir ve Ömer'e -hâşâ - kâfir derler.

KADERİYYE: Allah'ın kudretini reddeder, **«Her ne kadar Allah yaratsa bile kul fiilinin yaratıcısıdır»** derler.

CEBRİYYE: Kulun irâdesi olmadığına, yaptıklarını mecburî olarak yaptığına, kulun elinde hiçbir şey bulunmadığına, her şey'i Allah'ın yarattığına inanırlar.

CEHMİYYE: Bunlar da Kur'ân'ın mahlûk olduğuna, rahmet sıfatının muattal bulunduğuna, Allah adının hadis olması ile sözünün de hadis olmasına kaaildirler.

MÜRCİE: Bunlar da **«Kula borç olan, Allah'a imandır, iman ettikten sonra farz-ı ayın diye bir borç yoktur»** derler.

İşte bunların hepsi sapık fırkalardır. Allah Teâlâ'dan, gerçek anlamı ile İslâmiyette kalan zümreden olmamızı dileriz.

FIRKA-İ NACİYE

Fırka-i Naciye'ye gelince; bunlar bu gibi küfür, bid'at ve sapıklıklardan uzak kalan kimselerdir. Resûl-i Ekrem: «**Ben ve benim ashabımın gittiği yol ve bu yolu takip edenlerdir»**, buyurmuştur. Bunlar da Eş'arîye ve Mâtüridîye'dir. Hadîs âlimleri bunların bid'atlerden salim olduklarını söylerler. Bunlar, «Âlem hadis, yâni sonradan olmadır. Âlemin yaratıcısı birdir ve O'ndan başka yaratıcı yoktur. O'nun eşi, dengi ve benzeri yoktur. Kimseye muhtaç değildir, herkes O'na muhtaçtır. Her yönden tek'tir ve bakîdir. Her şey yok olacağı halde O vardır. Dilediğini yapar ve yaptığından sorumlu değildir. Kemâl sıfatları ile muttasıf, Celâl ve Cemâl nitelikleri ile nitelenmiştir. Zât ve sıfatı ebedîdir. Araz olmadığı gibi cevher de değildir. Mahdud ve ma'dud değil, varlığı kendindendir. Eşyayı îcad eden O'dur ve

kemâlâtın kaynağıdır. Garazı, hayıflanması ve haksızlığı yoktur. Bütün varlıklar O'nun fazlındandır. Peygamberleri aracılığı ile insanları doğru yola hidâyet eden ve bizatihi aranan şey'e ulaştıran da O'dur.» derler.

İLMİ HÜKÜMLER BÖLÜMÜ

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîm'de:

الٓمٓ ﴿١﴾ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ
بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ
بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُولٰٓئِكَ عَلٰى
هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

«Elif, Lam, Mim. Bu, doğruluğu şübhe götürmeyen ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yol gösteren kitabdır. Onlar, gayba inanırlar, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan yerli yerince sarf ederler. Ey Muhammed, onlar, sana indirilen kitaba da, senden önce indirilenlere de inanırlar; âhirete de yakînen yalnız onlar inanırlar. İşte Rablerinin yolunda olanlar ve saadete erişenler bunlardır»[164], buyurmuştur. «Elif, Lam, Mim» bu sûrenin başlangıcı ve bir adıdır. Şayet, îrabdan mahalli var mı? denirse, deriz ki, üç şekilde îrabdan mahalli vardır. Birincisi, mahallen merfû mübtedâ olmasıdır. Kasem için mecrûr ve mensub da olabilir. «Bu kitabdır - yâni -, bu kitap,

164 El-Bakara: 1-5

ezelde sana va'dettiğimiz kitabdır» veya «Diğer peygamberlere indirdiğim kitablarda sana İndirmeyi va'dettiğim kitabdır» demek olur. O kitabı ki, onda bütün ulûm ve ahkâmı bildirsem gerektir. Bu kitap, kendisinde şek ve şübhe olmayan kitabdır. **«Müttakîlere hidâyettir»,** buyurdu. **«Sapıklara hidâyettir»** buyurmadı, çünkü hidâyet sabredenlere verilir. Yoksa aslında Kur'ân, herkes için beyân ve hidâyettir. Ancak bu hidâyetten müttakîler yararlanabilirler. Müttakîler hidâyette olduklarına göre, «Müttakîlere hidâyettir» buyurmak, takvalarını daha da artırır, demektir.

Korunmak anlamında olan takvâ'nın terim olarak şeriattaki anlamı, cezaya uğramasına sebeb olan şeylerden insanın kendisini temizlemesi demektir. Nitekim Ubâde b. Abbâs: «Büyük ve küçük günahlardan sakınan müttakîdir» demiştir. Bizzat «Allah Teâlâ müttakîleri beyân etmek üzere:

«Onlar ki gaybe inanırlar» buyurdu, iman, ziyâde ve noksan -artık-eksik- kabul etmez. Zira îman, Resûl-i Ekrem'in Allah tarafından getirip haber verdiği her şe'ye inanmak ve îman etmek demektir. Bunların hepsine inanan mü'min, bir tanesine inanmayan ise mü'min değildir. Bunun için, yâni inanılması gereken şeylere inanmak, îman bakımından artıp eksilmediği gibi, şübhe de kabul etmez, hepsine kesin bir şekilde inanmak lâzım, işte bu bakımlardan îman artmaz ve eksilmez. İman ve İslâm kelimeleri bir anlamda kullanılır.

«İman artmaz ve eksilmez» diyorsun, halbuki Allah Teâlâ:

زَادَتْهُمْ إِيمَانًا

«İmanlarını artırdı»[165], buyuruyor, buna ne dersin?

165 Enfâl: 2

Cevabında deriz ki: O zaman henüz hükümler tamamlanmamış, yeni yeni hükümler konuyor, âyetler iniyordu. Onlar indikçe, onlara inanmakla îmanları da artıyordu ve bu, Resûl-i Ekrem devrine mahsustur. Ayrıca ziyâde ve noksanı kabul bakımından îman artıp eksilmezse de kuvvet ve za'fı, amel ile takviyesi bakımından değişebilir. Meselâ peygamberlerin îmanı ile diğerlerinin îmanı arasında bu bakımdan fark olabilir.

Nakledildiğine göre îman, emân -emniyetten- alınmadır. İnananlara mü'min derler. Başkalarını yalanlamaktan emin ettiği için Allah Teâlâ'nın bir adı da Mü'min'dir. Allah'a mü'min demek, inananları azâbdan emin kıldığı içindir. İman, küfrün karşılığıdır, yâni imam var, inkârı yok demektir. Küfür de dörde bölünür; küfr-i inkârî, küfr-i cuhûdî, küfr-i inâdî ve küfr-i nifâki'dir.

Küfr-i İnkârî, Allah Teâlâ'yı kalben ve de lisanen tanımayan ve bunu açıkça söyleyen demektir.

Küfr-i İnâdî, Allah Teâlâ'yı bildiği halde bile bile kasden inkâr edendir.

Küfr-i Cuhûdî, içinden Allah'ın varlığını bildiği halde bilerek diliyle inkâr edendir. Fir'avn'ın küfrü gibi.

Küfr-i Nifâkî, dili ile Allah'ı ikrar ettiği halde kalbi ile inkâr eden demektir, münafıklar gibi.

Hz. Ömer anlatıyor: Bir gün Resûl-i Ekrem ile oturuyordum.

Resûl-i Ekrem:

- En acîb îman kimin îmanıdır? diye benden sordu.

Ben:

- Meleklerin îmanı, diye cevap verdim.

Resûl-i Ekrem:

- Onlar gerçekleri biliyor, onların îmanı acîb olur mu? buyurdu.

Ben:

- Peygamberin îmanı, dedim.

Resûl-i Ekrem:

- Onlara da vahiy geliyor, onların da acîb değildir, buyurdu.

Ben:

- Ashabının îmanı acîbdir, dedim.

Resûl-i Ekrem:

- Onlar da benim sohbetimde bulunuyor ve beni görüyorlar, onlar için de şaşılacak bir şey yok, buyurdu.

Ben:

- Ya kimin îmanı acîbdir, ya Resûlâllah? diye sordum.

Resûl-i Ekrem:

- Beni görmedi, hattâ beni göreni de görmedi, buna rağmen bana inandı, işte onun îmanı acîbdir, buyurdu.

İşte müttakîler böylece gaybe îman ederler de **«Namazı ikaame eder, dosdoğru kılarlar ve onlara verdiğimiz rızıklardan infak eder, dağıtırlar»**. İbâdetin aslı ikidir; birisi bedenî ibâdettir, **«Namazı ikaame ederler»** buyurmakla buna; diğeri malî ibâdettir, **«Verdiğimiz rızıktan infak ederler»,** buyurmakla da buna işaret etmiştir. Aynı zamanda müttakîler:

«Âhirete de kesin olarak inananlardır, işte bunlar, Rablerinden hidâyet üzeredir ve felaha ulaşacaklar da bunlardır».

Bu niteliklere sahip olanlar Cehennemden kurtulmuş, Cenneti ve ebedî nimetleri kazanmışlardır.

Mü'minlerin vasıflarının, Resûl-i Ekrem'in Allah tarafından getirip haber verdiklerine inanmak, namaz kılmak, zekâtı

vermek, âhirete ve diğer kitablara kesinlikle inanmak olduğunu bildirdikten sonra şimdi de namazı bütün genişliği ile anlatalım, umulur ki yararlanırsınız.

Resûl-i Ekrem: «**Namazı kasden** (kaza etmemek üzere veya farziyyetini inkâr ederek) **terk eden kâfir olur**», buyurmuştur. İmâm Şafiî'ye göre kasden bir vakit namazı terkeden kâfir olur, onu, köpek öldürür gibi öldürmek gerektir. Şeyh Ekmelüddin de Meşârık şerhinde aynı görüşü öne sürmüştür. İmâm A'zam ise, namazı terk küfür değil, fakat küfre yakındır; namazı inkâr ise küfürdür, demiştir. İnkârın küfür olduğunda ittifak vardır.

Bir gün Hz. Ali, Resûl-i Ekrem'e:

- Bize namazın farzını, sünnetini, âdabını, kerahet ve hürmetini anlat da dinleyelim, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Namaz, Allah Teâlâ'nın razı ve meleklerin hoşnûd olacağı bir ibâdettir. Peygamberlerin sünneti ve marifetin nurudur, îmanın aslı ve duanın kabulüdür. Amellerin en üstünü ve rızkın bereketidir. Bedenin kuvveti ve ruhun nurudur. Ölüm meleği karşısında şefaatçidir. Kabirde nur, Münker ve Nekir sorularına cevabdır. Kıyamet Günü'nde sahibinin üzerinde gölge ve sırat köprüsünde yoldur. Kişi ile Cehennem arasında bir perdedir. Cennetin anahtarı ve Cennette başının tacıdır. Farziyyetini inkâr ederek namazı terkeden kâfirdir. Ne mutlu o kimseye ki, Allah'ı zikir onun gıdası, ölüm şerbeti, ünsiyyet etmek rahatı, Kur'ân azığı ve gece pazarı ola. Yine ne mutlu o kimseye ki, dünya ekeneği, âhiret harman yeri ola, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Namazı kasden terkeden kişiyi Allah Teâlâ seksen yıl Cehennemde yakar, buyurmuştur.

Necmüddin, tefsirinde der ki; namazın hey'eti, kişinin canının süfli âlemden kesilip ruhunun ulvî ve yüksek âlemlere çıkması, dünyevî, hayvani ve insanî bütün varlıklardan ayrılması demektir. İbâdet, ilm-i yakîn sahihlerinin, ubûdiyyet ve kulluk ise ilme'l-yakin ve ayne'l-yakînde yâni iyice bildiğini iyice görmek derecesine getirenlerindir. Ubûdet de hakka'l-yakîne erenlerindir.

Allah Teâlâ, Âdemoğlunu yarattığından beri namazı farz kılmıştır ki, namaz sayesinde Allah Teâlâ ile münâcâat hâsıl olsun.

Resûl-i Ekrem de peygamberlerin efendisi olarak gönderilip kendisine Kur'ân-ı Kerîm indirilmeye başlanınca, ona da: **«Namazı ikâme edin»** emri verildi ve Allah Teâlâ namazın nasıl kılınacağını ona bildirdi. Bu suretle namaz mü'minlerin mi'racı ve Allah Teâlâ ile münâcâat mahalli oldu.

Bilmiş ol ki, cemâatle namaz sünnet-i müekkededir. Nitekim Resûl-i Ekrem:

«**Cemâatle namaz, sünnet-i müekkededir. Bundan ancak, münafıklar ayrılır**», buyurmuştur. Özellikle imam, âlim ve müttakî bir zât olursa...

Nitekim Resûl-i Ekrem:

- Muttaki âlimin ardında namaz kılmak, peygamberin ardında kılmak gibidir», buyurmuştur. Cemâati terkeden bid'at sahibidir ve ameli makbul değildir. Allah korusun, onun son nefesinden korkulur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuşlardır:

«- Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek:

- Ey Muhammed, Allah Teâlâ sana selâm etti. Cemâati terk eden kimse Cennet kokusunu alamadığı gibi dünya ve ahirette mel'undur. Aynı zamanda cemâati terkeden kimsenin yüzüne güler yüzle bakan da Kâ'be'yi yıkmış

kadar günah kazanır. Cemâatle namaz kılmayı seven kimseye Allah Teâlâ ölüm meleğini peygamberlere gönderdiği gibi lûtufkâr ve mülayim olarak gönderir. Mezarım Cennet bahçelerinden bir bahçe hâline sokar ve mezarına Cennetten iki kapı açar, dedi».

Yine Resûl-i Ekrem:

- Beş vakit namazı cemâatle kılan kimseye Allah Teâlâ bin şehid sevabı verir, buyurmuştur.

Sahih hadîsde de şöyle vârid olmuştur: **«- Cemâatle namaz, tek başına kılınan namazdan yirmiyedi derece üstündür».** Yine Resûl-i Ekrem:

«- Bir kişi namazında **«Allahü Ekber»** dediği anda bütün geçmiş günahları bağışlanır.

Dediği vakit, vücudundaki kıllar sayısı kadar sevab alır. Fatiha sûresini okuduğu zaman bir hac sevabı kazanır. Rükû'a gidince bin altın sadaka vermiş gibi mükâfat alır**. «Sübhâne rabbiyel'azîm»** deyince gökten inen sevablar kadar mükâfat alır. deyince Allah Teâlâ ona rahmetle nazar eder. Secdeye varıp orada dediğinde, insanlar ve cinler sayısı kadar sevab alır. Tehıyyâta oturduğu vakit sabredenlerin sevabını alır. Selâm verdiği vakit Cennet kapıları onun için açılır ve hâzır olur. Zamanı gelince istediği kapıdan Cennete girer», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Namazın ilk vakti, Allah'ın razı olduğu vakit, namaz vaktinin ortası Allah'ın rahmetinin vakti, vaktin son cüz'ü ise Allah'ın afvetme vaktidir, buyurmuştur.

Şâfiîlerde, Allah'ın razı olduğu vakit olduğu için sabah namazını ilk vaktinde kılmak; Hanefîlerde, Allah'ın mağfireti olduğu yerde rızâsı da var gereğince, kolaylık mevcut olduğu, aynı

zamanda gece ve gündüz meleklerinin de hâzır bulunacakları vakit olduğu için, son vaktinde kılmak daha makbuldür.

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Kim ki ikindi namazını camide cemâatle kıldıktan sonra, mescidde bir miktar oturur ve bir mes'ele öğrenirse, Allah Teâlâ o kişinin bütün günahlarını bağışlar. Cennette yedi bu dünya büyüklüğünde bir şehir kendisine bahşeder, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Sabah namazını cemâatle kılan kimse, mezarından kalktığı vakit yüzü, ayın ondördü gibi parlak olur ve kendisine Cennetin yemek ve şerbetleri takdim edilir ve sonra Cennete girer. Akşam namazına cemâate devam eden kimse mezarından kalktığı vakit başı üzerinde bin saf melek bekler, onu izzet ve ikram ile alarak Allah Teâlâ'nın huzuruna iletirler. Yatsı namazını cemâatle kılan kimse, Kıyamet Günü peygamberler, şehidler ve sâlihlerle bir arada bulunur, buyurmuştur.

Diğer bir rivayette de şöyle buyurmuştur: **«- Sabah namazını cemâatle kılmaya devam eden kimseye, her derecesinin arası bir gök arası kadar geniş olmak üzere Adn Cennetinden elli derece verilir, öğle namazını cemâatle kılan kimseye Adn Cennetinden, her derecesinin arası yetmiş yıl genişliğinde elli derece verilir. İkindi namazını cemâatle kılan kimseye, İsmâil (aleyhisselâm)'ın evlâtlarından sekiz kişi azâd etmiş mükâfatı verilir. Akşam namazına cemâatle devam eden kimseye makbul bir hac sevabı verilir. Yatsı namazını cemaatle kılan kimseye de Kadir gecesi sevabı kadar sevab verilir».**

Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh)'nın anlattığına göre, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«- Müezzin, Allah'ın dâvetçisi, imam, Allah'ın nuru, namazın rükünleri Allah Teâlâ'nın sıfatları, Kur'ân ise Allah'ın kelâmıdır. Müezzin davet edince, «Varın Allah'ın nuruna girin, Allah'ın sıfatları üzere olun ve Allah Teâlâ'nın kelamını okuyup dinlemek suretiyle öğrenin» demiş olur».

Yaya olarak mescide gidenin her adımına karşılık on küçük günahı mahvolur. Kendisine on sevab verilir ve böylece Cennette on derece almış olur. Cemâatle namaza devam eden kimse, sırat köprüsünü yıldırım gibi geçer. Yüzü, ayın onbeşi gibi nurlu olur. Her gün divanına -defterine- şehidler sevabı yazılır. Kimseyi incitmeden zamanında camie gidip ön safı işgal eden kimseye, Allah Teâlâ müezzinlere verdiği mükâfat gibi mükâfat verir. Bunları sağlam inançla yapan, daha çok mükâfat alır ve Hakk'a yakın olur.

Resûl-i Ekrem:

- Ön safa yetişemeyip ona yakın olanlara da melekler rahmet eder, buyurmuştur.

Sakın cemâatten ayrılmayın, zira cemâat, tek başına kılınan namazdan çok makbul ve sevabı çok fazladır.

FASIL

Ey ilâhî sırların isteklisi, derecelerin iyisini ve mertebelerin üstününü bildikten sonra şimdi gelelim sâlih amellere.

Ebû'l-Leys diyor ki; sâlih amel dört şey ile olur. Bunlar niyyet, yararlı ilim vera ve ihlâstır. Şirk de üç çeşittir. Biri şirk-i celiyy, yâni aşikâre küfürdür. Diğeri şirk-i hafiyy ki, günah işlemektir. Üçüncüsü şirk-i ahfâ'dır ki, bu da riyadır.

Riya hakkında Resûl-i Ekrem: **«Riya amelleri bozar»,** buyurmuştur. Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur**: «Riya yetmiş babdır, en ehveni dahi şirktir».** Yine Resûl-i Ekrem:

- Şirk-i asgar'dan, en küçük şirkten korkun, buyurdu.

Onlar:

- Hangisidir o? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Riyâ'dır, buyurdu.

Bir kimse insanlara gösteriş için amel ettiği vakit, amelinde başkalarına ortak etmek bakımından şirk ettiği gibi, güya insanlar görüyor, onların yanında fazla ibâdet etmeyeyim diye ibâdeti terketmesi, yine riya ve şirktir. Yâni Allah için yapılan amelde insanlar bahis konusu olamaz. İnsanlar görsün diye amel edilemeyeceği gibi, insanlar görüyor diye de amel terkedilemez. Riya, insanın hallerini bozar ve amelini ibtal eder.

İmâmı Râzî tefsirinde; ibâdet yalnız Allah rızâsı ve O'nun için yapılır. Hattâ Cehennem korkusu ve Cennet ümidiyle yapılan ibâdetler bile o kadar makbul değildir, dedi. Çünkü bunlarda hâlis niyyet yoktur ve bir karşılık beklenmektedir, der.

Yine bunun gibi, îhyâ, Keşşaf ve hadîslerde anlatıldığına göre, bir kişi günahlarına tevbe etmeden, şeriate uygun olarak namaz ve diğer ibâdetlerine meşru bir şekilde devam etse borcunu öder, fakat mükâfat alamaz, çünkü ameli göklere yükselmez. Geçmiş günahlarından tevbe etmesi lâzımdır. İster küçük, ister büyük günah olsun, usûlüne göre tevbe ederse, tevbesi kabul olur ve bağışlanır. Fakat tevbe etmeden ölürse Allah'ın ma'siyetinde kalır; dilerse kendi fazlından afveder, dilerse azâb eder.

Nitekim âyet-i celîlede:

فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

«Allah dilediğini bağışlar, dilediğine azâb eder. Allah her şey'e kaadirdir»[166], buyurulmuştur. Fakat büyük günahlardan tevbe eden kimsenin küçük günahları ibâdetle de bağışlanır. Nitekim Resûl-i Ekrem:

- Beş vakit namaz, Cum'a ve ramazan -büyük günahlardan kaçmak şartıyle- aralarındaki küçük günahların bağışlanmasına sebep olur, buyurmuştur. (Bununla beraber Allah Teâlâ'nın büyük günahları afvedip küçük günahlara da azâb etmesi caizdir). Nasûh tevbesi farzdır. Nasûh tevbesi demek, yapmış olduğu bir günaha bir daha dönmemek üzere tevbe etmek demektir. Büyük ve küçük günahlara azâb etmek caiz olduğuna göre hepsinden tevbe etmek de vâcibdir. Nitekim âyette

وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ

«Küçük ve büyük günahların hepsi defterdedir»[167], buyurulmuştur.

Hz. Ali'den gelen rivayete göre âlimler, büyük günahları oniki olarak saymışlardır. Bunlar:

1- Allah'a ortak koşmak; gerek ibâdet ve gerek itikadında O'na ortak tanımaktır.

2- Haksız yere ve kasıtlı olarak adam öldürmek.

3- Namuslu kadına zina ile iftira etmek.

4- Zina etmek.

166 El-Bakara: 284
167 El-Kamer: 53

5- Savaşta bir veya iki düşmandan kaçmak.

6- Yetim malını yemek.

7- Ana ve babaya âsi olmak.

8- Ribâ (faiz) yemek.

9- Yol kesmek, eşkıyalık ve hırsızlık etmek.

10- Mülhid olmak, dinden çıkmak.

11- İçki içmek ve kumar oynamak.

12- Yalan yere şâhidlik yapmak.

Garib bir rivayette Resûl-i Ekrem'in büyük günahları saydığı söylenir. Alâüddin Türkistanî bunları bir araya toplayarak şöyle saymıştır:

1- Allah'a şirk koşmak.

2- Haksız yere adam öldürmek.

3- Anaya ve babaya âsi olmak.

4- Ribâ (faiz) yemek.

5- Yetim malı yemek.

6- Zulmetmek.

7- Gıybet, bir kimsenin gıyabında kusurlarını sayıp dökmek ve kendisini çekiştirmek.

8- Allah'ın mekrinden yâni, azabından emin olmak.

9 - İlm-i hâlini öğrenmemek.

10- Allah'tan ümidini kesmek.

11- Allah'tan korkmamak.

12- Ahdine vefa etmemek verdiği sözde durmamak.

13- Mü'minlere hıyanette bulunmak.

14- Kâfirlerle dostluk kurmak.

15- Namaz kılmamak.

16- Zekât vermemek.

17- Bildiği şey'e şehâdet etmemek. (Başka şâhid bulunmayıp hak kaybolacağı zamandadır).

18- Yalan şâhidliği yapmak.

19- Kur'ân-ı Kerîm'i öğrendiği halde sonradan unutup yüzünden dahi okuyamamak.

20- İmkânları varken haccetmemek.

21- Yalan yere yemin etmek.

22- İnsanlara secde etmek.

23- Cum'ayı terketmek.

24- Yol kesmek, eşkıyalık yapmak, hırsızlık etmek.

25- Zâlimlere meyletmek.

26- Zina ve livâta yapmak.

27- Hayvanlarla münâsebette bulunmak.

28- Çalgı çalmak ve dinlemek.

29- Ölü için ağıt yapmak ve ölü yemeği vermek. (Bu, ancak mekruh ve bid'at olabilir).

30- Yemeği yermek ve ayıplamak. (Yemeğin pişmesinde, tuzunda ve benzeri hususlarda kusurunu söylemek günah olmaz).

31- Kumar oynamak.

32- Âhireti unutup yalnız dünyaya bağlanmak.

33- İnsanları hakir görmek.

34- Alimlere ve yoksullara hürmet etmemektir.

İşte bunların hepsini büyük günahlardan saymışlar ve ehlullah: **«Büyük günahları irtikâb edenlerin son nefesinden korkulur»** demişlerdir.

Ayrıca Ebû Tâlib-i Mekki, Kûtü'l-Kulûb'de büyük günahları onyedi olarak saydı ve dördünün kalbde olduğunu söyledi. Bunlar: Allah'a ortak koşmak, isyana niyyet ve devam etmek, Allah'tan ümid kesmek ve Allah'ın mekrinden emîn olmaktır. Dördü de dildedir, bunlar: Namuslu kadınlara iftira etmek, yalan yemin, yalan şâhidlik ve sihirdir. Üçü de mididedir, bunlar: İçki içmek, yetim malı yemek ve ribâ'dır. İkisi de ayaklardadır, bunlar: Bir veya iki düşmandan kaçmak, ana ve babasına isyan için yürümektir.

«Resûl-i Ekrem: **«Cebrâil gelip bana haber verdi ki, Allah Teâlâ: «Benim katımda dünyayı sevmekten büyük günah yoktur»,** dedi. Nitekim Peygamber Efendimiz de:

«Dünya sevgisi bütün hatâların başıdır», buyurmuştur.

Küçük günahlara gelince, bunlar:

Nâmahreme bakmak, Müslümanların dedikodusunu yapmak, onlarla alay etmek, kötü zanda bulunmak (bunları yasaklayan âyetler vardır), acıkmadan yemek, zararsız yalan söylemek (yalan haramdır), çalgı dinlemek, cünüb olarak camide oturmak, pencere ve kapılardan evlere bakmak ve izinsiz içeri girmek, kin tutup üç günden ziyâde küs durmak, felâketlerde bağırıp çağırarak şikâyet etmek, kötü insanlarla fâsıklarla düşüp kalkmak, kerahet vakitlerinde namaz kılmak[168], camilerde alışveriş yapmak, mescidi kirletecek şekilde küçük çocukları ve delileri (uslansın diye) oraya sokmak, kaybettiği bir şey'i mescidde araştırmak, cami üzerine idrar etmek, avret ve mahrem yerini açmak, ayakta su dökünmek, yedi yaşından büyük kız veya erkek çocuğu ile bir arada yatmak, cünüb iken Kur'ân okumak ve benzerleri.

168 Kerahet vakitleri şunlardır: 1 - Gün doğduktan kırk beş dakika sonraya kadar, 2 - öğleye kırkbeş dakika, 3 - Akşama kırkbeş dakika kaldıktan sonra -bugünün İkindi namazı hariç- başka hiçbir namaz kılınmaz.

Resûl-i Ekrem: «Israr edilen küçük günah küçüklüğünde kalmaz, büyük günah olur. Büyük günah da tevbe ile yok olur», buyurmuştur.

FASIL

Şeriatte beyân edilen büyük ve küçük günahları bildikten sonra şimdi de fetvalarda anlatılan, küfür sayılan sözleri açıklayalım ve bundan da sakın ki, amelin mahvolmasın. Çünkü küfür, kişinin din ve amelini ibtal eder.

Nitekim Allah Teâlâ:

لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ

«And olsun, eğer Allah'a ortak koşarsan amelin şüphesiz boşa gider»[169], buyurmuştur.

Aynı zamanda da karısı talâksız boş olur. Kadın söylerse eşinden boş olur, fakat cebren nikâh edilir. Çünkü kendi arzusuna kalsa kocasını istemeyen her kadın küfür söyleyerek kocasından ayrılabilirdi.

Küfür olan sözler:

1- Kendisine verilmeyen başkasının malı için, **«Falanın malı bana helâldir»** demek,

2- Falanın kanı bana helâldir, demek. Bu sözlerde küfürden korkulur.

3- Haram yiyen kişiye, **«Allah'tan kork»** dendiği vakit, **«Ben Allah'tan korkmam»** demek, bu da küfürdür.

4- Yahudiler, Hıristiyanlardan veya Hıristiyanlar Mûsevîlerden hayırlıdır, demek. Bu sözün de küfür olmasından korkulur. (Çünkü

169 Zümer: 65

hayır kelimesini küfre isnad etmiş olur. Yahudiler Hıristiyanlardan daha kötüdür veya Hıristiyanlar da Yahudilerden daha kötüdür, şeklinde söylenmelidir. **«Falanca benden de daha kâfirdir»** derse yine kâfir olur.

Bir kişi, (Küfür alâmeti olup ve küfür alâmeti olduğu için kendisini kâfirlere benzetmek maksadiyle) kâfirlerin elbisesini giyse, kâfir olur.

«Büyük ve küçük günahlar helâldir» diyen yine kâfir olur.

Bir adama:

- Zekât ver, dense, o da:

- Bu doğru bir şey değil, ben zekât vermem, dese kâfir olur.

Bir kimse bir işi yapmadığı halde, «Allah biliyor, ben bu İşi yaptım» dese kâfir olur. Bir kimse, **«Ben, Müslüman veya kâfir olduğumu bilmiyorum»** dese kâfir olur. **«Şu işi yaparsam kâfir olayım»** der ve sonra da o işi yaparsa (bu sözünün yemin yerine geçeceğini bilmez ve maksadı yemin değilse) kâfir olur. «Allah falanı unuttu» demek de küfürdür, **«Yahudi ve Hıristiyanların şimdiki muharref dinleri de hak dindir»** demek de küfürdür. Bir Müslümana, **«Benim nazarımda seninle kâfirin farkı yok»** demek küfürdür. Başkasının söylediği küfür sözünü beğenerek tasdik anlamında gülmek de küfürdür. Bir kimse keyfî olarak dilinde küfrü gerektiren bir sözü söylerse bu da küfürdür. Kalbinde îmanı olsa da küfre gider. (Çünkü bunun şakası olmaz. Ancak bilmeyerek ve mecburiyet karşısında kalırsa zarar vermez.) Kur'ân 'ı çalgıya uydurup çalgı ile birlikte Kur'ân okumak da küfürdür. Kur'ân'a hakaret maksadiyle Kur'ân'ı ayak altına almak da küfürdür. Kumar, içki ve zina gibi yasak ve haram liaynihî olan şeylere besmele ile başlamak da küfürdür. **«Allah Teâlâ namazı beş vakitten**

fazla farz kılsa ben kılmazdım» demekde küfürdür. Kasıtlı olarak kıbleden başka tarafa dönüp namaz kılmak da küfürdür. Bir din âlimine, yalnız din âlimi olduğundan dolayı kızan kimsenin de küfründen korkulur, İslâmiyet adına yapılan va'zu nasihati tahkir maksadiyle yarı sarhoş vaziyette yüksek bir yere çıkıp va'zeder gibi hezeyanlar konuşan ve gülüşerek onu seyredenlerin de küfründen korkulur. **«Benim için dünyalık, din ilimlerinden daha önemlidir»** diyenin de küfründen korkulur. Bir âlime, âlimcik ve Resûl-i Ekrem'in soyundan gelen bir seyyide de aynı şekilde hakaret maksadiyle seyyidcik demek de küfür sayılmıştır. Din âlimine ailesi **«İlminden sebeb, sana lanet»** dese küfründen korkulur. Kur'ân ehlini ve Kur'ân ilmini hor görmek ve bunlarla bu sebeblerden maskaralık etmek de küfürdür. Bir kişiye, **«İman nedir?»** diye soruldukda, **«Onu bilmem»** demesi de küfürdür. Hattâ bir kimse bir Müslümana **«Bana İslâmiyeti anlat, Müslüman olacağım»** dese, o da, **«Ben bilmem, bir hocaya git»** dese kâfir olur. (Çünkü Müslümanlık **«La ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah»** demekten veya Resûl-i Ekrem'in getirip haber verdiklerine inanmaktan ibarettir. Bunu her Müslümanın bilmesi lâzımdır). Başkasının küfrüne rıza göstermek küfür değilse de kendi küfrüne rıza küfürdür. Bir Müslüman bir Müslümana: **«Yâ kâfir»** dese, diğeri de sükût etse (bunu kabûl anlamına geldiği için) sükût eden kâfir olur. Bir kişiye:

- Lâ ilahe illallah, de, dese, öteki de:

- Demiyorum, dese kâfir olur. (Fakat ben bunu daima söylerim, senin sözünle söyleyecek değilim demesi küfür olmaz).

Yine bir adama:

- Haram yeme, dendiğinde, o da:

- Şimdi haram yemeyen veya hepten helâl yiyen bir adam bulabilir misin? demesinin küfründen korkulur. **«Ben helâl ve haram tanımam»** demek de küfürdür. **«Gel Şeriate gidelim»** dendiği vakit, **«Ben gitmem»** diyen kâfir olur. Fakat **«Gel kadıya, hâkime gidelim»** dendiği vakit, **«Ben o hâkime gitmem»** denmekle kâfir olunmaz. Bir kimse, **«Cami ile meyhane, küfür ile iman birdir»** dese kâfir olur. Bir adama, **«Dünyayı terket, âhireti kazan»** denildiğinde, **«Ben peşin olanı terk edip veresiyenin peşinde gitmem»** demekle küfre gitmiş olur. **«Şimdi küfrün hüküm sürdüğü zamandır. Din ortadan kaldırıldı»** demek de küfürdür. **«Hakikat ilmi daha üstündür, şeriat ilminde marifet ilmi yoktur»** diyen kâfir olur.

Hulâsa, cünüblükten yıkanmayı, abdest almayı, namaz kılmayı, oruç tutmayı, zekât vermeyi, haccetmeyi, Cum'a ve cemaati, ezan ve ikameti, Allah'ın emrettiğini emredip yasaklarından men'etmeyi, akrabayı görüp gözetmeyi, ana ve babaya iyilik etmeyi inkâr eden, kesin olarak haber verilen kıyametin büyük alâmetlerini inkâr edenin de küfründen korkulur.

Şeyhü'l-İslâm Bedrü'l-Mürşid diyor ki, «Bir kişinin kalbi hicab ardında kalır perdelenirse kalbi fesad ile meşgul olur. Dili de kalbine uyar, diğer uzuvları da bunlara uyarak bozulurlar. Bu durum, şeytan için bir fırsat olacağından, şeytan onun amelini mahvetmek için onu küfür söylemeye teşvik eder.

Şurası da bilinmelidir ki, benim bu anlattıklarım, tamamen mu'teber fetva kitablarından alınmıştır. Onlar, delilleri ile bunları açıklamışlardır. Ben miskin Ahmed Bîcân da onları bir araya topladım ki, din kardeşlerim bunlardan sakınsınlar. O halde hemen geçmişe tevbe etmek lâzımdır. Nitekim Allah Teâlâ:

وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

«Ey mü'minler, saadete ermeniz için, hepiniz tevbe ederek Allah'ın hükmüne dönün»[170], buyurmuştur.

Şurasını da iyi bilmek gerektir ki, Allah Teâlâ:

خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

«Amelce hanginiz daha güzeldir diye, sizi imtihan etmek için hem ölümü, hem hayatı yaratan O'dur»[171], buyurmuştur. Ölümü bir koç suretinde yarattı. Gövdesi ak; ağız, göz ve ayakları karadır. Kimin yanından geçer ve kokusunu alırsa derhal ölür. Hayatı da bir at suretinde yarattı; kimin yanından geçer ve kokusu ona dokunursa derhal dirilir.

Tefsîr-i Kevâşi'de; âyetteki «ölüm»den maksadın cehalet ve «Hayat»tan maksadın da ilim olduğu söylenmektedir. Bâzılarına göre de âyetteki «Ölüm»den maksad ayrılık, «Dirim»den maksad da kavuşmaktır. Diğer bâzılarına göre âyetteki «Ölüm»den maksad dünya, «Dirim»den maksad da âhirettir.

Tefsîr-i Kaaşânî'de; âyetteki «ölüm» kelimesinden maksad, gönlün Hak'tan başkası ile meşgul olup onu sevmesidir. Diğer bâzılarına göre de «ölüm»den murad küfür, «Dirim»den murad da îmandır.

Şayet, niçin Allah Teâlâ önce ölümü, sonra dirimi zikretti? denirse, cevabında deriz ki; ölümün, yâni yokluğun dirimden önce olmasıdır. Nitekim âyet-i celîlede:

170 En-Nûr: 31
171 Mülk: 2

وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ

«Ölü idiniz, sizleri diriltti»[172], buyurulmuştur.

CUMA FASLI

İslâmiyette bir de haftada bir defa toplu olarak kılınan Cum'a namazı vardır. Nitekim Allah Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ

«Ey mü'minler, Cum'a günü namaz için ezan okunduğu zaman hemen Allah'ı anmaya koşun; alım-satımı bırakın. Bu, sizin için daha hayırlıdır; eğer bilirseniz...»[173], buyurmuştur.

Câbir (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Ey Âdemoğulları, ölüm gelmeden önce tevbe edin. Allah Teâlâ kıyamete kadar size Cum'a namazını farz kılmıştır. Benim zamanımda olsun veya benden sonra olsun, Cum'a namazını terk edenin ömrüne ve malına Allah Teâlâ bereket vermez. Bu hâlinden dönüp tevbe ederse O, tevvâbdır, yâni tevbeleri kabul eder», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«- Cum'a ve cemâate devam edin, zira bunlar günahları yok eder, bereketi çoğaltır, sahibini Cehennemden

172 El-Bakara: 28
173 El-Cum'a: 9

korur ve Cennette yüksek derecelere ulaştırır. Yıkanıp temizlenmek ve güzel koku sürünmek Cum'anın sünnetlerindendir», buyurmuştur.

Selmân-ı Fârisî'nin rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Kim ki Cum'a günü yıkanır, güzel koku sürünür, yaya olarak mescide gider, imama yakın yerde durur ve hutbeyi dinlerse, Allah Teâlâ her adımına bir yıl nafile oruç tutmuş sevabını yazar», buyurmuştur. Diğer rivayette, **«Yirmi yıllık ibâdet mükâfatını alır»** şeklindedir.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Cum'a günü günlerin büyüğü, yoksulların haccı ve iyi bir gündür. Aynı zamanda Cum'a günü vuslat, Hakk'a ulaşma günüdür. Allah Teâlâ, Âdem ve Havva (aleyhisselâm)'ı Cum'a günü yarattı, Cum'a günü evlendiler. Süleyman (aleyhisselâm) ile Belkıs bugün evlenmişlerdir. Mûsâ (aleyhisselâm) ile Safura, Resûl-i Ekrem ile Hz. Hatice bugün nikâhlanmışlardır. Âdem (aleyhisselâm) Cum'a günü Cennete girdi ve Cum'a günü dünyaya indi. Kıyamet Cum'a günüdür. Mü'minler Allah Teâlâ'yı Cum'a günü göreceklerdir. Cehennemden altıyüz bin kişi Cum'a günü azâd edilir. Cum'a günü ölenler şehid mükâfatını alır ve kabir azabından emîn olurlar.

Yine Resûl-i Ekrem:

«- Cum'a günü olunca melekler camiin kapısına gelerek ellerine defter kalem alır ve gelenleri sıra ile yazarlar. En büyük mükâfatı ilk gelen alır. Hutbe başlayınca defteri kapatır ve dinlerler. Hutbe okunurken dünya kelâmı konuşmak yasaktır», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Cum'a namazını kılana yüz şehid sevabı verilir, buyurmuştur.

Muâz b. Cebel (radıyallahu anh)'ın naklettiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ Arşı A'zam'ın altında bir şehir yaratmıştır. Bir kızıl altın direk üzerinde duran bu şehir yeşil zebercedden yapılmıştır. Şehir âdeta bir minare şeklinde yedi yüz şerefelidir. Kıyamet Günü Cebrâil (aleyhisselâm) bu şerefelerden birine çıkarak şöyle seslenir:

- Ey Muhammed ümmeti, Allah Teâlâ sizlere selâm eder; size Cenneti ve rızâsını müjdeler», buyurdu.

Ashâb-ı kiram:

- Bu mertebe kimlerindir? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Aşikâre selâm veren, yemek yediren, tatlı konuşan ve gece ibâdet eden kimseler içindir, buyurdu.

Muâz b. Cebel (radıyallahu anh) ayağa kalkarak:

- Buna kimin gücü yeter, yâ Resûlâllah? deyince, Resûl-i Ekrem:

- Karşılaştığı Müslümana selâm veren, selâmı aşikâre etmiştir. Bir aca, bir yarım hurma olsun veren yemek yedirmiştir. Yatsı ve sabah namazlarını cemaatle kılan, herkes uyurken sabahlara kadar ibâdet etmiş sayılır, buyurdu.

Ayrıca duasında bütün mü'minleri anan, onları kendisinden memnun etmiştir. Cum'a günü çocuklarına küçük de olsa bir hediyye alan, bütün ümmeti konuklamış olur. Cum'a günü Fatiha, îhlâs, Muavvizeteyn'i okuyan, Kur'ân'ı hatmetmiş olur.

Müfessirlerden îmâm Sa'lebî'nin anlattığına göre Resûl-i Ekrem:

- Cum'a namazından sonra yüz salâvat-ı şerife getiren, yüz yıllık ibâdet mükâfatını alır, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Mi'rac gecesi Arş-ı A'zam'ın altında herbiri bu dünya büyüklüğünde yedi şehir gördüm, hepsi de Allah'ı tesbih eden meleklerle dolu idi. Melekler tesbih ve dualarında: **«İlâhi, Cum'a günü yıkanarak temizlenip camie gidenleri bağışla»** diye duâ ederler, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Cum'a gecesi, birinci rek'atında Fatiha ve Kâfirûn, ikinci rek'atında yine Fatiha ve Nasr sûrelerini okumak suretiyle iki rek'at namaz kılan kimseye, Allah Teâlâ beş keramet verir. Birincisi, bütün ilâhi kitapları okumuş gibi sevab alır. İkincisi, seksen yıl ibâdet sevabına nail olur. Üçüncüsü, vücudundaki kıllar sayısınca Cennette derece alır. Dördüncüsü şehid olur. Beşincisi hesapsız Cennete girer, buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Müslümanları Allah'ın ihsan ye mağfireti ile müjdelemek üzere perşembe günü yetmiş bin, Cum'a günü yediyüz bin melek yere iner.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Kim ki Cum'a günü öğle ile ikindi arasında İki rek'at namaz kılar ve her rek'atta bir Fatiha ve Âyete'l-Kürsî ve onbeş İhlâs okur, namazdan sonra da yüz salâvat-ı şerife getirirse o gece mutlak surette beni rü'yasında görür, buyurmuştur. Cum'a namazını terkeden kimseye Allah Teâlâ onbeş çeşit belâ verir. Bunların altıncısı dünya hayatında, üçü ölüm ânında, üçü mezarda ve üçü de Kıyamet Günü'ndedir.

Dünyadaki altı belâ: 1 - Rızkından bereket kalkar, 2 - Ömründen bereket kalkar, 3 - Simasından iyilerin izi silinir, 4 -İslâmdan nasibi azalır, 5 - Amelinin sevabı azalır, 6 - Duâları göklere yükselmez.

Ölüm anındaki ibtilâları: 1 - Herkes tarafından horlanır, 2 - Ne kadar yese de doymak bilmez ve aç ölür, 3 - Canı zahmetle çıkar.

Mezarındaki belâlar: 1 - Mezarı nurlanmayıp karanlıklar içinde kalır, 2 - Mezarı daralır, 3 - Kıyamete kadar mezarında azâb olur.

Kıyametteki belâlar: 1 - Yüzüstü Cehenneme sürüklenir, 2 - Hesabı uzun sürer, 3 - Allah Teâlâ ona rahmetle bakmaz.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Sabah namazını cemâatle kılan, Âdem (aleyhisselâm) ile bin hac yapmış gibi sevab alır. Öğle namazını cemâatle kılan, iki bin kere İbrâhim (aleyhisselâm) ile haccetmiş; ikindiyi cemâatle kılan üç bin kere Yûnus (aleyhisselâm) ile haccetmiş, akşam namazını cemâatle kılan dört bin kere Mûsâ (aleyhisselâm) ile haccetmiş, yatsı namazını cemâatle kılan da İsâ (aleyhisselâm) ile beş bin kere haccetmiş sevabını alır, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Cum'a gününde bir saat vardır, yâni kısa bir süre var, icabet vaktidir. Duasını o zamana denk getirenin dilekleri kabul olur, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Mazeretsiz üstüste üç Cum'ayı terkeden, münafıklardan yazılır, buyurmuştur.

FASIL

Bu bölümde gece ibâdetleri anlatılacaktır.

İbâdetlerin efdali gece namazıdır. Resûl-i Ekrem:

- Farzlardan sonra en makbul İbâdet gece namazıdır.

Gece teheccüd namazı kılan kimsenin yüzü nurlanır, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Kasıtlı olarak sabah namazını terkeden kimseden İman usanır, öğleyi terkedenden Kur'ân usanır, ikindiyi terkedenlerden

peygamberler usanır, akşam namazını terkedenlerden melekler usanır, yatsıyı terkedenlerden de Rahman usanır, bezer ve: **«Sen Benden bezdiğin gibi. Ben de senden bezdim»**, buyurur, buyurmuştur.

Gerektir ki, bir Müslüman, abdest ile dış uzuvlarını temizlediği gibi, tevbe ile de içini ve kalbini temizleyip öylece camie gitmeli; Kâ'be'yi iki kaşı arasına, Cenneti sağına ve Cehennemi soluna almalı, Azrail (aleyhisselâm)'ın ensesinde beklediğini bilmeli ve Allah Teâlâ'nın huzurunda olduğunu hatırlayarak saygı içinde tekbir alırken her şey'i arkaya attığına işaret olmak üzere ellerini kaldırmalı ve gönlünü Allah'a bağladığına işaret olarak da ellerini bağlamalıdır. Korku ile Allah huzurunda durup heybet içinde Kur'ân okumalı ve saygı ile Allah huzurunda eğilip rükû ve sücûd etmeli, tazarru ile tehıyyât okumalı, şükür ile selâm verip recâ ve ümid ile dilekte ve duada bulunmalı ki, lûtf u kereminden ibâdetini Allah Teâlâ'nın kabul ederek, onu hesapsız olarak Cennetine koyması ümid edilmelidir.

Ey büyük Allah'ım, sevgili peygamberin Hz. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in hürmetine bizi de bu kabil ibâdet edip Cennet ve cemâlinle müşerref olan kullarından eyle, âmin.

MESCİDLER

Mescidlerin önemine işaret olmak üzere Allah Teâlâ:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

«Allah'ın mescidlerini sadece, Allah'a ve âhiret gününe İnanan kimseler onarır»[174], buyurmuştur.

174 Et-Tevbe: 18

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Mescidleri tamir edenler, Allah'ın dostlarıdır. Allah Teâlâ: **«Benim yeryüzündeki evlerim mescidlerdir, mescidleri, onlara devam edenler onarır»**, buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Helâl maldan mescid yapan kimseye Allah Teâlâ Cennette altın, gümüş, inci ve yakuttan bin şehir verir. Her şehirde kırk bin apartıman, her apartımanın önünde bir avlu, her avlunun içinde kırk bin ev, her evin içinde bir taht, her taht üzerinde bir hûri, ayrıca her evde kırk bin çanak, her çanağın içinde ayrı bir yemek bulunur. Allah Teâlâ bu adama o kadar kuvvet verir ki, bu hûri ve bu yemeklerin ve şerbetlerin hepsinden istifade eder. Yedi gün mescidi aydınlatan kimseye, Allah Teâlâ yedi Cehennem kapısını kapatır, mezarını nurlandırır. Kıyamet Günü bu nur ile istediği tarafa gider. Mescidlerle ünsiyyet edenlerle Allah Teâlâ da ünsiyyet eder, buyurmuştur.

ZEKÂT BÖLÜMÜ

Zekâtın önemini anlatmak üzere Allah Teâlâ:

وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَ
يُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ

«Oysa, onlar doğruya yönelerek, dini yalnız Allah'a has kılarak O'na kulluk etmek, namazı kılmak ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. Dosdoğru olan din de budur»[175], buyurmuştur.

175 El-Beyyine: 5

Resûl-i Ekrem de:

- Altın ve gümüşünün zekâtını vermeyenlerin, Kıyamet Günü bu altın ve gümüşler levhalar hâline getirildikten sonra ateşte iyice kızartılarak vücudunun muhtelif yerleri bununla dağlanır ve: **«İşte bu, zekâtını vermediğin malındır»** denir, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Zenginler, mallarının zekâtını vermedikçe îmanları kabul edilmez, zekâtı vermekle de günahları mahvolur.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «Altı sınıf insan Cehenneme girecektir. Bunlar:

1- Hüküm mevkiinde olup zulüm ile hükmeden, adalete riâyet etmeyen hâkim ve emirler,

2- İlm-i hâllerini öğrenmeyip yaptıklarını bilmeyen câhiller,

3- İleri gelen ve kendini beğenen mütekebbirler, kendini beğenip böbürlenenler,

4- Taassuba kapılan ve körükörüne iddialarında ısrar edenler,

5- Birbirini çekemeyen hasûd âlimler,

6- Zekâtını vermeyip alışverişinde hıyanet eden tüccarlardır», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Size insanların kötülerinden haber vereyim mi? Ashâb:

- Bildir ve haber ver, ya Resûlâllah, dediler. Resûl-i Ekrem:

- İnsanların kötüsü, Allah için kendisinden bir şey istendiği vakit vermeyenlerdir, buyurdu. Bunlar tehlikededir. Halbuki Allah Telâ:

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

«Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın»[176], buyurmuştur. Bu âyetin tefsirinde Mukatil: **«Mallarınıza sıkı sıkıya sarılıp onlardan ayrılmamak etmeyin. Sadaka ve zekâtınızı verin, yoksa helak olursunuz»** demektir, dedi.

Zekât: Müslüman, hür ve aklı başında olup nisaba mâlik olan kadın ve erkeklere farzdır. Kırkta bir itibariyle artıcı olan malın zekâtını vermek lâzımdır. Altın ve gümüşün her çeşidinden zekât vereceği gibi, ticaret malından da aynı şekilde zekât verecektir. Ancak, hükmen veya takdiren artıcı olan bu malın, yâni ticaret malı ile altın ve gümüşün hâcet-i asliyyesinden fazla ikiyüz dirhem gümüş veya yirmi miskal altının veya bunlara denk diğer ticaret eşyasının bir yıl elinde kalması şarttır. Bir yıl kalırsa sene sonunda kırkta bir itibariyle zekâtını verir. Ayrıca koyun ve diğer yürüyen hayvanların da hesabiyle zekâtlarını verir. **«Bir zengin, zekât vermezse kıldığı namaz kabul olmaz»,** diyenler vardır.

ORUÇ FASLI

Orucun önemini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ

«Ramazan ayı öyle bir aydır ki, onda Kur'ân indirilmiştir»[177], buyurmuştur.

176 El-Bakara: 195
177 El-Bakara: 185

Keşşâf'ta anlatıldığına göre, Ramıda yanmış taşa derler. Bu aya Ramazan adı verilmesi, o zaman Ramazan'ın yaz mevsiminin en sıcak günlerine, taşların en çok kızıp yandığı mevsime geldiği içindir.

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Bu aya Ramazan denmesinin hikmetini biliyor musunuz? Çünkü bu ayda Allah Teâlâ mü'minlerin günahlarını yakıp mahveder, buyurdu.

Müfessirler diyorlar, Allah Teâlâ Ramazan'ı bütün gelmiş ve geçmiş ümmetlere arzetti, fakat hiç biri bunu tutmadı. Bu şeref, ümmetlerin hayırlısı olan Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in ümmetine nasîb oldu.

Ebû Zer (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- İbrâhim'in sahifeleri Ramazan'ın üçünde, Tevrat Mûsâ'ya bu ayın altısında, İncil İsâ'ya onsekizinde, Kur'ân-ı Azim de Resûl-i Ekrem'e Ramazan'ın yirmi yedinci gecesinde inmiştir. Yâni bütün ilâhi kitaplar Ramazan ayı gecelerinde nazil olmuşlardır, buyurmuştur.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Ramazan'ın ilk gecesinde melekler, şeytanı ve cinleri bağlarlar. Cehennemin kapısını kaparlar ve Cennet kapılarını açarlar. Bir melek, «Hayır işleyen gelsin, kötülük işleyen uzaklaşsın» diye çağırır. Allah Teâlâ Ramazan boyunca pek çok kullarını Cehennemden azâd eder, buyurmuştur.

İbni Mes'ûd (radıyallahu anh)'un rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Eğer insanlar Ramazan ayının fazilet ve bereketini bilselerdi bütün yılın Ramazan olmasını temenni ederlerdi, buyurdu.

Ashâb:

- Bu faziletler nedir, ya Resûlâllah? diye sordular. Resûl-i Ekrem:

- Ramazan ayı her yıl kendisini süsler, Ramazan'ın ilk gecesinde Arş'ın altından bir rüzgâr eser ve Cennetin bütün yaprakları sallanır. Hûriler:

- Yâ Rab, bizi bu ayda oruç tutanlara ver, derler. Ramazan orucunu tutan herkese Allah Teâlâ bir hûri verir ve ahirette onunla müşerref olur. Bu hûrilerin herbirinin üzerinde ayrı ayrı renklerde yetmiş kat elbise bulunur. Her hûrinin bir kızıl yakuttan tahtı vardır. Her tahtın üzerinde içi istebrak ve dışı nurdan olan yetmiş döşek vardır, buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Ramazan, bu güzel surete girip Allah'ın huzurunda secdeye kapanır. Allah Teâlâ:

- Dileğin nedir? diye sorar. Ramazan:

- Hakkımı ödeyenleri diliyorum, der. Allah Teâlâ:

- Ne dilersen vereyim, buyurur. Ramazan:

- Ya Rab, bana vekar tacı giydirmeni dilerim, der. Allah Teâlâ:

- Sana vekar tacını giydiriyor ve Ramazan ayında oruç tutanların elinden tutarak onları Cennete getirme yetkisi veriyorum, buyurur.

Ramazan ayrıca yetmişbin büyük günah sahibine şefaat eder ve herbirine bin hûrî verdirir.

Allah Teâlâ:

- Başka ne dileğin var? diye sorar.

Ramazan:

- Beni Resûl-i Ekrem'e komşu yap, der.

Allah Teâlâ:

- Seni Firdevs-i A'lâ'da peygambere komşu ettim, buyurur.

Yine Allah Teâlâ:

- Ey Ramazan, daha ne istersen iste, buyurur.

Ramazan:

- Ya Rab, bunlar benim dileklerim, bunları yerine getirdin, hani oruçlulara senin vereceğin mükâfat? der.

Allah Teâlâ:

- Onlara kızıl yakut ve yeşil zebercedden yüzbin şehir veririm ki her şehirde bin köşk vardır, bu oruçluların mükâfatıdır, buyurur. Nitekim âyet-i celîlede:

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

«Yalnız sabredenlere, ecirleri sonsuz olarak verilecektir»[178], buyurulmuştur.

Yalan söylememek, yalan yere yemîn etmemek, günah işlememek, insanları horlamamak, kavga ve niza çıkarmamak, kötü söz söylememek, haram yememek ve harama bakmamak, daima yasak oldukları gibi, özellikle Ramazan'da bunlara dikkat, Ramazan'ın âdâbındandır.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: «Ramazan'ın ilk gecesinde Allah Teâlâ kullarına rahmetle nazar eder ve onlara Ramazan'da azâb etmez. Ramazan'ın her günü için binlerce insanı Allah Teâlâ afveder. Kadir gecesinde ise o geceye kadar afvettikleri kadar afveder. Yirmi dokuzuncu gece o kadar daha afveder. Bayram gecesi melekler Allah Teâlâ'nın huzuruna çıkar.

178 Zümer: 10

Allah Teâlâ:

- Oruç tutan kullarımın bugünkü mükâfatlarını biliyor musunuz? diye sorar.

Melekler:

- Şu kadar mükâfatlar verdin, onlar haklarını aldılar, derler.

Allah Teâlâ:

- Şâhid olun, bu bayram benim davetlim olan kullarımın bütün hatâlarını afvettim, yalnız dört kişiyi afvetmem. Bunlar; içkiye devam edip tevbe etmeden ölenler, ana ve babasına âsi olanlar, akrabaları ile ilgilenmeyenler ve kin tutanlardır, buyurur.

Bayram gecesi Allah Teâlâ melekleri yer küresinin her tarafına gönderir ve:

- Gidin kullarımı davet edin, onlar bir ay oruç tuttular, şimdi Benim dâvetlimdirler, onlara mükâfatlarını (aylıklarını) vereceğim, buyurur.

Melekler yeryüzüne inerek:

- Ey oruç tutanlar, buyurun bugün Allah'ın dâvetlisisiniz, O, sizi mükâfatlandıracak, derler. Mü'minler de bayram namazına giderler. Bunun üzerine melekler:

- Ya Rab, emrettin, kullarını davet ettik, işte Senin huzuruna geldiler. Bunlara ziyafetin ne olacak? diye sorarlar.

Allah Teâlâ:

- Şâhid olun, Benim ziyafetim genel afvdır, onların hepsini afvettim, buyurur.

Ramazan'ın Müslümanlara farz olduğunu beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

«Ey mü'minler, oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Allah'a karşı gelmekten sakınasınız»[179], buyurmuştur,

Resûl-i Ekrem de:

- Âdem'in Cennette yediği yasak madde otuz gün midesinde kaldığı için Allah Teâlâ da ümmetime otuz gün orucu farz kılmıştır, buyurdu.

Allah Teâlâ fazl u kereminden olarak akşamdan sahura kadar yiyip içmeyi mubah kılmıştır.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem diyor ki: Allah Teâlâ:

«Oruç Bana mahsus bir ibâdettir ve onun mükâfatını Ben veririm», buyurmuştur. Bütün ibâdetler Allah için yapıldığı halde Allah Teâlâ'nın: «Oruç Bana mahsustur» buyurmasının hikmetine gelince, diğer her çeşit ibâdetler her çeşit mâbûde karşı yapılmış, fakat Allah'tan başkasına karşı oruç tutulmamıştır. Aynı zamanda oruç, Allah ile kul arasında gizli bir ibâdet olup, kişinin oruç tutup tutmadığını Allah Teâlâ'dan başka bilen olmadığı için «Oruç Bana mahsustur» buyurmuştur. «Orucun mükâfatını Ben veririm» buyurmasına gelince, zaten her ibâdetin mükâfatını Allah verecektir, ancak oruca vereceği mükâfat, hepsinden çok olduğu için, «Onun mükâfatını Ben veririm» buyurmuştur.

179 El-Bakara: 183

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «Oruç ve Kur'ân Kıyamet Günü'nde sahiplerine şefaat edeceklerdir. Oruç:

- Ya Rab, bu kulu yemekten içmekten alıkoydum, şimdi müsaade et de ben ona şefaat edeyim, der.

Kur'ân:

- Yâ Rab, bu adamı, gece beni okumaktan uykusuz bıraktım, şimdi müsaade et de ben buna şefaat edeyim, der.

Allah Teâlâ:

- Her ikinize de izin verdim, sizin hakkınıza riâyet edenlere şefaat edin, onları Cennete götürün», buyurur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur: «-Nûh (aleyhisselâm) her gün, Dâvud (aleyhisselâm) ise gün aşırı oruç tutarlardı. İsâ (aleyhisselâm) devamlı gündüz orucu tutar ve gece ibâdet ederdi. İbrâhim (aleyhisselâm) her ayda oruç tutardı». Bizzat Resûl-i Ekrem, perşembe, Cum'a ve cumartesi günleri ile her ayın ortasında üç gün oruç tutardı. Bugünlerde oruç tutan, bir yıl oruç tutmuş gibi mükâfat alır.

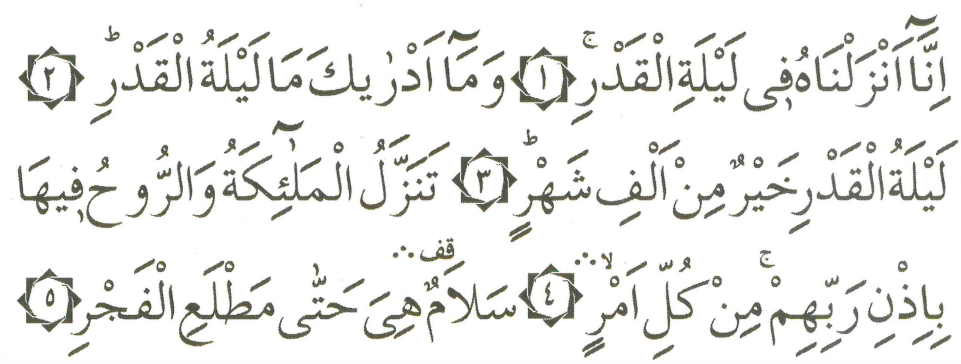
Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ Ramazan'ı muhterem bir ay olarak yaratmıştır. Bu ayda az sadaka verene çok mükâfat verir. İki rek'at namaz kılana yüz rek'at sevab, bir çıplağa bir gömlek alana yüz gömlek sevabı yazar. Ramazan'da bir köle azâd eden yüz köle azâd etmiş sevabı alır. Ramazan'ın evveli rahmet, ortası mağfiret ve sonu Cehennem'den kurtuluştur, buyurmuştur.

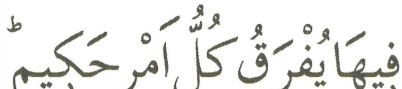
Ramazan'da îtikâfa girmek, sünnettir. Süresi on gündür, fakat bir saat da olursa yine sevabı vardır. Hz. Ebû Bekir: «Yirmi dört saat olsun îtikâfa girenin günahları bağışlanır», demiştir.

KADİR GECESİ

Çoğunluk Kadir gecesinin Ramazan'ın yirmi yedisinde olduğunu söyler. Bu gecenin faziletini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

«Doğrusu biz Kur'ân'ı Kadir gecesinde indirmişizdir. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır. Melekler ve Cebrâil o gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için inerler. O gece tanyerinin ağarmasına kadar bir esenliktir»[180], sûresini indirmiştir. Keşşafa göre, kadir demek, takdir demektir. Ezelde takdir edilen Rabbani hükümlerin bu gecede meydana çıkmasıdır. Yâni bir yıllık işler görevli meleklerin ellerine verilir. Nitekim âyet-i celîlede:

«Her hikmetli iş o gecede ayırd edilir»[181], buyurulmuştur. Diğer bâzılarına göre, kadr, şeref ve azamet gecesidir, zira bu gecede yüce Allah şerefli olan Kur'ân'ı, şerefli olan Cebrâil (aleyhisselâm) ile şerefli olan peygamberine ve onun şerefli ümmetine gönderdi. Aynı zamanda bu gece öyle şerefli bir gecedir

180 El-Kadr sûresi
181 Ed-Duhan: 4

ki, bin aydan hayırlıdır. Resûl-i Ekrem: «İsrâiloğullarında bir adam devamlı olarak bin ay ibâdet etmedikçe kendisine âbid denmezdi», buyurdu.

Ashâb-ı kiram:

- Bizde buna imkân nerde? deyince, Allah Teâlâ bu sûreyi inzal buyurdu. Ve bu gecenin kadrini beyân etti: **«Bu gece, kendisinde kadir gecesi bulunmayan bin ay ibâdetten hayırlıdır».**

Bu gecede melekler ve rûh iner. Rûh, Cebrâil'dir.

Beğavî, tefsirinde der ki: Allah Teâlâ, bütün Cum'a gününü duâ ile geçirsinler diye, o gündeki icabet ânını gizlediği gibi, bütün Ramazan gecelerini ibâdetle ihya etsinler diye Kadir gecesini gizlemiştir. Bunun gibi beş vakit namaza devam etsinler diye namazlar içerisinde Vusta namazını; baştan sonuna kadar Kur'ân-ı Kerîm'i okusunlar diye ism-i A'zam'ı; bütün tâat ve ibâdetleri yapsınlar diye, tâatler içerisinde rızâsını; bütün günlerinde ibâdetle hâzır olsunlar diye Kıyamet Günü'nü ve herkese hürmet etsinler diye de insanlar içerisinde velilerini gizlemiştir.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Kadir gecesinde Sidretü'l-Müntehâ'daki melekler Cebrâil ile yere inerler. Ellerinde dört sancak vardır. Birini benim mezarıma, birini Kâ'be'nin üzerine, diğerini Kudüs'e ve dördüncüyü de Tûr-i Sina'ya dikerler. Sonra evden eve dolaşarak mü'minlere selâm verirler. İçki içen, ana ve babası ile ilgilenmeyenlere selâm vermezler. Sabah olunca Cebrâil meleklere: «Yerinize dönünüz», der. Melekler Sidretü'l-Müntehâ'ya gittikleri vakit, Sidretü'l-Müntehâ:

- Nerede idiniz? diye meleklere sorar.

Onlar:

- Yere indik ve Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem) ümmetini ziyaret ettik, derler.

Sidretü'l-Müntehâ:

- Allah Teâlâ onlara ne gibi ihsanlarda bulundu? diye sorar.

Melekler:

- Allah Teâlâ onları topyekûn afvetti, derler.

Bunun üzerine Sidretü'l-Müntehâ, Adn ve Firdevs Cennetleri ile Kürsi harekete geçer.

Arş:

- Ya Rab, Kürsî ve Cennet, Senin Muhammed ümmetini afvettiğini söylüyorlar, doğru mu? der.

- Evet doğrudur, Ben onları afvettim ve onlara gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatır ve hayâle gelmeyen nimetler hazırladım)», buyurur.

Resûl-i Ekrem buyuruyor ki: **«Allah Teâlâ Cennetleri altın ve gümüş işlemeli kızıl yakuttan yaratmıştır. Cennette öyle bahçeler vardır ki, her bahçenin uzunluğu yüz yıllık yoldur. Her bahçede bin saray ve her sarayda direkleri yakuttan gümüş bir kubbe vardır. Bahçenin ağaçları altın, yaprakları ise yeşil yakut ve çiçekleri gümüştendir. Her ağaçta bin çeşit meyve var ve her meyvenin rengi, sureti ve tadı ayrıdır. Bu ağaçların dallarında çeşitli sesleri ile ötüşen altın ve gümüşten yapılmış kuşlar vardır. Bu ağaçların dibinden durmadan berrak sular akar. İşte bunlar, Ramazan ayında oruç tutanlar İçindir».**

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur ki:

«- Bütün kalbler öldüğü halde bayram gecelerini ibâdetle geçirenlerin kalbleri ölmez».

Ramazan ayının bütün şerefleri ihraz etmesi, Kur'ân-ı Azîm'in bu ayda inmeye başlamasındandır. Eğer şeytan insanoğlunun kalbine işlemeyeydi Ademoğlu bu sayede bütün melekûtun sırlarını müşahede edebilirdi. Demek ki Kur'ân ile orucun münâsebeti vardır ve bu münâsebet de böylece anlaşılmış oldu.

Oruç hakkında son söz: Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde: Resûl-i Ekrem: **«Receb Allah'ın, Şaban benim ve Ramazan da ümmetimin ayıdır».**

Ashâb:

- Bütün aylar Allah'ındır, «Receb Allah'ın ayıdır», ne demektir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Receb'de ibâdet edeni bizzat Allah Teâlâ afveder, demektir.

Ashâb:

«- Şaban benim ayımdır», ne demektir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Şâban'da ibâdet edenleri hem Allah afveder ve hem de ben onlara şefaat ederim, buyurdu.

Ashâb:

«- Ramazan ümmetimin ayıdır», ne demektir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Bu ayı ihya edenleri hem Allah afveder, hem ben şefaat ederim ve hem de onların bütün tevbeleri kabul olur, çünkü o ay,

genel afv ayıdır. Allah Teâlâ peygamberlerin tevbelerini bu ayda kabul etti, buyurdu.

Ebû Bekr el-Verrak'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Receb rüzgâr gibi, Şaban bulut gibi ve Ramazan ise yağmur gibidir. Bunlardaki ibâdet ve iyiliklere, diğer aylardaki ibâdetlere nisbetle en az on misli mükâfat verilir. Receb'de en az bire yetmiş, Şâban'da bire seksen, Ramazan'da ise bire bindir. Receb insanın bedenini, Şaban insanın kalbini, Ramazan ise insanın ruhunu temizler. Gıybet etmeden, yalan söylemeden, yalan yere yemin etmeden, şehvet ile bakmadan ve haram yemeden oruç tutan hakkıyle oruç tutmuştur. Fakat bunları yaparak oruç tutan, oruç tutmamıştır, buyurdu. Allah korusun.

HAC FASLI

Haccın farzıyyetini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا

«Oraya yol bulabilen insana, Allah için Kâ'be'yi haccetmesi insanlar üzerine Allah'ın bir hakkıdır»[182], buyurmuştur. Resûl-i Ekrem:

- Zemzem suyundan içene Cehennem ateşi haram olur.

Kâ'be'yi ziyaret edenin her adımına yüz sevab verilir. Allah Teâlâ Kâ'be'yi ziyaret edenin çoluk çocuğunun bereketini eksiltmez. Hac için evinden çıkıp yolda ölenlere her sene yetmiş hac sevabı yazılır, buyurmuştur.

182 Al-i İmran: 97

Allah Teâlâ'nın:

فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ

«Hac'da kadına yaklaşmak, günah yapmak (sövüşmek), dövüşmek yoktur»[183], buyurmasının hikmetinde Fahrüddin-i Râzî der ki: «Allah Teâlâ bu üç şey'i tahsis etmiştir. Maksad, bunları kahretmektir. Çünkü bunların biri şehevî, diğeri asabi ve üçüncüsü de vehmidir. «Hac'da kadına yaklaşmak yoktur», şehvet kuvvetine işarettir, yâni şehveti terket demektir. «Sövüşmek yoktur», gazabî kuvvete işarettir, yâni gazabı terket, öfkelenme demektir. «Dövüşme yoktur» vehmi kuvvete işarettir, evhamı terket demektir.

Fetvalarda nakledildiğine göre, hacca gidip geldikten sonra küfür eden kimsenin haccı bâtıl olur, yeniden hacca gitmesi gerekir.

- Hac yolunda üç gün oruç tutan kimseye Allah Teâlâ Cennette İnciden yapılmış yüz saray verir. Her sarayın büyüklüğü, bu dünyanın yetmiş katı kadardır, buyurdu.

Kâ'be'ye, Beytü'l-Haram adını bizzat Allah Teâlâ vermiş ve onu muhterem olarak tavsif etmiştir. Nitekim âyet-i celîlede:

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ

«Allah, hürmetli ev Kâ'be'yi, insanların faydası için (din işlerinde bir düzen ve dünyada cinayetten emîn bir yer olarak) kıldı»[184], buyurulmuştur. Âyet-i celîle, Kâ'be-i

183 El-Bakara: 197
184 Maide: 7

Muazzama'nın bütün mekânlardan üstün olduğunu açıkça ifâde etmektedir. Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Dört şehir Cennet'tedir. Bunlar: Mekke, Medine, Kudüs ve Dımeşk şehirleridir. Kâ'be Medine'den, Medine de, Kudüs'ten, Kudüs de Dımeşk'den üstündür. Kâ'be, mazhar-ı ce lâl, Medine mazhar-ı cemâl ve Kudüs mazhar-ı kemâl'dir. Allah Teâlâ, **«Gücü yetenler bu yolculuğa çıksın, gücü yetmeyenler kendilerini tehlikeye atmasın»,** buyurmuştur. Güç yetmesi, gidip dönünceye kadar kendisinin ve çoluk çocuğunun nafakasını te'min etmiş olması ve yol masraflarını sağlayabilmesidir. Bu gibilere hac borçtur.

Resûl-i Ekrem: **«Mescidi Aksâ'da bir vakit namaz, başka yerlerde bin vakte, Medine'de bir vakit namaz, başka yerlerde elli bin vakte, Kâ'be'de bir vakit namaz ise başka yerlerdeki yüz bin vakte denktir ve bunların sevabı kadar sevab kazandırır»,** buyurmuştur.

Deccal'ın, Mekke ve Medine'ye giremeyeceğini de Resûl-i Ekrem haber vermiştir.

FASIL

Kâ'be'nin ve haccın mükâfat ve önemini bildikten sonra, bu mükâfatı kazanmak için haccın ahkâmını da bilmek gerekir. Bunlar: Mîkat yerinde haccın şartlarından olan telbiye ve ihrama girdiği vakit dikili elbise giymemektir. Kemer bağlamak caizdir. İhrama girdikten sonra çıkıncaya kadar bir dikili elbise giyerse ceza olarak kurban keser.

Haccın farzları üçtür. Biri mîkat yerinde niyyet ve telbiyedir. Buna, ihrama girmek denir, yâni bundan sonra birçok mubah olan şeyler kendisine yasaklanır. Bu, şarttır. (Şâfiîlere göre),

ikinci farz, arefe günü bir miktar Arafat'ta bulunmaktır. Üçüncü farz da bayramda Kâ'be'yi tavaf etmektir. Bu ikisine rükün denir.

Haccın vâciblerine gelince; bunlar: Tavâf-ı Veda, Safa ile Merve arasında sa'y etmek, takriben beş yüz metre uzaklıkta iki tepe arasında biraz yürür gibi gitmek. Her tavaftan sonra iki rek'at namaz kılmak, tavafı Hatim'in arkasından yapmak, Müzdelife'de vakfe, taş atmak, mîkattan ihram ile geçmek, Arafat'ta akşama kadar durmak, bayram günü taşları attıktan sonra kurban kesmek (Eğer kıran ve temettü hacına niyyet etmiş ise), sonra tıraş olmak ve sonra farz olan ziyaret tavafını bayram günlerinde yapmaktır. Mümkün ise tavafta Hacerü'l-Esved'i öpmek sünnettir. Hacerü'l-Esved Kıyamet Günü şâhid olacaktır. Kâ'be'yi tavaf eden kimse İsmail (aleyhisselâm)'ın evlâdlarından on kişi azâd etmiş sevabı alır. Safa ile Merve arasında sa'y edenin bütün günahlarını Allah Teâlâ mağfiret eder ve Kıyamet Günü sırat köprüsünden ayakları kaymaz. Resûl-i Ekrem:

- Kâ'be'nin karşısında saygı ile oturup sağlam bir iman ile ona bakan kimsenin bütün geçmiş günahlarını Allah bağışlar, buyurmuştur.

Haccın en önemli rüknü, arefe günü Arafat vakfesinde bulunmaktır. Bunun için muayyen zamanda bir miktar olsun Arafat'a yetişemeyenin haccı olmaz. Kâ'be'yi dört kere dönmek farz, bunu yedi yapmak vâcibdir. Veda tavafı da vâcibdir. Bunu ve diğer vâciblerden birini terkeden kurban cezasına çarpılır.

Hz. Peygamber'in Medine'deki kabrini ziyaret sünnettir. Zira Resûl-i Ekrem:

- Kabrimi ziyaret eden beni ziyaret etmiş gibidir. Bana selâm verdiği vakit ben onu duyarım, buyurmuştur.

Ey ilâhi sırları araştıran kişi, bilmiş ol ki, hacca gitmek, ölmek demektir. Vasıtaya binmek; tabuta girmektir. Çöle inmek,

mezara inmek gibidir. Çöl Arapları, Kirâmen Kâtibin melekleri gibidir, ihrama girmek, kefene bürünmektir. Yolda yürümek, mahşer yerinde Allah'ın huzuruna yönelmektir. Lebbeyk demek, Allah ile konuşmak gibidir. Vakfe, Allah'ın huzurunda hesap vermektir. Müzdelife'de durmak, sırat köprüsünde duraklamak gibidir. Mina'da durmak, Cennet ile Cehennem arasında Arafat'ta durmak gibidir. Kâ'be'yi tavaf, Beyt-i Mâmur ve Arş-ı A'zam'ı tavaf gibidir. Safâ ile Merve arasında sa'y etmek mizanda terazinin iki kefesine göz gezdirmek gibidir. İşte bu anlayış içinde hacceden kimsenin -kusurlu da olsa- haccını Allah Teâlâ'nın kabul etmesi umulur.

CÎHAD

Cihadın önemini anlatmak üzere Resûl-i Ekrem:

«Cihad benim ahlâkımdır», buyurmuştur. Diğer bir hadîsde de şöyle buyurulmuştur:

«Cennette aralarında yetmiş yıllık mesafe olan yüz derece vardır. Allah Teâlâ o dereceleri gazilere va'detmiştir». Şehidleri medhetmek üzere Allah Teâlâ:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ
رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

«Allah yolunda öldürülenleri ölü sanmayın, bil'akis Rableri katında diridirler. Allah'ın bol nimetlerinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar»[185], buyurmuştur.

185 Al-i İmran: 169-170

Resûl-i Ekrem de:

- Arş'ın altında nurdan zincirlerle Arş'a asılı yeşil kandiller suretinde kuşlar vardır. Şehidin ruhu bu kandillere girer ve istediği tarafa dolaşır, sonra yine bu kandilde kalırlar, buyurmuştur.

Şehidin namazının kılınması hususunda ihtilâf edilmiştir. İmâm Şafiî, **«Cenaze namazını kılmak, ona duâ edip affını dilemektir. Halbuki şehid olmakla onun bütün günahları bağışlanmıştır. Yıkanmasına lüzum olmadığı gibi, namazını kılmaya da lüzum yoktur»** demiştir. İmâm A'zam'ın görüşüne göre ise, şehidlerin namazı kılınır. **«Bu namaz, günahlarının afvı için değil, onun kerameti içindir»,** demiştir.

Resûl-i Ekrem:

«- Cennet gazilerin kılıçları altındadır. Kılıç, Cennetin anahtarıdır», buyurmuştur. Bunun için gazi, Allah yolunda düşman öldürmek ve icabında seve seve şehid olmak gerekir.

Nitekim Allah Teâlâ:

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ

Allah'a ve âhiret gününe inanmayanlarla savaşın»[186], buyurmuştur. Bu bakımdan kâfirler üç bölümde mütalâa edilir. Biri, Müslüman iken mürted olanlardır. Bunlar ya hemen İslâmiyet i kabul eder veya da öldürülürler. Diğeri de Kitabîlerdir, Yahudi ve Hıristiyanlar gibi. Bunlar ya haraç verir veya öldürülürler. Kitabsız olanlar hakkında da ihtilâf vardır.

186 Et-Tevbe: 29

FASIL

Müslümanlar, kâfirlerle karşılaştıkları vakit: **"Bismi'llâhi ve alâ milleti Resûlillahi"** diyerek savaşa girerler. Savaşta vekar ve sabır ile hareket ederler. Metanetlerini korur, kayıtsız şartsız kumandanlarına itaat ederler. Kumandana itaat, Allah'a itaattir. Âmirine itaat etmeyen hayır görmez, Allah katında değer taşımaz. Kumandan da ordusunu korumaz veya câhillerin sözüne uyarsa bunun da zararını milleti çeker, kargaşalıklar olur. Haramı irtikâb ile maksada yâni zafere ulaşılamaz. Bu gibi kumandanlara itaat etmeyenler de âsi sayılmazlar.

Resûl-i Ekrem:

- Allah katında gazanın en önemlisi, deniz savaşıdır. Deniz savaşında şehâdet, diğer şehidlikten daha üstündür, buyurmuştur.

Abdullah b. Mübarek'in rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Ne mutlu deniz kenarında yatan şehidlere. Bunlar mezarlarından kalktıklarında melekler bunları Arş'a götürür.

Bir başka rivayette Allah Teâlâ:

- Bunlar deniz kenarında ölenler midir? diye sorar.

Melekler:

- Evet, ya Rabbi, deyince, Allah Teâlâ:

- Bunlara hesap yok, bunları doğru Cennete götürün, buyurur», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Kim ki Ramazan ayında deniz kenarında bir gün veya bir gece gözcülük ederse, altıyüz köle azâd etmek ve altı ay ibâdet etmek sevabından fazla sevab alır, buyurmuştur.

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Evde yalnız bir vakit namaz, bir vakit yerine geçer. Cemâatle kılarsa yirmibeş vakit yerine geçer. Camide kılarsa beşyüz namaz yerine geçer. Mescid-i Aksâ'da kılarsa beşbin, benim mescidimde kılarsa elli bin, Kâ'be'de kılarsa yüzbin vakit yerine geçer. Deniz kenarında bir vakit kılarsa (misvak ile) dörtyüz namaz yerine geçer, buyurmuştur.

Âlimler, gemiye binmekte ihtilâf etmiştir. Gemiye binip namaz kılmayanların gemiye binmeleri haram; fakat gemide farzları kılanların gemiye binmeleri uygundur. Karada savaşıp şehid olanların, Allah Teâlâ, kul borcundan başka bütün günahlarını bağışlar. Denizde şehid olanların ise kul hakkını da bağışlar. Hak sahibine Cennette hakkından çok daha fazla nimetler ve makamlar verir ve hak sahibi de hakkından vazgeçer.

Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ, şehid olmayanlara vermediği altı mertebe vardır ki, bunları yalnız şehidlere verir.

Bunlar:

1- Allah rızası uğrunda şehid olmakla, Allah Teâlâ onun bütün kusurlarını bağışlar ve ona rahmetle nazar eder.

2- Cennetteki yerini görür ve herkesten önce oraya girer.

3- Kabir azabı görmez.

4- Kıyametin dehşetinden emin olur.

5- Aydan ve güneşten parlak yetmiş iki hûri kendisine verilir.

6- Hısım ve akrabalarından yetmiş kişiye şefaat eder. Mücâhid'in rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ başkalarına vermediği birçok kerameti şehidlere verir.

Bunlar:

- Bütün ölüler dünya suyu ile yıkanırken şehidler Cennet suyu ile yıkanır.

- Bütün insanlar kefenlere sarılırken, şehidler kendi kanlı elbiseleri ile mezara konur.

- Bütün insanlara ölü denirken, şehidlere ölü denmez.

- Bütün peygamberler Kıyamet Günü şefaat edeceği halde şehidler her an şefaat ederler, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«- Kâfir elinde ölen, düşmana giderken ölen, suda boğulan vebadan ölen, ateşte yanıp ölen, aşkını gizleyip aşkı sebebiyle ölen, çocuk doğururken, ölen ve gurbette ölenlerin hepsi şehiddir. Bunların hepsinin efdali denizde düşman elinde şehid olanıdır», buyurmuştur, öyle şehidler vardır ki, savaşlarda Müslümanlar arasına katılır ve savaşırlar, öyle şehidler var ki, Arş-ı A'zam'da dururlar.

Nakledildiğine göre, Bedir savaşında Resûl-i Ekrem'e yardım etmek üzere gönderilen üç bin melek, Müslümanların diğer savaşlarında da metanet gösterir ve sabrederlerse onların yardımına da gelirler. Şehide şehid denmesi, bu anda melekler kendilerine şehâdet ettikleri içindir. Diğer bâzılarına göre, Allah'a verdikleri sözde durdukları için kendilerine şehid denmiştir.

Resûl-i Ekrem üç defa tekrar ederek:

«- Ok ve yay ile savaşın, zira bu gibi vasıtalarla savaşmakta Allah Teâlâ üç kişiye rahmet eder. Biri yapana, diğeri gaziye getirene ve diğeri de onu atan gaziyedir», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Ok atmasını bildiği halde onu terkeden bizden değildir.

Sa'd b. Vakkas (radıyallahu anh) diyor ki; savaş günü olduğu vakit Resûl-i Ekrem benim çantamı boşaltır, okları teker teker bana verir, ben de düşmana atardım. Resûl-i Ekrem de bana dua ederdi. Ana ve baba müsaade etmeden savaşa gitmek doğru olmaz[187].

FASIL

Bu bölümde savaşta elde edilen ganimet malı ve diğer bâzı hükümler anlatılacaktır.

Savaşta elde edilen ganimet malı bir araya toplanır, beşte biri Beytül-Mal'e ayrılır. Diğer atlı ve yaya gaziler ayrı ayrı hesap edilmek üzere aralarında bölüşülür. Denizde bir kere gaza, karada on kere gazadan efdaldir. Farz haccını yaptıktan sonra bir gaza on kere nafile hacdan makbuldür. Denizde bir gaza, yüz nafile hacdan makbuldür.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Benimle gaza İmkânları bulunmayan kimse, deniz savaşlarına katılsın, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Gazaların en üstünü nefsi ile mücâhede, sonra malı ile mücâhede, yâni zekâtını vermek, kâfirler ile gaza ise bunlardan sonra gelir.

187 Anne babanın müslüman olması şarttır. Ancak, cihad umûmi seferberlik mahiyetinde olursa, evlâdın ana babayı bırakıp cihada koşması gerekir.

KUR'ÂN-I KERÎM

Resûl-i Ekrem'in bir hadîs-i şerifinde, Allah Teâlâ buyuruyor ki:

- Kim Kur'an ile meşgul olur ve Benden isteyecek vakit bulamazsa Ben ona isteyenlerden daha çoğunu veririm.

- «Allah Teâlâ'nın kelâmının üstünlüğü, diğer yaratıklara karşı benim üstünlüğüm gibidir», hadîs-i şerifi de Resûl-i Ekrem'in mübarek sözlerindendir.

Nakledildiğine göre, Kur'an-ı Kerîm Cennete benzer. Cennette köşkler ve dereceler olduğu gibi, Kur'ân-ı Kerîm'de de sûre ve âyetler vardır. Cennette ırmaklar ve ağaçlar olduğu gibi, Kur'ân'da da haber ve ibretler vardır.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü bir kısım insanlar:

- Ey Rabbimiz, biz dünyada Kur'ân okuduk, derler.

Allah Teâlâ:

- Evet, siz okudunuz. Ben dinledim. Şimdi siz oturun Bana bakın da Ben okuyayım, buyurur ve Tâhâ ve Yâsîn sûrelerini okur.

Resûl-i Ekrem buyuruyorlar ki, Allah Teâlâ, Tâhâ ve Yâsîn sûrelerini, yer ve gökleri yaratmadan bin yıl önce okumuştu. Melekler bu sûreleri dinleyince, «Ne mutlu bu sûreleri ezberleyene, Muhammed'in ümmeti ne talihli insanlardır ki, Kur'ân onlara inecek», dediler.

Resûl-i Ekrem, Hz. Ali'ye:

«- Ya Ali, Âdem seyyidülbeşer, ben seyyidülarab, Selman Farsların efendisi, Suhayb-i Rûmî Rumların efendisi, Bilâl Habeşîlerin efendisi, Tûr dağların efendisi, Cum'a günlerin efendisi, Kur'ân-ı Kerîm bütün sözlerin üstünü, Kur'ân'ın en üstün sûresi Bakara sûresi ve Bakara sûresinin en üstünü de Âyete'l-Kürsî'dir», buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Kur'ân kendisine nasib olan kimse, «Bana bir şey verilmedi» derse, Kur'ân'a ihanet etmiş olur, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, **Kur'ân-ı Azîm, altı bin altı yüz altmış altı âyet ve yetmiş yedi bin dört yüz kelime ve üç yüz seksen bin beş harftir»**[188]**.** Diğer kelâm üzerine Kur'ân-ı Kerîm nasıl «üstün ise, Kur'ân ehli de diğerlerine göre öyle üstün değer taşır. Ehl-i Kur'ân, nübüvvetin üçte birine ihraz etmiştir. Kur'ân'a saygı göstermeyen Kur'ân'dan mahrum kalır. Kur'ân-ı Kerim'i okuyan kimsenin yüzünde nuru parlar. Fakat Kur'ân okumaktan maksad, okunanı anlayıp gereği ile amel etmektir.

Resûl-i Ekrem:

- Evinden çıkarken Âyete'l-Kürsî'yi okuyan kimseye, Allah Teâlâ yetmiş melek ayırır. Onun için istiğfar eder ve onu korurlar. Evine döndüğü vakit Âyete'l-Kürsî'yi okursa Allah Teâlâ onu yoksulluktan korur, buyurmuştur.

Diğer rivayette, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Bir mümin Âyete'l-Kürsî'yi okuduğu vakit, Allah Teâlâ onun hürmetine bütün mezarları nurlandırır ve genişletir. Sahibine de büyük mükâfatlar verir ve her harfi için bir melek takdir eder. O melek kıyamete kadar onun için istiğfar eder.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Za'feran boyası ile Âyete'l-Kürsî'yi sağ eli ile sol eline yedi kere yazıp yalayan kimse bundan sonra duyduğu hiçbir şey'i bir daha unutmaz, buyurmuştur.

188 Kur'ân-ı Kerîm'in âyet, kelime ve harfleri sayış usûlü itibariyle kıraat imamları arasında değişik sayıdadır. Kimine göre küsuratı daha az, kimine göre daha çoktur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Âyete'l-Kürsî'yi okuyan kimsenin hemen dünyada Cennete girmesine bir engel yoktur. Ancak ne yazık ki ölmeden Cennete girilmez, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Kur'ân-ı Kerim'i sesleriniz ile süsleyin.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Demirin pas alması gibi, dünya sevgisi ve isyan ile gönüller de pas alır ve kararır, buyurdu.

Ashâb-ı kiram:

- Bu pası silmenin çâresi nedir? diye sorduklarında, Resûl-i Ekrem:

- Tevbe etmek, ölümü hatırlamak ve Kur'ân'a devam etmektir, buyurdu.

Kur'ân-ı Kerim'i ezberden okuyana bin, yüzünden okuyana iki bin ecir verilir.

Ashâb-ı kiram, Resûl-i Ekrem'e:

- Kur'ân-ı Kerîm'in hangi sûresi efdaldir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- İhlâs sûresi, buyurdu.

Ashâb:

- Hangi âyet daha üstündür? diye sordular, Resûl-i Ekrem:

- Âyete'l-Kürsi, buyurdu. Ashâb:

- Hangi âyete ulaşmayı istersin? diye sordu. Resûl-i Ekrem:

- Bakara sûresinin sonunu severim, zira o, rahmet hazinelerinden bir hazinedir, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Her ağacın bir meyvesi var, Kur'ân-ı Azîm'in meyvesi de el-Kadr süresidir, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

«Sizin ilâhınız tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, merhamet edendir, merhametli olandır»[189], âyetiyle Al-i İmran sûresinin başı olan:

الٓمٓ ﴿١﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ

«Elif, Lâm, Mim, Allah Kendinden başka ilâh olmayan, diri, her an yaratıklarını gözetip durandır»[190], sevdiğim âyetlerdir, buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

- Günde bin âyet okumaya gücünüz yeter mi? diye sordu,

Ashâb:

- Çok zor, pek yetmez, ya Resûlâllah, dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Tekâsür sûresini okuyan kimse, bin âyet okumuş kadar sevab alır, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki:

- Her şey'in bir kalbi var, Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Bu sûreyi okuyanı Allah Teâlâ yarlığar ve yirmi hatim sevabı kendisine verilir. Ölüm döşeğinde yatana Yâsîn okunursa onun hürmetine ölüm meleği ile birlikte Yâsîn'in her harfi karşısında üç melek gelir, adamın karşısında saf tutar, onun için duâ ve istiğfar ederler. Yıkanmasında ve namazında hâzır bulunurlar,

189 El-Bakara: 163
190 Al-i İmran: 1-2

mezarına beraber korlar. Hastanın kendisi Yâsîn okursa, Cennetin hazinedarları Cennet şerbetinden ona içirmedikçe Azrail canını almaz.

FÂTİHA-İ ŞERÎFE: Fâtiha'nın birçok adları var, en meşhurları Fâtihatü'l-Kitâb, Ümmü'l-Kur'ân ve Seb'u'l-Mesâni olmak üzere üçtür. Fatiha derler, çünkü başlangıçtır; Kur'ân onunla açılır ve onunla okunmaya başlanır. Ümmü'l-Kur'ân derler, çünkü Kur'ân'ın aslı olup Kur'ân bununla ve bundan sonra devam eder. Seb'u'l-Mesânî derler, çünkü yedi âyettir. Bâzıları Mekke'de ve bâzıları da Medine'de olmak üzere iki defa nazil olduğunu söylemişlerdir. Fakat en doğrusu sûre'nin Mekke'de nazil olduğudur. Besmele'deki بِسْمِ اللهِ (B) harfi, (min) ve (an) harfleri gibi harf-i cerdir.

Müteallâkı olan fiil mahfuzdur. **«Allah'ın adı ile bu işe başlarım»** demektir. Bâzılar bu isimden murad, isim değil, müsemma olan zâtın aynı, yâni Allah'tır dediler. Nahiv âlimlerinden Halil'e göre, Allah lâfza-i celâli, bütün Esmâ-i Hüsnâ'yı içine alan bir ism-i camidir. Allah Teâlâ'ya mahsus Esmâ-i Zât'tandır ve bütün sıfatı camidir. Bâzılarına göre, müştak yâni İlâh ve benzerlerinden alınmadır. Bâzılarına göre de, gayr-ı müştaktır.

Seyyid Şerif-i Cürcânî, Keşşaf haşiyesinde: **«Mahlûkat, Allah Teâlâ'nın zâtında mütehayyir oldukları gibi, zâtının ismi olan Allah lâfza-i celâlinde de mütehayyirdirler»** der. Kaadı tefsirinde der ki, Allah ism-i âlem değildir. Âlem olsa fesad lâzım gelir. Nitekim Kur'ân-ı Azîm'de:

وَهُوَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوٰتِ وَفِي الْاَرْضِ

«Göklerde ve yerlerde (ibâdete lâyık) **yalnız o Allah'tır»**[191], buyurmuştur. Şayet Allah lâfza-i celâli isim değil de âlem olsa,

191 El-En'am: 3

yer ve göklerin ona zarf olması lâzım gelirdi ki, bu muhaldir. Demek ki, Allah lâfza-i celâl ism-i sıfattır, yâni Allah yer ve göklerde ulûhiyetle vasıflanmıştır, demektir. Bu açıklama yeter.

İbni Abbâs (radıyallahu anh): اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ **«Rahman ve Rahîm bir anlamda iki isimdir»,** der. Fakat Muberred; «Rahman umumîdir, mü'minleri ve kâfirleri içine alır, yâni rezzaktır, dünyada ibtidâen ve karşılıksız gerek mü'min ve gerek kâfir hepsine rızkını verir, demektir. Rahîm ise, gâfir mağfiret edici anlamına hastır. Bu da âhirette mü'minlere mağfiret edicidir, demektir. Buna göre Rahman mânâsı umumi, ismi ve lâfzı hususîdir. Rahîm ise lâfzı umumî ve fakat mânâsı hususîdir» der.

Besmele'nin, Fâtiha'dan olup olmadığı hakkında ihtilâf vardır. Medine âlimleri sûrelerin başlarındaki Besmele'nin ne Fâtiha'dan ve ne de başka sûrelerden bir âyet olmadığını, ancak teberrük için sûrelerin başına alındığını söylerler. Mekke'liler Besmele'nin Fâtiha'dan ve Fâtiha'nın ilk âyeti olduğunu, diğer sûrelerin başına da teberrük için yazıldığını söyler. Fatiha yedi âyettir. Mekke'lilere göre Besmele bir âyet, sıratallezîne'den aşağısı da bir âyet olmak üzere yedi âyet eder. Besmeleyi Fâtiha'dan saymayanlar, «Elhâmdü lillâhi rabbi'l-âlemîn» birinci âyet, «Gayri'l-mağdûbi» de son âyettir, derler. Ḥulâsa «Bismillâhirrahmânirrahîm» mutlak surette Kur'ân dan bir âyettir. Fakat başında bulunduğu her sûreden ayrı bir âyet değildir, sûreleri ayırmak için konmuştur. Tabiî:

اِنَّهٗ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهٗ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

âyetinde Besmele Kur'ân dandır ve burada âyetin bir cüz'üdür[192].

«Elhamdü lillâh», yâni hamde yalnız Allah müstehaktır. Burada insanlara öğretmiş oluyor; siz böyle, «Biz Allah'a hamdederiz» deyin, demek oluyor.

192 Neml: 30

«Rabbi'l-âlemîn» Rab, mâlik veya terbiye edici anlamındadır; âlemlerin mâliki ve terbiyecisi demektir. Âlem, alâmetten, nişandan alınmadır. Allah'tan başka her şey'e âlem denir. Çünkü o her şey'i Allah Teâlâ'nın varlığına, birliğine, kudret ve azametine alâmettir.

Saîd İbnü'l-Müseyyeb'in anlattığına göre, altı yüzü denizde ve dört yüzü karada olmak üzere Allah Teâlâ'nın bin âlemi vardır.

Mukatil ise Allah Teâlâ'nın seksen bin âlemi olduğunu, bunların kırk bini denizde ve kırk bini de karada bulunduğunu söyler.

Vehb ise, Allah Teâlâ'nın onsekiz bin âlemi olduğunu ve dünyanın bu âlemlerden yalnız birini teşkil ettiğini söyler.

Kâ'bü'l-Ahbâr'a göre Allah Teâlâ'nın âlemlerini kendinden başka kimse bilmez. (En doğrusu da budur). Nitekim âyet-i celîlede:

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ

«Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez»[193], buyurulmuştur. مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ Bu kırâet Âsim ve Kisâî'nin kırâetidir. Mâlik, kaadir anlamınadır. Zira kâinatı yoktan var etmiştir. **Yâni ceza gününün Mâliki ve Sahibi** demektir. إِيَّاكَ نَعْبُدُ **Yalnız ibâdetle Seni tevhîd eder ve Sana itaat ederiz**, demektir. وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ **Sana ibâdet ile, yardımı yalnız Senden dileriz,** demektir. اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ **Bizi doğru yola irşâd eyle ve bu yolda sabit kıl,** demektir. Sırat, sîrat, zirat kırâetlerinin her üçü de caizdir. İbni Abbâs (radıyallahu anh)'a göre Sırât-ı Müstakim, İslâm Dînidir. İbni Mes'ûd (radıyallahu anh)'a göre Kur'ân-ı Azîm'dir. Saîd ibni Cübeyr (radıyallahu anh)'a göre, Sırât-ı Müstakim'-den murad, Cennet yoludur. Sehl ibni Abdullah ise

193 El-Müddessir: 31

Sırât-ı Müstakim'in Ehl-i Sünnet ve'l-cemaat yolu olduğunu söylemiştir. Ebû'l-Âliyede, Sırat kelimesinin sözlük anlamı, açık yol demektir, dedi.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ **Hidâyet ve tevfîk ile kendilerine in'am ettiklerinin yolunu bize ver,** demektir. İkrime, «İman üzerinde sabit ve müstakim olmak üzere hidâyet ettiklerinin yoluna bizi hidâyet eyle demektir» dedi.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ **Gazab olunanların yoluna değil,** demektir. Bunlar ise Yahûdîlerdir. Gazab, kâfirlerden intikam almak demektir. Allah'ın gazabı, mü'minlere lâyık değildir.

وَلَا الضَّالِّينَ **Hidâyetten azan sapıkların da yoluna değil, ya Rab. Sırât-ı Müstakim üzere sabit olanların yoluna hidâyet et.** Dalâletin, sapıklığın sonu helaktir, bu da kâfirlere lâyıktır; bunlardan murad da, Hıristiyanlardır. Âmîn, Allah'ım, dileğimi kabul et, demektir. Bu âmîn lâfzı Fâtiha'dan ve Kur'ân'dan değildir, fakat okunuyor.

Resûl-i Ekrem: **«Fatiha, her der de dermandır»**, buyurmuştur. İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde Resûl-i Ekrem:

«- Kendi re'y ve görüşü ile Kur'ân'a mânâ vermeye kalkışan, Cehennemdeki yerine hazırlansın», buyurmuştur. Eş'den, denk ve benzerden münezzeh olan ulu Allah'a hamdederiz.

Yine Resûl-i Ekrem: **«Sizin hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenip öğretendir»,** buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Kur'ân-ı Kerîm, yeryüzünde akan su gibidir. Su sayesinde bütün cisimler hayat bulduğu gibi, Kur'ân sayesinde de bütün gönüller hayata kavuşur. Yağan yağmurlar bir noktadan döküleydi yeryüzünü harab edeceği gibi, Kur'ân-ı Azîm de birden ve bir uğurdan ineydi buna gönüller bile dayanamaz ve kimse tahammül edemezdi. Canlı vücud sudan ve yer

yağmurdan doymadığı gibi, ruh da ilimden doymaz. Biri zahirî, diğeri bâtınî olmak üzere iki çeşit nîmet vardır. Zahirî nîmet sıhhat, mal, mülk ve rızık gibi şeylerdir. Bâtınî nîmet ise marifet, hikmet, ilim, hidâyet ve muhabbettir.

Bir hadîsde Resûl-i Ekrem:

«- Nebe sûresini okuyan kimse İmansız gitmekten emin olur, Allah Teâlâ rızkını genişletir, kendisine bol mükâfatlar verir ve ölmeden Cennetteki yerini görür. Vakıa sûresine devam eden, yoksulluk görmez. Mülk sûresini okuyan. Kadir Gecesi'ni ihya etmiş sevabım alır. Kıyâme sûresini okuyan kimse için Kıyamet Günü Ben ve Cebrâil, mü'mindir, diye tanıklık ederiz», buyurmuştur.

Ne büyük devlet ki, şahidi Cebrâil ve Muhammed (aleyhisselâm)'dir. Kâfirûn sûresi, Kur'ân'ın dörtte biridir. Fatiha, yedi âyet, yirmi dört kelime ve yüzyirmi harftir. İhlâs, Kur'ân-ı Kerîm'in üçte biridir. Fâtiha'yı bir kere okuyan kimse için Allah Teâlâ:

- Ey Melekler, şâhid olun, Ben bu kulumu bağışladım ve kabir azâbından emin ettim, buyurur. Beş vakit namazın her rek'atında Fatiha ve İhlâs okuyan kimse, Kur'ân-ı Kerîm'i kırk kere hatmetmiş gibidir. Zira yirmi dört saatte, farz, vâcib ve bunların aralarında kılınan müekked sünnetlerle kırk rek'at namaz kılınır, işte namazı böyle kılan, kırk kere Kur'ân-ı Kerîm'i hatmetmiş olur. Çünkü ihlâs, Kur'ân'ın bir bölümü, Fatiha ise iki bölümdür. Böylece her rek'atta iki hatim yapılmış olur.

Resûl-i Ekrem:

- Ümmetimin en üstün ibâdeti, Kur'ân okumaktır, buyurmuştur. Ancak Kur'ân-ı Kerîm'i hoca önünde okur gibi okumak gerektir. Kur'ân okumanın zahirî olarak üç edebi vardır. Bunlar, abdestli, kıbleye karşı ve diz çökerek oturup edeb ve saygı ile tecvid üzere okumak, okuduğu âyetteki emre dikkat edip hükmüne bağlanmak ve üç gün veya ayda bir kere hatmetmektir.

Kur'ân okumanın sevabına gelince; abdestsiz ezbere okumakta bire on, abdestli okumakta bire yetmiş ve namaz içinde okumakta bire yüz, mânâsını anlayıp düşünerek okumakta ise bire yediyüz sevab vardır.

Kur'ân'ın batini âdabına gelince; Kur'ân'ın ve Allah Teâlâ'nın azametini düşünerek okumaktır. Gönlünü Kur'ân'a verir ve şehvet perdesini gönlünden kaldırıp atarsın. Gönlün, Kur'ân nuru ile nurlanır, bâtınında marifet yemişleri yetişir ve zahirinde ibâdet gülleri açılır, dünya ve âhirette Kur'ân'ın mutluluğu ile mutlu olursun.

Cafer b. Muhammed, **«Kur'ân, dört itibar ile dört ibâdettir. Biri ibâdet, diğeri işaret, üçüncüsü letafet ve dördüncüsü de hakikatlerdir. İbâdet, avam için, işaret havass için, letâif velîler için ve hakaik peygamberler içindir. Bâzılarına göre ibâdet kulak için, işaret akıl için, letâif müşahede için ve hakaik de muayene içindir»,** demiştir.

Bizi, îman ve Kur'ân ehlinden eden Allah Teâlâ'ya hamd eder, peygamberlerin sonu ve müttakîlerin imamı olan Muhammed Mustafa (aleyhisselâm)'ya salât ve selâm ederiz.

ZİKRİN FAZİLETİ

Zikri emretmek üzere Allah Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

«Ey îman edenler, Allah'ı çok zikredin»[194], buyurmuştur. Resûl-i Ekrem:

- İmanınızı koruyun, buyurdu.

194 Ahzâb: 41

Ashâb-ı kiram:

- Nasıl koruyalım? diye sordular, Resûl-i Ekrem:

- «Lâ ilahe illallah» kelime-i tevhidine devam ile, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Altun ve gümüş tasadduk etmekten, kâfir ile savaşmaktan ve bütün amellerin efdal ve hayırlı olanından size haber vereyim mi? buyurdu.

Ashâb:

- Evet, haber ver, ya Resûlâllah, deyince, Resûl-i Ekrem:

- Allah'ı çok zikretmektir, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Cennet bahçelerine girmek isteyen, zikir halkalarına iştirak etsin, buyurmuştur.

İmanın temeli, Allah sevgisine dayandığına göre, bunun nişanı, Allah'ı çok zikretmektir. Nitekim Resûl-i Ekrem:

«Allah'ı çok sevmenin belirtisi, O'nu anmayı sevmektir», buyurmuştur.

Gazâlî diyor ki: Allah yoluna sülûk edenlerin üç konaklama yeri vardır. Bunların biri, âlem-i fena -yokluk âlemi- dir, diğeri cezbe -sarsıntı- âlemi ve üçüncüsü de kabz âlemidir. Fena âleminde «Lâ ilahe illallah» kelime-i tevhidine devam et. Cezbe âlemine geçtiğinde orada da, «Allah Allah» de. Kabz âlemine geçtiğinde orada da, «Hû Hû» demekle meşgul ol. Bu üçüncü âleme eriştiğin vakit adi sıfatının putları senden gider ve fadl sıfatının nurları sende parlamaya başlar. Hakk'ın tasarrufu vasıtasız olarak sana ulaşır. Zaman gelir, Hakk'a nisbetle fânî, kendine nisbetle bakî bulursun. Nitekim Cüneyd-i Bağdadî: «Zikrullah muhriktir, insanı yakar. Tenha yerde üç gün Allah'ı zikreden kimsede

velîlerin kerameti görülebilir. Şayet, zikir mi efdal, yoksa Kur'ân okumak mı efdaldir? diye sorulursa, «Lâ ilahe İllallah» kelime-i tevhidi zikir olduğu gibi, aynı zamanda Kur'ân'dır. Kur'ân'ın mânâsını bilenler için Kur'ân okumak, bilmeyen için de zikir efdaldir. Şayet, aşikâre zikir mi yoksa gizli zikir mi efdaldir? diye sorulursa da, Kur'ân'ı başlı başına okumak bir ibâdettir. Ancak bâzı insanların gönülleri isyandan taş gibi katılaştığı gibi, bu gibiler yanında aşikâre zikir daha efdaldir. Gönül tasını kırıp içinden marifet çeşmelerini ve hikmet pınarlarını akıtmaya ancak zikir ile erilir. Resûl-i Ekrem'in de aşikâre zikrettiği rivayet edilir. O günden beri mescidlerde, medrese ve tekkelerde aşikâr zikirler edilmiştir. Nitekim Mecma'ü'l-Fetâvâ adlı eserde aşikâre zikrin sünnet olduğu yazılıdır. Kadıhan ve Mecma' şerhinde ise cehri, yâni aşikâre zikir haramdır, der. Burada Kadıhan'ın maksadı, fazla bağırıp çağırarak edilen zikirdir. Mecma' şerhini yazan, Mecma'ü'l-Fetâvâ'yi görmeden ölmüştür. Diğer bâzılarına göre gizli zikir, aşikâre zikirden efdaldir. Kişinin hakikati, şeriatine göredir. Gönülleri açan, «Lâ ilahe illâllah»tır. Ruhları açan da, «Allah Allah»tır. Sırrı açıp keşfeden de, «Hû Hû»dur. Sır âlemi, ruh âleminden, ruh âlemi kalb âleminden, kalb âlemi cisim âleminden büyüktür. Gayret et, nefis âleminden çıkıp kalb âlemine, beşeriyet âleminden ruh âlemine, tabiat âleminden sır âlemine çık. Vücudunu zulmet âleminden çıkarıp nur âlemine ulaştır. Daima kalb âlemi, tevbe edenlerin; ruh âlemi sevenlerin ve sır âlemi de ariflerin mi'racıdır. Beşeriyetten melekiyet âlemine yükseldiğinde Allah Teâlâ'nın tasarrufu seni karşılar ve burada gönlün bekadan fenaya, sahivden mahve ve bunların aksine intikal eder. Bu değişiklik tamamen senin halindendir. Allah Teâlâ'nın tasarrufunda değişiklik düşünülmez. Çünkü O, teğayyur ve inkılâbdan münezzehtir.

Sır âlemine ulaştığın vakit sana gayb ve sır kapıları açılır da gaybden işitir ve gaybden görürsün. Böylece gayb, senin için ayan beyân meydanda olur, haberleri muayene eder, açıkça görürsün. Ariflerin ruhu, cilâlı ve kudsîdir. Onun için Allah Teâlâ'nın cemâline iştiyak duyarlar. Muhakkikler diyorlar ki, «Bir belâya uğrayan kimse, belâya değil, belâyı verene baktığı gibi; nimete erişen de nîmete değil, onu veren Allah Teâlâ'ya baktığı gibi o kişi ilâhî marifete gark olur». Bunun için Mûsâ (aleyhisselâm)'ın ümmetine Allah Teâlâ:

يَا بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

«Ey İsrâiloğulları, size verdiğim nimeti hatırlayın»[195], buyurmuştur. Resûl-i Ekrem'in ümmetine de:

فَٱذْكُرُونِىٓ أَذْكُرْكُمْ

«Beni anın ki Ben de sizi anayım»[196], buyurmuştur. Bu âyette de birkaç mânâ vardır.

Şöyle ki:

- Beni tâatle anın, Ben de sizi rahmetimle anayım.
- Beni duâ ile anın, Ben de sizi icabetle anayım.
- Beni nimetimle anın, Ben de sizi inayetimle anayım.
- Beni dünyada anın, Ben de sizi âhirette anayım.
- Beni yalnızlıkta anın, Ben de sizi toplulukta anayım.
- Siz zayıflığınızla Bana itaat ederseniz, Ben sizi kuvvetle anarım.
- Siz Beni ihlâs ile anarsanız, Ben de sizi halâs ile anarım.

195 El-Bakara: 40
196 El-Bakara: 152

- Siz Beni hikmet ve rubûbiyyetle anarsanız, Ben de sizi rahmet ve ubudiyetle anarım.

Bunun için

وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ

«Allah'ı zikretmek, en büyük ibâdettir»[197], buyurulmuştur.

Allah Teâlâ'yı zikir de yedi uzuv iledir. Gözün zikri ağlamak, kulağın zikri Hakk'ın ahkâmını dinlemek, dilin zikri hamd ve sena, elin zikri vermek ve cömertlik, ayağın zikri ibâdet yerlerine gitmek, kalbin zikri korku ve ümiddir, ruhun zikri teslimiyet ve rızâ iledir.

Diğer bâzılarına göre zikir dört çeşittir. Biri dilin, diğeri gönlün, üçüncüsü ruhun ve dördüncüsü de sırrın zikridir. Sır zikrinin âfeti, ruhun ona muttali olmasıdır. Ruh zikrinin âfeti, gönlün onu bilmesidir. Dil zikrinin âfeti de kendini görüp beğenmesidir.

Diğer bâzılarına göre de zahir ve bâtın zikri mübtedilerin, gönlün zikri mutavassıtların, ruh ve hafî zikir de müntehilerin zikridir. Kalbin zikri, ef'âl zikridir. Sırrın zikri, sıfat zikridir. Ruhun zikri de zât zikridir.

Bâzılarına göre, «Lâ ilahe illallah» kelimesi bir macuna benzer, yâni müsbet ile menfiden meydana gelmiştir. Nefiy ile isbattan fâsid maddeler zail olur. Kalbin hastalığı, ruhun bağlılığı, nefsin arzuları, şehevî zevkler, behimî faydalanmalar ve dünya ilgileri, menfî olan bu fâsid maddelerden meydana gelir. İsbât tarafından da Allah'ın nuru ile gönül nurlanır. Bu nur sayesinde kalbin sıhhati, ruhun tezkiyesi ile Esma ve Sıfât'ın tecellisi hâsıl olur. Nitekim Allah Teâlâ hadîs-i kudsîde:

197 Ankebût: 45

«Kelime-i Tevhid Benim kal'amdır, kal'ama giren azabımdan emîn olur», buyurmuştur.

Şeyh-i Ekber, «Zikrin hakikati Allah Teâlâ'nın mütekellim ismi ile tecelli etmesinden ibarettir. Zîra cem ve tafsilde mertebeleri itibariyle kelâm, kemâl sıfatını açıklar. Zikrin a'lâsı cem makamında olanıdır. Allah Teâlâ önce Kendi zâtını zikrettikten sonra Resûl-i Ekrem'i ve daha sonra diğer peygamberleri almış ve medhetmiştir. Sonra mukarreb melekleri ve daha sonra mücerred ruhları, bundan sonra da bedenleri zikretmiştir. O halde Allah'ı zikir, gazâ ve bütün ibâdetlerden üstündür. Çünkü diğer ibâdetlerin sevabı Cennet, zikrin mükâfatı ise bizzat Allah Teâlâ'dır. Nitekim kudsî hadîste, Allah Teâlâ:

«Ben, Beni zikredenin arkadaşıyım», buyurmuştur. Âyet-i celîlede:

«Allah'ı anmak, her şeyden büyüktür», buyurulmuştur.

SABIR

Sabrın önemini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

«Muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir»[198], buyurmuştur.

Gazâlî -Allah rahmet etsin- diyor ki: «Sabır, insanın özelliğidir; melek ve hayvanlarda sabır düşünülmez. Hayvanlar sabredemez, çünkü şehvetleri galibdir. Melekler de sabredemez, çünkü onlarda şehvet yoktur; onlar yalnız Allah'a müştaktırlar».

198 El-Bakara: 153

Fahrüddin-i Râzî, sabır demek, Allah Teâlâ'nın kazasına razı olmaktır. İnsanın gönlü dünyalıktan bir şey'e meylettiği anda ulvî makamdan düşer. Âdem (aleyhisselâm)'ın gönlü Cennetteki ağaca meyletmekle Cennetten düştüğü gibidir. Bunun için bütün zevklere sabır lâzımdır» demiştir.

Nitekim Resûl-i Ekrem: **«Sabır benim azığımdır»**, buyurmuştur. Sabırdan gaye, takvaya erişmektir, zîra istenen takvadır. Nitekim Allah Teâlâ:

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

«Azıklanın; şüphe yok ki azığın en iyisi takvadır. Ey akıl sahibleri Benden korkun»[199], buyurmuştur. Takvadan murad da sakınmaktır, Allah'tan korkmaktır.

Resûl-i Ekrem:

- Kul şübhelerden sakınmadıkça takva mertebesine ulaşamaz, şüphelerden sakınmadıkça haramdan korunamaz, buyurmuştur.

Câfer-i Sâdık da «Takva, kalbinde Allah'tan başka bir şey görmemektir», demiştir.

Takvanın alâmeti üçtür: Biri, her halde Allah Teâlâ'ya nazardır, diğeri her işde Allah'a yönelmektir. Üçüncüsü de her tutum ve davranışında istikâmet üzere olmaktır.

Takvayı emretmek üzere Allah Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

«Ey iman edenler, sabredin, düşmanlarınızdan daha sabırlı olun, cihada hâzır bulunun, Allah'a karşı

199 El-Bakara: 197

gelmekten sakının ki felaha erişebilesiniz»[200], Buyurmuştur. Belâları sabra işarettir ve bu, avam içindir. mâsiyeti terke işarettir. Bu, havass içindir. Tâate ve tahammüle işarettir. Bu da seçkin insanların en seçkinlerinindir. Kişinin rahatlığı yakın de - kesin İmanda -; şerefi tevazu - alçak gönüllülük- de; devleti, Müslüman olmakta; ismeti, tevekkülde; akıllılığı, dininde; gayret ve kıskançlığı, dünyayı terkinde; helaki, günaha dalmasında; pişmanlığı, acelesinde; azgınlığı, cehaletinde; mutluluğu, ilimde; olgunluğu, aşkında ve huzuru da sabrındadır. Halk arasında sabır, nefis hâkimiyetidir. Âşıklara göre sabır, bütün belâlar kendisine yüklense dahi âh etmemektir. Ayrıca vefadan, cefâdan, ihtiyarlık ve gençlikten, nimet ve hikmetten, hulâsa birbirine zıt her çeşit vasıfların hiçbirinden müteessir olmayıp değişiklik göstermemektir. Her ne ile karşılaşsa hiçbirine aldırış etmeyip canını düşünmeden cananına ulaşmaya bakmaktır.

SADAKALAR BÖLÜMÜ

Sadakanın önemini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«Gece gündüz, gizli açık mallarını hayra sarfedenlerin mükâfatlarını Rableri verecektir. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir»[201], buyurmuştur.

200 Al-i İmran: 200
201 El-Bakara: 274

Resûl-i Ekrem de: **«Sadaka kabir azabını ve hasretini önler. Kıyamet Günü'nde kişi, sadakasının gölgesinde olur»,** buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Bana peygamberlik veren Allah'a yemin ederim ki, sadaka veren kimseye Kıyamet Günü Allah Teâlâ azâb etmez. Yalnız hısım ve akrabalarını koruyup diğer muhtaçlara vermeyene de Allah kıymet vermez», buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem'e:

- Kime sadaka vermek daha iyidir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Önce anasına, sonra babasına ve sonra diğer yakın akrabalarına vermek efdaldir ve gerektir, buyurdu.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Cennette nurdan birtakım bahçe ve köşkler vardır, buyurdu. Ashâb:

- Bunlar kimin içindir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Muhtaçlara sadaka veren, tatlı ve yumuşak konuşan, yemek yediren ve halk uyurken ibâdet edip namaz kılanlar içindir, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Allah katında en makbul amel, açlıktan midesi yanmış olan kimselerin karınlarını doyurmaktır, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Sadaka vermeye devam edin, zira bunda altı fayda vardır. Bunların üçü dünyada, üçü de âhirettedir. Dünyada olanlar; rızık

bolluğu, ömür bereketi ve evlerinin mâmurluğudur. Âhirette olanlar ise; Kıyamet Günü yalınayak kalmamak, sadakası başı üstünde gölge olmak ve Cehennem ile kendi arasında perde olmaktır, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Cennetin kapısında sadaka verene Allah Teâlâ bire on, ödünç verene bire on sekiz verir, diye yazılı olduğunu gördüm, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

- Kişinin kendi eliyle bir dirhem sadaka vermesi, ölümünde bir dinar vasiyet etmesinden daha makbuldür, buyurmuştur.

FASIL

Şeyhü'l-İslâm Abdullah el-Ensârî, sâliklerin nasıl sülük edeceklerini bilmeleri için Menâzilü's-Şâirin adında bir eser yazdı ve onu on kısma böldü. Ben de onu aşağıdaki şekilde terceme ettim:

I EL-BİDÂYÂT	II EL-EBVÂB	III EL-MUÂMELÂT	IV EL-AHLÂK	V EL-USÛL
1 — El-Yakaza	1 — El-Hüzün	1 — Er-Riâye	1 — Es-Sabr	1 — El-Kasd
2 — Et-Tevbe	2 — El-Havf	2 — El-Murâkabe	2 — Er-Rızâ	2 — El-Azm
3 — El-İnâbe	3 — El-İşfak	3 — El-Hurme	3 — Eş-Şükr	3 — El-Irâdât
4 — El-Muhâsebe	4 — El-Huşû	4 — El-İhlâs	4 — El-Hayâ	4 — El-Edeb
5 — Et-Tefekkür	5 — El-Hayrât	5 — Et-Tehezzüb	5 — Es-Sıdk	5 — El-Yakîn
6 — Et-Tezekkür	6 — Ez-Zühd	6 — El-İstikâme	6 — El-Isâr	6 — El-Üns
7 — El-İtisam	7 — El-Vera'	7 — Et-Tevekkül	7 — El-Hulk	7 — Ez-Zikr
8 — El-Karar	8 — Et-Tebettül	8 — Et-Tefvîz	8 — Et-Tevâzu	8 — El-Fikr
9 — Er-Riyâze	9 — El-Vecd	9 — Eş-Şefka	9 — El-Fütüvve	9 — El-Gınâ
10 — Es-Semâ	10 — Er-Rağbe	10 — Et-Teslim	10 — El-İsbât	10 — Makamü'l-Murad

VI EL-EDEB	VII EL-AHVÂL	VIII EL-VELÂYÂT	IX EL-HAKAIK	X EN-NİHÂYÂT
1 — El-İhsan	1 — El-Mehabbe	1 — El-Hazz	1 — El-Mükâşefât	1 — El-Mârife
2 — El-İlm	2 — El-Yakîn	2 — El-Vakt	2 — El-Müşâhede	2 — El-Fenâ
3 — El-Hikme	3 — Eş-Şavk	3 — Es-Safa	3 — El-Muâyene	3 — El-Beka
4 — El-Basîre	4 — El-Akl	4 — Es-Surûr	4 — El-Hayat	4 — El-Hakîk
5 — El-Firâse	5 — El-Ataş	5 — Es-Seyr	5 — El-Kabz	5 — Et-Telbîs
6 — Et-Ta'zîm	6 — El-Vecd	6 — En-Nefes	6 — El-Bast	6 — El-Vecd
7 — El-İlhâm	7 — Ed-Dehş	7 — El-Gurbe	7 — Es-Sekr	7 — Et-Tecrîd
8 — Es-Sekîne	8 — El-Heymân	8 — El-Firak	8 — Es-Sahv	8 — Et-Tefrîd
9 — Et-Tumânîne	9 — El-Berk	9 — El-Gaybe	9 — El-İttisâl	9 — Et-Cem'
10 — El-Himme	10 — Et-Temkîn	10 — Ez-Zevk	10 — El-İnfisâl	10 — Et-Tevhîd

Ey Allah'ın sırlarını taleb eden, menzil ve makamları anlamak isteyenlere kolaylık olsun diye bu şekilde onları kaleme aldım.

Sâlik bu menzillerde konaklamak ve bu makamları geçmekle ancak gerçek tevhide ulaşmış olur.

Bu makamların Türkçe anlamları:

I - EL-BİDÂYÂT - SÂLİKİN İLK MERTEBELERİ

1-	el-Yakaza	Uyanıklık. Seyr-i sülûk edenin ilk uğrak ve makamları.
2-	et-Tevbe	Tevbe ile günahlardan arınıp Hakk'a yönelmek.
3-	el-İnâbe	Tamamen Allah'a teslim olmak.
4-	el-Muhâsebe	Nefis muhasebesi yapmak ve kendi kendini hesaba çekmek.
5-	et-Tefekkür	Yaptığında ve Allah'ın azametinde düşünmek.
6-	et-Tezekkür	Hatırlama, Allah Teâlâ'yı kalbinden anmak.
7-	el-İtisâm	ilâhî emirlere ve aldığı vazifeye sarılıp bağlanmak.
8-	el-Karar	Tereddüt etmeden sağlam durmak.
9-	er-Riyâze	Riyazete devam ve kendini bâzı şeylerden çekmek.
10-	es-Semâ	İlâhî gerçeklere kulak verip dinlemek.

II - EL-EBVÂB - MAKAM (KAPI) LAR

1-	el-Hüzn	Geçmişe üzülmek.
2-	el-Havf	Korku, Allah'tan korkma kapısı.
3-	el-İşfâk	Şefkat kapısı.
4-	el-Huşû	Kalb ve kalıbı ile bağlanıp saygılı olmak.
5-	el-Hayrât	İyilikler kapısı. «İyilik yapmak».
6-	ez-Zühd	Dünyadan yüz çevirmek.
7-	el-Vera'	Bütün şübhelerden sakınma kapısı.
8-	et-Tebettül	Bütün mevcudiyetiyle Allah'a yönelmek.
9-	el-Vecd	Heyecan içinde Allah'a yönelmek.
10-	er-Rağbe	Bu yolda hevesle yürümek.

III - EL-MUAMELÂT - İŞLEMLER

1-	er-Riâye	Durumuna dikkat etmek.
2-	el-Murâkabe	Kendini deneyip kontrol etmek.
3-	el-Hurme	Hürmet ve saygılı olmak.
4-	el-İhlâs	Riyadan uzak kalmak.
5-	et-Tehzîb	Kendini her türlü lekelerden temizlemek.
6-	el-İstikâme	Dosdoğru olmak ve doğru yoldan sapmamak.
7-	et-Tevekkül	Tamamen Allah'a güvenip bağlanmak.
8-	et-Tefvîz	Kendini hiçe sayarak bütün varlığını Allah'a havale etmek.
9-	eş-Şefaka	Sevmek, şefkat.
10-	et-Teslîm	Her şey O'nundur diye Hakk'a teslim olmak.

IV - EL AHLÂK - GÜZEL HUYLAR

1-	es-Sabr	Her türlü güçlüklere katlanmak.
2-	er-Rizâ	İlâhî mukadderata ve gelen her şey'e razı olmak.
3-	eş-Şükr	Allah'ın bütün nimetlerine ve bu yoldaki lûtfuna şükretmek.
4-	el-Hayâ	Her yerde ve her işinde Allah'tan haya üzere olmak.
5-	es-Sıdk	Sözünde ve işinde dürüst olmak.
6-	el-İsâr	İhtiyaç anlarında başkalarını tercih etmek.
7-	el-Hulk	Herkesle iyi geçinmek.
8-	et-Tevâzû	Daima alçak gönüllü olmak.
9-	el-Fütüvve	Kerem sahibi olmak.
10-	el-İsbât	İbadet hükümlerinin yerine getirilmesidir.

V - EL-USÛL - DİKKAT EDİLECEK USÛL VE KURALLAR

1-	el-Kasd	Meşru olan her İşinde Allah rızasını niyet etmek.
2-	el-Azm	Tereddütsüz kesin karar.
3-	el-İrâdât	irâdeler, irâde sahibi olmak.
4-	el-Edeb	Terbiyeli olmak ve sülûk âdabına riâyet etmek.

5-	el-Yakîn	Kat'î ve kesin davranmak.
6-	el-Üns	Vazifesine bağlanmak ve onunla ûnsiyet etmek.
7-	ez-Zikr	Allah'ı bir an hatırından çıkarmayıp daima anmak.
8-	el-Fikr	Hak yolunda kendini yitirip yok etmek. Kendini değil, daima Hakk'ı düşünmek.
9-	el-Gınâ	Kimseye arz-ı ihtiyaç etmemek.
10-	Makamû'l-Murad	Dileklerinin makamında olmak, ne ileri geçmek ve ne de geride kalmamak.

VI - EL-EVDİYE - MA'NEVÎ VA'DÎLER[202]

1-	el-İhsan	Mümkün olduğu kadar herkese iyilik etmek. iyi muamelede bulunmak.
2-	el-İlm	Bilgili olmak.
3-	el-Hikme	Hikmet sahibi olmak.
4-	el-Basîre	İnce görüşlü ve sezili olmaya çalışmak.
5-	el-Firâse	Keskin zekâlı olmak.
6-	et-Tazîm	Yol gösterene ve Allah'a karşı saygılı olmak.
7-	el-İlhâm	Feyz almaya gayret etmek.
8-	es-Sekîne	Ağırbaşlı olmak.
9-	et-Tumânîne	Tam huzur ve sükûna ermek.
10-	el-Himme	Yol gösterene bel bağlayıp himmet almak.

VII - EL-AHVAL - SÂLİKİN HALLERİ

1-	el-Mehabbe	Sevgi ile işe sarılmak.
2-	el-Yakîn	Maksadına ulaşacağına kesin İnancı olmak.
3-	eş-Şavk	Son derece arzu ve iştiyak halinde olmak.
4-	el-Akl	Daima mâkul bir halde bulunmak.
5-	el-Ateş	Gayeye varmak için içinden yanıp tutuşmak.
6-	el-Vecd	Neş'elenip kendinden geçmek.
7-	ed-Dehş	Hayranlık hâlinde olmak.
8-	el-Heymân	Aşk ile hayran olmak.
9-	el-Berk	Hayretinden gözleri kamaşmak.
10-	et-Temkîn	Ağır ağır ilerlemektir.

202 Bu kelimeyi (Edviye-İlâçlar) tarzında yazan nüshalar da mevuttur.

VIII - EL-VELÂYÂT - VELİLİK

1-	el-Hazz	Yavaş yavaş zevk almaya başlamak.
2-	el-Vakt	Zamanını bulup değerlendirmek, vakit ayarlaması.
3-	es-Safâ	Sâfi olmak.
4-	es-Sürûr	Artık sevinmeye başlamak.
5-	es-Seyr	Halden hale ve makamdan makama geçmek.
6-	en-Nefes	Gaybden gelen lâtif ilham ve işaretlerle kalbleri ferahlandırmaktır.
7-	el-Gurbe	Yalnızlık duyguları.
8-	el-Firak	Ayrılık duyguları.
9-	el-Gaybe	Görünmeme.
10-	ez-Zevk	İçinde bulunduğu hal ve makamın zevkine varmaktır.

IX - EL-HAKAİK - GERÇEKLER

1	el-Mükâşefât	Gizliliklerin sâlike - açıklanması.
2	el-Müşâhede	Uzaktan görüntüler.
3	el-Muâyene	Açık ve net olarak görmeler.
4	el-Hayât	Ebedî bir yaşantı âlemine dalmak.
5	el-Kabz	Toplanıp tutmak; arifin daralması.
6	el-Bast	Genişlemek ve açılmak; arifin ferahlaması.
7	es-Sekr	İlâhî mükâşefeler karşısında mest olmak.
8	es-Sahv	Bu mesttik hâlinden sonra ayılmak.
9	el-İttisâl	Allah'a ulaşmak, vuslat.
10	el-İnfisâl	Mâsivadan ayrılıp uzaklaşmaktır.

X - ENNİHÂYÂT- SÂLİKİN SON MERHALELERİ

1	el-Mârife	Hakk'ı bilmek.
2	el-Fenâ	Allah'ın azameti karşısında kendinden geçmek.
3	el-Beka	Fâniden geçmekle ebedîleşmek.
4	et-Hakîk	Hakikate ermek.

5	et-Telbîs	Örtmek ve iltibastan kurtulmak.
6	el-Vecd	Gerçeği bulup elde etmek.
7	et-Tecrîd	Her şeyden soyunup arınmak.
8	et-Tefrîd	Tekleştirmek; her şeyden sıyrılarak Hak ile tek kalmak.
9	el-Cem'	Gerçekleri bir araya toplamak; ruhun ve mahlûkatın hepsini Hak'la kâim görmek.
10	et-Tevhîd	Allah'ın birliğini gereği gibi bilmektir.

İLMİN FAZİLETİ

İlmin önemini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

«Allah kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin»[203], buyurmuştur. Resûl-i Ekrem de: **«İlim ikidir; beden ve din ilmidir»,** buyurmuştur. Beden ilminden murad, kendini ve nefsini bilmektir. Din ilminden murad da Rabbini bilmektir.

Başka bir taksim ile Resûl-i Ekrem:

«- İlim ikidir. Biri din ilmidir. Bu, sahibinin üzerine bir hüccettir. Diğeri kalb ile elde edilen ilimdir. Sahibine fayda veren de bu kalb ilmidir», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«- İlim yağmur gibidir, karalara yağarsa yeşillikler meydana getirir, denize yağarsa sedef olur», buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «- İlim üçtür. Biri muhkem âyet, diğeri sünnet ve üçüncüsü de âdil farzlardır. Diğerleri fazladır», buyurmuştur.

203 El-Mücâdele: 11

Hz. Ali de:

- Hem dünya ve hem âhireti isteyen ilme sarılsın, buyurmuştur.

Bilmiş ol ki insana farz olan ilim üçtür. Bunlar, tefsir, hadis ve fıkıh ilimleridir. İmâm A'zam'a göre fıkıh:

«Kişinin amel yönünden leh ve aleyhinde olan şey'i bitmesidir». Bu tarif geniştir. Çünkü buna bütün ilimler girer. İman mes'elelerini bilmekle îtikadiyât, bâtınî ihtilâfları bilmekle vicdâniyât; namaz, oruç, hac gibi mes'eleleri bilmekle ameliyat ilimleri gibi hepsi bunun içine girer. Vicdâniyâttan bilinmesi gereken ahlâk, tasavvuf, zühd, rıza, sabır ve huzur-ı kalb ile bunlara benzeyen ilimler hep vicdani ilimlerdir. Amelî hususları bildiren her ilim fıkıhtır. Fıkıh, Fıkh-ı Ekber ve Fıkh-ı Asgar olmak üzere ikiye ayrılır. Dinî ilimlere muttali olmak için bunların hakikatlerini bilmek gerekir. Bunları bildikten sonradır ki faydalı ilim ve sâlih amellerle olgunlaşabilir. Fıkh-ı Ekber kelâm ilmidir. Bu ilim, dinî mes'eleleri delilleri ile isbât eder. Bu ilmi okuyan, bu dereceye yükselir ve taklidden kurtulur. Bu sayede şübheleri atar ve inandıklarını delilleri ile bilmiş olur. Yakîne varır, dinî kuralları öğrenmiş olur. Bu sayede de irşad olduğu gibi, irşad işi de kolaylaşır. Bilgisini dinî esaslar üzerine kurar. Niyyet ve itikadını düzeltmiş olur. Çünkü amelin kabulü ilme bağlıdır.

Fıkh-ı Asgar ise usûl ve füru'u fıkıhtır. Usûl-i fıkıh, delilden nasıl hüküm çıkarıldığını bilmektir. Bu ilmi okumakla kişi, bu kaideleri gereği gibi öğrenmiş olur. Füru'u fıkhı okumakla da şer'î hükümleri öğrenmiş ve bu sayede bilerek tatbik edilmiş olur. Esasen hak ve hikmete uygun olan her ilim, mü'minin hakkıdır, onu nerede bulursa almalıdır.

Nitekim Resûl-i Ekrem:

- Her hikmetli söz, hakimin yitiğidir, bulduğu yerde onu alsın, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

- Hikmet, gökten mü'minlerin kalbine iner, ancak yarının nafakası için tasalanan kimsenin kalbine inmez.

ULEMÂ'NIN FAZİLETİ

İlim öğrenmenin önemini beyân etmek üzere Resûl-i Ekrem:

«İlim öğrenmek için hocasına giden bir öğrencinin, bu yolda giderken melekler kanatlarını ayaklarının altına döşerler», buyurmuştur.

Başka bir hadîsinde de:

«Ümmetimin âlimleri iki türlüdür. Birincisi, Allah Teâlâ'-nın kendisine nasib ettiği ilmi, karşılıksız ve hiçbir menfaat beklemeden başkalarına öğretmiş ve aynı zamanda ilmiyle amel etmiştir, işte bu gibi âlimler için Kirâmen Kâtibin, diğer melekler, gökte kuşlar, denizde balıklar ve karadaki bütün hayvanlar duâ ederler ve Kıyamet Günü peygamberlerin yanında haşrolurlar. Diğeri de öğrendiği ilmin gereğiyle amel etmediği gibi, onu başkasına da öğretmedi; öğretti ise mutlaka karşılığını aldı. İşte Kıyamet Günü Allah Teâlâ'nın en şiddetli azâb edeceği de bu âlimdir», buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre Resûl-i Ekrem:

«- Bir âlimin okuduğu ilmi dinlemek ve istifade etmek, nafile namaz ve gazadan daha makbuldür. Bir âlime selâm vermek, nafile ibâdetten hayırlıdır. Bir âlimin meclisinde bir saat bulunmak, bir yıl nafile ibâdetten efdaldir. Allah Teâlâ bu adamın üzerine rahmet indirir

ve melekler lehine şehâdet eder de bu rahmet ve şehâdet sayesinde Cenneti boylar», buyurmuştur.

Ebû Ümâme (radıyallahu anh), Resûl-i Ekrem'e:

- Ey Allah'ın Resulü, âlim mi daha üstün, yoksa âbid mi? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Âlimin âbid üzerine üstünlüğü, benim sizden herhangi birinizin üzerine olan üstünlüğüm gibidir, buyurdu.

Resûl-i Ekrem, âlim ile cahili şöyle tarif etmiştir:

«- Âlim, Hak'tan korkup halktan utanan, câhil de Haktan korkmayıp halktan utanmayan, yalan söyleyip, hezeyanlarla uğraşan kimsedir. Bu adam okur yazar olsa da yine câhildir. Âbide gelince; bu da Allah için ibâdet, ilmini kendinde tatbik edip başkalarına da öğreten kimsedir. Câhil, bu ikisinden yoksun ve kemâlden mahrumdur».

Resûl-i Ekrem buyuruyor:

Bir gün Cebrâil'e:

- Ümmetimin hangi ameli daha makbuldür? diye sordum.

O:

- İlim öğrenmeleri daha makbuldür, dedi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

- Kim ki Allah rızası için ilim öğrenir, gayesi dünyalık olmaz, belki kendini ve Müslümanları ıslah etmeyi hedef alırsa, onun Cennette olacağına ben kefillik ederim, buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem'e sordular:

- İlim nedir, ey Allah'ın Resulü? Resûl-i Ekrem:

- İlim kılavuz ve amelde delildir, buyurdu. Ashâb:

- Akıl nedir? diye sordular. Resûl-i Ekrem:

- Akıl da iyiliklerin öncüsü ve kılavuzudur, buyurdu. Ashâb:

- Hevâ nedir? diye sordular. Resûl-i Ekrem:

- Günahların merkebidir, buyurdu. Ashâb:

- Mal nedir? diye sordu. Resûl-i Ekrem:

- Kibr edenlerin paltosudur, buyurdu. Ashâb:

- Dünya nedir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Âhiretin yoludur, dedi. Ve devamla: «Allah Teâlâ'nın azâd ettiklerinin yüzlerine bakmak isteyen, âlimlere baksın. Âlimi ziyarete gidenin her adımına bir yıllık nafile ibâdet sevabı yazılır. (Muhtaç olan âlime) yardım eden, Cennette bana arkadaş olur», buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Benlik için ilim öğrenen, câhil olarak ölür. Her kim mübâhase ve nefsinin çıkarı için ilim öğrenirse, münafık olarak ölür. Dünyalık için ilim öğrenen fâsık olarak ölür. Böbürlenmek ve kibirlenmek için ilim öğrenen kâfir olarak ölür.

Ancak amel için öğrenen de mü'min olarak ölür, buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«- Âlime ikram eden bana ikram etmiş, bana ikram eden de Allah'a ikram etmiş olur. Allah'a ikram edeni de Allah Cennetine kor. Âlimi horlayıp hakir gören bana hakaret etmiş olur. Beni tahkir eden ise Allah'a hakarette bulunmuş olur. Allah'ı horlayana da Cehennem vâcib olur. Âlimler ile oturan benimle oturmuş; âlimleri ziyaret eden beni ziyaret etmiş; âlimlerin hal ve

hatırını soran, benim hal ve hatırımı sormuş olur. Benimle oturup hal ve hatırımı soran da Kıyamet Günü'nde benimle haşrolur».

Yine Resûl-i Ekrem: **«Âlimler, peygamberlerin vârisleridir»,** buyurmuştur. Halbuki peygamberlerin altın, gümüş ve benzeri mirasları yoktur. Onların mirası ilimdir. Bu ilimden bol nasibini alan, büyük mirasa konmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«- Ben bilginim diyen, câhildir», buyurmuştur. Âlime yaraşan, kimseye karşı üstünlük taslamamaktır. Zira el elden üstündür. Sonra kendisinden daha âlimi ile karşılaşınca küçük düşer ve perişan olur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Allah Teâlâ üç şey'i de ilim ile beraber vermiştir. Bunlar, zevk, heybet ve muhabbettir. Âlimler dünyaya meylettikleri anda ilmin zevki onlardan gider. Gizli günah işledikleri anda insanlar üzerindeki heybetleri kaybolur. İnsanların servetlerine göz dikip onlardan maddî menfaat saklamak peşine düştükleri anda halk üzerindeki sevgileri de kaybolur», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«İlmi ile amel eden bir âlim bir köye uğradığı vakit, bu âlimin yüzü suyu hürmetine Allah Teâlâ o köyün ölülerinden kırk gün azabı kaldırır», buyurmuştur.

Diğer bir hadîsde de Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«- Bir âlimin huzurunda oturan kimseye Allah Teâlâ Cennette bin şehir verir. Her şehirden kendisine yetmiş kapı açar. Öğrendiği her harf için bir şehid sevabı yazar. Ona bu dünya büyüklüğünde de ayrıca on şehir verir».

Fahrüddin-i Râzî, Tefsir-i Kebîr'inde:

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ

«**(Ey mü'minler), Allah'a itaat edin, peygambere ve ulül-emre itaat edin**»[204], âyetinin tefsirinde, ulü'l-emr'den murad, âlimlerdir. Bunun için âmirlerin de âlimlere saygı göstermeleri borçtur, demiştir.

Resûl-i Ekrem de:

«Ümmetimin helaki İki kişidendir. Bunların biri fâsık âlim, diğeri de câhil âbiddir. Eğer siz tamamen Hakk'a teslim olsanız, Allah Teâlâ size cehaleti olmayan ilmi verirdi. Eğer siz gereği gibi Hak'tan korksanız, denizler üzerinde yürür ve dağları emrinize alırdınız», buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Alimlerin câhiller üzerine yüz derece üstünlüğü vardır. Her derecenin arası beşyüz yıllık yoldur», buyurmuştur.

İmâm A'zam da: «**İlimlerin en üstünü İlm-i Hâl, hâllerin üstünü de hâli korumaktır»,** demiştir.

Bâzılarının anlattıklarına göre, insanlar dört mertebede mütalâa edilir:

1- Bilir, fakat bildiğini bilmez. Bu adam uykudadır, bunu uyarmak lâzımdır.

2- Bilmez ve fakat câhil olduğunu bilir, buna öğretmek lâzımdır.

3- Bilmez ve fakat bilmediğini bilmez, bilmediği halde kendini bilir sanır. Bu, şeytandır, bundan uzaklaşmak lâzımdır.

204 En-Nisâ: 59

4- Bilir, bildiğini bilir ve gereğini de yapar. Bundan da faydalanmak lâzımdır.

Bunun gibi ilimler de dörde ayrılır:

1- Bilinir ve söylenir; öğrenilir ve öğretilir; şeriat ilimleri gibi.

2- Bilinmez ve söylenmez. Hak Teâlâ'nın gizli ilimleri gibi.

3- Bilinir ve fakat söylenmez; ariflerin hâli ve dostların kusurları gibi.

4- Bilinmez ve lâkin söylenir; Meşâyih'in sırları gibi ki, bâzı özel kişiler arasında konuşulabilir.

Fahrüddin-i Râzî anlatıyor: «Âlimler helâli bolca yemeye başlayınca, câhiller de şüpheli şeylere yaklaşır. Âlimler şüpheli şeylere yaklaşınca, câhiller harama yönelir. Âlimler haramı irtikâb edince, câhiller tamamen sapıtırlar».

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Âlimler mi daha makbul, yoksa şehidler mi? diye sordu.

Hz. Cebrâil:

- Allah katında bir âlim, bin şehidden efdaldir, buyurdu. Burada şunu bilmek gerektir ki, Allah Teâlâ, insanları âlim ve câhil olmak üzere iki sınıf yaratmıştır. Mutluluğa eren âlim aklı rehber alarak:

إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

«Rabbim elbette doğru yoldadır»[205], âyetini düşünüp şeriat yolundan sapmayandır. Gerçek âlim, okuyup duyduğunu unutmayan; aşikâre ve gizli sırdan agâh olup işaret, ibare, delâlet ve iktizadan anlayan; müfessir, mücmel, müteşâbih,

205 Hûd: 56

müsteâr, cihetlerini bilen; çetin soru sormayan; anlaşılmadan müdâhale etmeyen; kimsenin içyüzünü ortaya dökmeyen; üstünlük taslamayıp gerçekleri ortaya koymak maksadında olan kimsedir. Eskilerde zekâ ve kabiliyetlerine güvenerek hocalarına arka çeviren ve onlarla mücâdeleye girişen niceleri olmuştur ki, sonunda halkın gözünden düşmüş ve hayır duasından mahrum kalmıştır.

İlim talebinde olan için gerekli olan, rastgele hocanın önünde diz çökmek değil, birkaç ilimde mehâreti olan, öğüt kaynağı, herkesçe sevilen ve sayılan güzel ahlâk sahibi, açık ve seçik konuşan, her fende mahir, dindar bir âlim bulup ona teslim olmak, bütün samimiyyetiyle ona bağlanıp öğrenmek ve onun hizmetinde bulunmak, asaletsiz ve hayâsız kimseye itibar etmemektir. Elinden geldiği kadar ilmiyle amel eden âlimler ile düş kalk; zira onların ilim ve hikmeti kısa zamanda senin üzerinde etkisini gösterir. Meselâ, Şeruğan otu yağı, bir süre gülyağı ile karışıp kaldıktan sonra artık ona susamyağı değil, gülyağı derler. Bunun gibi bir süre âlimin sohbetine devam edene câhil değil, belki âlim denir. Başka bir taksimat ile âlimleri ikiye ayırırlar. Biri dünya âlimi, diğeri de âhiret âlimidir. Dünya âlimi, dili âlim ve fakat kalb câhil olandır. Âhiret âlimi de üç sınıftır. Biri Âlim-i Rabbânî'dir. Bu da gönlünü mâsivadan ayırıp tamamen Hakk'a yönelen âlimdir. İşte asıl âlim budur. Diğeri cinânidir, yâni dileği Cennettir. Üçüncüsü de dehânîdir, yâni korkusu Cehennemdir. Bunlar da âlimdir fakat birincinin seviyesine ulaşamazlar.

Allah'ım, bizleri de gerçek âlimler zümresine ilhak eyle. Sevgili Habîbine salât ve selâm olsun.

EMR-İ Bİ'L-MÂRUF VE NEHY-İ ANÎ'L - MÜNKER

Allah'ın emrettiğini emredip yasak ettiği kötülüklerden men'etmek üzere Allah Teâlâ:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ
قصر

«Sizden, iyiye çağıran, uygun olanı emreden ve fenalıktan men eden bir ümmet bulunsun. İşte başarıya ulaşanlar yalnız onlardır»[206], buyurmuştur.

Bâzıları derler ki: Bu âyetteki (min)teb'îz içindir, yâni mârufu emredecek, münkerden nehyedecek bâzı âlimleriniz bulunsun, demektir. Çünkü mârufu emretmek ilim işidir. Câhil, kendini bilemez; nerde kaldı başkasını irşâd. Bunun için mârufu emretmek ve münkerden nehyetmek farz-ı kifâyedir.

Bu görevin önemini beyân etmek üzere, Resûl-i Ekrem:

«- Kim mârufu emredip münkerden nehyederse, yeryüzünde Allah'ın halifesidir. Bu görevi terkedenler Kur'ân'ı anlayamazlar», buyurmuştur.

Hz. Ebû Bekir:

- Ya Resûlâllah, düşmanla savaştan başka gazâ var mıdır? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ'nın yeryüzünde öyle gaazileri var ki, bunlar şehidlerden çok daha üstündürler», buyurdu. Hz. Ebû Bekir:

206 Al-i İmran: 104

- Bunlar kimlerdir, ya Resûlâllah? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

« - Mârufu emredip münkerden nehyedenlerdir. Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah'a yemîn ederim ki, Cennette öyle köşkler vardır ki, bunlar şehidlerin köşklerinden daha üstündür. Bunlar kızıl yakut ve yeşil zümrütten yapılmadır. Her çardağının üçyüz kapısı vardır ve herbirine üçyüz hurî verilir. Hurîler efendilerine:

- Bu nimetlerin size niçin verildiğini biliyor musunuz?

Bunlar, sizin dünyada mârufu emredip münkerden nehyettiğiniz için size verilmiştir, derler ve diğer amel ve ibâdetlerinden bahsetmezler», buyurdu.

Keşşaf sahibinin anlattığına göre Huzeyfe (radıyallahu anh) diyor ki:

«- Öyle bir zaman gelecek ki o zaman insanlara ölmüş eşeğin kokan leşine tahammül, Emr-i mâruf ve Nehy-i münker dinlemekten daha kolay ve ehven gelecektir». Bu zamanın şerrinden Allah'a sığınırız.

YOKSULLUK

Allah Teâlâ:

وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ

«Allah zengindir, siz ise fakirsiniz»[207], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

«- Fakirlik benim iftiharımdır ve ben onunla övünürüm», yâni **«Diğerlerine karşı benim üstünlüğüm,**

207 Muhammed: 38

yoksulluğum iledir. Zira Allah katında sabreden yoksullar, şükreden zenginlerden daha sevimlidirler», buyurur.

Nitekim diğer bir hadîsinde, Resûl-i Ekrem:

«Yoksulların zenginlere üstünlüğü, benim, diğer yaratıklara üstünlüğüm gibidir», buyurmuştur.

Her şey'i açmak için bir anahtar olduğu gibi, Cennetin anahtarının da yoksulları sevmek olduğunu beyân etmek üzere Resûl-i Ekrem:

«Her şey'in bir açacağı var, Cennetin anahtarı da fakirleri sevmektir», buyurmuştur.

Yoksulları sevmek, peygamberlerin; onlarla düşüp kalkmak ise sâlihlerin ahlâkıdır. Yoksullardan kaçmak, nifak alâmetidir. Onlara dil uzatmak, peygamberlere dil uzatmaktır. Yoksulu ziyarete gidenin her adımına Allah Teâlâ makbul bir hac sevabı yazar. Allah Teâlâ sabreden yoksullara günde üç defa rahmetle nazar eder. Hayır ve hasenat yapmak niyetiyle dünyalık peşinde olmaktan, Allah rızası için dünyalığı terketmek daha makbuldür. Nitekim Hz. İsâ: **«Ey iyilik etmek maksadıyla dünyalık peşinde olan, iyi bil ki dünyayı terketmek senin için daha çok iyiliktir»**, demiştir.

Resûl-i Ekrem de:

«- Ya Âişe, yoksullarla oturup kalk. Zira dünyada onlarla düşüp kalkmak, âhirette de onlarla bir arada olmaya vesiledir. Fakirlerin duaları makbul ve âhirette hesabları kolay olduğu için zenginlerden beşyüz yıl önce Cennete gireceklerdir. Ey Âişe, kıyamette benimle buluşmak istersen, benim fakirlerin, yoksulların yanında olacağımı bil», buyurmuştur.

Ebû Saîd'den nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem'e adamın biri:

- Ey Allah'ın Resulü, bana öyle bir amel öğret ki onu yaptığım vakit, Allah Teâlâ da benden razı olsun ve herkes de beni sevsin, dedi.

Resûl-i Ekrem:

«Dünyayı terket, Allah seni sevsin. Kimseden bir şey isteme, herkes seni sevsin», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

«- Sabretmesini bilen yoksulun iki rek'at namazı, şükreden zenginin yetmiş rek'at namazından kıymetlidir. Zengin ile fakir, ikisi aynı ameli işledikleri vakit, zengin onbin dirhem gümüş verse de yine fakirin aldığı mükâfatı alamaz», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«Allah Teâlâ beş sınıf insan ile meleklerine karşı iftihar eder:

1- Yalnız Allah rızâsı için savaşan gaazîler,

2- Allah için tevazu gösteren, her yönden varlıklı gençler,

3- Allah korkusundan tenhalarda gözyaşı dökenler,

4- Yoksulları koruyan zenginler,

5- Yoksulluk ve her çeşit felâketlere sabredip şikâyet etmeyenlerdir».

Resûl-i Ekrem (sallâllahu aleyhi ve sellem):

«Sıfatların en makbulü üç sıfattır. Bunlar: Zühd, dünyadan yüz çevirmek, ilim ve fakirliktir», buyurmuştur. Adamın biri Resûl-i Ekrem'e:

- Yoksulluk nedir? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- O, Allah'ın hazinelerinden bir hazinedir. Allah Teâlâ bu hazineyi peygamberlere ve kerem sahibi kullarına verir, buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

«- Allah Teâlâ zenginleri dünya toprağından, yoksulları da Cennet toprağından yarattı. Allah'ın ahdinde olmak isteyen yoksullara ikramda bulunsun», buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

«Bir yoksulu haksız yere döven veya inciten kimse, on kere Kâ'be'yi yıkmış ve bin melek öldürmüş gibi günah kazanır», buyurmuştur.

Diğer bir hadîsde de şöyle buyurulmuştur:

«Cennetin sekiz ve Cehennemin yedi kapısı vardır. Cennetin yedi kapısından, sabretmesini bilen yoksullar girer. Diğer bir kapısından da sabretmeyen yoksullarla zenginler girer».

Burada derviş dediğimiz, sözünde ve işinde Resûl-i Ekrem'in sünnetine uyup ashâb-ı kiramın yolunu tâkib eden ehl-i sünnet yoksullarıdır. Yoksa bid'atlar ve sapıklıklar erbabından olup dünyayı terkedenler değillerdir. On sınıf insan var ki bunlar bid'at sahibleridir. Bunların sebebiyle nice kimseler yollarını azıtıp din ve dünyalarını perişan etmişlerdir. Bunlar:

1- **Habibiye:** Bunlara göre, Allah Teâlâ bir insanı sevdiği vakit, onu halkın sevgisinden alıkor ve bu adamdan ilâhî teklif düşer. Bu görüş, küfürdür.

2- **Evliyâiye:** Bunlar derler ki, bir kişi velilik mertebesine yükseldiği vakit ondan her türlü teklif düşer ve halk bunlara secde etse de bir şey lâzım gelmez. Bu görüş de küfürdür.

3- **Şemrahıye:** Bunlara göre, kız ve erkek insanın gülüdür. Bunları kullanmak doğru bir harekettir, derler ki bu da küfürdür.

4- **İbâhiyye:** Allah bizi fâsık yarattı, biz kendi kendimizi ıslah ederiz. Bize her şey mubahtır derler ki, bu da küfürdür.

5- **Helâliyye:** Haram ve günah diye bir şey yok, her şey bizim için mubahtır derler. Bu görüş de küfürdür.

6- **Hulûliyye:** Raks ve sema hâlinde bizden perde kalkar. O vakit her ne yaparsak doğrudur, derler ki, bu da küfürdür.

7- **Hûriye:** Murâkabe hâlinde bize Cennetten hûriler gelir, onlarla münâsebette bulunuruz ve sonunda yıkanırlar, derler. Bu da küfür ve küfürden de âdi bir bid'attir.

8- **Vâkıfiyye:** Allah Teâlâ'yı kimse bilemez. O, meçhul bir mutlaktır deyip dururlar. Halbuki Allah âsâr ve ef'âlinden bilinir. Bunun için bu söz de bid'attir.

Bunlar Resûl-i Ekrem'in:

«Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, Seni hakkıyle bilemedim» sözü ile delil çekmek isterler. Marifet başka, hakkıyle marifet ise daha başkadır. Evet Zâtının künhünü kimse bilemez fakat Esma ve sıfatları ile bilinmesi farzdır.

9- Mütecâhile: Biz ne okur ve ne de kazanırız derler, halkın sırtına yük olurlar. Bu görüş de bid'at ve sapıklıktır.

10- İlhâmiye: Kur'ân, ilim ve amel birer perdeden ibarettir. Bize hükemânın hikmetli sözleri yeter derler ki, bu da küfürdür.

Hak ehli olanlardır ki, Allah'a itaat eder, Resûl'üne uyar, namaz kılar, zekât verir, gazâ ve hacca giderler, haram yemez ve yalan söylemezler. Her halleri ile sâlihlerden olurlar, işte bunlar Hak üzeredirler. Bunların hakkında Allah Teâlâ:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ
قصر

«İşte onlar, Allah'ın gönüllerini takva ile sınadığı kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük ecir vardır»[208], buyurmuştur.

208 Hucûrat: 3

Burada şunu bilmek gerektir ki, makbul olan yoksulluk, peygamberlere uyulan fakirlik hâlidir.

Nitekim Allah Teâlâ:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

«De ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin»[209], buyurmuştur.

Bundan anlaşılıyor ki, bir insanın Allah'ı sevip, hükmüne razı olarak emrine itaat etmesinin nişanı, peygamberine uymaktır. Dünya ve âhiret mutluluğu, Allah'ı sevmektedir. Bunun için de peygamberlere uyup onların gösterdiği yoldan gitmek lâzımdır. Bu sayede sevgi mertebesi hâsıl olur ve mutluluk kapıları açılır. Şunu da bilmek gerektir ki, sevgi, içten gelir ve gönül işidir. Halbuki insanları azıtır ve helake sürükler. Allah şerrinden korusun. O kapılar böyledir:

KALB

Ucub kapısı	Tokluk kapısı
Hırs kapısı	Tama' kapısı
Hased kapısı	Acele kapısı
Gazab kapısı	Cehalet kapısı
Şehvet kapısı	Fısk kapısı
Mal sevgisi kapısı	Cimrilik kapısı
Mal yığma kapısı	Taassup kapısı

Bu kapıları bilene yaraşan, bunları koruyup Rahman evine şeytanı sokmamaktır. Burada şunu bilmek gerekir: Aşk gönüldedir. Hem öyle bir şeydir ki her an maşukun arzusu ile âşıka bir perde bırakır ve her nefes âşık yolundan perdeyi götürür.

209 Al-i İmran: 31

İlâhî aşk vücud alanına çadırını kurduğu vakit bütün hazinelerinin kapılarını ona açar ve âşıka şuhûd-i Zâtı, Allah'ın zâtını müşahede hâsıl olur. Kendi varlığından geçer de aşk meyhanesinde raksetmeye, oynamaya başlar. Maşuk da her an âşıka tecelli eder ve âşık bütün gözü ile onu müşahede eder. Hicap, perde ve kesret engel olmaz. Devamlı olarak zahir olmak maşukun ve cefakâr olmak da âşıkın sıfatı olur. Âşıka yaraşan, maşuktan gelen her şey'e katlanmak ve ona itaat etmektir. Maşuktan gelen eziyet, huzur, atâ, belâ, nîmet ve zahmet, hepsini eşit görmektir. Zaman olur ki korku ve ümit vasıfları giderilir, çünkü korku ve ümit bâzan ya geçmişte, bâzan gelecek için olur. Âşık ise vahdaniyet deryasına dalmış, kendisinden geçmiş; geçmiş veya gelecek diye bir kaygı kendisinde kalmamıştır. Devamlı olarak Hâl içindedir. Zaten yanıyor. Yanıp kül olan, daha ateşten korkar mı?

BU FASIL DÜNYA HAKKINDADIR

Ey ilâhî sırların isteklisi, yüce Allah:

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

«**Rahman Arş'ı istilâ etti**»[210], buyurmuştur ki, bu, küçük âlemdir. Halbuki öte taraftan:

«**Mü'minin kalbi Allah'ın Arşıdır**» demiş ki, burası da büyük âlemdir.

Bu sözlerin aslı şöyledir: Allah Teâlâ insanın makamını yedi tabakadan yaratmıştır. Bunların dördünü nurdan, üçünü de zulmetten meydana getirdi. Nurdan olanların birincisi Peygamberimizin, ikincisi peygamberlerin, üçüncüsü bizim (ümmetin) velîlerinin, dördüncüsü de diğer ümmetlerin velîlerinin

210 Tâ-Hâ: 5

makamıdır. Zulmetler makamlarına gelince, bunlar, Mecusî, Yahudi ve Hıristiyanların makamlarıdır.

Peygamber makamına gelince; Allah Teâlâ onu da yedi tavır kıldı.

Birincisi göğüs, ikincisi kalb makamıdır. Burası imanın merkezidir. Üçüncüsü, kalb zarıdır. Burası şefkat madenidir, çünkü yufka ve yumuşaktır. Dördüncü tavır kalb içidir; burası müşahede makamıdır. Beşinci tavır kalbin özüdür; Allah Teâlâ'nın muhabbet kaynağıdır. Altıncı tavır süveydâ-i kalbdir; ilim ve keşifler mâdeni merkezidir. Yedinci tavır kalbin kanı ve özüdür. Bu makam, Allah Teâlâ'nın nurlarının parladığı makamıdır. Ruhâniyyûn âleminin kutbu Ebû Yezîd Bistâmî: «Kalbin dürülüp kapanması, nefsin açılıp yayılmasındandır. Haya, ilimdir. Rahat, marifettir. Rızık, zikirdir. Şevk ise ariflerin mülk diyarıdır. Marifet nuru gönül içindedir, âşık ne nisbette zikre dalarsa o nisbette gönlü nurlanır ve parlar. Dünya işi ile de meşgul oldukça gönlü kararır», demiştir.

Nakledildiğine göre, beş şey kalbi öldürür. Bunlar: Çok yemek, zulmetmek, namazı vakitsiz kılmak, sol el ile yemek yemek ve yalan söylemektir. Beş şey de kalbi yeniden hayata kavuşturur. Bunlar: Âlimlerle oturmak, yetimlere acımak, oruç tutmak, az yemek ve dünya sevgisinden uzaklaşmaktır. Hakk'ı zikreden bir kimse bu arada dünyaya meylederse Hak'tan uzaklaşır ve bütün ömrü sıkıntılar içinde geçer. Esasen Allah Teâlâ'nın sevgili kulları beş kimsedir. Bunlar: Zâhid olan âlimler, âdil olan hükümdarlar, haya sahibi gençler, mütevâzi zenginler ve sabretmesini bilen yoksullardır. Allah ile kul arasında gönlü öldüren perdelerin en büyüğü kalb perde-sidir. Bunun da mikrobu dünya sevgisidir. Nitekim Resûl-i Ekrem kudsî bir hadîsde: **«Ey Âdemoğlu, kanâat et ki, zengin olasın, hasedi terket ki**

huzur bulasın, dünyayı terket ki dinin hâlis olsun. Gıybeti terkedenin aşkı artar. Toplumdan uzaklaşan, kötülüklerinden emin olur. Az ve güzel konuşanın aklı kâmil olur. Aza kanâat eden, Allah'ın muahedesine inanmış olur. Dünya için üzülen Allah'tan uzaklaşır», buyurmuştur.

Yine Allah Teâlâ:

«Hesab gününe inandığı halde helâl-haram demeden dünyalığı toplayana şaşarım. Ey Âdemoğlu, ömrün eksildikçe amelin azalır, farkında değilsin, her gün rızkın Benden geldiği halde Bana şükretmezsin. İnsanlardan korkar ve fakat Benden korkmazsın. Ben senden haya ederken sen Benden utanmazsın. Benim rızkımı yer de şeytanın emrine girersin. Âbidlerin lâfını eder, münafıkların işini yaparsın. «Ölüm hakdır» dediğin halde yine onu sevmezsin. Dünyayı toplayanın aklı olmadığı gibi, dünyalık ile sevinenin de fehmi ve anlayışı yoktur», buyurdu.

Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'a nazar ederek buyurdu ki:

«Fakire karşı böbürleneni Kıyamet Günü karıncalar şeklinde yaratırım ve ayak altlarında kalarak perişan olur. Bunun aksine yoksula karşı alçak gönüllü davrananı da dünya ve âhirette yükseltirim. Yoksulun kalbini kıran, Benimle savaşmış gibidir», buyurdu.

Yine Allah Teâlâ:

«- Nice zenginler vardır ki, servetleri onları azdırdı. Nice sağlam insanlar vardır ki, onları da sağlıkları azıttı. Nice âlimler vardır ki onları da cehaletleri ifsâd eder. Dünya sevgisini gönlünüzden çıkarın, bir gönülde iki sevgi olmaz. Dünya sevgisi ile Allah sevgisi bir kalbde barınmaz», buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, beş sınıf insan, beş sınıf insanın elinde garîb ve perişandır. Bunlar, kötü adamın eli altında bulunan iyi insan, insanların tahakkümü altında olup dilediği gibi tasarruf edemeyen cömerd, zâlimin eli altında bulunan âdil, câhilin idaresi altında bulunan âlim ve zenginin tahakkümü altında bulunan yoksuldur.

Resûl-i Ekrem:

«Cennette bir kamçının kapladığı kadar yer, dünyanın tümünden daha makbuldür», buyurmuştur.

Ey dünyayı arayan insan, önce dünyanın, sonra da göklerin büyüklüğüne bak. Bunların hareketlerini incele. Herbirinin çeşitli madenlere benzeyen renklerini gör. Güneş, dördüncü kat göktedir. Üçyüz altmış küsur derecedir. Ay, birinci kat göktedir, dünyanın kırkta biri kadardır. Dön ve yer küresinin her tarafına bak; çeşitli yeşillik, bitki ve meyveler, herbirinin şekli, rengi ve tadı ayrı ayrı. Allah Teâlâ denizlerde nice şaşılacak, hayret edilecek yaratıklar var etmiştir. Bunların çoğu denizlerde ve azı karalardadır. Yeryüzünde ilk olarak madenler yaratılmıştır, sonra bitkiler, sonra hayvanlar ve hepsinden sonra da insan yaratılmıştır. Allah Teâlâ dünyayı yıkacağı zaman, önce insanları, sonra hayvanları, sonra bitkileri ve daha sonra da madenleri yok edecektir. Nitekim Allah Teâlâ:

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۚ

«Yeryüzünde bulunan her şey fânidir»[211], buyurmuştur. Aslında bu dünya, gençleri aldatmak için yaşlı bir kadının boyalar sürünerek ve parlak elbiseler giyerek dışardan kendisini süslemesine benzer. Dünyanın maksadı, insanları kendi hile ve

211 Rahman: 26

tuzağına düşürmektir. Yine aslında dostluk için değil aldatıp elde ettikten sonra öldürmek için insanlara türlü vaidler ve çeşitli bağışlarda bulunan zâlim bir pâdişâha benzer. Aklı başında olanlar, daha yazdan kışa tedârikini gördükleri gibi ölüm gelmeden ölüm için hazırlananlardır. Yine bu dünya, içi kıymetli taşlarla dolu bir denize benzer. Bir kısmı denizde boğulmadan bu cevherleri alır ve denizden çıkar. Diğer bir kısmı da cevherleri alacağım diye denizde boğulur gider.

Hulâsa, Resûl-i Ekrem:

«Dünya fitne ve belâlar yeridir. Her milletin kendine has bir fitnesi vardır. Benim ümmetimin fitnesi de servet edinmek için dünya sevgisidir», buyurmuştur.

Servetin fitne olduğunu beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

وَاعْلَمُوٓا أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ

«Biliniz ki mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir fitnedir»[212], buyurmuştur. Âhiret sarayının yolu, Allah'a itaatten geçer.

Resûl-i Ekrem:

«- Ümmetimin ilk gelenleri yakînleri -kesin îmanları - ve sadakadan - doğrulukları - sayesinde kurtulurlar-. Fakat sonra gelenleri dünya sevgisi ve uzun emeller peşine düşmek sebebiyle helak olurlar. Halbuki Allah Teâlâ buyurdu ki:

- Ey kullarım, kendinizi koruyun, zira bedenleriniz zayıf, yolunuz uzak ve arızalı, günah yükünüz ağır, sırat köprüsü ise incedir. Canınızı alan Azrail, sûr üfleyen İsrâfil, hakkınızda hüküm

212 Enfâl: 28

verecek olan bizzat Allah Teâlâ'dır. Müjdeler o kimseye ki dünyada fakir ve fakat âhirette azizdir», buyurmuştur.

MEZAR VE ÖLÜLER

Sahîh-i Müslim'de anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem:

«Ölü bir Müslüman mezara konduğu vakit, Nekir ve Münker melekleri kendisine gelerek:

- Rabbin kim? Dinin ne dini ve peygamberin kimdir? diye sorarlar.

Bu Müslüman adam:

- **«Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlüh»** Rabbim Allah, peygamberim, son peygamber Hz. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem), dinim İslâm dinidir, diye cevap verir», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Mezar, dünyanın son ve âhiretin ilk menzilidir. Mezarda kurtulan, ondan sonraki zorluklardan da kurtulur», buyurmuştur. Başka bir hadîsinde Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

«Ölürken fazla can çekişene üzülmeyin, çünkü can çekişmekle bütün günahları mahvolur da kendisiyle Cennet arasında bir ölüm kalır».

Gazâlî'nin anlattığına göre, ölen mü'minin ruhu, diğer ölülerle buluşur. Onlar:

- Falanca nasıldır? diye sorarlar. O:

- İyidir, bir kederi yoktur, der. Onlar:

- Ya falan nasıldır? diye sorarlar. O:

- O öldü, size gelmedi mi? diye cevap verir. Onlar:

- Eyvah, demek ki başka tarafa gitti, derler ve üzülürler.

Resûl-i Ekrem:

«Cum'a günleri ana ve babasının mezarını ziyaret edenlerin hem kendileri ve hem de ana babaları afvedilir», buyurmuştur.

Diğer bir rivayette de şöyle buyurulmuştur:

«Mü'min bir kul mezara konduğu vakit, mezarı yetmiş arşın genişliğinde yeşil bir bahçe olur. Şayet kâfir İse Cehennem vadilerinden bir vadi açılır, doksan dokuz yılan kıyamete kadar kendisine işkence eder dururlar. Bunların doksan dokuz olmaları Allah Tealâ'nın doksan dokuz ismini inkâr ettiği içindir».

Mü'minlerin mezarlarım ziyaret, sünnettir, ancak Cum'a günü ikindiden sonra olması müstehabdır. Pazartesi, Perşembe, âşûrâ, arefe ve bayram günleri de ziyaret edilmelidirler. Çünkü bu günlerde ruhlar, mezarları ziyarete gelenleri görürler. Mezarlardaki ölülere saygı, hayatta iken kendilerine yapılan saygı gibi olmalıdır. Hıristiyanlara benzememek için mezar taşlarına elini yüzünü sürmemelidir.

Nakledildiğine göre, ölüm acısı üçyüz ve diğer rivayetlerde bin kılıç darbesinden daha ağırdır, ölümden sonra Cennete kadar insanın yüz çeşit belâsı vardır. Bir mü'min kabir azabından ancak beş şeyle kurtulur. Bunlar: Yalan söylemeyip doğru konuşmak, cimrilik etmeyip cömerd olmak ve sû'-i zanda bulunmayıp herkese hüsn-i zanda bulunmaktır. Kabir azabı, çoğunlukla beden veya elbisesine dökülüp yıkanmayan sidik sıçrantısı ve söz gezdirmekten olur.

Nakledildiğine göre, bir kişi Âyete'l-Kürsî'yi okuyup sevabını ölülerin ruhuna verse, Allah Teâlâ o kişiye peygamberler sevabı verir ve her hafta bir melek takdir eder. Bu melek o kişi için istiğfar eder.

DUÂ BÖLÜMÜ

Allah Teâlâ,

اُدْعُونِيٓ اَسْتَجِبْ لَكُمْ ۖ

«Bana duâ edin ki duanıza icabet edeyim»[213], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem de, «Bir mü'min ellerini kaldırıp duâ ettiği vakit, Allah Teâlâ o kulun ellerini boş çevirmekten haya eder», buyurmuştur.

Şayet, bizim nice dualarımız var ki, hep elimiz boş dönüyoruz, denirse, cevabında deriz ki, duanın şartlan var, bu şartlara riâyet zarurîdir.

Nitekim Resûl-i Ekrem:

«Duanın iki kanadı var (ancak bu kanatlarla uçup yükselebilinir). **Bunlar doğru söz ve helâl lokmadır»,** buyurmuştur.

Aynı zamanda her ne şekilde olursa olsun duâ reddedilmez. Ya tam mânâsiyle dünyada dilediğini verir; ya ihtiyacına karşı sabır ve tahammül verir ya da âhirette mükâfatını verir ve dualar boşa gitmez.

Bütün bunların karşısında, «Duanın bir faydası yoktur»» diyenler de vardır. Diyorlar ki: Duâ ile istediğin şey, sabit ve mukadder ise olacak, duaya lüzum yok. Şayet mukadder değilse olmayacak, bunun için duanın bir faydası yoktur.

Diğer bâzıları da, üstün mevki, kazaya rızâdır. Duâ ise kendi arzunu Allah'ın arzusu üzerine tercih olur ki bu, teslimiyete münâfi ve lüzumsuzdur, derler.

213 Mü'min: 60

Diğer bâzıları da, «Benim zikrim ile meşgul olup duaya zaman ayırmayanları, duâ edenlerden daha çok severim», buyurmuştur ki, bütün bunlar duayı terketmenin daha iyi olduğunu göstermektedir, demişlerdir.

Cevabında deriz ki: Duâ, kulluk makamının son haddidir, bunların hiç biri duaya engel değildir. Mukadderata bağlı olan Allah değil, kullardır. Aynı zamanda duanın yapılması da bir mukaderattır. Takdirde duâ varsa elbette yapılacak, yoksa zaten yapılmayacaktır. Kendisini mâsivadan çekip bütün gönlü ile Allah'a bağlanarak âdabına riâyetle duâ ettiği vakit, milyonların ve asırların yapamadıkları şeyleri başarır ve duâ bunları hallеder. Duâ, insanı Allah'a yaklaştıran en büyük ibâdettir. Çünkü duâ Hakk'a teslîmiyyet ve acziyyetini ifâdedir.

Fahrüddin-i Râzî: «Duadan maksad, yaratan ile yaratılan arasında irtibat sağlamaktır. Elbette kul hakkındaki mukadderat zuhur edecektir, ne dilerse öyle yapar», demiştir.

Şeyh Muhiddin Arabî de: Duâ Hakk'ın emrini yerine getirmektir. Çünkü Cenâb-ı Hak: **«Bana duâ edin, Ben size icabet edeyim»,** buyuruyor. Kabul olup olmayacağını kendisi bilir, demiştir.

Duayı öğretmek ve duâ edenleri övmek üzere Allah Teâlâ:

رَبَّنَآ اٰتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِى الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ النَّارِ

«Ey Rabbimiz, bize dünyada hasene ver, âhirette hasene ver ve bizi Cehennem azabından koru»[214], buyurmuştur.

214 El-Bakara: 201

Fahrüddin-i Râzî: «Bu duâ, dünya ve âhiretin hayrını toplamıştır», dedi.

Resûl-i Ekrem:

«Allah'ım, ahlâkımı ve suretimi güzelleştir» diye duâ eder idi.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem: **«Duâ, ibâdetin aslı ve özüdür. Allah katında duadan makbul bir şey yoktur. Gerektiğinde duâ, yetmiş türlü kazayı önleyebilir. Aynı zamanda ömrün bereketini de artırır. Allah Teâlâ'dan bir şey istemeyene Allah Teâlâ hışmeder»,** buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem: «Üç kişinin duasını Allah Teâlâ'nın kabul etmesinde şübhe yoktur. Biri anne ve babanın evlâdları hakkında, diğeri müsâfirin ev sahibi hakkında, üçüncüsü de haksızlığa uğrayan mazlumların zâlimler hakkındaki dualarıdır», buyurmuştur.

Et-Tergîb ve't-Terhîb'de anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem: **«İki rek'atta bir selâm vermek üzere yirmi dört saatte tam oniki rek'at namaz kılar, Allah Teâlâ'ya sena edip bana salâvat getirir, sonunda başını secdeye kor, yedi defa Âyetel-Kürsî ve on kere, "La havle velâ kuvvete illâ billahil aliyyil azîm" dedikten sonra: "Allahümme inni eselüke bimeâkadil izzi min arşike ve müntehir rahmeti min kitabike ve ismikel a'zam ve ciddikel a'lâ ve kelimatiket tammât" duasını okur, sonra da ihtiyacını diler ve başım secdeden kaldırıp selâm verirse dileği kabul olur»**, buyurmuştur.

Hz. Ali de: «Duânın evvelinde ve sonunda salâvat getirin, zira salâvatları Allah Teâlâ kabul eder, aralarında yapılan dileği de reddetmez», buyurdu. Elleri kaldırarak yapılan duadan sonra elleri yüze sürmek de duânın âdabından ve kabulünün işâretindendir.

İSTİĞFAR

Allah'dan mağfiret, bağışlanmayı emretmek üzere Allah Teâlâ:

وَاسْتَغْفِرْهُ ۚ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

«O'ndan bağışlanma dile, çünkü O, tevbeleri dâima kabul edendir»[215], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem: «Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, siz günah işleyip de tevbe etmeseniz, Allah Teâlâ sizleri de helak edip yerinize ara sıra günah işleyip tevbe edenleri yaratırdı», buyurmuştur. Burada Allah Teâlâ'nın rahmetini ortaya koymak vardır. Çünkü O, Rahimdir, Gafûr'dur, Afüvv'dür, Settâr'dır. Kullar hiç günah işlemese neyi afvedip bağışlayacak ve kime rahmet edecektir? Bu sıfatlar müteallâklarını isterler. Bu, aslında isyana teşvik değil, fakat insan insan olduktan sonra hatâdan da salim olamaz. Bununla beraber Hakk'ın rahmetinden bir vakit ümidini kesemez, hemen O'na yönelip tevbe ederse Allah da afveder. Tevbe ve istiğfara devam edenin rızkını Allah Teâlâ artırır, hatâsını azaltır. Bunun için bizzat Resûl-i Ekrem de günde yetmiş veya yüz kere istiğfar ederdi.

Şayet, peygamberler günah işlemezler, bunların istiğfarı lüzumsuz olmaz mı? dersen, buna dört şekilde cevap veririz.

1- Peygamberin gönlüne ümmeti hakkında bir perde gelse hemen istiğfar ederdi.

2- Peygamber daima ilerlemede ve yükselmede idi. Bir mertebe ileri geçtiği vakit, geride kalan mertebesi daha dûn olduğu için ona istiğfar ederdi.

215 En-Nasr: 3

3- Hicab dediğimiz bir mestliktir. Bu da muhabbet yolunda Peygamberimize gelir ve öyle bir hâl alır ki kendinden geçerdi. Sonra kendine gelince bu hâlinden tevbe ederdi.

4- Gönlüne gelen hâtıralardan dolayı tevbe ve istiğfar ederdi. İlk üç te'vil hakikat ehlinin, son te'vil de zahir ehlinindir.

Nakledildiğine göre, bir gün Hz. Ali mescidde otururken bedevinin biri mescide gelerek istiğfar etti, **«Allah'tan mağfiret dilerim»,** dedi.

Hz. Ali:

- Bu yaptığın yalancılar tevbesidir, dedi. Bedevi: Ey Ali, gerçek tevbe nasıl olur? diye sordu. Hz. Ali:

- Gerçek tevbe altı şey ile olur. Bunlar: Geçmişe nedamet şimdiki halde günahı terketmek, bir daha yapmamaya azmetmek, kul ve Allah hakkını ödemek, günahın zevkine vardığı gibi, ibâdetin zevkine de varmak ve haram ile beslenen vücûdunu ibâdet ile eritmektir, dedi.

Allah'ım, günahlarımızı ört, kötülüklerimizi mahvet ve bizi iyilerle haşret.

TEVBE FASLI

Tevbeyi emretmek üzere Allah Teâlâ:

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا

«Ey mü'minler, Allah'a nasûh tevbe ile tevbe edin»[216], buyurmuştur. Resûl-i Ekrem de: **«Günaha tevbe eden, günah etmemiş gibidir»,** buyurmuştur.

216 Et-Tahrîm: 8

Yine Resûl-i Ekrem:

«Son nefesdeki gargaraya kadar Allah Teâlâ kulun tevbesini kabul eder. Ben de günde yüz kere tevbe ederim», buyurmuştur.

Burada şunu bilmek gerektir ki, insan bir yönden dört yaramaz sıfatlardan meydana gelmiştir. Bunların birincisi, behimettir ki, bundan kötülük ve şehvetler doğar. İkincisi sebu'ıyyet - yırtıcılık - tir ki, bundan öfke, çekememezlik ve düşmanlık doğar. Üçüncüsü, şeytâniyettir, bundan da aldatma ve hile doğar. Dördüncüsü, rubûbiyettir, bundan da ucub - kendini beğenme - kibir, böbürlenme hâsıl olur. Bu vasıflar bulunduğuna göre kişi tevbe etmeden kemâle erişemez, belki zâlim olur.

Nitekim Allah Teâlâ:

وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ
قصر

«Tevbe etmeyenler, işte onlar zâlimlerdir»[217], buyurmuştur.

İmâm Gazali «Tevbe üç şey ile sabit olur. Bunlar, ilim, amel ve haldir», demiştir.

Abdullah el-Ensârî de: «Tevbe üç mertebe üzeredir. Biri avam tevbesidir, bu, çok itaat etmektir. Biri havas tevbesidir, bu da günahı azaltmaktır. Biri de en seçkin olanların tevbesidir, bu da vakitleri kaybetmemektir», demiştir.

Bir başkası da şöyle demiştir: «Tevbe üç makam üzeredir. Biri avamın tevbesidir, bu, günahtan dönmektir. Diğeri seçkin kişilerin tevbesidir, bu da gönülden Hz. Allah'a yönelmektir. Bunun

217 Hucürât: 11

için bâzıları, «önce istiğfar, sonra tevbe gelir», demişlerdir. Nitekim Allah Teâlâ da:

وَاَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا اِلَيْهِ

«Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra da O'na tevbe edin»[218], buyurmuştur. Zîra tamamen mahlûkattan ayrılıp Allah'a yönelmek mağfiretten sonra mümkündür.

Arifler de tevbeyi dörde ayırmışlardır. Birincisi avam tevbesidir; kötü huy ve işlerden tevbe etmektir. İkincisi müttakîler tevbesidir, bu da şübhelerden sakınmaktır. Üçüncüsü muhabbet erbabının tevbesidir. Bu da bir an zikrullah'tan gaflet için yapılan tevbedir. Dördüncüsü arifler tevbesidir, bu, yükseldiği makamdaki duraklaması için yaptığı tevbedir, çünkü makamların sonu yoktur.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ وَتُبْ عَلَيْنَا
اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

«...Rabbimiz, yaptığımızı kabul buyur, Sen hem işitir, hem bilirsin... Tevbemizi kabul buyur, çünkü tevbeleri daima kabul eden, merhametli olan ancak Sensin»[219].

218 Hûd: 3
219 El-Bakara: 127-128

TAKVA BÖLÜMÜ

Takvayı emretmek üzere Allah Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ
وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

«Ey iman edenler, Allah'tan sakının; herkes yarın ne hazırladığına baksın; Allah'tan sakının; çünkü Allah işlediklerinizden haberdardır»[220], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem de:

«Muttaki, lüzumsuz şeylere düşerim korkusu ile lüzumlu şeyleri terkedendir», buyurmuştur.

İbni Ömer (radıyallahu anh) de:

«Takva, kendini kimseden üstün görmemektir», dedi.

Diğer bâzılarına göre, takva, en güzel bir şekilde Resûl-i Ekrem'e uyup onun gösterdiği yoldan gitmektir, dediler.

Arifler takvayı birkaç mertebeye ayırmışlardır. Bunlardan biri, şeriatın yasakladığı şeylerden sakınmaktır. Diğer birisi de gerçek sıfatları Allah'tan başkasına nisbet etmekten kaçınmaktır. Bu kısmı ancak keşf-i Hak sâhibleri bilir. Bunlar da, peygamberler velîler ve sıddîklardır.

Allah Teâlâ:

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ
وَلَا فَسَادًا ۚ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

220 Haşr: 18

«Bu âhiret yurdunu, yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu istemeyen kimselere veririz. Sonuç, Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır»[221], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

«Tasdikin kemâli, Allah tarafından getirdiğim her şey'î bilip yakîn üzere onu yaşamaktır», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Yakîn ilmini öğrenin», buyurmuş, yâni böyle kesin ve kat'î îmana sahip olanlarla düşüp kalkın demek istemiştir.

Burada şunu bilmek gerekir ki, yakîn erbabı işaret erbabıdır; işaret erbabı da gönül sâhibleridir. Zaman gelir ki ilham yolu ile ilâhî nurlar bunların gönüllerine akıtılır ve bu sayede melekût âleminin gizlilikleri bunlara açılır. Zaman gelir ki sâdık rü'yalar ile eşyanın hakikatine muttali olurlar. Zaman gelir ki rü'yada gördükleri gibi, uyanık iken de ruh âlemini müşahede ederler.

Şimdi ey gözümün nuru ve gönlümün sürûru, ben seni sevdiğim için sırların özünü ve bakışların özetini sana anlatayım. Bak Allah Teâlâ şu âyette ne buyuruyor:

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

«Kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının»[222]. Demek ki Cehennem kâfirler için yaratıldığı halde Allah Teâlâ bundan korkmamızı istiyor.

İmam A'zam: «Böyle kâfirler için hazırlanan ateşle Allah Teâlâ'nın bizi korkutması önemlidir. Sevablarınızı yok edecek

221 Kasas: 83
222 El-Bakara: 24

olan kötülüklerden sakının, sonra Cehenneme gidersiniz, yâni çok isyan ile küfre gitmenizden korkulur, demektir» dedi.

Yine Allah Teâlâ:

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ

«Allah'a itaat edin, Resulüne itaat edin»[223], buyuruyor. Yâni farzlarda Allah'tan, sünnetlerde de peygamberlerden korkun, demektir.

Bir gün ashabına hitaben, Resûl-i Ekrem:

«- Dünya için dünyada yaşayacağınız kadar çalışın. Âhiret için, orada kalacağınız kadar çalışın. Cehennem için de çalışın, yâni günah işleyin ateşine dayanabileceğiniz kadar.

(Tabiî ona hiç dayanılmaz). Cennet için de, orada isteyeceğiniz yer kadar çalışın. Allah için de O'na olan ihtiyacınız kadar çalışın.. (Tabiî bu ihtiyacın hududu yoktur)», buyurmuştur.

Allah Teâlâ insanların en bahtiyarı, dünya ve âhiretin efendisi olan Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem) hürmetine bizleri iki cihanda aziz kılsın, âmîn.

Şimdi yeniden dirilmek keyfiyeti, kıyamet alâmetleri, arasat gününün hallerini, orada Allah Teâlâ'nın hükmünü, hasımlar arasındaki hesaplaşmayı, kâfire nasıl azâb olacağını, mü'mine nasıl hitab edileceğini, rahmet ve sevabı, Allah'ın izniyle sana anlatmaya çalışayım.

223 En-Nisâ: 59

KIYAMET ALAMETLERİ

Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet alâmetlerinden bâzıları; ilmin ortadan kalkıp cehaletin halkı kaplaması, zina ve livatanın artması, içki ve kumarın çoğalması ve kadınların çoğalıp erkeklerin azalmasıdır. Hattâ öyle azalacak ki elli kadına bakacak bir erkek ancak bulunacaktır», buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Altı şey meydana gelmeden kıyamet kopmaz. Bunlardan biri veba, ölüm hastalığıdır; bu çoğalır. İkincisi, Beytü'l-Makdis'in açılmasıdır. Üçüncüsü, her tarafta ölüm vak'alarının çoğalmasıdır. Dördüncüsü, mal ve servetin artmasıdır, hattâ bir adama yüz altın verseler de onu beğenmez. Beşincisi, Arap'» da fitnelerin çoğalmasıdır. Altıncısı, Müslümanların cihanı fethetmesi, pek çok memleketler elde etmeleri ve hattâ Beni Asfar - sarı ırk - ile sulh yapmalarıdır. Sonra bunlar muahedeyi bozup Müslümanları dağıtırlar. Ümmetim arasına bir def'a fitne ve kılıç girdi mi, o kıyamete kadar çıkmaz. İşte, kıyamet bunlardan sonra kopar», buyurmuştur.

Hadîs âlimlerinin anlattıklarına göre, bu Asfaroğulları Frenklerle işbirliği yapıp batıdan hücuma geçerler. Ellerinde seksen sancak ve her sancak altında oniki bin kişi bulunur. Böylece bir milyon askerle saldırıya geçerler.

Sevban (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Allah Teâlâ yeryüzünü benim için dürdü de, doğuyu ve batıyı gördüm. Bana gösterdiği kesimlere ümmetim yakın gelecekte mâlik olacaktır», buyurmuştur.

İbni Kesir'in anlattığına göre, Buhtu'n-Nasr, Kudüs'ü harap ettiği vakit, İstanbul, «Ben Allah'ın Arş'ı gibi su yüzünde

duruyorum, bana kimse dokunamaz» diye böbürlendi. Bunun üzerine Allah Teâlâ ona öfkelendi ve:

«- Ey mütekebbir, seni de âhir zamanda harab ederim», buyurdu.

Resûl-i Ekrem:

«- Asfaroğulları Şam'ın civarındaki A'mak kasabasına varmadıkça kıyamet kopmaz. Kâfirler oraya kadar gelirler. Bu sırada İslâm ordusu Medine'den harekete geçer. Burada müthiş bir savaş olur, İslâm ordusu bozulur ve üçe ayrılır. Bir kısmı savaş alanından kaçıp münafık olur. Diğer bir kısmı şehid olur. Üçüncü kısmı yeniden toparlanarak karşılıklı saldırıya geçer ve düşmanı kılıçtan geçirirler. Neticede İstanbul fethedilir; öyle ki hepsi birden tekbir sesleri ile İstanbul'a saldırır, önce deniz tarafındaki surları yıkar, sonra da diğer surları yıkarak İstanbul'u fetheder ve ganimet malına ulaşırlar. Tam bu sırada şeytanın biri, «Deccal çıktı» diye yaygarayı basar. Bunu duyan bir kısım Müslümanlar Şam'a doğru çekilirler. Ondan sonra halk arasında ahlâksızlık alıp yürür, emânete ihanet eder, namaz kılmaz, zekât vermezler. Bunları yerine getiren azalır. Fesadlık alabildiğine yayılır. İnsanlar birbirini dinden çıkarmaya çalışır. Herkes dünyalık peşine düşer. Erkekler kadınların emrine girer. Çocuklar anne ve babalarına isyan eder. Dostlar birbirine ihanet eder. Camilerde dünya işlerini konuşurlar. Eskiler tahkir edilirler. İşte bu hal alabildiğine çoğaldığı vakit kızıl bir yel eser, zelzeleler çoğalır, sık sık ay ve güneş tutulmaları olur; dine, Kur'ân'a ve sünnete hürmet kalmaz. Artık bundan sonra kıyamet alâmetleri birbirini kovalar», buyurmuştur.

Kıyametin alâmetlerinde âlimler ihtilâf etmişlerdir. Abdullah ibni Ömer (radıyallahu anh) diyor ki:

«Ben Resûl-i Ekrem'den işittim; «Kıyametin ilk nişanı, Beni Asfar'ın çıkmasıdır», buyurdu. Sonra batıdan güneşin doğması ve sonra da Deccal'ın çıkmasıdır ki, bu ikisi kıyametin son alametlerindendir. Hadîs âlimlerine göre, ilk nişanı, doğu tarafından duman çıkmak, sonra batıdan gün doğmak ve sonra da Deccal'ın çıkmasıdır. Daha sonra da Mehdi çıkacaktır».

Ebû Said el-Hudrî de (radıyallahu anh) Resûl-i Ekrem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: «Mehdi bendendir, âhir zamanda çıkıp, zâlimlerin ortalığı zulüm ile kasıp kavurduğu sırada adaletle hükmedecektir». Mehdi yedi yıl kalacaktır.

Nitekim diğer bir rivayette Resûl-i Ekrem: «Din bizimle başladı ve bizimle (soyumuzdan gelecekle) tamamlanacaktır. O vakte yetişenler onun nişanlarını gördükleri vakit ona uysunlar. O esirgeyici ve koruyucudur», buyurmuştur.

İbni Kesîr:

«Hulefâ-i Râşidîn, Hasan, Hüseyin ve Ömer ibni Abdülâziz (Allah hepsinden razı olsun) bunlardandır», demiştir.

KIYAMETE YAKIN OLAN ALÂMETLER

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«On alâmet görülmeden kıyamet kopmaz. Bunlar: Duhân (duman), Deccal, Dâbbetü'l-Arz, güneşin batıdan doğması, İsâ (aleyhisselâm)'ın yere inmesi, Ye'cüc ve Me'cüc'ûn çıkması, doğuda bir yerin batması, Arap çöllerinde bir yerin batması ve Yemen'den çıkacak bir ateşin, halkı mahşer yerine sürmesidir», buyurdu. Bu son cümlenin şerhinde bâzı bilginler, Yemen'den ateş çıkıp halkı mahşer yerine sürükleyecek, buyurması ile orada zâlim bir hükümdarın çıkarak halkı kasıp kavurmasını kasdetmiştir, demişlerdir.

Yine nakledildiğine göre, önce Mehdi ve sonra da Deccal çıkar. Her ne kadar Râfızîler Mehdi'nin doğduğunu, ya batıdan veya Buhara'dan geleceğini iddia ederlerse de henüz Mehdi diye bir şey doğmamıştır. Önce doğudan çıkan bir duman batıya kadar ilerler, kırk gün kırk gece yer üzerinde kalır, mü'minler bundan zükâm (nezle) hastalığına yakalanır, kâfirler ise ne dediklerini bilemeyecek derecede sarhoş olurlar.

Hz. Ali de: «Gökten inecek dumanın kırk gün yerde kalacağını» söylemiştir.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Son zamanlarda peygamberlik iddiasıyla otuz kişi türeyecek, bunlar halkı azıtmakta Deccal'dan fenadır. Fakat son peygamber ben olduğum için Allah Teâlâ bunları perişan edecektir», buyurmuştur.

DECCAL'IN ÇIKMASI

Deccal, kıyamete yakın zamanda çıkacaktır, İbni Kesîr'in anlattığına göre, Allah Teâlâ ilk önce şeytanı insanlara belâ ettiği gibi, sonunda da Deccal'ı insanlara musallat edecektir. Deccal çıktığı vakit, cihanı felâket bulutları kaplayacak, kendisi rüzgâr önünde bulut gibi gidecek, İsfahan'dan yetmiş bin Yahudi ona katılacak ve bütün dünyayı dolaşacaktır. Medine'ye gelmek istediğinde melekler ona engel olacaklar ve şehre giremiyecektir.

Yeryüzünde ne kadar kalacağı Resûl-i Ekrem'e sorulduğunda, Resûl-i Ekrem:

«Kırk gün kadar kalacak; birinci günü bir yıl, ikinci günü bir ay, üçüncü günü bir hafta ve diğer günleri de mûtad günler gibi olacaktır», buyurmuştur.

Bir cemâat gelip Deccal'a inanacak, Deccal onların isteklerini yerine getirecek. Başka bir cemâati davet edecekse de onlar kabul etmeyeceklerdir. Bir harabeye uğradığı vakit emri üzerine orada ne gibi hazine varsa dışarı çıkacak; mezarlıktan insanlar suretinde şeytanlar çıkacak. Bir yanında su ve bir yanında ateş olacak. Kendisine uymayanları ateşe atacak, uyanları da suya bırakacak. Gerçekde ona uyanların durumu kötüdür, asıl yanacak onlardır. Deccal'ın alnında Kâfir diye yazılıdır ve bir gözü de kördür».

İSA (ALEYHİSSELÂM)'IN İNMESİ

Sonra Allah Teâlâ, Dımeşk'de Emevî câmiinin doğusundaki beyaz minareye iki ellerini meleklerin omuzlarına dayamış olduğu halde İsâ (aleyhisselâm)'ı indirecek ve İsâ (aleyhisselâm)'ın yüzünden inci tanesi gibi terler dökülecektir. Misk saçan kokusu 15 kilometreden duyulacaktır. Sonra Kudüs'ün Led kapısında Deccal ile karşılaşacak ve onu harbesi ile vurup öldürecek ve Deccal'ın kanı yerin dibine kadar akacaktır. Sonra İsâ (aleyhisselâm) cenneti bir kavme müjdeleyecek ve onlar da ona uyacaktır. Sonra Allah'ın vahyi üzerine İsâ (aleyhisselâm) cemaatle birlikte Tûr-i Sina'ya çekilecek, bir taraftan Ye'cüc ve Me'cüc bütün mefsedet ve melanetlerini icra edeceklerdir. Kudüs'e geldiklerinde yeryüzünde ne kadar insan varsa öldürdük, şimdi de göklerdekileri öldürelim, diyecekler ve oklarını havaya kaldırıp atacaklar. Sonra Allah Teâlâ küçük böcekleri bunlara musallat edip onları helak edecek. Sonra Tûr dağında adamları ile birlikte yere inen İsâ (aleyhisselâm) bunların leş kokularından kurtulmak için dua edecektir. Allah Teâlâ da leş kaldıran kuşlarını gönderip bunları denize döktürecektir. Ortalık yeniden düzelecek, yağmurlar yağacak, bitki ve yeşillikler çoğalacak, bet ve bereket olacaktır.

İbni Kesîr diyor ki:

«İşte bu sırada öyle bir düzenlik olacak ki, kurt koyun ile yürüyecek ve yıkılan şehirler yeniden tamir edilecektir».

Resûl-i Ekrem buyuruyorlar ki:

« İsâ (aleyhisselâm) yeryüzüne inip bütün put ve haçları kırdıktan ve yeryüzünü adaletle düzene koyduktan sonra Mehdi ile buluşacak ve aralarındaki anlaşma neticesinde Mehdi imâm olup namazı kılacaklar ve İsâ (aleyhisselâm) yedi yıl halifelik yapacaktır».

Muhammed b. Kâ'b'ın anlattığına göre, İsâ (aleyhisselâm)'ın ilk yardımcıları Ashâb-ı Kehf olacaktır. Onlar İsâ (aleyhisselâm) ile haccedecek ve yedi yıl sonra İsâ (aleyhisselâm) Mekke-i Mükerreme'ye göç edecektir.

DÂBBETÜ'L-ARZ

Dâbbetü'l-Arz bir hayvan demektir. Keşşaf sahibi diyor ki: Yer harekete geçip yarılacak ve Safa tepesinin altından Dâbbetü'l-Arz çıkacaktır. Sağ elinde Mûsâ (aleyhisselâm)'ın asası ve sol elinde Süleyman (aleyhisselâm)'ın yüzüğü bulunacaktır; Asâ ile mü'minin alnına vurur, yüz nurlanır ve alnında Mü'min diye yazılır. Süleyman (aleyhisselâm)'ın mührü ile de kâfirin alnına basar, adamın yüzü kararır. Aynı zamanda alnında Kâfir diye yazılır. Sora mü'mini görünce, «Ey Ahmed, sen Cennetliksin», kâfiri de görünce, «Ey falan, sen Cehennemliksin», der. Nitekim Dâbbetü'l-Arz hakkında Allah Teâlâ:

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ
أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ

«Kendilerine söylenmiş olan başlarına geldiği zaman, yerden kendileri için, (bilmedikleri) **bir dâbbe** (yaratık) **çıkartırız. Onlarla konuşarak, insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söylerler»**[224], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem de şöyle buyurmuştur:

«Dâbbetü'l-Arz'ın deve ayağı gibi dört ayağı ve kuş gibi kanatları vardır. Başı öküz başına, gözü domuz gözüne benzer. Kulağı fil kulağı, boynuzu gergedan boynuzu gibidir. Boynu deve boynuna, göğsü arslan göğsüne benzer. Rengi kaplana, kuyruğu koç kuyruğuna benzer. Kendisinde her çeşit renkten bulunur. Üç günde ancak yerden çıkar. Başı bulutlara kadar yükselir. İnsanlar ikiye bölünür; bir kısmı korkar ve kaçar, diğer bir kısmı da onu seyrederek, «Allah'ın laneti zâlimler üzerine olsun» derler. Mehdi de ancak Çin diyarına gidip orada kendine bir eş bulabilecek ve eşinden bir oğlan doğuracak, işte bu, son doğan çocuk olacak, ondan sonra kısırlık olacak ve kimse çocuk doğurmayacaktır. Böylece halk tükenecektir».

GÜNEŞİN BATIDAN DOĞUŞU

İsâ (aleyhisselâm) yeryüzünde iken güneş batıdan doğacaktır. Artık bunu gören herkes îmana gelecek, fakat kıyamet alâmetleri kesin olarak görüldüğü için bundan sonraki îman makbul olmayacaktır.

Resûl-i Ekrem:

«- Güneş battığı vakit yine doğudan doğmak için Allah'ta izin ister, fakat kendisine bu izin verilmez de batıdan doğar. Hattâ güneş üç gün geçtikten sonra doğacaktır. Gece ibâdet edenler bunun farkına varıp tevbe

224 En-Neml: 82

ve istiğfar ederler. Güneş batıdan doğup tam zeval yerine geldiği vakit ay da aynı yere gelmiş olacak ve orada ay ile güneş tutulması olacaktır. Bir süre sonra açılacak ve yine batıdan batacaktır ve sonra eskisi gibi doğudan doğup batıdan batacaktır. Ancak bundan sonra tevbe kapısı kapanmış olacaktır».

TEVBE KAPISININ KAPANMASI

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem: **«Tevbe kapısı batıdadır. Altın, inci ve yakut ile işlenmiş iki kanatlı bir kapıdır. Kanatlar arasında kırk yıllık mesafe vardır. Bu kapı, insanlar yaratılalıberi açıktır. Kapandıktan sonra hiçbir şey kabul olmaz».**

Çünkü açık alâmet olan güneşin, batıdan doğduktan sonra kapanır gibi bizim kaybolan îmanımız illiyete intikal eder. Bundan sonra İsâ (aleyhisselâm) Medine'ye gidip orada bir kadın ile evlenir ve kız çocukları olur. Yeryüzünde tam kırk yıl kaldıktan sonra ölür ve Resûl-i Ekrem'in yanına defnedilir.

HUSUF - AY TUTULMASI

Daha sonra üç memleket batar. Bunların biri doğuda, diğeri batıda ve üçüncüsü Arap yarımadasındadır. Sonra Kur'ân-ı Kerîm yerden kaldırılır.

Keşşâf'ın beyânına göre, Allah Teâlâ insanları silâh, yer depremleri, ateşte yanmak, suda boğulmak ve diğer hastalıklarla helak eder. Habeşistan'dan gelecekler Mekke'yi yıkacaklar. Medine'de açlık ve kıtlık ile, Basra suya batmakla, Kûfe yıldırım ile, dağlar sallanıp yıkılmakla, Horasan harap olmakla ve bütün şehirler

benzeri felâketlerle mahvolup gidecekler. Sonra Allah Teâlâ'nın estireceği yumuşak bir rüzgâr ile ne kadar inanmış kimseler varsa ölecekler, yeryüzünde, kâfirlerden başka kimse kalmayacaktır.

Ebû Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«İnsanlarla hayvanlar konuşup anlaşmadan, kişinin ayakkabısı ve baş örtüsü konuşmadan kıyamet kopmaz», buyurmuştur.

Muhyiddin Arabî diyor ki:

«Kıyametin alâmetlerinden birisi de Çin diyarında bir doğumda bir oğlan ile bir kızın beraber doğmasıdır. Şöyle ki: önce oğlan çıkar, sonra da oğlanın başına ayakları ekli olduğu halde bir de kız doğar. Sonra nesil değişir ve insanlar kısırlaşırlar. Son doğan da Mehdi'nin soyundandır».

Ebû Âliye de, gök gürültüleri, şimşek ve yıldırımlar çoğalacak, güneşin nuru kaybolacak, yıldızlar kararıp dökülecek, cinn ve insanlardan geri kalanlar birbirine karışacak, nihayet insanlar dayanamayıp ölecek. Cinnîler biraz daha mukavemet edecek, hararetten denizlere koşacak, fakat denizlerin de ateş hâline geldiğini görünce kıyametin koptuğunu anlayıp onlar da helak olacaklardır.

FASIL

Mü'minler istikamet üzere olurlarsa ömürleri bin yıl olacaktır. Nitekim Resûl-i Ekrem'e izafe edilen bir hadîsde: «Ümmetim istikamet ederse onlar için bir gün (bin yıl), etmezlerse yarım gün (beş yüz yıl) var», buyurmuştur:

Muhyiddin Arabî diyor ki: Resûl-i Ekrem iki parmağını yan yana getirerek: «işte ben ve kıyamet böyle yaratıldık», buyurdu ve kendisinin kıyametten o kadar önce geldiğini haber verdi. Yeryüzünde îman edenlerden kimse kalmadığı vakit kâfirler üzerine sûr üfürülür.

SÛR'A ÜFLEMEK

Bunu beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ

«Sûr'a üfürüldüğü gün, Allah'ın diledikleri (melekler) müstesna, göklerde olanlar da, yerde olanlar da, korku içinde kalır (düşüp yıkılır)lar»[225], buyurmuştur.

Allah Teâlâ, Sûr'a üflemesini İsrâfil (aleyhisselâm)'a emreder ve İsrâfil (aleyhisselâm)'ın birinci üflemesiyle, Allah'ın dilediği bâzı kimseler hâriç, diğer bütün canlılar helak olur; Azrail (aleyhisselâm) bir anda canlarını alır. Nakledildiğine göre, geride Cebrâil, Mîkâil, Azrail ve İsrafil kalır. Allah'ın emri ile Azrail (aleyhisselâm) bu üç meleğin de canını alır ve sıra kendisine gelir. Sonra Azrail (aleyhisselâm) da kendi canını alır ve hiçbir canlı kalmaz. Nitekim Allah Teâlâ:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

«O'ndan başka her şey helak olacaktır; hüküm O'nundur; hep O'na döndürüleceksiniz»[226], buyurmuştur.

225 En-Neml: 87
226 El-Kasas: 88

Abdüsselâm, Bahrü'l-Kelâm adlı eserinde anlattığına göre, yedi şey yok olmayacaktır. Bunlar: Arş, Kürsî, Levh, Kalem, Cennet, Cehennem ve ruhlardır. Bununla beraber Kaadî Beyzâvî'nin dediği gibi «Her şey helak olacak, yalnız Allah kalacak» hükmünü yerine getirmek için bunları bir anda yok edip sonra var edecektir.

FASIL

Gazali merhum diyor ki: «İsrâfil (aleyhisselâm)'ın birinci defa üflemesinde dağlar hallaç pamuğu gibi dağılarak paramparça olup toz duman hâlinde havada uçacak. Denizler birbirine girip kaybolacak, güneş ve ay kararıp dürülecek, yıldızlar kararıp dökülecek, gökler depreşecek, yerler uzayıp kısalacak ve nihayet dümdüz hale gelecektir. Böylece bütün mahlûkat helak olduktan sonra yeryüzü kırk yıl ıssız ve harap olarak kalacaktır.

Nakledildiğine göre, cihanın ömrü yetmiş bin yıldır. Altmış iki bin dokuz yüz altmış yılında Âdem (aleyhisselâm) yeryüzüne indi.

Âdem (aleyhisselâm)'ın evlâtları yedibin yıl hüküm sürdü. Kırk yıl sonunda harap kalır[227]. Böylece yetmiş bin yıl tamamlanmış olur. Sonra Allah Teâlâ: **«Mülk bugün kimindir?»** diye sorar. Cevap verecek kimse bulunmadığı için yine Allah Teâlâ:

لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

«Son derece her şeye galib (kahredici) **olan tek Allah'ındır»**[228], diye cevap verir. Devamla: **«Nerde o ulûhiyet iddiasında**

227 Dünyanın ne zaman son bulacağını, kıyametin ne zaman kopacağını Cenâb-ı Hak kimseye bildirmediğini, kendisinden başka kimsenin bilemiyeceğini Kur'ân-ı Kerim'de beyan buyurmuştur. Buradaki ma'lûmat, bazı büyük zatların keşfine dayanmaktadır. İtibarîdir. Her şey gibi kıyametin ne zaman kopacağı da Cenâb-ı Hakk'ın ma'lûmatı dahilindedir.

228 Mü'min (Ğâfir): 16

bulunan cebbarlar? Nerde, o Beni bırakıp da başkasına tapan münkirler?» buyurur. Sonra Cehennemden açılan bir kapıdan çıkan ateş yer ile gök arasını doldurur. Her taraf kızıl ateş hâlini alır. Sonra Arş'ın hazinelerinden hayat yağmuru adını taşıyan bir yağmuru yağdırır. Yağmur suları kırk arşın kadar yerden yükselir. Sonra Allah Teâlâ insanları sûretlendirir ve yeni mezara girdikleri hâle gelirler. Kuyruk sokumu kemiği etrafında bütün beden oluşur. Sonra Allah'ın izniyle Arş'ın altından esen rüzgâr yer altındaki her şey'i meydana çıkarır. Sonra Allah Teâlâ, İsrafil (aleyhisselâm)'ı diriltir ve ikinci defa Sûr'a üflemesini emreder. Böylece bir araya gelen cisimlere ruh girer.

Resûl-i Ekrem buyuruyor ki:

«- Sûr'un dört budağı var. Biri doğuda, biri batıda, biri yedi kat yerin dibinde, biri de yedi kat göklerin üzerindedir. Sûr'da insanların sayısı kadar delikler olduğu gibi, Sûr'un altı mertebesi vardır. Birinci derecede peygamberlerin, ikinci derecede meleklerin, üçüncü derecede cinnîlerin, dördüncü derecede insanların, beşinci derecede şeytanların ve altıncı derecede de hayvanların canı vardır, İsrâfil (aleyhisselâm)'ın iki üflemesi arasında kırk yıl mesafe vardır. Bâzılarına göre, şeytan birinci üflemeye kadar canlı kalır. Azrail (aleyhisselâm) yetmiş bin azâb meleği ile şeytanın canını alır ve durumu Âdem (aleyhisselâm) ile Hz. Havva'ya bildirirler; onlar da sevinirler».

HAŞİR VE NEŞİR FASLI

Bu âlem, bütün canlıları ile yok olduktan sonra Allah Teâlâ onları yeniden diriltir. Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ yaratıkları haşretmeyi dilediği vakit ilk önce Cebrâil, İsrafil, Mîkâil ve Azrail (aleyhisselâm)'ı yaratır. İlk yaratılan Resûl-i Ekrem olduğuna

göre, öldükten sonra ilk dirilecek olanın da onun olduğunu söyleyenler varsa da, onun dirilmesi bu dört melekten sonradır. Allah Teâlâ, Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem) ve ümmeti için Cenneti süslemek üzere Cebrâil ve İsrafil (aleyhisselâm)'i Cennete gönderir. Sonra Cebrâil (aleyhisselâm) Cennetten bir Burak, Livâü'l-Hamd ve iki elbise alarak Resûl-i Ekrem'in kabri başına gelir. Burak'ın iki kanadı vardır; birisiyle yer ve gök arasında uçar. Yüzü insan yüzüne benzer ve Arapça konuşur. Cebrâil (aleyhisselâm) altından yapılmış ve zümrüd süslemeli bir eyeri Burak'a vurur ve Cennetin Rıdvan'ına o günün Burak ve mü'minlere mülakat, kâfirlere ise hasret günü olduğunu bildirir. Yeryüzüne geldiği vakit Resûl-i Ekrem'in mezarını orada parlayan nurdan bilir; İsrafil (aleyhisselâm): **«Ey can, kalk, bugün sorgu-sual günüdür»,** der. Hemen yer yarılır ve ilk olarak Resûl-i Ekrem mezarından kalkar. Nitekim bir hadîsinde, Resûl-i Ekrem: **«Kıyamet Günü yer kendisine ilk yarılacak** (ilk mezardan kalkacak) **olan benim»,** buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem mezarından kalkıp toz-topraktan temizlendikten sonra Cebrâil (aleyhisselâm) Burak ve hülle ile huzuruna gelir.

Resûl-i Ekrem:

- Yâ Cebrâil, bu, ne gündür? diye sorar.

Hz. Cebrâil:

- Bugün Kıyamet Günü'dür, kâfirlere hasret ve nedamet; mü'minlere ise kavuşmak ve mutluluk günüdür, der.

Resûl-i Ekrem:

- Yâ Cebrâil, bana ne müjde getirdin? diye sorar.

Hz. Cebrâil:

- İşte Livâü'l-Hamd ve tacı da yanımda getirdim. Senin ve dostların için Cennet, düşmanların için de Cehennem hazırlanmıştır, der.

Resûl-i Ekrem:

- Onları sormuyorum, ümmetim ne haldedir? Onlardan soruyorum, der.

İsrafil:

- Allah hakkı için hâlâ ikinci defa Sûr'a üflemiş değilim, topraktan ilk çıkan sizsiniz, der.

Resûl-i Ekrem:

- O halde şimdi gözüm gönlüm açıldı ve rahat bir nefes alabilirim, der ve sevinç içinde tâc ve hüllesini giyerek mahşer yerine gitmek üzere Burak'a biner ve secdeye kapanır.

Allah Teâlâ:

«- Başını kaldır, bugün rükû ve secde günü değil, bugün hesap, mükâfat ve azâb günüdür; dile Benden ne dilersen», buyurur.

Resûl-i Ekrem:

«- İlâhi, bana söz vermiştin, (ümmetini sana bağışlayacağım) buyurmuştun. İşte Senden ümmetimi istiyorum», der.

Allah Teâlâ:

- Sen razı oluncaya kadar sana vereceğim, buyurur. Sonra İsrafil (aleyhisselâm) ikinci defa Sûr'a üflemekle Allah Teâlâ'nın emri ile melek, ins, cin, hayvan ve diğer bütün canlılar mezarlarından kalkarlar. Kiminin yüzü nurlu, kiminin ise yüzü kara. Nitekim Allah Teâlâ:

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ

«O gün, birtakım yüzler ağaracak, birtakım yüzler ise kararacaktır»[229], buyurmuştur. Bin yıl kadar mezar başlarında bekledikten sonra herkes mahşer yerine sevkedilir. Karanlık olan

229 Âl-i İmran: 106

mahşerde herkes ışığını bu dünyadan götürecek, dünyadaki ameli nisbetinde nurlu olacaktır. Ameli olmayanlar ise karanlıklar içinde kalacaklardır. Yürümeleri de amellerine göredir. Kimisi yüzüstü sürünürken kimisi yaya olarak yola düşer. Bir kısmı at üzerinde, bâzıları da rüzgâr ve yıldırım gibi giderler. Mü'minlerin ameli, güzel suret ve koku ile sahibinin huzuruna çıkar ve:

- Beni tanıyor musun? der. Sahibi:

- Tanımam, deyince,

- İşte dünyada senin sırtına binen amelin idim, şimdi de sen benim sırtıma bin, der. Nitekim Allah Teâlâ:

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا

«Takva sahiblerini (sakınanları) **o gün Rahman'ın huzurunda O'na gelmiş elçiler** (konuklar) **olarak toplarız»**[230], buyurmuştur. Kâfirlerin işleri ise pis koku ve çirkin surette karşılarına çıkar ve sahibine:

- Beni tanıyor musun? diye sorar. Sahibi:

- Tanıyorum, deyince,

- Ben senin dünyadaki amelinim; dünyada sen benim sırtıma biniyordun, şimdi de ben senin sırtına bineceğim, der. Nitekim Allah Teâlâ:

وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ

«...Onlar günahlarını arkalarına yükleneceklerdir. Dikkat edin ki, yüklendikleri günah ne kötüdür!»[231], buyurmuştur.

230 Meryem: 85
231 El-En'am: 31

Haberde vârid olduğuna göre, Kıyamet Günü olunca, Allah Teâlâ ruhları mezarlarına gönderir. Bunlar canlanınca, melekler mü'minlerin mezar başlarına gelerek onların topraklarını silerler. Yalnız alın ve yüzlerinde toprak kalır, bunları silemezler. Allah Teâlâ: **«O toprak yabancı değil, onun secde toprağıdır. Sıratı onunla beraber geçecekler ve Cennete böyle girecekler ki, her gören onların mü'min olduklarını oradan bilsin»,** buyurur.

Nakledildiğine göre, Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem'e:

- İnsanlar Kıyamet Günü nasıl haşrolacaklar? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Kadın erkek bir arada baş açık, yalınayak ve çırılçıplak haşrolacaklar, buyurdu.

Hz. Âişe:

- Bu nasıl olur? ya Resûlâllah, deyince, Resûl-i Ekrem:

- O gün sandığın günlerden değildir. Zira insanlar öyle büyük korku ve dehşet içindedirler ki, herkes gözlerini göklere diker de kimse kimseye bakamaz. Yemeden içmeden kırk yıl öyle beklerler. Sonra yine Allah Teâlâ bunlara merhamet eder ve mukarreb meleklere:

- Arş'ımı mahşer yerine getirin, diye emreder. Melekler üzerinde isyan işlenmemiş beyaz yer üzerine Arş'ı yerleştirdikten sonra mahşer halkına:

- Ey, falan oğlu falan nerede? diye seslenirler.

Adam:

- Buradayım, diye cevap verir ve melekler iyi ameli varsa onu iyi diye mahşer halkına tanıtırlar. Tabii zâlimleri de çağırırlar, onlar ayakta bekler; el, ayak ve dilleri yapmış oldukları

kötülüklere birer birer şehâdet ederler. Şayet iyi amelleri varsa bunlar alınır ve haksızlık ettiği kimselere verilir. Şayet iyi amelleri yoksa hak sahiblerinin günahları bunların sırtına yüklenir ve o günde kimseye zulmedilmez.

Nitekim Allah Teâlâ:

اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۚ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

«Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Allah hesabı çabuk görendir»[232], buyurmuştur.

Yine İbni Abbâs (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «Kıyamet Günü ilk hil'at giyecek olan İbrâhim (aleyhisselâm)'dır», buyurmuştur. Muhakkikler, yalınayak olarak Nemrud'un ateşine atıldığı için bu ikramı hakettiğini söylerler. Diğerleri de mahşer yerine gittikten sonra hil'atler giyerler.

İbni Kesir diyor ki: «İnsanlar mezarlarından kalktıkları vakit, ay ve güneşin durulduğunu, yıldızların kararıp döküldüğünü, suların çekilip, her şey'in kuruduğunu, dağların hallaç pamuğu gibi atılıp her tarafın dümdüz olduğunu ve herkesin kendi nefsi ile meşgul olup kimsenin kimseye bakmadığını görürler».

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, mü'minler bir saat kadar şaşkınlık içinde kaldıktan sonra birbirlerini bilirler, fakat kâfirler devamlı olarak şaşkınlık içinde kalırlar. Nitekim âyet-i celîlede:

232 Mü'min: 17

فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ

«O gün aralarındaki soy yakınlığı fayda vermez ve birbirlerine bir şey soramazlar»[233], buyurulmuştur.

YER VE GÖKLERİN DEĞİŞMESİ

Yer ve göklerin değişeceğini beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَٰوَاتُ

«O gün yer başka bir yerle, gökler de başka göklerle değiştirilir»[234], buyurmuştur. Keşşaf da, yer ve göklerin nasıl değiştirileceğinde ihtilâf olduğunu söyler. Bâzılarına göre yer ve göklerin nitelikleri değişir. Dağlar hallaç pamuğu gibi atılır, denizler kurur ve yeryüzü dümdüz bir hâle gelir. Göklerin değişmesinde İbni Abbâs (radıyallahu anh): «Yıldızlar, ay ve güneş kararır, gökler paramparça olur», demiştir. Diğer bâzıları ise, «Allah Teâlâ kıyamet için başka bir yer yaratır», demişlerdir. Hulâsa yer ve gökler değiştirilir, fakat nasıl değiştirileceğini en iyi Allah bilir. Hz. Ali ise: «Yerler ak gümüşten ve gökler kızıl altından olur», demiştir. Allah Teâlâ Kıyamet Günü Kudüs'deki sahrayı ak mercan hâline getirir. Sonra meleklere emreder, Arş'ı, Cennet'i, Cehennem'i hazırlarlar. Mü'min ve kâfirleri toplayıp Mîzan ve sıratı kurar, daha sonra da insanlar arasında hükmetmeye başlarlar. Neticede bir fırkası Cehennem'e ve bir fırkası da Cennet'e gitmek üzere insanlar ikiye bölünürler.

Ebû Saîd el-Hudrî'nin (radıyallahu anh) nakline göre, Resûl-i Ekrem: «Allah Teâlâ yeryüzünü bir yufka ekmeği gibi yapar. İnsanlar

233 El-Mü'minûn: 101
234 İbrâhim: 48

önce bunu yer, sonra Cennet'e girince Cennet'in nimetlerine erişirler ve Cennet'te ilk yiyecekleri balık ciğeridir», buyurmuştur.

Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem'e:

- Ya Resûlâllah, Kıyamet Günü ehlini arar mısın? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Amel defterleri okunurken, mizan başında ve sıratı geçerken kimse kimseyi aramaz, buyurdu.

Hz. Âişe:

- Bu yer değişeceğine göre insanlar nerede olacak? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Âişe, öyle bir soru sordun ki, senden önce bunu kimse sormadı, insanlar o anda sırat köprüsünde olurlar, buyurdu.

Abdullah ibni Ömer (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü Allah Teâlâ gökleri dürüp sağ kudret eline aldıktan sonra:

- Nerde o böbürlenen zâlimler? diye seslenir. Yerleri de dürdükten sonra yine aynı şekilde hitâb eder.

Nitekim âyet-i celîlede:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۖ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ

«Allah'ı gereği gibi takdir edemediler. Bütün yeryüzü Kıyamet Günü O'nun tasarrufundadır. Gökler de O'nun kudretiyle durulmuş olacaktır. O, putperestlerin ortak koşmasından yüce ve münezzehtir»[235], buyurulmuştur.

235 Zümer: 67

Fahrüddin-i Râzî; sağ eli ile tuttu demek, tamamen kendi ihatası altına aldı, demektir, dedi.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «Kur'ân okuyanlar mezarlarından kalkınca, karşılarına çıkan Kur'ân:

- Beni bildiniz mi? diye sorar. Onlar:

- Hayır, bilemedik, sen kimsin? deyince, Kur'ân:

- Dünyada gece gündüz okuyup durduğunuz Kur'ân'ım, size şefaat edeceğim, der ve başlarına birer tâç giydirir», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem: **«Kıyamet günü herkes sadakasının gölgesinde olur»**, buyurmuştur. Sadaka veren kimse kıyametin dehşetinden emîn olur ve mezardan kalkınca sadakası bir kubbe gibi başı üzerinde gölge olur da o günün sıcaklığından onu korur.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü insanlar üç bölük olduğu halde mahşer yerine gelir. Bir bölük kelepçeli, bir bölük yüzüstü sürünerek ve bir bölük de yaya olarak gelirler», buyurdu. «Yüzüstü nasıl gelirler?» diye soranlara, Resûl-i Ekrem: «Ayakları üstüne yürütmeye kaadir olan Allah Teâlâ, yüzüstü de yürütmeye kaadirdir», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«O gün iman sahibleri yüz yirmi saf olur. Bunların seksen safı benim ümmetim, diğer kırk safı da geçmiş bütün peygamberlerin ümmeti olacaktır. Her safın uzunluğu doğu ile batı arası kadardır. Mü'minlerin nişanı, abdest âzalarının parlamalarıdır», buyurdu.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Önce ben, sonra da İsâ (aleyhisselâm), ümmetini çeker. Ümmetimi sırattan geçiririm. Kâfirleri ise zebaniler yakalayıp yüzüstü

Cehenneme atarlar. Her kâfir bir şeytan ile bağlı olarak Cehenneme girer», buyurmuştur.

Gazali'nin anlattığına göre, Kıyamet Günü bir kısım insanlar yüzleri yıldızlar gibi parlar olduğu halde mahşer yerine gelirler.

Melekler:

- Siz ne gibi amellerde bulundunuz? diye sorarlar.

Onlar:

- Biz ezan okunurken hemen abdest alır ve hazırlanırdık, derler. Başka bir cemaat ise yüzleri ay gibi parlak olarak gelir.

Melekler onlara:

- Siz nasıl amel ederdiniz? diye sorarlar.

Onlar:

- Biz vakit gelmeden abdest alır ve hazırlanırdık, derler.

Başka bir toplum ise yüzleri güneş gibi parlak olduğu halde gelirler. Melekler onlara:

- Siz dünyada nasıl amel ederdiniz? diye sorarlar.

Onlar:

- Vaktinde abdestimizi alır camie gider ve ezanı camide beklerdik, derler. Sonra Allah Teâlâ meleklere emreder, gökleri dürer ve yere inerler. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَآءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلٰٓئِكَةُ تَنْزِيلاً

«O gün gök (beyaz) **bulutlarla parçalanacak ve melekler bölük bölük indirilecektir»**[236], buyurulmuştur.

Nakledildiğine göre, birinci kat gök yarılıp melekler yere indiği vakit, bunlar, yerdeki insan, cinn ve meleklerin on misli kadardırlar.

236 Furkan: 25

Yerdekiler:

- Allah Teâlâ'nın emri sizde midir? diye sorarlar.

Onlar:

- Yok ama O'nun emri gelir, derler. Böylece yedi kat göklerin melekleri herbiri bir evvelkinden o nisbette çok olmak üzere yere inerler. Bundan sonra hesab için bir ak bulut gelir ve bundan insanların amel defterleri yağmur gibi yağmaya başlar. Melekler bütün insanları ve cinleri bir araya toplayıp onları halkalar halinde etraftan kuşatırlar. Böylece birbirinden çok fazla olan yedi kat göklerin melekleri insanları kuşatır. Sonra gökten Allah Teâlâ'nın başka bir yaratığı olan Ruh gelir. O da Allah'ın huzurunda el bağlar. Kalan melekler de onun arkasında saf bağlarlar. Nakledildiğine göre, Ruh güruhu bütün meleklerden çok ve aynı zamanda bunlar, insanların muhafızı olan meleklerin muhafızı olurlar. İnsanlar sıkışınca terlemeye başlar, terleri yere dökülür ve taşar. Herkes isyanı nisbetinde kan ter içinde kalır. Kimisi topuğuna, kimisi dizine, kimisi göğsüne, kimisi boğazına ve bir kısmı da başına kadar terlere gömülür. Bir rivayete göre, güneş de tepelerinde olur ve kâfirlere yetmiş derece daha yakın olarak onları kasıp kavurur.

Abdullah ibni Ömer (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, bu tür terlemeler kâfirlere mahsustur. Gerçek mü'minler, üzerinde gölgelik bulunan kürsîlerde oturur ve kıyametin o uzun süresi, onlara bir saat kadar gelmez, der.

Resûl-i Ekrem:

«Önce peygamberler hil'at giyer, sonra veliler, sonra sâlihler, sonra belâlara mübtelâ olanlar giyerler», buyurdu. Ashâb:

- Kıyamet Günü sizin binitiniz ne olacaktır? diye sorarlar.

Resûl-i Ekrem:

«- Ben Burak'a, kızım Fâtıma ise deveye biner. Sâlihlerin de biniti devedir. Sonra mahlûkat deniz dalgaları gibi mahşer yerine sevkolur ve orada toplanırlar. Kâfirler ve zâlimler karıncalar gibi ayak altında kalırlar. Zâlim hâkimler de bunların arasındadır. Âdil hükümdarlar ve hâkimler ise Arş'ın gölgesinde gölgelenirler. Küçük çocuklar durmadan Cennetten sular taşırlar. Böylece bin yıl bekledikten sonra sekiz melek Allah'ın Arş'ını getirir».

Nitekim Allah Teâlâ:

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

«O gün Rabbinin Arş'ını bunların da üstesinde sekiz melek yüklenir»[237], buyurmuştur. Bu meleklerin attıkları her adım arasında bin yıllık mesafe vardır. Bunlar öyle yüksek sesle tesbih ederler ki, mahşerin bu manzarası karşısında bütün âlimler, hattâ bir an için peygamberler bile şaşırarak nefsi nefsi deyip yerlere kapanırlar. Sonra hükmetmek için Allah Teâlâ bizzat hazır olur ve herkese amel defteri verilir. Bâzıları amel defterinin Levh-i Mahfuz'dan ibaret olduğunu söylerler. Herkes yaptığının karşılığını görür ve o günde kimseye zulmedilmez. Nitekim âyet-i celîlede:

لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

«Bugün zulüm yoktur. Şüphesiz ki Allah, hesabı çabuk görendir.»[238], buyurulmuştur. Herkesin nuru ve zulmeti ameline göredir.

237 El-Hâkka: 17
238 Mü'min: 17

Süddî'nin anlattığına göre, Allah Teâlâ peygamberlere:

- Ne diyorsunuz? diye sorar. Onlar:

- Bizim bilgimiz yok, gaybleri en iyi bilen Sensin, derler.

MEVKİFLER - DURAK YERLERİ

Abdullah ibni Mes'ûd'un (radıyallahu anh). Hz. Ali'den nakline göre Resûl-i Ekrem:

«Kıyamette elli mevkıf -durak yeri- vardır. İnsanlar herbirinde bin yıl beklerler. Bunların birincisi mezar başıdır. Resûl-i Ekrem'in Allah tarafından getirip haber verdiği her şeye inanarak bunları fi'len yaşayanlar için o günde zorluk yoktur. Fakat inanmayanlar bin yıl aç, susuz ve çıplak olarak mezarları başında beklerler. Sonra melekler insanları mahşer yerine sevkederler. Burada Arş'ın gölgesinden başka gölgelik yoktur. Sonra melekler bu insanları karanlık bölgeye sevkederler. İman ve ameli olanlar göz açıp yumuncaya kadar karanlıktan çıkıp nura ulaştıkları halde îmanı olmayanlar, münafık olup amel etmeyenler, bin yıl da bu karanlıklar içinde bocalayacaklar, sonra mahşer yerinde hesaba başlayacaklardır. On yerde hesab verecekler. Birincide haram lokma yiyip yemediğinden, ikinci durakta harama istek ve bid'atlerinden, üçüncü durakta ana-baba haklarından, dördüncü durakta farzlardan, Kur'ân'dan, din işleri ve âdabından, beşinci durakta eli altında bulunanlara yaptığı muameleden, altıncı durakta hısım ve akrabalarının haklarına riâyet edip etmediğinden, yedinci durakta sılâ-i rahimden, sekizinci durakta hased ve çekememezlikten, dokuzuncu durakta hileden, onuncu durakta da insanları aldatıp aldatmadığından sorulacaktır. Hangi durakta soruya uygun cevap verirse hemen oradan diğerine geçecek ve hangisinde gerekli cevabı veremezse bin yıl da orada

bekleyecektir. Bu duraklarda aç ve susuz beklerler, kimsenin şefaatinden yararlanamayacaktır. Sonra bunlar defterlerini okumaya çağırılırlar. Bir kısmının defteri sağ elinden, bir kısmının sol elinden ve bir kısmının da arka tarafından verilir. Bununla ilgili olarak da onbeş yerde sorulurlar:

Birinci durakta, -var idiyse- sadaka ve zekâttan,

İkinci durakta, doğru ve gerçekçi olmakla kusurları bağışlamaktan,

Üçüncü durakta, mârufu emretmekten,

Dördüncü durakta, münkeri nehyetmekten,

Beşinci durakta, güzel ahlâktan,

Altıncı durakta, Allah için sevgi ve Allah için husûmetten,

Yedinci durakta, haram kazançtan,

Sekizinci durakta, içkiden,

Dokuzuncu durakta, zinadan,

Onuncu durakta, mâlâyânî ve boş sözlerden,

Onbirinci durakta, yalan yeminden,

Onikinci durakta, ribadan,

Onüçüncü durakta, namuslu kadınlara iftiradan,

Ondördüncü durakta, yalan şâhidlikten,

Onbeşinci durakta, başkalarına eziyet edip etmediğinden sorulur.

Bu sorulardan hangisinin cevabını uygun verirse, yâni emredilenleri tamamen yapmış, yasakları yapmamış veya tevbe etmişse bu durak yerlerinden sür'atle geçer. Gerekli cevabları veremediği yerde bin yıl bekler. Buralardan geçenler Livâü'l-Hamd sancağının altına getirilir ve amel defterleri sağ ellerine verilir.

Böylece hesabdan kolayca kurtulmuş olurlar. Sonra Allah Teâlâ insanları terazi başına gönderir. Sevabı günahından fazla gelen bir anda kurtulur. Günahı ağır gelirse bin yıl da burada aç susuz bekler, sonra Allah Teâlâ dilediği muameleyi işler. Daha sonra Allah Teâlâ insanları dergâhına çağırır. Burada da oniki durak vardır:

Birinci durakta, köle âzâd etmesinden,

İkinci durakta, Kur'ân okuyup hükmü ile amel etmekten,

Üçüncü durakta, gazadan,

Dördüncü durakta, günahlardan,

Beşinci durakta, gammazlıktan,

Altıncı durakta, yalancılıktan,

Yedinci durakta, ilmiyle amel edip etmediğinden,

Sekizinci durakta, ilim öğrenip öğrenmediğinden,

Dokuzuncu durakta, kibirden,

Onuncu durakta, Allah Teâlâ'nın mekrinden emin olup olmadığından,

Onbirinci durakta, Allah'tan ümid kesip kesmediğinden,

Onikinci durakta, komşu haklarından sorarlar.

Eğer bunlara riâyet etmiş ve gereklerini yerine getirmişse hesabı pâk ve yüzü ak olarak Allah'ın huzurundan kolaylıkla geçer. Şayet eksiklikleri varsa nerede kusurlu ise orada bin yıl bekler; aç susuz kalır ve sonunda Allah Teâlâ dilediği muameleyi yapar.

BÜYÜK KORKU VE DEHŞET

Allah Teâlâ'nın izniyle bu dehşeti de bütün çıplaklığı ile sana anlatayım.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«- Kıyamet Günü Allah Teâlâ bütün yaratıkları mahşer yerinde toplar. Melekler de saf bağlarlar. Sonra Cehennemi getirmesini Cebrâil'e emreder. Cebrâil (aleyhisselâm) yetmiş bin zincir ile bağlı olarak Cehennemi yetmiş bin melek ile mahşer yerine getirir. Daha bin yıllık mesafede Cehennem öyle korkunç sesler çıkarır ki, mukarreb peygamberlerin bile dizlerinin bağı çözülüp yerlere düşerler. İbrâhim, Mûsâ ve İsâ (aleyhisselâm) gibi peygamberler bile (bir an şaşırıp kalıp): «İlâhî, nefsimizden başkasını istemiyoruz, bizi kurtar» derler.

Bütün peygamberlerin, vay nefsim, vay nefsim deyip yerlere kapanacağı o dehşetli güne Feza'-ı Ekber adı verilir. Böylece herkes kendi başının derdine düştüğü bir sırada, yalnız âlemlere rahmet olarak gönderilen yüce peygamber Hz. Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem):

- İlâhi, Senden nefsimi değil, zayıf ümmetlerimi isterim, deyip secdeye kapanır.

Allah Teâlâ:

- Başını kaldır, bugün secde günü değil, bugün en büyük şefaat makamı senindir. Senin ümmetinde öyle veliler var ki, onlar İçin bugünde korku ve hüzün yoktur, buyurur.

Gazalî'nin anlattığına göre, Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a Cehennemi getirmesini emrettiği vakit, Cebrâil (aleyhisselâm) cehenneme gider ve:

- Senin yaratıcın ve mâlikin seni çağırıyor, der.

Cehennem:

- Beni azâb için mi istiyor? diye sorar. Cehenneme yetmiş bin zincir vururlar. Her zincirde yetmiş bin halka vardır. Dünyanın

bütün demirlerini bir araya getirseler bunların bir halkası kadar bile olamaz. Her halkasından yetmiş bin zebani çeker ve Cehennemi kıyamet yerine getirirler. Cehennem kıyamet yerine yaklaşınca bütün bu zebanilerin elinden boşanarak mahşer halkı arasına dalar. Bunu gören mahşer halkı korkudan yerlere serilir ve vay nefsim, vay nefsim demeye başlarlar. Cehennem öyle gürültü çıkarır ki, hiddetinden iki parça olur ve hemen birleşir.

Nitekim Allah Teâlâ:

تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ

«Nerde ise öfkesinden çatlayacak»[239], buyurmuştur.

Yalnız Peygamber Efendimiz öne geçerek Cehennemin zincirinden yapışır ve:

- Geri dön, yerine git, adamların sana gelir, buyurur.

Cehennem:

- Sen bana haramsın, nurun benim nârımı söndürüyor, yolumu aç, ya Resûlâllah, der.

Allah Teâlâ:

- Ey Cehennem, Habibimin emrindesin, ne derse onu yap, buyurur. Cehennem de Arş'ın sol tarafına çekilerek durur ve böylece mahşer halkı da bir nefes almış olur.

İşte bu, Resûl-i Ekrem'in bütün mahşer halkına umumî bir şefaati olup, âlemlere rahmet olarak gönderildiğinin tam bir tecellisidir. Nitekim âyet-i celîlede:

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

«Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik»[240], buyurulmuştur.

239 Mülk: 8
240 El-Enbiyâ: 107

Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki: **«Ben bütün âlemlerin efendisiyim, zira en önce yaratılan, en evvel mezardan kalkan ve günahkârlara ilk şefaat eden benim. Livâül-Hamd benim elimde. Bütün veli ve peygamberler benim sancağım altındadırlar. Sancağımın uzunluğu bin, eni beşyüz yıllık yoldur. Başı kızıl yakut, sapı ak gümüştendir. Üç kanadı vardır. Kanatlarının İkisi doğu ile batıda, birisi de göklerdedir. Bunu iftihar için değil, tahdîs-i nimet kabilinden söylüyorum.**

Sancağımda üç satır yazı vardır.

Birinde: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ **Diğerinde:** بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ **Ve üçüncüsünde de:** لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدُ الرَّسُولُ اللّٰهِ **yazılıdır. Her satırın uzunluğu beşyüzyıllık yoldur. Livâü'l-Hamd sancağının dibinde ayrıca beşyüz sancak ve her sancağın altında yetmiş bin saf melek vardır ve hepsi de Allah Teâlâ'yı tesbih ederler».**

Ahmed Cürvanî'nin anlattığına göre, Livâü'l-Hamd'i Cennetten çıkarıp Resûl-i Ekrem'in önüne getirirler ve bütün mü'minler bu sancağın altında toplanırlar. Ayrıca kıyamet yerine sancakları ile ilk geleceklerin gaziler olduğu da söylenir.

FASIL

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, melekler dünyayı bir kadın suretinde getirir ve:

- Bunu tadınız mı? diye sorarlar.

Müslümanlar:

- Bundan Allah'a sığınırız, derler.

Melekler:

- İşte sizin övünüp iftihar ettiğiniz, uğrunda her şey'i göze aldığınız dünya budur, derler.

Sonra Allah Teâlâ dünyayı da Cehenneme katar.

Cehennem:

- Hani benim yoldaşlarım ve bana uyanlar? der. Allah Teâlâ da, âhireti terkedip yalnız dünya ile meşgul olanları dünya ile birlikte Cehenneme atar.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü İblîs'in boğazına lâ'net halkası geçirerek onu ateşten bir kürsü üzerine oturturlar. Allah Teâlâ, zebanilere:

- Bunu kürsüden alın ve Cehennemin dibine yuvarlayın, buyurur.

- Ya Rab, o kadar zorladık da biz bunu kürsüden aşağı indiremedik, derler.

Allah Teâlâ seksen bin melek gönderir ve:

- Bu İblîs'i atın Cehenneme, buyurur.

Melekler:

- Ya Rab, biz de zorladık fakat imkânsız, bunu Cehenneme atamadık, derler.

Allah Teâlâ:

- Bu kadar daha melek göndersem onu yine de kürsüden aşağı indiremezsiniz, çünkü onun boynunda lâ'net halkası vardır, buyurur.

Sonra Allah Teâlâ:

- Lâ'net halkasını boynundan çıkarın, diye emreder. Halkayı boynundan attıktan sonra sıradan bir zebânî gelerek İblîs'i

itelediği gibi Cehennemin dibine gönderir ve sonra da yine lâ'net halkasını Cehennemde boynuna geçirirler ve orada ebedî azâb içinde kalır.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

- Kıyamet Gününde Allah Teâlâ:

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ

«Ey suçlular, bugün mü'minlerden ayrılın»[241], buyurur. Yâni kâfirler mü'minlerden, münafıklar sâlihlerden, dünya ehli zâhidlerden, yalancılar gerçekçilerden ayrılsın, buyurulur ve böyle olur. Resûl-i Ekrem bu mücrimlerin ve günahkârların kör olarak haşredileceklerini bildirmiştir. Nitekim Allah Teâlâ:

وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ أَعْمٰى

«Onları Kıyamet Günü kör olarak haşrederiz»[242], buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'a göre doğrudan suçlular kör olarak haşredilir. Mücâhid'e göre, kâfirler kendilerini kurtaracak bir delil ve hüccet bulamazlar, demektir.

Yine Mücâhid diyor ki:

O gün kâfirler:

- Bizi niçin gözsüz haşrettin? Halbuki bizim dünyada gözümüz vardı, görürdük, derler.

241 Yâsin: 59
242 Tâ-Hâ: 124

Allah Teâlâ:

- İşte böyle, dünyada âyetlerim size geldiği halde âyetleri unuttuğunuz için bugün de siz unutulursunuz ve kör olarak Cehenneme atılırsınız, buyurur.

Nitekim âyet-i celîlede:

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ۚ

«Sûr'a üflendiği gün, işte o gün suçluları gözleri kör (korkudan göğermiş) **olarak toplarız»**[243], buyurulmuştur. Gözleri gök, yüzleri kara veya aç ve susuz olarak suçluları hasrederiz, demektir.

Yine âyet-i celîlede:

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ۚ

«O gün suçluları birbirine bağlanıp kelepçelenmiş (zincirlere vurulmuş) **olarak görürsün»**[244], buyurulmuştur.

Kâ'bü'l-Ahbâr'ın anlattığına göre, kâfirler elli bin yıl ayak üzerinde beklerlerken, bu süre mü'minler için iki rek'at namaz kılacak kadar bir zaman olur.

Keşşaf sahibinin rivayet ettiği bir hadîsde, Resûl-i Ekrem:

«Nâziât sûresini okumaya devam edenler için kıyametin bu uzun süresi iki namaz vakti arası kadar olur», buyurmuştur.

İmam Hasan'ın anlattığına göre, mahşer yerinde birkaç durak yeri vardır. Bunların birinde hiç konuşulmaz. Bir yerde münkirler yalan söyleyip suçlarını inkâra kalkışır, küfür ve isyanlarını

243 Tâ-Hâ: 102
244 İbrâhim: 49

kabul etmezler. Bir durak yerinde de suçlarını itirafa mecbur kalırlar. Nitekim âyet-i celîlede:

فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ ۚ

«Günahlarını itiraf ettiler»[245], buyurulmuştur. (Fakat bu itiraf Cehennemdedir, çünkü âyetin sonunda, «Acaba buradan çıkmaya yol yok mu?» derler). Bir yerde de, yâni Cehennemde yanınca, «Bizi dünyaya gönder, artık gördük, tanıdık ve bildik; dünyaya gidelim de iyi amel işleyelim», derler. Nitekim âyet-i celîlede:

فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ

«Artık bizi dünyaya gönder de iyi iş işleyelim. Doğrusu kesin olarak inandık»[246], diyeceklerini haber vermiştir. Fakat bunlar bu azabı görüp tattıkları halde geri dönseler de yine eski hallerinde ısrar edeceklerdi. Bunu haber vermek üzere Allah Teâlâ: **«...Onlar geri çevirilseler, yine de nehyolundukları şey'e dönerlerdi...»** buyurmuştur. Bir yerde de artık susturulur ve daha konuşturulmazlar.

Nitekim Allah Teâlâ:

قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ

«Sakın orada, Benimle konuşmayın»[247], buyurmuştur. Allah, melekler ve mü'minler tarafından onlar orada lâ'netlenir ve orada kalırlar.

245 Mülk: 11
246 Secde: 12
247 Mü'minûn: 108

MAHŞER BÖLÜMÜ

Şimdi de mü'minlerin Cennete ve kâfirlerin de Cehenneme nasıl girdiklerini anlatalım. Bunu beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ

«İyiler, şüphesiz naîm Cennetinde (nimet içinde) dirler. Allah'ın buyruğundan çıkanlar Cehennemdedirler»[248], buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Allah Teâlâ Kıyamet Günü Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Cenneti mü'minlere yaklaştır, Cehennemi de kâfirlere göster, diye emreder. Cebrâil (aleyhisselâm) da Cenneti Arş'ın sağına ve Cehennemi soluna yerleştirir. Mizanı kurar, Sırat köprüsünü de Cehennemin üzerine gerer.

Sonra Allah Teâlâ:

- Safiyyim Âdem, halilim İbrâhim, Kelimim Mûsâ, ruhum İsâ, habibim Mustafa nerde gelsinler, diye emreder. Bunlar da gelerek Arş'ın sağında dururlar. Allah Teâlâ, Rıdvan'a Cennetin, Mâlik'e de Cehennemin kapılarını açmalarını emreder. Rıdvan Cennetten, Mâlik de Cehennemden elbiseler getirir. Mü'minler, Arş'ın sağında, kâfirler de solunda dururlar. İnsanlar açlık ve susuzluktan kan kusar, kâfirler terlere boğulurlar. Sonra Allah'ın emri ile hüküm kürsüsü mahşer yerine getirilir ve Allah Teâlâ dilediği gibi hükmeder. Cebrâil (aleyhisselâm), Peygamber Efendimiz'e gelerek ümmetinin Allah'ı zikretmelerini söyler. Resûl-i Ekrem'in ümmeti de hep bir ağızdan Allah'ı anarak,

248 El-İnfitar: 13. 14

«Bismillâhirrahmânirrahîm» derler. Bunun üzerine Allah Teâlâ diğer peygamberlere: «Muhammed'in ümmeti olmasa sizin ümmetiniz çok daha beklerdi», buyurur.

Gazâlî, Dürretü'l-Fâhire fî keşfi ulûmi'l-âhire adlı eserinde der ki: «Levh-i Mahfuz nerde?» diye bir ses gelir ve hemen Levh-i Mahfuz hazırlanır.

Allah Teâlâ:

- Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân'dan olan yazılar nerde? Bunları getir, buyurur.

Levh-i Mahfuz:

- Ya Rab, ben onları Cebrâil'e verdim, der. Hemen Cebrâil (aleyhisselâm) gelerek Allah'ın huzurunda diz çöker.

Allah Teâlâ:

- Bak, Levh bu kitabları sana verdiğini söylüyor, ne dersin? buyurur.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Evet doğrudur, ya Rab, ben Tevrat'ı Mûsâ'ya, Zebur'u Davud'a, İncil'i İsa'ya, Kur'ân'ı Muhammed Mustafa'ya, diğer sahifeleri de sahiblerine verdim, der.

Allah Teâlâ, Nûh (aleyhisselâm)'a:

- Sen ilk peygamberlerdensin, Cebrâil'in getirdiği emirleri ne yaptın? diye sorar.

Nûh (aleyhisselâm):

- Ya Rab, evet getirdi, ben de ümmetime tebliğ ettim, fakat onlar kabul etmemekte ısrar ettiler, der.

Nitekim Allah Teâlâ:

إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ۝٥ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا

«Doğrusu Ben, milletimi gece gündüz davet ettim. Fakat Benim çağırmam, sadece (îmandan) **uzaklıklarını** (kaçışlarını) **artırdı»**[249], âyet-i celîlesi ile haber vermiştir.

Allah Teâlâ:

- Ey Nûh, bunlara tebligatta bulunduğuna şahidin var mı? diye sorar.

Nûh (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Muhammed ve ümmetleri buna şâhiddirler, der.

Bunun üzerine Nûh (aleyhisselâm)'ın kavmi:

- Biz onlardan nice yıllar önce geldik, onlar bize nasıl şâhid olabilirler? derler.

Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmeti:

- Evet, biz sonra geldik ama Kur'ân'a inandık; Kur'ân-ı Kerîm'de:

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ

«Biz Nuh'u kavmine gönderdik...»[250], âyetiyle bize haber verilmiştir, derler.

Nûh (aleyhisselâm)'ın kavmi:

- Bunlar yalancıdır, biz bunları kabul etmeyiz, derler.

Resûl-i Ekrem:

- Benim ümmetim yalan konuşmaz, gerçeği söylüyorlar, der.

Bundan sonra onlara Allah Teâlâ:

- Sizin üzerinize azâb vâcib oldu, buyurarak onları Cehenneme atar.

249 Nûh: 5, 6
250 Nûh: 1

Sonra münâdi:

- Nerde Âd kavmi? Gelsinler, diye seslenir.

Onlar gelerek:

- Bizi kimse Hakk'a davet etmedi, derler.

Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmeti onlara şehâdet eder ve Resûl-i Ekrem onların da şehâdetini tezkiye ederek:

كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ۚ

«Âd milleti de peygamberlerini yalanladı»[251], âyetini okur. Bunlar da doğruca Cehennemi boylar. Sonra yine münâdi:

- Salih ve Semûd kavmi nerede? diye seslenir. Bunlar da gelerek aynı şekilde inkâr ederler, fakat Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmeti bunlara da şehâdet eder.

Resûl-i Ekrem de:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ۚ

«Semûd milleti peygamberini yalanladı»[252], âyetini okur. Bunlar da Cehennemi boylar. Sonra İbrâhim (aleyhisselâm)'ın inkâr eden kavmi getirilir. Onlar da aynı işleme tâbi olup Cehennemi boylarlar. Böylece bütün kâfirler peygamberler tarafından kendilerine yapılan tebligatı inkâr ettikleri halde gerekli isbatlama yapıldıktan sonra Cehenneme atılırlar. Bunlar, Allah'ın cemâlinden mahrum olan kimselerdir. Nitekim âyet-i celîlede:

إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ۝

251 Eş-Şu'arâ: 123
252 Eş-Şu'arâ: 141

«Doğrusu onlar o gün, Rablerin(in rahmetin)den men'edilmişlerdir»[253], buyurulmuştur. Bunlarla tercüman vasıtası ile konuşulur. Çünkü Allah Teâlâ kime nazar eder ve kim ile konuşursa ona azâb etmez. Sonra münâdi:

- Mûsâ gelsin, diye seslenir.

Mûsâ (aleyhisselâm) da benzi sararmış olduğu halde dîvana gelir.

Allah Teâlâ:

- Ya Mûsâ, Cebrâil, «Tevrat'ı Mûsâ'ya verdim» diyor. Sen ne dersin?» diye sorar.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Evet, doğrudur, ya Rab, der. Allah Teâlâ:

- O halde kürsüye çık da Tevrat'ı oku, buyurur.

Mûsâ (aleyhisselâm) da kürsüye çıkıp Tevrat'ı okur. Sonra münâdi, Dâvud (aleyhisselâm)'ı çağırır, o da gelerek kürsüye çıkar ve müdhiş sesi ile Zebur'u okumaya başlayınca, Tabut önünde giderek şehid olan Uriya sesini duyar duymaz hemen gelip yakasından yapışır ve:

- Ya Rab, işte bu, beni Tabut'un önüne gönderip şehid ettirdi, der.

Allah Teâlâ:

- Ya Dâvud, bu adam doğru mu söylüyor? diye sorar.

Hz. Dâvud:

- Evet, ya Rab, doğru söylüyor, diyerek utancından başını yere eğer.

Allah Teâlâ:

- Ey Uriya, sana, senin alacağından daha çok nimetler veriyorum, hakkını bağışlar mısın? diye sorar.

253 Mutaffifîn: 15

Uriya:

- Evet, bağışlarım, ya Rab, der.

Allah Teâlâ:

- Ya Dâvud, suçunu bağışladım, Zebur'u okumana devam et, buyurur.

Dâvud (aleyhisselâm) da Zebur'u tamamlar. Sonra İsâ'ya:

«- Ey Meryem oğlu İsâ,

يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ

«Sen mi insanlara, «Beni ve annemi Allah'tan başka iki ilâh olarak benimseyin?» dedin»[254], buyurur. İsâ (aleyhisselâm), Allah Teâlâ'ya hamd ve senadan sonra:

- Ben öyle bir şey demedim, desem onu Sen bilirsin. Hattâ benim içimde olanı da bilirsin, görülmeyeni de bilen ancak Sensin, der.

Allah Teâlâ:

- Doğru söylüyorsun, minbere çık İncil'i oku, buyurur. İsâ (aleyhisselâm) da İncil'i okur.

Sonra münâdi:

- Muhammed nerde? diye seslenir. Hemen Resûl-i Ekrem gelir.

Allah Teâlâ:

- Ya Muhammed, Cebrâil, Kur'ân'ı sana getirdiğini söylüyor, doğru mu? diye sorar.

254 El-Mâide: 116

Resûl-i Ekrem:

- Evet, ulaştırdı, der.

Allah Teâlâ:

- O halde sen de çık da Kur'ân'ı oku, buyurur. Resûl-i Ekrem de minbere çıkıp Kur'ân-ı Kerîm'i okur. Bunu dinleyen mü'minler de sevinirler.

ŞEFAAT BÖLÜMÜ I

Allah Teâlâ, Âdemoğullarını aç, susuz ve çıplak olarak bir yere topladığı vakit kâfirleri:

- Ey kâfir, ey gadir, ey fâcir ve ey hâin, diye dört isimle, mü'minleri de:

- Ey arif, ey sâdık, ey gazi ve ey mü'min; diye dört isimle çağıracaktır. Sonra hüküm ve kaza için Allah Teâlâ'nın emri üzere Arş ve Kürsî hazırlanır. O günün dehşetinden insanlar çil yavrusu gibi öteye beriye dağılacak, fakat etraf meleklerle kuşatılacak; ehlî ve vahşî bütün hayvanlarla insanlar bir arada bulunacaklar ve büyük korkular içinde kalacaklardır. Cehennemin heybeti, Mâlik'in hışmı ve Allah korkusu insanları tamamen şaşırtacak, hiç kimse yanındakinin erkek veya kadın olduğunun farkına varamayacak, herkes kendi başının derdine düşecek ve söylendiği gibi gerçek mahşer manzarası ortaya çıkacaktır. Halk bir süre böyle bekledikten sonra usanacak ve bir an önce bu dehşetten kurtulmak için şefaatçi arayacak ve mahşer halkı insanların ilk babası Âdem (aleyhisselâm)'a baş vuracaktır:

- Ey atamız, sen bizim atamız olduğun gibi, aynı zamanda ilk peygambersin. Allah Teâlâ seni kudret eli ile yarattı. Kendinde malûm olan ruhtan sana üfledi. Melekleri sana secde ettirdi.

Allah katında senin sözün geçerlidir. Bizim perişan hâlimizi görüyorsun. Bize şefaat et de bu dehşetten kurtulalım, derler.

Âdem (aleyhisselâm) ağlayarak:

- Bildiğiniz gibi, ben Cennette yasak olan şeyden yedim ve Cennetten çıkarıldım. Bu hatam karşısında bu günün dehşetinden size şefaat edebilecek durumum yoktur. Siz Nûh (aleyhisselâm)'a gidin, zira o, ilk Resuldür, der.

Mahşer halkı Nûh (aleyhisselâm)'a gider, ağlayarak şefaat etmesini dilerler.

Nûh (aleyhisselâm):

- Ben, «Ya Rab, bu kâfirlerden yeryüzünde bir tane bırakma» diye dua ettim ve Allah Teâlâ onları tufana garketti. Bu, benim için bir eksikliktir. Bugün ben de ancak nefsim ile meşgulüm. Siz, İbrâhim (aleyhisselâm)'a gidin, der. Mahşer halkı İbrâhim (aleyhisselâm)'a giderler, ağlayarak:

- Şu perişan hâlimizi görüyorsun, sen Allah'ın dostusun, Allah Teâlâ seni reddetmez, sen bize şefaat et, derler.

İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ben de bugün ancak nefsimle meşgulüm, zira üç yerde yalan şeklinde beyanatım olmuştur. Bunların birisi, o zamanın teamülüne uyarak güya yıldızlara bakmışçasına, «Ben hastayım» dediğimdir. Diğeri putları kırıp baltayı en büyüklerinin boynuna astığım vakit, «Bunlara sorun; eğer konuşursalar, onları işte bu en büyük kırdı» dediğimdir. Üçüncüsü de, eşim Sâre'yi elimden almak istedikleri vakit, «O, benim kızkardeşimdir» şeklinde konuşmamdır. Görünüşde bunlar yalan iseler de gerçekde yalan değillerdi. Çünkü hastalığım cismi bakımından değil, putlara ve yıldızlara tapmalarından üzüldüğüm için, ruhî bakımdandı. «Putları belki büyükleri kırdı» sözü de, «Eğer konuşursalar»

kaydı ile mukayyeddir ki, konuşmazlarsa ben kırdım, demektir. Zaten konuşamazlardı.

Sâre için, hemşirem demem de, Âdem (aleyhisselâm)'ın evlâtları ve din kardeşi olmam bakımındandır. İşte bu sebeblerden ancak nefsimle meşgulüm, fakat siz Mûsâ (aleyhisselâm)'a gidin, der.

Mahşer halkı Mûsâ (aleyhisselâm)'a gider ve:

- Ey Mûsâ, sen Allah'ın Kelîmisin, sana Tevrat'ı indirmiş bir peygambersin, gel bize şefaat et, diye müracaat ederler.

Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ben Kıbtîlerden birisini öldürdüm, ölümüne sebeb oldum, bunun için bugün nefsimle meşgulüm ve bu şefaate muktedir değilim, siz İsâ'ya gidin, der.

Mahşer halkı İsâ (aleyhisselâm)'a giderek:

- Sen Allah Teâlâ'nın ruhusun, sana İncil'i indirdi, bize şefaat et, derler.

İsâ (aleyhisselâm):

- Benim kavmim benden sonra bana ilâhlık isnâd etti ve: «Allah'ın oğlu» dediler. Bu, benim için bir kusurdur. Bu balomdan ben size şefaate muktedir değilim, belki nefsimle meşgulüm, siz Muhammed (aleyhisselâm)'a gidin. Eğer şefaat mümkünse bunu ondan başkası yapamaz, der.

Mahşer halkı son ve en büyük ümid olarak, âlemlere rahmet gönderilen iki cihan güneşi Muhammed (aleyhisselâm)'a gelerek:

- Ya Resûlâllah, senin geçmiş ve gelecek günahların bağışlanmıştır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ﴿١﴾ لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ

«Ey Muhammed, doğrusu biz sana apaçık bir zafer verdik. Allah böylece, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar...»[255] buyurmuştur, der ve ağlaşarak kendilerine şefaat etmelerini isterler.

Resûl-i Ekrem hemen secdeye kapanarak:

- Allah'ım, Senden nefsimi ve aile efradımı istemiyorum, şu kullarının içinde bulundukları bu sıkıntıdan kurtulmalarını diliyorum, der.

Allah Teâlâ:

- Habibim, başını kaldır, bugün secde günü değil, sana va'd ettim, sen razı oluncaya kadar sana vereceğim, ilk ve umumî şefaat senindir:

عَسٰٓى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا

«Belki Rabbin seni övülecek bir makama (âhiretteki şefaat makamına) yükseltir»[256], buyurulduğu gibi bu büyük şefaat ve övülecek makam senindir. İstediğin kadar sana vereceğim, buyurur.

Aslında bu büyük şefaat ve övülecek makam, Peygamberimize mahsustur, çünkü Peygamberimiz bütün yaratıkların efendisidir. Fakat dünyada bunu herkes bilip kabul etmemiştir. Zaten mahşer halkının diğer peygamberlere müracaatının da sırrı budur. Orada bu durumu gördükten sonra herkes, «Hakikaten mahşer halkının efendisi bu zâttır» diyecekler, ama o zaman da iş işten geçmiş olacaktır.

Gazâlî'nin beyânına göre, bütün peygamberler Arş'ın gölgesinde nurdan kürsüler üzerinde oturacak, bundan daha aşağı

255 El-Feth: 1-2
256 El-İsrâ: 79

minberlerde ilmi ile amel eden âlimler olacak, şehid ve sâlihler de durmadan Kur'ân okuyacaklardır.

KÂ'BE

Zehretü'r-Riyâz'da, Vehb'den nakledildiğine göre, Tevrat'ta deniliyor ki: Kıyamet Günü ellerinde altın zincirler olduğu halde Allah Teâlâ, Kâ'be'ye yetmiş bin melek gönderir ve Kâ'be'yi mahşer yerine davet eder.

Kâ'be:

- Dileğim kabul edilmedikçe mahşer yerine gelmem, der. Melekler:

- Ne istersin? diye sorarlar. Kâ'be:

- Beni ziyarete gelenlerin bağışlanmalarını ve diğer ziyaretçilerimin de bu dehşetten emin olmalarını isterim, der.

Allah Teâlâ:

- Ey Kâ'be, dileğin kabul oldu, artık mahşer yerine gel, diye seslenir.

Kâ'be de mahşer yerine gelerek, Resûl-i Ekrem'e:

- Ya Muhammed, beni ziyarete gelmeyenlere sen şefaat et, beni ziyarete gelenlere de ben şefaat edeyim, der.

Kûtü'l-Kulûb'de anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem demiştir ki:

«Her yıl en az beş yüz bin kişinin Kâ'be'yi tavaf etmelerini Allah Teâlâ vâ'detmiştir. Şayet sayı aşağı düşerse Allah Teâlâ bunu meleklerle tamamlar. Kıyamet Günü hacılar Kâ'be'ye sarılır, Kâ'be sırat geçer ve onlar da böylece karşıya geçmiş ve Cennete girmiş olurlar».

Mücâhid'in anlattığına göre, Resûl-i Ekrem, Arş'ın üzerinde ve en üstün yerinde oturur. Diğerleri ondan aşağı yerlerde otururlar. Nitekim Resûl-i Ekrem: **«Ben Kıyamet Günü insanların efendisiyim. Ben, benden başka kimsenin oturamayacağı bir makamda otururum»**, buyurmuştur. Allah'a şükürler olsun ki dünya ve âhirette kimseye nasib etmediği en üstün makamı kendisine verdiği bir peygambere bizi ümmet kılmıştır. Herkes onun ayakları altında kalacaktır. Onun yüzü suyu hürmetine bizi de bağışla Allah'ım.

Salih ibni Keysan'dan nakledildiğine göre, Allah Teâlâ:

- Benim de senden istediğim var, buyurur.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, yaratanın yaratılandan isteği olur mu? Ne emrin var? Buyur, der.

Allah Teâlâ:

- Bugün ne kadar şefaat etmek istersen iste, Ben kerem sahibi bir pâdişâhım, sen razı oluncaya kadar sana vereceğim, buyurur.

Ebû'd-Derdâ (radıyallahu anh)'dan rivayet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Kıyamet Günü mahşer halkı arasında ben ümmetimi tanırım, buyurdu.

Ashâb:

- Nasıl tanıyabilirsin? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Çünkü benim ümmetimin abdest azaları nurludur parlar, halbuki diğer peygamberlerin ümmetleri böyle değildir, buyurdu.

ŞEFAAT BÖLÜMÜ II

Keşşâf'ta nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: **«Şefaatim, ümmetimden büyük günah sahibleri içindir»,** buyurdu. Hattâ bâzılarına göre, büyük günah sahiblerine Resûl-i Ekrem, küçük günah sahiblerine de melekler şefaat ederler.

Resûl-i Ekrem'in şefaatleri; bir kısmını hesabsız Cennete koymak için, bir kısmı Cehennemi hakettiği halde girmemek için, diğer bir kısmı da cezasını tamamlamadan Cehennemden çıkması için, diğer bir kısmına da Cennette yüksek derece almak için, bir diğerine de Allah katında daha üstün mevki kazandırmak için şefaat eder.

Ayrıca Resûl-i Ekrem'in şefaati yedi yerdedir:

Birincisi, Makam-ı Mahmûd şefaatidir ki bütün mahşer halkına şâmildir. Bu şefaat sayesinde hesabları görülmeye başlanacak ve peygamberlere de şefaat kapısı açılacaktır.

İkincisi, iyilik ve kötülüğü beraber, yâni müsavi olanlaradır. Onlara da şefaat edip Cennete girmelerini sağlayacaktır.

Üçüncüsü, Cehennemde yanması gereken bâzı mü'minlere şefaat edip Cehenneme koydurmadan Cennete girmelerini te'mindir.

Dördüncüsü, İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem'in buyurduğu gibi, «Her peygamberin bir makamı var, benim makamım en üstün olduğu halde ben orada durmadan ümmetim arasına karışır, arkada kalıp Cehenneme giren olmasın diye araştırırım. Bunların bir kısmı benim şefaatim, bir kısmı da Allah Teâlâ'nın rahmetiyle Cennete girerler».

Beşincisi, Cennette daha üstün mertebe almak için,

Altıncısı, bütün mü'minlerin, Resûl-i Ekrem'in Allah'tan müsaade dilemesiyle Cennete girmiş olmalarıdır.

Yedincisi de, büyük günah sahiblerinin şefaatidir. Allah bizleri de şefaatinden mahrum etmesin. Âmin.

Keşşâf'ta nakledildiğine göre, bir gün Resûl-i Ekrem'e, Muaz ibni Cebel:

يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا

«Sûr'a üfürüldüğü gün, hepiniz bölük bölük gelirsiniz»[257], âyetinin mânâsından sordu ve açıklanmasını istedi.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Muaz, bunu senden önce kimse sormadı, diyerek ağladı ve buyurdu ki:

«Kıyamet Günü insanlar on bölük ve on kafile hâlinde haşrolurlar. Bunlardan bir kısmı kulaksız ve bir kısmı dilsiz olarak mahşer yerine gelir. Bâzılarının ağzından kan, irin akarken, diğer bâzılarının da el ve ayakları kesik olur. Diğer bir kısmı da ateşten ağaçlara asılı ve bir kısmı da mahşer halkını rahatsız edecek şekilde pis kokulu olarak mahşer yerine gelir. Diğer bir kısmına da ateşten cübbeler giydirilir.

Maymun suretinde olanlar, koğuculuk yapanlardır. Hınzır suretinde olanlar haram yiyenlerdir. Başı üstü sürünenler, riba (faiz) yiyenlerdir. Körler, hüküm verirken halka haksızlık edenlerdir. Dilsiz ve sağır olanlar, amellerini beğenenlerdir. Dilleri göğüslerine sarkık olanlar, amelleri sözlerine uymayan âlimlerdir. El ve ayakları kesik olanlar, komşularını incitenlerdir. Ateşten ağaçlarda asılı olanlar, halkı hükümdarlara İspiyon edenlerdir. Pis kokulu olarak gelenler, içki içip zina eden ve zekâtlarını vermeyenlerdir. Katrandan cübbeler giyenler de insanlara karşı böbürlenip kibirlenenlerdir. Allah hepsinden korusun».

257 En-Nebe': 18

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü İhlâs ile şirk Allah Teâlâ'nın huzuruna getirilir ve Allah Teâlâ ihlas'a, «Adamlarını al, Cennete götür», şirk'e de, «Adamlarını al, Cehenneme götür», buyurur.

HESAP

Bilmiş ol ki, Allah Teâlâ insanları mahşer yerine toplar, herkese amel defterini verir, orada hesaplarını görür ve ondan sonra teraziyi ortaya getirir. Kimseye zerre miktarı haksızlık olmaz. Nitekim âyet-i celîlede:

لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۖ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

«Bugün haksızlık yoktur. Allah hesabı kolay olandır»[258], buyurmuştur. Bâzılarına göre bütün insanların hesabını Allah Teâlâ bir anda görür, hattâ herkes yalnız kendisinin hesabta olduğunu sanır. Bununla beraber ilk hesaba çekilecek, Resûl-i Ekrem'in ümmetidir. Nitekim Resûl-i Ekrem, **«Dünyaya en son gelen ve kıyamette İlk hesaba çekilecek olan benim ümmetimdir»**, buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ:

- Muhammed (aleyhisselâm)'a söyleyin, ümmetinin yanında bulunsun, zira onların hesabını göreceğim, buyurur. Cebrâil (aleyhisselâm) durumu haber verir. Resûl-i Ekrem hazır bulunur. Hesab vereceğini duyan ümmetinin ihtiyarları dizüstü, gençler ise yüzüstü yerlere kapanırlar ve:

- Aman ya Muhammed, bize şefaat eyle, diye bağırırlar.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, ümmetim zayıftır, onlar benden sonra öksüz kaldılar. Senin cemâl ve merhametine müştaktırlar. Ben Senden nefsimi,

258 Mü'min: 17

ailemi, kızımı ve torunlarımı değil, ümmetimi istiyorum. Biz feda olalım da onları bağışla. Ya Rab, ümmetim olmadan Senden Burak, Havz, Makam-ı Mahmûd ve Cennet gibi hiçbir şey istemem. Eğer ümmetime azâb edeceksen, ben, tâat ve ibâdetimi onlara veriyorum, der.

Resûl-i Ekrem'in bu münâcâatı karşısında bütün melekler de heyecana gelerek ağlaşırlar. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- Habibim, sen nasıl istersen Ben de ümmetine öyle muamele ederim, buyurur.

Allah'ın izniyle Resûl-i Ekrem terazinin gözüne yapışır. Bundan sonra rahmet hazinelerinden **«Lâ ilahe illallah»** yazılı bir kâğıt parçası çıkar. Resûl-i Ekrem bunu terazinin bir gözüne kor ve bu suretle ümmetinin sevabları günahlarından ağır gelir. Sonra da dilediği gibi ümmetine şefaat eder ve şefaati makbul olur. Nitekim âyet-i celîlede:

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ

«İlerde, Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnûd olacaksın»[259], buyurulmuştur.

Kûtü'l-Kulûb'de anlatıldığına göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ peygamberlere:

- Ümmetlerinizle beraber hesap olunacak ve onların yanında bulunacaksınız, buyurur. Resûl-i Ekrem'ine:

- Sen onların yanında bulunma, Ben onların hesabını kolayca bitiririm, buyurur.

Resûl-i Ekrem:

- Ya Rab, ümmetimin hesabını bana ver, onların hallerini benden başka kimse bilmesin, der.

259 Duhâ: 5

Allah Teâlâ:

- Sen şefkatli bir peygamber olarak ümmetinin hesabını başkasının bilmemesini istiyorsun, halbuki Ben merhamet edicilerin en çok merhamet edicisiyim, bir Allah olarak onların hesaplarını sana da bildirmek istemem, zira onlar senden de utanırlar, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü olunca, Allah Teâlâ:

- Nerde her hâl ü kârda bana şükredenler? diye çağırır. Bu davet üzerine gelen bir cemaat hesabsız ve kitabsız olarak Cennete girer.

Yine Allah Teâlâ:

- Nerde Beni zikirden başka bir şey ile meşgul olmayanlar? diye seslenir. Yine bir cemaat gelerek doğruca Cennete giderler.

Yine Allah Teâlâ:

- Nerde insanlar uyurken geceleri ibâdet edenler? diye çağırır. Yine bir cemaat gelip Cennete girer ve ondan sonra hesab başlar.

BUNDAN SONRAKİ HESAP BÖLÜMÜ

Resûl-i Ekrem, «Allah Teâlâ Kıyamet Günü hüküm ve kaza kürsüsünden tecelli ederek teker teker ve her şeyden olmak üzere bütün halkı hesaba çekecektir», buyurdu.

Muaz b. Cebel (radıyallahu anh)'a hitaben, Resûl-i Ekrem:

- Ya Muaz, Kıyamet Günü Allah Teâlâ'nın mü'minlere neleri soracağından ve onların da nasıl cevap vereceğinden sana haber vereyim mi, ister misin? buyurdu.

Muaz (radıyallahu anh):

- İsterim, ya Resûlâllah, deyince, Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«- Allah Teâlâ mü'minlere, «Benim cemâlimi görmek ister miydiniz?» diye sorar. Mü'minler:

- Evet, isterdik, ya Rab, derler.

Allah Teâlâ:

«- Madem ki cemâlimi görmek isterdiniz, niçin isyan ettiniz?» diye sorar. Mü'minler:

- Ya Rab, yanıldık isyan ettik, fakat Senin afvından ve mağfiretinden de bir an ümidimizi kesmedik, derler.

Allah Teâlâ:

«- Madem ki Benden merhamet umuyordunuz, Ben de sizi afv ve mağfiret ettim, haydi Cennetime girin», buyurur.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem buyuruyor ki: «Allah Teâlâ ilk önce, Allah rızası için değil de desinler ve gösteriş için ölen şehidleri hesaba çeker. Allah Teâlâ ona verdiği nimetleri hatırlattıktan sonra:

- Bu nimetlere karşı şükür olarak ne iş gördün? diye sorar.

Adam:

- Ya Rab, Senin rızan uğrunda düşmanla savaştım, öldürdüm ve nihayet öldürüldüm, canımı feda ederek şehid oldum, mükâfatımı ver, der.

Allah Teâlâ:

- Hayır, yalan söylüyorsun, çünkü sen, Benim rızam için değil, «Ne kahraman adamdır» desinler diye öldürdün ve öldün. Bu da senin için dünyada söylendi. Haydi Cehenneme, buyurur. Adam yüzüstü Cehenneme atılır.

Sonra, desinler, nâm ve şöhret olsun diye okuyup okutan âlim getirilir. Ona da Allah Teâlâ verdiği nimetleri hatırlattıktan sonra:

- Bu nimetlere karşı nasıl şükrettin? diye sorar.

Âlim:

- Ya Rab, Senin rızan için okudum, okuttum ve bunca ilim adamları yetiştirdim, mükâfatımı isterim, der.

Allah Teâlâ:

- Yalan söylüyorsun, dünyada ilim ile şöhret bulman ve maddî yarar sağlaman için bunu yaptın. Bunlar da oldu, haydi Cehenneme, buyurur.

Sonra riya ve gösteriş için hayır yapan ve diğer yerlere para harcayan zengin getirilir. Allah Teâlâ kendisine verdiği nimetleri hatırlattıktan sonra:

- Bunlara karşı ne gibi şükürde bulundun? buyurur.

Adam:

- Ya Rab, Senin rızan uğrunda tasadduk ettim, yoksullara verdim, hayırlar yaptım, mükâfatımı isterim, der.

Allah Teâlâ:

- Yalan söylüyorsun, «Ne cömerd adamdır» desinler ve halk sana yönelsin diye böyle yaptın. Dünyada da bu dediklerin oldu, şimdi doğru Cehenneme», buyurur.

Mücâhid'in rivayetinde, Resûl-i Ekrem: «Kıyamet Günü'nde Allah Teâlâ (kula) dört şeyden sorar; ömründen; ömrünü nereye harcadığından, ilmiyle ne gibi amel ettiğinden, sıhhatini nerede geçirdiğinden, servetini nereden kazanıp nereye harcadığından», buyurmuştur.

Yine bir rivayete göre, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü bir adamı getirirler ki, kazancı da haram, harcadığı yerler de haram. Allah Teâlâ bunun Cehenneme girmesini emreder; diğer birini getirirler ki, kazancı da, harcadığı yerler de helâl; Allah Teâlâ:

- Bu serveti kazanırken hiç namazını kazaya bıraktın mı? diye sorar.

Adam:

- Ya Rab, farzlardan bir şey terketmedim; helâl kazandım, helâl yerlere harcadım; yoksulları gözettim, sadaka ve zekât verdim, der.

Allah Teâlâ:

- Bunu da Cennete koyun, diye emreder» buyurdu, imam Hasan'ın nakline göre, Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«Allah Teâlâ Kıyamet Günü birtakım kullarını çağırır ve:

- Ben dünyada size bir şey vermedim, der ve sonra da:

- Şimdi buna karşılık sizin için bol kerametler hazırladım. Dünyada Benim rızam için yiyecek ve giyecek gibi ikramda bulunanları siz de bugün alın ve Cennete götürün», buyurur.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü adamın birini Allah'ın huzuruna getirirler.

Allah Teâlâ:

- Ey kulum, Bana isyan ederken Benden utanmadın mı? Ey zebaniler, alın bunu Cehenneme götürün, diye emreder. Adam ağzını açıp bir şey söyleyeceği zaman melekler ağzını kapatırlar.

- Ey kulum, Bana ne diyecektin? diye sorar.

Adam:

- Ya Rab, söyleyeceklerimi biliyorsun, beni rüsvay etme, der.

Allah Teâlâ:

- Söyle, melekler de duysunlar, buyurur.

Adam:

- Ey Rabbim, hayatta aile efradım bana türlü eziyetler ettiler, ölürken Azrail (aleyhisselâm); mezarda, Münker ve Nekir melekleri

ve burada da zebaniler çeşitli eziyetler ettiler. Bütün bu eziyetlere katlandım. Buna karşılık tek ümidim Sende idi. Şimdi Sen de beni Cehenneme gönderince ümidim kesildi, bunu söyleyecektim, der.

Allah Teâlâ, **«Ey kulum, Ben kulumun Benim hakkımdaki zan ve itikadı üzereyim. Hakkımda hüsn-i zan beslesin. Hadi seni de bağışladım, Cennete gir»,** buyurur.

Huzeyfe (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem: «Kıyamet Günü dağlar gibi sevabları olan bâzı kimseler

Allah'ın huzuruna getirilir, fakat Allah Teâlâ bunların sevablarını reddeder», buyurdu. Selman (radıyallahu anh):

- Ya Resûlâllah, bunların kabahatları nedir? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Evet, bunlar ibâdetlerini yapar, fakat haramdan sakınmazlardı, buyurdu. Gazâlî diyor ki: Allah Teâlâ Kıyamet Günü dört taifeye dört kişi ile delil gösterir.

Birincisi, zenginlerdir. Allah Teâlâ:

- Size bunca serveti verdiğim halde niçin Bana ibâdet etmediniz de isyan ettiniz? diye sorar.

Onlar:

- Bize verdiğin servet gönlümüzü kendisine çekti, bizi meşgul etti de ibâdet edecek zaman bulamadık, derler.

Allah Teâlâ:

- Süleyman (aleyhisselâm)'ı görmediniz mi? En büyük mülkü ona verdiğim halde o servet onu ibâdetten alıkoymamıştır, buyurur.

İkincisi, kölelerdir. Allah Teâlâ onlara:

- Niçin ibâdet etmediniz? diye sorar.

Onlar:

- Ya Rab, başkasının emri altında idik, fırsat bulup da ibâdet edemedik, derler.

Allah Teâlâ onlara:

- Yûsuf (aleyhisselâm)'ı görmediniz mi? O da köle idi fakat kölelik kulluğuna engel olmadı, buyurur.

Üçüncüsü de yoksullardır. Allah Teâlâ onlara:

- Niçin Bana ibâdet etmediniz? diye sorar.

Onlar:

- Ya Rab, biz yoksulduk, binbir ihtiyaç içinde kıvranırken sana kulluk edecek imkânları bulamadık, derler.

Allah Teâlâ:

- İsâ (aleyhisselâm)'dan da mı yoksul idiniz? Yoksa ondan daha aç mı idiniz? Yoksulluk onun ibâdetine engel olmadı, buyurur.

Dördüncüsü hastalardır. Allah Teâlâ onlara:

- Ey çeşitli dertlerle dertlenen kullarım, Bana niçin ibâdet etmediniz? diye sorar.

Onlar:

- Ya Rab, hastalık, dert ve belâlar ibâdetlerimize engel oldu, bu sebeplerden Sana ibâdet edemedik, derler.

Allah Teâlâ onlara:

- Eyyûb'dan da hasta ve dertli değildiniz ya? Halbuki onun bu belâları ibâdetine engel olmamıştır, buyurur ve böylece ilzam edilerek Cehenneme sevkedilirler.

HESABSIZ CENNETE GİRENLER

Bu bölümde de hesap-kitap görmeden Cennete girenler anlatılacaktır.

Müslim'de anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem:

«Ümmetimden yetmiş bin kişi ve her birinin yanında ayrıca yetmiş bin kişi olduğu halde hiç hesap görmeden Cennete girecektir», buyurmuştur. Seyyid Şerif-i Cürcânî, «Bu yetmiş sözü, çokluktan kinayedir. Milletlerin konuşma teamülüne uyularak söylenmiştir. Yoksa Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetinin çoğu hesapsız Cennete gireceklerdir», demiştir.

Nitekim Veda Haccı'nda Resûl-i Ekrem, «Ey Âdemoğulları, namazınızı kılın, orucunuzu tutun, haccınızı yapın, zekâtınızı verin ve bütün bunları Allah rızası ve gönül hoşluğu ile yapın da hesapsız ve azâbsız Cennete girin», buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü olunca bir münâdi:

- Ramazanda oruç tutanlar nerede? diye seslenir.

Oruç tutanlar Arş'ın etrafında toplanır. Diğerleri hesap ile uğraşırken bunlar Cennetten gelen nimetlerle zevk u safa ederler.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ:

- Nerde Receb ve Şâban'da oruç tutanlar? diye seslenir. Hemen ortaya bir nur çıkar. Cebrâil; Mîkâil ve İsrafil (aleyhisselâm) bu nuru tâkib ederler. Nur, bu aylarda oruç tutanların önüne gelerek eğilir ve oruç tutanlara şefaat eder.

Allah Teâlâ:

- Secde dünyada tamam oldu, şimdi bunları Cennete götürün, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü olunca, Allah Teâlâ Cennet hazinedarına:

- Ey Rıdvan, dünyada oruç tutanları, aç ve susuz olarak mezarlarından çıkardım, şimdi ne istiyorlarsa onlara Cennetten getir, diye emreder. Rıdvan da gılmanlarla nurdan tabaklar içinde yiyecek ve içecek şeyleri onlara gönderir ve:

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ

«Geçmiş günlerde peşinen işlediklerinize karşılık afiyetle yeyiniz içiniz»[260], der.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü olduğu vakit Allah Teâlâ'nın emri ile yüzleri nur gibi parlayan birtakım kimseler getirilip incilerden yapılmış minberler üzerine oturtulurlar. Hattâ şehidler ve peygamberler bile onlara imrenirler, denmiştir. Ashâb tarafından bunların kim olduğu sorulduğunda, Resûl-i Ekrem:

«Bunlar ayrı ayrı memleketlerden toplanarak Allah'ı zikreden ve birbiriyle sevişen kullardır», buyurur.

Abdullah ibni Mes'ûd (radıyallahu anh)'un rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet günü bir cemaat gelecek ve mahşer halkının üzerinden yel gibi geçip Cennete gireceklerdir. Bunlar her an ölüm için hâzır olup bir an önce Allah'a ulaşmak maksadıyla ölümü bekleyen kimselerdir», buyurdu.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«Benim ümmetimden olup da denizde ölen kimse mutlu bir insandır. Bu gibiler Kıyamet Günü Arş'ın altında toplanırlar.

Allah Teâlâ:

- **Varın Cennete girin, hûrilerle eğlenin, size hesap yoktur»**, buyurur. Allah'a hamd olsun ki Ahmed-i Bîcan'ı (yâni

260 El-Hâkka: 24

kitabı yazanı) da deniz kenarında Gelibolu'da yarattı ve gazîler arasında bıraktı. Hesapsız olarak Cennete girmek Allah'ın fazlından ve Resulünün şefaatinden umulur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Kıyamet Günü çeşitli hasret ve haller vardır, buyurdu.

Ashâb:

- Bu hasretlerden kurtulmanın çaresi nedir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Dünyada âlimlerin eteğinden sarılmaktır, zira Kıyamet. Günü Allah Teâlâ âlim ve zâhidleri bir araya toplayıp zâhidlerin Cennete girmelerini emreder. Zâhidler hemen Cennetin yolunu tutar, âlimler ise kalırlar.

Allah Teâlâ:

- Benim sizi Cennete göndermeyişim, sizi burada tevkif etmek için değil, dünyada zâhidleri yalnız kendi nefislerini düzeltmekle meşgul ettiğim için, âhirette de yalnız kendilerini bağışladım. Fakat siz dünyada nefislerinizden başka diğer insanlarla da meşgul oldunuz, onlara yol gösterdiniz ve öğrettiniz. Şimdi dünyada sizi dinleyenleri de bulup yanınıza alın ve onlarla Cennete girin buyuruyor. Âlimler de dostlarını alarak Cennete götürürler», buyurdu.

Fahrüddin Râzi'nin anlattığına göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ:

- Ey âlimler, Allah hakkında zannınız nasıldır? diye sorar.

Âlimler:

- Sen afvedip yarlığayıcı, merhamet sahibi bir padişahsın, derler.

Allah Teâlâ:

- Ben de sizi bağışladım; zâten ilmi size emânet etmem, hakkınızda hayır murad ettiğim içindir, haydi Cennetime girin, buyurur.

Kûtü'l-Kulûb'da anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü bir cemaat binitlerine atladıkları gibi, doğruca Cenneti boylarlar. Melekler birbirlerine:

- Bunlar kimlerdir? Yoksa Muhammed ümmeti midir? diye sorarlar. Fakat bilemezler.

Melekler bu gelenlere:

- Siz kimsiniz? Hesap-kitap görmediniz mi? diye sorarlar.

Onlar:

- Biz hesap-kitap görmedik, derler. Melekler:

- O halde geri dönün ve hesabınızı verin, derler.

Onlar:

- Sizin bizde bir alacağınız var mı? Ne istiyorsunuz? diyerek Cennetin zevk u safâsına dalarlar», buyurdu.

Ebû'l-Leys'in anlattığına göre, Kıyamet Günü yere inen melekler:

- Ey insanlar, bizi tanıyor musunuz? diye sorarlar. Âdemoğulları:

- Hayır, tanıyamıyoruz, derler. Melekler:

- Biz, dünyada sizin amel defterlerinizi tutan ve yaptıklarınızı yazan melekleriz, derler. Siz iyi ameller işlemiştiniz, şimdi Cennetle size müjdeler olsun, derler. Nitekim Allah Teâlâ,

وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

«(Dünyada) va'd olunup durduğunuz Cennetle size müjdeler olsun (neş'elenin)»[261], buyurmuştur.

Zeyd ibni Eşlem'in anlattığına göre, mü'minlere müjde üç yerdedir:

261 Fussılet: 30

Birincisi, ölüm ânında, diğeri mezarda ve üçüncüsü de mahşer yerindedir. Bâzılarına göre müjde beş yerdedir. Birinci müjde bütün mü'minleredir; «Sevabınızın kaybolacağından korkmayın» diye müjdelenirler. İkinci müjde ihlâs ile amel edenleredir; «Amellerinizin kaybolacağından korkmayın, amelleriniz makbul ve sevabınız kat kat fazla mükâfat görecektir» diye müjdelenirler. Üçüncü müjde tevbe edenleredir; «Müjdeler olsun, tevbeleriniz makbul ve ameliniz mahfuzdur. Bundan korkunuz olmasın», denir. Dördüncü müjde zâhidleredir; «Mahşerin dehşetinden korkmayın, hesabsız olarak Cennete girin» diye müjdelenirler. Beşinci müjde ilmiyle amel edip halkı aydınlatan âlimleredir. «Kıyametin güçlüklerinden korkmayın, ameliniz kat kat fazla artar. Siz ve size uyanlara müjdeler olsun», derler. Ne mutlu bu gibi müjdelere erişenlere.

Muaz b. Cebel (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Resûl-i Ekrem:

«Arş'ın altında yeşil yakut ve kızıl zebercedden bir direk vardır. Üzerinde yediyüz şerefe bulunur. Kıyamet Günü Cebrâil (aleyhisselâm) bu şerefelerin birincisinden, «Ey Muhammed ümmeti, Rabbinizin Cennet ve rızasını müjdelemek üzere size selâmı var», der», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü ümmetimin yoksulları, yüzleri ay gibi parlak, ellerinde nurdan bardaklar olduğu halde nurdan kürsüler üzerinde otururlar. Bunlar öyle neş'eli neş'eli dururlarken herkes hesab ile meşgul olur. Ara sıra gözleri bunlara ilişince, «Bunlar melek midir, yoksa peygamberler midir?» derler.

Onlar:

- Biz, Muhammed (sallâllahu aleyhi ve sellem)'in ümmetinin yoksullarındanız, derler.

Melekler:

- Hangi amel sayesinde bu derecelere yükseldiniz? diye sorarlar.

Onlar:

- Bizim öyle fazla bir amelimiz yoktu, ancak beş vakit namazı gereği gibi kılar, Resûl-i Ekrem'in adı anılınca ona olan sevgimizden ağlar, Allah'ın verdiğine şükreder, yoksulluğumuza sabrederdik. Allah Teâlâ'nın bize olan bu mükâfatı iki şey karşılığıdır. Biri dünyayı terkettiğimiz, diğeri de O'nun Habîbini sevdiğimiz içindir, derler», buyurdu.

«Melekler ile mü'minler karşılaştıkları zaman, melekler:

- Yine dünyaya dönmek ister mi idiniz? diye sorarlar.

Mü'minler:

- Biz bir daha o elem ve keder yerine varmak istemeyiz, derler.

Melekler aynı soruyu kâfirlere sorunca, onlar:

- Aman bizi geri dünyaya gönderin, derler. Fakat iş işten geçmiştir», buyurdu.

Nakledildiğine göre, mü'minlerin küçük iken ölen çocukları mevkıfde -durak yerlerinde- toplanırlar. Allah Teâlâ, meleklere:

- Bunları Cennete götürün, diye emreder. Çocuklar:

- Hayır, biz Cennete gitmeyiz, derler. Melekler:

- Buyurun, Cennete girin, deyince, onlar:

- Anne ve babalarımız nerde? diye sorarlar.

Melekler:

- Onlar sizin gibi değillerdir, onların günahları ve hesabları vardır, derler.

Bunun üzerine ağlaşan çocuklar:

- Hayır, biz anne ve babamızı almadan Cennete girmeyiz, diye feryadı basarlar.

Allah Teâlâ:

- Ey melekler, bu yavrucuklar niçin ağlıyorlar? diye sorar.

Melekler:

- Cennete girmek için anne ve babalarını da beraberinde istiyorlar, derler.

Allah Teâlâ:

- Ey yavrular, gidin, anne ve babanızı da alın ve onlarla beraber Cennete girin, buyurur. Onlar da anne ve babalarını alarak Cennete girerler.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ dünyada çeşitli belâlarla mübtelâ olanlara hesaba sığmayacak şekilde ikramda bulunacak. Bunu gören diğer sağlam insanlar:

- Keşke dünyada bizim de vücudumuz ateşten makaslarla parça parça dilineydi de bugün bu mükâfatları alaydık, derler.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü dört sınıf insan miskten yapılmış tepecikler üzerinde oturur. Bunlar hesab görmez ve azâb olmazlar. Bunlar, Allah rızası için Kur'ân okuyanlar, cahil ve fakat hâlis îtikad sahibi olanlar; Allah rızası için müezzinlik edenler ve dünyada belâlara mübtelâ olup sabretmesini bilenlerdir», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurdu ki: «Kıyamet Günü Allah Teâlâ hesaba çekilmek için mü'minleri bir araya topladığı vakit, günahlarının çok olduğunu gören bâzı mü'minler:

- Ey Rabbimiz, bu kadar çok günahlarla Cennete girmek bizim hakkımız değil, Cehenneme girmemizi emret, derler.

Allah Teâlâ:

- Ey kullarım, yoksa Benden ümidinizi mi kestiniz? Eğer siz devamlı günah işlediniz İse -her ne kadar rızam yok idiyse de - onu Benim irâdemle yaptınız. Dünyada mukadderatımın dışına çıkamadınız, şimdi nereye kaçabilirsiniz? Haydi Benim fazlımla Cennete girin», buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü bir münâdi:

- Her yerde fazl sâhibleri gelsinler, diye seslenir.

Hemen bir cemaat:

- İşte biz fazilet sahibi insanlarız, derler.

Melekler:

- Sizin fazlınız nedir? diye sorarlar.

Onlar:

- Bize zulmedilse sabrederdik, câhilce davrananlara katlanırdık, derler.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

- Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, Kıyamet Günü şehidler, silâhları omuzlarında olduğu halde mahşer yerine gelirler. Bunlar öyle muhteşem bir tavır içinde yürürler ki, Allah katında en sevimli peygamberlerden olan İbrâhim ve Mûsa (aleyhisselâm)'ın önlerine çıksalar onlar bile bunlara yol verirlerdi. Mahşer halkı, «Bunlar acaba kimlerdir?» derlerken bir münâdi, « İşte bunlar, Allah yolunda canlarını seve seve veren şehitlerdir, der» buyurdu.

Kûtü'l-Kulûb'da anlatıldığına göre, Kıyamet Günü bir kısım insanlar mezarlarından uçarak doğruca Cennete giderler.

Melekler:

- Siz kimsiniz ki böyle herkesten evvel Cennete giriyorsunuz? Siz hesab gördünüz mü? derler.

Onlar:

- Biz ne hesab ve ne de azâb görmeden doğruca buraya geldik, derler.

Melekler:

- O halde nasıl oldu da geldiniz? diye sorarlar.

Onlar:

- Biz Allah'ın fazlı ile Cennete girdiğimizi biliyoruz, fakat Allah'ın fazlının da iki sebebi vardır. Birincisi Allah'ın bize verdiğine razı olup ona kanâat ederdik. Diğeri de gizli günah işlemekte Allah'tan korkardık, derler.

Melekler:

- Gerçek, Cennet sizin hakkınızdır, derler. Allah, bizleri de bu zümreye ilhak etsin. Âmin.

KİTAP, AMEL DEFTERLERİ

Bu ciheti beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ ۖ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ۖ

«Her insanın boynuna işlediklerini doladık (takdık). Kıyamet Günü açılmış bulacağı kitabı ona çıkarırız. (Ona şöyle deriz): Kitabını oku, bugün kendi hesabını kendin göreceksin»[262], buyurmuştur.

262 El-İsrâ: 13, 14

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ bütün insanları ak bir yer üzerinde toplar, sonra üzerlerine siyah bir bulut gelir ve o buluttan yağmur yağar gibi amel defterleri yağar. Müzminlerin defterleri ak ve sağ ellerine verilir. Kâfirlerin defterleri kara ve sol ellerine verilir. Şayet mü'min ise, defterinde

فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ

«Yüksek bir Cennette..»[263], kâfir ise, defterinde

فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ

Sıcaklık (ateşin alevi) **ve kaynar su içinde**[264], yazılıdır.

Yine İbni Abbâs (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, günahlar, mü'minin defterinin iç kısmında, iyilik ve sevabları da dış kısmında yazılı olur. Böylece herkes sevablarını görebilirse de günahlarından kimsenin haberi olmaz. Hangi tarihte ve nerede günah işlemişse hepsi saati saatine defterine işlenmiştir. Mü'min ilk önce günah sahifelerini okur. Yıllarca işlediği günahların teker teker yazılmış olduğunu görünce, kendisini üzüntü ve keder kaplar. Melekler, «Korkma, Allah seni afvetti», derler. Bundan sonra sevab tarafını okur, okudukça neş'elenir, gözü ve gönlü ferahlanır ve:

هَآؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ

قصر مد

«Alınız kitabımı okuyunuz»[265], der.

Kâfirlerin ise defterleri sol ellerine verilir. İyilikler defterin iç kısmında, kötülükler ise üst ve dış tarafında olur. İyiliklerini

263 El-Hâkka: 22
264 Vakıa: 42
265 El-Hâkka: 19

okuyunca sevinir gibi olur. Kendisine diğer tarafını okuması söylenir. Günahlarını görünce yüzü kararır, gözleri kızarıp kör olur. İşte o zaman:

يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ

«Kitabım keşke bana verilmeseydi»[266], der.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü defteri sağ elinden verilen bâzı kimseler defterlerinde hac, gazâ, zekât, sevablarının yazılı olduğunu görürler ve:

- Bu defter bize yanlış verildi, bu bizim değil, çünkü biz yoksul ve âciz idik; ne haccettik, ne de zekât verdik ve ne de savaşa gittik, derler.

Allah Teâlâ:

- Ey kullarım, bu sizin defterinizdir, çünkü siz dünyada iken, «Keşke bizim de gücümüz yetse de gazaya gitsek, servetimiz olsa da haccedip zekât versek» dediniz. Sizin bu arzunuzda samimi ve gerçekçi olduğunuzu bildiğim için bunların sevabını defterinize yazdım. Haydi Cennete girin, buyurur.

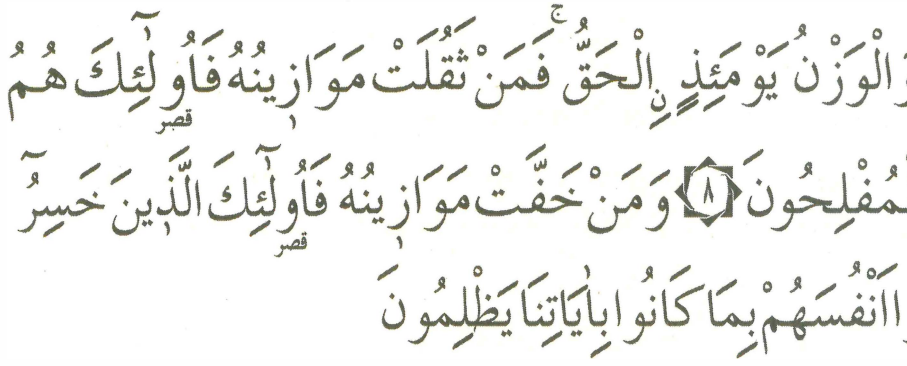
Yine nakledildiğine göre, Allah Teâlâ'nın afvettiği bâzı kimselerin, günahlarını hatırlayıp utanmamaları için Allah Teâlâ onlara günahlarını unutturur, hiç hatırlamazlar.

Yine nakledildiğine göre, bâzı kâfirlerin defterleri arka taraflarından verilir. Sağ eli boynuna bağlanır, sol elini arkasından çıkarıp defteri verilir ve doğru Cehenneme gönderilir.

266 El-Hâkka: 25

MİZAN

Günah ve sevabların tartılacağını beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ۚ الْحَقُّ ۚ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
قصر
الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
قصر
أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ

«Kıyamet Günü'nde amellerin tartılması haktır. Tartıları ağır gelenler, işte onlar kurtulanlardır. Tartıları hafif gelenler, âyetlerimize yaptıkları zulüm (haksızlıklar) **den ötürü kendilerini mahvetmiş** (kendilerine yazık etmiş) **olanlardır»**[267], buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, âhirette kurulacak mizan, dünya terazilerinin tersinedir. Yâni dünyada ağır gelen taraf aşağı basarken, orada ağır gelen taraf yukarı kalkacak ve Arş'a doğru yükselecektir. Zîra bunlar hürmete şayandırlar. Şayet sevab hafif gelirse aşağı doğru inecek, çünkü bunlara hürmet azdır.

Gazâlî'nin anlattığına göre, mizanın iki gözü vardır. Biri zulmetten, diğeri nurdandır. Nur tarafına sevablar ve zulmet gözüne de günahlar konur.

Kurtubî'nin anlattığına göre, mizanın gözleri o kadar büyüktür ki, yalnız bir gözüne bütün yer ve gökler sığar. İyilik gözü nurdan ve kötülük gözü karanlıktandır. Mîzan, Arş-ı A'lâ'nın altında asılıdır. Cebrâil (aleyhisselâm)'ın elinde durur. Cennet Arş'ın

267 El-A'raf: 8, 9

sağında ve terazinin, sevabları tartan ve nurdan olan gözü de Cennet tarafındadır. Arş'ın sol tarafında da Cehennem vardır ve günahları tartan zulmet gözü de o taraftadır.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü Allah Teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'dan üç hususta özür diler, i'tizâr eder.

Birincisi, Allah Teâlâ, «Ben yalancılara lanet ettim, yalan söylemeyip gerçeği kabul etseler bütün evlâtlarına rahmet ederdim, fakat onlar kabul etmedi. Kabul etmedikleri için de varacakları yer Cehennemdir». Nitekim âyet-i celîlede:

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

«Cehennem onların hepsinin va'd olunan yeri (toplanacağı yer) **dir»**[268], buyurmuştur.

İkincisi, «Ey Âdem, senin evlâtlarından hiçbirine azâb etmek istemem. Ne yazık ki onları yeniden dünyaya çevirsem de yine onlar eski küfür ve inkârlarına devam ederler». Nitekim âyet-i celîlede, **«Onlar geri çevrilseler, nehyolundukları şey'e tekrar dönerlerdi»,** buyurulmuştur.

Üçüncüsü, «Ey Âdem, Benimle -evlâtların arasında seni hakem tâyin ettim. Git terazi başına bak, zerre kadar iyiliğini kötülüğüne üstün bulduğunu al, Cennete gönder ve böylece Benim kimseye haksızlık etmediğimi gör. Ne çâre ki zâlim olanlar hakettikleri cezayı bulacaklardır», buyurur.

Bilâl-i Habeşî'nin rivayetinde, Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«Kıyamet Günü mizan, Cebrâil (aleyhisselâm)'ın elinde olacaktır. Allah Teâlâ, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

268 Hicr: 43

- Bunların amellerini tart, mazlumları gönder, haklarını zâlimlerden dâva etsinler, şayet zâlimlerin sevabı varsa mazlumlara versinler, yoksa hakları nisbetinde mazlumların günahlarından alıp zâlimlere yükle. Böylece dağlar gibi günahlar zâlimlerin sırtına yüklenir», buyurmuştur.

Tirmizî'nin nakline göre, Resûl-i Ekrem: «Kıyamet Günü'nde ümmetimden biri, herbirinin uzunluğu göz görünceye kadar olmak üzere doksan dokuz defter ile gelir. Bu defterlerin hepsi de büyük günahlarla dolmuştur. Allah Teâlâ:

- Bu günahları hep sen mi işledin, yoksa melekler ilâve mi ettiler? Bunları hatırlar mısın? diye sorar.

Adam:

- Evet, ya Rabbi, bütün yaptıklarımı hatırlıyorum, bu günahlar hep benimdir, melekler hiç bir şey ilâve etmediler, der.

Allah Teâlâ:

- Sana zulmedilmez, bu doksan dokuz defter içinde iki satırlık bir ibâdetin var, o da «Lâ ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah» mübarek kelimesidir. Haydi terazinin başına gel, buyurur. Adam da terazi başına gelir. Terazinin bir gözüne 99 defteri ve bir gözüne de Kelime-i Tevhîd yazılı olan kâğıdı korlar ve bu kâğıt ağır gelerek adam Cennete girer. Zira içinde Lâfza-i Celâl bulunan Kelime-i Tevhid'e hiçbir şey ağır gelemez», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü terazi başında günahları ağır gelen bir kişinin Cehenneme gitmesi emredilir. Bu adamın kirpiklerinden bir kıl «Yâ Rab, senin peygamberin, «Allah korkusundan yaş akıtan göze Cehennem ateşi haramdır», buyurdu. Halbuki biz senin korkundan bu adamın akıttığı göz yaşlarından ıslandık», der. Allah Teâlâ da adamı afveder. Cebrâil (aleyhisselâm) da bu durumu böylece mahşer halkına duyurur.

Yine nakledildiğine göre, terazi başında adamın birinin günâhı ağır gelir. Âhirette sevab alışverişi olduğu için, bir miktar sevab bulmak üzere kendisine müsaade edilir. O da bir dostuna baş vurur. Dostu Allah rızâsı için bütün sevablarını ona verir.

Allah Teâlâ adama:

- Sen ne yaptın, sevabsız Cennete girilemiyeceğini bilmez misin? buyurur.

Adam:

- Bu, dünyada Senin rızân için beni severdi, ben de şimdi Senin rızân için kendimi feda ederek sevablarımı ona verdim, der.

Allah Teâlâ:

- Siz âciz kullar böyle yaparsanız, Ben merhamet edenlerin en merhametlisiyim, ikinizi de affettim, girin Cennete, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü sevablar tartılırken Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetinin bir rek'at namazı, İsrâiloğullarının bin rek'at namazından daha ağır gelir. Bunun sebebini soran İsrâiloğullarına Allah Teâlâ:

- Çünkü onlar, Bismillâhirrahmânirrahim, diyerek okurlardı, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, mizan başında bir adamın günah ve sevabı müsavi gelir. Allah Teâlâ:

- Bu adam Cennete giremez, buyurur.

Bir melek:

- Yâ Rab, bu adam zâten babasına âsi idi, işte isyan sahifesi, diyerek onu da günah gözüne koyunca, günahı ağır gelir ve Cehenneme sevkedilir. Adam:

- Ben, Allah Teâlâ'nın huzuruna çıkmak isterim, der. Allah Teâlâ:

- Ne istiyorsun? diye sorar.

Adam:

- Babamı Cehennemde yanıyor gördüm, dünyada ona âsi idim. Hiç olmazsa şimdi bir iyiliğim dokunsun. Mademki ben Cehenneme gideceğim, sevablarımdan ona verin de hiç olmazsa o Cehennemden çıksın, der.

Allah Teâlâ:

- Siz âciz kullar böyle düşünürse, Ben merhamet edicilerin en merhametlisi bir Allah olarak her ikinizi de afvettim, Cennete girin, buyurur.

Hz. Ali'nin rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Beş vakit namazı cemâatle kılmaya gayret edin, zira cemâatle kılınan bir vakit namaz terazinin bir gözüne, diğer yer ve gökler ve bunlarda ne varsa hepsi terazinin diğer gözüne konsa, yine bu namaz ağır gelir, buyurmuştur.

Allah'ım, Habîbin hürmetine bizi de kabul olmuş cemâatle namaz kılan kullarından eyle.

HUSUMET VE MUHAKEMELER

Bunu anlatmak üzere Allah Teâlâ:

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ
﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ

«O gün, kişi kardeşinden, annesinden, babasından, karısından ve oğullarından kaçar. O gün herkes kendi derdine düşer (onun kendine düşen bir işi vardır)»[269], bu-

269 Abese: 34-37

yurmuştur. O günde böyle herkes birbirinden kaçar. Mirasda niçin bana haksızlık ettin? diye kardeş kardeşten, niçin bana haram yedir din? diye koca karısından, niçin bana ihanet ettin? diye karı kocadan, niçin bugünü bana öğretmedin? diye baba evlâttan, niçin bana bakmadın? diye evlât babadan kaçar. Kabil kardeşi Habil'den kaçar. Hattâ Beğavî tefsirinde anlattığına göre, peygamberler bile ümmetlerinden kaçarlar. Sonra Allah Teâlâ insanlara tecelli eder, mü'minler secdeye kapanır ve kâfirler tomruk gibi ayakta kalır, secde edemezler. Nitekim âyet-i celîlede:

يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ

«O Kıyamet Günü işin dehşetinden hakikat perdesi açılır; (gözleri dönmüş olarak yüzlerini zillet bürür) **secdeye çağırılırlar ama buna güçleri yetmeyecektir»**[270], buyurulmuştur.

İşte o zaman Allah Teâlâ:

«Ben, zâlimin zulmünden geçmez ve elbette mazlumun intikamını alırım. Böyle yapmasam, Ben zulmetmiş olurum», buyurur. Herkes bu sesi duyar. Bundan sonra teker teker herkes hesaba çekilir ve her ferd hesap veren yalnız benim sanır, halbuki o anda hepsi hesaptadır.

Öldüren ile ölen her ikisi birden Allah'ın huzuruna getirilir.

Öldürene Allah Teâlâ:

- Sen Benimle ortaklık iddiasına kalkıştın, Benim yaratıp yaşattığım kimsenin sen ölümüne sebeb oldun. Eğer bu adam hakkını sana bağışlarsa diyeceğim yok; bağışlamazsa vay hâline, buyurur.

270 Kalem: 42

Öldürülen:

- Ya Rab, Senin rızân için ben hakkımı bağışladım, der.

Allah Teâlâ:

- İkinizi de Ben bağışladım; ikiniz de Cennete girin, buyurur.

Enes (radıyallahu anh) rivayet ediyor: «Bir gün Resûl-i Ekrem ile otururken, Resûl-i Ekrem dişleri görülecek şekilde gülümsedi.

Hz. Ömer:

- Ey Allah'ın Resulü, niçin güldün? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

«- Kıyamet günü iki kişi Allah'ın huzuruna gelir. Hak sahibi:

- Yâ Rab, bu adam bana şöyle böyle yaptı, hakkımı bundan al bana ver, der.

Allah Teâlâ:

- Gel bu adama hakkını bağışla, buyurur.

Adam:

- Yâ Rab, bende bir şey kalmadı, hiç sevabım yok, nasıl bağışlayayım? der.

Allah Teâlâ öbür adama:

- Bu adamın hakkını ver bakalım, buyurur. Adam:

- Yâ Rab, bende de hiç sevab kalmadı, der. Hak sahibi:

- O halde benim günahlarımdan ona verelim, der. Hak sahibine Allah Teâlâ:

- Başını yukarı kaldır, buyurur.

Adam başını kaldırıp Cennetteki altın ve gümüşten yapılmış sarayları görünce:

- Bu saraylar hangi peygamberindir? diye sorar.

Allah Teâlâ:

- Hakkını bağışlayanlarındır. Şayet sen de hakkını bağışlarsan bu saray senin olur, buyurur.

Hak sahibi:

- Hakkımı bahşettim, ya Rab, der. Allah Teâlâ:

- O halde her ikiniz de o saraylara gidin», buyurur. Resûl-i Ekrem:

«İşte buna gülümsedim», buyurdu. Peygamber Efendimiz bir gün ashabına:

- Siz müflis kime dersiniz? diye sordu.

Onlar:

- Meteliği olmayan kimselere deriz, dediler.

Resûl-i Ekrem:

- Asıl müflis, Kıyamet Günü gelir; namaz kılmış, oruç tutmuş ve diğer ibâdetleri yapmış; birçok sevabı var, fakat şuna sövmüş, buna iftira etmiş, şunu dövmüş, şunun malını yemiş. Bütün bu hak sahihleri gelerek haklarını onun sevablarından alırlar. Sevabları kalmaz, hâlâ alacaklılar beklemektedir. Bu defa onların günahları bunun sırtına yüklenir ve sonunda yüzüstü Cehenneme atılır, işte gerçek müflis budur», buyurur.

Nitekim âyet-i cellîede,

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا

«O gün herkes kendi nefsini kurtarmak için uğraşacak»[271], buyurulmuştur.

271 En-Nahl: 111

Yine Peygamber Efendimiz buyuruyorlar ki: «Halk arasında tartışma kolay kolay bitmez, hattâ ruh ile beden de tartışır:

Ruh:

- Benim el, ayak, göz ve kulak gibi bir uzvum yoktu ki, onlarla günah İşlemiş olayım; kabahat hep bu bedendedir, der.

Beden:

- Gerçi benim bu uzuvlarım vardı, fakat ruh olmasaydı ben bir ağaç kütüğünden farksızdım, hiçbir şey yapamazdım; bana, yaptığım her şey'i yaptıran bu ruhtur, der.

Allah Teâlâ:

- Siz, gözleri görmeyen ile ayakları kötürüm olan iki kişiye benzersiniz. Ayakları olmayan, gözleri ile bol meyveli bir bahçe görür ve ayakları olanın sırtına binerek oraya gider. Orada beraberce meyveleri yerler, işte bunlar gibi siz de suç ve iyilikte ortaksınız; mükâfat ve mücazat her ikinizedir». Aynı zamanda el, ayak, göz, kulak da, kalb gibi sorumludur. Nitekim Allah Teâlâ,

إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

«Doğrusu kulak, göz ve kalb, bunların hepsi o şeyden sorumlu olur»[272], buyurmuştur.

Hattâ hayvanlar bile hesaba çekilir ve boynuzsuz koyun, boynuzlu koyundan hakkını alır. Hayvanların insanlardaki hakları, insanların onlara iyilik veya kötülükleri nazara alınmaktadır. Hak hukuk bittikten sonra hayvanlar toprak olur. Ancak insanlar dünyada sevdikleri herhangi bir kuş ve benzerini Cennete götürebilirler. Zâten hayvanlar, insanlardan Cehenneme girenleri gördükleri vakit, «Allah'a şükür ki, bizi insan yaratmadı», derler.

272 El-İsrâ: 36

KIYAMET GÜNÜNDEKİ DİĞER GARİP HALLER

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem, «Kıyamet Günü bütün ameller sûretlenip konuşurlar; Önce namaz:

- Ya Rab, ben namazdım, der. Allah Teâlâ:

- Sen hayır üzeresin, buyurur. Sonra sadaka:

- Ya Rab, ben sadakayım, der.

- Sen hayır üzeresin, buyurur.

- Ya Rab, ben orucum, der. Allah Teâlâ:

- Sen de hayır üzeresin, buyurur. Sonra İslâm:

- Ya Rab, sen Selâm, ben de İslâm'ım, der. Allah Teâlâ:

- Sen hayır üzeresin; bugün seninle alır veririm; dilediğini Cennete koy, buyurur.

Sonra Kur'an-ı Kerîm'i güzel bir surette gören mahşer halkı:

- Bu peygamberdir, derler. Bir kısmı da «Melektir» derler. Nihayet Kur'ân-ı Azim olduğunu anlarlar. Kur'ân-ı Kerim kime şefaat ederse, onunla beraber Cennete gider.

Sonra cum'a misk gibi güzel koku ve surette gelir; o da şefaat ettiklerini alıp Cennete götürür», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Muhammed adında âsi bir adamı Allah'ın huzuruna getirirler.

Allah Teâlâ:

- Bu ismi taşıdığın halde sen utanmadan isyan ettin, fakat Ben bu ismi taşıyanı azâb etmekten haya ederim. Bu ismin asıl sahibi hürmetine seni afvettim; haydi Cennete, buyurur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü dünyayı siyah bir kandil şeklinde mahşer yerine getirirler. Zaten Allah Teâlâ dünyayı yarattığından beri ona rahmetle nazar etmemiştir.

Dünya:

- Ya Rab, emrin geldi, sularım tükendi, ağaçlarım kurudu, saraylarım yıkıldı, saltanatım son buldu. Ne olur bugün en iyi bir dostuna beni nasib et, bende kalsın, der.

Allah Teâlâ:

- Benim dostlarım, senin içinde iken bile sana iltifat etmediler; şimdi Benim huzuruma geldikten sonra sana hiç razı olurlar mı? İzzetim hakkı için eğer senin, katımda bir sivrisineğin kanadı kadar değerin olsaydı, bir kâfire bir yudum su bile vermezdin, buyurur», dedi.

Beğavî tefsirinde Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'dan naklettiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü İbrâhim (aleyhisselâm), babası Âzer ile buluşur. Yüzü gözü çamur içinde bulunan Âzer'e:

- Ben sana Allah'a isyan etme demedim mi? der. Âzer:

- Bugün itaat ediyorum, buna çare bul, der. İbrâhim (aleyhisselâm):

- Ya Rab, beni Kıyamet Günü rüsvay etmemeği bana va'd etmiştin. Babası Cehenneme atılmaktan daha büyük rüsvaylık ne olabilir? der.

Allah Teâlâ:

- Ben Cenneti kâfirlere haram ettim, buyurur ve sonra İbrâhim (aleyhisselâm) babasını ayağından yakalayıp Cehenneme attıklarını görür».

Allah Teâlâ,

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا

«Kim bir hayırlı ve güzel amelle gelirse ona on kat sevab verilir»[273], buyurmuştur. Buradaki hasene'den murad, «Lâ ilahe illallah» Kelime-i Tevhîd'idir. Bununla çeşitli hayırlara ulaşır. En az bire on alır, en üstünü ise Allah'ın cemâlini müşahede etmektir.

ALLAH TEÂLÂ'NIN MELEKLERE HİTABLARI

Kıyamet yerine gelen birçok mü'minlerin bütün uzuvları konuşur. Eller:

- Ya Rab, biz sadaka verdik, hani mükâfatımız? Ayaklar:

- Ya Rab, kıyamda durdum, hani sevabımız? derler. Böylece bütün uzuvlar yaptıkları iyiliklerin mükâfatını ister ve alırlar. Gözler:

- Ya Rab, Senin rızan için uykusuz kaldık, Kur'ân'a ve iyi yerlere baktık, Senin korkundan göz yaşı döktük, hani mükâfatımız? derler.

Allah Teâlâ meleklere:

- Perdeyi kaldırın da hicabsız olarak cemâlini müşahede etsinler, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «Kıyamet Günü Allah Teâlâ:

- Nerde seçkin kullarım? diye seslenir: Melekler:

- Ya Rab, onlar kimlerdir? diye sorarlar. Allah Teâlâ:

273 El-En'am: 160

- Onlar, Benim taksimime razı olan yoksul dervişlerdir; onları Cennete koyun, buyurur. Halk mahşer yerinde hesabda iken onlar Cennette zevk u safâya geçerler», buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «Allah Teâlâ, Cebrâil'e:

- Nerde benim düşmanlarım? diye sorar.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Ya Rab, Senin düşmanların kimlerdir? der.

Allah Teâlâ:

- İçki toplantılarında çalgı çalıp içen, eğlenen ve zina edenlerdir, buyurur.

Melekler bunları toplar, Allah Teâlâ:

- Bunları, şeytanlarla birlikte Cehenneme atın, diye emreder ve Cehenneme atılırlar. Şüphesiz bu, ısrarla bu işler peşinde olup tevbesiz ölenler hakkındadır», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü boynu bukağılı, eli kelepçeli bir adamı götürüp Cehenneme koyacakları sırada Allah Teâlâ:

- Bu kulumu bana getirin, diye emreder. Sonra:

- Bu kulumdan ne istiyorsunuz? Yoksa, bunu siz mi yarattınız? Rızkını siz mi veriyorsunuz? buyurur.

Sonra kula:

- Ey kulum, diline bak; dilinle yaptığın bir hayrın var mı? buyurur.

Dilinde beyaz bir hat ile besmele yazıldığını gören bu adam:

- Evet, ya Rab, ben yatarken sağa sola dönüşlerimde, «Bismillâhirrahmânirrahîm» derdim; Rabbim bu besmele hürmetine beni bağışla, der.

Allah Teâlâ:

- Seni bağışladım, rahmetimle Cennete gir, buyurur.

Nakledildiğine göre, yine Kıyamet Günü günahı ağır gelen bir adamın Cehenneme girmesi emredilir. Fakat Allah Teâlâ:

- Ey Cebrâil, bu adama sor; hayatında hiçbir âlimin sohbetinde bulundu mu? diye emreder.

Cebrâil (aleyhisselâm) bu kula sorar, kul:

- Ne yazık ki hiçbir âlim ile bir arada oturmadım, der.

Allah Teâlâ:

- Ey Cebrâil, bu kula sor; hiçbir âlimi ilminden sebeb sever mi idi? diye emreder.

Cebrâil sorar, kul:

- Hayır, sevdiğim bir âlim de yoktur, der.

Allah Teâlâ:

- Ey Cebrâil, sor bakalım; tesadüfen de olsa bir âlim ile yemek yedi mi? diye emreder.

Cebrâil (aleyhisselâm) sorar, kul:

- Hayır, hiçbir âlim ile bir sofrada yemek yemedim, der.

Allah Teâlâ:

- Ey Cebrâil, bu kula sor bakalım; bunun adı tanıdığı bir âlimin ismine benzer mi? diye emreder.

Cebrâil sorar, kul:

- Hayır, benzemedi, diye buna da menfî cevap verir.

Allah Teâlâ:

- Bu kulumu Cennete koyun, zira o, âlimi seven bir adamı severdi, buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ:

- Ey melekler, bugün mü'min kullarımı Cennete götürün, onlara saraylarını ve hûrilerini gösterin, buyurur.

Melekler:

- Bunlara ne büyük lütuf ve ikramda bulundun, derler.

Allah Teâlâ:

- Bir mü'min kuluma, Cennetin tamamını versem, yine onun kulluğunun karşılığı değildir, zira Ben onlara:

- Sizin Rabbiniz ve Halikınız değil miyim? diye hitab ettiğim vakit, onlar:

- Evet, Sen bizim Rabbimiz ve Hâlikımızsın, dediler. İşte onların bu ikrarı Cennetten de daha üstündür. Ben de, kendilerine Cennet nimetlerinden çok daha üstün olan cemâlimi de arzedeceğim, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ'nın huzuruna bir kulu getirilir.

Allah Teâlâ:

- Ey melekler, bu adam dünyada Bana ortak koştu mu? diye sorar. Melekler:

- Hayır, ya Rab, böyle bir şey yapmadı, derler.

Allah Teâlâ:

- Ey melekler, bu adam bunca yıldır dünyada çeşitli sıkıntılarla karşılaştı, ölürken ıstırap çekti, bu kadar yıl mezarın karanlığında kaldı, artık daha fazla eziyete lüzum yok. Ben onu afvettim, Cennete götürün, buyurur.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «Kıyamet Günü Allah Teâlâ:

- Benim komşularım nerde? diye sorar.

- Ya Rab, senin komşuların kimlerdir? derler.

Allah Teâlâ:

- Mescidleri tamir edip camilere devam edenlerdir, buyurur», dedi.

Yine Hz. Âişe'nin rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Kıyamet Günü olunca Allah Teâlâ:

- Ey melekler, bütün ibâdetlerinizi Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetine bağışlayın, buyurur.

Melekler:

- Biz de amele muhtacız, bundaki hikmetin nedir? diye sorarlar.

Allah Teâlâ:

- Sizin bir eksik ve kusurunuz yoktur, fakat onlar sizden daha çok muhtaçtırlar, buyurur», dedi.

Aziz Müslümanlar, Allah Teâlâ'nın lütuf ve keremine bakın, bizleri korumak için neler ihsan etmiştir?

CEHENNEM VE CEHENNEMİN DEREKELERİ

Allah Teâlâ kâfirler ve şeytanlar hakkında:

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

«Cehennem onların hepsinin va'd olunan yeri (toplanacağı yer) **dir»**[274], buyurmuştur.

Bilmiş ol ki, Cehennem alt üst yedi tabakadır ve her tabakanın bir kapısı vardır. Aynı zamanda her tabakada ateşten yapılmış yetmiş bin şehir vardır. Her şehirde yetmiş bin mahalle ve her mahallede yetmiş bin avlu vardır. Her avluda yetmiş bin kapı ve

274 El-Hicr: 43

her kapıda yetmiş bin tabut vardır. Her tabutda kuyruğu ateşten hurma ağacı büyüklüğünde yetmiş bin akreb vardır. Her tabutun üzerinde zakkumdan ağaç ve her ağacın dibinde yetmiş bin bukağı ve zincir vardır. Her birinin uzunluğu yetmiş arşın olup her birinin yanında yetmiş yılan vardır. Her yılanın ağzında zehirden bir deniz vardır ki, bunların hepsi kâfirler içindir. Ayrıca zina ve livata yapanlar, içki içenler, yetim malı yiyenler ve benzeri günahları işleyip tevbesiz gidenler de buralarda azâb olacaktır. Vecd sahibleri derler ki, Cehennemden bir katre su çıkarıp dağların üzerine koysalar bütün yiyecek ve içecekleri bozulurdu. Cehennemde kâfirler için yemişi ateşten meyve ağaçları vardır. Bunlar şeytanların başlarına benzerler. Bunlardan yedikleri vakit boğazlarında tıkanıp kalır ve ağrıdan acı ve leşden daha pis kokuludurlar.

Resûl-i Ekrem buyuruyor ki:

«Cehennem ateşi sizin bu ateşinizden yetmiş derece daha şiddetlidir, çünkü onun yakacağı taştır.

Nitekim Allah Teâlâ,

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۚ

«Yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının»[275], buyurmuştur. Her kâfirin boynuna kükürt taşı bağlanır. Ayrıca bir şeytan ile birleştirilir ve Cehenneme atılır. Kükürt taşı olmasının da beş sebebi var: Tez yanar, geç söner, pis kokar, harareti fazla ve insanın gövdesine yapışır kopmaz.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem, Cebrâil'e:

- Ya Cebrâil, Cehennemi bana anlat, buyurdu.

275 El-Bakara: 24

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Ya Resûlâllah, Cehennem kapkara bir yerdir, içi öyle ateşle doludur ki, bu ateşin bir zerresini dünyaya getirip yer ile gök arasına assalar, onun hararetinden ve pis kokusundan bütün canlılar helak olurdu.

Cebrâil (aleyhisselâm)'dan bu sözleri dinleyen Resûl-i Ekrem, Cebrâil'i de ağlatacak şekilde ağladı ve ona:

- Sen niçin ağlıyorsun? diye sordu.

Cebrâil (aleyhisselâm):

- Allah'ın mekrinden nasıl emîn olabilirim, ben de O'nun azabından korkarım, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Cebrâil bile Allah korkusundan ağlarken, âsilerin aldırış etmemeleri şaşılacak şeydir, yoksa mal ve sıhhatlerine mi güveniyorlar? buyurdu.

Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin anlattığına göre, Cehennemin ağzından dibine kadar yetmiş yıllık yol var; gayya kuyusu da onun altındadır.

İbni Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki:

«Gayya, Cehennemde öyle bir vadidir ki, Cehennemin bütün dereleri onun şiddetinden Allah'a sığınırlar. Burasını Allah Teâlâ zina ve livata edenlerle, riba yiyenlere, anne ve babalarına isyan edenlere ve yalancı şâhidlere ayırmıştır; onlara burada azâb edecektir. Cehennemin bütün kan ve irinleri buraya akar».

Kâ'bü'l-Ahbâr, bu derenin çok derin ve çok yüksek hararetli olduğunu, Behim adında bir kapısı bulunduğunu, Cehennemin soğumaya yüz tuttuğu vakit, o kapının açılıp bu kuyudan sıcaklık aldığını söylemişlerdir.

Yine nakledildiğine göre, Zekeriyyâ (aleyhisselâm) diyor ki:

« Cebrâil (aleyhisselâm) haber verdi ki: Cehennem içinde Sekran adında bir kuyu; bu kuyunun dibinde de Gazbân adında

başka bir kuyu vardır. Allah Teâlâ gazab ettiği kimseleri bu kuyuya atar. Bu derenin içinde ayrıca ateşten yapılmış çeşitli kuyular vardır. Her kuyunun derinliği iki-yüz yıllık yoldur. Ayrıca her kuyuda ateşten tabutlar ve zincirler vardır ki, bunların hepsi kâfirler içindir. Allah Teâlâ:

لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ ۖ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ۚ

«O Cehennemin yedi kapısı olup kapıdan onların girecekleri ayrılmış bir kısım vardır»[276], buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, birinci tabaka Cehennem, ikinci tabaka Sair, üçüncü tabaka Sakar, dördüncü tabaka Cehîm, beşinci tabaka, Leza, altıncı tabaka Hutame, yedinci tabaka da Hâviye'dir.

Dahhak, «Birinci ve en üst tabakada Müslümanların günahkârları, günahları nisbetinde yanar, temizlenir ve çıkarlar. Bunlar tevhîd ehli oldukları için ebedî olarak Cehennemde kalmazlar. İkinci tabakada Hıristiyan, üçüncü tabakada Yahudiler, dördüncü tabakada yıldızlara tapanlar, beşinci tabakada ateşe tapanlar, altıncı tabakada müşrikler ve yedinci tabakada da münafıklar yanar.

Nitekim Allah Teâlâ,

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ ۚ

«Doğrusu münafıklar Cehennemin en alt tabakasındadırlar»[277], buyurmuştur.

Ebû'l-Leys de Fir'avn'ın, münafıklarla Hâviye'de olduğunu söyler.

276 El-Hicr: 44
277 En-Nisâ: 145

CEHENNEMLİKLER

Bunların durumunu beyân etmek üzere Allah Teâlâ:

يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ۚ

«Sûra üflendiği (kıyamet) **günü, İşte o gün, suçluların gözleri kör** (korkudan göğermis) **olarak toplarız»**[278], buyurmuştur. Diğer âyette de şöyle buyurulmuştur:

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ۚ

«O gün suçluları birbirine bağlanıp kelepçelenmiş (zincirlere vurulmuş) **olduğunu görürsün!»**[279], melekler mü'minleri müjdelerken, kâfirlere, «Siz İşlerinizi Allah rızası için yapmadığınızdan amelleriniz mahvoldu, size müjde yok», derler.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü şeytan, mü'minlerin Cennete ve kâfirlerin Cehenneme gireceklerini ve her şeyi apaçık gördükten ve hayvanların toprak olduğunu görünce, «Keşke ben de toprak olaydım», der. Bu sözü, Allah Teala'nın:

وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا

«Kâfir, keşke toprak olaydım der»[280], âyetinde buyurduğu gibi kâfirler de söyler, fakat fayda vermez. Kâfirlerin bütün uzuvları yaptıklarını haber verir. Nitekim âyet-i celîlede:

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

278 Tâ-Hâ: 102
279 İbrâhim: 49
280 En-Nebe: 40

«İşte o gün ağızlarınızı mühürleriz, bizimle elleri konuşur, ayakları da yaptıklarına şâhidlik eder»[281], buyurulmuştur.

Sonra Allah Teâlâ Cehennemin hazinedarına:

- Bunların ellerini boyunlarına bağlayıp Cehenneme atın, buyurur. Zebaniler Cehennemden yetmiş halkalı zincir getirir, kâfirlerin ağzından sokup oturağından çıkarır ve öylece bağlarlar, devamlı olarak bağlı kalırlar.

Kâ'bü'l-Ahbâr, bu zinciri anlatırken şöyle der: «Dünyadaki bütün demirleri bir araya toplasalar onun bir halkası kadar olamaz. Bir halkayı gökten yere bıraksalar bütün yeryüzünü batırırdı. Allah'ın emri ile bütün kâfirleri Cehenneme doldururlar ve Cehennem dolar. Çünkü Allah Teâlâ:

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

«And olsun ki Cehennemi hep cinn ve insan ile dolduracağım»[282], buyurmuştur.

Cehennemin topyekûn ondokuz zebanisi vardır. Başkanlarının adı Mâlik'tir. Diğer onsekizi bunun emrindedir. Bu zebanilerin herbirinin eli altında daha birçok zebaniler vardır. Zebanilerin gözleri yıldırım gibi olup ağızlarından şimşekler çakar. Omuz genişlikleri bir yıllık yoldur. İmam Fahrüddin Râzi, Cehennemdeki meleklere Zebani adı verilmesinin hikmetini şöyle anlatır ve der ki: «Bunlar ateşten yaratılmış çok kuvvetli meleklerdir. Bir anda onbin kâfiri bir eline ve onbin kâfiri de diğer eline alır. Onbin kâfiri de bir ayağına, onbini de diğer ayağına alır ki, bir anda kırkbin kâfiri Cehenneme atar».

281 Yasin: 65
282 Hûd: 110

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü Cehennem üç taife ile konuşur. Bunlar beyler, âlimler ve zenginlerdir.

Beyler ve hükümdarlara Allah Teâlâ:

«Sana saltanat ve mevki nasib ettiğim halde sen niçin adaletle hükmetmeyip zulmettin?» der ve hemen kuşun dâneyi yutması gibi Cehennem de zâlim olan hâkim ve hükümdarları içine alır.

Âlimlere:

- Niçin ilmi insanlar için okudunuz da kendiniz Allah'a isyan ettiniz? der ve bunları da hemen yutar.

Zenginlere:

- Size serveti Allah Teâlâ verdiği halde niçin zekât, sadaka ve farz olarak kimseye hiçbir şey vermediniz? der ve onları da içine alır. Kur'ân-ı Kerîm'de:

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ

«O gün zâlim kimse ellerini ısırır»[283], buyurulmuştur. De ki (lâm) ahd için olup Ukbe murad olacağı gibi, cins için olup Ukbe ve benzeri bütün kâfirler de murad olur. Bunlar ellerini dirseklerine kadar yerler ve yine elleri eski haline gelir. Durmadan bu şekilde devam ederek azâb olurlar.

Muhammed b. Kâb'ın anlattığına göre, Cehennem halkı o kadar feryâd edip aman dilerler ki, zebaniler de bîzâr kalıp:

- Rabbinizden dileyin de azabınızı hafifletsin, fakat ne yazık ki sizin dilekleriniz kabul değildir, derler.

Devamla:

- Size peygamberler gelmedi mi? diye sorarlar.

283 El-Furkan: 27

Onlar:

- Evet, geldi, fakat dinlemedik, derler. Bunlar her ne kadar merhamet dilerlerse de çâre olmaz, belki azâbları daha da artar. Dualarının boşa gittiğini beyân etmek üzere Allah Teâlâ,

وَمَا دُعَآءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ

«Kâfirlerin yalvarışı (sapıklıkta ve) boşunadır»[284], buyurmuştur. Azâblarının durmadan artacağını da bildirmek üzere,

زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ

«Onlara azâb üstüne azâb vermişizdir»[285], buyurulmuştur. Ateşten bir kürsü üzerine oturtulan İblîs'i gördükleri vakit kâfirler, ona ağır sözlerle hücum ederek:

- Bizi azdıran sensin, Allah'ımız, buna iki kat azâb ver, derler.

İblîs:

- Ey ahmaklar, ben size ancak bir vesvese verdim, benim üzerinizde bir sultam yoktu. Size akıl verildi, kitap gönderildi. Peygamberler geldi. Siz bütün bunları bir tarafa iterek benim vesveseme kapıldınız. Siz aslında hoşunuza gidenleri yaptınız. Beni değil kendinizi yerin, der.

Nitekim Allah Teâlâ:

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ
وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ
إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي ۚ فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ ۖ

284 Ra'd: 14

285 En- Nahl: 88

«İş olup bitince şeytan, Doğrusu Allah size gerçek söz vermişti. Ben de size söz verdim ama sonra caydım; esasen sizi zorlayacak bir nüfuzum yoktu; sadece çağırdım siz de geldiniz. O halde beni değil, kendinizi yerin»[286], buyurmuştur. Şeytanın bu sözlerini duyan kâfirler:

- İlâhi, bizi dünyaya geri çevir, bu kez sâlih ameller işleyip müttakîlerden olalım, emirlerini yerine getirelim, peygamberlerine itaat edelim, derler.

Allah Teâlâ:

- Dünyada iken, «Bize zeval yok» diyenler siz değil mi idiniz? Yine aynı yolu takip edersiniz, buyurur.

Kâfirler:

- Bizi Cehennemden çıkar, artık isyan etmeyiz, iyi ameller yaparız, derler.

Allah Teâlâ:

- Size uyarıcı gelmedi mi? Size hakkı bildirmedi mi? buyurur.

Kâfirler:

- Evet, geldi ve bildirdi, fakat şekavetimiz galebe çaldı. Bizi çıkar, bir daha isyan edersek o zaman zâlimlerden oluruz, derler. Allah Teâlâ,

قَالَ اخْسَـُٔوا۟ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ

«Sinin orada, Benimle konuşmayın»[287], buyurur. Bundan sonra kâfirlerin ağızları mühürlenir ve rahmetten ümidlerini keserler.

Ebû Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh)'nın rivayetinde Resûl-i Ekrem:

286 İbrâhim: 22
287 Mü'minûn: 108

«Cehennemin etrafında dört duvar var, her duvarın kalınlığı kırk bin yıllık yoldur. Kâfirler hararetten yanıp su istedikleri vakit onlara zeytin tortusuna benzer bir su verilir». Nitekim âyet-i celîlede,

وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ

«Onlar susuzluktan yardım istediklerinde, erimiş maden gibi yüzleri kavuran bir su kendilerine sunulur»[288], buyurulmuştur. Mücâhid, «Âyetteki (mühl), kan ile karışık irin demektir» dedi. Bunu içtikleri vakit kâfirlerin yüzleri pişer, derileri soyulur.

Nitekim Allah Teâlâ,

يَشْوِى الْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ الشَّرَابُ ۖ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا

«Yüzleri kavurur. Ne kötü bir içecek ve Cehennem ne kötü bir konaklama yeridir»[289], buyurmuştur.

Daha sonra Sadîd suyu verilir. Bu da kâfirlerin yanık bedenlerinden akan kan, irin ve sarı sudur. Bunu da içince yine yüzleri pişer ve derileri soyulur.

Nitekim Allah Teâlâ,

اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِىٓ اَصْلِ الْجَحِيمِ

«O Cehennemin dibinde çıkan bir ağaçtır»[290], buyurmuştur. Yâni Cehennemin dibinden çıkan zakkum ağacıdır.

288 El-Kehf: 29
289 El-Kehf: 29
290 Es-Sâffât: 64

Mukatil'in anlattığına göre, Allah Teâlâ kâfirler için Cehennemde beş ırmak akıtır. Bu ırmaklar Arş'ın ayağından akan erimiş bakır sularıdır. Bunların üçü gündüz, ikisi gece akar.

Yine nakledildiğine göre, kâfirler hararetten son derece bunaldıkları için bin yıl yalvarır ve yağmur isterler. Allah Teâlâ bir bulut gönderir. Onlar da yağmurun geleceğini sanırlar. Halbuki buluttan yılan ve akrepler yağar. Yılanların kuyruk darbelerinin acısı bin yıl sürer.

Yine nakledildiğine göre, ateşten yanan kâfirler serinlik ister, zebaniler onları zemherîr'e, yâni buz deposuna atarlar. Onlar bundan da feryâd ederler, tekrar Cehenneme gönderilirler. Yâni iki şekil Cehennem var; biri şiddetli ateş, diğeri şiddetli soğuktur. Bu şekilde devamlı olarak azâb olurlar.

Nitekim Allah Teâlâ,

خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا

«Orada ebedî olarak kalırlar»[291], buyurmuştur.

Dünyada mü'minler ile alay edip gülüşen kâfirlerle bu defa mü'minler gülüşüp alay ederler. Nitekim âyet-i celîlede:

فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ

«İşte bugün inananlar da, inkarcılara gülerler. Tahtlar (koltuklar) **üzerinden seyrederlerken...»**[292] buyurulmaktadır.

Bu da şöyle olur: Cennetin kapısı kâfirlerle açılır ve onlara: «Gelin Cennete girin», denir, kâfirler sevinçle o tarafa koşarken kapı hemen kapanır. Bu tekrarlanır gider.

291 El-Cinn: 23
292 Mutaffifîn: 34, 35

Ebû Saîd'in anlattığına göre Resûl-i Ekrem: «Cehennemde bir kapı vardır, ona Veyl derler. Kâfirler Cehenneme girmeden önce kırk yıl burada azâb olurlar. Bundan sonra ateşten bir dağ vardır, kırk yıl da burada azâb olduktan sonra Cehennemin dibine atılır ve orada kalırlar. Yüz yılda bir kere derileri değişir», buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Cehennemde demirden tabutlar vardır. Münafıklar bu tabutlar içine konur, bu tabut da başka bir tabut içine konur ve çivilenir. Böylece onları kimse görmez ve seslerini dahi duymaz. Ebedî olarak orada kalırlar. Burası Cehennemin en alt tabakasıdır.

Nitekim âyet-i celîlede:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

«Doğrusu münafıklar, Cehennemin en alt tabakasındadırlar»[293], buyurulmuştur.

Enes'in naklettiğine göre, Cehennemlikler tamamen Cehenneme girdikten sonra Allah Teâlâ Cehenneme:

- Doydun mu, doldun mu? diye sorar.

Cehennem:

- Daha var mı? Gelsin, ya Rab, Sen beni doyurup dolduracağını va'd ettin, halbuki ben doymadım ve dolmadım, der.

Allah Teâlâ gazabını Cehenneme kor, Cehennemin kemikleri birbirine girerek:

- Yeter, doydum ve doldum, der.

293 En-Nisâ: 145

Mahşer ve Cehennem hakkında Allah Teâlâ'nın buyurduklarını ve Resûl-i Ekrem'in haber verdiklerini böylece bildikten sonra, Allah Teâlâ gizli ve aşikâre bütün günahlarımızı bağışlamasını, gönlümüzü îman nuru ile doldurup iyi ameller yapmamızı nasîb etsin. Âmin.

CENNETLİKLERİN HALLERİ

Bu bölümde Cennetliklerin hallerini, Sırat köprüsünden nasıl geçip, havuzdan nasıl içeceklerini anlatacağız.

Beğavî tefsirinde, İbni Cübeyr'den rivayet ettiğine göre, Kıyamet Günü Allah Teâlâ putperestlere:

- Putlarınızla Cehenneme girin, diye hitab eder, fakat puta tapanlar Cehennemin ebedî olduğunu bildikleri için buna yaklaşmazlar.

Bu defa mü'minlere:

- Ey benim dostlarım, siz Cehenneme girin, buyurur. Mü'minler hemen Cehenneme doğru giderlerken Arş'ın tarafından,

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ

«Mü'minlerin Allah'ı sevmesi ise hepsinden kuvvetlidir»[294], sesi duyulur, işte bunun içindir ki Allah Teâlâ da onları sever.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurdu ki: «Bir münâdi, «Allah'ı sevenler nerde?» diye seslenir. Hemen bir toplum gelir. Melekler, «Sübhânellah» derler. Münâdi:

294 El-Bakara: 165

- Allah'ı sevenler siz misiniz? diye sorar. Onlar:

- Evet, biziz, derler. Allah Teâlâ:

- Evet, doğru söylüyorsunuz, siz Benim dostlarımsınız, Beni ziyaret eden ve Benden korkan kimselersiniz. Bana ulaşmak için can atan sizsiniz. Benden ne isterseniz isteyin, buyurur.

Onlar:

- Allah'ım, biz Senin cemâlini isteriz, derler.

Allah Teâlâ:

- Siz Benim dostlarımın en iyisi olduğunuz gibi, en iyi dilekde de bulunmuşsunuz. Sizin dileğinizi her saat ve hattâ her an yerine getirir ve size daha fazlasını da veririm. İstediklerinizi yanınıza alarak Cennete girin», buyurur.

Resûl-i Ekrem,

وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ

«Allah'a yönelenlere, onlara müjde vardır»[295], âyetini okudu.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Kıyamet Günü bir münâdi:

- Ehlüllah nerde? Gelsinler, diye seslenir.

Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali - Allah hepsinden razı olsun- gelirler. Ebû Bekir (radıyallahu anh)'a:

- Cennetin kapısına git istediğini içeri al denir.

Hz. Ömer'e:

- Mîzan başında dur, dilediğinin sevab tarafını ağırlaştır, denir.

Hz. Osman'a:

- Havuzun başında dur, dilediğine Havz-ı Kevser'den içir, denir.

295 Zümer: 17

Hz. Ali'ye:

- Sen de dilediğine Cennet elbiselerinden giydir, denir.

HAVUZ

Havuzu anlatmak üzere Allah Teâlâ:

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ

«Ey Muhammed, doğrusu biz sana Kevser'i verdik»[296], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem:

«Kevser'in ne olduğunu biliyor musunuz? Kevser, Cennette bir ırmaktır. Rabbim, onu bana va'd etmiştir. Onun toplandığı havuzun etrafında yıldızlardan çok bardaklar vardır. Suyu kardan soğuk, sudan ak, kaymaktan yumuşak ve baldan tatlıdır. Ondan içen bir daha susamaz. Kıyamet Günü ümmetim ondan içecektir», buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Mahşer yerinde her peygamberin bir havuzu var, ümmetleri ondan içerler, fakat benim havuzum hepsinden büyüktür. Bir aylık boyu vardır. Sütten ak, miskten kokulu ve baldan tatlıdır. Benim ümmetlerim de ondan içerler», buyurdu.

Ashâb:

- Ya Resûlâllah, o günde ümmetini tanıyabilir misin? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

- Evet, onların nişanları vardır, onları nişanlarından bilirim, buyurdu.

296 Kevser: 1

Ashâb:

- Nişanları nedir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Abdest uzuvlarından parlayan nurdur, dedi ve devamla, «Benim minberim havuzun üzerindedir. Havuz ise Arasat'tadır. Havuzun aslı olan Kevser ırmağı ise Cennettedir. Ora dan çıkar ve Arasat'ta havuza dökülür», buyurdu.

SIRAT

Sırat, Cehennem üzerine çekilmiş bir köprüdür. Bu köprü, kıldan ince ve kılıçtan keskindir. Uzunluğu, üç bin yıllık yoldur. Bu yolun bin yılı yokuş, bin yılı düz ve bin yılı da iniştir. Cehennemlikler onun üzerinden Cehenneme düşerken, mü'minler de karşıya geçerek Cennete girerler.

Gazâlî şöyle anlatıyor:

«Kıyamet Günü mevkıf yerinden kâfirler Cehenneme atılıp geride mü'minlerden başka kimse kalmadığı vakit, Allah Teâlâ:

- Ey mevkıf ehli, Rabbinizden ne istiyorsunuz? diye sorar.

Onlar:

- Rabbimizi isteriz, derler. Allah Teâlâ:

- Siz Allah'ınızı bilir misiniz? diye sorar. Onlar:

- Evet, biliyoruz, derler. Bundan sonra Allah Teâlâ onlara tecellî eder. Allah Teâlâ bâzı ef'âli ile onlara tecellî edince, onlar hemen secdeye kapanırlar.

Allah Teâlâ:

- Sizlere merhabalar olsun. Beni nasıl bildiniz? diye sorar.

Onlar:

- Cevher ve a'razdan münezzeh olman sebebiyle Seni tanıdık, derler».

İbni Fûrek, Ebû Saîd (radıyallahu anh)'dan rivayet ettiğine göre, ashâb-ı kiram:

- Ya Resûlâllah, biz Kıyamet Günü Rabbimizi görür müyüz? diye sorarlar.

Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

- Evet, görürsünüz. Kıyamet Günü'nde bir münâdi, «Herkes kime taparsa ona tâbi olsun» der.

Yahudiler:

- Biz Uzeyir'e tapardık ve «Uzeyir, Allah'ın oğludur», derdik, derler.

Münâdi:

- Yalan söylüyorsunuz,

مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا

«O, zevce ve çocuk edinmedi»[297], derler ve bunları Cehenneme atarlar.

Sonra Hıristiyanlar:

- Biz Mesih'e tapar ve « İsâ, Allah'ın oğludur» derdik, derler.

Melekler:

- Yalan söylediniz, zira:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

«(Ey Muhammed) **de ki: «O Allah birdir. Her şeyden müstağni ve her şey O'na muhtaç olandır. Doğurmamış ve doğmamıştır»**[298] derler. Bunları da Cehenneme atarlar.

297 El-Cinn: 3

298 İhlas sûresi

Sonra müzminlere Allah Teâlâ:

- Sizin herbirinize feda olarak Yahudi ve Hıristiyanlardan birer kişiyi Cehenneme attık, siz Cennete girin», buyurur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Hiç kimse ameli ile Cennete giremez, hattâ ben de amelimle giremem, ancak Allah'ın fazlı ve rahmeti ile Cennete gireriz», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Sırat'ı en önde ümmetimle beraber ben geçerim, sonra da diğer peygamberler velîler, sıddîklar, ihsan ediciler, şehidler ve daha sonra da diğer mü'minler geçer. Sırat'ı kimisi yıldırım hızı ve kimisi de yel gibi geçer. Bir kısmı koşan at, bir kısmı koşan insan gibi geçer. Yürüyerek geçen olduğu gibi, yüz yılda da geçen olacaktır. En sonu üç bin yılda geçecektir. Allah Teâlâ,

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

«Doğrusu Rabbin gözetleyendir»[299], buyurmuştur. Yâni sırat üzerinde mü'minleri gözetleyip geçiren melekler vardır. Resûl-i Ekrem:

«Öyle mü'minler var ki sıratı geçerken Cehennem, «Ey mü'minler, çabuk geçin, zira sizin nurunuz benim nârımı söndürüyor» der», buyurmuştur.

Mü'minler sıratı geçerken Resûl-i Ekrem:

«- Allah'ım, ümmetimi Sen koru ve salimen geçir», diye dua eder.

Beğavî'nin anlattığına göre, mü'minlerin nurundan yararlanan münafıklar sırat köprüsüne kadar giderler. Mü'minler köprüden sür'atle geçince onlar karanlıkta kalır ve Cehenneme düşerler.

299 El-Fecr: 14

Garâib-i Ahbâr adlı eserde anlatıldığına göre, mü'minler sırat geçmek istedikleri vakit, tevhidlerinin sevabı bir gemi, Kur'ân bu geminin ipleri, namaz yelkeni, Resûl-i Ekrem de kaptanı olur. Mü'minler gemiye dolup tekbir getirmeye başlarlar. Bu sırada esen güzel bir rüzgâr ile sırat geçip kurtuluş sahiline ve oradan da Cennete giderler. Eşyaya suret veren Allah Teâlâ amellere de böyle suret vermeye kaadirdir.

Gazâlî'nin anlattığına göre, dünyada gözü görmeyenler için âhirette dellâl çağırtır ve Arş'ın sağ yanında toplanırlar. Cennetten bir sancak çıkarılıp Şuayb (aleyhisselâm)'ın önüne dikerler. Orada kendilerine göz verilen dünyadaki gözsüzler Şuayb (aleyhisselâm)'ın sancağı altında toplanıp onunla birlikte sırat geçerler.

Sonra Allah Teâlâ:

- Dünyadaki çeşitli hastalık ve belâlarla mübtelâ olanlar nerede? Gelsinler, diye bir münâdiye çağırtır. Onlar da yine Arş'ın sağında toplanır. Cennetten yeşil bir sancak getirilerek Eyyûb (aleyhisselâm)'a verilir. Bütün dert mübtelâları Eyyûb (aleyhisselâm)'ın sancağı altında sırat geçip Cennete giderler.

Sonra Allah Teâlâ:

- Dünyada köle olanlar gelsin, diye münâdilere çağırtır. Bunlar da Arş'ın sağ tarafında Yûsuf (aleyhisselâm)'a verilen yeşil bir sancağın altında toplanır ve onunla birlikte sırat geçip Cennete giderler.

Sonra yine bir münâdi:

- Allah için sevişenler gelsin, diye seslenir. Bunlar da Arş'ın sağında toplanır.

Tekrar bir münâdi:

- Allah için gözyaşı dökenler gelsin, diye seslenir. Bunların gözyaşları şehidlerin kanlarından ve âlimlerin mürekkebinden

az gelir. Bunlar da Arş'ın sağında toplanırlar. Bunların kimi Cehennem korkusu, kimi Cennet aşkı ve kimi günahlarına ağladıkları için, bunlar da Nûh (aleyhisselâm)'a verilen bir alaca sancak altında toplanır Cennete giderler.

Sonra şehidlerin kanı ile âlimlerin mürekkebi tartılır. Mürekkeb ağır gelir ve şehidler de Arş'ın sağ tarafında toplanır ve Yahya (aleyhisselâm)'ya verilen kızıl bir sancak altında sıratı geçip Cennete giderler.

Sonra âlimler çağırılır. Âlimler:

- Bunlara bu şehâdet mertebesini ve diğer dini meziyetleri öğreten biz olduğumuza göre hepsinden önce bizim Cennete girmemiz gerekirdi, derler.

Allah Teâlâ:

- Siz benim katımda peygamberler gibisiniz, sizi geri bırakmamın sebebi, istediklerinize şefaat etmeniz İçindir; dilediğinize şefaat edin, buyurur. Onlar da dilediklerine şefaat ederler. Şöyle ki: Her âlime bir melek tahsis edilir ve bu melek, «Falan âlime dilediğine şefaat yetkisi verilmiştir, şefaat isteyenler buna müracaat etsin, der.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem: «İlk şefaat edecek olan benim. Benden sonra sırasıyla resuller, nebiler ve âlimler şefaat ederler», buyurdu.

Sonra bir sancak da Resuller içinde en muhteremlerinden, olan İbrâhim (aleyhisselâm)'ın önüne dikilir. Sonra derviş ve yoksullar çağırılır, onlar da Arş'ın sağında toplanır. «Merhaba, ey dünyayı kendilerine zindan olan yoksul dervişler», diye kendilerine iltifat edilir ve bunlar da İsâ (aleyhisselâm)'ya verilen bir sarı sancağın altında toplanırlar.

Sonra aradan beşyüz yıl geçtikten sonra, «Zenginler nerde?» diye çağırılır. Onlar da Süleyman (aleyhisselâm)'a verilen alaca sancak altında toplanırlar.

Bu arada dünyada sabredenler çağırılır ve bunlar bekletilmeden Cennete gönderilirler. Melekler:

- Siz kimlersiniz? diye sorarlar. Onlar:

- Biz sabredenleriz, derler. Melekler:

- Neye sabrederdiniz? diye sorarlar. Onlar:

- Günah işlememeye, tâat ve ibâdetin güçlüğüne, ayrıca mübtelâ olduğumuz dert ve belâlara sabrederdik, derler.

Melekler:

- Cennet sizin hakkınızdır, buyurun Cennete girin, derler.

«Amel edenlerin ecri ne güzeldir». Sonra mertebelerine göre bütün Müslümanlar sırat köprüsünü geçerler.

Nakledildiğine göre, sırat köprüsü üzerinde de soru sual yerleri vardır. Her birinde ayrı ayrı şeylerden sorulur. Birincide îmandan sorulur, îmanı sağlam ise geçer, değilse Cehenneme düşer. İkincide namazdan, üçüncüde zekâttan, dördüncüde oruçtan, beşincide hacdan, altıncıda ana ve babaya itâattan ve akrabayı gözetip gözetmediğinden, yedincide cünüblükten yıkanmaktan sorulur. Hangisinde kusuru varsa kusuru nisbetinde oradan Cehenneme de atılır, kusuru olmadığı yerden kolaylıkla geçer.

Kıldan ince ve kılıçtan keskin dediğimiz sırat köprüsünün incelik ve genişliği, üzerinden geçmekte olan adamın durumuna göre değişir.

Hz. Ali'nin anlattığına göre, Müslümanlar sırat köprüsünü geçtikten sonra önlerine geniş bir sahra gelir. Orada büyük bir ağaç görürler. Ağacın köklerinden iki pınar akar. Müslümanlar

bunun birinde yıkanır ve dışlarını temizlerler. Diğerinden içer ve batınlarını temizlerler. **Gıll u gış** ve bütün kalbi hastalıklardan arınırlar. Sonra Cennet kapısında melekler ile buluşurlar. Melekler bunları karşılar ve:

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ

«Selâm size, tertemizsiniz (hoş geldiniz)**! Temelli olarak buraya girin»,** derler[300]. Sonra kendilerine Cennet elbiseleri getirip giydirirler. Şayet bu elbiselerden bir tanesini dünyaya getirseler, bunların parlaklığından ay ve güneş kararırdı.

Herkese bir melek Cennetteki yerini, saray, bağ ve bahçelerini, hûrilerini ve kendisine verilen bütün nimetleri gösterir.

Resûl-i Ekrem'den gelen bir rivayette:

«Dünyada camiden evine dönenlerin evlerini bildikleri gibi, Cennet halkı da Cennetteki yerlerini öylece bileceklerdir. Çünkü son nefesde Mikail (aleyhisselâm) onlara Cennetteki yerlerini göstermişti», buyurulmuştur.

300 Zümer: 73

BEŞİNCİ BAB

En Üstün Makamda Allah Teâlâ'nın Kelimeleri Beyanındadır.

Bunu anlatmak üzere Allah Teâlâ:

وَعَدَاللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ۚ
وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ أَكْبَرُ ۚ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۚ

«Allah, mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Cennetler, Adn Cennetlerinden hoş meskenler va'detmiştir. Allah'ın hoşnud olması (rızası) **en büyük şeydir, işte büyük kurtuluş budur»**[301]**.**

Ey ilâhî gizlilikleri araştıran insan, iyi bil ki, dünya, yokluk, mihnet ve meşakkat yeridir. Âhiret ise ebediyyet ve Allah'a mülakat yeridir. Dünyada ne varsa âhirette de onun bir benzeri vardır. Rûhâniyyet nûr ve kemâlât âlemidir.

Ferrâ der ki: «Sözlükte Cennet, hurma bahçesi, Firdevs ise üzüm bağı demektir».

301 Et-Tevbe: 72

Cennet şu anda yaratılmıştır ve Arş-ı A'zam'ın altındadır. Nitekim Resûl-i Ekrem, «Cennetin örtüsü Arş-ı A'zam'dır», buyurmuştur. Cennetin hâlen mevcud olduğuna ikinci delil, Âdem (aleyhisselâm) ile Havva olayıdır. Cennet hâlâ var ve ağaçlarının altından tatlı sular, şerbetler, bal ve süt ırmakları akmaktadır.

Cennetin kaç bölümden ibaret olduğunda âlimler arasında ihtilâf vardır. Ebû'l - Leys, Allah Teâlâ'nın:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ

«Rabbin huzurunda durmaktan korkan için iki Cennet vardır»[302], âyetiyle,

وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ

«Bu iki Cennetten başka iki Cennet daha vardır»[303], âyetlerini delil göstererek dört Cennet olduğunu söyler. Fakat diğer rivayetlerde (ki gerçek olan da budur), sekizdir.

Birincisi, Dârü'l-Celâl'dir ve incidendir.

İkincisi, Dârü's-Selâm'dır ve kızıl yakuttandır.

Üçüncüsü, Cennetü'l-Me'vâ'dır ve yeşil zeberceddendir.

Dördüncüsü, Cennetü'l-Huld'dur ve sarı mercandandır.

Beşincisi, Cennetü'n-Naîm'dir ve ak gümüştendir.

Altıncısı, Cennetü'l-Firdevs'dir ve kızıl altındandır.

Yedincisi, Cennetü'l-Karâr'dır ve misktendir.

Sekizincisi, Cennet-i Adn'dır ve gayet lâtif bir incidendir.

Bunun, kızıl altından iki kanatlı bir kapısı vardır. Bu kapının bir kanadından diğer kanadına beşyüz yıllık mesafe vardır.

302 Rahman: 46
303 Rahman: 62

Duvarları altın ve gümüş kerpiçlerden yapılmış, sıvası ise misktendir. Cennetin en üstün yeri Adn Cennetidir. Bunun bütün özelliklerini ancak Allah bilir.

Nakledildiğine göre, Cennetin sekiz kapısı vardır. Her kapıda yetmiş bin bahçe ve her bahçede yakuttan yapılmış yetmiş bin saray ve her sarayda zümrütten yapılmış yetmiş bin avlu vardır. Her avluda kızıl altından yetmiş bin ev ve her evde ak gümüşten yapılmış yetmiş oda vardır. Her odada anberden yapılmış yetmiş sofra ve her sofra üstünde cevherden yapılmış yetmiş çanak ve her çanağın içinde ayrı bir yemek vardır. Ayrıca her köşkün üzerinde altından yetmiş taht ve her tahtın üzerinde dibac, ipek ve istibrakdan yetmiş döşek vardır. Her tahtın çevresinde bir ırmak, her ırmağın kenarında yeşil yakuttan yetmiş kubbe, her kubbenin içinde kızıl altundan bir taht ve her tahtın üzerinde nurdan bir hurî oturur. Ayrıca çeşitli kuşlar ve yemişler vardır.

Nitekim Allah Teâlâ:

وَفَٰكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ
عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

«Seçecekleri meyveler, arzulayacakları kuş eti ile dolaşırlar. İşlediklerine karşılık olarak, sadefdeki inciler gibi iri (ceylân) gözlü hûriler vardır»[304] buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Cennet iç içe sekiz kattır. Sekizinin de cevherlerle işlemeli altun kapıları vardır. Birinci kapıda: yazılıdır. Bu, tevbe edenlerin kapısıdır, ikincide, **«Bu kapı, huzur içinde namaz kılanların kapısıdır»,** yazılıdır. Üçüncüde, «Bu kapı, zekât verenlerin kapısıdır», dördüncüde, «Bu

304 El-Vâkı'a: 20-24

kapı, emr-i mâruf ve nehy-i münker edenlerin kapısıdır», beşincide, «Bu kapı hacıların kapısıdır», altıncıda, «Bu kapı, nefsine hâkim olanların kapısıdır», yedincide, «Bu kapı harama bakmayıp hayır işleyen müridlerin kapısıdır», sekizinci kapıda, «Bu kapı, ana ve babasına isyan etmeyenlerin kapısıdır», diye yazılıdır.

Firdevs Cennetine peygamberler velîler ve âlimler girer. Burası, Adn Cennetine yakındır ve büyük şehrin yanında bir kasaba gibidir. İç içe olan bu sekiz Cennetin aynı zamanda ortası yüksektir. Bu suretle her taraftan kolayca görülebilir. En yükseği Adn Cennetidir.

Keşşâf'ta nakledildiğine göre, Hz. Hasan demiştir ki:

- «Adn Cenneti inci, yakut ve zebercedden yapılmış saraylardır». Adn, onun alemi, ruhanî ismidir.

Nitekim Allah Teâlâ,

جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ

«Rahmân'ın kullarına gaybde va'd ettiği Cennet, Adn Cennetleri...»[305], buyurmuştur.

Rivayet edildiğine göre, Ebû'd-Derdâ (radıyallahu anh):

« Adn Cenneti, gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatır ve hayâle gelmeyen bir Rahman evidir. Buraya peygamberler, şehidler ve sıddîklar girer. Bunun hakkında Allah Teâlâ, «Sana girenlere müjdeler olsun», buyurduğu gibi, ayrıca «güzel meskenler» diye nitelendirdiği de yine burasıdır», demiştir.

Firdevs Cennetine gelince; Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

305 Meryem: 61

«Allah'tan Firdevs Cennetini isteyin, zira Cennetlerin ortası ve en iyisi orasıdır. Onun örtüsü Arş-ı A'zam'dır, Cennetin bütün ırmaklarının kaynağı orasıdır», buyurmuştur.

Cennet hakkında Allah Teâlâ:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا

«Ama inanıp yararlı iş işleyenlerin konakları Firdevs Cennetleridir»[306], buyurmuştur.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh), Resûl-i Ekrem'e:

- Allah Teâlâ Cenneti nerden yarattı? diye sordu.

Resûl-i Ekrem:

«- Sudan yaratmıştır. Onun dûvarları altın, gümüş, inci ve yakut sûretindedir. Oraya giren, daha çıkmaz, kocamaz, acıkmaz, susamaz, hasta olmaz, uykusu gelmez ve elbisesi eskimez», buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki:

«Cennette yüz derece vardır. Bunun yalnız bir derecesi bütün yaratıkları içine alır. Orası güneşle değil, Arş'ın nuru ile aydınlanılır. Cennet iç içedir. Cennet halkı hepsi otuz yaşında tüysüz gençlerdir. Yalnız erkekleri kadınlardan ayırmak için bıyık yerleri yeşildir. Kadınlar on altı yaşındadır. Bir erkeğe yüz erkek kuvveti verilir. Boyları altmış arşındır. İşleri, sohbet ve davetlerle geçer. Âdem (aleyhisselâm)'ın devleti, İsâ (aleyhisselâm)'ın yaşı, Yûsuf (aleyhisselâm)'ın güzelliği, Dâvud (aleyhisselâm)'ın sesi ve Peygamberimizin ahlâkında olurlar. Hepsinin parmaklarında ve kollarında kıymetli yüzük ve bilezikler olur».

306 Kehf: 107

CENNETE GİRİŞ

Cennetin sayılarını ve güzel meskenlerini, Adn Cennetini bildikten sonra, sıra, Cennete nasıl girileceğine gelmiştir. Bundan sonra da Rıdvân-ı Ekber'i ve Fevz-i A'zam'ı, Sûrâdikât bölümünde anlatacağız.

Şimdi insanların derecelerine göre Cennete nasıl gireceklerini anlatalım: Allah Teâlâ,

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا

«Rablerine karşı gelmekten sakınanlar bölük bölük Cennete götürülürler»[307], buyurmuştur. Böylece mü'minler Cennetin kapısına gelince, Cennetin hazinedarları onları karşılayarak:

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ

«Selâm size, tertemizsiniz (hoş geldiniz)**, temelli olarak buraya girin»**[308], derler. Mü'minler de, «Va'dini bize tamamlayan Allah'a hamdederiz», derler.

Nitekim âyette,

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ

«Bize verdiği sözünde duran Allah'a hamd olsun»[309], buyurulmuştur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Cennetin kapısını ilk açacak olan, benim. Cennetin bekçileri bana:

307 Zümer: 73
308 Zümer: 73
309 Zümer: 74

- Kimsin? diye sorarlar. Ben:

- Muhammed'im derim.

Onlar:

- Zâten biz senden önce bu kapıyı kimseye açmamakla emrolunduk, derler. Ben Cennete girmeden hiçbir peygamber giremediği gibi, benim ümmetimden önce de hiçbir peygamberin ümmeti giremez», buyurmuştur.

Cennete ilk önce Resûl-i Ekrem, sonra onun sağından diğer peygamberler, solundan velîler ve sırasıyla ümmetler girerler.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Cennetin sekiz kapısı vardır. Yedisinden yoksul dervişler ve yalnız birinden zenginler girerler. Cennetlikler Cennete girdikten sonra Allah Teâlâ:

- Rahman, Rahim, Hayy ve Kayyûm olan Allah'dan size selâm, ebedi olarak Cennete girin. Cennet sizin için güzel yer, burada huzur içinde yaşayın, buyurur ve sonra Resûl-i Ekrem'e hitaben:

- Ya Muhammed, sen selâm verir ve ardından va'd ve vaîd eder, müjde verir ve korkuturdun. Ey Azrail; sen selâm verir ve ardından binbir eziyetlerle canlarını alırdın. Ey Rıdvan, sen selâm verdin ve hûrileri takdim ettin ve ey melekler siz selâm verdiniz ve amel defterlerini takdim ettiniz. Şimdi Ben selâm veriyorum. Buna göre Ben de kullarıma cemâlimi arzederim. Onlar Beni görmeyi haketmişlerdir. Ne zamana kadar Benden korkacak ve Bana iştiyak duyup ümid besleyeceklerdir. Artık her şey sona erdi ve kemâlini buldu. Ey Rıdvan, kullarımı yedir, içir, buyurur. Melekler inci ve yakuttan siniler getirip, altın tabaklarda görmedikleri çeşitli yemekleri önlerine korlar. Ateş görmemiş yemeklerden yer içerler.

Sonra Allah Teâlâ:

«- Merhaba ey Benim hâlis kullarım, artık size korku yok. Ey Rıdvan, bunlara yeni hil'atler getir», buyurur.

Nurdan hil'atler giydirilir. Bunlar yetmiş türlüdür. Bunlar, gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatır ve hayâle gelmeyen renk ve değerdedirler. Allah Teâlâ, «Ey Rıdvan, kullarıma hürmet eyle», buyurur. Sonra Arş'ın altından Müsîre adında bir bulut gözükür ve bundan hâlis misk kokuları yağar. Ayrıca bir bulut daha çıkar, ondan da gülsuyu yağar. Sonra her erkeğe yetmiş hurî ve yetmiş hizmetçi gılman verilir. Herbiri aydan ve güneşten parlaktır. Sonra Allah Teâlâ, Rıdvan'a:

- Bu makam sıdk makamıdır. Kullarıma söyle, dünyada ne va'dettim ve ne isterlerse vereyim.

Kullar:

- Verilmedik bir şey kalmadı, ancak cemâlini isteriz, derler.

Sonra Allah Teâlâ:

- Ey Dâvud, minbere çık ve Zebur'u oku, diye emreder. Dâvud (aleyhisselâm) Zebur'u okur.

Sonra Allah Teâlâ:

- Ya Muhammed, nurdan yapılmış şu en yüksek minbere çık ve orada Kur'ân-ı Kerîm'i oku, diye emreder.

Resûl-i Ekrem minbere çıkıp Rahman sûresini okur. Resûl-i Ekrem okurken Cennet kuşları da nağmeleri ile ona iştirak ederler.

Sonra Cebrâil (aleyhisselâm)'a Allah Teâlâ:

- Bunları burada ebedî ve dâimi kalmakla müjdele, buyurur, dedi».

Ebû'l-Leys tefsirinde anlattığına göre, mü'minler Cennet kapısına geldiklerinde, köklerinden iki pınar akan bir ağaç görürler.

Pınarların birinden yıkanır bedenlerini temizlerler, diğerlerinden içerler ve içlerindeki kötü huylarından arınırlar. Nitekim Allah Teâlâ,

وَسَقٰىهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

«Rableri onlara tertemiz şarab (içecekler) **içirmiştir»**[310], buyurmuştur. Mü'minler de, «Bizi buna hidâyet eden Allah Teâlâ'ya hamdederiz», derler.

Melekler de:

«İşte, dünyadaki amelinizin karşılığı olarak Allah Teâlâ size Cenneti verdi», derler.

FASIL

Âlimlerin anlattığına göre, Resûl-i Ekrem elinde Hamd Sancağı olduğu halde peygamberler velîler ve diğer ümmetlerle birlikte Cennete girer. Rıdvan ve melekler Hazîretü'l-Kuds kapısında bekler. Peygamber onlara bakar, sancağı görünce onlar:

- Bu ancak Muhammed Mustafa (sallâllahu aleyhi ve sellem)'ın sancağıdır, derler.

Rıdvan ve melekler hemen karşı çıkıp sancağı alarak yere dikerler. Peygamberleri ve mü'minleri Buraklarından saygı ile indirirler.

Rıdvan:

- Hepiniz yerlerinizde oturun, der.

310 Ed-Dehr: 21

Peygamberler minberlerde, nebiler tahtlarda, sıddîk ve şehidler kürsülerde, âlimler ve velîler köşkler üzerinde otururlar.

Sonra Allah Teâlâ:

- Merhaba ey Benim has kullarım ve dostlarım, buyurur.

Sonra Resûl-i Ekrem'e:

- Sen dünyada kullarıma selâm verdin, şimdi sen dur, buyurur.

Sonra Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Sen de Kadir gecesinde kullarıma selâm verdin, sende dur, buyurur.

Sonra Azrail (aleyhisselâm)'a:

- Sen de canlarını alırken onlara selâm verdin, sen de dur, buyurur.

Sonra Rıdvan'a:

- Sen de Cennete girerken kullarıma selâm verdin, şimdi sen de dur, buyurur ve sonra:

- Ey kullarım, şimdiye kadar Benim selâmımı vasıta ile aldınız, şimdi Ben de size vasıtasız selâm veririm.

- Ya Muhammed, sen selâm verip emrimi ve yasaklarımı tebliğ ederdin.

- Ey Cebrâil, şimdi sen de selâm ver, hicab perdesini kaldır ve kullarım Benim cemâlimi müşahede etsinler, buyurur.

Cebrâil (aleyhisselâm) da perdeyi kaldırır ve mü'minler Allah Teâlâ'nın pâk olan cemâline nazar ederler.

Sonra Allah Teâlâ:

- Siz mü'minlersiniz, emin ve müsterih olun. Ben de mü'min ve müheyminim, size Benim ismimden isim verdim. Bundan sonra size korku ve hüzün yoktur. Siz benim dostlarım ve velîlerimsiniz.

Ey Müslümanlar topluluğu, size selâm olsun, sizin adınız Müslüman, Ben ise Selâm, Cennet de selâmet evidir. Sözümü duyduğunuz gibi, cemâlimi de müşahede edersiniz, buyurur.

Hasan (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, mü'minler, seksen yıl kadar Allah Teâlâ'nın cemâline bakar ve sonra hemen secdeye kapanırlar.

Allah Teâlâ:

- Başınızı kaldırın, bugün secde günü değil; bugün ihsan, mülakat ve mükâfat günüdür, buyurur.

Nakledildiğine göre, Haziretü'l-Kuds denen yer. Cennetin kapısı önünde bir mesire yeridir. Cennet halkına burada ziyafet verilir, içer ve hil'atler giyerler, sonra da Cennetteki yerlerine giderler. Daha sonra Adn Cennetinde toplanırlar. Burada cihetten, mekân, şekil ve mesafeden münezzeh olarak Allah Teâlâ'nın cemâlini müşahede ederler.

Doğru ve açık haberlerle şöyle sabit olmuştur: Cennet halkı menzillerine vardıktan sonra, Âdem (aleyhisselâm)'ın yediği Huld ağacına gider, oradan yemişler yerler. İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Âdem'in yediği, buğday ağacı idi. Cennette çok güzel bir şekli vardı. Yaprakları yeşil yakut, gövdesi altun, çiçekleri ak gümüş, meyvesi ise baldan tatlıdır. Mü'minler onu görünce güzelliğine hayran kalırlar. Melekler, «Dünyada iken, niçin buğdaydan yedi diye Âdem (aleyhisselâm)'ı yerdiğiniz işte budur» derler. Âdemoğulları, «Gördük, artık diyeceğimiz kalmadı» derler.

ARAF EHLİ

Bunları anlatmak üzere Allah Teâlâ:

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ ۚ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ ۚ

«İki taraf arasında bir perde (hicab) **ve burçlar** (A'raf) **üzerinde her iki tarafı da tanıyan adamlar vardır»**[311], buyurmuştur.

Hicab, Cennet ile Cehennem arasında bir duvardır. Fenârî der ki: «A'raf'ta bulunanların hepsi îman sahibleridir. Bunlar Cennetin dışındaki duvar üstünde dururlar, sonra Cennete girerler».

Süddî, «Bu yere A'raf denmesinin hikmeti, adamları birbirlerini bildikleri içindir», demiştir.

A'raf ehlinin kimler olduğu hakkında rivayetler vardır. Bir rivayette Resûl-i Ekrem:

«Anasına babasına âsi olup gazaya giderek şehid olanlardır. Şehadetleri Cehenneme girmelerine, ana ve babalarına isyanları da Cennete girmelerine mâni olur», buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, bunlar günah ve sevabı bir olanlardır. Bunlar arada kalırlar. Diğer bâzılarına göre A'raf'da kalanlar, zinadan doğan çocuklardır. Bâzıları da kâfirlerin küçük çocuklarıdır demişlerdir. Bâzılarına göre de melekdirler.

Hz. Hasan, «Bunlar mü'minlerdir ve hattâ A'raf Cennetin en yüksek makamlarından birisidir. Mü'minler buradan, sırat köprüsünden geçen mü'min ve kâfirleri tanırlar ve mü'minlerin geçmesine dua ederler» der.

Nitekim âyet-i celîlede:

311 A'raf: 46

وَنَادٰٓى اَصْحٰبُ الْاَعْرَافِ رِجَالًا يَّعْرِفُوْنَهُمْ بِسِيْمٰهُمْ

«Burçlarda olanlar (A'raf ehli)**, simalarından tanıdıkları adamları seslenirler»**[312], buyurulmuştur.

A'raf'da kalanlar kimler olursa olsun, sonunda bunlar da Cennete girecekler ve Cennet ile Cehennemden başka yer kalmayacaktır. Cehennem halkı bunların Cennete girdiklerini görünce, içlerinde hısım ve akrabaları olduğu için buna sevinirler ve:

- Ya Rab, Cennette bizim hısım ve akrabalarımız var, müsaade buyurun da onlarla görüşelim, derler.

Allah Teâlâ:

- Size müsaade, görüşün, buyurur.

Onlar hemen Cennetteki adamlarına seslenirler, fakat kendileri kararmış oldukları için Cennettekiler onları simalarından tanımayıp isimleri ile seslenir, onlar da cevap verince tanışırlar.

Cehennemlikler:

- Ne olur? Bize yiyecek ve içeceklerinizden verin, derler. Cennetlikler:

- Ne yapalım ki Allah Teâlâ nimetlerini kâfirlere haram kılmıştır, derler.

Nakledildiğine göre, kıyamet Cum'a günü kopar. Mü'minler Cum'a günü Cennete girer. Cumartesi su ırmaklarından, Pazar günü bal, Pazartesi süt ırmaklarından içerler. Salı günü de Cennet şaraplarından[313] içtikten sonra çeşitli Burak ve vasıtalara binerek uzun süre Cenneti seyr ü temâşâ eder ve nihayet selsebil ırmağının kaynağı olan miskten bir dağa çıkar ve Çarşamba günü de buradan içerler. Sonra uzun bir süre daha seyr ü

312 A'raf: 48

313 Burada ve bazı bahislerde geçen ŞARAP kelimesi, bildiğimiz içki türüyle asla karıştırılmamalıdır. Eserde bahsedilen şarap Cennet şerbetlerinden olup insana sarhoşluk vermez. Şurup nevindendir.

temâşâ ederler, sonradan içerler. Sonra uzun bir süre daha seyr ü temâşâ ederler, sonra da içinde sarayları ve sarayların içinde altın tahtları olan güzel bir yere gelirler. Perşembe günü burada da Zencebîl ırmağından içerler. Orada Allah Teâlâ kendilerine yeniden çeşitli hediyeler ve nimetler in'âm eder. Uzun süre seyahat ettikten sonra yine Cum'a günü:

فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ

«Güçlü hükümdarın katında yüksek bir derecede...»[314] mevkiine gelirler. Burada Allah Teâlâ kendilerine Rahîk şarabını[315] içirir.

Bu, kızıl bir şaraptır. Kadehlerinin ağızları mühürlüdür. Bunu ancak peygamberler ve velîler açar.

Ebû Muhammed el-Herevî derki: «Cumartesi, çocukları anne ve babalarını ziyaret eder. Pazar günü talebeler hocalarını, Pazartesi hocalar talebelerini ziyaret ederek sohbetlerde bulunurlar. Çarşamba günü ümmetler peygamberlerini, Perşembe günü ise peygamberler ümmetlerini ziyaret ederler. Cum'a günü olunca bütün peygamberler ve ümmetler Resûl-i Ekrem'in etrafında toplanarak bizzat Allah Teâlâ'yı ziyarete giderler».

ALLAH TEÂLÂ'NIN CEMÂLİNİ MÜŞAHEDE

Bilmiş ol ki, Allah Teâlâ'yı görmek aklen mümkün ve naklen vaciptir. Nitekim Allah Teâlâ:

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ

«O gün birtakım yüzler Rablerine bakıp parlayacaktır»[316], buyurmuştur.

314 Kamer: 55

315 Şarap hakkında açıklama yapmıştık.

316 Kıyâme: 22-23

Resûl-i Ekrem de, «Yakın gelecekte Rabbinizi açık olarak görürsünüz», buyurmuştur.

Câbir ibni Abdullah da şöyle anlatıyor:

«Bir akşam Resûl-i Ekrem ile mehtabda oturuyorduk. Ayın ortası, ay tamamen Bedir olmuştu. Resûl-i Ekrem, «Şu ay'ı nasıl açıkça görüyorsanız, Rabbinizi de öyle görürsünüz», buyurdu.

Yine haberde vârid olduğuna göre, Cennetlikler Cum'a günü Cennete girip herkes kendi meskenine yerleştikten sonra, Allah Teâlâ'nın verdiği nimetler, kerametler, yüce makamlar, hurî, vildân ve gılmanlara nail olur, süslü saraylara girer ve Allah Teâlâ'ya hamd ü sena ederler. Cumartesi günü melekler bütün Cennetlikleri davet ederler ve «Âdem (aleyhisselâm)'ın Huld Cennetinde ziyafeti var, oraya buyurun» derler. Hepsi o ziyafete gider ve derecelerine göre hil'at ve taçlar giyerler.

Pazar günü melekler:

- Bugün de Naîm Cennetinde Nûh (aleyhisselâm)'ın ziyafeti var, oraya buyurun, derler. Aynı şekilde Cennet halkı bu davete katılır. Pazartesi melekler:

- Bugün de Cennetü'l-Me'vâ'da İbrâhim (aleyhisselâm)'ın ziyafeti var oraya buyurun, derler. Cennet halkı o gün de bu davete giderler.

Salı günü melekler:

- Bugün de Naîm Cennetinde Mûsâ (aleyhisselâm)'ın ziyafeti var, derler ve Cennetlikler o günü de orada geçirirler.

Çarşamba günü melekler:

- Bugün de İsâ (aleyhisselâm)'ın ziyafeti var, derler; Cennetlikler bu davete giderek türlü ikramlarla karşılaşırlar.

Perşembe günü melekler:

- Bugün de Adn Cennetinde iki cihan güneşi Hz. Muhammed Mustafa (sallâllahu aleyhi ve sellem)'ın ziyafeti var, oraya buyurun, derler. Mü'minler bu davete icabet eder ve şimdiye kadarki

davetlerden daha üstün ikramlarla karşılaşır, daha değerli taç ve hil'atler alırlar.

Cum'a günü melekler:

- Ey Cennet halkı, bugün de bizzat Allah Teâlâ'nın dâvetlisisiniz, buyurun, derler. Herkes Allah Teâlâ'nın cemâlini müşahede için Resûl-i Ekrem'in etrafında toplanır. Daha üstün ziyafet ve ikramdan sonra Allah Teâlâ:

- Başka bir isteğiniz kaldı mı? İsteyin vereyim, buyurur.

Cennet halkı:

- Evet, Sizde bir isteğimiz kaldı, o da va'd ettiğin cemâlindir; göster cemâlini görelim, derler.

Allah Teâlâ:

- Bin yıl genişliğinde kızıl yakuttan bir minber getirin, diye emrettikten sonra, İbrâhim (aleyhisselâm)'a:

- Çık minberde hutbe oku, buyurur. İbrâhim (aleyhisselâm) minbere çıkıp kendisine inen sahifeleri okur.

Sonra Allah Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'ya:

- Minbere çık, hutbeni oku, buyurur ve Mûsâ (aleyhisselâm) da Tevrat'ı okur.

Sonra Allah Teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a emreder, o da minbere çıkıp yakıcı sesi ile Zebur'u okur.

Sonra Allah Teâlâ, İsâ (aleyhisselâm)'ya emreder, o da minbere çıkıp İncil'i okur. Sonra Allah Teâlâ peygamberlerin sultanı Hz. Muhammed'e:

- Gel, minbere çık ve herkese hitâb et, buyurur.

Resûl-i Ekrem kızıl yakuttan bir minbere çıkar ve burada Kur'ân-ı Azîm'i okuyup gelmiş geçmiş bütün ilimleri anlattıktan sonra:

- Şimdi Allah Teâlâ tecelli edip cemâlini gösterecek, hazır olun, diye Cennet halkına müjdesini verir.

Bütün peygamberler ve Cennet halkı duydukları Kur'ân-ı Kerîm'in tilâveti karşısında mest olup, kalacaklardır. Sonra Allah Teâlâ hicab perdesini kaldırıp cemâlini gösterecek, cemâlini gören herkes secdeye kapanacaktır. Nitekim Allah Teâlâ,

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ

«O gün birtakım yüzler Rablerine bakıp parlayacaktır»[317], buyurmuştur.

Resûl-i Ekrem de, «Allah'a yemin ederim ki, O'nun cemâline bakmaktan daha sevimli bir şey onlara verilmemiştir», buyurmuştur.

Allah Teâlâ:

«Ben sâdık vefakâr, ganiy ve cömerd bir Allah'ım. Cennet Benim evimdir. Sizi burada yerleştirdim. Zâtımı size gösterdim. Benden ne dilerseniz dileyin. Bundan sonra Ben size yoldaş ve arkadaşım. Başkasına ihtiyacınız yoktur. Yoksulluk yok, başınıza kakmak yok, nimetlerim size ebedîdir. Sizi burada daimi emniyet içinde kıldım. Siz saadet ehlisiniz. Muradınızı Benden isteyin. Size kerametler ve nimetler verdim», buyurur.

Cennet halkı:

- Biz ancak Senin rızanı isteriz, yoksa başka bir isteğimiz kalmadı, derler.

Allah Teâlâ:

- Ben sizden razı oldum. Cemâlimi gösterdim. Artık Cennetin her çeşit nimetlerinden istifade ederek zevkinize bakın.

317 Kıyame: 22-23

Buraklarınıza binip Kevser ırmağına gidin. Kâfur, temiz su, tesnim, selsebîl ve zencebîl sularının başına gidin, bol bol için ve yıkanın, buyurur ve:

- Nasıl, Benden razı oldunuz mu? diye sorar. Cennettekiler:

- Daha nasıl razı olmayalım ki, hatır ve hayâle gelmeyen bunca nimetleri bize verdin, derler.

Allah Teâlâ:

- Bundan sonra da daha üstün var, onu da size verdim buyurur.

Cennetlikler:

- Ya Rab, o da nedir? diye sorarlar.

Allah Teâlâ:

- Artık bundan sonra size gazab etmeyip sizden razı olmamdır, buyurur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Cum'a günü olduğu vakit Adn Cennetindeki miskten yapılmış güzel bir alanda altın, inci, yakut ve mercandan kurulmuş kürsüler üzerine sıddiklar, şehidler oturur. Allah Teâlâ onlara tecelli eder. Bunların yüzlerinin nurları ve kerametleri durmadan artar. İşte bu artış sebebiyle o güne Yevmü'l-Mezîd adı verilmiştir», buyurdu.

Yine nakledildiğine göre, Cennet ehli Cennete girip yerleştikten sonra Allah Teâlâ herbirinin emrinde yetmiş melek bulunan yetmiş bin melek gönderir. Mü'minlerin gözünden perdeyi kaldırır ve Allah Teâlâ:

- Ey mü'minler, Ben size ve siz de Bana mülâki olmaya âşık ve iştiyâklısınız, buyurur.

Melekler:

- Ya Rab, ne de olsa bunların herbirinin dünyada işlenmiş hatâları vardır. Bunlar sizden utanmayıp isyan ettikleri için Sizin cemâlinizi görmeye lâyık değillerdir, derler.

Allah Teâlâ:

- Ey melekler, siz mü'minleri bilemezsiniz, onlar kusur ve hatâ işleseler de dostlarımı bilir ve onları Benim için severler; düşmanlarımı bilir ve onlara Benim için husûmet ederlerdi. İzzet ve azametim hakkı için onların bir kere «La ilahe illallah» demeleri, bütün ibâdetlerinden daha makbuldür», buyurur.

Bunun üzerine melekler perdeyi kaldırır ve mü'minler doya doya Allah'ın cemâlini seyrederler.

HULEFÂ-Î RÂŞİDİN'İN MENZİLLERİ

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, mü'minler Cennette otururken yirmi yıl uzunluğunda, kızıl altundan yapılmış bir taht getirilir. Ebû Bekir es-Sıddîk (radıyallahu anh) bu tahta oturtulur. Sonra sarı yakuttan yirmi yıl boyunda bir taht getirilir ve Hz. Ömer bu tahta oturtulur. Sonra yine yirmi yıl boyunda yeşil zümrütten bir taht kurulur. Buraya da Hz. Osman oturur. Sonra yine yirmi yıl boyunda ak yakuttan hazırlanan bir tahta da Hz. Ali oturur. Sonra Allah Teâlâ'nın izniyle bu tahtlar uçup Arş'ın gölgesine varırlar. Sonra Allah Teâlâ meleklere bu tahtların üzerine ak inciden çadır kurulmasını emreder. Sonra kendilerine birer bardak su getirilir ve içerler.

KÜÇÜK VE BÜYÜK GÜNAH SAHİBLERİNİN DURUMU

Bu bölümde de büyük ve küçük günah sahiblerinin durumları anlatılacaktır.

Allah Teâlâ büyük ve küçük günah sahiblerinden dilediğini afvettiği gibi, dilediğini de ateş ile temizlemedikten sonra bağışlamaz. Cehennemin azabından Allah'a sığınırız.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, Muhammed ümmetinden bir taife sırat üzerinde tutuklanırlar. Bunlar, Cehennemde yanıp temizlenmesi gereken kimselerdir. Bunlar herkesten sonra Cennete girerler.

Allah Teâlâ:

- Ümmetimden geride kimse kaldı mı? diye Cebrâil (aleyhisselâm)'a sorar. Mahşer yerine bakınır, kimseyi görmeyince hepsinin Cennete girdiğini sanarak o da Cennete gider. Fakat geride günah sahibleri kalmıştır.

Allah Teâlâ zebanilere:

- Bunları Cehenneme atın, diye emreder. Bunlar Cehennemin kapısına gidip Mâlik'e selâm verirler.

Mâlik:

- Ey mücrimler, günahkârlar, siz kimsiniz, kimin ümmetisiniz? Kâfirler ayakları bağlı, boyunları zincirli ve yanlarında birer şeytanları ile gelirler. Onların yüzleri karadır. Sizde bunların hiçbiri yok, neliksiniz? diye sorar.

Onlar:

- Ey Mâlik, bize sorma, zira biz cevap vermeye bile utanırız. Biz, Kur'ân okuyan, oruç tutup hacca giden, gazâ edip zekât veren, yetimleri koruyan, gusledip namaz kılan kimseler idik, derler.

Mâlik:

- Ey günahkârlar, Kur'ân sizi kötülüklerden sakındırmadı mı? diye sorar.

Onlar:

- Ey Mâlik, bizi perişan etme, biz bu kepazeliklerden meleklerin ve Allah Teâlâ'nın bunları yüzümüze vurmasından yeni kurtulduk, derler.

Bu sırada bir ses:

- Ey Mâlik, bunları Cehennemin en üst katına at, diye emreder.

Mâlik:

- Gelen emri duydunuz mu? diye sorar.

Onlar:

- Evet duyduk, fakat ne olur kendi hâlimize ağlamamız için bize bir mühlet tanı, derler.

Mâlik:

- Benim buna yetkim yok, der. Allah Teâlâ:

- Bırak hallerine ağlasınlar, buyurur.

Bunun üzerine Kur'ân okuyucular bir araya, hacılar bir araya, kadınlar bir araya, böylece her sınıf kendi arasında toplanıp ağlaşır ve:

- Biz dünyada her elbiseyi giymezken, şimdi katran elbisesini nasıl giyelim? Dünyada her yemeği yemezken burada zakkuma nasıl dayanalım? diyerek uzun uzun ağlaşırlar. Yaşları bitince bu kez kan ağlarlar. Çünkü önlerinde Cehennem var, ne kadar ağlasalar yeridir. Bunu gören Mâlik:

- Bu ne güzel ağlayış, eğer dünyada Allah korkusundan bunun yüzde birini ağlasaydınız bugün bu azâb ile karşılaşmazdınız, der.

Sonra Allah Teâlâ:

- Onları Cehenneme at, diye emreder.

Bunlar derecelerine göre Cehennemde azâb olmaya başlarlar. Bunlara merhamet zamanı geldiğinde Allah Teâlâ:

- Ey Cebrâil, git Cehennemi dolaş, orada azâb olan müzminlerin hallerine bak, diye emreder.

Cehenneme gelen Cebrâil'e:

- Sen kimsin? Ne güzel bir yaratıksın, diye sorarlar.

Cebrâil:

- Ben bütün peygamberlere ve âhir zaman peygamberine gelen Cebrâil'im, der.

Bunu duyan mü'minler:

- Aman ya Muhammed, bize şefaat eyle, diye feryadı basar ve hallerinden Resûl-i Ekrem'i haberdar etmesini rica ederler.

Cebrâil (aleyhisselâm) dönünce,

Allah Teâlâ:

- Mü'minlerin âsilerini ne halde gördün? diye sorar.

Cebrâil:

- Çok perişan bir halde gördüm, ya Rab, der.

Allah Teâlâ:

- O halde git, Resûl-i Ekrem'e haber ver; kalbinde zerre kadar imanı olanı Cehennemden çıkarsın, buyurur.

Cebrâil (aleyhisselâm) hemen Resûl-i Ekrem'e gelerek:

- Ya Resûlâllah, sen böyle zevk u safa içindesin, fakat zayıf ümmetlerinden Cehennemde azâb olanları vardır, der.

Resûl-i Ekrem hemen secdeye kapanıp:

- Allah'ım, ümmetim Cehennemde azâb olurken ben bu zevk u safâyı istemem, ümmetimi bana bağışla, der .

Allah Teâlâ:

- Ümmetini sana bağışladım, Cebrâil ile git, onları kurtar, buyurur.

Resûl-i Ekrem, Cebrâil (aleyhisselâm) ile gider, onları teker teker eli ile alıp Cehennemden çıkarır. Onlar da Cennet kapısındaki ırmaklardan içer ve yıkanırlar, tertemiz olup Cennete girerler. Ancak bir süre alınlarında, «Bunlar Cehennemden çıkarılmış âzadlılardır» yazılır. Bu yazıdan Cennet içinde bunların canları sıkılır ve Allah Teâlâ bir süre sonra bu yazıyı da yok eder.

Gazâlî diyor ki: Bütün bunlar Cehennemden çıkarıldığı halde yine bir tanesi Cehennemde kalır. Bu adam alabildiğine feryadı basar.

Allah Teâlâ:

- Bağırıp çağırmandan sana bir kâr yok, buyurur. Adam:

- Ben Senden ümidimi kesmem, der. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

- O halde seni de Ben afvettim, hadi Cennete gir, buyurur.

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Bir kişi bin yıl Cehennemde kalır. Yâ Hannân, yâ Mennân zikrine devam edip münâcâatta bulunur. Allah Teâlâ,

Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

- Git o kulumu Bana getir, diye emreder.

Onu başı aşağı ağlar gören Cebrâil (aleyhisselâm):

- Hadi seni Allah Teâlâ İstiyor, der ve kendisini alarak Allah'ın huzuruna getirir.

Allah Teâlâ:

- Ey kulum, Cehennemdeki yerini nasıl buldun? diye sorar.

Adam:

- Ondan daha kötü bir yer olmaz, der. Allah Teâlâ:

- Hadi bunu yine eski yerine götürün, buyurur. Adam:

- Ya Rab, beni Cehennemden çıkardıktan sonra bir daha oraya koymak mı istiyorsun? Halbuki benim Sana olan hüsn-i zannım böyle değildi. Zira Sen kerim ve rahimsin, der.

Allah Teâlâ:

- Hadi Benim fazlımla bunu Cennete koyun», buyurur.

Hattâ Hasan-ı Basrî, «Keşke o kul ben olaydım, çünkü Cehennemde sonsuz kalmaktansa, bin yıl sonra olsun çıkmak daha hayırlıdır», dedi. Bu kişinin adının Hennâd olduğu söylenir.

CEHENNEM VE ATEŞİNDE YANMANIN HİKMETİ

Bilmiş ol ki, günahkârların ateşe girip orada yanmalarının hikmetini Allah Teâlâ gizlemiştir. Fakat keşif erbabı bunların Cehennemde yanmaları gerektiği kanaatındadırlar. Zira ateşte yanmak, insanın cevherine karışmış olan diğer maddelerden temizlemek içindir. Kıymetli madenler fabrikalarda yakılıp eritilip yarar kısımları yaramaz kısımlarından ayrıldığı gibi, kıymetli olan insan cevheri de ateşte yanmak suretiyle nefis ve şeytan pisliklerinden temizlenmiş olur. Fakat dünyada bu cevherde lekeler bırakmadan nefis, şehvet ve şeytan kirlerinden arınmış, bunlardan uzaklaşıp vazgeçmiş olanlarda bu yabancı maddeler bulunmadığı için, bunları yakmak Allah'ın fazlına uygun düşmez. Nitekim Allah Teâlâ:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«Doğrusu «Rabbimiz Allah'tır» deyip sonra da dosdoğru gidenlere korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir»[318], buyurmuştur. Çünkü bunların cisimleri ilâhî emirlere bağlı ve nefisleri de bu emirlere itaatkâr idi. Gönülleri melekût, akılları ise ceberut âleminde idi. Bunun için Allah Teâlâ onların dileklerini kabul edip derecelerini yüceltmiştir. Allah Teâlâ'nın bu ihsanı, kulun istihkakı değil, kendi lûtf u keremidir. Nitekim Allah Teâlâ:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

«Ey Muhammed, Benim adıma de ki: «Ey kendilerine karşı tutumsuz davranan (haddi aşmış) **kullarım, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin, doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir»**[319], buyurmuştur.

CİNLER BÖLÜMÜ

İmam A'zam Ebû Hanîfe'ye göre, îman eden cinler Cennete girer, onlara amellerinden dolayı bir mükâfat yoktur. Fakat imam Muhammed ile İmam Ebû Yûsuf'a göre,

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

«Cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etmeleri için yaratmışımdır»[320], âyetine dayanarak, ibâdetlerinden sevab alacaklarını söylerler. Ertât ibni el-Münzir de Allah Teâlâ'nın:

318 Ahkaf: 13
319 Zümer: 53
320 Zâriyât: 56

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ

«Daha önce onlara ne cin ve ne de insan dokunmamıştır»[321], âyetine dayanarak, cinlerin amellerinden mükâfat alacaklarını söyler.

Cennette insanlar, insanlarla; cinler, cinlerle bir arada bulunurlar. Ebû'd-Derdâ (radıyallahu anh)'nın anlattığına göre, Allah Teâlâ cinleri üç bölük yarattı. Bir kısmını yılan ve köpek suretinde yarattı; bunlar yeryüzünde yürürler. Bir kısmı havada uçar, bir kısmı da ibâdet ederler. İbâdet edenler mükâfat alır, isyan edenler ceza görürler. Nitekim Allah Teâlâ:

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

«Cehennemi elbette tamamen insan ve cinlerle dolduracağım»[322], buyurmuştur.

Allah Teâlâ insanı da üç bölük yaratmıştır. Bir bölüğü hayvan gibidir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ
آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ

«Onların kalbleri vardır ama anlamazlar; gözleri vardır ama görmezler; kulakları vardır ama işitmezler, işte bunlar hayvanlar gibi, hattâ daha da sapıktırlar. İşte bunlar gafillerdir»[323], buyurulmuştur. Bir bölüğü de

321 Rahman: 56
322 Secde: 13
323 A'raf: 179

insan suretinde şeytanlardır; zâlimler ve kötülüğe teşvik edenler gibi. Nitekim âyet-i celîlede, **«İnsan ve cin şeytanları»,** buyurulmuştur. Bir bölüğü cisim ve ruhları ile insan olanlardır, işte Cennete girip Allah'ın cemâli ile müşerref olacaklar bunlardır. Allah'ım, bizi de bunlardan eyle, âmin.

Mukatil'in anlattığına göre, bütün hayvanlar mahşer yerinde hak ve hukukları halledildikten sonra toprak olacak, yalnız on hayvan Cennete girecektir. Bunlar:

Salih (aleyhisselâm)'ın devesi, İbrâhim (aleyhisselâm)'ın buzağısı, İsmail (aleyhisselâm)'ın koçu, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın öküzü -Bu, bir ölünün katilini bulmak için boğazlanıp etleri ölünün vücuduna değdirilen hayvandır-, Yûnus (aleyhisselâm)'ın balığı, Uzeyir (aleyhisselâm)'ın merkebi, Süleyman (aleyhisselâm)'ın karıncası, Belkıs'ın Hüdhüdü, Ashâb-ı Kehf'in kelbi ve Resûl-i Ekrem'in devesidir. (Ashâb-ı Kehf'in kelbi, koç suretinde Cennete girecektir).

ÖLÜMÜN BOĞAZLANMASI

Allah Teâlâ:

«Cennetlik Cennete ve Cehennemlik Cehenneme girdikten sonra ölümü Cennet ile Cehennem arasında boğazlarlar ve sonra:

- Ey Cehennemlikler, ebedî olarak orada kaldınız, artık ölüm yok; ey Cennetlikler, siz de ebedî Cennette kaldınız, artık ölüm yok, diye dellâl seslenir; Cehennemlikler üzülür, Cennetlikler sevinir», buyurmuştur.

TÛBÂ AĞACI

Cennet sekiz kat olup en üstün yeri Adn Cennetidir. Burası Dârü'r-Rahman'dır. Mü'minler Allah'ı buradan göreceklerdir. Resûl-i Ekrem'in makamı da buradadır. Adına Vesile derler.

Peygamberimiz yaratıkların en üstünü olduğu için makamların en üstünü de ona lâyıktır. Tûbâ ağacı da Adn Cennetindedir. Kökü Vesile'dir. Tûbâ ağacının altından Kâfur ve Selsebîl ırmakları akar. Hz. Ali'nin anlattığına göre, Tûbâ ağacından hülleler, elbiseler çıkar. Gövdesi inciden, dalları zeberceddendir. Kökü yukarda Arş'a kadar erişir. Dalları Cennete dağılır ve herkesin önünde bir dalı vardır. Cennetliklerin istediği her şey bu dallardan çıkar. Develer, atlar ve buraklar bundan çıkar. Bunların binit takımları kıymetli taşlardan mâmûl olarak buradan te'min edilir. Bunlar rüzgârdan daha sür'atli hareket ederler. İnsan başlı, kuş kanatlı ve Arapça konuşan yaratıklardır.

HÛRİLER BÖLÜMÜ

Hûriler orada yaratılmış Cennet kızlarıdır. Bunlar çok güzel ve çok sevimlidirler. Hûrilerin yüzleri ak ve nurludur. Saç örgüleri siyah nurdandır. Mü'minler Cennete girip evlerine yerleştikleri vakit, her evin içinde yetmiş bin taht ve her tahtın üzerinde yetmiş döşek ve her döşeğin üzerinde bir hûrî bulurlar. Her hûrinin üzerinde yetmiş hülle olduğu halde bu elbiselerin üzerinden hûrilerin ilikleri görünür. Hûrilerin yalnız mendilleri bütün dünyaya bedeldir.

Hûriler nurdan olduklarına göre onlarla sarılıp busede bulunmak nasıl mümkün olur, dersen, Tefsîr-i Kebîr'de anlatıldığı gibi, bunlar katı nurdandır, onun için hem kucaklanır ve hem de buse edilir. Allah Teâlâ her şey'e kaadirdir. Her birinin yetmiş kat ve ayrı renkte elbisesi olur ve her saat elbiseler yetmiş ayrı renge girer. Erkekler ve kadınlar kendi yüzlerini, birbirinin yüzlerinden görürler. Saç ve kirpiklerinden başka kıl yoktur. Cennet kadınları hakkında Allah Teâlâ; «Dul ve bakireler», buyurmuştur.

Ebû'l-Leys'in anlattığına göre, dul ve bakireden murad, Allah Teâlâ'nın, Resûl-i Ekrem'e Cennette vereceğini va'd ettiği Fir'avn'ın karısı Asiye dul, Meryem ise bakiredir.

Bir rivayette Cennet ehline beşyüz hûrî verilecektir. Cennette öyle ağaçlar var ki bunların dallarında gümüşten çıngıraklar vardır. Allah Teâlâ Arş'ın altından bir yel estirir ve bu çıngıraklardan çeşitli ve zevkli nağmeler çıkar. Bunlar o kadar zevklidir ki, dünyada bir iki kez işitilse herkes bîhuş olup yerlere serilirlerdi.

Beğavî, tefsirinde anlatıldığına göre, Cennette öyle ağaçlar var ki, bir adam bir mûsiki dinlemek istediği vakit o ağaçlara emreder, ağaçlar saz ve cazları ile harekete geçerek çeşitli nağmeler çıkarırlar ve adam mûsiki ihtiyacını böylelikle giderir.

Resûl-i Ekrem:

«Cennette ırmaklar ve ırmakların kenarında bekleyen za'ferandan yaratılmış hizmetçiler vardır. Bunların herbiri yetmiş ses ve makam içinde tesbih ederler. Ayrıca hûrilerin herbirinin sesi, Dâvud (aleyhisselâm)'ın dünyadaki sesinden daha güzeldir.

Bunlar birbirlerine:

- Sen kiminsin? Ya sen? diye sorarlar.

Birisi:

- Ben sabah namazını cemaatle kılanınım, diğeri de buna benzer şekilde söyler», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Allah Teâlâ Cennette kızıl yakuttan yetmiş bin şehir yaratmıştır. Her şehrin içinde ak inciden yetmiş bin ev yaratmıştır. Her evin içinde yeşil zebercedden yetmiş taht yaratmış ve her tahtın üzerinde hûrilerden bir kız oturur», buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz:

- Bu şehirler kimindir? diye soranlara:

- Beş vakit namazı cemaatle kılanlarındır, buyurmuştur. Peygamber Efendimiz'e:

- Allah Teâlâ hûrileri nerden yarattı? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Ayaklarından dizlerine kadar miskten, dizlerinden karınlarına kadar anberden ve karınlarından başlarına kadar da kâfurdan olmak üzere üç şeyden yarattı. Kirpiklerini de siyah nurdan yarattı, buyurmuştur. Nitekim Allah Teâlâ:

أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ
قصر

«İşte iyilikler onlaradır»[324], buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

- «Her Müslümanın çeşitli hayırları ve her hayrı içinde Cennette bir çadırı ve her çadırın içinde de yakut ve mercana benzeyen bir hûrisi vardır. Her çadırın dört kapısı vardır ve her kapıdan Allah Teâlâ tarafından her saat çeşitli armağan ve hediyeler gelir», buyurmuştur.

Yine nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki:

«Cennette hûri adını taşıyan birtakım kızlar vardır. Bunların etrafında yetmiş bin câriye dolaşır. Bu hûriler:

- Biz dünyada emr-i mâruf ve nehy-i ani'l-münker edenlere aidiz, derler».

Yine nakledildiğine göre, Cennet üzerine bir bulut gelir ve hûrî kızlarını yağmur gibi Cennet halkına yağdırır. Nitekim

324 Et-Tevbe: 88

Allah Teâlâ,

وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ

«Katımızda fazlası da vardır»[325], buyurmuştur.

Burada dikkat edilecek bir cihet, dünya kadınlarından dindar olanların da bu hûriler meyânında ve belki bunlardan da üstün olduklarını bilmektir. Bunlar da erkekler gibi, Cennetin bütün zevklerinden istifade ederler. Her erkeğin dünya kadınlarından iki kadını olacaktır. Bunlar, hûrilerden daha üstün mevkidedirler.

VİLDANLAR

Vildanları beyân etmek üzere, Allah Teâlâ:

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا

«Yanlarında Ölümsüz gençler dolaşır; onları gördüğünde saçılmış birer inci görürsün»[326], buyurmuştur.

Abdullah ibni Ömer (radıyallahu anh):

«Cennet halkının en aşağı derecede olanlarının incilere benzeyen bin kölesi olacaktır», demiştir.

Ebû'l-Leys'in anlattığına göre, mü'minler Cennete girip döşekler üzerinde oturdukları vakit melekler kapıya gelip kapıdaki gençten içeri girmek için izin isterler. O önde olana, o da kendisinden önde olana, derken haber mü'mine ulaşır. Mü'min müsaade eder. Yine haber eski yollardan meleğe ulaşır. Kapı açılır,

325 Kâf: 35
326 İnsan: 19

melek girer, selâm verir ve Allah Teâlâ'nın çeşitli hediyelerini takdim ettikten sonra:

- Dünyadaki sabrınızın mükâfatı olarak bu mertebeye erdiniz. Allah Teâlâ'nın selâmı size olsun, der.

Nitekim âyet-i celîlede:

وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

«Melekler her kapıdan yanlarına girip: «Sabretmenize karşılık size selâm olsun! Âhiret saadeti ne güzeldir!..»[327] buyurmuştur.

GILMANLAR

Bunları anlatmak üzere, Allah Teâlâ:

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ

«Sadefdeki inciler gibi gençler (gılmanlar) **yanlarında dolaşırlar»**[328], buyurmuştur. Bunlar sadefdeki inciye benzeyen birtakım hizmetçi kullardır. Efendilerinin hizmetini görürler. Bunlar sadef içinde bulunan inciler gibi parlakdırlar. Köleler böyle olursa var Cennetin diğer varlıklarını buna kıyas et.

Keşşâf'ın Hz. Ali'den rivayetinde, küçük yaşta ölen kâfir çocukları mü'minlerin hizmetçileri olurlar.

---

327 Ra'd: 23-24
328 Tûr: 24

CENNETİN IRMAKLARI

Bunları beyân etmek üzere, Allah Teâlâ:

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ ۚ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ
لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ ۚ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ۚ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ
مُصَفًّى ۖ وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ ۖ

«Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen Cennet şöyledir: Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap[329] ırmakları, süzme bal ırmakları vardır. Orada onlara her türlü meyve (ürün) **ve Rablerinden mağfiret vardır»**[330], buyurmuştur.

Keşşaf sahibi der ki: Allah Teâlâ Cenneti anlatırken orada ırmaklar olduğunu bildirir. Bunlardan biri su ırmağıdır. Hiçbir suretle suyu bulanmaz, kabda durmakla bozulmaz. Sonra şarap ırmağı gelir; aklı gidermez, kafayı dumanlamaz, fakat zevklidir. Sonra bal ırmağı gelir; bu da gayet parlaktır, hiçbir karışığı yok, safidir.

Nitekim Allah Teâlâ:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ۝٥
عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا

«Şübhesiz iyiler kâfur katılmış bir tastan içerler. Bu, ancak Allah'ın kullarının taşıra taşıra içebileceği

329 Muhammed: 15

330 Şarap hakkında evvelce açıklama yapılmıştı.

bir pınardır»[331], buyurmuştur. İyi insanların içtikleri bu şarabın tabiatı kâfura benzer. Kâfur, Cennette akan beyaz ve soğuk bir sudur. Aynı zamanda güzel kokuludur. Alçak yüksek demeden, istediğin tarafa akar. Cennette başka bir çeşme var, bu da zencebîle benzer. Diğer bir çeşme de selsebîldir. Bu ismi, yumuşak ve selis akışından almıştır. Mukatil'in anlattığına göre, temiz şarap da Cennette bir çeşmedir. Bu çeşmeden içenin gönlünde hased ve kibirden bir şey kalmaz. Cennette ayrıca Rahîk adında kızıl ve safi içilir bir çeşme vardır. Bunun hitamı misktendir. Ayrıca Cennette tesnîm adında bir şarap vardır. Bardak, içildiği vakit, kendiliğinden dolduğu için bu adı almıştır. Bir de kevser suyu vardır. Nitekim Allah Teâlâ,

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ

«Ey Muhammed, doğrusu sana kevser vermişizdir»[332], buyurmuştur. Resûl-i Ekrem, kevser hakkında:

- «Cennette bir ırmaktır. Allah Teâlâ onu bana va'd etmiştir, onda çok hayırlar vardır. Baldan tatlı ve kardan beyazdır. Yıldızlar sayısınca gümüşten bardakları vardır. Bundan, ilk önce Muhacirlerin yoksulları içerler. Bu sudan bir kere içen, bir daha susamaz», buyurmuştur.

Nakledildiğine göre, Cennette Efîh adında bir ırmak var. Orada köleler bulunur. Allah Teâlâ onları za'ferandan yaratmıştır. Onlar inci ve yakutlarla oynarlar. Allah'ı tesbih ederken yetmiş türlü ses çıkarırlar. Herbirinin sesi, Dâvud (aleyhisselâm)'ın sesinden güzeldir. Bunlar birbirine, «Sen kimsin?» diye sorarlar. Onlar; «Yatsı namazını cemaatle kılanların emrindeyiz», derler.

331 İnsan: 5-6
332 Kevser: 1

CENNET EHLİNİN MERTEBE VE YÜKSEK DERECELERİ

Resûl-i Ekrem, on kişinin Cennetlik olduğunu müjdelemiştir ki, bunlara Aşere-i Mübeşşere - Cennetle müjdelenmiş on kişi - denir. Bunlar, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyir, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd ve Ubeyde b. el-Cerrah (Allah hepsinden razı olsun) dırlar.

Peygamber Efendimiz ayrıca, « Fâtımetü'z-Zehrâ Cennet kadınlarının efendisidir. Hasan ve Hüseyin - Allah onlardan da razı olsun- Cennet gençlerinin efendisidir», buyurmuştur.

Bunlar Resûl-i Ekrem'in komşularıdırlar. Diğer mü'minlere gelince, onların da amellerine göre dereceleri vardır.

Resûl-i Ekrem:

«Cennet halkı yüzyirmi saf dır. Bunun seksen safı benim ümmetim, diğer kırk safı da bütün peygamberlerin ümmetleridir», buyurmuştur.

Allah Teâlâ,

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ

«Onların etrafında altın kadeh ve tepsiler dolaştırılır»[333], buyurmuştur.

Müfessirlerin beyânına göre, mü'minler Cennette sohbet ederlerken önlerine, içinde yetmiş çeşit yemek bulunan altından tabaklar getirilir. Mü'minler bunları yerlerken havadan kuşlar gelir, «Ey Allah'ın velileri, biz Cenneti gezdik, selsebîl ve kâfur sularından içtik ve Cennet bahçelerinden beslendik» derler. Mü'minler bunları yemek istediklerinde, onlar hemen pişmiş olarak sofraya

333 Zuhruf: 71

inerler. Mü'minler yedikten sonra hemen kuş olup uçarlar. Cennette ölüm yoktur.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki: «Cennette en aşağı derecede olanlara seksen bin hizmetçi, yetmiş bin hûri verilir, inciden kubbe ve yakuttan da bir taç verilir. Bu taçlardan bir tanesi dünyaya getirilse, bütün dünyayı aydınlatırdı».

Yine Resûl-i Ekrem:

«Cennette mü'minler için inciden yapılmış öyle çadırlar vardır ki, yüksekliği yerden göğe kadardır. Eni ise altmış mildir. Bu çadırın, altundan dört bin kapısı vardır», buyurmuştur.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Cennette Cebelü'r-Rahme -rahmet dağı- adında bir dağ vardır. O dağın üzerinde Kasrü'l-İslâm - İslâm köşkü - adında bir köşk bulunur. Bu köşkün içinde bir oda vardır. Ona Beytü'l-Celâl derler. Bu köşkün oniki bin kapısı vardır.

Bir kapıdan bir kapıya beşyüz yıllık mesafedir. Besmele çekilmeden kapılar açılmaz», buyurmuştur.

Ebû Hüreyre (radıyallahu anh)'nın anlattığına göre, Cennetliklerin en aşağısına yedi derece verilir. Ayrıca üçyüz hizmetçi ve üçyüz çeşit de yemek verilir. Bu yemeklerden herbirinin ayrı bir zevki vardır. Üçyüz dolu kadeh getirilir, herbirinin ayrı ayrı tadı vardır. Adam bunları gördüğü vakit:

- Ya Rab, bana müsaade et de Cennet halkını davet edip onlara ziyafet vereyim, der. Davet eder ve kendisinden bir şey eksilmez.

Yine Ebû Hüreyre (radıyallahu anh):

«Cennet halkı Cennete girmeden Cehennemdeki yerlerini görürler, çünkü her insanın Cennette ve Cehennemde bir yeri vardır. Mü'min Cehennemdeki yerini görünce, Allah'a şükreder.

Kâfir de Cehenneme girmeden Cennetteki yerini görür ve böylece hasreti artar», demiştir.

Ebû Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh)'nın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

- Cennetlikler Cennette yıldızlar gibi yükseklerde saraylar görürler (bulurlar), buyurdu.

Ashâb-ı kiram:

- Bunlar kimlerdir ya Resûlâllah? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, bunlar Allah'a iman edip sâlih ameller işleyenlerdir, buyurdu. Bâzıları «Bunlar, Muhammed (aleyhisselâm)'ın ümmetidir» dediler.

Yine nakledildiğine göre, Mûsâ (aleyhisselâm):

- Ya Rab, en aşağı Cennetliğin derecesi nedir? diye sorar.

Allah Teâlâ:

- Cennettekiler Cennete girip yerlerini aldıktan sonra Cennete gelen kimse:

- Ya Rab, herkes yerini aldı, ben ne olacağım? Nereye gireceğim? diye sorar.

Allah Teâlâ:

- Sana dünya pâdişâhlarından bir pâdişâhın ülkesi kadar ülke versem razı mısın? der.

Adam:

- Razıyım, ya Rab, der.

Allah Teâlâ:

- Ben de ona on bu dünya kadar yer veririm, buyurur, dedi.

Resûl-i Ekrem:

- Cennet ehlinin en üstün olanına verilen derece nedir? diye sordu.

Allah Teâlâ:

- Gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatır ve hayâle gelmeyen şeylerdir, buyurdu.

Nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem'e:

- Güzel meskenler nedir? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Adn Cennetinde kasırlar vardır. Her kasrın içinde kızıl yakuttan yetmiş avlu vardır. Her avlunun içinde yeşil zebercedden bir ev, her evin içinde yetmiş taht ve her tahtın üzerinde ayrı ayrı renklerde yetmiş döşek ve her döşeğin üzerinde bir hûri vardır. Ayrıca her evde yetmiş sofra ve her sofrada yetmiş çeşit yemek vardır. Allah Teâlâ'nın onlara vereceği kuvvet sayesinde hem yemekleri yer ve hem de hûrilerle temas kurarlar», buyurdu.

Ashâb:

- Bunlar yeyip içtiklerine göre kazâ-i hacet işleri ne olur? diye sordular.

Resûl-i Ekrem:

- Cennette kazâ-i hacet yoktur. Kendilerinden misk kokusu gibi bir ter çıkar ve bu ihtiyaçları defedilir, buyurdu.

Beğavî tefsirinde; kullar bu nimetlerden faydalandıkça Allah Teâlâ'ya hamdederler, demiştir.

Nitekim âyet-i celîlede,

وَآخِرُ دَعْوٰيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ع

«Orada son duaları da: «Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun» demek olur»[334], buyurulmuştur.

334 Yûnus: 10

Bâzılarının anlattıklarına göre, Cennet halkı altı yerde hamd ederler:

- Mü'minler kâfirlerden ayrıldıkları vakit. O zaman:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

«Bizi zâlim milletten kurtaran Allah'a hamd olsun»[335], ikincisi sıratı geçtikleri vakittedir. O zaman:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ

«Hüznü bizden gideren Allaha hamd olsun»[336], üçüncüsü, hayat suyundan girip, Cennete girecekleri zamandır. O vakit:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدَانَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللّٰهُ

«Bizi buraya eriştiren Allah'a hamd olsun. Eğer Allah bizi doğru yola iletmeseydi, biz doğru yolu bulamazdık»[337], dördüncüsü, melekler kendilerine karşılayıp Cennete girecekleri zamandır. O vakit:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ

«Onlar «Bize verdiği sözde duran ve bizi bu yerde vâris kılan Allah'a hamd olsun. Cennette istediğimiz yerde oturabiliriz. Yararlı iş işleyenlerin ecri ne güzelmiş», derler»[338], beşincisi de makamlarına yerleştikleri vakittir. O zaman:

335 Mü'minûn: 28
336 Fâtır: 34
337 A'raf: 43
338 Zümer: 74

اَلَّذِيٓ اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ

«Bizi lûtfuyla, temelli kalınacak Cennete o yerleştirdi[339], altıncısı da yeyip doyduktan sonradır. O zaman,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ۙ

«Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun»[340], derler.

Resûl-i Ekrem:

«Cennette bir saray var, ona Dârü'l-Ferah - sevinç ve huzur evi - derler. Oraya tatlı söz ve diğer yardımla Müslümanın gönlünü sevindiren kimseler girer», buyurmuştur.

Allah Teâlâ da, **«Katımızda fazlası vardır»,** buyurmuştur.

Kûtü'l-Kulûb'de anlatıldığına göre, Allah Teâlâ Cennet ehline üç türlü tuhfe verir. Birincisi, hediyedir, gözlerin görmediği, kulakların duymadığı şeylerdir. İkincisi, selâmdır. Nitekim Allah Teâlâ,

سَلٰمٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ

«Merhametli olan Rab katından bir söz olarak onlara selâm vardır»[341], buyurmuştur. Üçüncüsü, Allah Teâlâ'nın, «Ben sizden razıyım» buyurduğudur. Bundan daha büyük hediye olmaz. Nitekim Allah Teâlâ,

وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ؕ

«Allah'ın hoşnud olması, en büyük şeydir»[342], diğer âyette de:

339 Fâtır: 35
340 Fatiha: 1
341 Yasin: 58
342 Tevbe: 72

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

«İyi bilin ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir»[343], buyurulmuştur.

Bâzılarına göre velîler, Allah'a îmân edip zikir ile meşgul olanlardır; diğer bâzılarına göre, birbiriyle sevişenlerdir.

Mâlik Eş'arî diyor:

«Bir gün Resûl-i Ekrem'in yanında oturuyordum.

Resûl-i Ekrem:

- Allah Teâlâ'nın öyle kulları var ki, peygamberler bile onlara imrenirler. Bunlar, ayrı ayrı memleketlerden gelmiş maddî hiçbir menfaat gözetmeden Allah rızası için birbirini sevenlerdir. Kıyamet Günü Allah Teâlâ bunların yüzlerini nur gibi parlatır, onlara incilerden işlenmiş minberler verir. Diğer insanlar korku ve dehşet içinde kıvranırlarken onlar huzur ve sevinç içinde bu minberlerde otururlar. Bunlara dünyada müjde var. Kur'ân-ı Kerîm, onların Allah'ın velîleri olduğunu haber vermiştir. Kabirlerinde de Allah'ın dostu olduklarına dâir müjde verilir.

Ayrıca defterlerinde «Bunlar Allah'ın velileridir» diye yazılıdır», buyurmuştur.

Kûtü'l-Kulûb'de nakledildiğine göre, Resûl-i Ekrem:

«Allah için sevişenler Cennette kızıl yakuttan bir direk üzerinde bir sarayda otururlar. Direğin üzerinde yetmiş bin köşk olup bunlar Cennet halkı üzerinde minarelerdeki şerefeler gibi dururlar. Onların yüzlerinin nuru Cenneti aydınlatır. Yeşil sündüs ve istibrakdan hülle giyerler. Alınlarında, «Bunlar, Allah için sevişenlerdir» diye yazılıdır», buyurdu.

343 Yûnus: 62

Enes (radıyallahu anh)'ın rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Cennette Cennet halkının toplantı yeri olan bir çarşı vardır, orada toplanırlar. Bu sırada Arş-ı A'lâ'dan bir rüzgâr eser, bunların yüzlerine vurur ve güzellikleri artar. Evlerine döndükleri vakit eşleri:

- Vallahi, sizin güzelliğiniz artmıştır, derler. Erkekler:

- Sizin de güzelliğiniz artmıştır, derler», buyurmuştur. Hadîs bilginleri bu sokağa Marifet Sokağı adını verirler.

Cennette ay, güneş, yıldız, gece ve gündüz gibi bir şey yoktur; her dâim aydınlıktır. Ancak gece ve gündüz takdir edilmiştir. Şöyle ki: Arş'ın nuru bunlara ihtiyaç göstermez. Bu nurun alacağı renk sayesinde gece ve gündüzü bilirler.

Müfessirler, «Cennet ehli gündüzü perdelerin kalkması ve Arş-ı A'zam'ın nurunun açığa çıkması ile bilirler», demişlerdir.

Bütün bunlar ve ilâhî tecelliler karşısında başka aydınlığa ihtiyaçları kalmaz. Geceyi de perdelerin gelmesi ile anlarlar. Zaten uykuya ihtiyaç olmadığından, Cennette uyku yoktur, çünkü uyku dinlenmek içindir, orada yorgunluk yok ki dinlenme ihtiyacı olsun.

Hz. Ali, «Cennette çarşı var fakat alış-veriş yoktur. Orada yalnız suretler vardır. İnsan görüp beğendiği kılığa hemen girer. Böyle bir surete girmek, onun o güzelliği iktisab etmesi demektir, yoksa tenasüh gibi değildir, çünkü tenasüh, dînen ve aklen caiz değildir», demiştir.

Her gün Cennet halkının güzelliği artar. Cennete giren dünya hanımlarına gelince; onların da iki güzellik hakkı vardır. Birisi ivaz güzelliği, diğeri de atâ (ihsan) güzelliğidir. Hattâ Cennet

hûrileri dünya kadınlarının yanında aya nisbetle yıldızlar gibi kalırlar.

Resûl-i Ekrem:

«Bir insan zevk olarak çocuk istese, ailesi hemen bir saat içinde hâmile olup çocuğu doğurur. Erkek istese erkek, kız istese kız doğar», buyurmuştur.

Fakat Cennetlikler çocuk istemezler, onlardan o heves kalkar.

Yine Resûl-i Ekrem:

«Cennette bir kamçı boyu kadar yer, bütün dünyadan kıymetlidir», buyurmuştur.

Et-Tergîb ve't-Terhîb'de anlatıldığına göre, Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

«Cennete giren adamın biri dünyadaki köle ve hizmetçilerinin kendisinden daha üstün mevkilerde olduklarını görünce:

- Ya Rab, bunlar dünyada benim kapımda köle ve hizmetkâr idiler, şimdi nasıl oldu da beni geçtiler? diye sorar.

Allah Teâlâ:

- Burada her İkinize de amelinize göre derece verdim. O köle ve hizmetkâr olduğu halde senden çok amel yaptı da bu dereceyi aldı», buyurur.

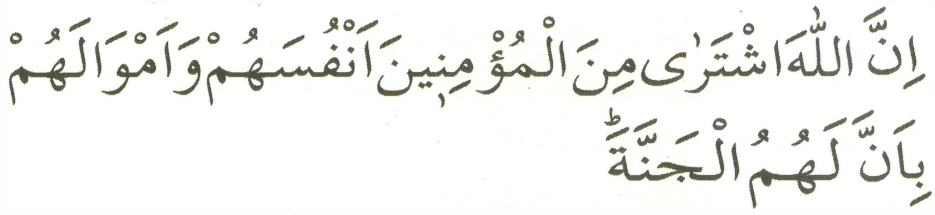
ŞEHİDLER

Resûl-i Ekrem:

«Cennette özel bir yüz derece var, Allah Teâlâ onu gaazilere va'detmiştir. Her derecenin arasında yüz yıllık mesafe vardır. Allah'tan Firdevs Cennetini isteyin, zira Cennetin en kıymetli

orta yeri orasıdır, örtüsü Arş-ı A'zam'dır ve Cennetin bütün ırmakları oradan akar», buyurmuştur.

Allah Teâlâ:

«Allah şüphesiz Allah yolunda savaşıp düşmanları öldüren ve öldürülen mü'minlerin canlarını ve mallarını Cennete karşılık satın almıştır»[344], buyurmuştur.

Âyet-i kerîmedeki delillerin iyisi, Allah'a delâlet edendir. Bu delil de Muhammed Mustafa (sallâllahu aleyhi ve sellem)'dır. Bağ ve bahçelerin iyisi Cennet, bunları satın almak için satılacak şeylerin en iyisi de nefs -can- dir.

Nakledildiğine göre, Kıyamet Günü bir toplum ellerinde yalın kılıçları olduğu ve yaralarından kanlar aktığı halde doğruca Arş'ın sağ tarafına gelirler. Kanları misk gibi kokar, sonra doğruca Cennete varırlar.

Melekler:

- Hani hesab, hani mîzan, bunları görmeden nasıl geldiniz? derler.

Kılıçlarını yere saplayan bunlar:

- Biz zâlim hükümdar değildik ki, başkalarına zulmedelim; zengin değildik ki, malımızın hesabını verelim. Dünyada bu kılıçtan başka bir şey'imiz yoktu. Bununla da durmadan Allah rızâsı için kâfirleri öldürür ve gazâ ederdik, nihayet şehid olduk, derler. Bu sırada Allah Teâlâ:

344 Et-Tevbe: 111

- Ey Rıdvan, kullarım doğru söylüyorlar, bırak Cennete girsinler, buyurur. Onlar da hesabsız olarak Cennete girer ve nurdan kürsüler üzerinde otururlar. Herbirinin yetmiş köşkü var ve her köşkte çadır ve her çadırın içinde yetmiş taht ve her tahtın üzerinde Cennet hûrilerinden bir hûri oturur. Ayrıca her hûrinin yetmiş hizmetçisi vardır. Şehidler devamlı olarak bunlarla zevk u saf âda kalırlar.

Nakledildiğine göre Resûl-i Ekrem:

«Allah'ın huzurunda şehidlerle vebadan ölenler çekişir ve:

- Biz gazâ yolunda öldük, bunlar ise yataklarında öldüler, derler.

Allah Teâlâ:

- Bunların yaralarına bakın, eğer sizin yaralarınız gibi kokuyorsa onlar da şehiddirler, buyurur. Aynı koku onlarda da olduğu için onlar da şehidler meyanına girerler», buyurmuştur.

CENNETLİKLERİN NİMETLERİ

Şimdi de Allah Teâlâ Cennetten ve Cennet ehlinden neler zikretti ise, O'nun izniyle onları açıklamaya çalışalım. Allah Teâlâ:

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن
ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ
مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

«İnananlar ve yararlı işler yapanlara, onlar için, altlarından ırmaklar akan Cennetler olduğunu müjdele.

Kendilerine bunlardan bir meyve rızık olarak verildiğinde, «Bu, daha önce de (dünyada) rızıklandığımızdır», derler. Bunlar, söylediklerine benzer olarak sunulmuştur. Onlara orada tertemiz eşler vardır ve orada temelli kalırlar»[345], buyurmuştur.

Allah Teâlâ'nın Cennet diye buyurduğu, bütün mükafat evinin adıdır, çok çeşitleri içine alır. Hepsi derecelerine göredir. Kazancına göre herkese Cennet verilir. «Meyveleri birbirine benzer» buyurması veya «Onların bir yemek veya bir meyve yedikleri vakit, daha önce de bunun bir benzerini yemiştik», demeleri tatlarının değil, renklerinin birbirine benzemesi bakımındandır. Hattâ bâzılarına göre, «Bundan önce yemiştik», demeleri, «Dünyada da bunun benzerini yemiştik» demektir. Çünkü şekil ve suret bakımından Cennet yemekleri dünya yemeklerine benzer, fakat tad ve zevk bakımından tabiî çok üstündür.

Keşşaf sahibi der ki:

«Dünya taamı ile âhiret yemekleri arasındaki fark, lezzet bakımından şeker ile diğer yemekler gibidir».

Bâzılarının rivayetinde, Resûl-i Ekrem:

«Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, bir kişi Cennet yemeklerinden birini veya bir daldaki meyveyi yese hemen yerine başkası biter. Çünkü Cennet baki olduğu gibi nimetleri de bakidir», buyurmuştur.

Allah Teâlâ,

وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ

«**Onlara orada tertemiz eşler vardır**»[346], buyurmuştur. Yâni oradaki eşleri ahlâk ve yaratılışta temizdirler, demektir. Yaradılıştaki temizlikleri; hayız, kazâ-i hacet, sümkürmek, meni

345 El-Bakara: 25
346 El-Bakara: 25

inzali ve çocuk doğurma gibi şeylerden temizdirler, demektir. Ahlâktaki temizlikleri ise, kimseye tama' etmedikleri gibi gözleri dışarda olmaz demektir.

Hz. Hasan, «Onlar temizdirler demek, dünyadaki yaşlılık ve yorgunlukları yok, demektir», demiştir.

Tefsîr-i Kebîr'de anlatıldığına göre, zevklerin toplandığı yer üçtür, yâni insan, zevkini üç yerde atar: Meskeninde, yemesi ve giymesinde ve karı koca yaşantısındadır. Meskenleri vasfetmek üzere Allah Teâlâ, **«Altlarından ırmaklar akan Cennetler»,** yiyeceklerini de beyân etmek üzere, **«Kendilerine bunlardan bir meyve rızık olarak verildiğinde, «Bu, daha önce de rızıklandığımızdır»** derler», eşlerini de açıklamak üzere, **«Orada onlar için temiz eşler vardır»,** buyurmuştur. Şimdi Cennette bu üç nîmet mevcut; bunların yok olma tehlikesi olduğu vakit, insan tam manâsıyla tatmin edilemez. İşte bu korkuyu da izâle etmek üzere, «Orada temelli kalırlar» buyurmakla nîmet ve sevincin kemâline işaret etmiştir.

Cennet ehli ebedî olarak kalacaklar, artık onlar için ölüm veya Cennetten çıkma diye bir tehlike bahis konusu değildir. Mu'tezile, «Burada Huld kelimesi sebat, dâim beka anlamınadır, yâni devamlı olarak orada kalacaklar, demektir», derler. Ehl-i sünnette Huld, uzun süre durmaktır anlamınadır.

Nitekim diğer âyet-i celîlede, **"Onlar orada ebedi olarak kalacaklar"**[347] buyurmakla muhalledliğin ebedî olduğunu, Ebedî kelimesi ile tasrih buyurmuştur. Şayet Huld kelimesinde ebedîlik olaydı o vakit Ebeden kelimesi tekrar olmuş olurdu. Zaten akıl ve mantık da bu nimetlerin ebedî olduğunu kabul eder, çünkü geçici olsalar yine mü'minler daima korku, hüzün, gam ve gussa içinde kalır, bu nimetlerden zevk almazlardı. Hâlbuki diğer âyette Allah Teâlâ,

347 En-Nisâ: 57

فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«Onlar için korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir»[348], buyurmuştur.

Sa'd b. Cübeyr (radıyallahu anh)'dan nakledildiğine göre, Cennet ehlinin her biri altun, gümüş ve inci ile yakuttan olmak üzere üçer bilezik takarlar. Sündüs ve istebrak'dan yeşil hil'atlar giyerler. Altun tabaklarda yer, cevher ve inci kadehlerinden içer, daima zevk u saradadırlar. Gümüş tenli ve ipek donlu uşaklar etraflarında dönerek onlara içecekler yetiştirirler. Bunlar şerefli sohbetlerde bulunurlar. Nitekim Allah Teâlâ:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ

«İnanan, soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız (kavuştururuz)»[349], buyurmuştur. Yâni inananların, onlarla îman eden küçük ve büyük çocukları da onlarla beraberdir. Büyüklere kendi îmanlarından ötürü sevab (Cennet) verip küçüklere de anne ve babalarına uyduklarından dolayı, Allah fazl u kereminden sevab verip onları da Cennete anne ve babalarının etrafına yerleştirir.

Hz. Ali:

«Mü'minlerin küçük çocukları anne ve babaları ile Cennette, kâfirlerin küçük çocukları da anne ve babaları ile Cehennemdedirler», dedi ise de bu söz, Resûl-i Ekrem'in ilk beyânlarına uygun düşmez. Halbuki Resûl-i Ekrem kâfir çocuklarının Cennette mü'minlerin hizmetçileri olacaklarını bir hadîsinde haber vermiş ve «Her doğan İslâm fıtratı üzere doğar», buyurmasıyla

348 Ahkaf: 13
349 Tûr: 21

bunların hür olarak Cennete gireceklerini haber vermiştir. Cehenneme girmeleri, baliğ oldukları halde inanmamış olmaları ile kayıtlıdır. Yoksa îman ile küfrü ayıramadan ölen bir çocuk, babasının ateşine yanmaz, çünkü kimse kimsenin cezasını çekmez.

Allah Teâlâ,

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ۚ

«Rabbinin huzurunda durmaktan korkan için iki Cennet vardır»[350], buyurmuştur.

Mukatil diyor ki:

«Bu iki Cennetin biri Adn, diğeri de Naîm Cennetidir».

Muhammed b. Ali et-Tirmizî:

«İki Cennetin biri Allah korkusu, diğeri de şehveti terketmesi karşısında kendisine verilen Cennettir», demiştir.

Aslında bunlardan biri kendisi için, diğeri de Cehenneme giden bir başkası için hazırlanan Cennettir. Çünkü herkesin hem Cennet ve hem de Cehennemde yeri vardır. Mü'minler kâfirlerin Cennetteki yerlerine vâris olurlar.

Allah Teâlâ,

ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ۚ

«Bu iki Cennet türlü ağaçlarla doludur»[351], buyurmuştur. Yâni Cennet ağaçlarının dalları düz ve meyveleri eksilmeden devam eder. Biri alınınca yerine hemen bir başkası biter. Bu ağaçlar bütün sarayları kaplamış ve gölgesi altına almıştır.

350 Rahman: 46
351 Rahman: 48

Diğer âyette,

فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ۚ

«Bu Cennetlerden akan iki kaynak vardır»[352], buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh)'ın anlattığına göre, bu iki kaynağın biri keramet, diğeri de ziyaret pınarıdır.

Hasan:

«Bunların akıcı olmaları bakımından biri Tesnîm, diğeri de Selsebîl suyudur», demiştir.

İbni Atıyye:

«Bunlardan biri tatlı su, diğeri de içenlere zevk veren şaraptır»[353], demiştir.

Bu Cennetlerde yine Allah Teâlâ,

فِيهِمَا مِن كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ۚ

«Her türlü meyvelerden çift çift vardır»[354], buyurmuştur. Yâni biri yaş, diğeri de kuru olmak üzere orada her iki çeşit meyve de var, demektir.

Yine Allah Teâlâ,

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ۚ

«Onlara daha önce İnsan da, cinn de dokunmamıştır»[355], buyurmuştur ki, Cennet hûrilerine daha önce ne insan ve ne de cinn eli değmemiştir, demektir. Bunlar Cennet hûrileridir.

352 Rahman: 50
353 Şarap hakkında evvelce açıklama yapılmıştı.
354 Rahman: 52
355 Rahman: 74

Yine Allah Teâlâ,

كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ۚ

«Onlar yakut ve mercan gibidirler»[356], buyurmuştur.

Katâde:

«Ak mercan içinde kızıl yakut nasıl parlarsa, onlar da öyle parlak ve zevklidirler, demektir», dedi.

Yine Allah Teâlâ,

وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ۚ

«Bu iki Cennetten başka iki Cennet daha vardır»[357], buyurmuştur. Yâni yukardaki iki Cennetten başka iki Cennet daha vardır.

Ebû Mûsâ el-Eş'arî (radıyallahu anh):

«Bu iki Cennetin biri altundan olup sâbıklar içindir, diğeri gümüşten olup tâbi'ler için» demiştir.

Yine Allah Teâlâ,

فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ۚ

«İkisinde de türlü türlü meyveler, hurmalıklar ve nar ağaçları vardır»[358], buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh):

«Cennet ağaçlarının dalları yeşil zümrütten, yaprakları kızıl altundan olup yemişleri sütten ak ve baldan tatlıdır», demiştir.

356 Rahman: 58
357 Rahman: 62
358 Rahman: 68

Yine Allah Teâlâ,

فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ

«Oralarda iyi huylu güzel kadınlar vardır»[359], buyurmuştur. Yâni ipeklerle bezenmiş ve çadırlarına kapanmışlardır, demektir.

Yine Allah Teâlâ,

حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ

«Çadırlar içinde ceylân gözlüler vardır»[360], buyurmuştur. Yâni ipeklerle bezenmiş ve çadırlarına kapanmışlardır, demektir.

Bunlar hakkında Resûl-i Ekrem:

«Bunlardan bir tanesini yere indirseler, yer ile gök arası nur ile dolardı», buyurmuştur.

Yine Allah Teâlâ,

وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا

«Oranın neresine baksan, nimet ve büyük bir saltanat görürsün»[361], buyurmuştur. Yâni Cennet ehlinin derece ve mertebeleri dil ile anlatılmaz. En yoksulu bile bin yıllık geniş bir sahaya bakar ve bunun her tarafını görür, demektir.

Yine Allah Teâlâ,

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ

359 Rahman: 70
360 Rahman: 72
361 İnsan: 20

«Orada akan kaynak vardır. Orada yükseltilmiş tahtlar vardır. Yerleştirilmiş kâseler, sıra sıra yastıklar, serilmiş yumuşak tüylü halılar vardır»[362], buyurmuştur.

İbni Abbâs (radıyallahu anh):

«Cennette altın, zeberced, inci ve yakut ile bezenmiş tahtlar vardır. Bunlar yükseklerde dururlar. Cennet ehli bunlara oturmak istedikleri vakit bunlar aşağı iner ve tıpkı develer gibi sonra yükselirler. Ayrıca orada şişeler gibi parlak, kulpsuz ibrikler vardır. Yaslanmak için dizilmiş yastıklar ve yumuşak döşekler vardır», demiştir.

Ey âlimler ve ey âlimleri seven aziz zâtlar, Allah Teâlâ bunları anlattıktan sonra, bunları ancak âlimlerin anlayabileceğini beyân etmek üzere,

وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا الْعَالِمُونَ

«Onları ancak bilenler anlayabilir»[363], buyurmuştur. Yâni kazıyyeleri âlimlerden başkası bilemez. Aynı zamanda Cennet, âlimler içindir.

Nitekim yine Allah Teâlâ:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَٰٓؤُا ۗ قصر

«Allah'ın kulları arasında O'ndan korkan, ancak bilginlerdir»[364], buyurmuştur.

Fahrüddin-i Râzî diyor ki:

«Allah Teâlâ'dan ancak bilenlerin korkacağı hem nakil ve hem de akıl ile sabittir».

362 Gâşiye: 12-13
363 Ankebût: 43
364 Fâtır: 28

Nitekim Resûl-i Ekrem:

«Ben sizden daha çok Allah'ı bilir ve sizden daha çok O'ndan korkarım», buyurmuştur.

Cennete ancak bilenler girer. Çünkü Cennet, Allah'tan korkanlar içindir. Korkanlar da ancak Allah'ı bilenlerdir. Nitekim

Kur'ân-ı Kerîm'de,

ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

«Bu, Rabbinden korkan kimseyedir»[365], buyurulmuştur. Yâni Cennet ve Allah'ın rızâsı, Allah'tan korkanlar içindir. Allah'tan son derece korkmak gerektir. Cahillerin ilmi ve aklı yoktur ki, Allah'tan korksunlar, korkmamaktan son derece korkmak gerektir. İrşadı ancak arifler yapar.

Burada şunu da bilmek gerektir ki, korku beş kısımdır: Birincisi Rehbet'dir. Rehbet, tasdikten meydana gelir, yâni Allah Teâlâ'nın va'd ve vaîdinden korkmaktır.

İkincisi Haşyet'dir. Haşyet, ilimden meydana gelir. Buna akıl korkusu derler. Bu da şek ve şüphelerden korkar.

Üçüncüsü Vecel'dir. Vecel, marifetten hâsıl olan gönül korkusudur. Bu da günahlardan korkmaktır.

Dördüncüsü Hazer'dir. Bu da kesin bilgiden meydana gelir. Buna ruh korkusu derler. Başka şey'i düşünmekle korkar.

Beşincisi Heybet'dir. Heybet müşahededen meydana gelir. Buna da sır korkusu derler. Bu da Celâl, ehadiyyet ve kemâl-i hamdinden korkmaktır.

Allah'ım, bizleri de bilenler meyânında haşreyle.

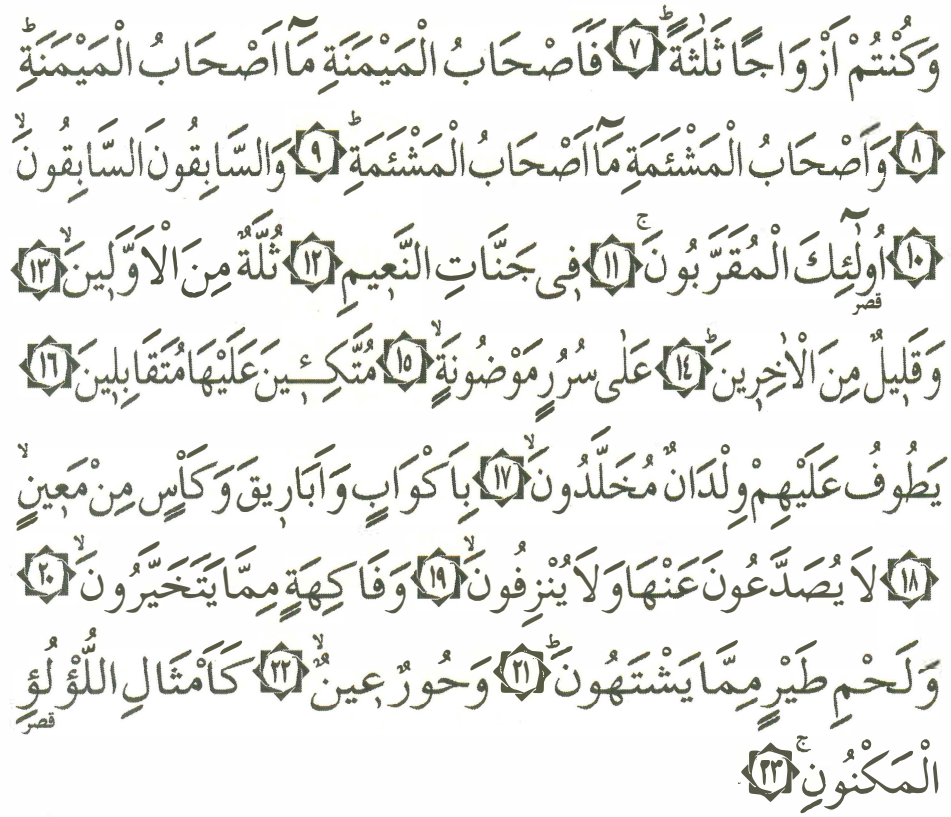
---

365 El-Beyyine: 8

CENNETLİKLERİN MERTEBELERİ

Allah Teâlâ'nın Cennet ehline buyurduklarını bildikten sonra, şimdi de Allah'ın izniyle Cennet ehlinin derecelerini sana bildireyim:

Allah Teâlâ:

«Sizler üç sınıf olursunuz: İyi işler işlediklerini belirtmek için, amel defterleri sağdan verilenler; ne mutlu o sağcılara.

Kötülük işlediklerini belirtmek üzere, amel defterleri soldan verilenler; ne yazık o solculara. İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır. Nimet Cennetlerinde gözdeler olacaklar da

onlardır. Onların büyük kısmı eski ümmetlerden, bir kısmı da sonrakilerdendir. Murassa tahtlara karşılıklı olarak yaslanırlar; ölümsüz gençler yanlarında, baş ağrısı ve dönmesi vermeyen bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kâseler; ibrikler, kadehler, seçecekleri meyveler, arzulayacakları kuş eti ile dolaşırlar. İşlediklerine karşılık olarak, sadefteki inciler gibi iri (ceylân) gözlü hûriler vardır»[366], buyurmuştur.

Ashâb-ı Yemin, ahd-i mîsakta Âdem (aleyhisselâm)'ın sulbünden çıkıp sağ tarafında duran zürriyetlerdir. Hasan, «ömürlerini ibâdetle geçirenler», Dahhak ise, «Kıyamet Günü defterleri sağ taraflarından verilenlerdir» demişlerdir. Hepsi aynı kapıdan çıkar. En sonu kıyamette belli olur ve defteri sağ tarafından verilir.

Ashâb-ı Meş'eme ve şimal, yâni defterleri sol taraflarından verilenler de ömürlerini isyan ile geçirenlerdir.

Sâbikun, vaktiyle hayır ve hasenat yapanlar, onlar da Allah'a yakın olanlardır. Bunlar Âdem (aleyhisselâm)'dan tâ Peygamberimize kadar olanlardan bir taife ve Resûl-i Ekrem'in ümmetinde de bir taifedir. Altun ve cevherden bezenmiş tahtlar üzerinde karşılıklı olarak oturur, daimî olarak hizmetçiler etraflarında döner dururlar. Ellerinde süslü kadehler, akar şaraplardan doldurulmuş kâseler vardır. Bunlar sekir vermez, sarhoş etmez, ancak zevk verirler. Canlarının arzu ettiği meyveler ve diledikleri kuş etleri onlar için hâzırdır. Kuş, pişmiş olarak önlerine gelir, yendikten sonra yine kuş olup uçar. Onlar için sadef içinde saklı inciler gibi hûriler de vardır. Ashâb-ı Yemin de azâbdan eminlerdir. Onların kusurları bağışlanmıştır.

Bütün bunlar cismin zevkidir. Bunların üstünde en büyük zevk olan zevk-ı ruhanî, Allah'ın cemâlini müşahededir, Allah hepimize nasîb etsin.

366 El-Vakı'a: 7-23

KİTABIN SONU

Ey ilâhî güzellikleri araştıran insan!

Bu kitabı Yazıcıoğlu Ahmed kaleme almıştır. Bütün âlemlerin, ilmi burada mevcuttur, öyle ki, bu kitap, ariflerin gayesi ve Allah'a ulaşmış olanların sonudur. Bu kitabı tamamlamaya muvaffak olduğum için Allah'a hamd eder, yüce Peygambere salât ve selâm ederim, çünkü o sayede bunu ikmâle muvaffak oldum.

Ya ilâhî, âlemlere rahmet kıldığın Resûl-i Ekrem'in şefaatinden beni (ve bizi de) mahrum etme. Beni onun ayağının tozuna bağışla. Benim (ve bizim) usûl ve fürûumuzu afvedip ona yakın olanlardan eyle.

Bu kitabı te'lif etmenin sebebine gelince:

Benim Muhammed adında âlim, arif, kâmil, fâzıl, Allah Teâlâ'nın has kulu ve erenlerin serveri olan bir kardeşim vardı. Cihanın kutbu ve Hacı Bayram'ın sırdaşı idi. Evliyanın hâlis ve Resûl-i Ekrem'in tam manasıyla vârisi idi. Allah Teâlâ onu her türlü âfetten koruyup usûl ve fürûu ile Adn Cennetini nasib etsin.

Ben miskin Ahmed-i Bîcan daima kendisine, «Dünyanın bekası ve rüzgârın vefası yoktur. Bunun için dünyada ebedi kalmak ve âhirete yardımcı olmak üzere bir yadigâr eser bırak, herkes onu okuyup yararlansın. Âlemlerde zahir, bâtın, tahkik ve temsil gibi ne kadar gerçekler varsa onları oraya yaz», dedim. O da bütün bunları içine alan, arifler, âlimler ve rivayet edicilerin ağzından çıkan tefsir, kudsî ve Nebevî hadîsler, İhyâ-i Ulûmi'd-Dîn ve diğer meşâyih kitablarından toparlayarak oniki fenni bir araya getiren Meğaribü'z-Zamân adlı bir kitap yazdı. Sonra bana dönerek, «İşte senin isteğin üzerine bu kitabı yazdım. Bütün varlıkların inceliklerini, şeriat ve hakikatlerini bir araya topladım.

Şimdi sana da bir vazife düşüyor, sen de bunu Türkçeye çevir. Bunu terceme et ki, avam halkıma da bundan yararlansın», dedi. Ben de onun bu emrine uyarak Envârü'l-Âşıkîn adındaki bu eseri yazdım.

Eser, beldelerin güzeli ve cihad yeri olan Gelibolu'da tamamlanmıştır. Gerek benim bu eserim ve gerek kardeşimin Muhammediye'si, Meğârib adlı eserden çıkmıştır. O, manzum, bu ise mensurdur. Bunun hikmeti, birinin zevki ve diğerinin şuurî olmasındandır, yâni manzumdan zevk alınır, fakat kolay kolay anlaşılmaz. Mensur ise açık ve anlaşılması kolaydır. Her ikisi de güzel ve ehli yanında makbul birer kitap; tıpkı iki yandan taşarak akan ve incilerini açığa çıkaran bir deniz gibidir. Şayet, gizli incileri istersen bu kitabı, sonsuz ecir istersen Muhammediye'yi oku.

Biz bu kitabları Allah rızâsı için yazdık ve okuyuculardan yalnız rahmet dileriz. Bize imkânları veren Allah Teâlâ'ya hamd ve sena, Resulüne salât ve selâm olsun.

KİTABIN TARİHİ

Sultan Murad Hicrî 850 yılında Enkerûs beyi'nin başını kesip Mısır sultanına gönderdikten sonra, Sultan Murad'ın yerine 855 tarihinde Sultan Muhammed Hân geçtiği sırada Muharrem ayının evvelinde bu kitap tamamlanmıştır.

Allah Teâlâ hazretlerinden bütün mü'minlerle birlikte Gelibolu halkına da rahmet etmesini dilerim. Zira Gelibolu halkı, biri gaazî ve diğeri şehîd olmak üzere ikiye ayrılır. Gaazîler de iki kısımdır. Biri kâfirlerle, diğeri nefislerle savaşırlar. Şehidleri de ikiye ayrılır. Biri kâfirler elinde, diğeri de gaffar elinde şehid olanlardır.

İlâhî Bunlara ve hepimize âhirette azâb etme. Hz. Muhammed (aleyhisselâm) hürmetine hepimizi bağışla ve Cennetine koy da cemâlini göster. Âmîn, yâ Rabbe'l-Âlemîn.

Gerçi dünyada kâmiller, ilmiyle âmiller ve Resûl-i Ekrem'e vârisler, çeşitli destan ve hoş gülistanlar derleyip ortaya koymuşlardır. Fakat bunların kimi hikâye ve kimi sevgililer serencamıdır. Fakat bu zayıf ve miskin Ahmed-i Bîcan'dır ki, bütün âlimlerin ilmini ve şeyhlerin sırrını, inceden inceden irfan nurlarını, âlemin evvelinden sonuna kadar ne varsa hepsini üç türlü ibare ve ifâde ile açıkladım. Bunlar da teşri, tahkik ve temsil yollarıdır. Maksadım, âşıkların ruhunun bu kitap ile müşerref olmalarıdır.

Ey ilâhî sırlara tâlib olan, bilmiş ol ki, Tevrat, Zebur, İncil ve Fürkan'da ne kadar ilâhî hitablar varsa ve peygamberlerin sahîfelerinde ne kadar Allah kelimeleri varsa, ceberut âleminden, mülk ve melekût âlemine, hattâ Arasat, meâd ve âli Cennetlere varıncaya kadar hepsini bu kitabda topladım. Bu kitabın kadrini bil ve söylediklerini yap ki, inşâallah bu sayede yüksek mevkilere ulaşırsın.

Kitap kemâle erince ben de: **"Elhamdü li'llâhi Rabbi'l-Âlemin. Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihi ecma'in"** derim.

MÜNÂCÂAT

İlâhi!

Sana isyan edip dururken nasıl sevineyim. Seni bilmiş iken nasıl sevineyim. Bu kadar hatâ ve isyan karşısında Senden nasıl bir şey isteyeyim? Fakat Sen kerem sahibi ulu bir Allah iken Senden nasıl istemiyeyim?

İlâhi!

Kur'ân-ı Kerim, Sırât-ı Müstakim ve Habib-i Ekrem hürmetine, yüzümü yerlere sürerek ruhumu îman ile almanı Senden dilerim. Bu kitabı yüceltip Kıyamet Günü bana şefaatçi olmasını dilerim.

Bu kitap sayesinde dünya ve âhirette beni Hazret-i Kudsünden mahrum etmemeni Senden dilerim. Gayb âleminden bana keşiflerde bulunmanı Senden ve Senin rahmetinden dilerim, ey âlemlerin Rabbi olan ulu Allah.